

รัฐกับการลงทุนทางวัฒนธรรม
: ศึกษากรณีงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี

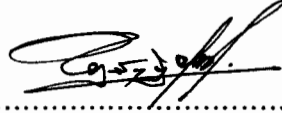
บุญยสฤษฎ์ อเนกสุข

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงศึกษาธิการ
ประจำปีงบประมาณ ๒๕๔๓

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

รัฐกับการลงทุนทางวัฒนธรรม : ศึกษากรณีงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี

ว่าที่ร้อยตรีบุญยสฤษฎ์ อเนกสุข

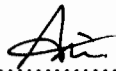
ผู้วิจัย

รองศาสตราจารย์เรืองเดช ปันเขื่อนขันธ์

Ph.D. (Linguistics)

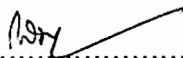
ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เอี่ยม ทองดี

ศศ.ม. (ภาษาศาสตร์)

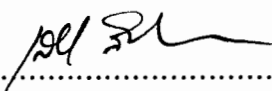
กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

อาจารย์โสพล ศิริไสย์

ศศ.ม. (ภาษาศาสตร์) , M.A. (Anthropology)

กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ศาสตราจารย์เลียงชัย ถัมถ้อยวงศ์ Ph.D.

คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เอี่ยม ทองดี

ศศ.ม. (ภาษาศาสตร์)

ประธานคณะกรรมการประจำหลักสูตร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาศาสตร์ศึกษา

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท

วิทยานิพนธ์

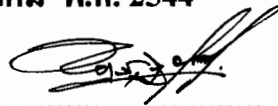
เรื่อง

รัฐกับการลงทุนทางวัฒนธรรม : ศึกษากรณีงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี

ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนชนบทศึกษา

วันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2544

ว่าที่ร้อยตรีบุญขสฤษฎ์ อเนกสุข

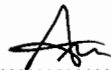
ผู้วิจัย

รองศาสตราจารย์เรืองเดช ปันเขื่อนขันธ์

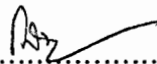
Ph.D. (Linguistics)

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เอี่ยม ทองดี ศศ.ม. (ภาษาศาสตร์)

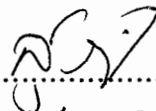
กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

อาจารย์โสฬส ศิริไสย์

ศศ.ม. (ภาษาศาสตร์) , M.A. (Anthropology)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

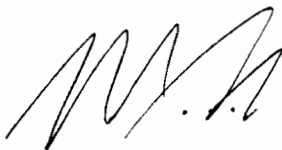

ศาสตราจารย์คุณหญิงสุริยา รัตนกุล อ.บ., Ph.D.

ผู้อำนวยการ

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท

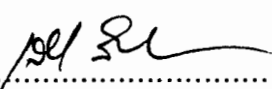
มหาวิทยาลัยมหิดล

รองศาสตราจารย์พิเชษฐ์ กาลามเกษตร

ร.บ. (เกียรตินิยม) , อ.ม.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ศาสตราจารย์เลียงชัย ลิ้มล้อมวงศ์ Ph.D.

คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหิดล

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยผู้มีพระคุณหลายท่านมีรองศาสตราจารย์ ดร.เรืองเดช ปันเขื่อนขันธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์เอี่ยม ทองดี และอาจารย์โสฬส ศิริไสย์ แห่งสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท ในฐานะคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์และรองศาสตราจารย์พิเชษฐ์ กาฬมเกษตร์ แห่งคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ที่ให้ความอนุเคราะห์เป็นกรรมการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ รวมถึงผู้ช่วยศาสตราจารย์ยังยุทธ บุราสิทธิ์ แห่งสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ที่ให้ความอนุเคราะห์คำราและคอยสอบถามความคืบหน้าของงานวิจัยฉบับนี้ เป็นอาทิ ที่สุดแล้วผู้วิจัยใคร่ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลจากการเก็บข้อมูลภาคสนามในจังหวัดอุบลราชธานี ทุกท่านที่เปรียบเสมือนครูซึ่งช่วยเติมเต็มความรู้ต่างๆ กระทั่งงานวิจัยฉบับนี้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และขอระลึกพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวรทั้งที่มีชีวิตอยู่และล่วงลับไปแล้วซึ่งทำให้ผู้วิจัยเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อศึกษาอดีต ทำความเข้าใจปัจจุบัน และมองเห็นอนาคตได้อย่างชัดเจน ที่สำคัญขอขอบพระคุณสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) ที่ให้ทุนอุดหนุนงานวิจัยฉบับนี้อย่างบริบูรณ์

ขอขอบคุณอาจารย์สมศรี ชัยวิชยา อาจารย์จันทิมา เอี่ยมานนท์ พี่สาวที่น่ารัก ตลอดจนพี่และเพื่อนชาวคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีที่ให้ความอนุเคราะห์คำราและความห่วงใยช่วยเหลือในระหว่างที่ผู้วิจัยกำลังเขียนงานวิจัยฉบับนี้ กับทั้งขอขอบคุณพี่สรัล สีนุชก พี่สถาพร จินดาเดช พี่เทพรัตน์ จันทพันธ์ พี่สุรางคนางค์ จินดาวัฒน์ พี่สมศักดิ์ ยศสูงเนิน คุณธวัชชัย เฟื่องพินิจ และ น้องฉัตริน บุญเกิด ตลอดจนพี่น้องผองเพื่อนชาวพัฒนาชนบท รุ่นที่ 4 ชาวองค์การนักศึกษาและสภานักศึกษามหิดลวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดลประจำปี 2542 รวมถึงเพื่อนร่วมอุดมการณ์แห่งโครงการธรรมรงค์เพื่อขอสิทธิเลือกภาษาเขียนวิทยานิพนธ์ (สกว.) ทุกท่านที่มอบกำลังใจอันเต็มเปี่ยมเสมอมา

ขอขอบคุณศิษย์รักในสาขาการท่องเที่ยวรุ่นที่ 1 และคณะกรรมการชมรมดนตรีไทย มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ที่เป็นลูกมือช่วยเก็บข้อมูลและถอดเทปซึ่งทำให้งานวิจัยฉบับนี้ลุล่วงไปด้วยดี

นอกจากนี้ยังมีผู้มีพระคุณอีกจำนวนมากที่มีได้เอื้อนาม ทว่าให้ความอนุเคราะห์ด้านต่างๆ ซึ่งสิ่งสำคัญที่สุดได้แก่กำลังใจและความปรารถนาดีที่ทุกคนมีให้ แม้ว่าผู้วิจัยจะมีได้กล่าวขอบคุณเป็นทางการเนื่องด้วยความจำกัดของหน้ากระดาษ หากแต่ผู้วิจัยยังระลึกในพระคุณโดยคุณนิภาพ

ท้ายที่สุดนี้ ความดีของงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอกราบเท้าแด่คุณพ่อประสงค์ และคุณแม่ส่งศรี อเนกสุข และขอมอบแด่คุณพนิดา คุณภูเคโซ ผู้เป็น “ขวัญและกำลังใจ” ของการวิจัยในครั้งนี้

บุญยสฤษดิ์ อเนกสุข

4136594 LCRU/M : สาขาวิชา : พัฒนาชนบทศึกษา ; ศศ.ม. (พัฒนาชนบทศึกษา)

คำสำคัญ : รัฐ/การลงทุนทางวัฒนธรรม /ต้นทุนทางวัฒนธรรม / งานแห่เทียนพรรษา
/อุบลราชธานี

บุญขสฤษฎ์ อเนกสุข : รัฐกับการลงทุนทางวัฒนธรรม : ศึกษากรณีงานแห่เทียนพรรษา
จังหวัดอุบลราชธานี (GOVERNMENT AND THE INVESTMENT OF CULTURE : A CASE
STUDY OF THE CANDLE FESTIVAL IN UBON RATCHATHANI PROVINCE) คณะ
กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์: เรืองเดช ปิ่นเชื้อนจัดัย Ph.D., เอี่ยม ทองดี ศศ.ม. (ภาษาศาสตร์),
โสฬส ศิริไสย ศศ.ม. (ภาษาศาสตร์) M.A. , 395 หน้า. ISBN 974-04-0323-9

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ มุ่งหวังที่จะศึกษาการลงทุนทางวัฒนธรรมที่ประกอบไปด้วยต้นทุน
(input) และกระบวนการ (process) ของการลงทุนทางวัฒนธรรม รวมถึงผลผลิต (output) และผล
ลัพธ์ (outcome) ที่เกิดขึ้นจากการลงทุนทางวัฒนธรรม โดยใช้งานแห่เทียนพรรษา จังหวัด
อุบลราชธานีเป็นกรณีศึกษาเพื่อให้ทราบถึงปัญหาและค้นหาวิธีการแก้ไขอันเกิดจากการลงทุนทาง
วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในอนาคต นอกจากนี้
ยังมีความต้องการที่จะตอบคำถามเกี่ยวกับวิธีการและผลที่เกิดจากการประสานประโยชน์และการมี
ความสัมพันธ์ของกลุ่มต่างๆ อันมีส่วนสำคัญในงานแห่เทียนพรรษากับปัจจัยในการลงทุนทางวัฒนธรรมอีกด้วย

จากการศึกษาพบว่า ต้นทุน (input) ในการลงทุนทางวัฒนธรรมงานแห่เทียนพรรษาได้
แก่ต้นทุนทางวัฒนธรรม (cultural capital) ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคม และขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ ซึ่งเมื่อผ่านกระบวนการ (process) การลงทุนทางวัฒนธรรมที่ประกอบไปด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดงาน การดำเนินงาน และการประเมินผลการจัดงานแล้วได้ก่อให้เกิดผลผลิต (output) ได้แก่การนำเทคโนโลยีมาแทนวัตถุดิบทางธรรมชาติ การเกิดส่วนต่างของรายรับและรายจ่ายในการจัดงานจำนวนมาก การเกิดธุรกิจรูปแบบใหม่ และการเกิดสัญลักษณ์ใหม่ของจังหวัดอุบลราชธานี นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดผลลัพธ์ (outcome) ในงานแห่เทียนพรรษาคือแนวคิดเรื่องการลงทุนกลายเป็นพื้นฐานสำคัญในงานแห่เทียนพรรษา การเกิดอุดมการณ์ร่วมกันในสังคม ความเชื่อของการทำบุญมีการเปลี่ยนแปลง การเกิดความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ในการจัดงาน และการเกิดค่านิยมใหม่ในงานแห่เทียนพรรษา อย่างไรก็ตามสิ่งที่เกิดขึ้นดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ารัฐโดยกลุ่มราชการมีบทบาทสูงสุดในการลงทุนทางวัฒนธรรมงานแห่เทียนพรรษาพร้อมทั้งความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์กับกลุ่มเอกชน และพบว่าบทบาทของประชาชนยังไม่มีส่วนสำคัญในการจัดงานมากนัก

4136594 LCRU/M : MAJOR : RURAL DEVELOPMENT STUDIES : M.A.

(RURAL DEVELOPMENT STUDIES)

KEY WORDS : GOVERNMENT/THE INVESTMENT OF CULTURE / CULTURAL -
CAPITAL / CANDLE FESTIVAL / UBON RATCHATHANI

BOONYASARIT ANEKSUK : GOVERNMENT AND THE INVESTMENT OF
CULTURE : A CASE STUDY OF THE CANDLE FESTIVAL IN UBON RATCHATHANI
PROVINCE. THESIS ADVISORS : RUANGDET PANKHUENKHAT Ph.D., AIM
THONGDEE M.A., SOROT SIRISAI M.A. , 395 p. ISBN 974-04-0323-9

To investigate the investment in culture in terms of input & output using the candle festival in UBON. Some possible outcomes are the setting of guidelines for sustainable tourism.

The study reveals that the investment of culture in the candle festival, through the process of investment of culture, consists of cultural capital dealing with nature, economics, society, tradition and beliefs. Investment of culture cause the output of such things as substitute material; large difference of incoming and expense; case the tranformation of new business and new symbolism of Ubon Ratchathani Province.

Commercials side of the candle festival is highlight the spending idea of capitalism. A new ideology is; taking place in society; changing belief systems such as; hierarchical relationships; and new values in candle festival.

Moreover, the result of this study reflects that bureaucracy has a lot of influence in the candle festival and this has a hierarchical relation with the private sector. Similarly, it was noted that the villagers were excluded from managing the candle festival.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ.....ค	
บทคัดย่อภาษาไทย.....ง	
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....จ	
สารบัญตาราง.....จ	
สารบัญแผนภูมิ.....ท	
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา	7
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
1.4 กรอบแนวคิดในการศึกษา	8
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	11
1.6 พื้นที่ศึกษา	12
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา	13
2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม	13
2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับทุนและการลงทุน	15
2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรมและการลงทุนทางวัฒนธรรม	23
2.1.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแบบแผนพฤติกรรมทางสังคม	30
2.1.4.1 แนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคมที่มีผลกระทบต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น	30
2.1.4.2 ทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่	31
2.1.4.3 ทฤษฎีความสัมพันธ์ทางสังคม	33
2.1.4.4 ทฤษฎีสัญญลักษณ์สัมพันธ์หรือการปฏิสังสรรค์เชิงสัญลักษณ์ (symbolic interaction theory)	34
2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	38

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการศึกษา	
3.1 รูปแบบการศึกษา	44
3.2 การเลือกพื้นที่ศึกษา	49
3.3 ขอบเขตการศึกษา	49
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	50
3.5 การเรียบเรียง จัดหมวดหมู่ และตรวจสอบข้อมูล	50
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล	50
3.7 อภิปรายและสรุปผลการศึกษา	51
3.8 การนำเสนอ	51
3.8.1 การนำเสนอด้วยปากเปล่า	51
3.8.2 การนำเสนอเป็นรูปเล่มหนังสือ	51
บทที่ 4 ต้นทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ศึกษา	
4.1 ต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับธรรมชาติ	53
4.1.1 สภาพภูมิประเทศ ภูมิศาสตร์ และภูมิอากาศ	53
4.1.2 สภาพป่าไม้และพันธุ์ไม้	54
4.1.3 สภาพแหล่งน้ำ	55
4.1.4 สภาพสัตว์ป่าและสัตว์น้ำตามแหล่งน้ำธรรมชาติ	55
4.1.5 สภาพดินและแร่ธาตุ	56
4.2 ต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ	56
4.2.1 การผลิต	56
4.2.2 การบริโภค	58
4.2.3 การแจกจ่ายและแบ่งปัน	62
4.2.4 การแลกเปลี่ยน	63
4.3 ต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับสังคม	64
4.3.1 การศึกษา	64
4.3.2 การนับถือศาสนา	65
4.3.3 ระบบครอบครัวและเครือญาติ	67
4.3.4 การเมืองการปกครอง	67

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.3.5 กลุ่มชาติพันธุ์	68
4.3.5.1 กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว	68
4.3.5.2 กลุ่มชาติพันธุ์มอญ-เขมร	69
4.3.5.3 กลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่มีจำนวนน้อย	73
4.3.6 องค์กรในสังคม	74
4.4 ดันทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ	75
4.4.1 ก่อนประวัติศาสตร์	75
4.4.2 สมัยประวัติศาสตร์	76
4.4.3 สมัยปัจจุบัน	94
4.4.3.1 แบบแผนพฤติกรรม	95
4.4.3.2 ภูมิปัญญา	102
4.4.3.3 รูปธรรม	103
4.5 การบริหารจัดการดันทุนทางวัฒนธรรมโดยทั่วไปในปัจจุบัน	105
4.5.1 หน่วยงานภาครัฐ	105
4.5.2 หน่วยงานภาคเอกชน	110
4.5.3 หน่วยงานภาคประชาชน	112
4.5.4 ตัวอย่างการบริหารจัดการดันทุนทางวัฒนธรรม	113
ในจังหวัดอุบลราชธานี	
บทที่ 5 งานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี	
5.1 งานประเพณีเข้าพรรษาและแห่เทียนพรรษาในพุทธศาสนา	119
5.1.1 ประเพณีเข้าพรรษา	119
5.1.2 ความสำคัญและความสัมพันธ์ของเทียนพรรษา	132
และประเพณีแห่เทียนพรรษา	
5.1.3 ความเป็นมาของเทียนพรรษาและงานแห่เทียนพรรษา	138
จังหวัดอุบลราชธานี	
5.1.4 ลำดับเหตุการณ์สำคัญในงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี	151
5.2 งานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบัน (พ.ศ. 2542 – พ.ศ. 2543)	154
5.2.1 เทียนพรรษาและองค์ประกอบของเทียนพรรษาในปัจจุบัน	154

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
5.2.2 ขบวนแห่เทียนพรรษา	155
5.2.3 กิจกรรมต่างๆ ที่จัดในงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี	157
5.2.3.1 พิธีพุทธาภิเษกวัตถุมงคล	157
5.2.3.2 งานแสดงวิถีชีวิตชุมชนอีสาน	158
5.2.3.3 งานพาแลงและงานประกวดธิดาเทียนพรรษา	158
5.2.3.4 พิธีอัญเชิญเทียนพรรษาพระราชทาน	159
5.2.3.5 การจัดแสดงแสงเสียง ณ ห่วงศรีเมือง	160
5.2.3.6 การจัดแสดงต้นเทียนพรรษาในเวลากลางคืน	161
5.2.3.7 งานแห่เทียนพรรษาและการประกวดเทียนพรรษา	162
5.2.3.8 กิจกรรมอื่นๆ ที่เป็นส่วนย่อยในงานแห่เทียนพรรษา	163
5.2.4 กระบวนการจัดงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี	165
5.2.4.1 คณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษา	165
5.2.4.2 กระบวนการจัดงานแห่เทียนพรรษา	178
บทที่ 6 ต้นทุนทางวัฒนธรรมในงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี	
6.1 ต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับธรรมชาติ	181
6.1.1 ขี้ผึ้งแท้	181
6.1.2 ฝ้าย	182
6.1.3 ไม้	183
6.1.4 น้ำ	183
6.1.5 หินอ่อน	184
6.1.6 สังกะสีและเหล็ก	184
6.1.7 ปูนปลาสเตอร์	185
6.1.8 ดอกไม้	186
6.2 ต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ	186
6.2.1 ที่มาของงบประมาณ	187
6.2.1.1 งบประมาณการจัดงานแห่เทียนพรรษา	187
6.2.1.2 งบประมาณการทำเทียนพรรษา	188
6.2.2 การใช้จ่ายงบประมาณ	189

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
6.2.2.1 ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานแห่เทียนพรรษา	189
6.2.2.2 ค่าใช้จ่ายในการทำเทียนพรรษา	191
6.2.3 การจุนเจือแบ่งปัน	192
6.2.3.1 การทำเทียนพรรษาและการจัดขบวนแห่เทียนพรรษา	192
6.2.3.2 การจัดงานแห่เทียนพรรษา	192
6.3 ต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับสังคม	193
6.3.1 การให้การศึกษาและการเผยแพร่ความรู้	193
6.3.2 กลุ่มชาติพันธุ์กับงานแห่เทียนพรรษา	195
6.3.2.1 กลุ่มชาติพันธุ์ไทย – ลาว	195
6.3.2.2 กลุ่มชาติพันธุ์มอญ – เขมร	196
6.3.2.3 กลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ	196
6.3.3 องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนทางวัฒนธรรม	197
6.3.3.1 หน่วยงานราชการ	197
6.3.3.2 หน่วยงานเอกชน	203
6.3.3.3 หน่วยงานประชาชน	207
6.3.3.4 หน่วยงานอื่นๆ	211
6.4 ต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ	212
6.4.1 แบบแผนพฤติกรรมในงานแห่เทียนพรรษา	212
6.4.1.1 แบบแผนพฤติกรรมในอดีต	212
6.4.1.2 แบบแผนพฤติกรรมในปัจจุบัน	213
6.4.2 ภูมิปัญญาในการทำเทียนพรรษา	214
6.4.2.1 ความเชื่อในการทำเทียนและถวายเทียนพรรษา	214
6.4.2.2 ความคิดและจินตนาการในงานแห่เทียนพรรษา	215
6.4.2.3 ความรู้ในการหล่อเทียนพรรษาและองค์ประกอบเทียนพรรษา	216
6.4.2.4 ค่านิยมในงานแห่เทียนพรรษา	221
6.4.2.5 ทักษะคติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดงานแห่เทียนพรรษา	222
6.4.3 ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับงานแห่เทียนพรรษา	242
6.4.3.1 ทุ่งศรีเมือง	242

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
6.4.3.2 วัดทุ่งศรีเมือง	243
6.4.3.3 วัดบ้านกุดเป่ง (วัดประชาพิทักษ์)	244
6.4.3.4 ลวดลายบนเทียนพรรษาและองค์ประกอบเทียนพรรษา	244
6.4.3.5 เทียนเฉลิมพระเกียรติ	246
6.4.3.6 การแสดงในขบวนแห่เทียนพรรษา	247
6.5 การบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมในงานแห่เทียนพรรษา	248
6.5.1 งานแห่เทียนพรรษากับหน่วยงานราชการ เอกชน และประชาชน	248
6.5.2 ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในงานแห่เทียนพรรษา	251
6.5.3 การเตรียมการจัดงานแห่เทียนพรรษา	252
6.5.3 รายละเอียดของงานแห่เทียนพรรษา	253
6.5.4 หลังงานแห่เทียนพรรษา	263
บทที่ 7 บทวิเคราะห์	
7.1 ต้นทุน (input) ที่ก่อให้เกิดการลงทุนทางวัฒนธรรมในงานแห่เทียนพรรษา	265
7.1.1 ประเภทของต้นทุน (input)	265
7.1.2 การสอดคล้องกันในการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรม (cultural capital)	270
7.2 กระบวนการ (process) ของการลงทุนทางวัฒนธรรมในงานแห่เทียนพรรษา	273
7.2.1 การแต่งตั้งคณะกรรมการจัดงาน	272
7.2.2 การดำเนินการ	276
7.2.3 การเสร็จสิ้นของงานและการประเมินผลการจัดงาน	277
7.3 ผลผลิต (output) ที่เกิดจากการลงทุนทางวัฒนธรรม	278
7.3.1 มีการนำเทคโนโลยีมาทดแทนปัจจัยทางธรรมชาติ	278
7.3.2 การเกิดส่วนต่างของรายรับและรายจ่ายในการจัดงานจำนวนมาก	280
7.3.3 เกิดธุรกิจรูปแบบใหม่ในงานแห่เทียนพรรษา	281
7.3.4 การเกิดสัญลักษณ์ใหม่ของจังหวัดอุบลราชธานี	282
7.4 ผลลัพธ์ (outcome) ที่เกิดจากการลงทุนทางวัฒนธรรม	283
7.4.1 แนวคิดเรื่องการลงทุนกลายเป็นพื้นฐานสำคัญในงานแห่เทียนพรรษา	283
7.4.2 การเกิดอุดมการณ์ร่วมกันในสังคม	285

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 4-1 พืชเศรษฐกิจและผลผลิตที่ได้ของจังหวัดอุบลราชธานี ปี พ.ศ. 2540	56
ตาราง 5-1 การแบ่งความรับผิดชอบการจัดงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี ปี พ.ศ. 2543	166
ตาราง 6-1 งบประมาณที่ใช้ในการจัดงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีในปี พ.ศ. 2543	187
ตาราง 6-2 รายรับ – รายจ่ายในการจัดงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี ปี พ.ศ. 2543	189
ตาราง 6-3 ประมาณการรายรับ – รายจ่ายของคุ้มวัดที่ทำเทียนพรรษาได้รับรางวัลชนะเลิศ	191
ตาราง 6-4 ทศนคติของนักท่องเที่ยวต่องานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีปี พ.ศ. 2543	226
ตาราง 6-5 ปัญหาและข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยวต่องานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี ปี พ.ศ. 2543	240
ตาราง 6-6 การแสดงและลำดับขบวนแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี ปี พ.ศ. 2543	247
ตาราง 6-7 โครงสร้างกิจกรรมหลักในงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี	261
ตาราง 7-1 ปัญหาและวิธีการแก้ไขที่เกิดขึ้นในงานแห่เทียนพรรษา	292
ตาราง 7-2 กลุ่มปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหาของคณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษา	295

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิ 1-1 กรอบแนวคิดในการศึกษา	10
แผนภูมิ 5-1 กระบวนการจัดงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี	180
แผนภูมิ 6-1 โครงสร้างหน่วยงานที่มีบทบาทต่อการลงทุนทางวัฒนธรรมงานแห่เทียนพรรษา	249
แผนภูมิ 6-2 บทบาทของแต่ละหน่วยงานในการจัดงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี	251

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ ได้ให้ความหมายของคำว่า "ทุน (capital)" หมายถึงปัจจัยการผลิตหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้ร่วมกับปัจจัยการผลิต (factor of production) อื่น ๆ ในการผลิตสินค้าและบริการ ปัจจัยการผลิตดังกล่าวประกอบไปด้วย ทรัพยากรธรรมชาติ (natural resource) แรงงาน (labor) ทุน (capital) ทั้งในรูปของทุนที่ใช้ในการผลิต อาทิ เครื่องจักร โรงงาน ทุนที่เป็นเงิน ตลอดจนทุนที่จัดเป็นความรู้ทางเทคนิคเพื่อใช้ในการผลิต และผู้ประกอบการลงทุน (entrepreneur) ที่เป็นผู้รวมเอาปัจจัยการผลิตทั้งหมดมาผลิตสินค้าและบริการจนเป็นผลสำเร็จออกมา (วันทนีส์ ภูมิภัทรากม, 2538: 16-17) ดังนั้นความหมายของ "ทุน" และ "ปัจจัยการผลิต" จึงมีความสัมพันธ์กันในแง่ของการที่ "ทุน" เป็นปัจจัยการผลิต และ "ปัจจัยการผลิต" เองก็มี "ทุน" เป็นองค์ประกอบ ด้วยเหตุนี้เมื่อนำความหมายของคำว่า "ทุน" มาพิจารณาร่วมกับการลงทุนในทางเศรษฐศาสตร์แล้ว การลงทุนจึงควรหมายถึงการนำปัจจัยการผลิตดังกล่าวข้างต้นมาผลิตสินค้าและบริการเพื่อก่อให้เกิดผลตอบแทนในรูปของรายได้ (income) หรือกำไร (profit) ตามความต้องการที่จะแสวงหาจุดสูงสุด โดยนัยนี้ความหมายของคำว่าทุน ปัจจัยการผลิต และการลงทุน จึงมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างยิ่ง

อย่างไรก็ตาม หากวิเคราะห์ความหมายของทุนทางเศรษฐศาสตร์เมื่อนำมาใช้กับความหมายทางวัฒนธรรมแล้ว ทุนทางเศรษฐศาสตร์ที่หมายรวมถึงปัจจัยการผลิตหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้ร่วมกับปัจจัยการผลิต ตามความหมายของต้นทุนในทางวัฒนธรรมจึงควรได้แก่ต้นทุนที่เกี่ยวกับธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคมและขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อที่ก่อให้เกิดการลงทุนทางวัฒนธรรมหรือสิ่งที่สั่งสมอบรมมนุษย์กระทั่งก่อให้เกิดการลงทุนทางวัฒนธรรม โดยนัยนี้ต้นทุนที่เกี่ยวกับธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคมและขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อจึงมี

"วัฒนธรรม" เข้ามาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่ง อย่างไรก็ตามแม้ว่าผลท้ายที่สุดของการลงทุนทางวัฒนธรรมจะได้กำไรได้ (income) กำไร (profit) หรือจุดสูงสุดของสิ่งที่ได้ลงทุนไปเช่นเดิม หากแต่รายได้ กำไร และจุดสูงสุดดังกล่าวมิใช่เป็นเพียงตัวเงินอย่างเดียวเท่านั้น ความต้องการกำไร หรือจุดสูงสุดในการลงทุนทางวัฒนธรรมนอกเหนือจากนี้ยังมีอีกมาก ทั้งนี้เพราะปัจจัยการผลิต (หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าต้นทุนที่เกี่ยวกับธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคมและขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ) ในการผลิตสินค้าเพื่อก่อให้เกิดรายได้ (income) หรือ กำไร (profit) นั้นแม้จะยังประกอบไปด้วย การลงทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับต้นทุนทางธรรมชาติ ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ แม่น้ำ ภูเขา ฤดูกาล ฯลฯ และสามารถก่อให้เกิดความ สัมพันธ์กันทางวัฒนธรรมกับมนุษย์ ต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ ต้นทุนทางวัฒนธรรม ที่เกี่ยวกับสังคม ที่อาจกล่าวได้ว่าศักยภาพของความเป็นมนุษย์ที่ส่งผลต่อธรรมชาติ เศรษฐกิจ และ วัฒนธรรม ต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ ซึ่ง กล่าวไว้ข้างต้นว่าประกอบด้วยต้นทุนที่เป็นทางวัฒนธรรมด้านแบบแผนพฤติกรรม ภูมิปัญญา ภูมิธรรม และทัศนคติ และสุดท้ายก็คือการบริหารจัดการต้นทุนที่เกี่ยวกับธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคม และขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ ที่ได้แก่ กลุ่มหรือองค์กรที่ทำหน้าที่ในการ- บริหารจัดการต้นทุนที่เกี่ยวกับธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคมและขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อทั้งหมดเพื่อให้เกิดการลงทุนทางวัฒนธรรม ผลที่เกิดขึ้นจากการลงทุนดังกล่าวยัง- แสดงให้เห็นออกมาในรูปการตอบสนองความต้องการภายในจิตใจ และสังคมอันเป็นคุณสมบัติของ วัฒนธรรมประการหนึ่งอีกด้วย

ด้วยเหตุนี้ การลงทุนทางวัฒนธรรมจึงจัดได้ว่าเป็นการให้ความสำคัญแก่คุณค่าของวัฒนธรรม ที่สำคัญของสังคมเพื่อก่อให้เกิดรายได้ (income) หรือกำไร (profit) ทางสังคม เศรษฐกิจ และการ เมือง ในรูปแบบต่าง ๆ กัน โดยที่หากพิจารณาการลงทุนซึ่งต้องประกอบไปด้วยการนำต้นทุนที่ เกี่ยวกับธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคม และขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อ มาเป็นต้นทุน (input) ผ่านกระบวนการ (process) การลงทุน อาทิ กระบวนการความคิดสร้างสรรค์ ความร่วมมือในการ ประกอบกิจกรรมต่างๆ ฯลฯ แล้ว สิ่งที่เกิดขึ้นจากการลงทุนจึงเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการ ทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ทั้งในรูปของผลผลิต (output) ของวัฒนธรรมนั้นๆ เช่น เกิด- ประเพณีต่าง ๆ เกิดการกระจายรายได้แก่สังคม การทำบุญ ฯลฯ รวมถึงยังเกิดผลลัพธ์ (outcome) ที่ มาจากการลงทุนทางวัฒนธรรม อาทิ การเกิดความสงบสุขของสังคม สังคมมีความเข้มแข็ง ตลอดจน การได้บุญ เป็นต้น

อย่างไรก็ดีในการลงทุนทางวัฒนธรรมนั้นองค์ประกอบที่ต้องนำมาพิจารณาร่วมกับต้นทุนทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคมและขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อด้วยก็คือผู้บริหารจัดการต้นทุนต่างๆ ซึ่งนอกเหนือไปจากกลุ่มชาวบ้านหรือคนในท้องถิ่นจะมีบทบาทสำคัญต่อการบริหารจัดการต้นทุนแล้วยังได้แก่ กลุ่มที่มีบทบาทสำคัญต่อการปกครองที่กลายเป็นส่วนสำคัญต่อการกำหนดว่าวัฒนธรรมใดควรจะดำรงอยู่ หรือควรมีวัฒนธรรมใดเข้ามา ทั้งนี้จึงอาจกล่าวได้โดยนัยก็คือกลุ่มราชการ หรือผู้ใช้อำนาจภายใต้รูปแบบของ “รัฐส่วนกลาง” นั่นเอง นอกจากนี้องค์ประกอบสำคัญในการลงทุนทางวัฒนธรรมอื่นๆ ได้แก่ มิติทางประวัติศาสตร์ในฐานะรูปแบบสังสมการรับรู้ประสบการณ์และการมีส่วนร่วมส่งเสริมให้เกิดการลงทุนทางวัฒนธรรม เนื่องจากการลงทุนทางวัฒนธรรมผ่านต้นทุนทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคมและขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อเพียงอย่างเดียวอาจเกิดขึ้นได้เลยกหากขาดสิ่งกระตุ้นอันเกิดจากการสังสมประสบการณ์ผ่านการรับรู้จากประวัติศาสตร์ ด้วยเหตุนี้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ความเป็นมาจึงมีส่วนช่วยเติมเต็มสำหรับการพิจารณาการลงทุนทางวัฒนธรรมมากขึ้น

การลงทุนทางวัฒนธรรมของสังคมไทยนั้น อาจกล่าวได้ว่ามีมาตั้งแต่โบราณ ยกตัวอย่างเช่น การเกณฑ์แรงงานเพื่อก่อสร้างวัดวาอารามต่างๆ หากพิจารณาตามความหมายของการลงทุนทางวัฒนธรรมดังกล่าวข้างต้นซึ่งประกอบไปด้วยต้นทุนที่เกี่ยวกับธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคมและขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อแล้ว การก่อสร้างวัดวาอารามก็ต้องประกอบไปด้วยการระดมทรัพยากรธรรมชาติ อาทิ ไม้ โลหะ ฯลฯ เข้ามาโดยผ่านการใช้เงินทุนและการแลกเปลี่ยน ตลอดจนการช่วยเหลือกันในสังคม อาทิ แรงงาน องค์กรในสังคม ร่วมกันสร้างขึ้น อย่างไรก็ตามการช่วยเหลือนั้นในสังคม อาทิ แรงงาน องค์กรในสังคม ร่วมกันสร้างขึ้น อย่างไรก็ตามการช่วยเหลือนั้นในสังคม อาทิ แรงงาน องค์กรในสังคม ร่วมกันสร้างขึ้น อย่างไรก็ตามการช่วยเหลือนั้นในสังคม อาทิ แรงงาน องค์กรในสังคม ร่วมกันสร้างขึ้น อย่างไรก็ตามการช่วยเหลือนั้นในสังคม อาทิ แรงงาน องค์กรในสังคม ร่วมกันสร้างขึ้น

(output) ทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นการเกิดรูปแบบสถาปัตยกรรมที่เรียกว่า พระอุโบสถ วิหาร เจดีย์ ฯลฯ หรือเกิดสิ่งที่เรียกว่า "วัด" ขึ้น โดยสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นเหล่านี้นอกจากแสดงให้เห็นถึงความร่วมมือของชาวบ้านในชุมชนในการก่อสร้างสถานศาสนสถานอันเป็นภาพสะท้อนความสามัคคีและความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งในชุมชนของชาวบ้านแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงการที่รัฐเข้ามาลงทุนทางวัฒนธรรม อันจัดเป็นผลลัพธ์ (outcome) ที่เกิดจากการลงทุนทางวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้หากพิจารณาบทบาทของรัฐและการรวมตัวของชาวบ้านเพื่อก่อให้เกิดการลงทุนทางวัฒนธรรมในรูปแบบประเพณีต่างๆ เช่น ประเพณีแห่เทียนพรรษาแล้ว ต้นทุนที่เกี่ยวกับธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคมและขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อของงานแห่เทียนพรรษาไม่ว่าจะเป็นต้นทุนที่เกี่ยวกับธรรมชาติซึ่งได้แก่ฤดูฝน ที่ทำให้พระภิกษุต้องอยู่จำพรรษา ต้นทุนที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ อาทิ การระดมเงินทุนและการใช้จ่ายเงินทุน ต้นทุนที่เกี่ยวกับสังคมที่ต้องระดมชาวบ้านในการหล่อเทียนพรรษา ต้นทุนที่เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อที่สั่งสมสืบทอดต่อกันมา ไม่ว่าจะเป็นเทียนพรรษา ตลอดจนคติความเชื่อและองค์ความรู้ในการหล่อเทียน รวมถึงกลุ่มผู้บริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมซึ่งได้แก่ หน่วยงานที่มีอำนาจมากที่สุดในการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรม หน่วยเอกชนซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับหน่วยงานได้ด้วยความสัมพันธ์ต่างๆ และหน่วยประชาชนที่ถูกแยกออกมาให้มีส่วนบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมอย่างใดคนหนึ่ง ซึ่งหากนำต้นทุนที่เกี่ยวกับธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคมและขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อผนวกกับการรับรู้และสั่งสมประสบการณ์จากประวัติศาสตร์ มาเป็นต้นทุน (input) เพื่อการลงทุนทางวัฒนธรรมโดยผ่านกระบวนการ (process) ของการลงทุน อาทิ กระบวนการคิดสร้างสรรค์ในการประดับตกแต่งเทียนพรรษา การออกแบบรูปแบบงานแห่เทียนพรรษาในแต่ละปี ตลอดจนความร่วมมือในการประกอบกิจกรรมต่างๆ ที่เนื่องในงานแห่เทียนพรรษาแล้ว สิ่งที่เกิดขึ้นจากการลงทุนทางวัฒนธรรมจึงก่อให้เกิดผลผลิต (output) ของงาน เช่น การเกิดสัญลักษณ์ใหม่ของจังหวัดอุบลราชธานี การนำเทคโนโลยีมาทดแทนต้นทุนทางธรรมชาติ และจะส่งผลให้เกิดการกระจายรายได้แก่สังคม ทั้งนี้ยังเป็นโอกาสของชาวบ้านในฐานะผู้จัดและร่วมงานสามารถทำบุญด้วย นอกจากนี้ยังมีผลลัพธ์ (outcome) ที่เกิดขึ้นจากงานแห่เทียนพรรษา เช่น การเกิดอุดมการณ์ร่วมกันในสังคม การเกิดค่านิยมใหม่ในงานแห่เทียนพรรษา และการเกิดความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ในการจัดงานแห่เทียนพรรษา เป็นต้น

อย่างไรก็ดี การให้ความหมายของการลงทุนทางวัฒนธรรมในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เห็นได้จากความคาดหวังผลผลิต (output) ที่เกิดขึ้นจากการลงทุนทางวัฒนธรรม จากการ

ก่อสร้างวัดวาอาราม ตลอดจนการเกิดประเพณีเพื่อตอบสนองความเชื่อเช่นในอดีต แม้ว่าจะยังคงมีอยู่บ้างในปัจจุบัน หากความคาดหวังผลลัพธ์ (outcome) ซึ่งเกิดขึ้นควบคู่กับผลผลิตที่เกิดขึ้นจากการลงทุนทางวัฒนธรรมได้เปลี่ยนแปลงไป เห็นได้จากการก่อสร้างวัดวาอารามซึ่งมิได้มีความหมายเพียงการแสดงความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านอย่างเดียว แต่ยังหมายถึงความคาดหวังถึงรายได้ที่จะได้จากผู้คนซึ่งมาทำบุญที่วัดในอนาคต หรือการคิดค้น ตลอดจนการรื้อฟื้นประเพณีต่าง ๆ ก็มีได้เป็นเพียงการตอบสนองความเชื่อ และร้อยรัดความร่วมมือกันของสมาชิกในสังคมเพื่อให้สังคมมีความเข้มแข็งและสงบสุข หากแต่หมายถึงความคาดหวังรายได้ที่นักท่องเที่ยวจะมาเที่ยวชมประเพณีดังกล่าวเพิ่มมากขึ้น การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจึงนับได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญของการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดในเรื่องผลผลิต (output) และผลลัพธ์ (outcome) ที่เกิดขึ้น

หากพิจารณาการลงทุนทางวัฒนธรรมเพื่อก่อให้เกิดผลผลิต (output) จากการลงทุนทางวัฒนธรรมที่ต่างกันไป ซึ่งได้แก่ รูปแบบการก่อสร้าง ตลอดจนการคิดค้น หรือรื้อฟื้นประเพณีต่าง ๆ ในปัจจุบัน ผลผลิต (output) ที่เกิดขึ้นมักกลายเป็นความคาดหวังเรื่องการท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่ และยิ่งทวีความสำคัญอย่างมากในปัจจุบัน นโยบายปีอะเมซิ่งไทยแลนด์ (AMAZING THAILAND YEARS) ของรัฐบาลในช่วง ปี พ.ศ. 2541 - พ.ศ. 2542 เกิดขึ้นเนื่องจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยมีการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบหนึ่ง ส่งผลให้รายได้จากการท่องเที่ยวของชาวต่างประเทศในแต่ละเดือนนับตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2541 เป็นต้นมามีจำนวนไม่ต่ำกว่า 7.5 แสนคน จากข้อมูลของธนาคารแห่งประเทศไทย (2542:84) พบว่ารายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวของทั้งจังหวัดอุบลราชธานีในปี พ.ศ. 2541 มีจำนวนทั้งสิ้นกว่า 275 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2540 ซึ่งมีจำนวน 231 ล้านบาท และปี พ.ศ. 2539 มีจำนวน 230 ล้านบาท อย่างเห็นได้ชัด การเพิ่มขึ้นของรายได้จากการท่องเที่ยวจึงนับว่าเป็นผลผลิต (output) ที่สำคัญยิ่งซึ่งเกิดจากการลงทุนทางวัฒนธรรมโดยปราศจากการพิจารณาผลลัพธ์ (outcome) ที่เกิดขึ้นพร้อมกัน ท้ายที่สุดสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นเหล่านี้ยังต้องอาศัยการลงทุนใหม่เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของทุกๆ ปี นอกจากนี้การกำหนดนโยบายดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นถึงการที่รัฐมีบทบาทในการบริหารจัดการต้นทุนในรูปแบบของนโยบายเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอีกด้วย

กรณีงานแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานีที่จัดขึ้นในแต่ละปี นับเป็นการลงทุนทางวัฒนธรรมประการหนึ่งและมีความเกี่ยวข้องกับฮัตติบสองคองสิบสี่อันเป็นจารีตที่มีมาแต่โบราณของชาวอีสาน ซึ่งระบุให้เดือนแปด (ราวเดือนกรกฎาคม) เป็นงานบุญเข้าพรรษาหรืองานบุญพระเวสา (สวึง บุญเจิม, 2536: 538-539) ขณะที่พิธีกรรมการแห่เทียนพรรษาได้เริ่มถูกใช้อย่างเป็นทาง

การในสมัยพระเจ้าอู่ทองยาเธอกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ซึ่งในขณะนั้นทรงดำรงตำแหน่งข้าหลวงต่างประเทศองค์มณฑลลาวท้าว ในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 24 (คณะกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสืออุบลราชธานี 200 ปี, 2535: 125) อันสอดคล้องกับพระราชพิธีในราชสำนักกรุงเทพฯ ซึ่งถูกระบุไว้ในพระราชพิธีสิบสองเดือนที่กล่าวถึงเดือนแปดจะทรงมีการพระราชกุศลฉลองเทียมนพพรษาหรือพระราชพิธีอาษาฒมาตสึน (พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2516: 500-507) สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนชี้ให้เห็นว่า ชาวอุบลราชธานีเพ่งรับเอาพิธีกรรมแห่งเทียมนพพรษาเข้ามาภายใต้ความต้องการของรัฐส่วนกลางเมื่อราวหนึ่งศตวรรษที่ผ่านมาเอง

การลงทุนทางวัฒนธรรมโดยการผลักดันให้งานแห่งเทียมนพพรษากลายเป็นงานประจำปีของจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2495 ทำให้มองเห็นภาพของการลงทุนทางวัฒนธรรมในงานแห่งเทียมนพพรษาโดยรัฐและกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับรัฐได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น อาทิ มีการรื้อฟื้นการประดิษฐ์คิดค้นลวดลายการแกะสลักเทียน การจัดประกวดต้นเทียน โดยเฉพาะเมื่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้สนับสนุนให้งานแห่งเทียมนพพรษาเป็นประเพณีระดับชาติ ในปี พ.ศ. 2520 (คณะกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสืออุบลราชธานี 200 ปี, 2535: 127) ด้วยแล้ว งานแห่งเทียมนพพรษาจึงกลายเป็นลักษณะรูปแบบทางวัฒนธรรมที่ถูกคาดหวังโดยรัฐและกลุ่มที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างอำนาจรัฐกับผลประโยชน์ในรูปของรายได้และกำไรที่มาจากการจัดงานแห่งเทียมนพพรษาที่จะเกิดจากการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นอีกทางหนึ่ง เห็นได้จากการผนวกปัจจัยต่างๆ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว อาทิ การจัดสร้างต้นเทียนพรรษาที่ใหญ่ที่สุดในโลกในนาม “เทียนเฉลิมพระเกียรติ” การจัดประกวดธิดาเทียนพรรษา การจัดพิธีพุทธาภิเษกวัตถุมงคล การแห่เทียนพรรษาในเวลากลางคืน การแสดงแสงเสียงและการจัดงานพาแลง(สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี, 2541: <http://www.ruubon.ac.th/candle41/index.html>) เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จึงน่าจะเป็นการลงทุนทางวัฒนธรรมที่ถูกให้ความหมายใหม่ในปัจจุบันทั้งสิ้น

จากการวิเคราะห์รัฐกับการลงทุนทางวัฒนธรรม: กรณีศึกษางานแห่งเทียมนพพรษา จังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบันเห็นได้ว่า งานแห่งเทียมนพพรษานอกจากจะมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ และพุทธศาสนิกชนแล้ว ยังเกี่ยวข้องกับกลุ่มคนในจังหวัดอุบลราชธานี ตลอดจนกลุ่มองค์กรในสังคมอื่นๆ อีก 3 กลุ่มใหญ่ด้วยกัน ได้แก่ กลุ่มราชการระดับจังหวัดในฐานะตัวแทนของรัฐ กลุ่มเอกชนเอกชนที่เชื่อมโยงระหว่างรัฐกับการจัดงาน และกลุ่มประชาชน ที่สำคัญยิ่งก็คือยังมีประเด็นทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมเข้ามาเกี่ยวข้อง นอกจากนี้ประเด็นทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมดังกล่าวยังมีส่วนเชื้อให้เกิดความสัมพันธ์กับกลุ่มต่าง ๆ ข้างต้น ในรูปแบบที่

ต่างกันอีกด้วย ดังนั้นหากพิจารณาถึงทฤษฎีที่ว่าด้วยการลงทุนตามหลักเศรษฐศาสตร์ทั่วไปแล้ว สิ่งที่เกิดขึ้นเหล่านี้ล้วนเป็นไปเพื่อความมุ่งหวัง "รายได้" หรือ "กำไร" อันเป็นจุดสูงสุดทั้งสิ้น

ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นที่น่าสนใจว่างานแห่งเทียนพรรษาที่มีการประสานประโยชน์และมีความสัมพันธ์กับปัจจัยพื้นฐานการลงทุนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบ แนวคิด และการดำเนินการ รวมถึงมิติทางประวัติศาสตร์อย่างไร ดังนั้นในการศึกษาจึงจำเป็นต้องศึกษาทั้งในแนวลึกและแนวกว้าง เพื่อชี้ให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุนทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ระบบภูมิปัญญาของกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานแห่งเทียนพรรษา ผ่านกระบวนการลงทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ก่อให้เกิดผลอย่างไร ประเด็นดังกล่าวจึงนำไปสู่ที่มาของงานวิจัย "รัฐกับการลงทุนทางวัฒนธรรม : ศึกษากรณีงานแห่งเทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี" ในที่สุด

กล่าวโดยสรุป การลงทุนทางวัฒนธรรมในปัจจุบันนี้นับได้ว่าส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบคิด การเรียนรู้ และประเพณีเนื้อหาของชาวจังหวัดอุบลราชธานีเป็นอย่างยิ่ง ปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวจึงนำไปสู่การศึกษาโดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังต่อไปนี้

1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

- 1.2.1 เพื่อศึกษาด้านทุน (input) ที่ก่อให้เกิดการลงทุนทางวัฒนธรรม อันได้แก่ ด้านทุนทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคม และขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ ตลอดจนการบริหารจัดการด้านทุนทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะกลุ่มราชการที่มีบทบาทสำคัญต่อการลงทุนทางวัฒนธรรม ตลอดจนข้อมูลทางประวัติศาสตร์ในฐานะการตั้งสมประสบการณ์อันเป็นส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดการลงทุนทางวัฒนธรรมขึ้น
- 1.2.2 เพื่อศึกษากระบวนการ (process) ของการลงทุนทางวัฒนธรรมในรูปแบบของพิธีกรรม และเงื่อนไข ต่างๆ ที่ก่อให้เกิดประเพณีงานแห่งเทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานี
- 1.2.3 เพื่อศึกษาผลผลิต (output) ของงานแห่งเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบัน
- 1.2.4 เพื่อศึกษาผลลัพธ์ (outcome) ที่เกิดจากการลงทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดอุบลราชธานีในรูปของประเพณีงานแห่งเทียนพรรษา

- 1.2.5 เพื่อศึกษาปัญหาและค้นหาวิธีการแก้ไขผลที่เกิดขึ้นจากการลงทุนทางวัฒนธรรมของรัฐ ในงานแห่งเทียนพรรษาเพื่อเชื่อมโยงให้เห็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) ต่อไป

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

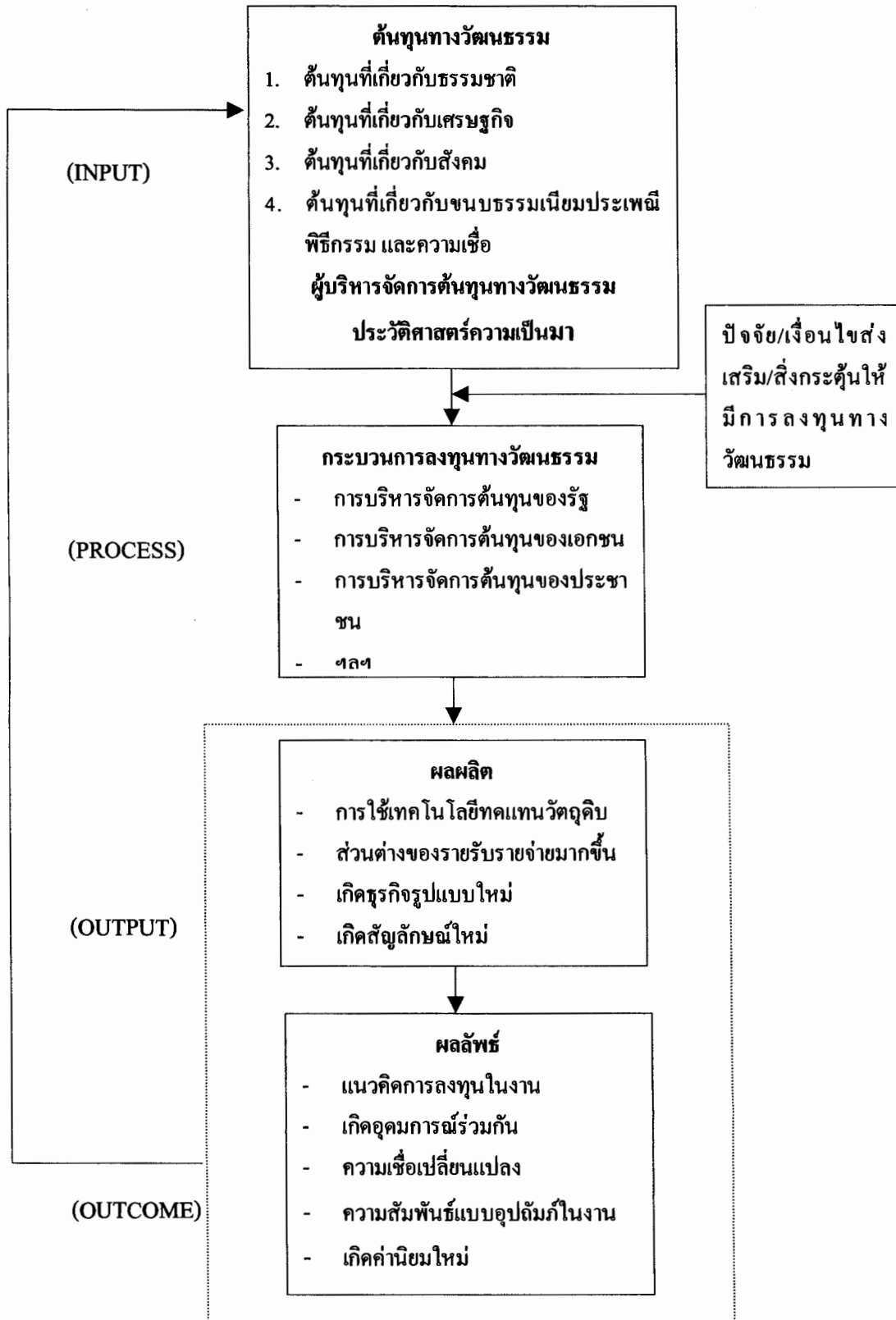
- 1.3.1 ได้ทราบถึงต้นทุน (input) ที่ก่อให้เกิดการลงทุนทางวัฒนธรรม อันได้แก่ ต้นทุนทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคม และขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ ตลอดจนการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะกลุ่มราชการที่มีบทบาทสำคัญต่อการลงทุนทางวัฒนธรรม ตลอดจนข้อมูลทางประวัติศาสตร์ในฐานะการสังสมประสบการณ์อันเป็นส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดการลงทุนทางวัฒนธรรมขึ้น
- 1.3.2 ได้ทราบถึงกระบวนการ (process) ของการลงทุนทางวัฒนธรรมในรูปแบบของพิธีกรรม และเงื่อนไข ต่างๆ ที่ก่อให้เกิดประเพณีงานแห่งเทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานี
- 1.3.3 ได้ทราบถึงผลผลิต (output) ของงานแห่งเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบัน
- 1.3.4 ได้ทราบถึงผลลัพธ์ (outcome) ที่เกิดจากการลงทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดอุบลราชธานีในรูปของประเพณีงานแห่งเทียนพรรษา
- 1.3.5 ได้ทราบถึงปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการลงทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้งานแห่งเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีเป็นแบบอย่าง
- 1.3.6 เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อการลงทุนทางวัฒนธรรมทั้งในจังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดอื่นๆ อันจะทำให้ให้การท่องเที่ยวซึ่งเป็นผลจากการลงทุนทางวัฒนธรรมดังกล่าว เป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในอนาคต

1.4 กรอบแนวคิดในการศึกษา

ในการศึกษารั้งนี้เป็นการศึกษาการลงทุนทางวัฒนธรรม ที่เกิดขึ้นในงานแห่งเทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี นับตั้งแต่การศึกษาปัจจัยการผลิต หรือที่เรียกว่าต้นทุน (input) ทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคมและขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ อันประกอบไปด้วย การลงทุนที่เกี่ยวกับธรรมชาติ การลงทุนที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ การลงทุนที่เกี่ยวกับสังคม การลงทุนที่เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ ตลอดจนการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรม

ธรรม รวมถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของงานแห่เทียนพรรษา ซึ่งเมื่อประกอบกันจะกลายเป็นต้นทุน (input) ที่จะนำไปสู่กระบวนการลงทุน (process) ทางวัฒนธรรมในงานแห่เทียนพรรษา โดยใช้การลงทุนทางวัฒนธรรมเข้าไปจัดการ ทั้งนี้อาศัยปัจจัย เงื่อนไข หรือสิ่งกระตุ้นให้เกิดการลงทุนทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ไม่เพียงแต่การจัดการเท่านั้นที่เป็นกระบวนการลงทุน หากแต่ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ประกอบในการลงทุนอีก อาทิ ความร่วมมือของชาวบ้าน การวางระเบียบแบบแผน ปัจจัยทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ฯลฯ ทำ्यที่สุดแล้ว กระบวนการลงทุนได้ก่อให้เกิดผลผลิต (output) ของงานแห่เทียนพรรษานี้ขึ้น อาทิ การใช้เทคโนโลยีทดแทนวัตถุดิบ ส่วนต่างของรายรับและรายจ่ายเพิ่มมากขึ้น การเกิดธุรกิจรูปแบบใหม่และการเกิดสัญลักษณ์ใหม่ในงานแห่เทียนพรรษา เป็นต้น นอกจากนี้กระบวนการลงทุนทางวัฒนธรรมในงานแห่เทียนพรรษายังก่อให้เกิดผลลัพธ์ (outcome) ที่ตามมา ไม่ว่าจะเป็นการใช้แนวคิดในการลงทุนในการจัดงาน การเกิดอุดมการณ์ร่วมกัน ความเชื่อในการจัดงานเปลี่ยนแปลงไป ฯลฯ ทั้งนี้สิ่งที่เกิดขึ้นจากการลงทุนทางวัฒนธรรมดังกล่าวจะนำไปสู่การสะสมต้นทุนทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคมและขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อใหม่อีกครั้ง เพื่อให้เกิดการลงทุนทางวัฒนธรรมในครั้งต่อไป ดังสามารถพิจารณาได้จากแผนภูมิดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 1-1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

รัฐ (government) : คือรัฐบาลของประเทศไทยซึ่งเป็นผู้กำหนดนโยบาย ทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ ในท้องถิ่นต่างๆ ผ่านเครื่องมือที่สำคัญได้แก่ หน่วยงานราชการตามลำดับชั้นในแต่ละท้องถิ่นนับตั้งแต่ผู้ว่าราชการจังหวัด หน่วยงานราชการที่เป็นผู้แทนกระทรวง ทบวง กรม ในจังหวัด และอำเภอ รวมถึงหน่วยงานการเมืองท้องถิ่นภายใต้โครงสร้างราชการ อาทิ เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

ต้นทุน (input) : ได้แก่ปัจจัยในการผลิตสินค้าและบริการ ซึ่งสำหรับการลงทุนทางวัฒนธรรม แล้วต้นทุนที่เกิดขึ้นก็คือปัจจัยพื้นฐานของการลงทุนทางวัฒนธรรมนั่นเอง ต้นทุนดังกล่าวนี้ ประกอบไปด้วยต้นทุนทางวัฒนธรรม ได้แก่ ต้นทุนทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคมและขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ ตลอดจน การบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมอีกด้วย

ต้นทุนทางวัฒนธรรม (cultural capital) : ประกอบด้วยต้นทุนทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคม และขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ โดยที่ต้นทุนที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจสามารถ จำแนกได้เป็นการผลิต การบริโภค การแจกจ่ายและแบ่งปัน และการแลกเปลี่ยน ต้นทุนที่เกี่ยวกับ สังคมสามารถจำแนกได้เป็น การศึกษา การนับถือศาสนา ระบบครอบครัวและเครือญาติ การเมือง การปกครอง และกลุ่มชาติพันธุ์ ตลอดจนต้นทุนที่เกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อสามารถจำแนกได้เป็น ประวัติศาสตร์ แบบแผนพฤติกรรม ภูมิปัญญา วัฒนธรรม เป็นต้น

การลงทุนทางวัฒนธรรม (investment of culture) : คือกระบวนการในการบริหารจัดการต้นทุน (input) ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคมและขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ ที่ก่อให้เกิดผลผลิตทางวัฒนธรรม (output) และผลลัพธ์ทางวัฒนธรรม (outcome) เมื่อผลผลิตและผลลัพธ์ทางวัฒนธรรมเพิ่มขึ้นจะนำไปสู่การกลายเป็นหรือการจัดหาต้นทุนอีกครั้ง อันนับเป็นการเริ่มต้นกระบวนการลงทุนทางวัฒนธรรมใหม่อีกครั้ง ทั้งนี้การลงทุนทางวัฒนธรรมเกิดจากการเอื้อของปัจจัยต่าง ๆ อีกด้วย

วัฒนธรรม (culture) : หมายถึงระบบความสัมพันธ์ของสังคมนั้นๆ โดยมีเครื่องมือของระบบความสัมพันธ์ได้แก่ ศิลปะ ประเพณี งานฉลอง ฯลฯ ทั้งนี้ย่อมผันแปรไปตามความเปลี่ยนแปลงที่

เกิดขึ้นจากปัจจัยต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อเกิดขึ้น

เทียนพรรษา (Theanphansa candle) : เป็นเทียนที่ชาวบ้านร่วมกันหล่อขึ้นโดยการบอกบุญของวัด เพื่อใช้ในงานบุญเข้าพรรษาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้พระภิกษุได้บูชาพระพุทธเจ้าในการสวดมนต์ ทำวัตร ตลอดจน เพื่อใช้ศึกษาพระธรรมในเวลากลางคืน วัสดุสำคัญที่ใช้ในการหล่อเทียนพรรษาได้แก่ ขี้ผึ้ง ทั้งนี้ก่อนนำเทียนพรรษาไปถวายวัด จะมีการประกวดต้นเทียนและมีการฟ้อนรำ และการละเล่นพื้นเมืองประกอบ

งานแห่เทียนพรรษา (Candle Festival) : เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากประเพณีเข้าพรรษา นับตั้งแต่การหล่อเทียนพรรษา การจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดขบวนแห่เทียน การประกวดต้นเทียน การฟ้อนรำ และกิจกรรมอื่นๆ ที่จัดขึ้นเพื่อฉลองเทียนพรรษา จนกระทั่งการนำเทียนพรรษาไปถวายวัด งานแห่เทียนพรรษานับเป็นประเพณีหนึ่งที่ชาวอีสาน โดยเฉพาะจังหวัดอุบลราชธานีนิยมกระทำในราวเดือนแปด (กรกฎาคม) ของทุกปี ตามฮีตสิบสองคองสิบสี่ของชาวอีสาน

1.6 พื้นที่ศึกษา

เนื่องจากพื้นที่ศึกษานี้เป็นการเลือกศึกษางานแห่เทียนพรรษาที่เกิดขึ้นในจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานตอนใต้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงไม่เน้นหนักเจาะจงเฉพาะอำเภอใดอำเภอหนึ่ง นอกจากนี้ในงานแห่เทียนพรรษายังเป็นงานที่เกิดขึ้นจากความเชื่อในเรื่องของฮีตสิบสองคองสิบสี่ ซึ่งเป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไปว่าจังหวัดอุบลราชธานีได้นำประเพณีดังกล่าวนี้เป็นสัญลักษณ์ของจังหวัด การที่เลือกศึกษาเพียงอำเภอใดอำเภอหนึ่งจึงมีอาจได้ข้อมูลที่ครบถ้วน

นอกจากนี้ข้อมูลประวัติศาสตร์ของงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีทำให้ผู้วิจัยพอจะทราบว่าแม้ประเพณีแห่เทียนพรรษาจะเป็นฮีตเดือนแปดของชาวอีสาน แต่การแห่เทียนพรรษาก็มีอาจจะน่าเชื่อถือได้ว่าจะเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมตามฮีตเดือนแปดกำหนดขึ้นเนื่องมาจากปัจจัยหลายประการที่ผู้วิจัยต้องศึกษาต่อไป อย่างไรก็ตามสิ่งที่เกิดขึ้นเหล่านี้สมควรที่จะต้องมีการศึกษาอย่างละเอียดเกิดขึ้น ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาเปรียบเทียบข้อมูลดังกล่าวจากหลายๆ ส่วนของจังหวัดอุบลราชธานีเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องชัดเจน มากยิ่งขึ้น

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา

2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม

สุชีพ ปุณฺณานุภาพ (2540 : 8-9) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่าวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรมหมายถึงลักษณะที่แสดงความจริงของงาน ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีงามของประชาชน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมไม่เพียงแต่จะเป็นการรับมรดกทางสังคมจากบรรพบุรุษเท่านั้น หากแต่ยังเป็นการรักษาของเดิมที่ดี คัดแปลงแก้ไขของเดิมที่ควรแก้ หรือดัดแปลงรวมทั้งวางมาตรฐานความดีขึ้นมาใหม่ แล้วส่งเสริมให้เป็นลักษณะที่ดีประจำชาติสืบไปถึงอนุชน

บำรุง สุขพรรณ (2527 : 2-3) ได้ให้ความหมายของคำว่าวัฒนธรรมในทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาไว้ว่า วัฒนธรรมมีความหมายครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นเครื่องแสดงออกถึงวิถีทางดำรงชีวิตของมนุษย์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือสังคมใดสังคมหนึ่งไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่มองเห็นได้หรือสิ่งที่มองเห็นไม่ได้ โดยที่ในสังคมมนุษย์แต่ละสังคมมีวัฒนธรรมใหญ่ซึ่งเปรียบเสมือนใยแมงมุมที่ครอบคลุมทั่วไปของสังคม แต่อาจจะมีวัฒนธรรมส่วนย่อยซึ่งเป็นวัฒนธรรมของชนบางกลุ่ม บางสังคม บางเชื้อชาติ รวมอยู่ อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมนับได้ว่ามีอิทธิพลต่อการแสดงออกของพฤติกรรมมนุษย์และสามารถเป็นตัวบ่งชี้ถึงความเจริญและความเสื่อมของสังคมได้อีกด้วย

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2537:10-11) มีแนวคิดเกี่ยวกับคำว่าวัฒนธรรม ว่าวัฒนธรรมมีความหมายสองระดับ ได้แก่

- 1.) ความหมายระดับบน วัฒนธรรมหมายถึงศิลปะ ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณีและ
วิทยาการซึ่งสังคมหนึ่ง ๆ สร้างสรรค์หรือปรับปรุงขึ้นให้มีลักษณะเฉพาะตน
- 2.) ความหมายในระดับรากฐาน วัฒนธรรมหมายถึงระบบความสัมพันธ์ของสังคมนั้น ๆ
โดยมีเครื่องมือของระบบความสัมพันธ์ได้แก่ ศิลปะ ประเพณี งานฉลอง ฯลฯ ทั้งนี้
ย่อมผันแปรไปตามความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากปัจจัยต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ
สังคม และการเมือง

อนันท์ กาญจนพันธุ์ (2538:4-7) มองวัฒนธรรมในเชิงชีวิตวัฒนธรรมโดยให้นิยามว่า
วัฒนธรรม เป็นองค์รวมของวิถีคิด คุณค่า และอุดมการณ์ของสังคม ที่มนุษย์สร้างสรรค์และสะสม
ขึ้นมาเพื่อแสดงออกถึงจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ และการปรับตัวของระบบความสัมพันธ์
ทางสังคมและธรรมชาติ ภายใต้เงื่อนไขและบริบทที่แตกต่างกันออกไป วัฒนธรรมจึงเปรียบเสมือน
พลังที่อยู่เบื้องหลังศิลปะและวิถีชีวิตของสังคมมนุษย์ที่มีความแตกต่างซับซ้อนและหลากหลายใน
แต่ละท้องถิ่น โดยการเชื่อมโยงกับระบบใหญ่ๆ 3 ระบบด้วยกัน ได้แก่

- 1.) ระบบคุณค่า ซึ่งหมายถึงศีลธรรมส่วนรวม และจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์
ที่สร้างสรรค์ ที่แสดงออกในรูปความคิดที่เป็นธรรม ความอุดมสมบูรณ์ และ
ความยั่งยืนของสังคมและธรรมชาติ บนพื้นฐานการเคารพต่อส่วนรวมและ
เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน
- 2.) ระบบภูมิปัญญา หมายถึงสิ่งที่ครอบคลุมวิถีคิดของสังคม โดยเฉพาะการจัดการ
กับความสัมพันธ์ทางสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับธรรมชาติแวด-
ล้อม ซึ่งมักปรากฏให้เห็นในรูปของกระบวนการเรียนรู้ การสร้างสรรค์ การ-
ผลิตใหม่ และการถ่ายทอดความรู้ผ่านองค์กรทางสังคมในท้องถิ่นเพื่อปรับตัว
ต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม โดยอาจเห็นได้จากแบบแผนความ-
สัมพันธ์ทางสังคม อาทิ เครือญาติ และเครือข่าย เป็นต้น
- 3.) ระบบอุดมการณ์และอำนาจ หมายถึงศักดิ์ศรีและสิทธิความเป็นมนุษย์ซึ่งถือ
เป็นสิทธิตามธรรมชาติที่จะเสริมสร้างความมั่นใจและอำนาจให้กับคนในชุม-
ชนหรือสังคมท้องถิ่น เพื่อเป็นพลังในการเรียนรู้ สร้างสรรค์ ผลิตใหม่ และถ่ายทอด
ทศภูมิปัญญา ในการพัฒนาสังคมให้เป็นไปตามหลักของศีลธรรม นอกจากนี้
ยังแสดงให้เห็นศักยภาพของชุมชนเพื่อรักษาอิสระของตนเองเมื่อต้องเผชิญกับ
การครอบงำจากภายนอก เราจึงมีอุดมการณ์และอำนาจเป็นสัญลักษณ์ของ

ความสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ชุมชน ท้องถิ่น เพศ หรือ ชาติพันธุ์ นั้นเอง

ดังนั้น จึงอาจสรุปความหมายของคำว่าวัฒนธรรมได้ว่า วัฒนธรรม (culture) เกิดขึ้นจากการปรับตัวเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ โดยมนุษย์เป็นผู้สร้างสรรค์วัฒนธรรม และการสร้างสรรค์วัฒนธรรมของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นกฎเกณฑ์ ข้อบังคับ ลักษณะนิสัย ศีลธรรม พิธีกรรม ระบบสัญลักษณ์ ฯลฯ ล้วนเป็นผลรวมทั้งหมดที่เกิดจากการเรียนรู้และการจัดระเบียบส่วนต่างๆ ของวัฒนธรรมและเนื่องจากวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นและมนุษย์ต้องปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรม จึงทำให้วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมที่ต้องมีการสืบทอดทางสังคมเกิดขึ้น จึงอาจกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมเป็นทั้งรูปธรรมและนามธรรม ที่เกิดขึ้นเพื่อแสดงออกถึงจิตวิญญาณความเป็นมนุษย์นั้นเอง

2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับทุนและการลงทุน

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2537:44) ให้คำจำกัดความของ ทุน (capital) ในทางเศรษฐศาสตร์และการบัญชีไว้ว่า ทุนในทางเศรษฐศาสตร์หมายถึงปัจจัยการผลิตชนิดหนึ่ง เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้ร่วมกับปัจจัยการผลิตอื่นๆ เพื่อการผลิตสินค้าและบริการ เรียกอีกชื่อหนึ่งว่าสินค้าทุน (capital goods) แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ สิ่งก่อสร้าง (construction) และเครื่องจักรเครื่องมือ (equipment) ในกรณีการผลิตทางการเกษตร สัตว์ใช้งานต่างๆ ถือเป็นปัจจัยทุนเช่นกัน นอกจากนี้ในบางกรณีอาจรวมทรัพยากรมนุษย์ ทุนที่ดิน ทุนวัตถุดิบ (เช่น ถ่านหินของอุตสาหกรรมผลิตถ่านหิน เป็นต้น)

ส่วนทุนในทางบัญชีหมายถึงเงินทุน (money capital) ซึ่งในแง่เศรษฐศาสตร์ถือว่าเป็นเพียงสื่อกลางในการผลิตสินทรัพย์ประเภททุน สินทรัพย์ประเภททุนย่อมแสดงกำลังทางการผลิตที่แท้จริงยิ่งกว่าจำนวนเงินทุน (โดยเฉพาะในเวลาที่มีระดับราคาโดยทั่วไปผันผวนมาก) ดังนั้นนักเศรษฐศาสตร์โดยทั่วไปจึงให้ความสำคัญแก่สินค้าทุนยิ่งกว่าเงินทุน

วันทนีญ์ ภูมิภักทราคม (2538:16-17) กล่าวว่า ทุน (capital) อาจแยกเป็น 3 ประเภท คือ

- 1.) ทุนที่เป็นสินค้าสำหรับการใช้ในการผลิต (capital goods) ได้แก่เครื่องจักรโรงงาน เป็นต้น
- 2.) ทุนที่เป็นเงิน (money capital) หมายถึงเงินที่จัดไว้เพื่อจ้างคนงาน หรือเช่าที่ดิน หรือเพื่อซื้อเครื่องจักร เครื่องมือ ซึ่งเรียกว่า การลงทุน (investment)
- 3.) ความรู้ทางเทคนิค (technical knowledge) หมายถึงความรู้ต่างๆสำหรับการใช้ในการผลิต

ทั้งนี้ ทุนนับว่ามีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยการผลิต (factor of production) เนื่องจากปัจจัยการผลิตประกอบไปด้วย

- 1.) ทรัพยากรธรรมชาติ (natural resource) คือสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้น เช่น ที่ดิน แร่ธาตุ แสงแดด
- 2.) แรงงาน (labor) หมายถึงแรงงานมนุษย์ทั้งที่เป็นกำลังกายและกำลังสมองซึ่งใช้ออกไปเพื่อผลิตสินค้า
- 3.) ทุน (capital) อาจแยกเป็น 3 ประเภท คือทุนที่เป็นสินค้าสำหรับการใช้ในการผลิต (capital goods) ได้แก่เครื่องจักรโรงงาน เป็นต้นทุนที่เป็นเงิน (money capital) หมายถึงเงินที่จัดไว้เพื่อจ้างคนงาน หรือเช่าที่ดิน หรือเพื่อซื้อเครื่องจักร เครื่องมือ ซึ่งเรียกว่า การลงทุน (investment) ความรู้ทางเทคนิค (technical knowledge) หมายถึงความรู้ต่างๆสำหรับการใช้ในการผลิต
- 4.) ผู้ประกอบการผลิต (entrepreneur) หรือผู้มีความสามารถ (entrepreneur ability) ซึ่งเป็นผู้รวบรวมปัจจัยทั้ง 3 ประการข้างต้นมาทำการผลิตสินค้าและบริการจนเป็นผลสำเร็จออกมา

ในการผลิต (production) สินค้าและบริการซึ่งจัดเป็นกิจกรรมหนึ่งทางเศรษฐกิจนั้น เป็นการสร้างหรือเพิ่มอรรถประโยชน์ (utility) ของสินค้าและบริการซึ่งประกอบไปด้วย

- 1.) อรรถประโยชน์โดยรูป (form utility) เป็นการเปลี่ยนรูปร่างสินค้า เช่น การสีข้าว การเอาเหล็กมาทำตู้ เป็นต้น
- 2.) อรรถประโยชน์โดยสถานที่ (place utility) การเคลื่อนย้ายสินค้าจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งโดยการขนส่ง

- 3.) รรถประโยชน์โดยเวลา (time utility) เป็นการเก็บรักษาสິงของเขาไว้ให้ผู้บริโภค ได้บริโภคตามเวลาต้องการ
- 4.) รรถประโยชน์โดยการเป็นเจ้าของ (possession utility) คือการเปลี่ยนสิทธิ์หรือเปลี่ยนการครอบครอง
- 5.) การให้บริการ (services) ได้แก่การผลิตบริการต่าง ๆ เช่น ตัดผม ว่าความ การสอน ฯลฯ

ด้วยเหตุนี้ ทุนจึงเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อโดยที่ทุนเป็นปัจจัยการผลิตเองหรือใช้ร่วมกับปัจจัยการผลิตอื่นๆ เพื่อการผลิตสินค้าและบริการ ซึ่งประกอบด้วยทรัพยากรธรรมชาติ (natural resource) แรงงาน (labor) ทุน (capital) ทั้งที่เป็นสินค้าทุน (capital goods) เงินทุน (money capital) และความรู้ทางเทคนิค (technical knowledge) ตลอดจนผู้ประกอบการผลิต (entrepreneur) เพื่อให้ได้ รรถประโยชน์ (utility) ในด้านต่างๆ ของสินค้าและบริการมากที่สุดนั่นเอง

ส่วนความหมายของการลงทุนนั้น เพชร ชุมทรัพย์ (2539:1-12) ได้อธิบายเกี่ยวกับการลงทุน (investment) ในทางเศรษฐศาสตร์ซึ่งหมายถึง การซื้ออสังหาริมทรัพย์หรือหลักทรัพย์ของบุคคลหรือสถาบันซึ่งให้ผลตอบแทนเป็นสัดส่วนกับความเสี่ยงตลอดเวลาอันยาวนานประมาณ 10 ปี แต่อย่างต่ำไม่ต่ำกว่า 3 ปี การลงทุนอาจแบ่งเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ 3 ประเภท คือ

- 1.) การลงทุนเพื่อการบริโภค (consumer investment) เป็นเรื่องเกี่ยวกับการซื้อสินค้าประเภทคงทนถาวร (durable goods) เช่น รถยนต์ ตู้เย็น โทรทัศน์ ฯลฯ ซึ่งมีได้หวังกำไรในรูปตัวเงิน แต่ผู้ลงทุนหวังความพอใจในการใช้ทรัพย์สินเหล่านั้นมากกว่า
- 2.) การลงทุนในธุรกิจ (business or economic investment) เป็นการซื้อทรัพย์สินเพื่อประกอบธุรกิจรายได้ โดยหวังว่าอย่างน้อยที่สุดรายได้ที่ได้นี้เพียงพอที่จะชดเชยกับความเสี่ยงที่จะลงทุน การลงทุนตามความหมายนี้มุ่งหวังกำไรจากการลงทุนเป็นผลตอบแทน
- 3.) การลงทุนในหลักทรัพย์ (financial or securities investment) จัดเป็นการซื้อสินทรัพย์ (asset) ในรูปของหลักทรัพย์ (securities) เช่น พันธบัตร (bond) หรือหุ้น (stock) การลงทุนในลักษณะนี้เป็นการลงทุนทางอ้อมซึ่งแตกต่างจากการลงทุนของธุรกิจ เนื่องจากผู้ที่มีเงินออมไม่ต้องการที่จะเป็นผู้ประกอบธุรกิจเอง

เพราะขาดความเสี่ยงหรือไม่มีเงินมากพอ ผู้ลงทุนอาจนำเงินที่ออมได้จะมากหรือน้อยก็ตาม ไปซื้อหลักทรัพย์ที่พอใจจะลงทุน โดยได้ผลตอบแทนในรูปแบบของดอกเบี้ยหรือเงินปันผลแล้วแต่ประเภทหลักทรัพย์ที่ลงทุน ซึ่งโดยปกติแล้วผู้ลงทุนจะพยายามเลือกลงทุนในหลักทรัพย์ที่ให้ผลตอบแทนสูงสุด ณ ระดับความเสี่ยงหนึ่ง

ศรีอรรถ สมบูรณ์ทรัพย์ (2529:215) ได้สรุปหลักเกณฑ์ของการลงทุน (investment criterial) ตามหลักเศรษฐศาสตร์การพัฒนาไว้ว่า การลงทุนจะเปลี่ยนแปลงไปตามรูปแบบที่ต้องการจะแสวงหาจุดสูงสุด ถ้าหากต้องการทำรายได้สูงสุดแล้ว การลงทุนควรจะจัดสรรไปยังโครงการที่จะเป็นประโยชน์ต่อคนมั่งมีซึ่งเป็นผู้มีความโน้มเอียงในการออมและการลงทุนที่สูงสุด แต่ถ้าต้องการทำให้การจ้างงานทำงานสูงสุดควรเลือกโครงการในการลงทุนที่ใช้แรงงานมาก (labor-intensive projects) ซึ่งเปิดโอกาสให้ความจำเริญเติบโตเกิดขึ้นยาวนาน

ส่วนวันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2537:171) ได้กล่าวถึงการลงทุนไว้ว่า เป็นการใช้จ่ายโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การผลิตสินค้าและบริการในอนาคตเพิ่มขึ้น ซึ่งอาจแบ่งการพิจารณาการลงทุนได้เป็น 2 ส่วนคือ (1) การลงทุนภาครัฐบาล หมายถึงรายจ่ายเกี่ยวกับการก่อสร้างสาธารณูปโภคต่างๆ การศึกษาและสาธารณสุข และ (2) การลงทุนภาคเอกชน แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือ การลงทุนเพื่อการผลิต (หรือการลงทุนโดยตรง) หมายถึงการซื้อทรัพย์สินและปัจจัยการผลิตต่างๆ เพื่อประกอบกิจการหารายได้และกำไร การลงทุนทางการเงิน (หรือการลงทุนโดยอ้อม) คือการฝากเงินในสถาบันการเงินเพื่อรับผลตอบแทนในรูปดอกเบี้ยและการซื้อหลักทรัพย์ เช่น พันธบัตร หุ้น และหุ้นกู้ เป็นต้น

วันทนี ภูมิภัทราคม (2538:136-139) ชี้ให้เห็นว่าการลงทุน (investment) ตามความหมายของนักวิเคราะห์การเงินจะหมายถึง การลงทุนในหลักทรัพย์รัฐบาลหรือหลักทรัพย์ธุรกิจ การลงทุนในตลาดซื้อขายสินค้าล่วงหน้า หรือการลงทุนในการซื้อขายเพชรพลอย ฯลฯ ทั้งนี้ผู้ลงทุนจะได้รับผลตอบแทนจากการลงทุนในรูปของรายได้ (income) หรือกำไร (profit) ซึ่งอาจจัดประเภทการลงทุนได้ ดังต่อไปนี้

- 1.) การลงทุนผู้บริโภค (consumer investment) เป็นการลงทุนของผู้บริโภคเกี่ยวกับการซื้อสินค้าประเภทคงทนถาวรของผู้บริโภค โดยการลงทุนประเภทนี้มีได้หวังกำไรในรูปตัวเงินหากแต่หวังความพอใจในการซื้อทรัพย์สินมากกว่า
- 2.) การลงทุนทางธุรกิจ (business or economic investment) เป็นการลงทุนในความหมายของธุรกิจ ซึ่งหมายถึงการซื้อทรัพย์สินเพื่อประกอบธุรกิจหารายได้ โดยหวังว่ารายได้จะเพียงพอต่อการเสี่ยงในการลงทุนนั้น
- 3.) การลงทุนทางการเงิน (financial or securities investment) เป็นการลงทุนจากการซื้อสินทรัพย์ในรูปของหลักทรัพย์ เช่น พันธบัตร (bonds) หุ้นทุน (stocks) การลงทุนเช่นนี้เป็นการลงทุนทางอ้อมโดยที่ผู้ที่มีเงินออมไม่ต้องการประกอบธุรกิจเองเนื่องจากความเสี่ยงหรือการขาดเงินทุน ผลตอบแทนที่จะได้รับจะอยู่ในรูป ดอกเบี้ยหรือเงินปันผล (dividend)
- 4.) การลงทุนโดยอิสระ (autonomous investment) เป็นการลงทุนในระยะยาวที่มีการกำหนดโครงการเอาไว้ล่วงหน้าโดยไม่คำนึงถึงรายได้และผลตอบแทน เช่น การลงทุนสร้างสาธารณูปโภคของรัฐบาล เป็นต้น
- 5.) การลงทุนโดยแรงจูงใจ (induced investment) เป็นการลงทุนที่จะพิจารณาจากรายได้ ถ้ารายได้มากจะมีการลงทุนมาก ถ้ารายได้น้อยการลงทุนก็จะน้อยลง

อย่างไรก็ดี ยังมีปัจจัยการลงทุนที่ผู้ลงทุนจะต้องพิจารณาประกอบ ได้แก่

- 1.) ความปลอดภัยของเงินลงทุน (security or principal) หมายถึงการรักษาเงินทุนเริ่มแรกและการป้องกันความเสี่ยงซึ่งเกิดจากอำนาจซื้อลดลงอันเป็นผลจากภาวะเงินเฟ้อ ดังนั้นการลงทุนในหลักทรัพย์จึงต้องมีกำหนดเวลาในการคืนเงินต้นจำนวนแน่นอน
- 2.) เสถียรภาพของรายได้ (stability of income) หมายถึงการลงทุนในหลักทรัพย์ที่มีรายได้สม่ำเสมอ เช่น ดอกเบี้ยหรือเงินปันผล ซึ่งผู้ลงทุนสามารถวางแผนการใช้เงินทุนได้นำรายได้มาใช้จ่ายเพื่อบริโภคหรือลงทุนใหม่ต่อไป
- 3.) ความงอกเงยของเงินลงทุน (capital growth) คือการตั้งจุดมุ่งหมายที่จะจัดการเงินของผู้ลงทุนให้งอกเงยขึ้น ซึ่งหมายรวมถึงการนำรายได้ที่ได้รับมาลงทุนใหม่ด้วยเช่นกัน

- 4.) ความคล่องตัวในการซื้อขาย (marketability) หมายถึง หลักทรัพย์ที่สามารถซื้อหรือขายได้อย่างรวดเร็ว
- 5.) ความสามารถในการเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ทันที (liquidity) ซึ่งขึ้นอยู่กับความจำเป็นในการใช้เงินสดเพื่อการลงทุน หลักทรัพย์ใดมีสภาพคล่องสูงรายได้จะน้อย เพราะจะถูกแปรสภาพเป็นเงินเพื่อการลงทุนได้เร็วกว่านั่นเอง
- 6.) การกระจายเงินลงทุน (diversification) เช่น การกระจายตามประเภทของอุตสาหกรรม ทำเลที่ตั้ง โครงสร้างทางการเงิน เวลาครบกำหนดไถ่ถอน ฯลฯ
- 7.) ความพอใจในด้านภาษี (favorable tax status) ได้แก่ ความพอใจของผู้ลงทุนในการเลี้ยงภาษีเงินได้พึงประเมิน เช่น การลงทุนในพันธบัตรซึ่งได้รับการยกเว้นภาษี หรือซื้อหลักทรัพย์ที่ยังไม่ได้จ่ายเงินปันผลในเวลานั้น เป็นต้น
- 8.) ประสิทธิภาพของเงินลงทุนที่เพิ่มขึ้นในแต่ละหน่วย (the marginal efficiency of investment : MEI) คืออัตราผลตอบแทนสูงสุดที่ผู้ลงทุนคาดว่าจะได้รับการลงทุนที่ลงทุนเพิ่มขึ้นทีละหน่วยโดยไม่คิดรวมต้นทุน กำไร และดอกเบี้ย

ดังนั้น การลงทุน (investment) ในทางเศรษฐศาสตร์จึงหมายถึงการซื้ออสังหาริมทรัพย์หรือหลักทรัพย์ของบุคคลหรือสถาบันโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การผลิตสินค้าและบริการในอนาคตเพิ่มขึ้น และให้ผลตอบแทนในรูปของรายได้ (income) ซึ่งเป็นรูปธรรม และกำไร (profit) อันมีความหมายเชิงนามธรรม เป็นสัดส่วนกับความเสี่ยงตลอดเวลาอันยาวนานประมาณ 10 ปี แต่อย่างต่ำไม่ต่ำกว่า 3 ปี โดยนัยนี้การลงทุนจึงสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามรูปแบบที่ความต้องการจะแสวงหาจุดสูงสุด

ขณะที่การลงทุนอาจแบ่งเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภท คือ (1) การลงทุนภาครัฐบาล หมายถึงรายจ่ายเกี่ยวกับการก่อสร้างสาธารณูปโภคต่างๆ การศึกษา และสาธารณสุข และ (2) การลงทุนภาคเอกชน แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือ การลงทุนเพื่อการผลิต (หรือการลงทุนโดยตรง) หมายถึงการซื้อทรัพย์สินและปัจจัยการผลิตต่าง ๆ เพื่อประกอบกิจการหารายได้และกำไร การลงทุนทางการเงิน (หรือการลงทุนโดยอ้อม) คือการฝากเงินในสถาบันการเงินเพื่อรับผลตอบแทนในรูปดอกเบี้ย และการซื้อหลักทรัพย์ เช่น พันธบัตร หุ้น และหุ้นกู้ เป็นต้น

ดังนั้น หากเปรียบเทียบความหมายของทุน (capital) กับความหมายทางวัฒนธรรมและอาจเรียกทุนในทางเศรษฐศาสตร์เป็นต้นทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ด้วยเหตุนี้ทุนที่เป็นองค์-

ประกอบหนึ่งของปัจจัยการผลิตในทางเศรษฐศาสตร์ จึงน่าที่จะเป็นองค์ประกอบหนึ่งของต้นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่ประกอบไปด้วย ทรัพยากรธรรมชาติ (natural resource) คือสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและส่งผลต่อการก่อกำเนิดของวัฒนธรรม เช่น ป่าไม้ ที่ก่อให้เกิดผีปอบ ผีป่า แม้กระทั่งสภาพภูมิอากาศ ซึ่งเห็นได้ชัดในกรณีฤดูฝนอันจะส่งผลให้เกิดการอยู่จำพรรษาในวัดของพระภิกษุและกลายเป็นประเพณีแห่เทียนพรรษาในเวลาต่อมา ทรัพยากรบุคคล (human resource) ที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นศักยภาพของมนุษย์ที่ก่อให้เกิดวัฒนธรรม ซึ่งประกอบไปด้วยหลายส่วน อาทิ ความแตกต่างทางกลุ่มชาติพันธุ์และการศึกษา ซึ่งจะก่อให้เกิดเอกลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันนั่นเอง ส่วนต้นทุนทางวัฒนธรรม (cultural capital) จึงควรประกอบไปด้วยต้นทุนทางวัฒนธรรมด้านโบราณคดี ซึ่งประกอบไปด้วยโบราณวัตถุและโบราณสถานที่บ่งชี้ถึงรากฐานทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น ทั้งนี้ก็เพราะหลักฐานทางโบราณคดีเป็นสิ่งที่สะท้อนภูมิปัญญาของกลุ่มชนในระดับหนึ่ง นอกจากนี้ต้นทุนทางวัฒนธรรมยังมีคติความเชื่อและภูมิปัญญาของมนุษย์ที่สั่งสมมาและสะท้อนออกมาในรูปแบบต่างๆ กัน อาทิ คติความเชื่อในเรื่องฮีดลีสสอง คองลีสสี่ ที่ส่งผลให้เกิดการจัดงานวันเข้าพรรษาและนำไปสู่การจัดงานแห่เทียนพรรษาในที่สุด ภูมิปัญญาการทอผ้าไหม การหล่อโลหะ ฯลฯ และท้ายที่สุดได้แก่การบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นองค์กรที่อำนวยความสะดวกการลงทุนทางวัฒนธรรมขึ้น อาทิ องค์กรชาวบ้าน ชำราชการ พ่อค้า ฯลฯ โดยอาศัยความชำนาญในส่วนที่ตนเองถนัดเข้ามาก่อให้เกิดและจัดงานขึ้น

นอกจากนี้เมื่อพูดถึงการลงทุนตามหลักเศรษฐศาสตร์โดยปรับใช้กับทฤษฎีทางวัฒนธรรมแล้ว การลงทุนทางวัฒนธรรมนับได้ว่าเป็นการให้ความสำคัญแก่คุณค่าของวัฒนธรรมในด้านต้นทุนทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคม และขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ ซึ่งเป็นต้นทุน (input) ที่ประกอบไปด้วยการลงทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับธรรมชาติ การลงทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ การลงทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับสังคม การลงทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ และผู้บริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรม เพื่อก่อให้เกิดรายได้ (income) ตลอดจนกำไร (profit) ทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ต้นทุนทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคม และขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ ในลักษณะของงานแห่เทียนพรรษาไม่ว่าจะเป็นการลงทุนที่เกี่ยวกับธรรมชาติซึ่งได้แก่ฤดูฝน ที่ทำให้พระภิกษุต้องอยู่จำพรรษา การลงทุนที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ ได้แก่การบริจาคเงินเพื่อทำเทียนหรือจัดงานแห่เทียนพรรษา การลงทุนที่เกี่ยวกับสังคม อาทิ การระดมชาวบ้านในการหล่อเทียนพรรษา การลงทุนที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม อาทิ ความเชื่อในการถวายแสงสว่าง ความเชื่อในการถวายจีวร ตลอดจนองค์ความรู้ในการหล่อเทียน ตลอดจนหน่วยงานราชการ เอกชน ประชาชน และคุ้มวัดซึ่งเป็นผู้บริหารจัดการการลงทุนทาง

วัฒนธรรม ซึ่งหากพิจารณานำต้นทุน (input) ดังกล่าวมาลงทุนโดยผ่านกระบวนการ (process) การลงทุนแล้ว ในกระบวนการลงทุน อาทิ กระบวนการความคิดสร้างสรรค์ในการประดับตกแต่งเทียนพรรษา การออกแบบรูปแบบงานแห่เทียนพรรษาในแต่ละปี ตลอดจน ความร่วมมือในการประกอบกิจกรรมต่างๆ ที่เนื่องในงานแห่เทียนพรรษาแล้ว รายได้และกำไรที่เกิดขึ้นจากการลงทุนทางวัฒนธรรมจึงตอบสนองความต้องการทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการก่อให้เกิดผลผลิต (output) ของงาน เช่น เกิดประเพณีหนึ่งที่เรียกว่างานแห่เทียนพรรษาซึ่งในแต่ละปีจะส่งผลให้มีการกระจายรายได้แก่สังคม ทั้งนี้ยังเป็นโอกาสของชาวบ้านในฐานะผู้จัดและร่วมงานสามารถทำบุญด้วย นอกจากนี้ยังมีผลลัพธ์ (outcome) ที่เกิดขึ้นจากงานแห่เทียนพรรษา เช่น การเกิดแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดอุบลราชธานี เกิดการร้อยรัดความสามัคคีในชุมชนจึงยังผลให้เกิดความสงบสุขของสังคม และชาวบ้านที่มีโอกาสทำบุญก็จะได้รับผลตอบแทนคือการได้บุญ นั่นเอง

สิ่งที่เป็นเงื่อนไขที่จะก่อให้เกิดการลงทุนทางวัฒนธรรมนั้น หากพิจารณาเงื่อนไขของการลงทุนทางเศรษฐศาสตร์แล้ว สามารถประยุกต์ใช้ว่า ในการลงทุนทางวัฒนธรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานแห่เทียนพรรษานั้นจะต้องคำนึงถึงเงื่อนไขต่าง ๆ ได้แก่

- 1.) ในการลงทุนทางวัฒนธรรมมีผลผลิต (output) ของงานแห่เทียนพรรษาที่แน่นอน และตอบสนองความต้องการของชาวบ้านมากน้อยเพียงใด
- 2.) ผลลัพธ์ (outcome) ที่เกิดขึ้นจากการลงทุนทางวัฒนธรรมสามารถก่อให้เกิดแรงบันดาลใจที่จะให้มีการจัดงานแห่เทียนพรรษาครั้งต่อไปมากขึ้นเพียงใด
- 3.) ผู้ก่อให้เกิดการลงทุนทางวัฒนธรรมคาดหวังผลลัพธ์ (outcome) ที่ได้รับจากการลงทุนซึ่งในที่นี้ได้แก่ผู้ก่อให้เกิดการจัดงานแห่เทียนพรรษามากน้อยเพียงใด
- 4.) ผู้ที่ไม่มีความเกี่ยวข้องต่อการก่อให้เกิดงานแห่เทียนพรรษา มีความสนใจที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับงาน อาทิ การเข้ามาในฐานะนักท่องเที่ยว และการจัดร้านขายสินค้า มากน้อยเพียงใด
- 5.) ต้นทุนทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคมและขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ (input) เพื่อการลงทุนทางวัฒนธรรมสามารถระดมมาเพื่อการจัดงานแห่เทียนพรรษาได้รวดเร็วเพียงใด และความรวดเร็วของการจัดงานก่อให้เกิดผลผลิต (output) ของงาน และผลลัพธ์ (outcome) ได้รวดเร็วเพียงใด
- 6.) ผู้ที่ก่อให้เกิดงานแห่เทียนพรรษามีส่วนร่วมในการจัดงานแห่เทียนพรรษามากน้อยเพียงใด

- 7.) ผู้ที่ก่อให้เกิดงานแห่เทียนพรรษามีความพึงพอใจต่อการจัดงานแห่เทียนพรรษาที่ตนเองมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด
- 8.) ผลลัพธ์ (outcome) ที่เกิดจากการลงทุนทางวัฒนธรรม ในส่วนของงานแห่เทียนพรรษาคอบสนองต่อผู้ก่อให้เกิดการจัดงานแห่เทียนพรรษามากน้อยเพียงใด

2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรมและการลงทุนทางวัฒนธรรม

อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์(2540:107-112) ได้อธิบายความหมายของคำว่าทุนทางวัฒนธรรม (cultural capital) ว่าเป็นเช่นเดียวกับทุนทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นทุนที่นำไปสู่การผลิตและนำไปสู่การสะสมทุนมากขึ้นและถูกใช้เป็นทุนที่สอดประสานไปกับทุนอื่น ๆ เพื่อที่จะทำให้สามารถสะสมทุนจริง ๆ ได้อย่างสะดวกสบายมากขึ้น

อนุชาติ พวงสำลี (2541::2-3) เสนอแนวความคิดว่า จากการที่ UNESCO ได้กำหนดให้ศิลปวัฒนธรรมมีความหมายครอบคลุมเกี่ยวกับ 1) มรดกทางวัฒนธรรม 2) ผลผลิตทางการพิมพ์และวัฒนธรรม 3) คนตรี 4) ศิลปการแสดง 5) ประติมากรรม 6) ภาพยนตร์และการถ่ายภาพ 7) วิจัยและโทรทัศน์ 8) กิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม 9) กีฬา 10) การอนุรักษ์ภูมิประเทศและธรรมชาติและ 11) การบริหารวัฒนธรรมและกิจกรรมอื่น ๆ ความหมายที่เกิดขึ้นดังกล่าวล้วนเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ส่งผลให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมและทรัพยากรบุคคล ตลอดจนการฉายภาพสู่นานาชาติเพื่อผลประโยชน์การค้าต่อการท่องเที่ยว อีกโสดหนึ่ง

รังสรรค์ ชนะพรพันธุ์ (2539) มองว่าทุนทางวัฒนธรรมมีความเกี่ยวข้องกับการเติบโตของอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าและบริการซึ่งมีมิติทางวัฒนธรรมหรือเรียกโดยรวมว่าเป็นสินค้าวัฒนธรรม เนื่องจากสินค้าและบริการดังกล่าวมีการฝังตัวของวัฒนธรรม (cultural embodiment) ดังนั้นทุนทางวัฒนธรรมจะเติบโตได้ก็ต่อเมื่อ อุตสาหกรรมของสินค้าและบริการทางวัฒนธรรมมีความเติบโตด้วย อย่างไรก็ตามการฝังตัวของวัฒนธรรมในสินค้าและบริการก็ทำให้วัฒนธรรมมีบทบาทรองและเกิดการสูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมจากกลไกการตลาด ซึ่งผลสุดท้ายวัฒนธรรมย่อมเป็นฝ่ายถูกระงับ ด้วยเหตุนี้เองความหมายโดยนัยของทุนทางวัฒนธรรมอีกประการหนึ่งจึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นพัฒนาการล่าสุดของระบบทุนนิยมนั่นเอง

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2540) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับทุนและการลงทุนทางวัฒนธรรมว่า เนื่องจากทุนทางวัฒนธรรมมีความเกี่ยวข้องกับการเติบโตของอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าและบริการที่มีมิติทางวัฒนธรรม ดังนั้นทุนและการลงทุนทางวัฒนธรรมจึงมีความเกี่ยวข้องกับการนิยามศิลปะและวัฒนธรรมอย่างแยกไม่ออก ด้วยเหตุนี้วัฒนธรรมในฐานะที่เป็นทุนในสังคมจึงย่อมที่จะต้องมีการปรับตัวเองให้พ้นจากการเป็นฝ่ายถูกกระทำในรูปแบบเพียงสินค้าและบริการ มาเป็นฝ่ายกระทำที่คงสภาพการเป็นทุนหนึ่งของสังคมโดยไม่ต้องปลูกฝังขึ้นใหม่ นอกจากนี้ชัยอนันต์ยังได้กล่าวถึงการลงทุนทางวัฒนธรรมว่าเป้าหมายของการลงทุนทางวัฒนธรรมเป็นการผลิตบริการที่รัฐและผู้มีอำนาจดำเนินการเพื่อวัตถุประสงค์ที่จะฉีกป้อนความคิด ความเชื่อ คุณค่า เพื่อกล่อมเกล้าเจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชน ทั้งนี้ในบางกรณีการลงทุนทางวัฒนธรรมดังกล่าวไม่จำเป็นต้องเกิดจากรัฐเสมอไป หากแต่ภาคเอกชนและภาคประชาชนก็อาจมีบทบาทในการลงทุนทางวัฒนธรรมเพื่อหวังผลกำไรในเชิงพาณิชย์หรือไม่ก็ได้

ในยุทธศาสตร์ของแผนแม่บทวาระแห่งชาติว่าด้วยทศวรรษสืบสานวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา (พ.ศ.2541-2550) (2541:4,18-22) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การลงทุนทางวัฒนธรรมเป็นการนำระบบคุณค่าและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมมาเสริมสร้างให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและเกิดคุณค่าทางสังคมและจิตใจ เพื่อให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ด้วยเหตุนี้การลงทุนทางวัฒนธรรมจึงครอบคลุมบทบาทของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยอาจพิจารณาตามองค์ประกอบต่อไปนี้

- 1.) การลงทุนทางวัฒนธรรมเพิ่มเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เป็นการลงทุนส่งเสริมสินค้าและบริการที่มีนัยแห่งคุณค่าและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่แฝงตัวอยู่ และทำให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ โดยอาจแบ่งได้เป็น

- (1.1) ในส่วนที่เกี่ยวกับสินค้า สินค้าที่ควรแก่การนำเอามิติทางวัฒนธรรมเข้าไปสอดแทรกเพื่อให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจมีมากมาย อาทิ (1) อาชีพของชาวบ้าน ที่ต้องมีการพัฒนาอาชีพให้ดีขึ้นและสอดคล้องกับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน (2) โบราณสถาน ศิลปวัตถุ และศิลปกรรม ที่ต้องมีการศึกษาและพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ (3) อาหารไทย (4) สมุนไพรและการแพทย์แผนไทย (5) ข้าวของเครื่องใช้แบบชาวบ้าน (6) ขนบธรรมเนียม

นิยมประเพณีท้องถิ่น ซึ่งนอกจากจะส่งเสริมให้แต่ละจังหวัดมีการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมประเพณีเพื่อให้ประชาชนเกิดความรักและความหวงแหนวัฒนธรรมของตนเองแล้ว ยังนำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อีกด้วย นอกจากนี้ยังมีสินค้าอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม เช่น ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นสื่อที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมได้อีกทางหนึ่ง

- (1.2) ในส่วนที่เกี่ยวกับบริการ ที่สามารถนำเอามิติทางวัฒนธรรมเข้าไปสอดแทรกได้แก่ (1) บริการสื่อมวลชน (2) บริการโทรคมนาคม (3) บริการนันทนาการ (4) บริการอาหารและภัตตาคาร (5) บริการการศึกษา (6) บริการการเงินการธนาคาร (7) คนตรีและนาฏศิลป์ไทย (8) บริการโฆษณา การให้บริการดังกล่าวมีนัยทางวัฒนธรรมอยู่ตรงที่การเน้นหนักวัฒนธรรมไทยบางประการว่าเป็นสิ่งสำคัญ เช่น การต้อนรับ การไหว้ การมีน้ำใจ ซึ่งมีผลเพิ่มมูลค่าเชิงเศรษฐกิจสูง

- 2.) การลงทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคม เป็นการลงทุนส่งเสริมกิจกรรมที่มุ่งจะให้เกิดผลต่อส่วนรวม โดยไม่หวังผลกำไร และถือเป็นภารกิจของหน่วยงานหนือองค์กรที่พึงดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายได้แก่

- (2.1) การส่งเสริมภูมิปัญญาไทย เพื่อนำภูมิปัญญาไทยเข้าสู่ระบบการศึกษาและเสริมสร้างผู้มีบทบาทผู้ทรงภูมิปัญญาในการถ่ายทอดความรู้ทั้งในระบบและนอกระบบการศึกษา
- (2.2) การสนับสนุนการศึกษาสงฆ์ เพื่อพัฒนานุเคราะห์ทางศาสนาให้มีคุณภาพ
- (2.3) การส่งเสริมศิลปมวยไทยและอาหารไทยในระดับนานาชาติ
- (2.4) การส่งเสริมอุตสาหกรรมบนฐานภูมินิเวศน์ เพื่อกำหนดสัดส่วนของปัจจัยการลงทุนที่จะสร้างคุณค่าในการอยู่ร่วมกันของชุมชนและสภาพแวดล้อมอย่างกลมกลืน
- (2.5) การส่งเสริมการพิมพ์และเผยแพร่หนังสือที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วรรณกรรม และศิลปวัฒนธรรมของไทย

- (2.6) การใช้มาตรการทางภาษี เพื่อสนับสนุนธุรกิจที่เอื้อต่อคน ชุมชน และสภาพแวดล้อม
 - (2.7) การสนับสนุนให้มีเวทีวัฒนธรรมเพื่อเป็นที่พบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้สถานการณ์ในชุมชนในการคิดแก้ปัญหา และพัฒนาชุมชนร่วมกัน
- 3.) การลงทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางการเมือง เป็นการลงทุนเพื่อพัฒนาวิถีประชาธิปไตยบนพื้นฐานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

ทั้งนี้ในยุทธศาสตร์วาระแห่งชาติดังกล่าว ยังได้วางเป้าหมายไว้เป็น 2 ช่วง ได้แก่

- 1.) เป้าหมายระยะสั้น (ภายในปี พ.ศ.2544) ได้แก่ การส่งเสริมให้มีการศึกษา ค้นคว้า และวิจัยเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรมที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม เพื่อให้ท้องถิ่นและชุมชนตระหนักและนำมิติทางวัฒนธรรมมาใช้ในการผลิต อีกทั้งต้องมีการส่งเสริมสินค้าและบริการเชิงวัฒนธรรมในรูปแบบที่หลากหลายโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่น ทั้งนี้โดยอาศัยการสนับสนุนจากสภาวัฒนธรรมและองค์กรส่งเสริมเครือข่ายเครือข่ายทางวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดระบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ
- 2.) เป้าหมายระยะยาว (ภายใน พ.ศ. 2450) ได้แก่ การจัดตั้งและพัฒนาองค์กรให้เกิดความหลากหลายเพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมการนำทุนทางวัฒนธรรมมาเป็นฐานการผลิตสินค้าและบริการ โดยการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา ศาสนา ศิลป และการกีฬา เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งกองทุนทางวัฒนธรรมโดยประชาชนแต่ละชุมชนและท้องถิ่น เพื่อเป็นแหล่งกลางในการเสริมสร้างการลงทุนทางวัฒนธรรมร่วมกับองค์กรปกครองท้องถิ่น

อนันท์ กาญจนพันธุ์ (2538 :27-31) ได้เน้นหนักการลงทุนทางวัฒนธรรมความคิดเพื่อการพัฒนา โดยให้คำจำกัดความไว้ว่า การลงทุนทางวัฒนธรรมความคิดหมายถึงการเพิ่มศักยภาพในการกำหนดวิถีชีวิตของความเป็นมนุษย์เพราะการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมประกอบไปด้วยส่วน

ต่าง ๆ เช่น การเรียนรู้ การสร้างสรรค์ การผลิตใหม่ และการปรับตัว เกี่ยวกับระบบคุณค่า อุดมการณ์ ภูมิปัญญา และระบบสิทธิอำนาจซึ่งต้องปฏิบัติการอย่างต่อเนื่องด้วยการลงทุนลงแรง เช่นเดียวกับการลงทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมด้านต่างๆ เช่น เศรษฐกิจ การเมือง และการศึกษา ทั้งนี้ต้องทำความเข้าใจก่อนว่าสังคมมีต้นทุนทางวัฒนธรรมมาก่อนทั้งสิ้นในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น ศิลปกรรม ศิลปะ และภูมิปัญญา โดยอาศัยกระบวนการต่างๆ 4 ประการ ได้แก่

- 1.) การเสริมสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม เพื่อให้ทุกคนมีความรู้ในการเป็นเจ้าของวัฒนธรรมร่วมกัน
- 2.) การเสริมสร้างประชาสังคม เพื่อดึงชุมชนท้องถิ่นต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา
- 3.) การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้องค์กรชุมชน
- 4.) การเคารพสิทธิความแตกต่างหลากหลายของพหุสังคม

นอกจากนี้ชะวักชัย ภาคินรุ (2541:16-19) ระบุว่าทุนทางวัฒนธรรมของประเทศไทยประกอบไปด้วย องค์ความรู้ เทคนิค และวิธีการในการพัฒนาคน ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยกำลังประสบปัญหาของระบบการศึกษาที่ไม่ได้เน้นการพัฒนาชาวปัญญาเป็นอย่างมาก ดังนั้นการลงทุนทางวัฒนธรรมจึงจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ การเรียนรู้และการศึกษา โดยที่รัฐจะต้องมีบทบาทในการเรียนรู้อาชีพที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมเพื่อจะนำไปสู่วิถีชีวิตในแต่ละชุมชน ทั้งนี้สินค้าที่ได้จะเป็นการแสดงให้เห็นลักษณะทางวัฒนธรรมผลิตกิน ผลิตใช้ และผลิตขายได้เป็นอย่างดี โดยใช้ทุนในการผลิตได้แก่ ทรัพยากรตามที่ท้องถิ่นมีนั่นเอง นับตั้งแต่ วัตถุดิบ แรงงาน ความรู้ การสืบทอดภูมิปัญญา และนำมาพัฒนาให้สินค้าที่ได้เป็นสินค้าทางวัฒนธรรมอย่างแท้จริง การพัฒนาที่เกิดขึ้นจึงประกอบไปด้วย

- 1.) การวิจัย ได้แก่ การศึกษาและวิจัยในส่วนที่เป็นการเสริมการลงทุนทางวัฒนธรรม เช่น วิจัยทางศิลปะคือการให้ผู้บริโภคมองเห็นคุณค่า และคุณภาพของสินค้าทางวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น
- 2.) การออกแบบ (design) เป็นการคิดเพื่อที่จะให้ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เป็นสินค้าทางวัฒนธรรมทั้งรูปแบบของสินค้า การบรรจุหีบห่อ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดอาชีพอีกมากมายเช่น การขนส่ง การขาย การโฆษณา

- 3.) เทคโนโลยี คือเทคนิควิธีที่จะทำให้การผลิตสินค้าทางวัฒนธรรมสะดวก การลงทุนทางวัฒนธรรมโดยปัจจัยทางเทคโนโลยีต้องอาศัยองค์ความรู้ (science) ที่จะต้องมีเป้าหมายชัดเจนในการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมมากยิ่งขึ้น
- 4.) อาชีพที่หลากหลาย อาชีพต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเกิดจากความคิดที่ริเริ่มสร้างสรรค์ของแต่ละคน โดยอิงกับการวิจัยดังกล่าวข้างต้น เพราะเมื่อผู้บริโภคมองเห็นคุณค่าและคุณภาพของสินค้าทางวัฒนธรรมมากขึ้น ส่งผลให้มีการผลิตสินค้ามากขึ้น นำไปสู่อาชีพต่างที่เกี่ยวข้องกับสินค้าทางวัฒนธรรมที่เพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน
- 5.) การส่งเสริมเชิงนโยบายของรัฐ ที่ต้องมีการตั้งกองทุนเพื่อการพัฒนาเฉพาะทาง โดยการมีวิสัยทัศน์ที่สร้างสรรค์
- 6.) การส่งออก การลงทุนทางวัฒนธรรมมีเป้าหมายที่สำคัญที่สุด ได้แก่ การส่งออกที่จะต้องเริ่มขึ้นจากการพัฒนาความต่ำต้อยทางวัฒนธรรมของตนเอง เช่น เน้นการควบคุมมากกว่าการบริการ โดยมีการเรียกเงินกินเปล่าอย่างเป็นระบบ เป็นต้น

อย่างไรก็ดี อนุชาติ พวงสำลี (2541:4) มองการลงทุนทางวัฒนธรรมว่าเนื่องจากการลงทุนทางวัฒนธรรมมีเป้าหมายต่างจากเศรษฐกิจจึงกลายเป็นการลงทุนที่ไม่จำเป็นทั้งนี้เพราะการให้คุณค่าโดยอาศัยข้อพิจารณาทางเศรษฐศาสตร์เพียงประการเดียว ความสำคัญของการลงทุนทางวัฒนธรรมในแง่ของการสมานวัฒนธรรมย่อยของชาติให้มีจิตสำนึกร่วมเองก็นับเป็นการลงทุนทางวัฒนธรรมโดยไม่จำเป็นต้องมาจากรัฐเพียงอย่างเดียว ซึ่งแม้ว่าจะไม่มีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจแต่ก็ส่งผลตอบแทนทางการเมืองและการสร้างรากฐานของสังคมที่มีความแตกต่างออกไปโดยไม่แตกแยก

การลงทุนทางวัฒนธรรมจึงนับเป็นการลงทุนที่เกี่ยวข้องกับวิถีคิดและทักษะการคิดซึ่งจัดเป็นส่วนสำคัญของวิถีชีวิตในสังคม เพราะวิถีคิดและทักษะการคิดเป็นปัจจัยที่จะส่งผลให้คนในสังคมมีคุณภาพโดยอาศัยวัฒนธรรมเป็นเครื่องจรรโลงจิตวิญญาณของสังคมมิให้ผู้คนถูกทำลายท่ามกลางการถูกรุกทางวัฒนธรรมทั้งจากภายในประเทศ ได้แก่ รัฐที่ต้องการทิศทางการเดียวกันทางวัฒนธรรมและจากภายนอกประเทศตามกระแสโลกาภิวัตน์อีกด้วย

ด้วยเหตุนี้ หากพิจารณาทุนทางวัฒนธรรมตามแนวคิดข้างต้นแล้ว จะเห็นได้ชัดว่ามีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในส่วนที่เป็นโบราณสถานและโบราณวัตถุเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากทุนทางวัฒนธรรมในส่วนที่เกี่ยวกับโบราณสถาน โบราณวัตถุ หรือ “โบราณคดี” เป็นรูปธรรมที่สามารถนำมาจำหน่ายเพื่อสนองความต้องการทางเศรษฐกิจได้ ไม่ว่าจะเป็นการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ การจำลองมาเป็นของที่ระลึก การปลูกจิตสำนึกทางวัฒนธรรม ฯลฯ ส่วนทุนทางวัฒนธรรมอีกประเภทได้แก่ทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นแบบแผนพฤติกรรมภูมิปัญญา และทัศนคติ ซึ่งเป็นนามธรรมที่มีได้ถูกนำไปใช้เพื่อตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจไม่ว่าจะเป็นด้านสินค้าหรือการบริการ ทว่าเป็นการสั่งสมการรับรู้และการแก้ไขปัญหของคนที่สั่งสมตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน อาทิ ความเชื่อเรื่องฮีดอง การบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรม โดยนับงานแห่เทียนพรรษาในฐานะต้นทุนทางวัฒนธรรมจึงเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการด้านเศรษฐกิจซึ่งอาจกล่าวได้ว่าคือ การท่องเที่ยวนั่นเอง

ในส่วนนิยามการลงทุนทางวัฒนธรรมนั้น อาจกล่าวได้ว่า มีความหมายอยู่ 2 นัยด้วยกัน นัยแรกเป็นการให้ความสำคัญกับคุณค่าของวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นทุนเพื่อก่อให้เกิดผลทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ทั้งนี้อาศัยการเปลี่ยนระบบคิดของคนในชุมชนด้วยการปลูกฝังให้สังคมเกิดการเรียนรู้ การศึกษาและการวิจัยเพื่อให้แต่ละชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถตัดสินใจในการพัฒนา ต้นทุนทางวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนได้ด้วยตนเองโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยการสนับสนุนจากรัฐเพียงฝ่ายเดียว ในกรณีของงานแห่เทียนพรรษานั้น การนิยามความหมายของการลงทุนทางวัฒนธรรมดังกล่าวจึงขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมของผู้ก่อให้เกิดการจัดงานมาน้อยเพียงใด และในการมีส่วนร่วมนั้นเองได้ผ่านกระบวนการเพื่อปลูกฝังความคิดที่มีต่อประเพณีแห่เทียนพรรษาอย่างไร ดังนั้นในด้านนามธรรมแล้วการลงทุนทางวัฒนธรรมนับเป็นเครื่องร้อยรัดความแตกต่างของชุมชนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวภายใต้จิตสำนึกร่วมในวัฒนธรรมเดียวกัน

ความหมายอีกนัยหนึ่งของการลงทุนทางวัฒนธรรมได้แก่ การลงทุนทางวัฒนธรรมนอกจากจะเปลี่ยนระบบคิดของมนุษย์แล้วยังอาจเป็นการนิยามความเข้าใจวัฒนธรรมลงในสินค้าและบริการต่างๆ อาทิ อาชีพ อาหาร เครื่องมือเครื่องใช้ โบราณสถานและโบราณวัตถุ ความมีน้ำใจ การยิ้มแย้มแจ่มใส ฯลฯ เพื่อเผยแพร่ให้ชาวต่างชาติรับรู้ได้อีกทางหนึ่ง อันจะส่งผลให้เกิดการท่องเที่ยวของชาวต่างชาติเพิ่มมากขึ้น ตามความหมายนี้การจัดงานแห่เทียนพรรษานับเป็นการให้ความสำคัญกับเนื้อหาของงานมากกว่าการกระบวนการจัดงาน ในเนื้อหาดังกล่าวเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจผ่านผู้บริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นความร่วมมือ

ระหว่างรัฐซึ่งมีอำนาจในการกำหนดนโยบายการลงทุนทางวัฒนธรรมกับกลุ่มธุรกิจเอกชนที่เป็นผู้สนับสนุนทางการเงินในการลงทุนทางวัฒนธรรมเพื่อแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นการจัดประกวดขบวนแห่เทียนพรรษา การประกวดธิดาเทียนพรรษา การจัดแสดงสีเสียดในงานแห่เทียนพรรษา ฯลฯ ที่ล้วนแต่สร้างรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากนั่นเอง ด้วยเหตุนี้การลงทุนทางวัฒนธรรมตามความหมายนี้จึงเน้นหนักการสร้างประโยชน์ทั้งด้านชื่อเสียงและเศรษฐกิจซึ่งเป็นผลผลิต (output) เป็นอย่างมาก

อย่างไรก็ดีไม่ว่าความหมายของการลงทุนทางวัฒนธรรมจะเป็นอยู่ในนัยใดก็ตาม ความคล้ายคลึงของทุกความหมายก็คือการลงทุนทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นในรูปของการลงทุนเพื่อให้เกิดความคิด ความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของวัฒนธรรม การลงทุนเพื่อให้ความสำคัญของสินค้าทางวัฒนธรรม กับการลงทุนเพื่อให้เกิดการบริการทางวัฒนธรรม ซึ่งล้วนแล้วแต่นำชื่อเสียงและรายได้มาสู่ประเทศชาตินั่นเอง

2.1.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแบบแผนพฤติกรรมทางสังคม

2.1.4.1 แนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคมที่มีผลกระทบต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2536:39-59) ได้กล่าวถึงโครงสร้างทางสังคมที่ก่อให้เกิดผลกระทบแก่วัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ว่า ประกอบไปด้วย

- 1.) ชาวคุ้ม ซึ่งไม่ใช่หน่วยงานของชุมชนที่ได้รับการรับรองจากรัฐบาล แต่เป็นการรวมตัวกันของชาวบ้านโดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง เพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน โดยผู้นำคุ้มเองก็มาจากทายาทของวัดตั้งแต่โบราณ ในปัจจุบันเมื่อทางราชการได้เข้ามามีบทบาทส่งเสริมผู้นำคุ้มแทนวัด ทำให้ผู้นำคุ้มที่เกิดขึ้นกลายเป็นตัวแทนของนักการเมืองในท้องถิ่น อีกทั้งมีอิทธิพลที่สามารถเรียกร้องความร่วมมือจากชาวบ้านได้
- 2.) ชาวตลาด คือประชาชนที่อาศัยอยู่ในย่านธุรกิจและประกอบธุรกิจค้าขายที่มักจะกระทำด้วยทุนมากกว่าการค้าปลีก ดังนั้นจึงเป็นกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี
- 3.) กลุ่มชนชั้นนำตามจารีต คือคนที่สืบเชื้อสายตระกูลมาจากเจ้าเมืองเดิม และเป็นผู้สืบทอดอุดมการณ์เก่าแก่ซึ่งเคยแพร่หลายในหมู่ประชาชนอีสาน

- 4.) กลุ่มข้าราชการ ที่ประกอบไปด้วยกลุ่มข้าราชการที่ปลดเกษียณหรือลาออกจากราชการไปแล้ว โดยเคยดำรงตำแหน่งทางการเมืองในท้องถิ่น ตลอดจนกลุ่มข้าราชการฝ่ายมหาดไทยของจังหวัด
- 5.) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.)

ในการนำแนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคมที่รวมก่อให้เกิดผลกระทบแก่วัฒนธรรมท้องถิ่นมาวิเคราะห์ในการศึกษาการลงทุนทางวัฒนธรรมนั้น สามารถชี้ให้เห็น โครงสร้างทางสังคมคร่าว ๆ ในรูปของการจัดกลุ่มที่มีความสัมพันธ์ในฐานะผู้ก่อให้เกิดงานแห่งเทียนพรรษาไม่ว่าจะเป็นชาวคุ้มที่เป็นคุ้มวัดซึ่งมีบทบาทต่อการจัดหล่อเทียนพรรษาและขบวนรถแห่เทียนพรรษาชาวตลาด ที่ได้รับประโยชน์จากการจัดงานแห่เทียนพรรษามีบทบาทหนึ่งร่วมอยู่ กลุ่มข้าราชการทั้งข้าราชการการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่น กระทั่งข้าราชการประจำที่เป็นกลไกสำคัญในการก่อให้เกิดงานแห่เทียนพรรษา และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่มีบทบาทสำคัญต่อการจัดงานด้วยกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้อาจจะกล่าวได้ว่าแนวคิดดังกล่าวเป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่การจัดกลุ่มผู้ประกอบการ (entrepreneur) ซึ่งเป็นหนึ่งในพื้นฐานการลงทุนทางวัฒนธรรม ทั้งนี้การจัดแบ่งกลุ่มตามแนวคิดนี้อาจมีความเปลี่ยนแปลงได้ ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากการพิจารณาทฤษฎีต่างๆ ควบคู่ประกอบในข้อ 2.1.4.2 2.1.4.3 และ 2.1.4.4 ต่อไป

2.1.4.2 ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่

ชยันต์ วรรณะภูติ (ใน อคินและคณะ, 2537: 162-165) ชี้ให้เห็นถึง ความสัมพันธ์เชิง-การหน้าที่ (functional) ของพฤติกรรมหรือของแต่ละสถาบันที่มีต่อสังคมโดยรวมว่า หมายถึงการเกิดขึ้นและมีอยู่ของพฤติกรรมที่มีบทบาทหน้าที่ (รับใช้) บางประการที่เป็นคุณประโยชน์เกื้อหนุนทำให้สังคมดำรงอยู่ได้ ตลอดจนถือว่าสังคมย่อมมีองค์ประกอบหรืออนุระบบได้แก่สถาบันทางสังคมต่างๆ ที่มีหน้าที่ด้านใดด้านหนึ่ง ที่นำไปสู่การดำรงอยู่ของสังคม เช่น หน้าที่ในการสมานความสัมพันธ์ทางสังคม หน้าที่ในการจัดสรรทรัพยากร หน้าที่ในการควบคุมกำลังคน เป็นต้น หน้าที่เหล่านี้จะถูกจัดสรรขึ้น กำหนดขึ้น และมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับความต้องการซึ่งกันและกัน ถ้าสถาบัน พิธีกรรม หรือความเชื่อใดๆ ไม่สามารถก่อประโยชน์หรือไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ (dysfunctional) ต่อสังคม สิ่งเหล่านี้ก็จะหดยาย เลิก หรือต้องเปลี่ยนแปลงไปในที่สุด ถ้ามิฉะนั้น สังคมจะอยู่ไม่ได้

ขณะเดียวกัน สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (มปป.:23-29) ระบุว่าการศึกษาที่สามารถรักษาระบบในตัวเองได้นั้นจะต้องมีหน้าที่สำคัญอยู่ 4 ประการ ได้แก่

- 1.) ระบบสังคมต้องมีวัตถุประสงค์และดำเนินไปเพื่อบรรลุตามวัตถุประสงค์ (goal attainment) วัตถุประสงค์ของสังคมเป็นความจำเป็นที่จะทำให้สังคมดำรงอยู่ด้วยความสงบสุขผ่านกระบวนการถ่ายทอดและควบคุมให้สมาชิกในสังคมปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ของสังคม ดังนั้นสถาบันทางสังคมที่เป็นผู้ทำหน้าที่นี้ได้แก่ สถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษา
- 2.) ระบบสังคมต้องมีการปรับตัว (adaptation) ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อการมีความสัมพันธ์ระหว่างกันในสังคมผ่านการอาศัยเทคนิคต่างๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของสังคมนั้น สถาบันที่ช่วยในการใช้เทคนิคนี้ได้แก่สถาบันเศรษฐกิจนั่นเอง
- 3.) ระบบสังคมต้องมีการบูรณาการรวมหน่วย หรือการประสานประสานส่วนต่าง ๆ (integration) เป็นการสร้างความเข้าใจในระบบสังคมเพื่อช่วยการทำงานของสังคมในอันที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ของสังคมในอนาคต สถาบันที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่นี้ได้แก่สถาบันการเมืองการปกครอง สถาบันพระมหากษัตริย์ ฯลฯ
- 4.) ระบบของสังคมต้องมีการจัดการกับความตึงเครียด (tension management or latency) ระบบสังคมต้องมีการจัดการกับความตึงเครียดในสังคมเพื่อก่อให้เกิดความสมดุลในสังคม สถาบันที่มีหน้าที่ดังกล่าวได้แก่ สถาบันศาสนา และสถาบันศาล เป็นต้น

สำหรับการนำเอาทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่มาวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในงานแห่เทียนพรรษาเป็นความพยายามชี้ให้เห็นว่างานแห่เทียนพรรษาเกิดขึ้นจากความร่วมมือขององค์กรย่อยทางสังคม ซึ่งองค์กรย่อยทางสังคมดังกล่าว อาทิ กลุ่มข้าราชการ นักวิชาการ พ่อค้า องค์กรพัฒนาเอกชน ชาวบ้าน ฯลฯ ต่างทำหน้าที่ในแต่ละสถาบันของตนเองเพื่อรักษาระบบทางสังคมของตนเอง การศึกษาด้วยทฤษฎีนี้จะสามารถนำไปสู่การจัดกลุ่มองค์กรย่อยทางสังคมของชาวจังหวัดอุบลราชธานีได้อย่างชัดเจนมากขึ้นนั่นเอง

2.1.4.3 ทฤษฎีความสัมพันธ์ทางสังคม

ชยันต์ วรรณะภุติ (2537:165-174) ได้อ้างถึงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางสังคมคือการจำแนกและอธิบายว่าคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมมีความสัมพันธ์อย่างไร มีรูปแบบความสัมพันธ์อะไรบ้าง และแต่ละรูปแบบเกิดขึ้นในบริบทเช่นใด ดังนั้นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางสังคมก็คือการศึกษาการจัดองค์กรทางสังคม (social organization) ความสัมพันธ์ภายในองค์กร/กลุ่ม ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร/กลุ่ม และวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่ม (subculture) นั่นเอง โดยมีแนวคิดต่างๆ ดังนี้

ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ประกอบด้วยชุมชนหมู่บ้านที่จัดเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมพื้นฐาน โดยที่ชาวบ้านแต่ละคนจะเกี่ยวพันกับบุคคลอีกคนหนึ่งในกลุ่มเครือญาติ บนพื้นฐานความสัมพันธ์ 2 ประการ คือทางสายเลือดหรือการสืบเชื้อสาย และการแต่งงานหรือการเกี่ยวดองนั่นเอง การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางเครือญาติจะช่วยให้เข้าใจว่ากลุ่มเครือญาติกลุ่มใดมีจำนวนมากกว่ากัน ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจที่มาของฐานอำนาจผู้นำ โครงสร้างอำนาจทางการเมือง ความขัดแย้งความร่วมมือ และศาสนา อีกด้วย

ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์-ผู้ได้รับการอุปถัมภ์ ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์-ผู้ได้รับการอุปถัมภ์เป็นความสัมพันธ์ระหว่างคน 2 ฝ่าย ที่พึ่งพาและแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน แต่เป็นการแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมกัน ในสังคมไทยผู้มีอำนาจบารมีมักจะต้องแจกจ่ายผลประโยชน์ ให้ความคุ้มครองช่วยเหลือแก่ผู้ที่คืออำนาจบารมี และฝ่ายหลังก็อาศัยระบบดังกล่าวที่จะต้องพึ่งพิงผู้ที่มีอำนาจหรือผู้ใหญ่ในการขจัดปัดเป่าปัญหา และแสวงหาความก้าวหน้าต่างๆ โดยสอดคล้องกับความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมที่ยอมรับความแตกต่างส่วนตัวในความแตกต่างทางเศรษฐกิจและอำนาจส่วนตัวว่าเป็นเรื่องธรรมดา เนื่องจากการสะสมบุญบารมีที่แตกต่างกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้ได้รับการอุปถัมภ์ เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่หยุดนิ่ง แต่มีการเปลี่ยนแปลงในเนื้อหาและความหมาย เมื่อสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบทุนนิยมและพัฒนามากขึ้น ความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ก็สุกโรนลง อย่างไรก็ตามไม่ว่าความสัมพันธ์ดังกล่าวจะเป็นอย่างไรก็ตาม ย่อมอยู่ภายใต้การเอารัดเอาเปรียบกันอยู่เสมอในหลายรูปแบบ และก็ไม่แน่ว่าจะเป็นกลุ่มที่มีอำนาจทางการเมืองเสมอไป เพราะอาจจะเป็นกลุ่มพ่อค้าที่กลายเป็นรากฐานทางการเมืองด้วยก็ได้

ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มและชนชั้น นอกจากกลุ่มความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์-ผู้ได้รับการอุปถัมภ์แล้ว ยังมีความสัมพันธ์ที่เกิดจากการรวมตัวของคนในแนวนอนที่มาจากคนพวกเดียวกัน มีผลประโยชน์หรืออุดมคติร่วมกัน และอาจขัดแย้งกับกลุ่มผลประโยชน์อื่นๆ ที่มีผลประโยชน์หรืออุดมคติต่างกัน ทำให้มองเห็นว่าแต่ละกลุ่มมีองค์ประกอบและการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนขึ้น ไม่จะเป็นการใช้ทรัพยากร การช่วงชิงพื้นที่ของเวทีทางการเมือง หรือเวที พิธีกรรม นั่นเอง

การนำทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่และทฤษฎีความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะช่วยประกอบการวิเคราะห์แบบแผนพฤติกรรมทางสังคมชาวอุบลราชธานี ที่สัมพันธ์กันและก่อให้เกิดงานแห่งเทียนพรรษา ในรูปของการชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ของแต่ละกลุ่ม ทั้งกลุ่มที่เห็นด้วยและก่อให้เกิดการจัดงานแห่งเทียนพรรษา และกลุ่มที่คัดค้านการจัดงานแห่งเทียนพรรษา โดยทุกกลุ่มล้วนอยู่ฐานะผู้เกี่ยวข้องกับงานแห่งเทียนพรรษาทั้งสิ้น การแบ่งออกเป็นกลุ่มต่างๆ เหล่านี้จะช่วยเชื่อมโยงให้เห็นพื้นฐานที่มาของแต่ละกลุ่มว่ามีความสัมพันธ์กันในลักษณะใด และพฤติกรรมที่แต่ละกลุ่มในโครงสร้างของสังคมนั้น ๆ แสดงออกมาสะท้อนให้เห็นภาพอะไรและอย่างไร นั่นเอง

2.1.4.4 ทฤษฎีสัญญลักษณ์สัมพันธ์หรือการปฏิสังสรรค์เชิงสัญลักษณ์ (symbolic interaction theory)

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (มปป. : 34-37) กล่าวถึงทฤษฎีสัญญลักษณ์สัมพันธ์ (symbolic interaction theory) เป็นกระบวนการกระทำระหว่างกันอันเกิดจากการที่บุคคลแปลหรือให้ความหมายของการกระทำต่อกันผ่านการใช้สัญลักษณ์ และกระบวนการเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดและสนับสนุนแบบแผนของการจัดระเบียบทางสังคมในที่สุด

พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์ (2530:1-6) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการปฏิสังสรรค์เชิงสัญลักษณ์ (symbolic interaction theory) ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นว่ามนุษย์มีการตีความซึ่งกันและกันแทนที่จะมีเพียงปฏิกิริยาต่อการกระทำของกันและกัน ในที่นี้หมายถึงการรับรู้จากการที่มนุษย์ตีความสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโลกโดยมนุษย์เป็นผู้ให้คำนิยามต่อสิ่งต่างๆ เหล่านั้นเอง ทั้งนี้สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโลกมิได้มีความหมายในตัวเองมาตั้งแต่ต้น ด้วยเหตุนี้ผลที่เกิดขึ้นหรืออาจเรียกว่าเป็นพฤติกรรมของมนุษย์จึงเกิดขึ้นจากการตีความสิ่งต่างๆ ในโลกแล้วทั้งสิ้น กระบวนการตีความและการให้ความหมายสิ่งต่างๆ ในโลกโดยมนุษย์ที่เกิดขึ้นจึงไม่มีลักษณะตายตัว หากแต่จะดำเนินควบคู่กับการตี

ความสิ่งต่าง ๆ ของมนุษย์อยู่ตลอดเวลา กระบวนการตีความสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้น มีหลักในการพิจารณาดังนี้

- 1.) พิจารณาจากการใช้ภาษา ไม่ว่าจะเป็นการเปล่งเสียง ทำที ตลอดจนการเคลื่อนไหวร่างกายต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการปฏิสังสรรค์
- 2.) พิจารณาจากที่ตั้งและเวทีแห่งการปฏิสังสรรค์ หมายถึงสถานที่ที่เกิดการปฏิสังสรรค์นั้นๆ โดยมีบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมีพฤติกรรมปฏิสังสรรค์ซึ่งกันและกัน ด้วยเหตุนี้ที่ตั้งแห่งการปฏิสังสรรค์จึงเป็นสถานที่ที่ไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้ ส่วนเวทีแห่งการปฏิสังสรรค์หมายถึงการที่บุคคลมีพฤติกรรมปฏิสังสรรค์กันในสถานที่นั้น ๆ นั่นเอง
- 3.) พิจารณาจากอัตตะของบุคคล ได้แก่ ความคิด คำพูด รวมถึงการกระทำที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคลโดยสังเกตได้จากการสื่อสารของบุคคลนั้น ต่อบุคคลอื่น
- 4.) พิจารณาจากการกระทำร่วมของบุคคล หมายถึงการพิจารณาพฤติกรรมของบุคคลอย่างน้อยบุคคลหนึ่งเมื่อมีการปฏิสังสรรค์กับอีกบุคคลหนึ่ง โดยเชื่อมโยงแนวการกระทำของแต่ละบุคคลเข้าด้วยกัน
- 5.) พิจารณาจากโอกาสแห่งการปฏิสังสรรค์ (interaction occasion) เป็นการพิจารณาช่วงเวลาแต่ละบุคคลมีการปฏิสังสรรค์ซึ่งกันและกันไม่ว่าจะเป็นทางด้านกายภาพ ตลอดจนทางสัญลักษณ์
- 6.) พิจารณาจากการพบปะ (encounter) ได้แก่การที่ผู้ร่วมปฏิสังสรรค์มีความคำนึงถึงกันและแสดงออกในทางสัญลักษณ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเห็น การได้ยิน หรือการสัมผัส เป็นต้น
- 7.) พิจารณาจาก การพบปะที่มีนัยสำคัญ (significant encounter) ซึ่งต่อเนื่องจากการพบปะธรรมดาแต่มีแนวโน้มในการจะพบปะกันอีกในอนาคต
- 8.) พิจารณาจากการพบปะเชิงประทับตรา (labeling encounter) คือผลจากการพบปะกันธรรมดาแต่ถูกประทับตราว่าบุคคลผู้นั้นมีความเบี่ยงเบนหรือเป็นผู้รับไม่ได้ในเชิงศีลธรรม การพิจารณาการพบปะเชิงประทับตรามักเกิดขึ้นในกรณีผู้ร่วมปฏิสังสรรค์กลุ่มหนึ่งมีอำนาจเหนือผู้ร่วมปฏิสังสรรค์อีกกลุ่มหนึ่ง

- 9.) พิจารณาจากสัมพันธภาพระหว่างสังคม สัมพันธภาพทางสังคมจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์กันนั้นอยู่ร่วมกัน
- 10.) พิจารณาจากกฎเกณฑ์แห่งการประพฤติปฏิบัติ (rules of conduct) เป็นการพิจารณาจากกฎเกณฑ์ที่จะทำหน้าที่วางแนวทางพฤติกรรมระหว่างบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปไม่ว่าจะเป็นกฎเกณฑ์ด้านนิติบัญญัติ ได้แก่ กฎหมาย กฎเกณฑ์ที่เป็นพิธีการ และกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งโดยทั่วไปแล้วกฎเกณฑ์ชุดหนึ่งจะถูกตีความจากกฎเกณฑ์อีกชุดหนึ่งเสมอ
- 11.) พิจารณาจากวัตถุทางสังคม (social objects) ได้แก่ การพิจารณาในสิ่งต่างๆ ที่มนุษย์ให้ความหมาย โดยความหมายที่มนุษย์ให้นั้นเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิสังสรรค์ทางสังคมหรือกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคมนั่นเอง
- 12.) การพิจารณาพิธีกรรมและกิจวัตร (ritual and routine) การพิจารณาพิธีกรรมเป็นการพิจารณาการกระทำร่วมกลุ่มบุคคลที่มีสัมพันธภาพทางสังคม โดยที่การกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำซ้ำๆ ในช่วงชีวิตของบุคคลเหล่านี้ และมีความหมายที่จำเพาะเจาะจงในการกระทำซึ่งมักจะได้แก่ความศักดิ์สิทธิ์ โดยมีวัตถุทางสังคมเป็นเครื่องแสดงออก พิธีกรรมจะเป็นสิ่งที่สร้างความชอบธรรมแก่การกระทำ การคิด การสื่อสารของบุคคล รวมถึงการสร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับสถานะต่างๆ ของสมาชิกในสังคมที่มีความสัมพันธ์กัน ไม่ว่าจะเป็นลักษณะเชิงเศรษฐกิจ ศาสนา การเมือง เพศ ฯลฯ ส่วนการพิจารณากิจวัตรนั้นเป็นการพิจารณาการกระทำของบุคคลภายหลังจากการพบปะกันและถูกถือปฏิบัติกันและมีความต่อเนื่องไปยังอนาคต
- 13.) พิจารณาแนวพฤติกรรม (behavioral repertoire) หมายถึงการพิจารณาบทบาทของบุคคลที่ปฏิสังสรรค์กัน บุคคลหนึ่งอาจมีแนวพฤติกรรมอย่างหนึ่งในการปฏิสังสรรค์กับอีกบุคคลหนึ่งก็ได้

กล่าวโดยสรุป การใช้ทฤษฎีสัญญลักษณ์สัมพันธ์หรือการปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์นี้เป็นส่วนหนึ่งในการวิเคราะห์การลงทุนทางวัฒนธรรม จะยึดถือหลักเกณฑ์พิจารณาการนิยามสิ่ง

ต่างๆ ในเชิงสัญลักษณ์ข้างต้นบางประการมาปรับใช้ในงานแห่งเทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี
เกณฑ์การพิจารณาที่จะนำมาปรับใช้ได้แก่

- 1.) เกณฑ์ทางภาษา ซึ่งเป็นการพิจารณาภาษาในฐานะเสียงสะท้อน (voice) ของผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับงานแห่งเทียนพรรษา และได้ให้ความหมายของงานแห่งเทียนพรรษาในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งสะท้อนให้เห็นแนวความคิดของบุคคลต่างๆ ที่มีต่องานแห่งเทียนพรรษา
- 2.) เกณฑ์สัมพันธภาพทางสังคม ที่จะมีส่วนช่วยวิเคราะห์การลงทุนทางวัฒนธรรมในแง่ของการให้ความหมายระหว่างกลุ่มผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับงานแห่งเทียนพรรษา ไม่ว่าจะเป็นการให้ความหมายในฐานะผู้คัดค้าน การจัดงาน หรือผู้เห็นสมควรกับการจัดงาน ตลอดจนระดับขั้นขั้นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานแห่งเทียนพรรษา ทั้งนี้ในการพิจารณาดังกล่าวอยู่ภายใต้กลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับงานแห่งเทียนพรรษามีความสัมพันธ์กันทั้งไม่ว่าจะเป็นทางลบหรือบวกก็ตาม
- 3.) เกณฑ์วัตถุทางสังคม โดยอาศัยการที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานแห่งเทียนพรรษาให้ความหมายของเทียนพรรษา และการจัดงานประเพณีแห่งเทียนพรรษาอย่างไร และความหมายที่เกิดขึ้นดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในสังคมชาวอุบลราชธานีได้อย่างไร
- 4.) เกณฑ์พิธีกรรมและกิจกรรม ใช้ในการวิเคราะห์ถึงการให้ความหมายของงานแห่งเทียนพรรษาในมิติที่เป็นการสร้างความชอบธรรมบางประการแก่กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานแห่งเทียนพรรษาบางกลุ่มว่าเป็นไปเพื่อสร้างความชอบธรรมแก่ใครและอย่างไร ตลอดจนพิธีกรรมที่เกิดขึ้นสามารถสร้างเสถียรภาพทางสถานะบุคคลในโครงสร้างทางสังคมของชาวอุบลราชธานีในฐานะเจ้าของงานแห่งเทียนพรรษาอย่างไร

กล่าวโดยสรุป ในการศึกษาแบบแผนพฤติกรรมทางสังคมชาวอุบลราชธานีที่มีต่อการลงทุนทางวัฒนธรรม โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีดังกล่าวข้างต้นไม่ว่าจะเป็นแนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคมที่ก่อให้เกิดผลกระทบแก่วัฒนธรรมท้องถิ่น ทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่ ทฤษฎีความสัมพันธ์ทางสังคม และทฤษฎีสัญญลักษณ์สัมพันธ์หรือการปฏิสังสรรค์เชิงสัญลักษณ์มีส่วนสำคัญในการพิจารณาจัดกลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้องในงานแห่งเทียนพรรษา ทั้งในลักษณะของกลุ่มที่เห็น-

ด้วยกับงานแห่เทียนพรรษาและกลุ่มที่มีความเห็นคัดค้านให้จัดงานแห่เทียนพรรษา แม้ว่ากลุ่มทั้งสองกลุ่ม(เป็นอย่างน้อย) จะอยู่ในสถานะของกลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้องในงานแห่เทียนพรรษาเหมือนกันก็ตาม การใช้ทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่ และทฤษฎีความสัมพันธ์ทางสังคมก็เพื่อที่จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการพิจารณาจัดลำดับความสัมพันธ์และเชื่อมโยงบทบาทของทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับงานแห่เทียนพรรษาในจังหวัดอุบลราชธานี ความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันดังกล่าวจะสะท้อนให้เห็นโครงสร้างของสังคมที่บรรดากลุ่มมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน เกณฑ์ในการพิจารณาจัดลำดับหนึ่งอาจช่วยได้ก็คือการตีความสิ่งที่สมาชิกในกลุ่ม หรือตัวกลุ่มเองแสดงออกมา ไม่ว่าจะเป็นการใช้ภาษาที่สื่อออกมาจากคนหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งต่ออีกคนหนึ่งหรืออีกกลุ่มหนึ่ง สัมพันธภาพทางสังคมที่มีต่อกันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มหรือภายนอกกลุ่มกัน วัตถุประสงค์ที่แต่ละกลุ่มสร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อให้เห็นว่าเป็นตัวแทนของกลุ่ม วัตถุประสงค์ที่เกิดขึ้นอาทิเช่น ขบวนแห่เทียนพรรษา การหล่อเทียนพรรษา แบบสำรวจความเห็นของชาวอุบลราชธานีต่อการจัดงานแห่เทียนพรรษาที่มีสถาบันการศึกษาได้จัดทำขึ้น จะถูกนำมาศึกษาและตีความออกมาเพื่อชี้ให้เห็นความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับงานแห่เทียนพรรษาอีกครั้ง นอกจากนี้ยังพิจารณาจากพิธีกรรมในที่นี้นับตั้งแต่การหล่อเทียนพรรษา กระทั่งถึงการจัดงานแห่เทียนพรรษา โดยเป็นการตีความว่าพิธีกรรมที่เกิดขึ้นนั้นมีความสัมพันธ์กับกลุ่มใด กลุ่มใดมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้น และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเป็นไปในลักษณะใด อย่างไรอีกด้วย

แบบแผนพฤติกรรมทางสังคมที่เกิดขึ้นจะนำไปสู่การวิเคราะห์ปัจจัยพื้นฐานการลง-ทุนทางวัฒนธรรม ทั้งในแง่ของปัจจัยพื้นฐานของแรงงานในการมีส่วนร่วมของการจัดงานแห่เทียน-พรรษา ปัจจัยพื้นฐานของประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาที่สั่งสมเกี่ยวกับการจัดประเพณีพิธีกรรมมาตั้งแต่อดีตราบปัจจุบัน ตลอดจนปัจจัยพื้นฐานของกลุ่มที่ก่อให้เกิดงานแห่เทียนพรรษา

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง **มณฑลอีสานและความสำคัญในทางประวัติศาสตร์** ของ อูราลักษณ์ สิทธิบุตร (2526) ซึ่งเป็นวิทยานิพนธ์หลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ได้ให้ภาพของ "เขตพื้นเมืองอีสาน" ในมิติทางประวัติศาสตร์ที่รัฐบาลไทยได้ให้ความสำคัญเป็นอิสระในการปกครองตนเองนับตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ครั้งต่อมาเมื่อฝรั่งเศสได้ขยายอิทธิพลเข้าครอบครองดินแดนเขมรและญวน ส่งผลให้รัฐบาลไทยต้องเข้าไปปรับปรุงการปกครอง "เขตพื้นเมืองอีสาน" ให้รัดกุมและเข้มงวดขึ้น ในรูปแบบ "มณฑลอีสาน" ทำให้สภาพความเป็นอยู่ของชาวอีสานเปลี่ยนแปลงไป เช่น ขนบธรรมเนียม

ประเพณี การปกครอง การเก็บผลประโยชน์ และการศาล ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐ ซึ่งในที่สุดแล้วรูปแบบเดิมที่รัฐบาลไทยให้ความเป็นอิสระในการปกครองกลับกลายเป็นความสัมพันธ์ที่มีภาระหน้าที่ต่อกัน และส่งผลให้ชนบทธรรมเนียมประเพณีถูกผสมกลมกลืนเป็นอย่างมาก

งานวิจัยที่ชี้ให้เห็นภาพของอีสานในมิติทางประวัติศาสตร์อีกชิ้นหนึ่งได้แก่ งานวิจัยเรื่อง การปฏิรูปการปกครองมณฑลอีสาน สมัยที่พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ทรงเป็นข้าหลวงใหญ่ ซึ่งเป็นปริญญานิพนธ์หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต โดย ไพฑูรย์ มีกุล (2515) ทำให้ทราบว่า การปกครองดั้งเดิมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือก่อนการขยายอำนาจจากส่วนกลางเข้าไปกำกับราชการตามหัวเมืองต่าง ๆ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นมีแบบแผนของตนเองอย่างชัดเจน ภายหลังจากหัวเมืองต่างๆ ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรไทย ในรัชกาลที่ 1 เป็นต้นมารัฐบาลได้เริ่มมีบทบาทแทรกแซงด้านการปกครองเพิ่มมากขึ้น อาทิ การแต่งตั้งเจ้าเมือง เป็นต้น กระทั่งในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่าระบบการปกครองดังกล่าวเป็นการให้อิสระแก่เจ้าเมืองมากเกินไปสมควรที่จะจัดการปกครองหัวเมืองต่างๆ ให้รัดกุมมากขึ้น จึงทรงส่งข้าหลวงไปกำกับราชการแทนข้าหลวงมณฑลลาวลาวในสมัยพระเจ้านั่งยาเธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ซึ่งมาแทนพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากรที่ทรงกลับกรุงเทพฯ เพื่อทรงเป็นเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม กรมหลวงสรรพสิทธิฯ ได้ทรงใช้นโยบายพ่วงปกครองลูกในการแก้ปัญหาทางการปกครอง ควบคู่ไปกับการใช้วิธีการออกประกาศเพื่อชักจูงชักเตือนให้ราษฎรปฏิบัติตามราชการ แม้ว่าราษฎรจะไม่พอใจจนกระทั่งเกิดกบฏผิวนุญ ในปี พ.ศ. 2445 แต่ก็นำไปสู่การปกครองแบบเทศาภิบาลได้ในเวลาต่อมา และส่งผลให้มีการแบ่งมณฑลอีสานออกเป็นจังหวัดได้แก่ อุบลราชธานี ขุขันธ์ สุรินทร์ และร้อยเอ็ด พร้อม ๆ กับการปฏิรูปการรักษาความสงบภายใน การศึกษา การยุติธรรม การเก็บภาษีอากร และการคมนาคม ให้เป็นแบบเทศาภิบาลอย่างสมบูรณ์

งานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งที่เอื้อต่อการวิเคราะห์ตีความของงานศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ งานวิจัยเรื่อง ทศนคติของชาวชนบทอีสานต่อการทำบุญ โดย อนุกุล คลังบุญครอง และพละ เขาวรัตน์ (2531) ทำให้ทราบทศนคติของชาวชนบทอีสานต่อการทำบุญ ซึ่งพบว่าชาวชนบทอีสานได้ทำบุญกันอยู่เป็นประจำทุกเดือนในรอบ 1 ปีโดยเป็นการทำบุญตามประเพณีที่เรียกว่าฮีตสิบสอง คลอกจนยังนิยมทำบุญตามที่สังคมนิยม ไม่ว่าจะเป็นการบวชนาค ทำบุญผ้าป่า การตักบาตร ฯลฯ ในส่วนทศนคติของการทำบุญนั้น ชาวชนบทอีสานมีความมุ่งหวังในการทำบุญอยู่ 4 ประการได้แก่ ความมุ่งหวังทาง-

เศรษฐกิจ คือความอยากร่ำรวย ความมุ่งหวังทางสังคม อาทิ การทำบุญเพราะเกรงใจผู้อื่น การทำบุญตามมติของกลุ่ม ฯลฯ ความมุ่งหวังทางจิตใจ เช่น การอยากได้บุญได้ความสุขทางใจ สนับสนุนจิตใจในการดำเนินชีวิต เป็นต้น และความมุ่งหวังต่อทางจิตใจในอนาคต เช่น ความหวังว่าชาติหน้าจะมีความสุขมากกว่าที่เป็นอยู่ ความคาดหวังญาติมิตรที่ตายแล้วจะได้รับส่วนบุญ อยากขึ้นสวรรค์ เป็นต้น ซึ่งอาจสรุปได้ว่าความมุ่งหวังดังกล่าวเป็นความมุ่งหวังทั้งในชาตินี้และชาติหน้า โดยเป็นไปเพื่อประโยชน์ของพวกตนและคนสนิทใกล้ชิดที่เสียชีวิตไปแล้ว

งานวิจัยที่ทำให้เห็นภาพของงานแห่เทียนพรรษาในมิติทางประวัติศาสตร์ได้อย่างชัดเจนมากขึ้น เห็นได้จากงานวิจัยเรื่อง **ขนบธรรมเนียมประเพณี : ความเชื่อและแนวการปฏิบัติในสมัยสุโขทัย ถึงสมัยอยุธยาตอนกลาง** ของ สุภาพรณ ฦ บางช้าง (2535) ซึ่งให้เห็นว่า ขนบธรรมเนียมประเพณีที่เกิดขึ้นมาจากแนวคิดพื้นฐานตามคติไตรภูมิซึ่งเป็นพื้นฐานโลกทัศน์และชีวทัศน์ของคนไทย ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนชีวิต เป้าหมายชีวิต ความเชื่อในอำนาจต่างๆ รวมถึงความต้องการเพื่อการดำรงอยู่ในวัฏจักรของชีวิตอย่างมีเสถียรภาพ ความต้องการด้านเสถียรภาพนี้เองนับเป็นบทบาทหลักของขนบธรรมเนียมประเพณีไทยไม่ว่าจะเป็นเสถียรภาพทางการเมืองการปกครอง การทำมาหากิน การดำเนินชีวิต การพัฒนาชีวิตโดยการสั่งสมบุญ และเสถียรภาพในการสืบต่อพระพุทธศาสนา รวมไปถึงการสร้าง ความสามัคคีและสร้างการรวมตัวของชุมชน และเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ศิลปะทางหนึ่งด้วย ในส่วนที่เกี่ยวกับงานแห่เทียนพรรษานั้น พบว่าเป็นประเพณีหนึ่งที่มีบันทึกมาตั้งแต่ในสมัยสุโขทัย และชัดเจนมากยิ่งขึ้นในสมัยอยุธยา จากคำให้การขุนหลวงหาวัด ที่เรียกประเพณีดังกล่าวเข้าพรรษาซึ่งเป็นประเพณีของพระเจ้าแผ่นดินว่า พระราชพิธีอาษาฒมาส (พระราชพิธีเดือน 8) ซึ่งจัดได้ว่าเป็นวิธีการทำนุบำรุงพระสงฆ์อีกวิธีการหนึ่ง

งานวิจัยเรื่อง **ท่องเที่ยวบุญบั้งไฟอีสาน : บุญบั้งไฟต้องรับใช้ช่วยโสธร ไม่ใช่ช่วยโสธรรับใช้บุญบั้งไฟ** ของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2536) ได้วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการแห่บุญบั้งไฟ จังหวัดยโสธรไว้ว่า ในงานบุญบั้งไฟแต่เดิมนั้นได้ให้ความหมายทางมานุษยวิทยาไว้ว่าเป็นการสร้าง ความมั่นใจเรื่องธรรมชาติแก่ชาวบ้านเพื่อเป็นหลักประกันในเรื่องที่เกี่ยวกับสภาพดินฟ้าอากาศ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงสำนึกของชุมชนในการสร้างความสัมพันธ์เชิงเครือญาติและลำดับชั้นทางสังคมผ่านพิธีกรรมในรูปแบบต่างๆ นอกจากนี้ยังเป็นการปลดปล่อยให้คนออกจากข้อบังคับเป็นการชั่วคราวโดยเฉพาะเพศชายที่อยู่ในฐานะ โดดเดี่ยวและต่ำต้อยกว่าเพศหญิง อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเห็นได้จากการที่ผู้ชายผูกขาดงานแห่บุญบั้งไฟเพิ่มมากขึ้น และบุญบั้งไฟเปลี่ยนไปเป็นการแสดงเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ความหมายของระบบพิธีกรรมในความเชื่อเดิมหมด

ความหมายลง มีการพนันเข้ามาเกี่ยวข้องและเกิดระบบความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างใหม่ ได้แก่ ชาวคุ้ม ชาวตลาด กลุ่มชนชั้นนำตามจารีต กลุ่มข้าราชการ และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในที่สุดจึงสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวเป็นเพียงปัจจัยหนึ่งที่กำหนดความเปลี่ยนแปลงในงานบุญบั้งไฟ แต่ไม่ใช่ปัจจัยชี้ขาดโดยไม่มีฐานความสัมพันธ์ทางสังคมภายในอยู่ด้วยนั่นเอง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องระหว่างประเพณีกับการท่องเที่ยวอีกชิ้นหนึ่ง ได้แก่ งานวิจัยเรื่อง **ประเพณีเพื่อการท่องเที่ยว : จุดเปลี่ยนของระบบความสัมพันธ์ทางสังคม** โดย สุรีย์ บุญญานุพงศ์ และ สุรศักดิ์ ป้อมทองคำ ซึ่งทำการศึกษาประเพณีปอยส่างลองในจังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่าพิธีปอยส่างลองจัดเป็นงานบุญที่ยิ่งใหญ่ของกลุ่มชนชาวไทยใหญ่ที่สร้างความร่วมแรงร่วมใจกันของคนในชุมชน อีกทั้งผู้ที่เป็นเจ้าภาพในการจัดงานจะได้รับการยกย่องนับถือ และให้เกียรติสูงสุดจากสังคมอีกด้วย ต่อมาเมื่อพิธีปอยส่างลองถูกนำไปเป็น "สินค้า" เพื่อการท่องเที่ยว พิธีกรรมจึงถูกเปลี่ยนแปลงโดยรัฐในฐานะผู้ประสานงานการจัดพิธีเพื่อให้เหมาะสมที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ และนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชน เนื่องจากรัฐมีสภาพเป็น "เจ้านาย" ที่มีการสั่งการเป็นขั้นตอน ขณะที่เด็ก ๆ ในพิธี ก็ได้มีจุดมุ่งหมายที่จะเรียนรู้พระธรรมคำสั่งสอนเพื่อการสืบทอดพระพุทธศาสนา ความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นมาใหม่นี้เองไม่เป็นผลดีต่อการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน และไม่เป็นผลดีต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาที่กลายสภาพให้สมาชิกในชุมชนห่างเหินกันมากขึ้น

ในส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีนั้น ปริญาณิพนธ์ หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต เรื่อง **ศิลปการทำเทียนพรรษาของช่างจังหวัดอุบลราชธานี** ซึ่งเป็นการศึกษาคติความเชื่อ ประเพณีของการทำเทียนพรรษา และวิวัฒนาการของเทียนพรรษาของช่างจังหวัดอุบลราชธานี โดย สมชัย เจียรกุล (2534) นั้น พบว่า ชาวจังหวัดอุบลราชธานีมีความเกี่ยวข้องกับคตินี้ในแง่ที่ว่า "ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว" ตามหลักพุทธศาสนาและความเชื่อดั้งเดิมในเรื่องของผี บรรพบุรุษ อยู่มา ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้สะท้อนออกมาจากศิลปะลวดลายบนเทียนพรรษานั้นเอง ผลจากการร่วมแรงร่วมใจในการหล่อเทียนพรรษายังทำให้ชาวอุบลราชธานีมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความอดทน การเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโสและยกย่องผู้มีความกตัญญูคนใดอีกด้วย อย่างไรก็ดี การศึกษางานแห่เทียนพรรษาในฐานะเป็นประเพณีหนึ่งนั้น พบว่า งานแห่เทียนพรรษาส่งผลต่อการสร้างความสามัคคีในสังคมโดยปรากฏออกมาในรูปของการทำบุญกุศล และผลต่อ-
เนื่องที่จะได้รับก็คือ ความภาคภูมิใจ และความหวงแหนในท้องถิ่นของตน พร้อมกับความสนุกสนานเพลิดเพลินนั่นเอง นอกจากนี้สมชัย ยังพบว่าวิวัฒนาการของการทำเทียนพรรษาเริ่มจากการ

รวมเทียนแท่งเล็ก ๆ คนละแท่ง มามัดรวมกันเป็นแท่งใหญ่แล้วแห่ไปถวายวัด ต่อมาจึงหลอมรวมเป็นแท่งใหญ่แล้วติดลายหรือแกะสลักเป็นลวดลายในเวลาต่อมา

ปริญญานิพนธ์หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต ในเรื่องของวิวัฒนาการรูปแบบ เนื้อหา และกลวิธีทางศิลปะที่ปรากฏอยู่ในประติมากรรมเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี ช่วงปี พ.ศ. 2522 - 2533 โดย ประยงค์ มุทธุเสน (2535) ได้ให้ภาพของวิวัฒนาการด้านรูปแบบศิลปะของงานแห่เทียนพรรษาว่า รูปทรงของเทียนพรรษาเริ่มเปลี่ยนแปลงไปเมื่อช่วงปี พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2525 โดยมีขนาดใหญ่มากขึ้น ขณะที่วิวัฒนาการด้านเนื้อหานั้น ในช่วงปีดังกล่าวเองก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากลวดลายเทียนพรรษาปกติ เป็นลวดลายที่มีความสำคัญทางศาสนา รวมถึงสัตว์ในวรรณคดีมากขึ้นและภายหลัง พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา ลวดลายบนเทียนพรรษาเริ่มมีเนื้อหาสะท้อนสังคมและสภาพแวดล้อมมากขึ้นอีกด้วย ส่วนกลวิธีการจัดทำเทียนพรรษานั้น มีความเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดจากการหลอมรวมเทียนทั้งต้นไปสู่การแยกส่วนระหว่างส่วนยอดกับลำต้นเพื่อความสะดวกในการแกะสลักและความโดดเด่นของลวดลาย ในช่วงปี พ.ศ. 2527 เป็นต้นมาจึงพบว่าเริ่มมีแนวความคิดที่จะทำเทียนพรรษาให้มีส่วนยื่นในอากาศมากที่สุดและริเริ่มที่จะมีการปั้นหุ่นเทียนก่อน โดยเอาน้ำเทียนราดบนหุ่นอีกครั้ง เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายและเวลา ท้ายที่สุดประยงค์ยังพบว่าวิวัฒนาการด้านรูปแบบของเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีมาจากปัจจัยด้านสังคมและเศรษฐกิจเป็นพื้นฐาน โดยวิวัฒนาการด้านเนื้อหาและกลวิธีการสร้างสรรค์นั้นมาจากปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ความรู้ ความคิด การประยุกต์วิทยา ประสพการณ์ และวัสดุอุปกรณ์เป็นหลัก

งานวิจัยเรื่องการสำรวจเบื้องต้นเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว 4 จังหวัดอีสานตอนล่าง บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (กองวางแผนโครงการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2528) ได้ระบุถึงศักยภาพของการท่องเที่ยวของจังหวัดอุบลราชธานี ในด้านศิลปวัฒนธรรมซึ่งได้แก่งานแห่เทียนพรรษาที่จัดขึ้น ณ บริเวณทุ่งศรีเมือง ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 และแรม 1 ค่ำ เดือน 8 ของทุกปีทั้งนี้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ให้ความสำคัญสนับสนุนงานแห่เทียนพรรษามาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2520 โดยให้ทางจังหวัดจัดเป็นงานประเพณีระดับชาติขึ้น มีหน่วยราชการต่าง ๆ รวมถึงบริษัท ห้างร้าน สมาคม สโมสร สถาบันการศึกษา และทายาททายาทจากคุ้มวัดต่าง ๆ ร่วมมือเป็นจำนวนมาก มีการจัดประกวดเทียนทั้งที่แบ่งเป็นประเภทแกะสลักและติดพิมพ์ การประกวดนางฟ้าประจำเทียน และการสมโภชเทียนพรรษาพระราชทาน อีกด้วย

นอกจากนี้ เมื่อเอ่ยถึงแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูงานเทศกาลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยแล้ว งานวิจัยเรื่องแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูเทศกาลและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในประเทศไทย โดยการศึกษาวิจัยของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งจัดทำขึ้นเพื่อเสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2529 นั้น พบว่าแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูงานเทศกาลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในส่วนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นั้น ควรมีความลึกซึ้งทางด้านมานุษยวิทยาและแบบศิลปสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในภาคอีสานเพื่อที่จะนำข้อมูลเหล่านี้มาฟื้นฟูและสร้างสรรค์รูปแบบของศิลปการแสดงให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมยุคปัจจุบัน ควรศึกษาถึงความลึกซึ้งทางศิลปวัฒนธรรมของชาวไทยบางเผ่าที่อยู่ในภาคอีสาน เช่น ชาวผู้ไทย ลาวเทิง ลาวพวน ฯลฯ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการอนุรักษ์และฟื้นฟูหรือการสร้างสรรค์งานด้านศิลปการแสดงที่แตกต่างกัน ควรวางแผนศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์และปรับปรุงศิลปวัฒนธรรมอีสานที่มีอยู่ในจังหวัดขอนแก่น มหาสารคาม สุรินทร์ และอุบลราชธานี โดยให้มีการนำเสนอศิลปวัฒนธรรมอย่างมีคุณค่า สาระ เอื้อต่อการท่องเที่ยวจนเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวิชาการทั้งนี้อาจจะมีการตั้งศูนย์วัฒนธรรมแถบภาคอีสานตอนใต้ก็ได้ นอกจากนี้ควรเร่งระดมสร้างความร่วมมือกันให้เกิดขึ้นด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น อนุรักษ์ธรรมชาติตามเทือกเขาดันน้ำลำธาร ตลอดจนควรปรับปรุงการคมนาคมของภาคอีสานให้ได้มาตรฐานทั้งทางรถไฟและรถยนต์เพื่อสร้างความประทับใจในความสะดวกสบายเทียบได้กับภูมิภาคอื่น ท้ายที่สุดควรให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมสัญจรตามท้องถิ่นชนบท หรือเขตวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยเผ่าต่าง ๆ อย่างจริงจังอีกด้วย

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการศึกษา

3.1 รูปแบบการศึกษา

เป็นการศึกษากรณีศึกษา (case study) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยมีลักษณะเด่นได้แก่ การศึกษาชุมชนในทุกแง่มุมเพื่อการรวบรวมข้อมูลรายละเอียดทางด้านสภาพแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ การเมือง ความเชื่อ พิธีกรรม ฯลฯ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้าน (holistic) โดยเป็นการเสนอภาพรวมของงานแห่งเทียนพรรษา อันจัดเป็นบริบททางสังคม (contextual) หนึ่งซึ่งต้องใช้ความเข้าใจด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเข้ามาอธิบาย

นอกจากนี้ การวิจัยเชิงคุณภาพยังต้องศึกษาระบบความคิดและตรรกะของคนในจังหวัดอุบลราชธานีซึ่งไม่สามารถศึกษาได้จากการเก็บข้อมูลเพียงครั้งเดียวหรือโดยการออกแบบสอบถามเท่านั้น หากแต่เกิดจากการซักถามอย่างละเอียดถี่ถ้วนซึ่งผู้ที่ถูกซักถาม จะเป็นผู้รู้เรื่อง (key informant) และมีความเกี่ยวข้องกับงานแห่งเทียนพรรษาเป็นอย่างดี อีกทั้งยังต้องมีการตีความจากข้อมูลการซักถามที่ได้โดยอาศัยแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ อาทิ แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม และการลงทุนทางวัฒนธรรม ทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่ ทฤษฎีความสัมพันธ์ทางสังคม ทฤษฎีปฏิสังสรรค์เชิงสัญลักษณ์ ฯลฯ เป็นเครื่องมือสำคัญในการช่วยตีความเพื่อให้เข้าใจความหมายที่แฝงอยู่ในงานแห่งเทียนพรรษา ด้วยเหตุนี้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพจึงต้องประกอบด้วยกระบวนการต่างๆ ที่สำคัญ 2 กระบวนการ ได้แก่

การศึกษาเอกสาร (review literature) เป็นการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องในเชิงทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่เกี่ยวกับการลงทุน แนวคิดที่ว่าด้วยวัฒนธรรมและทุนทางวัฒนธรรม รวมถึงเอกสารที่เป็นแนวคิดด้านการลงทุนทางวัฒนธรรม และทฤษฎีปฏิสังสรรค์เชิงสัญลักษณ์ เพื่อเป็นเครื่องมือในการช่วยวิเคราะห์ผลการศึกษาที่จะเกิดขึ้น รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา

ศักยภาพการท่องเที่ยวทางภาคอีสานในการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อันจัดเป็นการศึกษานโยบายของรัฐที่มีต่อการลงทุนทางวัฒนธรรมโดยอาศัยการท่องเที่ยวเป็นหลัก ตลอดจนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานแห่งเทียนพรรษา ไม่ว่าจะเป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ เช่น โคลงทวาทศมาส พระราชพิธีสิบสองเดือน และพระไตรปิฎกในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเพณีเข้าพรรษาและงานแห่งเทียนพรรษา งานวิจัยที่เป็นตัวอย่างในการศึกษาว่ามีการนำวัฒนธรรมเข้ามาเป็นทุนเพื่อก่อให้เกิดการลงทุนทางวัฒนธรรมเห็นได้จาก งานวิจัยเกี่ยวกับงานบุญบั้งไฟจังหวัดชัยภูมิ เป็นต้น เพื่อเป็นแม่แบบในการวิเคราะห์การลงทุนทางวัฒนธรรมในส่วนงานแห่งเทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีอีกชั้นหนึ่ง นอกจากนี้ยังต้องศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับประเพณีงานแห่งเทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานี อาทิ หนังสืออุบลราชธานี 200 ปี รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศิลปการหล่อเทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นปริยฐานิพนธ์ระดับปริญญาโทที่ศึกษาขึ้นจากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ เช่น มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เป็นต้น เพื่อเป็นการทำความเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงงานแห่งเทียนพรรษาในรูปแบบของตัวเทียนพรรษาที่เกิดขึ้น ตลอดจนยังมีการศึกษาสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับการประชาสัมพันธ์งานแห่งเทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งได้แก่ โปสเตอร์เชิญชวนให้เที่ยวชมงานแห่งเทียนพรรษา นอกจากนี้ยังมีเอกสารบางส่วนที่ชี้ให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างผู้สนับสนุนให้จัดงานแห่งเทียนพรรษาและผู้คัดค้าน เช่น ผลการสำรวจประชามติของสถาบันราชภัฏอุบลราชธานีที่ได้ทำการสำรวจไว้เกี่ยวกับการจัดสร้างเทียนพรรษาใหญ่ที่สุดในโลก สิ่งพิมพ์ท้องถิ่น อาทิ หนังสือพิมพ์ปทุมมาลัย ซึ่งออกโดยหอการค้าจังหวัดอุบลราชธานี โปสเตอร์ต่อต้านการจัดงานแห่งเทียนพรรษา ตลอดจนหนังสือพิมพ์รายวันเช่น หนังสือพิมพ์ข่าวสดซึ่งเป็นทัศนคติที่มีต่อการจัดงานแห่งเทียนพรรษาในปี พ.ศ. 2542 เพื่อให้มองเห็นแนวคิด ค่านิยม อารมณ์ ความรู้สึก ความเชื่อ การให้ความหมาย และอุดมการณ์ของการลงทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้งานแห่งเทียนพรรษาเป็นประเด็นหนึ่งของทุน และเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาขั้นต่อไปอีกด้วย ทั้งนี้ในการศึกษาเอกสารทั้งสิ้นจะใช้เวลาในการศึกษาเอกสารไม่ต่ำกว่า 2 เดือนเพื่อให้เกิดกรอบความคิดในการศึกษาที่ชัดเจนมากที่สุด

ในการศึกษาเอกสาร จะดำเนินการควบคู่ไปกับการสรุปใจความสำคัญของเอกสาร เพื่อให้บังเกิดความเข้าใจความหมายของเอกสารแต่ละชิ้นที่ต้องการสื่อ นอกจากนี้จะมีการจัดหมวดหมู่ของเอกสารแต่ละประเภท เช่น หมวดแนวคิดและทฤษฎี โดยแบ่งเป็นแนวคิดทางด้านเศรษฐศาสตร์ กับแนวคิดทางด้านวัฒนธรรม หมวดทุนและการลงทุนทางวัฒนธรรม หมวดงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ เพื่อความสะดวกในการทำการวิเคราะห์ผลการศึกษาต่อไป

การศึกษาชุมชน (community study) เป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นหลังจากการศึกษาเอกสารเป็นที่เรียบร้อยแล้ว การศึกษาในครั้งนี้ใช้วิธีการศึกษาชุมชนเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้านความคิดเห็นของบุคคลทั้งนักท่องเที่ยวและชาวอุบลราชธานีผู้มีความสัมพันธ์กับงานแห่เทียนพรรษามาโดยตลอดความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดงานแห่เทียนพรรษาและความคิดเห็นต่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานแห่เทียนพรรษาจะถูกกำหนดโดยเศรษฐกิจ สังคม การเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ตลอดจนสภาพภูมิประเทศ อาทิ ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ เป็นต้น โดยวิธีการที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาชุมชนจะใช้วิธีการ ดังนี้

1.) **การสัมภาษณ์อย่างกึ่งทางการ (semi-formal interview)** วิธีการสัมภาษณ์อย่างกึ่งทางการนี้จะเป็นการสัมภาษณ์ที่มีการเตรียมข้อคำถามอย่างละเอียดไว้ โดยการถามจะเรียงไปตามลำดับที่กำหนดในรายละเอียดของแนวคำถามที่จัดทำขึ้นดังจะกล่าวต่อไป ในการใช้วิธีการสัมภาษณ์จะเน้นหนักเพื่อที่จะใช้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวและชาวอุบลราชธานีที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปี ขึ้นไปเนื่องจากสามารถวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ผ่านการกลั่นกรองจากประสบการณ์ในระดับหนึ่งแล้ว ผู้บอกข้อมูลจะเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับงานแห่เทียนพรรษาไม่ว่าจะเป็นผู้มาเที่ยวชมงาน ชาวบ้านที่อาศัยอยู่โดยรอบบริเวณงาน ตลอดจนตามคุ้มวัดต่างๆ ร้านค้า และบริเวณสถานที่จัดงานซึ่งยังคงมีผู้ร่วมงานและผู้เคยร่วมงานแห่เทียนพรรษาอยู่ การสัมภาษณ์อย่างกึ่งทางการนี้เกิดขึ้นเพื่อต้องการทราบทัศนคติโดยรวมของนักท่องเที่ยวชาวอุบลราชธานีต่องานแห่เทียนพรรษาโดยการเปรียบเทียบข้อมูลจากคำตอบที่ได้ของผู้บอกข้อมูลนั่นเอง

การสัมภาษณ์อย่างกึ่งทางการ จะเป็นไปในลักษณะการพูดคุยภายใต้ข้อคำถามที่กำหนด โดยกำหนดจำนวนของผู้บอกข้อมูลไม่น้อยกว่า 500 คน ทั้งนี้เพื่อมิให้เกิดข้อผิดพลาดในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่มีจำนวนน้อยเกินไป ในการสัมภาษณ์อย่างกึ่งทางการนั้นแบ่งเป็นเพศชายจำนวนไม่น้อยกว่า 250 คน และเพศหญิง จำนวนไม่น้อยกว่า 250 คนเนื่องจากผู้วิจัยต้องการทราบทัศนคติของทั้งสองเพศอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง ทั้งนี้ในการสัมภาษณ์ดังกล่าวจะใช้วิธีเคาะตามประตูบ้านและขออนุญาตสัมภาษณ์โดยไม่จำกัดอาชีพ เนื่องจากเป็นการสัมภาษณ์ผู้มาเที่ยวชมงานและชาวอุบลราชธานีโดยรวม

เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ได้แก่แถบบันทึกเสียง และสมุดจดบันทึก เพื่อนำมาสู่การวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป แนวคำถามที่ใช้จะเป็นการถามดังนี้

- (1) ข้อมูลของผู้บอกข้อมูล ได้แก่ เพศ อายุ ที่อยู่ การศึกษา และอาชีพ
- (2) ข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อในงานแห่เทียนพรรษา ได้แก่ เพราะเหตุใดจึงมาเที่ยวงานแห่เทียนพรรษา หรือเพราะเหตุใดจึงไม่มางานแห่เทียนพรรษา
- (3) ข้อมูลการเข้าร่วมงานแห่เทียนพรรษา ได้แก่ เข้าร่วมงานแห่เทียนพรรษามาเป็นระยะเวลานานเท่าใด และ รูปแบบการจัดงานแห่เทียนพรรษาในแต่ละปีต่างกันอย่างไร
- (4) ข้อมูลด้านทัศนคติอื่นๆ ได้แก่ มีความเห็นอย่างไรกับการจัดงานแห่เทียนพรรษาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ความต้องการให้งานแห่เทียนพรรษาเป็นไปในลักษณะใด

2.) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal interview) เป็นวิธีการพูดคุยกันโดยมีจุดมุ่งหมายว่าต้องการที่จะทราบเรื่องใดกับใคร โดยจะเป็นการปล่อยให้บรรยากาศของการสัมภาษณ์เป็นไปอย่างง่าย ๆ ไม่เคร่งครัดในเรื่องของขั้นตอนและการตอบคำถาม ทั้งนี้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการจะใช้กับผู้บอกข้อมูลหลัก (key informant) โดยให้ความสำคัญเจาะจงกับบุคคลซึ่งถือเป็นสมาชิกของกลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานแห่เทียนพรรษาในจังหวัดอุบลราชธานีทั้งที่เห็นด้วยและคัดค้าน ทั้งนี้จัดว่ามีความสำคัญต่องานแห่เทียนพรรษาในฐานะเป็นพื้นฐานการลงทุนทางวัฒนธรรมระดับหนึ่ง ผู้บอกข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ ผู้แทนของหน่วยราชการระดับจังหวัด ผู้แทนขององค์กรพัฒนาเอกชน ผู้แทนของช่างหล่อเทียนพรรษา ผู้แทนของกลุ่มการเมืองทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ผู้แทนของกลุ่มนักวิชาการ ผู้แทนของคนเก่าแก่ในจังหวัดอุบลราชธานี ผู้แทนของคุ้มวัด ผู้แทนของเยาวชน โดยการจัดแบ่งกลุ่มผู้แทนดังกล่าวใช้เกณฑ์การจัดหมวดหมู่ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดงานแห่เทียนพรรษา ของจังหวัดอุบลราชธานีมากที่สุด วัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการก็คือความต้องการทราบการมีส่วนร่วมของผู้บอกข้อมูลต่องานแห่เทียนพรรษาว่าเป็นอย่างไร การมีความเห็นต่อการจัดงานแห่เทียนพรรษาอย่างไร ตลอดจนมีความเกี่ยวข้องกันทั้งระหว่างผู้ที่มีบทบาทและสถานะเดียวกันและระหว่างผู้ต่างสถานะและบทบาทกันที่มีส่วนสำคัญในงานแห่เทียนพรรษาหรือไม่ อย่างไร เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์โดยใช้แนวคิดแบบแผนพฤติกรรมทางสังคมต่อไป โดยผู้แทนต่างๆ เหล่านี้จะใช้เกณฑ์การคัดเลือกจากผู้ที่มีการแสดงออก และสามารถวิเคราะห์ ตั้งข้อสังเกต หรืออธิบายข้อสรุปของการจัดงานแห่เทียนพรรษาได้โดยไม่จำกัดเพศ และอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไปทั้งนี้จะต้องผ่านประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานแห่เทียนพรรษาไม่ต่ำกว่า 3 ปี เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลอันเกิดจากประสบการณ์ของผู้บอกข้อมูลได้อย่างน่าเชื่อถือมากขึ้น ทั้งนี้โดยอาจจะเป็นการแนะนำของชาวบ้านที่เฝ้าชื่อคนใดคนหนึ่งซ้ำกัน ผู้บอกข้อมูลหลักระหว่างกลุ่มด้วยกัน หรือการค้นจากเอกสารที่มีผู้ศึกษามาก่อนและชี้ให้เห็นเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญ

อยู่แล้ว การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการจะทำให้มองเห็นภาพความหมายและความสัมพันธ์ของชาวอุบลราชธานีกับการให้ความสำคัญของงานแห่เทียนพรรษาในฐานะทุนที่ลงไป อีกทั้งยังเป็นการสร้างสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้วิจัยกับผู้บอกข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เจาะลึกยิ่งขึ้นอีกด้วย

การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ โดยใช้วิธีการพูดคุยจะเป็นการทำควบคู่ไปกับการสังเกต ลักษณะ สีหน้า และท่าทางของผู้บอกข้อมูลระหว่างการถามและการตอบคำถาม ซึ่งจำกัดจำนวนผู้บอกข้อมูลกลุ่มละ 2 คนขึ้นไป เพื่อการกระจายตัวและความเป็นธรรมชาติของข้อมูลที่ได้รับในแต่ละฝ่าย โดยใช้อุปกรณ์ในการบันทึกข้อมูลได้แก่ แลบบันทึกเสียง และสมุดจดบันทึกซึ่งจะต้องบันทึกสิ่งที่ผู้วิจัยได้สังเกตเอาไว้ด้วยเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป โดยมีแนวทางในการพูดคุย ดังนี้

- (1) ข้อมูลทั่วไปของผู้บอกข้อมูล ได้แก่ ชื่อ อายุ ที่อยู่ เพศ การศึกษา และอาชีพ
- (2) ข้อมูลความเชื่อที่มีต่อการจัดงานแห่เทียนพรรษา ได้แก่ เพราะเหตุใดจึงทำให้ผู้บอกข้อมูลเข้ามามีส่วนในงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี
- (3) สถานะและบทบาทของผู้บอกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานแห่เทียนพรรษา ได้แก่ ผู้บอกข้อมูลเกี่ยวพันอย่างไรกับงานแห่เทียนพรรษาและมีส่วนสำคัญอย่างไรกับงานแห่เทียนพรรษา ผู้บอกข้อมูลเกี่ยวพันกับงานแห่เทียนพรรษาเป็นระยะเวลานานเท่าใด และนอกจากผู้บอกข้อมูลแล้วยังมีใครบ้างที่เกี่ยวข้องกับงานแห่เทียนพรรษาทั้งที่อยู่ในสถานะและบทบาทใกล้เคียงกัน หรือต่างสถานะและบทบาทกัน
- (4) ข้อมูลด้านทัศนคติต่องานแห่เทียนพรรษาของผู้บอกข้อมูล ได้แก่ งานแห่เทียนพรรษาส่งผลอย่างไรต่อผู้บอกข้อมูล ความเห็นเกี่ยวกับการจัดงานแห่เทียนพรรษาในปัจจุบันเป็นอย่างไร แตกต่างจากอดีตอย่างไร อนาคตของงานแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานีควรเป็นอย่างไร

3.) การสังเกต (observation) การสังเกตเป็นการเฝ้าดูอย่างเอาใจใส่และกำหนดไว้อย่างมีระเบียบวิธีโดยการจดบันทึกสิ่งที่สังเกตได้ว่าจะอะไรเกิดขึ้น อย่างไร ที่ใด เมื่อใด และใครเป็นผู้ก่อให้เกิด อย่างละเอียดเพื่อวิเคราะห์และหาความสัมพันธ์ของงานแห่เทียนพรรษากับการถูกใช้เงินทุนเพื่อการลงทุนทางวัฒนธรรม โดยจะเน้นการสังเกตความเคลื่อนไหวของการจัดงานแห่เทียนพรรษาที่เกิดขึ้นตั้งแต่ชาวอุบลราชธานีทั่วไป กระทั่งถึงผู้แทนของกลุ่มชาวอุบลราชธานีดังกล่าวในข้อ 2 ซึ่ง

จัดเป็นผู้ก่อให้เกิดการลงทุนทางวัฒนธรรมในรูปของงานแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานี การสังเกตจะใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) ซึ่งผู้วิจัยจะได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานแห่เทียนพรรษาในระดับการหล่อเทียน การเป็นผู้จัดงาน หรือการรณรงค์คัดค้านงานแห่เทียนพรรษา แต่อยู่ในฐานะผู้สังเกตการณ์กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและสัมพันธ์กับงานแห่เทียนพรรษาเพื่อจะเป็นการสัมผัสบรรยากาศ อารมณ์ ความรู้สึกที่แท้จริงของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานแห่เทียนพรรษาอันจะนำไปสู่การสร้างความรอบคอบความคิดที่จะช่วยสามารถนำไปวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดและทฤษฎีในการศึกษาต่อไป

3.2 การเลือกพื้นที่ศึกษา

การเลือกพื้นที่ศึกษาในครั้งนี้ เป็นการเลือกศึกษาการลงทุนทางวัฒนธรรม เฉพาะกรณีงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี ดังนั้นจึงเป็นการศึกษาประเพณีที่เกิดขึ้นของจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งได้แก่งานแห่เทียนพรรษา นอกจากนี้ในพื้นที่ดังกล่าวผู้วิจัยมีความคุ้นเคยเป็นอย่างดีเนื่องจากเป็นแหล่งที่ผู้วิจัยทำงานประจำเป็นระยะเวลา 2 ปี ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีโอกาสดำเนินการเข้าถึงข้อมูลอย่างสะดวกทั้งในการติดต่อ และการเดินทางอีกด้วย

3.3 ขอบเขตการศึกษา

เป็นการศึกษาเฉพาะกรณี (case study) งานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อศึกษาการลงทุนทางวัฒนธรรมโดยอาศัยปัจจัยพื้นฐานการลงทุนซึ่ง ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ แรงงาน ทุน และผู้ประกอบการเป็นหลัก รวมถึงข้อมูลทางประวัติศาสตร์เพื่อการเติมเต็มในการศึกษา ซึ่งเมื่อรวมกันจะก่อให้เกิดต้นทุนทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคมและขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ (input) ที่เอื้อต่อการลงทุนทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังเป็นการศึกษากระบวนการ (process) การลงทุนทางวัฒนธรรม ตลอดจนผลผลิต (output) และผลลัพธ์ (outcome) ที่เกิดจากการลงทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดอุบลราชธานีในรูปของประเพณีงานแห่เทียนพรรษา เพื่อให้ทราบถึงปัญหาและค้นหาวิธีการแก้ไขผลที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว จากการลงทุนทางวัฒนธรรมในงานแห่เทียนพรรษาโดยความคาดหวังเรื่องการท่องเที่ยวเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (sustainable tourism development) ต่อไป ด้วยเหตุนี้ผลของการศึกษาจึงเป็นเรื่องเฉพาะสถานที่เท่านั้น

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ มีการดำเนินการนับตั้งแต่การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร ซึ่งดำเนินไปพร้อมกับการศึกษาเอกสารดังที่ได้กล่าวแล้วในข้อ 3.1 ทั้งนี้มักใช้เวลาในการรวบรวมเอกสารและการวิเคราะห์ตีความเป็นเวลานาน การเก็บรวบรวมข้อมูลอีกประการหนึ่งได้แก่การเก็บข้อมูลภาคสนาม ซึ่งประกอบไปด้วยการเตรียมพื้นที่ศึกษา การเตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา และวิธีการที่จะจัดเก็บข้อมูลอันประกอบไปด้วยการสัมภาษณ์และการสังเกต ซึ่งเมื่อรวบรวมข้อมูลได้เพียงพอต่อการศึกษาก็จะนำไปสู่การจัดหมวดหมู่ การตรวจสอบ และการวิเคราะห์ข้อมูล ในข้อ 3.4 ต่อไป

3.5 การเรียบเรียง จัดหมวดหมู่ และตรวจสอบข้อมูล

การเรียบเรียงข้อมูลเป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาจัดลำดับความสำคัญและความน่าเชื่อถือของข้อมูลซึ่งจะสามารถช่วยให้การสืบค้นข้อมูลเพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไปทำได้ง่ายมากขึ้น ทั้งนี้โดยใช้วิธีจัดหมวดหมู่ของข้อมูล ซึ่งจะรวบรวมเป็นหมวดหมู่อย่างกว้างๆ อาทิ หมวดประวัติศาสตร์จังหวัดอุบลราชธานี หมวดข้อมูลงานแห่เทียนพรรษา หมวดข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ เป็นต้น อย่างไรก็ตามข้อมูลที่รับจะมีการตรวจสอบข้อมูลเป็นระยะ อาทิ ข้อมูลที่ได้รับจากเอกสารจะมีการตรวจสอบจากเอกสารชั้นอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อความถูกต้อง ขณะที่ข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์จะมีการตรวจสอบข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ในเรื่องเดียวกันจากผู้ให้ข้อมูลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลทั้งจากการศึกษาเอกสารและข้อมูลจากการศึกษาชุมชนมาจำนวนหนึ่งและจะต้องมีการจัดหมวดหมู่ว่าข้อมูลที่ได้อยู่ในประเภทใด ในการศึกษาเอกสารนั้นจะต้องมีการจัดลำดับความน่าเชื่อถือของเอกสารว่าเป็นเอกสารชั้นต้น หรือเอกสารชั้นรอง ตลอดจนจัดว่าในเอกสารแต่ละประเภทยานั้นมีทั้งเอกสารที่กล่าวว่าเป็นแนวคิด ประวัติการจัดงานแห่เทียนพรรษา หรือความเห็นของผู้เห็นด้วยหรือคัดค้านต่อการจัดงาน ตลอดจนการศึกษาชุมชนที่ต้องมีการจัดลำดับว่าเป็นการศึกษาชุมชนประเภทใด ดังได้กล่าวไว้ในข้อ 3.2 และจัดแบ่งว่าในการศึกษาชุมชนแต่ละประเภทยานั้นสามารถแบ่งเป็นข้อมูลความเห็นต่อการจัดงานแห่เทียนพรรษาอย่างไร มีความน่าเชื่อถือมากน้อย

เพียงใด นอกจากนี้ในการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมเองเป็นการเชื่อมหมวดหมู่ดังกล่าวให้อยู่ภายใต้บริบทของงานแห่งเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี ที่ถูกเชื่อมด้วยอารมณ์ ความรู้สึกรู้จักในการจัดงานที่เกิดขึ้น ทั้งนี้จะนำไปสู่การวิเคราะห์โดยใช้แนวคิด ทฤษฎี และกรอบแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2

3.7 การอภิปรายและการสรุปผลการศึกษา

เมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบแนวคิดที่วางเอาไว้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว จะนำไปสู่การอภิปรายผลการศึกษาค้นคว้าโดยยึดแนวทางที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อให้ได้คำตอบที่ตรงกับความต้องการในการศึกษามากที่สุด พร้อมกับสรุปผลของการศึกษาทั้งหมดโดยชี้ให้เห็นว่าในการศึกษานี้จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้อย่างไร ตลอดจนในการศึกษานี้มีข้อบกพร่องอย่างไรและในอนาคตควรมีการพัฒนาการศึกษานี้ต่อไปอย่างไรอีกด้วย

3.8 การนำเสนอ

ในการศึกษานี้ได้แบ่งการนำเสนอผลการศึกษากันเป็น 2 ขั้นตอนด้วยกันดังนี้

3.8.1 การนำเสนอด้วยปากเปล่า

เป็นการนำเสนอผลการศึกษาเพื่อสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ภายหลังจากการวิเคราะห์ข้อมูล การอภิปรายและสรุปผลการศึกษานี้เรียบร้อยแล้ว ทั้งนี้จะเป็นการสรุปใจความสำคัญของการศึกษาประมาณ 30 นาทีเสนอด้วยปากเปล่าต่อคณะกรรมการสอบ โดยใช้อุปกรณ์ช่วยได้แก่แผ่นใส สไลด์ เป็นต้นพร้อมกับตอบข้อซักถามและจดบันทึกข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสอบทุกคนเพื่อนำไปปรับปรุงในการนำเสนอเป็นรูปเล่มต่อไป

3.8.2 การนำเสนอเป็นรูปเล่มหนังสือ

เป็นการนำเสนอการศึกษาทั้งกระบวนการ ได้แก่ ความสำคัญและที่มาของการศึกษา แนวคิดปทัสฐานที่เกี่ยวข้อง การดำเนินการศึกษา ข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล กระบวนการสรุป-

ผลการศึกษา ในรูปของสิ่งพิมพ์เป็นรูปเล่มภายหลังจากการนำเสนอด้วยปากเปล่า และได้มีการตรวจสอบแก้ไขจนเป็นที่พอใจของคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ทั้งนี้จะมีการจัดทำเป็นปกหนังสือคำเพื่อส่งตามจำนวนที่มหาวิทยาลัยมหิดลกำหนด ตลอดจนยังจัดทำเป็นรูปเล่มเพื่อเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติในฐานะผู้ให้ความอนุเคราะห์ทุนอุดหนุนการวิจัยในครั้งนี้อีกด้วย

บทที่ 4

ต้นทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ศึกษา

4.1 ต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับธรรมชาติ

4.1.1 สภาพภูมิประเทศ ภูมิศาสตร์ และภูมิอากาศ

จังหวัดอุบลราชธานีมีพื้นที่ทั้งหมด 16,112.650 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ชายแดนทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือห่างจากกรุงเทพฯ โดยทางรถไฟประมาณ 575 กิโลเมตรและทางรถยนต์ประมาณ 629 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดต่างๆ และประเทศเพื่อนบ้าน ดังนี้ (มูลนิธิสารานุกรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542:5307)

ทิศเหนือ	ติดต่อกับจังหวัดยโสธรที่อำเภอเลิงนกทา จังหวัดอำนาจเจริญที่อำเภอสิรินธร อำนาจ และจังหวัดมุกดาหารที่อำเภอดอนตาล
ทิศใต้	ติดต่อกับราชอาณาจักรกัมพูชาตามแนวปลายเทือกเขาพนมดงรัก ระยะทางยาวประมาณ 69 กิโลเมตร
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวตามแนวฝั่งแม่น้ำโขง ตั้งแต่อำเภอเขมราฐ โพธิ์ไทร ศรีเมืองใหม่ โขงเจียม และแนวเขตพื้นดินด้านอำเภอสิรินธร บุณฑริก และน้ำยืน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับจังหวัดศรีสะเกษที่อำเภอกันทรลักษ์ กันทรารมย์ และจังหวัดยโสธรที่อำเภอกุดรังและคำเขื่อนแก้ว

จังหวัดอุบลราชธานีมีลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปลาดเอียงจากทิศตะวันออกสูงจากระดับน้ำทะเลโดยเฉลี่ยประมาณ 68 เมตร (227 ฟุต) ลักษณะของเนื้อดินเป็นดินร่วนปนทรายมีความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ พื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์มากกว่าพื้นที่อื่นๆ ได้แก่ พื้นที่บริเวณที่ลุ่มแม่น้ำโขง แม่น้ำมูล แม่น้ำชี ลำเซบก และลำเซบาย เป็นต้น พื้นที่ทางด้านตะวันออกและทางด้านใต้มีภูเขาสลับซับซ้อนหลายลูก ทางด้านใต้มีเทือกเขาพนมดงเร็กกั้นกลางเขตแดนระหว่างสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และราชอาณาจักรกัมพูชา

จังหวัดอุบลราชธานีมีลักษณะอากาศแบ่งออกได้เป็น 3 ฤดู ได้แก่ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว ฤดูร้อนจะเริ่มประมาณเดือนมีนาคมถึงต้นเดือนพฤษภาคม โดยเฉพาะในเดือนเมษายนมีอุณหภูมิเฉลี่ยถึง 42 องศาเซลเซียส ฤดูฝนจะเริ่มประมาณเดือนพฤษภาคมไปถึงประมาณเดือนสิงหาคมหรือเดือนกันยายนโดยมีปริมาณน้ำฝนที่ตกในจังหวัดอุบลราชธานีโดยเฉลี่ย 1,300 – 1,800 มิลลิเมตรต่อปี ซึ่งส่งผลให้ลำน้ำมูล น้ำชี และลำน้ำสาขาที่มีน้ำท่วมทุกปี ส่วนฤดูหนาวจะเริ่มปลายเดือนตุลาคมกระทั่งถึงเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี

4.1.2 สภาพป่าไม้และพันธุ์ไม้

ป่าไม้ในจังหวัดอุบลราชธานีประกอบไปด้วยป่าไม้เต็งรังหรือป่าแดงซึ่งมีอยู่โดยทั่วไปซึ่งประกอบไปด้วยไม้เต็ง ไม้รัง ไม้ยอป่า ไม้แดง ไม้กะบก ไม้เหมือด ไม้พะยอม ไม้กะโดน ไม้หว่า ไม้มะพอก ไม้ป่า หญาคาและหญาเป็ด ป่าดิบแล้งและป่าผสมในเขตอำเภอน้ำยืนประกอบไปด้วยไม้ยางขาว ไม้ตะเคียน ไม้เสลา ไม้มะม่วงป่า ไม้ข่อย ไม้มะขามป้อม ไม้สะแก และพุ่มไม้เตี้ยต่างๆ ป่าไผ่หรือป่าแคระที่เกิดขึ้นตามที่ราบริมฝั่งแม่น้ำมูลและลำน้ำสาขาซึ่งพบไม้ไผ่หนาม ไม้ไผ่ ไม้สีสุก ไม้รวก และไม้เลื้อย ตลอดจนป่าเบญจพรรณในเขตอำเภอเขมราฐ อำเภอบุณฑริก และอำเภอพิบูลมังสาหาร ซึ่งโดยทั่วไปแล้วจะเป็นไม้กระยาเลย ซึ่งได้แก่ ไม้ยาง ไม้ตะแบก ไม้ประดู่ ไม้เคี่ยม ไม้เต็ง ไม้ซุมแพรง และไม้กันเกรา ทั้งนี้จากข้อมูลของกระทรวงมหาดไทยในปี พ.ศ. 2542 (ศูนย์สารนิเทศ กระทรวงมหาดไทย, 2542) ระบุว่าจากการแปลภาพถ่ายดาวเทียม LANDSET - 5 ในปี พ.ศ. 2538 จังหวัดอุบลราชธานีมีเนื้อที่ป่าอยู่ประมาณ 1,559,375 ไร่ หรือร้อยละ 15.85 ของเนื้อที่ทั้งหมด ทั้งนี้ในปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่าในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีแทบจะไม่มีสภาพป่าที่สมบูรณ์หลงเหลืออยู่ นอกจากนี้

จังหวัดอุบลราชธานียังมีอุทยานแห่งชาติ 4 แห่ง ได้แก่ อุทยานแห่งชาติแก่งตะนะ อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย อุทยานแห่งชาติผาแต้ม และอุทยานแห่งชาติเขาพระวิหารบางส่วนอีกด้วย

4.1.3 สภาพแหล่งน้ำ

สภาพแหล่งน้ำของจังหวัดอุบลราชธานีนั้น อาจแบ่งได้เป็นแหล่งน้ำได้ดิน ซึ่งมีกระจายโดยทั่วไปแต่มีความลึกตื้นรวมถึงคุณภาพของน้ำที่แตกต่างกันไป กับแหล่งน้ำบนดินตามธรรมชาติซึ่งประกอบไปด้วยแม่น้ำสายหลัก 3 สายกระทั้งอาจกล่าวได้ว่าเป็นจุดรวมของแม่น้ำ 3 สาย ได้แก่ แม่น้ำโขงซึ่งกั้นระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว แม่น้ำมูลที่ไหลผ่านใจกลางเมืองอุบลราชธานีในปัจจุบัน และแม่น้ำชีซึ่งไหลมาจากภาคอีสานตอนกลาง นอกจากนี้จังหวัดอุบลราชธานียังมีลำน้ำขนาดเล็กอีก 3 สาย ได้แก่ ลำเซบก ลำเซบาย และลำโดมน้อย อีกด้วย จากการสำรวจพบว่าจำนวนแหล่งน้ำบนดินตามธรรมชาติของจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งประกอบไปด้วย แม่น้ำ ลำคลอง ลำธาร ห้วย นั้นมีจำนวนประมาณ 1,686 สาย โดยสามารถใช้ประโยชน์ได้ในฤดูแล้งจำนวน 1,599 สาย ขณะที่จำนวนหนองและบึงมีจำนวนประมาณ 1,672 แห่งยังสามารถใช้งานได้ในฤดูแล้ง 1,593 แห่ง และน้ำพุกับน้ำซับ อีกจำนวนประมาณ 26 แห่ง ซึ่งนับว่าช่วยตอบสนองความต้องการใช้ทรัพยากรน้ำของชาวจังหวัดอุบลราชธานีได้

4.1.4 สภาพสัตว์ป่าและสัตว์น้ำตามแหล่งน้ำธรรมชาติ

สัตว์ป่าในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีอาจสันนิษฐานจากอาชีพการจับสัตว์ป่าของกลุ่มชาวบรู ซึ่งชี้ให้เห็นว่าจังหวัดอุบลราชธานี มีสัตว์ป่าประเภทหมูป่า อีเห็น กระต่าย กระแต บ่าง ไก่ป่า งู นก ตะกวด เป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตามก็คาดว่าน่าจะมีสัตว์ป่าประเภทเสือ ช้าง และอื่นๆ รวมอยู่ด้วยหากแต่สภาพพื้นที่ป่าที่ลดลงน่าจะส่งผลให้จำนวนสัตว์ป่าดังกล่าวลดลงจนไม่อาจพบเห็นได้โดยง่าย นอกจากนี้สัตว์น้ำตามแหล่งน้ำธรรมชาติในจังหวัดอุบลราชธานียังได้แก่ ปลาบึก ปลาเลิม ปลาแซ่ ปลาโจก ปลาปาก ปลาดัง ปลาดุก ปลาช่อน ปลาเทโพ ฯลฯ อีกด้วย

4.1.5 สภาพดินและแร่ธาตุ

สภาพดินของจังหวัดอุบลราชธานี พบว่าดินในจังหวัดอุบลราชธานีมีความอุดมสมบูรณ์ระดับปานกลางถึงต่ำอีกทั้งยังประสบปัญหาภาวะดินเค็ม โดยสามารถแบ่งประเภทของดินออกได้เป็น 2 ประเภทคือ ดินตะกอนหินทราย หรือดินปนทราย (residual and/or colluvial materials of sand stone) เป็นดินที่เกิดขึ้นกับที่ หรือถูกเคลื่อนย้ายตามแรงดึงดูดของโลก มีชั้นทับถมดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ เนื้อดินหยาบถึงปานกลาง มีชั้นส่วนหินทรายหยาบปนอยู่มากและเป็นที่ตั้งของป่าแดงและป่าเต็งรังอยู่ด้วย และดินที่เกิดจากการทับถมของตะกอนลำน้ำ (alluvium) เป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง เหมาะแก่การทำนาข้าว และปลูกพืชไร่ต่างๆ พบตามริมฝั่งน้ำและแอ่งน้ำที่น้ำท่วมทุกปี นอกจากนี้ จังหวัดอุบลราชธานียังพบทรัพยากรแร่ธาตุ ได้แก่ แร่เกลือหิน สํารวจพบในเขตพื้นที่ของอำเภอเมืองอุบลราชธานีจำนวน 1 หลุม ลึกประมาณ 140 เมตร มีเกลือหินหนาประมาณ 55 เมตรและอำเภอตระการพืชผลจำนวน 1 หลุม ลึกประมาณ 110 เมตร มีเกลือหินหนาประมาณ 112 เมตร

4.2 ต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ

4.2.1 การผลิต

อาชีพหลักของชาวจังหวัดอุบลราชธานีพบว่ายังคงปลูกข้าวนาปี ข้าวนาปรัง ตลอดจนปลูกพืชไร่เป็นหลักทั้งนี้จากพื้นที่ทั้งจังหวัดที่มีอยู่จำนวน 9,836,958 ไร่ สามารถจำแนกเป็นพื้นที่เพื่อทำการเกษตรถึง 4,867,974 ไร่ (ศูนย์สารสนเทศ กระทรวงมหาดไทย,2543) นอกจากนี้ข้อมูลในปี พ.ศ. 2536 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ,2538) ระบุว่าพืชไร่นิยมปลูกมากที่สุดได้แก่ ปอแก้ว มันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วลิสง ซึ่งใช้พื้นที่เพาะปลูก และผลิตผลต่างกัน ดังจะเห็นได้จากตาราง 4-1 ดังนี้

ตาราง 4-1 พืชเศรษฐกิจและผลผลิตที่ได้ของจังหวัดอุบลราชธานี ปี พ.ศ. 2540 (ปรับปรุงจาก ศูนย์สารสนเทศ กระทรวงมหาดไทย,2543)

ประเภทผลผลิต	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ (ก.ก./ไร่)
ข้าวนาปี	2,979,339	746,471	256
มันสำปะหลัง	88,340	191,521	2,179

ข้าวนาปรัง	31,639	10,589	348
ปอแก้ว	79,514	18,527	222
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	27,836	17,246	641
ถั่วลิสง	17,051	3,735	287

นอกจากนี้ยังมีการทำการประมงน้ำจืดตามชายฝั่งแม่น้ำโขง แม่น้ำมูล แม่น้ำชี และลำน้ำสาขาต่าง ๆ เช่นการจับสัตว์น้ำ และการเลี้ยงปลา อาทิ ปลาตะเพียน ปลาช่อน ปลาแค้ง ปลาโงก ตลอดจนการการจับสัตว์ป่าและหาของป่าตลอดจนการทำปศุสัตว์ได้แก่การเลี้ยงโค กระบือ สุกร ไก่ เป็ด ฯลฯ อยู่บ้าง แต่ทั้งนี้การปลูกพืชเศรษฐกิจเป็นการผลิตทางการเกษตรที่สร้างผลตอบแทนทางเศรษฐกิจได้มากกว่านั่นเอง

การประกอบอาชีพอื่นๆ ของชาวอุบลราชธานียังเห็นได้จากการทำเครื่องทองเหลืองบ้านปะอาวซึ่งตั้งอยู่ในเขตตำบลหนองขอน อำเภอเมือง ทั้งนี้เครื่องทองเหลืองที่ผลิตออกจำหน่ายได้แก่ ผอบ เฝ้านุ่น ตะบันหมาก ชัน หัวไม้เท้า กระดิ่ง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการทอผ้าไหม อาทิ ผ้าจิด ผ้าชิ้นไหมเงินไหมคำ (ไหมทอง) ผ้าชิ้นมุก ผ้าชิ้นมับไมหรือมับมาย ผ้าชิ้นทิว ผ้าชิ้นมัดหมี่ผ้าห่ม ตุ้ง ผ้าโสร่ง และผ้าขาวม้า เป็นต้น อย่างไรก็ตามในปัจจุบันสินค้าเหล่านี้มักผลิตขึ้นเพื่อจำหน่ายเป็นของที่ระลึกเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเป็นจำนวนมาก

นอกจากนี้การผลิตที่สำคัญในจังหวัดอุบลราชธานีประการหนึ่งได้แก่การท่องเที่ยว ซึ่งจากข้อมูลในปี พ.ศ. 2537 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2538) พบว่าจังหวัดอุบลราชธานีมีจำนวนสถานประกอบการที่เกี่ยวกับการโรงแรม 33 แห่ง มีจำนวนห้องพัก 1,642 ห้อง โดยแบ่งเป็นจำนวนโรงแรมในเขตอำเภอเมือง 20 แห่ง มีจำนวนห้องพัก 1,362 ห้องรองลงมาได้แก่โรงแรมในเขตอำเภอโขงเจียม ซึ่งมีจำนวนโรงแรม 5 แห่ง มีห้องพัก 96 ห้อง และในปี พ.ศ. 2537 นี้เองมีผู้มาเยี่ยมชมเยือนจังหวัดอุบลราชธานีจำนวน 200,642 คน แบ่งเป็นชาวไทย 198,043 คน และชาวต่างประเทศ 2,593 คน ในจำนวนนี้มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อวันต่อคน 955 บาท โดยชาวไทยใช้จ่ายเฉลี่ยคนละ 952 บาทต่อวัน และชาวต่างประเทศใช้จ่ายเฉลี่ยคนละ 1,145 บาทต่อวัน

ในส่วนของการผลิตที่ทำรายได้มาสู่จังหวัดอุบลราชธานีมากที่สุดคือการค้าส่งและการค้าปลีก นั้น มีมูลค่าในช่วงปี พ.ศ. 2536 จำนวน 7,410.819 ล้านบาท หรือร้อยละ 24.3 ของมูลค่าทั้งหมด รองลง

มาได้แก่สาขาบริการ มีมูลค่าจำนวน 5,804.984 ล้านบาท หรือร้อยละ 19.0 ของมูลค่าทั้งหมด และสาขาการเกษตรเป็นจำนวน 4,563.411 ล้านบาท หรือร้อยละ 14.9 ของมูลค่าทั้งหมด ซึ่งส่งผลให้ชาวหัวดอุปราชธานีมีรายได้เฉลี่ยต่อหัว 25,224 บาทต่อปี นับเป็นอันดับที่ 64 ของประเทศในปี พ.ศ. 2539

4.2.2 การบริโภค

การบริโภคของชาวหัวดอุปราชธานีอาจสะท้อนออกมาจากการใช้บริการระบบสาธารณูปโภคและการคมนาคมต่างๆ ทั้งนี้สภาพสาธารณูปโภคในหัวดอุปราชธานีที่นับได้ว่ามีความสำคัญที่สุดก็คือการชลประทาน ซึ่งพบว่ามีตั้งแต่ทศวรรษที่ 2500 เป็นต้นมา รัฐบาลมุ่งหวังที่จะสร้างเขื่อนเพื่อกักเก็บน้ำและการผลิตกระแสไฟฟ้าในภาคอีสาน กระทั่งในปี พ.ศ. 2514 ภายหลังจากการเปิดใช้เขื่อนสิรินธร ซึ่งตั้งอยู่บริเวณอำเภอสิรินธรเสร็จสิ้นลงพบว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตของเกษตรกรเป็นการทำนาที่มากขึ้น นอกจากนี้ยังเกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้ใช้น้ำกับชาวบ้านอื่นๆ ที่ไม่เป็นสมาชิกของกลุ่มบริเวณเส้นทางลำน้ำ นอกจากนี้การสร้างระบบชลประทานโดยการสร้างเขื่อนยังส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพด้านอื่นๆ อาทิ การประมงน้ำจืดที่เปลี่ยนแปลงไป การเกิดนิคมสร้างตนเองทดแทนพื้นที่ชาวบ้านเดิมที่ถูกน้ำท่วมไปทำให้ชาวบ้านได้รับการจัดสรรยังพื้นที่ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ลดน้อยลง และต้องเปลี่ยนจากการทำนาเป็นทำไร่ซึ่งชาวบ้านไม่คุ้นเคยนั่นเอง (สุวิทย์ ธีรศาสตร์ และดารารัตน์ เมตตาริกานนท์, 2541:55-56)

ในปัจจุบัน หัวดอุปราชธานีมีการสร้างเขื่อนเพื่อกักเก็บน้ำและการผลิตกระแสไฟฟ้าจำนวน 2 เขื่อน ได้แก่ เขื่อนสิรินธรซึ่งสามารถกักเก็บน้ำได้ 1,550 ล้านลูกบาศก์เมตร และสามารถผลิตกระแสไฟฟ้าได้ 36,000 กิโลวัตต์ สามารถส่งน้ำเพื่อการเกษตรได้ประมาณ 150,000 ไร่ และเขื่อนปากมูล ซึ่งตั้งอยู่บริเวณอำเภอโขงเจียม เปิดให้บริการเมื่อปี พ.ศ. 2538 สามารถระบายน้ำได้ 18,500 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที สามารถผลิตกระแสไฟฟ้าได้ 250 ล้านกิโลวัตต์ต่อชั่วโมง และสามารถส่งน้ำเพื่อการเกษตรได้ประมาณ 160,000 ไร่

จากข้อมูลในปี พ.ศ. 2537 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2538) ระบุว่าหัวดอุปราชธานีมีการบริการน้ำประปาทั้งหมด 33 แห่ง แบ่งเป็นการประปาส่วนภูมิภาคสังกัดสำนักงานประปาเขต 8 จำนวน 7 แห่ง การประปาสังกัดสุขาภิบาล 16 แห่ง และการประปาสังกัดองค์การบริหารส่วนหัวดจำนวน 10

แห่ง ทั้งนี้เฉพาะการประปาส่วนภูมิภาคสามารถผลิตน้ำประปาได้ 10.9 ล้านลูกบาศก์เมตร โดยมีจำนวนผู้ใช้น้ำทั้งสิ้น 25,989 ราย

ในส่วนการใช้กระแสไฟฟ้าของชาวจังหวัดอุบลราชธานี จากการสร้างเขื่อนสิรินธร เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าในปี พ.ศ. 2514 เป็นต้นมา ทำให้ชาวบ้านจังหวัดอุบลราชธานีมีกระแสไฟฟ้าใช้ตลอดทั้งจังหวัด จากข้อมูลในปี พ.ศ. 2537 พบว่าจังหวัดอุบลราชธานีมีผู้ใช้ไฟฟ้าคิดเป็นร้อยละ 97.9 ของหมู่บ้านทั้งหมด 2,243 หมู่บ้าน โดยครัวเรือนที่ใช้ไฟฟ้ามีทั้งหมดร้อยละ 83.5 ของครัวเรือนทั้งหมด ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากอัตราการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจากการขยายระบบชลประทาน อย่างไรก็ตามก็เกิดผลกระทบที่เกิดขึ้นทางสังคมต่อชาวจังหวัดอุบลราชธานีที่ตามมาจากการใช้ไฟฟ้าก็คือ ค่าใช้จ่ายที่เพิ่มมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นค่าไฟฟ้า การซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าและค่านิยมการพักผ่อนที่ต่างไปจากเดิม อาทิ การพักผ่อนโดยการสนทนากัน การชมภาพยนตร์เคลื่อนที่ เปลี่ยนไปสู่การชมโทรทัศน์และการฟังวิทยุอันจัดเป็นสื่อที่เข้าถึงชาวบ้านได้ง่ายที่สุด ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความคิดและทัศนคติของชาวบ้านที่เริ่มมีค่านิยมต่อความทันสมัย และการแสดงควมมีฐานะนั่นเอง (สุวิทย์ ธีรสาสวัต และดาร์วิน เมตตาริกานนท์, 2541:56-57)

ด้านการรักษาพยาบาลในจังหวัดอุบลราชธานีนั้น พบว่าลักษณะการเจ็บป่วยของชาวอุบลราชธานีนับตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อทศวรรษที่ 2490 โรคที่ชาวอุบลราชธานีเป็นมากที่สุดได้แก่โรคติดต่อที่เกี่ยวกับทางเดินอาหาร และโรคระบาด อาทิ ไข้ทรพิษ ไข้จับสั่น และกาฬโรค ซึ่งการรักษาพยาบาลส่วนใหญ่นั้นชาวบ้านจะรักษาตนเอง ยกเว้นในกรณีที่เป็นโรคระบาดร้ายแรงชาวบ้านมักจะแก้ปัญหาด้วยการทิ้งบ้านคนไข้หนักเอาไว้แล้วอพยพหนีโรคไปยังที่อื่น

ในสมัยรัชการพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีนโยบายขยายงานบริการอนามัยของรัฐสู่ส่วนภูมิภาคในรูปของการขยายการจัดการสุขาภิบาลตามหัวเมืองซึ่งทำให้ท้องถิ่นต่าง ๆ มีโอสถศาลาเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ต่อมาในปี พ.ศ. 2498 ได้มีการสร้างโรงพยาบาลส่วนภูมิภาคที่จังหวัดอุบลราชธานีขึ้นมีจำนวน 135 เตียง และจัดสร้างโรงพยาบาลโรคจิตในจังหวัดอุบลราชธานีอีก 1 แห่ง ขนาด 580 เตียงด้วย

แม้ว่าจะมีการสร้างโรงพยาบาลแล้วยังพบว่าชาวบ้านจังหวัดอุบลราชธานียังคงขาดความรู้เรื่องสุขภาพอนามัยเป็นจำนวนมากเนื่องจากอาหารที่ชาวบ้านส่วนใหญ่รับประทานยังคงไม่มีคุณค่าเพียงพอสำหรับร่างกายนั่นเองแต่ก็นับได้ว่าชาวบ้านเริ่มที่จะผสมผสานการรักษาแบบพื้นบ้านเข้ากับการบริการรักษาพยาบาลของรัฐมากขึ้น เห็นได้จากพฤติกรรมของชาวบ้านบางอย่างยังคงอยู่ อาทิ การทาเล็บแดง เพื่อป้องกันผีแม่ม่ายแต่ก็นับเป็นการป้องกันตนเองของชาวบ้านจากโรคร้ายที่รัฐต้องให้ความสำคัญนั่นเอง อย่างไรก็ตามก็ศึกษาข้อมูลของกระทรวงมหาดไทยพบว่าในปี พ.ศ. 2542 (ศูนย์สารสนเทศ กระทรวงมหาดไทย,2542) จังหวัดอุบลราชธานีมีการบริการรักษาพยาบาลโดยจำแนกเป็นโรงพยาบาลของรัฐ 20 แห่ง สถานีอนามัย 307 แห่ง สำนักงานบริการสาธารณสุขชุมชน 5 แห่ง โรงพยาบาลเอกชน 6 แห่ง

ขณะเดียวกันจังหวัดอุบลราชธานีเองได้มีการคมนาคมติดต่อกับจังหวัดต่างๆ ได้ 3 ทางด้วยกันคือทางรถยนต์ รถไฟ และทางเครื่องบิน ทั้งนี้มีถนนเชื่อมระหว่างอำเภอและจังหวัดต่างๆ โดยตลอด นอกจากนี้ยังมีสนามบินนานาชาติอีก 1 แห่ง เพื่อบินภายในประเทศระหว่างจังหวัดอุบลราชธานีและกรุงเทพฯ กับการบินระหว่างประเทศได้แก่อุบลราชธานี – เมืองคานัง ประเทศเวียดนาม

การสร้างถนนเพื่อการคมนาคมภายในจังหวัดอุบลราชธานีนั้น ในช่วงก่อนการปฏิรูปการปกครองของพระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ถนนหนทางในจังหวัดอุบลราชธานีคงเป็นทางเดินละแวกบ้านธรรมดาโดยมีทางเกวียนเป็นพื้น (คณะกรรมการจัดทำหนังสืออุบลราชธานี 200 ปี,2535:36) ต่อมาเมื่อมีรถลากและรถม้าเข้ามาในสมัยพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ จึงได้มีการตัดถนนเพิ่มขึ้น โดยนำเอารายชื่อของเจ้านายพื้นเมืองมาเป็นชื่อถนน อาทิ ถนนพรหมเทพ หมายถึง เจ้าพรหมเทวานุเคราะห์วงศ์ ถนนพรหมราช พระพรหมราชวงศา นอกจากนี้ยังมีการตั้งชื่อถนนตามสถานที่ประวัติศาสตร์ และรายพระนามของข้าหลวงมณฑลอีกด้วย เช่น ถนนเชื่อนธานี ซึ่งมาจากการตัดถนนตามแนวกำแพงดินของเมืองอุบลราชธานี ถนนพิชิตรังสรรค์ ซึ่งมาจากพระนามของพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากร และถนนสรรพสิทธิ ซึ่งมาจากพระนามของพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ นอกจากนี้ทางด้านการคมนาคมระหว่างจังหวัดนั้น พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์โปรดฯ ให้สร้างทางเกวียนและสะพานข้ามคลองเพื่อเชื่อมระหว่างมณฑลต่างเพิ่มมากขึ้น

การใช้ถนนเพื่อการคมนาคมระหว่างจังหวัดมีความสำคัญต่อชาวอุบลราชธานีมากขึ้นเมื่อรัฐบาลในช่วงทศวรรษ พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา มีนโยบายการพัฒนาประเทศเพื่อความมั่นคงดังจะเห็นได้จากการอนุมัติให้มีการสร้างถนนเชื่อมระหว่างจังหวัดในอีสานใต้และอีสานเหนือ ตลอดจนเชื่อมกับประเทศใกล้เคียง อาทิ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและราชอาณาจักรกัมพูชา ทั้งนี้การสร้างถนนดังกล่าวเป็นไปเพื่อการอำนวยความสะดวกทางการค้าและการติดต่อระหว่างภาคต่อภาคและเมืองต่อเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพนั่นเอง ทั้งนี้ถนนที่เชื่อมระหว่างตำบลกับหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานีเองก็ได้รับการพัฒนามากขึ้นในช่วงทศวรรษดังกล่าวด้วยเช่นกัน

ผลที่เกิดขึ้นจากการสร้างถนนพบว่าเมื่อถนนภายในจังหวัดอุบลราชธานีและเชื่อมระหว่างจังหวัดเกิดขึ้นส่งผลให้กลุ่มพ่อค้านายทุนนักธุรกิจมีการเคลื่อนเข้าสู่จังหวัดอุบลราชธานีมากขึ้น ส่งผลให้เกิดช่องว่างทางเศรษฐกิจในจังหวัดมากขึ้นกระทั่งนำไปสู่ระบบอุปถัมภ์ที่ชาวบ้านมีคือนายทุนมากขึ้นด้วย นอกจากนี้การสร้างถนนยังก่อให้เกิดธุรกิจขนส่งโดยสารและอาชีพเกี่ยวกับเครื่องยนต์อันเป็นอาชีพใหม่ที่เข้ามาในจังหวัดอุบลราชธานีอีกทั้งมีผลเชื่อมโยงกับความสะดวกสบายให้กับชาวบ้านที่จะติดต่อกับสถานที่ราชการในอำเภอและในเมือง รวมถึงการติดต่อค้าขายผลผลิตการเกษตรและสินค้าที่สะดวกมากขึ้นด้วย ซึ่งในปัจจุบันจังหวัดอุบลราชธานีมีบริการขนส่งยังจังหวัดเชียงใหม่ ระยอง และ กรุงเทพฯ ได้โดยสะดวก

ทางด้านการคมนาคมทางรถไฟนั้น นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2443 ที่ทางราชสำนักกรุงเทพฯ ได้ก่อสร้างทางรถไฟสายนครราชสีมา พบว่าการเดินทางจากกรุงเทพมหานครมายังจังหวัดอุบลราชธานีมีความสะดวกสบายมากขึ้นทำให้มีการขนส่งสินค้าจากกรุงเทพฯ มาขายยังจังหวัดอุบลราชธานีสามารถทำได้โดยขนส่งสินค้ามายังเมืองนครราชสีมาแล้วขนส่งสินค้าลงเรือกลไฟตามแม่น้ำมูลขึ้นมายังจังหวัดอุบลราชธานีอีกครั้งหนึ่ง กระทั่ง พ.ศ. 2473 จึงได้มีการสร้างทางรถไฟเชื่อมต่อจากกรุงเทพฯ สู่อำเภออุบลราชธานีได้อย่างสมบูรณ์ซึ่งสะดวกต่อการขนส่งสินค้าประเภท ข้าว ไหม ฝ้าย สุก รัง ฝ้าย ฝ้าย ฝ้าย ฯลฯ อย่างยิ่ง การคมนาคมทางรถไฟที่มุ่งสู่อำเภออุบลราชธานีนี้เองนับว่าเป็นกลไกสำคัญในการหลั่งไหลของพ่อค้าประชาชนจากที่ต่างๆ เข้ามาสู่อำเภออุบลราชธานีมากขึ้นเนื่องจากความสะดวกรวดเร็วกว่าการลงเรือกลไฟตามลำแม่น้ำมูลที่ต้องใช้ระยะเวลาประมาณ 15 วัน ดังสมัยก่อน นอกจากนี้ยังเกิดอาชีพใหม่ๆ ขึ้น อาทิ ลูกหาบไม้หอมบนรถไฟ และโรงเลื่อยขายไม้หอมบนรถไฟ ตลอดจนย่านการค้าบริเวณสถานีรถไฟ ทั้งนี้ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นตามมาก็คือการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อนำมา

สร้างทางรถไฟ และการเผาถ่านเพื่อนำมาเป็นเชื้อเพลิง อันส่งผลให้สภาพป่าไม้ในท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไปมากขึ้น (สุวิทย์ ชีรสอวดี และดารารัตน์ เมตตาริกานนท์, 2541:63-64)

การคมนาคมที่โดดเด่นในจังหวัดอุบลราชธานีอีกประการหนึ่งได้แก่ การคมนาคมทางอากาศ ซึ่งพบว่าได้มีการวางโครงการพัฒนาสนามบินนานาชาติ จังหวัดอุบลราชธานีให้เป็นสนามบินพาณิชย์ นานาชาติเพื่อรองรับนโยบายการเป็นศูนย์กลางของอินโดจีนเพื่อที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างทวีปยุโรปสู่ตะวันออกกลางและตะวันออกไกลได้ นอกจากนี้ยังเพื่อความสะดวกต่อการขนถ่ายสินค้าและการท่องเที่ยวอีกด้วย อย่างไรก็ตามแนวทางการพัฒนาการคมนาคมดังกล่าวยังคงต้องติดตามผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อไป

ในส่วนการให้บริการไปรษณีย์ของชาวจังหวัดอุบลราชธานีนั้น จากข้อมูลในปี พ.ศ. 2537 (มูลนิธิสารานุกรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542:5310) พบว่าจังหวัดอุบลราชธานีมีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขเปิดทำการจำนวน 22 แห่ง โดยมีการให้บริการด้านการไปรษณีย์ทั้งในประเทศและต่างประเทศจำนวน 7,044,279 ชิ้น นอกจากนี้ข้อมูลในปี พ.ศ. 252 (ศูนย์สารสนเทศ กระทรวงมหาดไทย, 2542) ยังได้ระบุถึงการให้บริการเลขหมายโทรศัพท์ของชาวจังหวัดอุบลราชธานีอีกว่ามีจำนวนทั้งสิ้น 35,072 เลขหมาย ซึ่งชี้ให้เห็นว่ามีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับอัตราส่วนประชากรทั้งจังหวัด นับได้ว่าเป็นปัญหาต่อการรองรับนโยบายการพัฒนาจังหวัดอุบลราชธานีสู่การเป็นศูนย์กลางการโทรคมนาคมอีกด้วย

4.2.3 การแจกจ่ายและแบ่งปัน

การแจกจ่ายและการแบ่งปันผลผลิตทางเศรษฐกิจที่สำคัญของชาวจังหวัดอุบลราชธานีในอดีตสะท้อนให้เห็นจากความเชื่อในเรื่องฮีตสิบสองคองสิบสี่ซึ่งเป็นจารีตของการทำบุญในรอบสิบสองเดือน และการปฏิบัติตนในสังคมของชาวอีสานโดยทั่วไป ทั้งนี้เห็นได้จากการแจกจ่ายหรือแบ่งปันแรงงานเพื่อการลงแขกเกี่ยวเกี่ยวผลผลิตในเดือนอ้าย การแจกจ่ายผลผลิตทางการเกษตร เช่น ข้าว โดยการนำมอลงขันรวมกันเพื่อถวายพระในช่วงเดือนสาม หรือบุญประทายข้าวเปลือก การนำอาหาร ตลอดจนเหล้ายามาเลี้ยงดูกัน ตลอดจนช่วยกันทำบั้งไฟและร่วมกันแห่บั้งไฟในงานบุญเดือนหก หรือบุญบั้งไฟ การถวายสลากภัตต์ และการนำห่อข้าวมาแขวนไว้ตามต้นไม้แล้วบอกให้เทวดาและผีบรรพบุรุษมารับในงานบุญเดือนสิบหรืองานบุญข้าวสาก หรือการแจกจ่ายผ้าในการถวายผ้าบังสุกุลแด่พระสงฆ์ในงานบุญเดือนสิบ

เอ็ดหรืองานบุญออกพรรษา และการถวายผ้าห่มกันหนาวแด่พระสงฆ์ในงานบุญเดือนสิบสองหรืองานบุญกฐิน เป็นต้นซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นการแจกจ่ายและแบ่งปันในการทำบุญทั้งสิ้น

ส่วนในกองสิบสี่ ยังสะท้อนให้เห็นการแจกจ่ายและการแบ่งปัน อาทิ ในฮีตวัดทองสงฆ์ที่ระบุว่าเมื่อใดผลผลิตของงานจะต้องนำไปถวายพระสงฆ์ก่อน และห้ามถวายของเหลือเดนแด่พระสงฆ์ หรือห้ามให้ของเหลือเดนแก่ขอทาน เป็นต้น

ปัจจุบัน การแจกจ่ายและการแบ่งปันของชาวจังหวัดอุบลราชธานีไม่สามารถแสดงออกมาได้อย่างชัดเจนอันเนื่องมาจากสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป แม้ว่าในเขตชนบทของจังหวัดอุบลราชธานีบางแห่งอาจจะยังคงมีการแจกจ่ายและแบ่งปันอยู่ หากแต่ในสังคมเมืองของจังหวัดอุบลราชธานีแล้วอาจกล่าวได้ว่าพบได้น้อยมาก

4.2.4 การแลกเปลี่ยน

ในอดีตของการซื้อขายสินค้าในจังหวัดอุบลราชธานีนั้น พ่อค้าที่สำคัญที่สุดก็คือกลุ่มชาวกูลาที่เป็นผู้นำสินค้าซึ่งชาวบ้านไม่สามารถผลิตได้เองมาขายในชุมชน อาทิ จอบ เสียม มีด พร้า เป็นต้น การดำรงชีวิตตามปัจจัยสี่ของชาวอุบลราชธานีในอดีตจึงไม่จำเป็นที่จะต้องแลกเปลี่ยนสินค้าเท่าใดนักเนื่องจากปลูกข้าว ผัก และเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคและใช้แรงงานได้เอง ทว่าในปัจจุบันนอกเหนือจากตลาดสดขายสินค้าอุปโภคบริโภคจะมีขนาดเล็กและมีจำนวนลดน้อยลงอย่างมากแล้ว ขณะที่การถือกำเนิดของห้างสรรพสินค้าตลอดจนร้านสะดวกซื้อ (convenient store) ขนาดใหญ่ที่ขายสินค้าอุปโภคบริโภค ซึ่งมีราคาสูงกว่าตลาดปรกติ แต่มีการจัดระบบอย่างตะวันตกที่แพร่หลายมากขึ้นทำให้ชาวจังหวัดอุบลราชธานีที่อาศัยอยู่ในตัวเมืองไม่นิยมที่จะซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าตามตลาดอีกต่อไปโดยอ้างว่าตลาดสดจะแฉะและสกปรก แม้ว่าจะต้องจ่ายเงินสูงกว่าปรกติก็ตามทำให้ค่าครองชีพของจังหวัดอุบลราชธานีสูงขึ้นและระบบตลาดสดซึ่งขายผลผลิตของชาวบ้านโดยตรงนอกจากจะต้องขายสินค้าที่มีราคาถูกกว่าห้างสรรพสินค้าอย่างมากแล้ว ยังลดจำนวนลงด้วย อย่างไรก็ตามในพื้นที่ชนบทของจังหวัดอุบลราชธานีเองตลาดสดนับเป็นสถานที่ซื้อขายสินค้าอุปโภคบริโภคที่ได้รับความนิยมอยู่ แม้ว่าชาวบ้านบางรายจะโดยสารรถรับจ้าง หรือขับรถของตนเองมาซื้อสินค้าในห้างสรรพสินค้าก็ตาม ขณะที่ภายในชุมชนของชาวบ้านในจังหวัดอุบลราชธานีการแลกเปลี่ยนสินค้าอุปโภคบริโภคเพื่อเป็นอาหารยังไม่

อาจนับได้ว่ามีความจำเป็นเนื่องจากชาวบ้านมีการทำนาและสามารถหาของบริโภคได้ตามท้องถิ่นของตน เว้นแต่การแสวงหาเครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรคบางชนิด ยานพาหนะ ตลอดจนสินค้าฟุ่มเฟือยอื่นๆ ที่ยังคงต้องอาศัยการซื้อหาจากตัวเมือง

นอกจากนี้ระบบเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้เกิดตลาดแบบใหม่ขึ้นในจังหวัดอุบลราชธานีซึ่งเป็นตลาดที่มีการแลกเปลี่ยนข้ามจังหวัดหรือประเทศที่เรียกว่าตลาดแรงงาน ซึ่งเป็นการขายแรงงานของตนเองเพื่อแลกกับเงิน ไม่ว่าจะเป็นการขายแรงงานภาคการเกษตรได้แก่แรงงานตัดอ้อยที่จังหวัดกาญจนบุรี สุพรรณบุรี ชลบุรี ฯลฯ เป็นต้น การขายแรงงานภาคอุตสาหกรรมและบริการ อาทิ การเป็นคนรับใช้ และการเป็นแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม รวมถึงการขายแรงงานในต่างประเทศ เป็นต้น

4.3 ต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องสังคม

4.3.1 การศึกษา

ต้นทุนทางวัฒนธรรมด้านการศึกษานั้น จังหวัดอุบลราชธานีนับเป็นจังหวัดแรกในภาคอีสานที่มีการจัดการศึกษาตามแบบราชสำนักกรุงเทพฯ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2434 โดยการจัดตั้งโรงเรียนอุบลวาศสถาน และโรงเรียนสตรี (ซึ่งภายหลังได้แก่โรงเรียนนารีนุกูล) ขึ้นในจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งนับเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการศึกษาจากเดิมที่ชาวอุบลราชธานีมีการศึกษาระบบจารีตซึ่งศึกษาในวัดโดยใช้ตัวอักษรธรรม และอักษรไทยน้อยเป็นระบบการศึกษาแบบโรงเรียนหลวงเพื่อให้บุตรหลานของเจ้านายอุบลราชธานีได้รู้อักษรไทยเพื่อรับราชการกับราชสำนักกรุงเทพฯ ทั้งนี้ในเวลาต่อมาได้มีการจัดตั้งโรงเรียนอุบลวิทยาคม ซึ่งเป็นโรงเรียนสอนพระปริยัติธรรมตามหลักสูตรของมหาจุฬาราชวิทยาลัยในวัดสุปฏิหารามวรวิหาร และได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นโรงเรียนมณฑลอุบลราชธานีในปี พ.ศ. 2441 โดยมีพระญาณรักจิต (จัน สิริจันโท) เป็นผู้อำนวยการศึกษาตลอดหัวเมืองมณฑลอิสานเนื่องจากการประสบปัญหาพระภิกษุท้องถิ่นซึ่งเป็นครุฑาคความรู้คันถธุระ ตลอดจนพระภิกษุที่มีความรู้และได้รับสมณศักดิ์มักจะพำนักอยู่กรุงเทพฯ อย่างไรก็ตามการจัดการศึกษาแบบใหม่ก็ยังไม่ช่วยให้ชาวบ้านจังหวัดอุบลราชธานีนิยมการศึกษาแบบใหม่เท่าใดนักเนื่องจากยังมีความนิยมศึกษาแบบจารีตเช่นเดิมเพราะเชื่อ

ว่าเป็นการศึกษาธรรมชาติของพระพุทธเจ้า นอกจากนี้ความยากจนและการเข้าเวรรับราชการทหารยังเป็นการอุปสรรคต่อการศึกษานั้นเอง (มูลนิธิสารานุกรม ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542:5335)

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 รัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานีโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นการจัดการศึกษาภาคบังคับในภาคอีสาน การจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครู (ปัจจุบันคือสถาบันราชภัฏอุบลราชธานี) ในปี พ.ศ. 2494 – 2495 การจัดสร้างศูนย์กลางอบรมการศึกษาผู้ใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี (Thailand UNESCO Fundamental Education Center – TUFEC) ในปี พ.ศ. 2497 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น เป็นต้น การกระจายการจัดการศึกษาจังหวัดอุบลราชธานีในปี พ.ศ. 2537 จึงพบว่ามีการศึกษาภาคบังคับ 6 ปีทั่วถึงทั้งนี้อาจจำแนกเป็นการศึกษาของเด็กก่อนวัยเรียน สถาบันการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา และการศึกษาระดับอุดมศึกษา

4.3.2 การนับถือศาสนา

ในด้านการนับถือศาสนาของชาวจังหวัดอุบลราชธานีนั้น คล้ายคลึงกับความเชื่อโดยทั่วไปของชาวอีสานซึ่งได้รับอิทธิพลจากความเชื่อดั้งเดิมของกลุ่มวัฒนธรรมลาวเป็นอย่างมากไม่จะเป็นการเคารพบรรพบุรุษ วัฒนธรรมหินดั่ง การนับถือผี อาทิ ผีปู่ตา ผีแถน ผีฟ้า ผีตาแฮก เป็นต้น ความเชื่อเรื่องผีได้ถูกผนวกกับศาสนาพุทธในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12- 13 จากหลักฐานที่เห็นได้ชัดได้แก่ ใบเสมาหิน ที่ชี้ให้เห็นถึงการผสมผสานความเชื่อโยงระหว่างศาสนาพุทธกับความเชื่อเรื่องผีและวัฒนธรรมหินดั่ง อันจัดเป็นความเชื่อดั้งเดิมในภูมิภาคนี้ได้เป็นอย่างดี ในเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาพุทธในภาคอีสานและจังหวัดอุบลราชธานีที่เชื่อมโยงกับความเชื่อดั้งเดิมนั้น นักโบราณคดีสันนิษฐานว่าเกิดจากการเผยแพร่ศาสนาของนักบวชที่แทรกซึมเข้ามาในภาคประชาชน (ศรีศักร วัลลิโภคม, 2540:572) ดังนั้นความผูกพันระหว่างชาวบ้านกับศาสนาพุทธจึงมีความแน่นแฟ้นกระทั่งกลายเป็นแกนหลักทางวัฒนธรรมของภาคอีสานและจังหวัดอุบลราชธานี นอกจากนี้ยังมีอิทธิพลของศาสนาฮินดูที่เข้ามาเผยแพร่ยังพื้นที่นี้ในช่วงเวลาเดียวกันแต่เข้ามาในภาคผู้ปกครอง ดังจะเห็นได้จากการสร้างปราสาทหินต่าง ๆ ซึ่งต้องอาศัยอำนาจของผู้ปกครองเป็นผู้สร้างนั่นเอง ดังนั้นอิทธิพลทางวัฒนธรรมอันเนื่องมาจากศาสนาฮินดูจึงไม่สามารถแทรกซึมได้เท่าที่ควรนั่นเอง นอกจากนี้เนื่องด้วยพื้นที่ภาคอีสานซึ่งตั้งอยู่ลุ่มแม่น้ำโขงจึงทำให้มีความสัมพันธ์กับอาณาจักรล้านช้าง ดังนั้นการนับถือศาสนาพุทธของชาวอีสานและชาวจังหวัดอุบลราชธานี

ในอดีตจึงคงได้รับอิทธิพลจากอาณาจักรล้านช้างอีกด้วย อย่างไรก็ตามการเข้ามาของศาสนาที่เกิดขึ้นดังกล่าวช่วยทำให้ภาพของความเชื่อและการนับถือศาสนาของชาวจังหวัดอุบลราชธานีที่หล่อหลอมจากศาสนาพุทธผสมผสานความเชื่อดั้งเดิม กระทั่งส่งอิทธิพลทางวัฒนธรรมของชาวอุบลราชธานีในเวลาต่อมา ซึ่งสิ่งที่ชี้ชัดในกรณีนี้ได้เป็นอย่างดีที่สุดก็คือกระบวนการถ่ายทอดความรู้แก่ชาวบ้านโดยพระสงฆ์พื้นเมืองนั่นเอง

ในช่วงปี พ.ศ. 2434 เป็นต้นมา นับเป็นครั้งแรกที่ราชสำนักกรุงเทพฯ ได้เข้ามาแทรกแซงวัฒนธรรมพุทธศาสนาในภาคอีสานและจังหวัดอุบลราชธานีโดยการออกระเบียบการปกครองคณะสงฆ์รวมถึงการออกระเบียบห้ามพระสงฆ์พื้นเมืองเข้าร่วมในประเพณีทางศาสนาท้องถิ่น อาทิ การห้ามพระสงฆ์เล่นบั้งไฟ เล่นกลอง (แข่งกลอง) ไหลเรือไฟ เป็นต้น รวมถึงการที่ราชสำนักกรุงเทพฯ บังคับให้พระสงฆ์ในภาคอีสานประกอบพิธีสำคัญทางศาสนาส่วนกลาง อาทิ ประเพณีวันวิสาขบูชา พร้อมกันนี้ราชสำนักกรุงเทพฯ ได้มีการจัดตั้งวัดธรรมยุติกนิกายแห่งแรกในภาคอีสาน ได้แก่ วัดสุปฏิญนารามวรวิหารอีกทั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมขึ้นในจังหวัดอุบลราชธานีซึ่งนับเป็นการเผยแพร่ศาสนาใหม่แก่ภาคอีสานและจังหวัดอุบลราชธานี และยังส่งผลให้รูปแบบการศึกษาของพระสงฆ์ในภาคอีสานและจังหวัดอุบลราชธานีเปลี่ยนแปลงไปอีกด้วย (กิตติรัตน์ สืบพันธุ์, 2533:2)

ในส่วนชาวบ้านจังหวัดอุบลราชธานีนั้น ภายหลังจากรวมคณะสงฆ์พื้นเมืองกับคณะสงฆ์จากราชสำนักกรุงเทพฯ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2434 ได้ก่อให้เกิดกลุ่มพระสงฆ์สายวิปัสสนาธุระซึ่งยังความศรัทธาแก่ชาวบ้านเนื่องจากพระสงฆ์ดังกล่าวมีความใกล้ชิดกับชาวบ้านอย่างยิ่งตราบจนปัจจุบัน

ในปัจจุบันชาวบ้านจังหวัดอุบลราชธานียังคงนับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ ข้อมูลในปี พ.ศ. 2542 (ศูนย์ข้อมูลกระทรวงมหาดไทย, 2542) ระบุว่าจังหวัดอุบลราชธานีมีจำนวนวัดทั้งสิ้น 1,149 วัด นอกจากนี้ยังมีบางส่วนที่นับถือศาสนาคริสต์ โดยส่วนใหญ่เป็นชาวจังหวัดอุบลราชธานีที่มีเชื้อสายเวียดนามและลาวอพยพที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง ซึ่งมีจำนวนโบสถ์ในศาสนาคริสต์จำนวน 79 แห่ง และยังมีชาวอุบลราชธานีที่นับถือศาสนาอิสลามอยู่เป็นจำนวนน้อยคงจะเห็นได้จากมีจำนวนมัสยิดเพียง 1 แห่งเท่านั้น

4.3.3 ระบบครอบครัวและเครือญาติ

หากพิจารณาระบบครอบครัวและเครือญาติของชาวอุบลราชธานี ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับครอบครัวชาวอีสานโดยทั่วไปที่อยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่และมีความสัมพันธ์กันในระหว่างเครือญาติโดยมีการเคารพผู้อาวุโสที่สุดในครอบครัวตามลำดับ การแต่งงานจะเป็นแบบผัวเดียวเมียเดียว (monogamous family) สิ่งที่ยั่วยวนการปฏิบัติต่อกันระหว่างเครือญาติและสมาชิกในครอบครัวของชาวอุบลราชธานีได้ดีที่สุดก็คือกองสิบสี่ที่กล่าวไว้เกี่ยวกับฮีดปู่กองย่า ฮีดพ่อกองแม่ ฮีดป้ากองลุง ฮีดลูกกองหลานนั่นเอง ซึ่งไม่เพียงแต่การเคารพและปฏิบัติต่อกันตามธรรมเนียมในระหว่างเครือญาติผู้สืบสายตระกูลเท่านั้น หากแต่ยังหมายรวมถึง “เครือญาติสมมติ” ซึ่งได้แก่สมาชิกในชุมชนที่นับถือผีปู่ตาเดียวกันอีกด้วย

ปัจจุบันระบบครอบครัวของชาวจังหวัดอุบลราชธานีไม่ได้เป็นครอบครัวใหญ่ดังเช่นในอดีตเนื่องจากความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ผลักดันให้สมาชิกวัยแรงงานของครอบครัวต้องออกไปหางานทำต่างถิ่น มีเพียงผู้อาวุโสเท่านั้นที่อยู่ในชุมชนเดิม ขณะที่ในสังคมเมืองของจังหวัดอุบลราชธานีก็มีการอยู่อย่างครอบครัวเดียวกันทั้งหมด ส่วนหนึ่งเป็นเพราะการอพยพเข้ามาทำงานจากคนต่างถิ่น และมีครอบครัวที่ห่างไกลครอบครัวใหญ่นั้นเอง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของระบบครอบครัวและเครือญาติของชาวจังหวัดอุบลราชธานีแบบเก่ากำลังสูญสลายไปในที่สุด

4.3.4 การเมืองการปกครอง

จังหวัดอุบลราชธานีแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 20 อำเภอ 5 กิ่งอำเภอ ได้แก่อำเภอเมืองอุบลราชธานี อำเภอกุดข้าวปุ้น อำเภอเขมราฐ อำเภอเขื่องใน อำเภอโขงเจียม อำเภอดอนมดแดง อำเภอเดชอุดม อำเภอตระการพืชผล อำเภอตาลสุม อำเภอทุ่งศรีอุดม อำเภอนาจะหลวย อำเภอน้ำยืน อำเภอบุญทริก อำเภอพิบูลมังสาหาร อำเภอโพธิ์ไทร อำเภอม่วงสามสิบ อำเภวารินชำราบ อำเภอศรีเมืองใหม่ อำเภอสำโรง อำเภอสรินธร กิ่งอำเภอนาตาล กิ่งอำเภอนาเขียว กิ่งอำเภอน้ำขุ่น กิ่งอำเภอเหล่าเสือโก้ก และกิ่งอำเภอสว่างวีระวงศ์ ทั้งนี้จังหวัดอุบลราชธานีแบ่งเขตการปกครองท้องถิ่นออกเป็น 23 เทศบาล และ 216 องค์การบริหารส่วนตำบล ทั้งนี้ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ทำให้จังหวัดอุบลราชธานีมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นหัวหน้าบังคับบัญชาข้าราชการ

ของหน่วยงานต่างๆ ทั้งในและนอกกระทรวงมหาดไทย โดยมีหน่วยงานการปกครองระดับรองลงมา ได้แก่ อำเภอ มีนายอำเภอเป็นหัวหน้าบังคับบัญชาข้าราชการในอำเภอ นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานระดับรองลงมาซึ่งต้องขึ้นกับอำเภอ ได้แก่ กิ่งอำเภอ ตำบล และหมู่บ้านอีกด้วย

จากข้อมูลปี พ.ศ. 2542 (ศูนย์สารสนเทศ กระทรวงมหาดไทย, 2542) พบว่าจังหวัดอุบลราชธานีมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 1,731,105 คน เป็นเพศชาย 867,326 คน และเพศหญิง 863,771 คน โดยมีความหนาแน่นของประชากรเท่ากับ 111.8 คนต่อตารางกิโลเมตร มีจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งประมาณ 1,900,000 คน ซึ่งทำให้มีสัดส่วนของจำนวนสมาชิกวุฒิสภา 5 คนและจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขต 11 คน การที่มีประชากรผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็นจำนวนมากทำให้เกิดการทุจริตการเลือกตั้งระดับชาติได้บ่อยครั้ง ดังจะเห็นได้จากการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาในปี พ.ศ. 2543 และการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตในปี พ.ศ. 2544 จังหวัดอุบลราชธานีถูกจับตามองเรื่องการทุจริตการเลือกตั้งมากที่สุด และมีการเลือกตั้งใหม่มากที่สุดอีกด้วย นอกจากนี้จังหวัดอุบลราชธานียังมีการเลือกตั้งท้องถิ่นในระดับต่างๆ ได้แก่ การเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัด การเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล และการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

4.3.5 กลุ่มชาติพันธุ์

พื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบันประกอบไปด้วยหลายกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งแต่ละกลุ่มมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเป็นของตนเอง อย่างไรก็ตามกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานีแม้ว่าจะมีความแตกต่างทางวัฒนธรรมแต่ก็สามารถดำเนินชีวิตอยู่โดยปราศจากความขัดแย้งในเรื่องเชื้อชาติ ภาษาและศาสนา กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดอุบลราชธานีประกอบไปด้วย

4.3.5.1 กลุ่มชาติพันธุ์ไทย – ลาว

กลุ่มชาติพันธุ์ไทย – ลาว หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าไทยอีสาน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีจำนวนมากที่สุดในจังหวัดอุบลราชธานี เนื่องจากการแผ่ขยายอิทธิพลและการอพยพตามประวัติศาสตร์ของการตั้งเมืองอุบลราชธานีดังกล่าวข้างต้น การตั้งหลักแหล่งของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย – ลาว จึงมีการกระจายอยู่ทุกอำเภอในจังหวัดอุบลราชธานี โดยที่มีการสืบทอดวัฒนธรรมมาจากหลวงพระบางซึ่งอิง

หลักทางพุทธศาสนาเป็นหลัก ด้วยเหตุที่จำนวนประชากรของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย – ลาว มีมากที่สุด การประกอบอาชีพจึงมีความหลากหลาย นับตั้งแต่ข้าราชการ พ่อค้า นักการเมือง เกษตรกร ฯลฯ ซึ่งจัดเป็นกำลังสำคัญของจังหวัดอุบลราชธานีอย่างยิ่ง

4.3.5.2 กลุ่มชาติพันธุ์มอญ – เขมร

กลุ่มชาติพันธุ์มอญ – เขมร เป็นกลุ่มชนส่วนน้อยที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีปัจจุบัน ซึ่งนักวิชาการสันนิษฐานว่ากลุ่มชาติพันธุ์นี้ได้เข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานีก่อนกลุ่มชาติพันธุ์ไทย – ลาว (ไพฑูรย์ มีกุล, ในวัฒนธรรมกับการพัฒนา ทางเลือกของสังคมไทย เล่ม 2 ชนเผ่าไทยอีสาน, 2541:3) กลุ่มชาติพันธุ์มอญ – เขมร สามารถจำแนกออกเป็นกลุ่มย่อยตามสำเนียงภาษาพูดได้เป็น 4 กลุ่มด้วยกันได้แก่

1) กลุ่มชาวเขมร

กลุ่มชาวเขมร (Khmer) ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานีมีเป็นจำนวนน้อยหากเทียบกับจังหวัดใกล้เคียง อาทิ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ หรือจังหวัดบุรีรัมย์ เนื่องจากพื้นที่ของจังหวัดอุบลราชธานีบริเวณตอนใต้ที่ติดต่อกับราชอาณาจักรกัมพูชานั้นมีลักษณะภูมิประเทศที่เป็นป่าทึบทำให้การเดินทางผ่านแดนเป็นไปได้ยากลำบาก ขณะที่การเดินทางเข้ามายังพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ ศรีสะเกษ และบุรีรัมย์ได้ยากกว่านั่นเอง และแม้ว่ากลุ่มชาวเขมรในจังหวัดอุบลราชธานีจะมีจำนวนน้อย แต่นับว่าเป็นกลุ่มที่สามารถดำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนอย่างเหนียวแน่น อาทิ การใช้ภาษาซึ่งยังคงเอกลักษณ์ของภาษาเขมรเหนือ (Northern Khmer) ในด้านภาษาพูดอยู่ ส่วนภาษาเขียนจะยังคงมีจำนวนน้อย แต่ก็มีความพยายามที่จะให้ชาวเขมรอ่านหนังสือเขมรได้เช่นกัน นอกจากนี้ภาวะความไม่สงบในราชอาณาจักรกัมพูชา ทำให้ชาวเขมรอพยพเข้ามาในประเทศไทยมากขึ้น ส่งผลให้กลุ่มชาวเขมรในจังหวัดอุบลราชธานีมีการใช้ภาษาเขมรแบบมาตรฐาน (Standard Khmer) มากขึ้นด้วยเช่นกัน

กลุ่มชาวเขมรที่พบในจังหวัดอุบลราชธานีโดยมากไม่มีการตั้งถิ่นฐานเป็นกลุ่มหรือชุมชนที่ชัดเจนนัก ทั้งนี้บริเวณที่พบส่วนใหญ่มักเป็นอำเภอชายแดนที่ติดต่อกับราชอาณาจักรกัมพูชา และอำเภอที่ติดต่อกับจังหวัดศรีสะเกษ อาทิ อำเภวารินชำราบ อำเภอเดชอุดม และอำเภอนาจะหลวย

เป็นต้น ซึ่งชาวเขมรบางคนเข้ามาอาศัยและแต่งงานกับคนพื้นถิ่นเดิมจึงทำให้ชาวเขมรมีวิถีชีวิตไปตามแต่ละท้องถิ่น และไม่ค่อยใช้ภาษาเขมรในการติดต่อสื่อสารกันมากนักอีกด้วย (จันทิมา เอี่ยมมานนท์ และ สุมณา อินทร์คำน้อย, 2539:14)

2) กลุ่มชาวกูย

กลุ่มชาวกูย (Kuy) มีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เป็นจำนวนมาก ได้แก่ กวย โกย กุย และส่วย หรือ ขวย ซึ่งคำว่า กูย กวย โกย หรือ กุย นั้น เป็นชื่อที่ชาวกูยเรียกกันเองโดยมีความหมายว่า “คน” ขณะที่คำว่า “ส่วย หรือ ขวย” เป็นชื่อที่คนไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเรียก ทั้งนี้เนื่องมาจากการที่คนกูยต้องส่งส่วยของป่า อาทิ รังผึ้ง และแร่ต่าง ๆ ให้แก่ราชสำนักกรุงเทพฯ ทุกปี ดังนั้นราชสำนักกรุงเทพฯ จึงเรียกผู้ที่มาส่งส่วยว่า “คนส่วย” และใช้เรียกชาวกูยในเวลาต่อมา ซึ่งในปัจจุบันเมื่อชาวกูยพูดคุยกับคนไทยก็ยังเรียกตัวเองว่าส่วยอยู่เพื่อจะย้าให้คนไทยทราบว่าตนเป็นคนส่วยและพูดภาษาส่วยนั่นเอง

กลุ่มชาวกูยในจังหวัดอุบลราชธานีแต่เดิมอาศัยอยู่ในเมืองอัตตะปือ แขวงจำปาสักคิ์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวต่อมาได้อพยพเข้ามาในเขตประเทศไทย ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วชาวกูยมักตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณระหว่างแม่น้ำมูลและเทือกเขาพนมดงรัก และจะมีเป็นส่วนน้อยที่อาศัยอยู่เหนือลำน้ำมูลขึ้นไป ทั้งนี้ในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีพบว่ามีจำนวนประชากรชาวกูยอยู่เป็นจำนวนน้อย ส่วนใหญ่จะพบในบริเวณอำเภอที่มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดศรีสะเกษ และราชอาณาจักรกัมพูชา อาทิ อำเภวารินชำราบ อำเภอเดชอุดม อำเภอน้ำยืน อำเภอนาจะหลวย อำเภอน้ำยืน และมีบ้างในเขตอำเภอโขงเจียม อำเภอศรีเมืองใหม่ อย่างไรก็ตามในพื้นที่อำเภวารินชำราบและอำเภอเดชอุดมนี้กลุ่มเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองได้เจือจางลงอย่างมากจนแทบจะไม่มีผู้ใดทราบว่าตนเองสืบเชื้อสายมาจากกลุ่มใด นอกจากนี้ชาวกูยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่นาและในปัจจุบันได้ถูกกลืนสู่วัฒนธรรมไทย – ลาว มากขึ้นอีกด้วย (จันทิมา เอี่ยมมานนท์ และ สุมณา อินทร์คำน้อย, 2539:15)

3) กลุ่มชาวยว

กลุ่มชาวยว (Bru) มีชื่อเรียกต่างกันได้แก่ บรู และ ข่า คำว่า บรู นั้น หมายถึงมนุษย์ ขณะที่คำว่า บรู หมายถึง ภูเขา เนื่องมาจากกลุ่มชาวยวมักอาศัยตามป่าใกล้เขา หรืออาศัยอยู่ตามช่อง

ระหว่างภูเขานั้นเอง ส่วนคำว่า ข่า นั้น เป็นคำที่คนไทยส่วนใหญ่เรียกชาวบรู อันมาจากภาษาลาวที่แปลว่า ทาส หรือข้า ทิ้งนี้เนื่องมาจากตำนานที่ว่าด้วยการพนันระหว่างชาวผู้ไทยและชาวบรูซึ่งถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแพ้จะต้องตกเป็นทาสของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งในที่สุดแล้วชาวบรูถูกชาวผู้ไทยโกงจนตัวเองเป็นฝ่ายแพ้และตกเป็นทาสของชาวผู้ไทยตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ในอดีตนั้นชาวบรูอาศัยอยู่บริเวณแนวริมฝั่งแม่น้ำโขงทั้งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และประเทศไทย ต่อมาประเทศฝรั่งเศสได้เข้ามาปกครองฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงและได้กดขี่ชาวบรูให้ทำงานหนักและต้องเสียภาษาให้กับประเทศฝรั่งเศสทำให้ชาวบรูที่อยู่ในฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงอพยพเข้ามาในประเทศไทยซึ่งในปัจจุบันกลุ่มชาวบรู ในจังหวัดอุบลราชธานีตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บริเวณบ้านเวินบึก บ้านท่าลั้ง และบ้านหินคอก อำเภอโขงเจียม อย่างไรก็ตามชาวบรู ในจังหวัดอุบลราชธานีปัจจุบันยังคงติดต่อกับชาวบรูในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวอยู่ โดยที่กลุ่มชาวบรูบ้านเวินบึกเป็นกลุ่มที่มีขนาดใหญ่ที่สุด คือมีจำนวนถึง 76 หลังคาเรือน (ข้อมูลปี พ.ศ. 2541) ดังนั้นจึงจัดเป็นกลุ่มที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เหนียวแน่นมาก เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น อาทิ ประเพณีเลี้ยงผีบ้านซึ่งจะกระทำในเดือน 12 เพื่อขออนุญาตผีในหมู่บ้านทำการถางป่าเพื่อทำไร่ พิธีกรรมเช่นอะยะที่กระทำในเดือน 6 เพื่อการปกป้องรักษาชาวบ้านให้ร่มเย็นเป็นสุข นอกจากนี้กลุ่มชาวบรูบ้านเวินบึกยังเชื่อเรื่องผีและไสยศาสตร์ แม้ส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาพุทธก็ตาม

ชาวบรูในจังหวัดอุบลราชธานีส่วนใหญ่ได้รับสัญชาติไทยและได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน อย่างไรก็ตามฐานะทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่ของชาวบรูยังอยู่ในฐานะยากจน ดังจะเห็นได้จากอาชีพของชาวบรูที่สำคัญ ได้แก่ การสานหวดหนึ่งข้าวเหนียว การสานเสื่อเตย เพื่อแลกข้าวจากกลุ่มชาวไทย - ลาว ในพื้นที่ใกล้เคียง นอกจากนี้ยังมีการล่าสัตว์ป่า อาทิ หมูป่า อีเห็น กระต่าย ไก่ป่า ตะกวด ฯลฯ และการจับสัตว์น้ำ เช่น ปลาบึก ปลาเลิม ปลาแซ่ ปลาโจก ปลาปาก และปลาเทโพ เป็นต้น ขณะที่อิทธิพลของสังคมสมัยใหม่เข้ามา เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ส่งผลให้วิถีชีวิตของชาวบรู ในจังหวัดอุบลราชธานีเปลี่ยนแปลงไป เช่น การแต่งกาย การรีนเร้ง ทว่าส่วนใหญ่ชาวบรูก็ยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนได้เป็นอย่างดี

4) กลุ่มชาวกูลา

ชาวกูลา หรือที่เรียกว่า กุหล่า ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่ของจังหวัดอุบลราชธานีเป็นกลุ่มชนที่สืบเชื้อสายมาจากไทยใหญ่ที่มีถิ่นพำนักเดิมทางทิศตะวันออกของเมืองเชียงตุง สหภาพพม่า และบางกลุ่มอาศัยอยู่ทางตอนเหนือของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ชาวกูลาเป็นกลุ่มชนที่ชอบค้าขาย ประกอบกับอุปนิสัยที่เข้มแข็ง อดทน มีมานะ และถือคติว่าต้องตายเอาดาบหน้า ดังนั้นในอดีตชาวกุลาลจึงประกอบอาชีพเป็นพ่อค้าเร่ซึ่งมักเร่ขายสินค้าตามหมู่บ้านต่างๆ รองจากพ่อค้าชาวจีน โดยสินค้าที่ชาวกุลานำมาขายได้แก่ ข้าว เครื่องเงิน เครื่องเงิน ชันทองเหลือง เขียนหมาก ผ้าแพร สีย้อมผ้า และหนัง และเมื่อก่อนออกจากบ้าน ชาวกุลาลจะส่งคำว่า “กูลาละเนื้อ” ซึ่งมีความหมายว่าจะไม่หวนกลับมาอีก คำว่า “กูลา” จึงสันนิษฐานว่าเป็นที่มาของคำว่า “กูลา” นั่นเอง (จันทิมา เอี่ยมมานท์ และสุมนา อินทร์คำน้อย, 2539:16)

การเป็นพ่อค้าเร่ของชาวกุลาลทำให้ชาวกูลาไม่มีแหล่งพำนักแน่นอน สันนิษฐานว่าในภาคอีสานเองมีชาวกุลาลอยู่กระจายทั่วภูมิภาค สังเกตได้จากที่มาของคำว่า “ทุ่งกุลาร้องไห้” ที่ครอบคลุมพื้นที่หลายจังหวัดในภาคอีสานเป็นหลัก ในส่วนพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีเองอาจเป็นไปได้ว่าเมื่อชาวกุลาลเดินทางเข้ามายังจังหวัดอุบลราชธานีและเห็นว่าเป็นทำเลที่เหมาะสมจะประกอบอาชีพ จึงเกิดการตั้งรกรากขึ้น ดังนั้นจึงพบว่าชาวกุลาลในจังหวัดอุบลราชธานีมักเป็นกลุ่มใหญ่เนื่องจากการแต่งงานกับชาวบ้านในท้องถิ่น รวมทั้งพี่น้องชาวกุลาลจากสหภาพพม่า และเชียงตุงเองเดินทางมาสมทบ ดังนั้นพื้นที่ในจังหวัดอุบลราชธานีซึ่งชาวกุลาลอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากถึงประมาณ 40 – 50 ครัวเรือนได้แก่บริเวณบ้านโนนใหญ่ ตำบลก่อเอ้ อำเภอเขื่องใน และการที่ชาวกุลาลเป็นพ่อค้าเร่เองจึงทำให้มีฐานะดีกว่ากลุ่มชาติพันธุ์มอญ – เขมร อื่น ๆ อีกด้วย

วัฒนธรรมของชาวกุลาลแต่เดิมโดยมักมีความเกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธเป็นหลักไม่ว่าจะเป็น ประเพณีการบวชลูกแก้วหรือปอยสา่งลอง ประเพณีการทำบุญออกพรรษา ประเพณีการแต่งงานหรือประเพณีการตาย นอกจากนี้ยังได้แก่วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวันในอดีตไม่ว่าจะเป็นการใช้ภาษาไทยใหญ่เป็นภาษาในการสื่อสาร การแต่งกาย การบริโภคข้าวข้าว การเป็นพ่อค้าเร่ การใช้ยาสมุนไพร และการเชื่อในเรื่องราวของขลัง เป็นต้น อย่างไรก็ตามปัจจุบันนี้ เนื่องจากชาวกุลาลในจังหวัดอุบลราชธานีได้มีการแต่งงานกับชาวบ้านในท้องถิ่นและอาศัยอยู่เป็นเวลานานจึงถูกกลืนเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เป็นวัฒนธรรมไทย – ลาว ตามท้องถิ่นจนหมดสิ้น

4.3.5.3 กลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่มีจำนวนน้อย

1) กลุ่มชาวผู้ไท

ชาวผู้ไทหรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ภูไทย อพยพเข้ามาในจังหวัดอุบลราชธานีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2488 ตามนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการให้ชนกลุ่มต่างๆ ในฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงเข้ามาอยู่ทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขงและบริเวณตอนในของประเทศสยาม (ไพฑูรย์ มีกุล, ในวัฒนธรรมกับการพัฒนาทางเลือกของสังคมไทย เล่ม 2 ชนเผ่าไทยอีสาน, 2541:4) โดยการเกลี้ยกล่อม ชักชวน หรือกวาดต้อนเข้ามา ในจังหวัดอุบลราชธานีนั้นอำเภอที่มีชาวผู้ไทมากที่สุดได้แก่ อำเภอนามน ซึ่งมีจำนวน 5 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านโคกก่ง บ้านหินสั้ว บ้านคำโพน บ้านโนนกง และบ้านคำเคือย

2) กลุ่มชาวนวน

จังหวัดอุบลราชธานีมีกลุ่มชาวนวนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ทั้งจังหวัดมีจำนวนไม่ต่ำกว่า 3,700 คน ซึ่งในเขตตัวเมืองของอำเภอเมืองอยู่บริเวณถนนศรีณรงค์กลุ่มชาวนวนนี้นับเป็นกลุ่มที่สร้างเศรษฐกิจหนึ่งของจังหวัดอุบลราชธานีเพราะส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย นอกจากนี้กลุ่มชาวนวนส่วนใหญ่ยังนับถือศาสนาคริสต์ และอาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมืองเป็นส่วนใหญ่อีกด้วย

3) กลุ่มชาวจีน

กลุ่มชาวจีนในจังหวัดอุบลราชธานีนับได้ว่าเป็นกลุ่มที่สร้างเศรษฐกิจที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในจังหวัดอุบลราชธานี ถึงแม้ว่าในจังหวัดอุบลราชธานีจะมีชาวจีนประมาณ 1,000 คน หากแต่ประกอบธุรกิจที่สร้างฐานะทางเศรษฐกิจให้กับจังหวัดอุบลราชธานีเป็นอย่างดี อาทิ โรงแรม โรงพยาบาล ห้างสรรพสินค้า ฯลฯ และมีบทบาทสำคัญต่อการค้าจังหวัดอุบลราชธานีอีกด้วยนอกจากนี้ชาวจีนส่วนใหญ่ยังอาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมืองและยังคงมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตัวเองอยู่บ้าง อาทิ ครัวจีน งานศพ เป็นต้น

4) กลุ่มชาวอินเดีย

ชาวอินเดียเดินทางเข้ามายังจังหวัดอุบลราชธานีด้วยเหตุผลใดไม่ปรากฏชัด หากแต่ในปัจจุบันมีจำนวนน้อยที่สุดในบรรดากลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดอุบลราชธานี การมีจำนวนน้อยดังกล่าวจึงไม่อาจทราบเกี่ยวกับเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมอื่นใดนอกจากการใช้ภาษา และการแต่งกาย นอกจากนี้แม้ว่าโดยมากแล้วกลุ่มชาวอินเดียจะประกอบอาชีพค้าขายโดยหลักแล้วมักขายเครื่องเรือน หรือเสื้อผ้าเป็นต้น ทว่ายังไม่มียุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจในจังหวัดอุบลราชธานีที่ชัดเจนเท่าใดนัก

4.3.6 องค์กรในสังคม

องค์กรในสังคมของจังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบันอาจแบ่งได้เป็น 3 องค์กร ได้แก่ องค์กรราชการซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดในจังหวัดรวมถึง รัฐวิสาหกิจและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นต่างๆ อาทิ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล หรือองค์การบริหารส่วนตำบล อีกด้วย องค์กรราชนับเป็นองค์กรที่มีบทบาทต่อการดำเนินไปของสังคมจังหวัดอุบลราชธานีมากที่สุด เนื่องจากเป็นผู้มีอำนาจควบคุมดูแลนโยบายการพัฒนาจังหวัดที่ได้รับมอบหมายมาจากรัฐบาลรวมถึงการประกอบกิจกรรมต่างๆ ในจังหวัดอุบลราชธานีทั้งสิ้น

องค์กรเอกชนได้แก่บริษัท ห้างร้าน โรงแรม ศูนย์การค้า หอการค้า ธนาคาร บริษัทนำเที่ยว ชมรมนักรุกี สหกรณ์ สมาคม ชมรม มูลนิธิ สโมสร ในจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นองค์กรที่มีความโดดเด่นในเรื่องฐานทรัพยากรทางเศรษฐกิจมากที่สุด ซึ่งการประกอบกิจกรรมต่างๆ ภายในจังหวัด ไม่ว่าจะเป็นการประกอบธุรกิจ หรือการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ของชมรม สมาคม หรือมูลนิธิต่างๆ ต้องอาศัยความร่วมมือกับองค์กรราชการ ขณะเดียวกันองค์กรราชการเองยังได้รับผลประโยชน์ในรูปของภาษีจากองค์กรเอกชนอีกด้วย ดังนั้นองค์กรเอกชนในจังหวัดอุบลราชธานีจึงมีความเกี่ยวข้องกับองค์กรราชการในการเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันอยู่

ส่วนองค์กรประชาชนซึ่งได้แก่ ชาวจังหวัดอุบลราชธานีทั้งหมด ซึ่งมีจำนวนมากที่สุดหากแต่มีบทบาทในจังหวัดอุบลราชธานีน้อยที่สุดเช่นกัน เนื่องจากองค์กรประชาชนไม่สามารถมีความสัมพันธ์ที่เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันกับองค์กรราชการหรือองค์กรเอกชนในจังหวัดอุบลราชธานีได้เท่าที่ควร

หากแต่ชาวบ้านส่วนใหญ่กลับมีความสัมพันธ์กับ 2 องค์กรข้างต้นในลักษณะผู้ด้อยกว่าทั้งด้านอำนาจและเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลให้องค์กรประชาชนไม่สามารถกำหนดทิศทางต่างๆ ในสังคมจังหวัดอุบลราชธานีได้ด้วยตนเองแต่อย่างใด

4.4 ต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ

4.4.1 ก่อนประวัติศาสตร์

ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีนั้นยึดถือตามหลักที่ว่าด้วยการแบ่งยุคสมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์¹ กล่าวคือข้อมูลพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ (pre-history) จะเป็นการเรียบเรียงเรื่องราวหรือกิจกรรมของผู้ที่อาศัยในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีปัจจุบันก่อนที่จะมีตัวอักษรหรือหนังสือ ส่วนข้อมูลพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีสมัยประวัติศาสตร์ (history) เป็นการเรียบเรียงเรื่องราวหรือกิจกรรมของคนบริเวณที่ตั้งของจังหวัดอุบลราชธานีปัจจุบันนับตั้งแต่การมีตัวอักษรปรากฏขึ้นในจังหวัดด้วยเหตุนี้ข้อมูลพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีสมัยก่อนประวัติศาสตร์จึงอาจเห็นได้จากโบราณวัตถุและโบราณสถานที่นักโบราณคดีสันนิษฐานว่าบริเวณที่ตั้งของจังหวัดอุบลราชธานีในส่วนของ อำเภอเขมราฐ อำเภอโขงเจียม อำเภอเขื่องใน ฯลฯ หรือทางตอนเหนือของแม่น้ำมูล (ลุ่มน้ำชี) เป็นแหล่งเติบโตและขยายตัวของชุมชนในยุคแรกเริ่มของภาคอีสาน (ศรีศักร วัลลิโภคม, 2540: 517) อันเนื่องมาจากการค้นพบแหล่งชุมชนที่มีอายุเก่าแก่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ไม่ต่ำกว่า 3,000 ปี

¹ นักประวัติศาสตร์ได้แบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ไว้อย่างกว้างๆ ทั่วโลกไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางการค้นพบหลักฐานด้านตัวอักษรของประเทศนั้นๆ กล่าวคือก่อนมีบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรให้ถือเป็นสมัยก่อนประวัติศาสตร์ และหลังจากบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรแล้วเป็นสมัยประวัติศาสตร์ (สุจิตต์ วงษ์เทศ, ศรีศักร วัลลิโภคม และพิเศษ เจียจันทร์พงศ์, 2537: 3)

หลักฐานที่ชี้ให้เห็นถึง "อารยธรรมปากมูล" (ธิดา สาระยา, 2536:10) ซึ่งเกิดขึ้นในพื้นที่ของ จังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบัน นับตั้งแต่การสำรวจพบเครื่องมือหิน อาทิ ขวานหินขัด เครื่องมือหินกระเทาะ และสะเก็ดหินควอร์ตเป็นจำนวนมากในพื้นที่บริเวณอำเภอเขมราฐ ซึ่งมีอายุระหว่าง 12,000 - 7,700 ปี (คณะกรรมการจัดทำหนังสืออุบลราชธานี 200 ปี, 2535:70) เครื่องมือหินดังกล่าวถือว่าเป็นเครื่องมือที่มนุษย์ขณะนั้นใช้ดำรงชีวิตในช่วงสังคมล่าสัตว์ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าพื้นที่ในจังหวัดอุบลราชธานีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ได้เริ่มสังคมการล่าสัตว์ขึ้น

นอกจากนี้การค้นพบภาพเขียนสีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในพื้นที่ต่าง อาทิ ผาแต้ม ผาขาม อำเภอโขงเจียม ภูโคง อำเภอตระการพืชผล ถ้ำแต้มและภูงดงนา อำเภอศรีเมืองใหม่ ฯลฯ ตลอดจนการค้นพบเศษภาชนะดินเผาที่มีรอยกดทับรูปคลื่น ลายหวี และลายก้นขดในเขตบ้านก้านเหลืองอำเภอม่วงสามสิบ ซึ่งนักโบราณคดีเชื่อว่าเป็นส่วนหนึ่งของการบรรยายการประกอบพิธีกรรมความอุดมสมบูรณ์ (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2540:567) ตลอดจนการค้นพบกลองมโหระทึกที่ดักกลองในวัฒนธรรมดองซอนในประเทศเวียดนามในบริเวณอำเภอโขงเจียม โดยเฉพาะการค้นพบกลองมโหระทึกดังกล่าวนี้ นักโบราณคดีจึงได้สันนิษฐานว่ากลุ่มคนที่เคยอาศัยอยู่ในพื้นที่ก่อนที่จะมาเป็นจังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบันมีการติดต่อสัมพันธ์กับกลุ่มคนในประเทศเวียดนามมาก่อน (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2540:570) ดังนั้นหากประมวลความสัมพันธ์ระหว่างภาพเขียนสี เครื่องปั้นดินเผาและกลองมโหระทึกที่ขุดค้นพบแล้วจึงอาจกล่าวได้ว่ามนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีได้มีวิวัฒนาการมาถึงสังคมเกษตรกรรมนับตั้งแต่ช่วง 1,500 ปี ผ่านมาด้วยเช่นกัน

4.4.2 สมัยประวัติศาสตร์

หากจัดยุคสมัยประวัติศาสตร์ของพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบันแล้วอาจพิจารณาได้จากการค้นพบจารึกพระเจ้าศรีมเหศวรมัน (จิตรเสน) กษัตริย์ของอาณาจักรเจนละในเขตอำเภอโขงเจียม บริเวณปากแม่น้ำมูล รวมถึงการค้นพบทับหลังศิลปะสมโบร์ไพรกุกซึ่งสันนิษฐานว่าอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 12 และการค้นพบปราสาทหินศิลปะขอมอันเป็นศาสนสถานของศาสนาพราหมณ์ อาทิ ปราสาทบ้านเบญจในเขตอำเภอเดชอุดม และปราสาททาดูนางพญาในเขตอำเภอบุณฑริกที่มีอายุอยู่ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 16 - 18 ยิ่งเป็นเครื่องยืนยันว่า "...บรรดาชุมชนเมืองทั้งหลายในเขตจังหวัด

อุบลราชธานีมีที่มาจากแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย และยุคสมัยประวัติศาสตร์ มีพัฒนาการอย่างสืบเนื่องมาจนปัจจุบันอย่างที่เรียกว่าเกือบจะไม่ขาดสายก็ว่าได้" (ศรีศักร วัลลิโภคม, 2540:558)

นอกจากนี้การค้นพบจารึกสุโขทัยที่กล่าวถึงพระเจ้าฟ้ารุ่งหรือฟ้ารุ่งอม กษัตริย์ของอาณาจักรล้านช้าง (พ.ศ. 1896-1916) ที่ได้ขยายอาณาเขตเข้ามายังดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19-20 เอง ก็ทำให้ทราบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาวเริ่มเข้ามามีบทบาททางการเมืองและวัฒนธรรมในกลุ่มแม่น้ำโขงแทนขอม การกระจายตัวของกลุ่มอิทธิพลไทย-ลาวในฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงได้ครอบคลุมดินแดนที่ตั้งของจังหวัดเลย หนองคาย นครพนม สกลนคร จรดหนองบัวลุ่มภู (หรือหนองบัวลำภูในปัจจุบัน) และได้ขยายศูนย์กลางทางการเมืองและวัฒนธรรมระหว่างฝั่งซ้ายและฝั่งขวาของแม่น้ำโขงในฐานะเมืองคู่แฝด อาทิ หลวงพระบาง-ปากลาย เวียงจันทน์-หนองคาย ปากพินุลย์-ท่าอุเทน สองคอน-คอนคอง-เขมราฐ และอุบล-ปากเซ-จำปาศักดิ์ ในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 23 อีกด้วย (ธิดา สาระยา, 2536:15) นักประวัติศาสตร์ได้ระบุถึงชุมชนบางเมืองของพวกไทย-ลาวของบริเวณฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงในช่วงพุทธศตวรรษที่ 23 ที่สำคัญได้แก่ เมืองท่งหรือเมืองสุวรรณภูมิ (เมืองร้อยเอ็ดในปัจจุบัน) เมืองที่บ้านแก่งสำโรง (ภายหลังคือเมืองกาฬสินธุ์) ชุมชนที่ห้วยเจาะระแมและคอนมดแดง (ภายหลังคือเมืองอุบลราชธานี) ตลอดจนชุมชนที่จตุรัส (ในเขตจังหวัดชัยภูมิ) (ธิดา สาระยา, 2536:15)

การถือกำเนิดของกลุ่มชนไต-ลาวในชุมชนห้วยเจาะระแมและคอนมดแดง หรือเมืองอุบลราชธานีในปัจจุบันนั้นได้มีการอ้างถึงตำนานเมืองอุบลฯ ว่าเมื่อพระเจ้าชัยเชษฐาธิราชที่ 2 (ชัยองค์เว้) พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตเสด็จสวรรคตในปี พ.ศ. 2310 เจ้าพระวอ (หรือพระวราชภักดี) และเจ้าพระตาสองเสนาบดีพี่น้องในกรุงศรีสัตนาคนหุตได้ช่วยให้พระเจ้าสิริบุญสารพระราชนัดดาของพระเจ้าชัยเชษฐาธิราชที่ 5 ขึ้นครองราชย์เป็นพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตแทน ต่อมาพระเจ้าสิริบุญสารทรงระแวงพระทัยว่าเจ้าพระวอและเจ้าพระตาจะก่อกบฏชิงราชสมบัติ จึงมีพระราชดำรินำบุตรสาวของเจ้าพระวอและเจ้าพระตามาเป็นนางห้ามเพื่อเป็นตัวประกัน แต่เจ้าพระตาขัดใจพร้อมกับรวบรวมไพร่พล อาทิ หลวงราชโกษนัย ท้าวคำสู ท้าวคำสิงห์ ท้างเชียงแล ท้าวนาม ฯลฯ หลบหนีออกจากกรุงศรีสัตนาคนหุตมาตั้งบ้านเรือนอยู่บ้านหินโงม (ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย) และภายหลังได้ย้ายไพร่พลลงมาตั้งบ้านอยู่บริเวณเมืองหนองบัวลุ่มภูอันเป็นเมืองของเจ้าปางคำ บิดาเจ้าพระวอและเจ้าพระตามาก่อน

การอพยพไปอยู่เมืองหนองบัวลุ่มภูของเจ้าพระวอและเจ้าพระตา ทำให้พระเจ้าสิริบุญสารทรงคิดว่าเจ้าพระวอและเจ้าพระตาเป็นกบฏจริงจึงได้ส่งกองทัพมายังเมืองหนองบัวลุ่มภู เจ้าพระวอและเจ้าพระตาได้เตรียมตัวป้องกันกองทัพของพระเจ้าสิริบุญสาร โดยการสร้างคูเมืองและกำแพงเมืองใหม่ พร้อมกับขนานนามเมืองหนองบัวลุ่มภูใหม่ว่า "นครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบาน"

พระเจ้าสิริบุญสารได้ยกทัพมาตีนครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบานเป็นระยะเวลา 3 ปีแต่ไม่สำเร็จ จึงมีอุบายนำเครื่องราชบรรณาการเข้ามาอ่อนน้อมต่อพม่า (เอกสารบางฉบับระบุว่าอ่อนน้อมต่อเชียงใหม่) เพื่อขอกองทัพมาช่วย พม่าได้ส่งแม่ทัพชื่อมังละงมาช่วยรบจนกระทั่งเจ้าพระวอและเจ้าพระตาเสียเมืองนครเขื่อนขันธ์ฯ และเจ้าพระตาเสียชีวิตในสนามรบ ส่วนเจ้าพระวอนำไพร่พลอีกส่วนหนึ่งตีฝ่าวงล้อมเข้าศึกออกมาหนีไปอยู่กับพระเจ้าองค์หลวง (ไชยกุมาร) พระเจ้านครจัมปาศักดิ์ เมื่อพระเจ้าสิริบุญสารทรงทราบได้โปรดให้อัครฮาด (ห้าทอง) ยกกองทัพติดตามมาตีทัพเจ้าพระวอ พระเจ้าองค์หลวงจึงโปรดให้พญาเชียงสาขกทัพเข้าตามทันพร้อมกับส่งสุภอักษรมาราชทานอภัยโทษเจ้าพระวอ ซึ่งในที่สุดแล้วพระเจ้าสิริบุญสารทรงยกโทษให้เจ้าพระวอตามสุภอักษรมานั้น

ต่อมาเจ้าพระวอเกิดขัดแย้งกับพระเจ้าองค์หลวงจึงได้นำไพร่พลอพยพออกจากเมืองมาตั้งบ้านอยู่ที่ดอนมดแดงพร้อมกับแต่งตั้งให้ท้าวเพี้ยถือนสุภอักษรมและเครื่องราชบรรณาการผ่านเจ้าเมืองนครราชสีมาเพื่อขอขึ้นกับพระเจ้ากรุงธนบุรี เป็นเหตุให้พระเจ้าสิริบุญสารส่งกองทัพมาโดยพญาสุโพบเป็นแม่ทัพยกทัพมาตีเจ้าพระวออีกครั้งในปี พ.ศ.2320 (เดิม วิชาคพจนกิจ,2530:112) กระทั่งสามารถสังหารพระวอได้ สถานการณ์ดังกล่าวทำให้พระเจ้ากรุงธนบุรีส่งกองทัพมีสมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก และเจ้าพระยาสุรสีห์เป็นแม่ทัพล้อมนครจัมปาศักดิ์และกรุงศรีสัตนาคนหุตไว้ กระทั่งเสียเมืองและได้นำพระพุทธรูปสำคัญได้แก่พระแก้วมรกตและพระบางมาสู่กรุงธนบุรี พร้อมกันนี้พระเจ้ากรุงธนบุรีได้พระราชทานบรรดาศักดิ์ให้กับเจ้าคำผงบุตรของเจ้าพระวอเป็นพระปทุมสุรราช นายกองใหญ่คุมเลกอยู่บริเวณเวียงคอนทอง (หรือเวียงค้อน (ฝ่อน) กลองซึ่งได้แก่บ้านคูบ้านแกในปัจจุบัน) ขึ้นกับนครจัมปาศักดิ์ซึ่งเป็นประเทศราชของกรุงธนบุรีอีกชั้นหนึ่ง

ในปี พ.ศ. 2323 (เดิม วิชาคพจนกิจ,2530:112) พระปทุมสุรราช (คำผง) ได้ร่วมในกองทัพสมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกในการปราบจลาจลยังเมืองเขมรแต่ต้องยกทัพกลับกรุงธนบุรีก่อนเนื่องจากเกิดปัญหาทางการเมืองในกรุงธนบุรี กระทั่งสมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกได้ปราบดาภิเษกขึ้นเป็น

พระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี พระปฐมสุรราช (คำผง) จึงได้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตย้ายไพร่พลจากเวียงคอนกองมายังบ้านห้วยเจาะระแม (หรือบ้านท่าบ่อในปัจจุบัน)

ครั้งถึงปี พ.ศ. 2334 (เดิม วิชาคพจนกิจ,2530:113) เกิดกบฏอ้ายเชียงแก้วซึ่งอยู่บ้านเขาโองแขวงเมืองสัมนคร (หรือเมืองสีพันดอนในปัจจุบัน) ทางด้านฝั่งโขงตะวันออก พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดเกล้าฯ ให้พระพรหมภักดี (ทองอินทร์) ยกกระบัตรเมืองนครราชสีมา (ภายหลังเป็นเจ้าพระยานครราชสีมาเจ้าเมืองนครราชสีมา) ยกทัพไปปราบกบฏอ้ายเชียงแก้วยังบ้านแก่งตะนะ แต่ยังไม่ทันจะเกิดทางมาถึง พระปฐมสุรราช (คำผง) และเจ้าฝ่ายหน้าผู้เป็นพี่ได้ยกทัพจากบ้านห้วยเจาะระแมและบ้านสิงห์ท่าเข้ามาตีกองทัพอ้ายเชียงแก้วแตกพร้อมกับประหารอ้ายเชียงแก้วเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงนับเป็นความชอบแก่ราชสำนักกรุงเทพฯ อย่างยิ่ง

ด้วยเหตุดังกล่าวพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกบ้านห้วยเจาะระแมขึ้นเป็น "เมืองอุบลราชธานีศรีวนาลัยประเทศราช" และอภิเษกให้พระปฐมสุรราช (คำผง) ขึ้นเป็น "พระปฐมวรราชสุริยวงศ์" เจ้าผู้ครองนครอุบลราชธานีฯ ขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ เมื่อวันที่วันจันทร์เดือน 8 แรม 13 ค่ำ จุลศักราช 1154 ปีชวด จัตวาศก (ตรงกับ พ.ศ. 2335) (มูลนิธิสารานุกรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์,2542:5325) ต่อมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปฐมวรราชสุริยวงศ์ (คำผง) เห็นว่าบ้านห้วยเจาะระแมอยู่ริมแม่น้ำมูลน้อยไม่เหมาะกับการตั้งเมืองใหญ่จึงให้ย้ายเมืองมาตั้ง ณ บริเวณฝั่งซ้ายริมแม่น้ำมูล ได้ห้วยเจาะระแม ปากมูลน้อย ที่เรียกว่าคงอยู่ฝั่งตรงข้ามปัจจุบัน (ธิดา สาระยา,2536:146)

เมืองอุบลราชธานีศรีวนาลัยมีเจ้าผู้ครองนครทั้งสิ้น 4 ท่าน ดังนี้ (คณะกรรมการจัดทำหนังสืออุบลราชธานี 200 ปี,2535:12-13)²

² ในสารานุกรมไทยภาคอีสาน ฉบับธนาคารไทยพาณิชย์ (มูลนิธิสารานุกรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์,2542:5326-5330) ระบุถึงช่วงเวลาการดำรงตำแหน่งของเจ้าผู้ครองนครอุบลราชธานีแตกต่างกันไป ดังนี้

1. พระปฐมวรราชสุริยวงศ์ (คำผง) (พ.ศ. 2335-2338)
2. พระพรหมวรราชสุริยวงศ์ (พรหม) (พ.ศ. 2338-2383)
3. พระพรหมราชวงศ์ (ภูทอง) (พ.ศ. 2388-2406)
4. เจ้าพรหมเทวานุเคราะห์วงศ์ (หน่อคำ) (พ.ศ. 2406-2429)

1. พระปฐมวราชสุริยวงศ์ (คำผง) (พ.ศ. 2335 - 2338)
2. พระพรหมวราชสุริยวงศ์ (พรหม) (พ.ศ. 2338 - 2388)
3. พระพรหมราชวงศ์ (กุทอง) (พ.ศ. 2388 - 2409)
4. เจ้าพรหมเทวานุเคราะห์วงศ์ (หน่อคำ) (พ.ศ. 2409 - 2425)

ในสมัยเจ้าพรหมเทวานุเคราะห์วงศ์ (หน่อคำ) ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เกิดปัญหาภายในระหว่างเจ้าผู้ครองนครกับกรมการเมืองที่ "ไม่ปรองดองกัน" (มูลนิธิสารานุกรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542:5330) ประกอบกับราชสำนักกรุงเทพฯ มีนโยบายดำเนินการปรับปรุงแก้ไขปัญหาการจัดการปกครองหัวเมือง จึงได้มีการส่งข้าหลวงจากกรุงเทพฯ มากำกับราชการในปี พ.ศ. 2425 (ระลึก ธานี, บรรณาธิการ, 2527:33) โดยได้ส่งพระยามหาอำมาตยาธิบดี (หรั่ง ศรีเพ็ญ) พร้อมด้วยข้าราชการส่วนกลางมารักษาราชการหัวเมืองตะวันออก มีหลวงภักดีณรงค์ (ทัด ไกรฤกษ์)³ เป็นข้าหลวงกำกับราชการเมืองอุบลราชธานี ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าราชสำนักกรุงเทพฯ ได้ขยายอำนาจการปกครองมายังหัวเมืองลาวภาคตะวันออกอย่างแท้จริง แม้ว่าจะยังคงให้กรมการเมืองเดิมดำรงตำแหน่งเจ้าเมือง อุปฮาด ราชวงศ์ และราชบุตรอยู่ก็ตาม

พ.ศ. 2433 (ระลึก ธานี, บรรณาธิการ, 2527:34) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้มีการจัดรูปแบบการปกครองหัวเมืองใหม่อีกครั้ง โดยรวบรวมเมืองต่างๆ ขึ้นเป็นกองหัวเมือง มีข้าหลวงกำกับราชการกองละ 1 คน หัวเมืองต่างๆ ประกอบไปด้วย หัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออกมีข้าหลวงกำกับราชการอยู่ที่นครจำปาศักดิ์ หัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออกเฉียงเหนือมีข้าหลวงกำกับราชการอยู่ที่เมืองอุบลราชธานี หัวเมืองลาวฝ่ายเหนือมีข้าหลวงกำกับราชการที่เมืองหนองคาย และหัวเมืองลาวฝ่ายกลางมีข้าหลวงกำกับราชการอยู่ที่เมืองนครราชสีมา ในขณะนั้นข้าหลวงกำกับราชการหัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออกเฉียงเหนือได้แก่พระยาราชเสนา (ทัด ไกรฤกษ์)⁴

(ต่อจากหน้า 80) ทั้งนี้ในช่วง พ.ศ. 2383-2388 ถือว่าเป็นช่วงเวลาที่ย่างจากเจ้าผู้ครองนครอุบลราชธานี เนื่องจากการติดสงครามทำให้การแต่งตั้งตำแหน่งเจ้าผู้ครองนครของราชสำนักกรุงเทพฯ ล่าช้า ส่วนในช่วง พ.ศ. 2425-2429 เองก็เป็นช่วงที่ราชสำนักกรุงเทพฯ ได้ขยายอิทธิพลครอบงำหัวเมืองประเทศราชและเจ้าพรหมเทวานุเคราะห์วงศ์ถูกกุ่มตัวอยู่ที่กรุงเทพฯ แล้ว

³ ในหนังสือ "ประวัติศาสตร์อีสาน" (เดิม วิชาชัยพจน์กิจ, 2530) และ "อุบลราชธานี 200 ปี" (คณะกรรมการจัดทำหนังสืออุบลราชธานี 200 ปี, 2535) ระบุว่าก่อนที่จะหลวงภักดีณรงค์จะดำรงตำแหน่งข้าหลวงกำกับราชการเมืองอุบลราชธานี ยังมีผู้ดำรงตำแหน่งนี้ 1 ปี ได้แก่หลวงจินดารักษ์ (อนัด กัปตัน) แต่ต่อมาชื่อของหลวงจินดารักษ์ได้หายไปจากเอกสารฉบับอื่นโดยทำให้ไม่สามารถสืบค้นได้

⁴ บรรดาศักดิ์เดิมคือหลวงภักดีณรงค์นั่นเอง ต่อมาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระยาศรีสิงหเทพ

ต่อมาราชสำนักกรุงเทพฯ พบว่าข้าหลวงกำกับราชการประจำหัวเมืองต่างๆ ไม่สามารถที่จะปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างน่าพอใจ ที่ประชุมเสนาบดีจึงมีมติให้ส่งพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นผู้ใหญ่เสด็จไปปกครองดูแลหัวเมืองต่างๆ อย่างใกล้ชิดอีกครั้งหนึ่ง ในตำแหน่ง "ข้าหลวงต่างพระองค์" โดยรวมหัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออกและหัวเมืองลาวฝ่ายตะวันตกเฉียงเหนือเข้าด้วยกันเรียกใหม่ว่า "หัวเมืองลาวกาว" มีกองรักษาการณ์อยู่ที่นครจำปาศักดิ์และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้านั่งยาเธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากรเป็นข้าหลวงใหญ่ (ข้าหลวงต่างพระองค์) เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2434 (ไพฑูรย์ มีกุล, 2517:25)

พระเจ้านั่งยาเธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากรได้ทรงปฏิรูปหัวเมืองลาวกาวในปี พ.ศ. 2435 ในด้านต่างๆ ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้ (ไพฑูรย์ มีกุล, 2517:37-45)

ด้านการปกครอง ได้มีการจัดทาระบบเลกไพร่ขึ้นใหม่ โดยให้สังกัดตามแขวงที่ตนเองพำนักอยู่ พร้อมทั้งได้มีการส่งข้าหลวงไปประจำตามเมืองต่างๆ และกำกับราชการในเมืองนั้นมิให้เจ้าเมืองใช้อำนาจได้ตามอำเภอใจ

ด้านการเก็บส่วยและอากร มีการแยกประเภทการเก็บส่วยออกเป็น การชำระเงินส่วยที่ค้างอยู่กับส่วยที่ต้องเก็บใหม่ตามการจัดราชการเป็นเขตและแขวงใหม่

ด้านการเกษตรกรรม มีการประกาศห้ามขายข้าวและเคลื่อนย้ายข้าวออกนอกเขตหัวเมืองลาวกาวเพื่อการบรรเทาอุทกภัยและทุพภิกขภัยแก่ราษฎร

ด้านการทหาร มีการเกณฑ์ทหารและการจัดกองทัพในหัวเมืองลาวกาว (ก่อนจะมีพระราชบัญญัติลักษณะการเกณฑ์ทหาร พ.ศ. 2451 จะประกาศใช้) โดยมีการฝึกทหารตามแบบตะวันตกและทหารที่เกณฑ์มายังได้รับเบี้ยเลี้ยงอีกด้วย

ด้านการปราบปรามโจรผู้ร้าย มีการจัดดูแลความสงบภายในอย่างเข้มงวด ซึ่งผลปรากฏว่าจำนวนโจรผู้ร้ายในเขตหัวเมืองลาวกาวมีจำนวนลดลง

⁵ ปรากฏว่านับตั้งแต่พระเจ้านั่งยาเธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากรทรงดำรงตำแหน่งเป็นต้นมาที่ตั้งกองรักษาการณ์อยู่ที่อุบลราชธานีมาโดยตลอด โดยไม่มีการเคลื่อนย้ายไปที่ใด

ในช่วงปี พ.ศ. 2436 (เดิม วิชาคพจนกิจ, 2530:89) ประเทศสยามกับประเทศฝรั่งเศสเกิดกรณีพิพาทที่เรียกว่าวิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 ซึ่งทำให้สยามต้องเสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงให้แก่เมืองขึ้นที่รายรอบนครจำปาศักดิ์ให้ตกเป็นของฝรั่งเศส ระหว่างการเกิดกรณีพิพาทนั้นเองราชสำนักกรุงเทพฯ ได้แต่งตั้งให้พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากรกลับมาดำรงตำแหน่งอธิบดีศาลรับสั่งพิเศษเพื่อว่าความคดีพระยอดเมืองขวาง จึงทำให้พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากรต้องเสด็จกลับมารับตำแหน่งใหม่ที่กรุงเทพฯ พร้อมกันนี้ราชสำนักกรุงเทพฯ จึงได้ส่งพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ไปเป็นข้าหลวงใหญ่สำเร็จราชการมณฑล (หัวเมืองเดิม) ลาวกาวแทนเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2436 โดยตั้งกองรักษาการณ์อยู่ที่เมืองอุบลราชธานีเช่นเดิม

พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ทรงทำการปฏิรูปการปกครองมณฑลลาวกาวดังต่อไปนี้ (ไพฑูรย์ มีกุล, 2517:53-86)

ด้านการปฏิรูปนโยบายการปกครอง เริ่มตั้งแต่การคัดเลือกบุคคลตามเสด็จไปจัดการหัวเมืองด้วยพระองค์เอง และเมื่อทำพิธีรับมอบตราพระราชสิทธิ์เพื่อมอบราชการโดยสมบูรณ์แล้ว ยังทรงผูกสัมพันธ์กับกรมการเมืองท้องถิ่นโดยการรับนางเจียงคำธิดาของท้าวสุรินทร์ชมภู (หมั่น) ซึ่งเป็นญาติกับกรมการเมืองอุบลราชธานี คือพระอุบลกิจประชาบาล (กุดำ สุวรรณภู) และพระอุบลการประชานิตย์ (บุญชู พรหมวงสานนท์) มาเป็นชายา นอกจากนี้ยังมีการจัดสร้างสถานที่ราชการอย่างถาวรพร้อมกับการวางนโยบายชักชวนให้ราษฎรฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงที่เสียดินแดนไปให้ฝรั่งเศสอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศสยาม โดยการยกเว้นเงินราชการเป็นจำนวน 1 ปี พร้อมกับแจกเงินและเสื้อผ้าแก่ผู้อพยพด้วย

ด้านการปฏิรูปการปกครอง ได้มีการจัดแบบแผนการปกครองให้เข้าลักษณะภาคกลาง อาทิ การเปลี่ยนนาม "เส้น" อันเป็นการเรียกเขตการปกครองท้องถิ่นของหัวเมืองลาวมาเป็น "แขวง" มีการจัดตั้งกองปราบเพื่อสมทบกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองท้องถิ่นเพื่อการปราบปรามโจรผู้ร้าย นอกจากนี้ยังมีการนำประเพณีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยามาใช้ เฉพาะเมืองอุบลราชธานีและเมืองขึ้นรายรอบอุบลราชธานีนั้นทำพิธีที่วัดศรีสุวรรณาราม ตัวเมืองอุบลราชธานีนั้นเอง

ในช่วงปี พ.ศ. 2437 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ ร.ศ. 116 ขึ้น โดยมีสาระสำคัญได้แก่การยกเลิกตำแหน่งเจ้าเมือง อุปฮาด ราชวงศ์ และราชบุตร และมีการแต่งตั้ง

ผู้ว่าราชการเมือง ปลัดเมือง ขกกระบัตรเมือง และผู้ช่วยราชการเมืองแทน อย่างไรก็ตามในปี พ.ศ. 2442 ได้มีการประกาศแก้ไขพระราชบัญญัติดังกล่าวอีกครั้งเพื่อจัดการมณฑลชั้นนอกให้เป็นระเบียบ เดียวกับมณฑลชั้นในที่ป็นรูปแบบเทศาภิบาลแล้ว โดยให้เมืองนครจำปาศักดิ์ เมืองอุบลราชธานี เมือง ศรีสะเกษ และเมืองอื่นๆ ในมณฑลลาวการรวมกันเรียกว่า "มณฑลตะวันออกเฉียงเหนือ" พร้อมกันนี้ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์โปรดฯ ให้มีการสำรวจสำมะโนครัวใหม่อีกครั้งเพื่อแก้ไข ปัญหาเรื่องสัญชาติและบุคคลในอารักขาของต่างชาติลักลอบเข้าประเทศสยาม

การปฏิรูปการปกครองของพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ยังเห็นได้จากการกำหนดเกณฑ์การเก็บส่วยและอากรใหม่ การปฏิรูปการศาลและค่าธรรมเนียมการขึ้นศาล การกำหนดให้มีการพิมพ์รูปพรรณสัณฐ์เมื่อมีการซื้อขายกัน โดยกำหนดสถานที่ซื้อขายกันได้แก่อำเภอ หรือ ศาลาเมือง การยกเลิกการสักราชตามตัวที่เป็นความเชื่อของชาวอีสานมาแต่เดิมเพราะถือว่าเป็นความเชื่อที่ผิด การให้ราษฎรใช้นิ้วโป้งมือประทับเอกสารแทนการลงแดงใดในเอกสารต่างๆ ฯลฯ เป็นต้น

ปี พ.ศ. 2443 ได้มีพระบรมราชโองการเปลี่ยนชื่อมณฑลต่างๆ ใหม่ โดยมีมณฑลตะวันออกเฉียงเหนือเปลี่ยนชื่อเป็น "มณฑลอีสาน" (อีสาน) และได้มีการจัดราชการใหม่โดยมีลักษณะเป็นมณฑลเทศาภิบาลโดยแบ่งหัวเมืองต่างๆ ในมณฑลเข้าเป็นบริเวณ ในส่วนของมณฑลอีสานนั้นมีจำนวน 5 บริเวณ ประกอบด้วย บริเวณอุบลราชธานี บริเวณจำปาศักดิ์ บริเวณขุขันธ์ บริเวณสุรินทร์ และบริเวณ ร้อยเอ็ด โดยบริเวณอุบลราชธานีนั้นได้รวมหัวเมืองต่างๆ ได้แก่ เมืองอุบลราชธานี เมืองยโสธร และเมืองเขมราฐเข้าด้วยกัน อีกทั้งการบริหารราชการมณฑลนั้นให้มีข้าหลวงเทศาภิบาลหรือข้าหลวงใหญ่เป็นผู้รับผิดชอบราชการในมณฑลทั้งหมด

ในด้านการปฏิรูปคณะสงฆ์ในพุทธศาสนานั้น ราชสำนักกรุงเทพฯ ได้มีส่วนสำคัญยิ่งต่อการรวมคณะสงฆ์อีสานเข้ากับคณะสงฆ์ไทย⁶ ดังจะเห็นได้จากการที่ราชสำนักกรุงเทพฯ ประกาศใช้แผนจัด

⁶ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 หน้า 116 ระบุความหมายของคำว่าแดงใด "น. รอยกาบบาทหรือรอยขีดเขียน ซึ่งบุคคลทำไว้สำคัญ, ในทางกฎหมาย ถ้าทำลงในเอกสารโดยมีพยานลงชื่อรับรอง 2 คน หรือทำต่อหน้าเจ้าพนักงานที่ถือเสมือนกับลงลายมือชื่อ"

⁷ ที่จริงแล้ว การรวมคณะสงฆ์อีสานเข้ากับคณะสงฆ์ไทยเริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2434 เนื่องจากการเกิดปัญหาภัยคุกคามจากจักรวรรดินิยมตะวันตกเพื่อการควบคุมดูแลกลุ่มอำนาจท้องถิ่นมิให้แยกตัวไปได้ ความต้องการให้พระสงฆ์ในท้องถิ่นจัดการศึกษาในหัวเมืองอีสาน และความต้องการสร้างคณะสงฆ์แห่งชาติที่มีแบบแผนเดียวกันนั่นเอง (กิตติรัตน์ สิริบทินท์, 2533: (1)-(2))

การศึกษาหัวเมือง ร.ศ. 117 (พ.ศ.2441)โดยมีการแต่งตั้งพระญาณรักจิต (จัน สิริจันโท) วัดสุปัฏนารามวรวิหารเป็นผู้อำนวยการศึกษามณฑลอุบลราชธานี ทั้งนี้ผู้อำนวยการศึกษามีหน้าที่รวบรวมพระสงฆ์ในท้องถิ่นที่กระจายอยู่ทั่วมณฑลอุบลราชธานีให้เข้ามาอยู่ภายใต้การปกครองของคณะสงฆ์ไทย มีการปกครองแบบเจ้าคณะแขวง เจ้าคณะเมือง การถวายสมณศักดิ์แด่พระสงฆ์ที่เห็นด้วยกับการปฏิรูปตามแบบราชสำนักกรุงเทพฯ ซึ่งแตกต่างจากราชสำนักล้านช้างเวียงจันทน์ที่พระสงฆ์มณฑลอุบลราชธานีรับมาแต่เดิม รวมถึงการสร้างโรงเรียนสอนภาษาไทยและโรงเรียนสอนพระปริยัติธรรมกระทั่งได้มีการจัดตั้งโรงเรียนสอนหนังสือไทยตลอดทั่วมณฑลอุบลราชธานีในเวลาต่อมา อย่างไรก็ตามก็มีความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนำมาสู่ความไม่ลงรอยกันระหว่างพระสงฆ์และชาวบ้านที่สนับสนุนฝ่ายธรรมยุติกนิกายที่มาจากกรุงเทพฯ กับพระสงฆ์และชาวบ้านที่สนับสนุนฝ่ายมหานิกายในท้องถิ่น

การจัดการปกครองแบบใหม่ที่เกิดขึ้น (ไพฑูรย์ มีกุล, 2517:81-106) อาทิ การประกาศยกเลิกตำแหน่งทางการเมืองการปกครองของกลุ่มอำนาจท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การจัดการปกครองตามแบบแผนของราชสำนักกรุงเทพฯ ทำให้กลุ่มอำนาจท้องถิ่นถูกลดทอนผลประโยชน์ต่างๆ และบังเกิดความไม่พอใจเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ นอกจากนี้การเรียกเก็บเงินด้วยโดยการกำหนดเป็นอัตราซึ่งไม่เคยเกิดขึ้นในการปกครองแบบเดิม รวมถึงความคุ้นชินต่อการจัดเก็บเงินด้วยแบบเดิมของข้าราชการและชาวบ้านทำให้กลายเป็นความเข้าใจผิดระหว่างชาวมณฑลอุบลราชธานีกับราชสำนักกรุงเทพฯ ว่าราชสำนักกรุงเทพฯ กดขี่ชาวมณฑลอุบลราชธานี ดังนั้นจึงง่ายต่อการตกเป็นเครื่องมือของกลุ่มอำนาจท้องถิ่นที่จะสร้างความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับราชสำนักกรุงเทพฯ มากขึ้น โดยการปลุกฝังความเชื่อว่าจะมีผู้มีบุญที่จะนำพาชาวมณฑลอุบลราชธานีไปสู่ความสงบร่มเย็นและปราศจากการครอบงำของราชสำนักกรุงเทพฯ ในที่สุด ซึ่งเรียกว่าขบถผู้มีบุญ ในช่วงปี พ.ศ. 2444 ถึง พ.ศ. 2445นั่นเอง

กลุ่มขบถผู้มีบุญในมณฑลอุบลราชธานีมีจำนวน 3 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มนายบุญจันน้องชายเจ้าเมืองบุขันซ์และท้าวทันบุตรเจ้าเมืองบุขันซ์ ซึ่งไม่พอใจที่ราชสำนักกรุงเทพฯ ไม่แต่งตั้งให้นายบุญจันเป็นเจ้าเมืองแทนพี่ชายซึ่งถึงแก่กรรมลง กลุ่มนี้มีชาวบ้านเป็นพรรคพวกจำนวน 6,000 คน

2. **กลุ่มนายเล็ก (หรือนายเหล็ก)** ตั้งตัวเป็นพระยาธรรมิกราชที่บ้านหนองชำ อำเภอยักษ์ภูมิพิสัย เมืองสุวรรณภูมิ เกลี้ยกล่อมชาวบ้านจากเมืองกาฬสินธุ์ เสด็จภูมิ และสุวรรณภูมิแล้วนำไปสมทบกับกลุ่มนายมันต่อไป
3. **กลุ่มนายมัน (หรือมาน)** ตั้งเป็นองค์ปราสาททอง (ภาษาท้องถิ่นเรียกองค์หาสาทรทอง) อยู่บ้านกระจีน เมืองเขมราฐ มีชาวบ้านเป็นพรรคพวกจำนวน 2,000 คน ต่อมา นำไพร่พลไปสมทบกับท้าวสนนายอำเภอโขงเจียม และกลุ่มนายเล็ก

ยุทธวิธีของกลุ่มขบถผู้มีบุญที่สำคัญได้แก่ การส่งกลุ่มหมอลำที่ร้องคำกลอนสรรเสริญผู้มีบุญทางทิศตะวันออก (ซึ่งหมายถึงฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง)⁸ ที่จะสามารถขับไล่หรือทำให้คนไทยต้องหนีหรือตายไป เมื่อชาวบ้านหลงเชื่อแล้วจึงออกประกาศชวนให้มาสมัครเป็นพรรคพวก ตลอดจนการออกอุบายนำความเชื่อทางพุทธศาสนามาหลอกล่อให้ชาวบ้านเชื่อถือในกลุ่มของตน อาทิ การออกลายแทงพยากรณ์เป็นภาษาไทยและภาษาบาลีจากพระสงฆ์บางรูปว่าบ้านเมืองจะเกิดภัยพิบัติต่างๆ นานา ซึ่งต้องอาศัยผู้มีบุญไม่ว่าจะเป็นพระยาอินทร์ หรือพระยาธรรมิกราชมาช่วย นอกจากนี้การปล่อยข่าวลือถึงอิทธิฤทธิ์ผู้มีบุญต่างๆ ทำให้ชาวบ้านหลงเชื่อและบังเกิดความวุ่นวายเป็นอย่างยิ่ง โดยที่สุดของแผนการก็คือการรวมสองฝั่งแม่น้ำโขงเป็นราชอาณาจักรใหม่ไม่ขึ้นตรงต่อราชสำนักกรุงเทพฯ และประเทศฝรั่งเศส

อย่างไรก็ดี ราชสำนักกรุงเทพฯ โดยพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ได้มีการปราบปรามกลุ่มขบถผิวนุญโดยส่งกำลังทหารออกไปจับกลุ่มผู้นำขบถอันได้แก่องค์ผู้วิเศษต่างๆ และได้มีการปะทะกับไพร่พลกลุ่มขบถอย่างรุนแรง ในครั้งแรกกำลังทหารของพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ไม่สามารถต้านทานกำลังของกลุ่มขบถได้เนื่องจากมีกำลังน้อยกว่าชาวบ้านที่สมัครเป็นพรรคพวกของกลุ่มขบถ ดังนั้นราชสำนักกรุงเทพฯ จึงได้ส่งกองทัพจากมณฑลนครราชสีมา来帮助ปราบกลุ่มขบถอีกทางหนึ่ง การปะทะกันระหว่างกองทัพจากมณฑลนครราชสีมาและมณฑลอิสานกับกลุ่มขบถผิวนุญดำเนินไปพร้อมกับการเจรจามิให้ประเทศฝรั่งเศสเข้ามาแทรกแซง ซึ่งผลที่สุดกลุ่มขบถได้ถูกปราบปรามอย่างราบคาบ โดยจับไพร่พลกลุ่มขบถได้เป็นจำนวน 400 คน พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์จึงทรงตั้งคณะตุลาการพิจารณาโทษ โดยให้ประหารชีวิตหัวหน้ากลุ่มขบถอื่น

⁸ หมายถึง องค์แก้ว ราชบุตรเมืองสาวัน มีบรรดาศักดิ์เดิมคือพระภักดีอาษา ซึ่งไม่พอใจฝรั่งเศสจึงแยกตัวออกไปรวมสมัครพรรคพวกเป็นจำนวนมาก ด้วยความฉลาดขององค์แก้วจึงทำให้ผู้ไม่พอใจราชสำนักกรุงเทพฯ หนีมาเรียนวิธีการต่างๆ เพื่อก่อการขบถในมณฑลอิสาน

ได้แก่ "องค์" ต่างๆ ส่วนพระสงฆ์ที่เข้าร่วมกลุ่มขบถให้ครองสมณเพศในเขตจำกัดตลอดชีวิต หากสึกออกมามีโทษจำคุกตลอดชีวิต นอกนั้นชาวบ้านที่เหลือให้ภาคทัณฑ์สาบานตัวแล้วปล่อยไป

ภายหลังการปราบปรามขบถผู้มีบุญเสร็จสิ้นลง พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ได้ทรงจัดการปกครองมณฑลอิสานแบบค่อยเป็นค่อยไปมากขึ้น การปรับปรุงที่เห็นได้ชัดก็คือการจัดตั้งกองตำรวจภูธรในเมืองต่างๆ การออกประกาศตักเตือนราษฎรในการเลี้ยงชีพและการเสียส่วยอากร การจัดทำสำมะโนประชากร ตลอดจนการให้ชาวมณฑลอิสานระงับภัยจากผู้อพยพในมณฑลบูรพาอีกด้วย

ในปี พ.ศ. 2445 นี้เอง ราชสำนักกรุงเทพฯ ได้มีการออกพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 โดยมีวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ในมาตรา 2 คือ "...ยกเลิกบรรดากฎหมายแบบแผนประเพณีที่ขัดขวางต่อพระราชบัญญัตินี้ มิให้ใช้ในที่นั้นสืบไป..." (กิตติรัตน์ สีสันทน์, 2533:69) การออกพระราชบัญญัติดังกล่าวนี้ได้นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงวัตรปฏิบัติครั้งใหญ่ของพระสงฆ์ในมณฑลอิสานอย่างยิ่ง อาทิ การวางข้อกำหนดไม่ให้พระสงฆ์สามเณรบรรณะวัดวาอารามด้วยตนเอง การออกข้อกำหนดกวาดขันพระสงฆ์ให้ประพฤติอยู่ในพระธรรมและวินัยสงฆ์ และการกำหนดเกี่ยวกับการทำอุโบสถ เทศนาธรรม อ่านศึกษาบทและทำวิสาขบูชาซึ่งเป็นประเพณีจากราชสำนักกรุงเทพฯ โดยแท้ ผลจากการออกพระราชบัญญัติดังกล่าวนี้เองจึงอาจกล่าวได้ว่าส่งผลสำคัญต่อพระสงฆ์แห่งราชสำนักกรุงเทพฯ มีอิทธิพลปกครองเหนือพระสงฆ์ท้องถิ่นได้อย่างสมบูรณ์

ในปี พ.ศ. 2450 (ไพฑูรย์ มีกุล, 2517:115) พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ได้ทรงเปลี่ยนชื่อบริเวณทั้ง 5 ในมณฑลอิสานมาเป็นจังหวัด ได้แก่ จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีปลัดมณฑลจังหวัดเป็นผู้ดูแล สำหรับจังหวัดอุบลราชธานีนั้นมีหม่อมอมรวงศ์วิจิตร (ม.ร.ว.ปฐม คเนจร) ข้าหลวงเดิมเป็นปลัดมณฑลจังหวัดอุบลราชธานีคนแรก จึงอาจกล่าวได้ว่ามณฑลอิสานได้เข้าสู่ระบบเทศาภิบาลที่ขึ้นตรงต่อราชสำนักกรุงเทพฯ อย่างสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2451 นั้นเอง (ไพฑูรย์ มีกุล, 2517:117)

นอกจากนี้พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ยังทรงปฏิรูปการศาล โดยตั้งคณะตุลาการพิจารณาโทษ ตลอดจนการจัดตั้งศาลมณฑลและศาลแขวงขึ้น ตลอดจนได้มีการสร้างและขยาย

เส้นทางคมนาคมมากขึ้น ในส่วนของเมืองอุบลราชธานีนั้นพระเจ้านั่งยาเธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ได้โปรดให้มีการตัดถนนเป็นสัดส่วนเรียบร้อย และนำเอาชื่อเจ้านายในท้องถิ่นมาตั้งเป็นชื่อถนน อาทิ ถนนพรหมเทพ หมายถึงเจ้าพรหมเทวานุเคราะห์วงศ์ ถนนพรหมราช พระพรหมราชวงศา ถนนเชื่อนธานี หมายถึง ถนนตามแนวกำแพงดินของเมือง ถนนพิชิตรังสรรค์ หมายถึงพระเจ้านั่งยาเธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากร และถนนสรรพสิทธิ หมายถึง พระเจ้านั่งยาเธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ เป็นต้น ส่วนการคมนาคมระหว่างเมืองนั้น ได้มีการจัดสร้างทางรถไฟสายกรุงเทพฯ-นครราชสีมา สะพานข้ามแม่น้ำมูล และทำจอเคเบิลไฟไปกลับอำเภอพิบูลมังสาหาร (คณะกรรมการจัดทำหนังสืออุบลราชธานี 200 ปี, 2535:36-45) เพื่อประโยชน์ต่อการเดินทางระหว่างกรุงเทพฯ กับเมืองอุบลราชธานี ที่เดินทางโดยรถไฟมาถึงเมืองนครราชสีมาแล้วเดินทางต่อโดยเรือขึ้นมาถึงเมืองอุบลราชธานีนั่นเอง

ในปี พ.ศ. 2453 (ไพฑูรย์ มีกุล, 2517:123-125) พระเจ้านั่งยาเธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ต้องทรงเสด็จกลับกรุงเทพฯ เพื่อดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงวัง ดังนั้นจึงทรงมอบหน้าที่การปกครองมณฑลแก่พระยาประจักษ์จักรจักร (แหม่ม บุนนาค) ปลัดมณฑลจังหวัดอุบลราชธานีทำการแทน และในปีเดียวกันนั้นเองพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็เสด็จสวรรคต

ในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ ให้มีการปรับปรุงแก้ไขการปกครองมณฑลอีกครั้ง โดยให้แยกออกเป็น 2 มณฑลได้แก่มณฑลอุบลราชธานีกับมณฑลร้อยเอ็ด ในส่วนของมณฑลอุบลราชธานีเองมีการจัดรูปแบบการปกครองย่อยลงไปในรูปแบบของอำเภอและจังหวัด นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2455 เป็นต้นมา (ระลึก ธานี, บรรณาธิการ, 2527:46-48) ประกอบไปด้วยจังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดบุรีรัมย์ผู้ว่าราชการจังหวัดปกครอง

ในวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2465 (ระลึก ธานี, 2527, บรรณาธิการ: 48) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้รวมมณฑลอุบลราชธานี มณฑลร้อยเอ็ด และมณฑลอุดรธานีเข้าด้วยกันรวมเรียกว่า "ภาคอีสาน" มีพระยาราชนิกุลวิบูลย์ภักดี (อวบ เปาวโรหิต) สมุหเทศาภิบาลมณฑลอุดรธานีเป็นอุปราชภาคอีสาน มีกองบัญชาการภาคอีสานที่จังหวัดอุดรธานี ส่วนจังหวัดอุบลราชธานียังคงเป็นที่ตั้งกองบัญชาการมณฑลเช่นเดิม

ต่อมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ประเทศสยามประสบภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าฯ ให้ลดฐานะมณฑลอุบลราชธานีซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของภาคอีสานลงเป็นเพียงจังหวัดหนึ่งขึ้นตรงต่อมณฑลนครราชสีมาตั้งแต่วันที่ 31 มีนาคม พ.ศ.2468 (ระลึก ธานี, 2527,บรรณาธิการ:49) ตราบจนคณะราษฎรทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475

หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้ 1 ปี รัฐบาลได้ยกเลิกการปกครองแบบเทศาภิบาลออกทั้งหมดโดยให้จังหวัดต่างๆ ขึ้นตรงต่อรัฐบาลกลางที่กรุงเทพฯ เนื่องจากการคมนาคมเจริญขึ้นทำให้การบังคับบัญชาระหว่างกรุงเทพฯ และหัวเมืองต่างๆ มีความสะดวกรวดเร็วจนไม่จำเป็นต้องใช้การปกครองแบบเทศาภิบาลอีกแล้ว (คณะกรรมการจัดทำหนังสืออุบลราชธานี 200 ปี,2535:50)

ในการเลือกตั้งครั้งแรกของประเทศสยามเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2476 จังหวัดอุบลราชธานีมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 3 คนได้แก่ นายเลียง ไชยกาล นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ และนายเนย สุจิมา ซึ่งมีบทบาททางการเมืองอย่างยิ่ง ซึ่งมักไม่ลงรอยกับรัฐบาลในเรื่องการพัฒนาภาคอีสานโดยที่รัฐบาลเองไม่ได้เข้าใจปัญหาของชาวอีสานอย่างแท้จริง (คณะกรรมการจัดทำหนังสืออุบลราชธานี 200 ปี,2535:54) ดังจะเห็นได้ว่ารัฐบาลมีการออกพระราชบัญญัติหลายฉบับ อาทิ พระราชบัญญัติโอนคดีดิน พ.ศ. 2479 พระราชบัญญัติคุ้มครองและสงวนป่า พ.ศ. 2481 ฯลฯ ซึ่งทำให้ชาวอีสานเดือดร้อน นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์จึงเป็นแกนนำสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในภาคอีสานคัดค้านการออกกฎหมายของรัฐบาล ทำให้รัฐบาลไม่ค่อยไว้วางใจกลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคอีสานเท่าใดนัก และมีการจับตาพฤติกรรมของกลุ่มนายทองอินทร์โดยตลอด จนกระทั่งเมื่อเกิดกรณีสังหารอดีตรัฐมนตรีในวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2492 (คณะกรรมการจัดทำหนังสืออุบลราชธานี 200 ปี,2535:62) นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ซึ่งเป็นอดีตรัฐมนตรีโดนลอบสังหารด้วย จึงนับเป็นการลดทอนบทบาทอันเข้มแข็งทางการเมืองการปกครองของชาวอุบลราชธานีในฐานะผู้นำของหัวเมืองอีสานตราบจนปัจจุบัน

อนึ่ง เพื่อเป็นการเชื่อมโยงสมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์ซึ่งช่วยให้มีความเข้าใจประเพณี วิถีชีวิต และศิลปวัฒนธรรมของชาวจังหวัดอุบลราชธานีต่อไป จึงสรุปเหตุการณ์สำคัญในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีดังต่อไปนี้

12,000 - 7,700 ปีก่อนประวัติศาสตร์ มนุษย์ในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีอยู่ในสังคมการล่าสัตว์ เนื่องจากการสำรวจพบโบราณวัตถุที่เกี่ยวกับการล่าสัตว์ ซึ่งได้แก่เครื่องมือหิน อาทิ ขวานหินขัด เครื่องมือหินกระเทาะ และสะเก็ดหินควอร์ตเป็นจำนวนมาก ในพื้นที่อำเภอเขมราฐ และอำเภอตาลสุม

1,500 ปีก่อนประวัติศาสตร์ มนุษย์ในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีอยู่ในสังคมเกษตรกรรม เนื่องจากการสำรวจพบโบราณสถานและโบราณวัตถุที่เชื่อว่ามีส่วนต่อพิธีกรรมเพื่อความอุดมสมบูรณ์ (fertility ritual) ทางเกษตร ซึ่งประกอบไปด้วยคันพบภาพเขียนสีตามหน้าผา เศษภาชนะดินเผา และกลองมะโหระทึก ในพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอโขงเจียม อำเภอดงรัก อำเภอพิบูล อำเภอวังสามสี อำเภอเขมราฐ ฯลฯ

พุทธศตวรรษที่ 12 รูปแบบชุมชนในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีมีความชัดเจนมากขึ้น การค้นพบจารึกอักษรปัลลวะภาษาสันสกฤต บริเวณปากแม่น้ำมูลทำให้ทราบว่าอาณาจักรเจนละซึ่งเป็นต้นแบบอารยธรรมขอมโบราณมีอิทธิพลในพื้นที่บริเวณดังกล่าว

พุทธศตวรรษที่ 15 - 18 อารยธรรมขอมได้ส่งอิทธิพลมาสู่พื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบัน จากการค้นพบโบราณสถานปราสาทหินบริเวณอำเภอเดชอุดม และอำเภอนูนทรียะ

พุทธศตวรรษที่ 19 - 20 กลุ่มชนไต-ลาวเริ่มมีบทบาททางการเมืองในกลุ่มแม่น้ำโขงแทนอาณาจักรขอม ในส่วนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงครอบคลุมดินแดนจังหวัดเลย หนองคาย นครพนม สกลนคร จรดหนองบัวลำพู

พุทธศตวรรษที่ 23 ศูนย์กลางทางการเมืองและวัฒนธรรมของกลุ่มไต-ลาว บริเวณลุ่มน้ำโขงได้ขยายวงกว้างมากขึ้น โดยมีการจับคู่เป็นเมืองแฝดระหว่างฝั่งซ้ายและฝั่งขวาของแม่น้ำโขง อาทิ หลวงพระบาง-ปากลาย เวียงจันทน์-หนองคาย ปากพินุลย์-ท่าอุเทน ส่องคอนคอง-เขมราฐ และอุบล-ปากเซ-จำปาศักดิ์

พ.ศ.2310 เจ้าพระวอและเจ้าพระตาช่วยให้พระเจ้าสิริบุญสารขึ้นครองราชย์กรุงศรีสัตนาคนหุต แทนพระเจ้าชัยเชษฐาธิราชที่ 5 และเกิดปัญหาความไม่วางพระทัยของพระเจ้าสิริบุญสารจนเจ้าพระวอและเจ้าพระตาต้องอพยพหนีออกมาจากกรุงศรีสัตนาคนหุตไปเมืองหนองบัวลุ่มภูซึ่งพระเจ้าสิริบุญสารทรงยกทัพมาตีจนกระทั่งเมือง

หนองบัวลุ่มภูแต่ครั้งนี้เจ้าพระดาเลิยชีวิตในสนามรบด้วย และเจ้าพระวอจึงพาไพร่พลอพยพมาพึ่งพระเจ้าองค์หลวง (ไชยกุมาร) ณ นครจำปาศักดิ์

พ.ศ.2314 พระเจ้าสิริบุญสารยกทัพมาปราบเจ้าพระวอและเจ้าพระดาบริเวณเมืองจำปาศักดิ์ แต่พระเจ้าองค์หลวง (ไชยกุมาร) ขอภัยโทษไว้

พ.ศ. 2315 เกิดความขัดแย้งระหว่างเจ้าพระวอและพระเจ้าองค์หลวง (ไชยกุมาร) กระทั่งเจ้าพระวออพยพไพร่พลมาที่ดอนมดแดง พร้อมกับส่งเครื่องราชบรรณาการเพื่อขอเป็นเมืองขึ้นกับราชสำนักธนบุรี

พ.ศ. 2319 - พ.ศ.2320 พระเจ้าสิริบุญสารทราบข่าวความขัดแย้งระหว่างเจ้าพระวอกับพระเจ้าองค์หลวง (ไชยกุมาร) จึงส่งกองทัพมารุกรานเจ้าพระวอ จนกระทั่งเจ้าพระวอเสียชีวิตในสนามรบ

พ.ศ. 2321 สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก (ทองด้วง) และเจ้าพระยาสุรสีห์ (บุญมา) ยกทัพไปปราบพระเจ้าองค์หลวง (ไชยกุมาร) ณ นครจำปาศักดิ์ซึ่งในที่สุดนครจำปาศักดิ์ตกเป็นประเทศราชกรุงธนบุรีในเวลาต่อมา นอกจากนี้ยังสามารถปราบปรามไปถึงกรุงศรีสัตนาคนหุต พร้อมกับอัญเชิญพระแก้วมรกตมาสู่กรุงธนบุรีอีกด้วย

พ.ศ.2323 สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีแต่งตั้งให้ท้าวคำผงบุตรเจ้าพระวอเป็นพระปทุมสุรราช นายกองใหญ่คุมเลกบริเวณเวียงคอนกลอง (บ้านคูบ้านแกในปัจจุบัน)

พ.ศ. 2325 สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีเสด็จสวรรคต

พ.ศ. 2329 พระปทุมสุรราช (คำผง) อพยพไพร่พลมาตั้งอยู่ที่บ้านห้วยเจาะระเม (ทิศเหนือของจังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบัน)

พ.ศ. 2335 เกิดกบฏอ้ายเชียงแก้วขึ้นนครจำปาศักดิ์ ยังไม่ทันที่กองทัพราชสำนักกรุงเทพฯ จะทำการปราบปราม พระปทุมสุรราช (คำผง) พร้อมด้วยน้องชายสามารถสังหารอ้ายเชียงแก้วได้ก่อน พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช จึงโปรดเกล้าฯ ให้พระปทุมสุรราช (คำผง) เป็น "พระปทุมวรราชสุริยวงศ์" และยกฐานะบ้านห้วยเจาะระเมขึ้นเป็น "เมืองอุบลราชธานีศรีวนาลัยประเทศราช"

พ.ศ. 2337 พระปทุมวรราชสุริยวงศ์ (คำผง) ตั้งวัดหลวง อันเป็นสถานที่ถือน้ำพิพัฒน์สัตยาของข้าราชการในเวลาต่อมา

พ.ศ. 2338 พระพรหมวรราชสุริยวงศ์ (พรหม) น้องชายดำรงตำแหน่งเจ้าประเทศราชสืบต่อพระปทุมวรราชสุริยวงศ์ (คำผง) ผู้เป็นพี่ซึ่งถึงแก่กรรมลง

- พ.ศ. 2352 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเสด็จสวรรคต
- พ.ศ. 2357 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงตั้งเมืองยโสธร และเมืองเขมราฐธานี
(อำเภอเขมราฐในปัจจุบัน)
- พ.ศ. 2364 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงตั้งเมืองโขงเจียง (อำเภอโขงเจียม)
- พ.ศ. 2388 พระพรหมราชวงศา (กูทอง) ดำรงตำแหน่งเจ้าประเทศราชสืบต่อพระพรหมวรราช
สุริยวงศ์ (พรหม) ผู้เป็นบิดา
พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตั้งเมืองเสนางคนิคม เมืองเดชอุดม และ
เมืองคำเขื่อนแก้ว
- พ.ศ. 2390 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตั้งเมืองบัว (อำเภออุบลรัตน์)
- พ.ศ. 2394 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต
- พ.ศ. 2396 การก่อสร้างวัดสุปฏิภูมิารามวรวิหารจากการพระราชทานทรัพย์จากพระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยเป็นวัดธรรมยุติกนิกายแห่งแรกในภาคอีสาน
- พ.ศ. 2406 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตั้งบ้านกว้างลำชะโค ตำบลปากมูล
เป็นเมืองพิบูลมังสาหาร
ทรงตั้งบ้านสะพือ เป็นเมืองตระการพินิจผล
- พ.ศ. 2409 เจ้าพรหมเทวานุเคราะห์วงศ์ (หน่อคำ) ซึ่งเดิมเป็นเจ้าราชวงศ์นครจำปาศักดิ์ดำรง
ตำแหน่งเจ้าประเทศราชสืบต่อจากพระพรหมราชวงศา (กูทอง)
- พ.ศ. 2411 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต
- พ.ศ. 2422 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตั้งบ้านท่าแขก เป็นเมืองขามเฒ่า-
มณฑล
ทรงตั้งบ้านพระเหลา (บ้านพระเหลา) เป็นเมืองพนานิคม
- พ.ศ. 2423 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตั้งบ้านนาบอน เป็นเมืองวารินชำ-
ราบ
- พ.ศ. 2424 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตั้งบ้านจันทนาโคม เป็นเมืองโคม
ประดิษฐ์ (ปัจจุบันเป็นหมู่บ้านโคมประดิษฐ์ อำเภอน้ำยืน)
- พ.ศ. 2425 ราชสำนักกรุงเทพฯ ส่งหลวงภักดีณรงค์ (ทัต ไกรฤกษ์) เป็นข้าหลวงกำกับราชการ
เมืองอุบลราชธานี ถือว่ากลุ่มอำนาจท้องถิ่นเมืองอุบลราชธานีต้องสูญเสียอำนาจ
การปกครองแก่ราชสำนักกรุงเทพฯ อย่างแท้จริง

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตั้งบ้านที่เมืองเกษมสีมา ปัจจุบันคือ อำเภอวังสามสิบ

พ.ศ. 2434 ราชสำนักกรุงเทพฯ รวมหัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออกและหัวเมืองลาวฝ่ายตะวันตกเฉียงเหนือ เรียกใหม่ว่า “หัวเมืองลาวกาว” โดยมีพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากร เป็นข้าหลวงใหญ่ (ข้าหลวงต่างประเทศ) สำเร็จราชการอยู่ที่เมืองอุบลราชธานี

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตั้งโรงเรียนอุบลवासีกสถาน เป็นโรงเรียนชายแห่งแรกในเมืองอุบลราชธานี และตั้งโรงเรียนสตรี (โรงเรียนแม่หนู) เป็นโรงเรียนหญิงแห่งแรกในเมืองอุบลราชธานี ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนนารี-นุกูล

พ.ศ. 2436 พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากรต้องเสด็จกลับไปรับตำแหน่งอธิบดีศาลรับสั่งที่กรุงเทพฯ โดยพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ทรงเป็นข้าหลวงใหญ่สำเร็จราชการอยู่ที่เมืองอุบลราชธานีแทน

พ.ศ. 2441 ราชสำนักกรุงเทพฯ ประกาศใช้แผนจัดการศึกษาหัวเมือง ร.ศ. 117 เพื่อการรวบรวมคณะสงฆ์อีสานกับคณะสงฆ์ไทย โดยมีพระญาณรักจิต (จัน สิริจันโท) เป็นผู้อำนวยการศึกษาตลอดหัวเมืองมณฑลอีสาน

พ.ศ. 2442 ราชสำนักกรุงเทพฯ ได้จัดระบบการปกครองหัวเมืองลาวกาวใหม่เป็นแบบเทศาภิบาล โดยให้เมืองนครจำปาศักดิ์ เมืองอุบลราชธานี เมืองศรีสะเกษ และเมืองอื่นๆ ในมณฑลลาวกาวเดิมรวมกัน เรียกใหม่ว่า “มณฑลตะวันออกเฉียงเหนือ” ราชสำนักกรุงเทพฯ บังคับให้ทุกภาคในราชอาณาจักรมีการทำบุญวันวิสาขบูชา

พ.ศ. 2443 ราชสำนักกรุงเทพฯ เปลี่ยนชื่อจากมณฑลตะวันออกเฉียงเหนือเป็น “มณฑลอีสาน” ประกอบด้วย 5 บริเวณ ได้แก่ บริเวณอุบลราชธานี บริเวณจำปาศักดิ์ บริเวณขุขันธ์ บริเวณสุรินทร์ และบริเวณร้อยเอ็ด

พ.ศ. 2444 – 2445 เกิดขบถผู้มีบุญในมณฑลอีสาน

พ.ศ. 2445 ราชสำนักกรุงเทพฯ ประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 มีสาระสำคัญได้แก่การยกเลิกแบบแผนประเพณีในท้องถิ่นต่างๆ และบังคับให้วัดต่างๆ จัดประเพณีวันวิสาขบูชา

- พ.ศ. 2450 พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ทรงเปลี่ยนชื่อบริเวณทั้ง 5 ใน มณฑลอีสานเป็นจังหวัด ได้แก่ จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัด สุรินทร์ และจังหวัดบุรีรัมย์
- พ.ศ. 2453 พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์เสด็จกลับกรุงเทพฯ เพื่อรับ ตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงวัง โดยทรงมอบหมายให้พระยาประจักษ์จักรจักร (แช่ม บุนนาค) ปลัดมณฑลจังหวัดอุบลราชธานีทำการแทน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต
- พ.ศ. 2455 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแยกมณฑลอีสานออกเป็น “มณฑล อุบลราชธานีกับมณฑลร้อยเอ็ด” และมีการจัดการปกครองแบบอำเภอและจังหวัด ในแต่ละมณฑล
- พ.ศ. 2465 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯ ให้รวมมณฑลอุบลราชธานี มณฑลร้อยเอ็ดและมณฑลอุดรธานีเป็น “ภาคอีสาน” มีพระยาราชินิกุลวิบูลย์ภักดี (อวบ เปาวโรหิต) เป็นอุปราชภาคอีสานคนแรก
- พ.ศ. 2468 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงลดฐานะมณฑลอุบลราชธานีลงเป็น “จังหวัดอุบลราชธานี” ขึ้นตรงต่อมณฑลนครราชสีมา
- พ.ศ. 2473 เปิดใช้ทางรถไฟสายศรีสะเกษ – อุบลราชธานีระยะทาง 91 กิโลเมตร ซึ่งนับเป็น การเชื่อมทางรถไฟสายกรุงเทพฯ – อุบลราชธานีได้อย่างสมบูรณ์
- พ.ศ. 2475 เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และเป็นการเปลี่ยนแปลงอำนาจการบริหารราชการ แผ่นดินจากราชสำนักกรุงเทพฯ สู่คณะราษฎรโดยสิ้นเชิง
- พ.ศ. 2476 มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรกในประเทศสยาม โดยจังหวัด อุบลราชธานีมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสิ้น 3 คน ได้แก่ นายเลียง ไชย- กาล นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ และนายเนย สุจิมา ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนา ภาคอีสานและจังหวัดอุบลราชธานีอย่างมาก
- พ.ศ. 2492 เกิดกรณีสังหารอดีตรัฐมนตรี โดยนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ถูกลอบสังหาร และนับ เป็นการยุติบทบาททางการเมืองของชาวจังหวัดอุบลราชธานีตราบนานปัจจุบัน
- พ.ศ. 2494 – 2495 จัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูในจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อมาคือสถาบันราชภัฏ อุบลราชธานี)

- พ.ศ. 2497 จัดตั้งศูนย์กลางอบรมการศึกษาผู้ใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี (Thailand UNESCO Fundamental Education Center – TUFEC)
- พ.ศ. 2498 ตั้งโรงพยาบาลประจำจังหวัดอุบลราชธานี มีจำนวน 135 เตียง และตั้งโรงพยาบาลโรคจิตที่จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 580 เตียงด้วย
- พ.ศ. 2514 เปิดใช้เขื่อนสิรินธรซึ่งทำให้วิถีชีวิตชาวอุบลราชธานีเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จังหวัดอุบลราชธานีมีการผลิตกระแสไฟฟ้าใช้ทั้งจังหวัดเป็นครั้งแรก อำเภอโขยงไชยโยแยกออกจากจังหวัดอุบลราชธานี ตั้งเป็นจังหวัดโขยงไชยโย
- พ.ศ. 2520 องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว (อ.ส.ท.) ซึ่งต่อมาเป็นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) และได้สนับสนุนให้งานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีเป็นงานท่องเที่ยวระดับชาติ
- พ.ศ. 2522 คณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษาขอพระราชทานเทียนพรรษาจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
- พ.ศ. 2534 จัดตั้งมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
- พ.ศ. 2537 อำเภออำนาจเจริญแยกออกจากจังหวัดอุบลราชธานี ตั้งเป็นจังหวัดอำนาจเจริญ

4.4.3 สมัยปัจจุบัน

นอกจากที่จังหวัดอุบลราชธานีจะก่อปรด้วยประวัติศาสตร์ที่ยาวนานแล้ว ชาวจังหวัดอุบลราชธานีเองยังมีความยึดมั่นในวัฒนธรรมของตนที่สืบทอดมาอย่างยาวนานอีกด้วย เห็นได้จากการกล่าวถึงความเป็น “ถิ่นนักบุญแห่งบัวบาน ถิ่นไทยนักปราชญ์” กระทั่ง “งามล้ำเทียนพรรษา” ในคำขวัญประจำจังหวัดทั้งในอดีตและปัจจุบันที่แฝงนัยแห่งความเชื่อของการธำรงภูมิปัญญาและประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองอย่างยิ่ง คำขวัญประจำจังหวัดในอดีตและปัจจุบันดังกล่าวได้แก่ “เมืองแห่งสุนทรีย์ รับสุริย์แรกอรุณ ถิ่นนักบุญแห่งบัวบาน งานเทศกาลเทียนพรรษา แหล่งอารยก่อนประวัติศาสตร์ สนามบินนานาชาติ ประตูก้าวกับอินโดจีน” และ “อุบลราชธานี เมืองดอกบัวงาม แม่น้ำสองสี มีปลาแซบหลาย หาดทรายแก่งหิน ถิ่นไทยนักปราชญ์ ทวยราษฎร์ใฝ่ธรรม งามล้ำเทียนพรรษา ผาแต้มก่อนประวัติศาสตร์” อย่างไรก็ตามต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อของจังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบันมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.4.3.1 แบบแผนพฤติกรรม

ชาวบ้านในจังหวัดอุบลราชธานีมีการเคารพผู้อาวุโสมาตั้งแต่อดีตดังจะเห็นได้จากการให้เกียรติผู้อาวุโสในชุมชนเป็นเสมือนที่ปรึกษาของผู้นำชุมชนอีกชั้นหนึ่ง โดยที่ผู้อาวุโสดังกล่าวยังมีหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนอีกด้วย ขณะที่ผู้นำชุมชนซึ่งแม้จะมีการเลือกจากสมาชิกของเชื้อสายตระกูลที่เคยเป็นผู้นำมาก่อน ไม่ว่าจะเป็นกำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน แต่ผู้นำชุมชนดังกล่าวก็เป็นเพียงคนกลางในการติดต่อระหว่างรัฐกับประชาชนเท่านั้น อย่างไรก็ตามสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันได้ส่งผลให้บางครั้งการรอคอยผู้นำชุมชนในฐานะคนกลางจึงไม่ประสบผลสำเร็จในบางสถานการณ์นัก อาทิ กรณีความขัดแย้งเรื่องปากมูลที่ชาวบ้านจังหวัดอุบลราชธานีที่ได้รับผลกระทบเข้ามาเรียกร้องโดยตรงต่อรัฐบาล ซึ่งชี้ให้เห็นว่าชาวจังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบันตระหนักถึงสิทธิของตนเองในฐานะเจ้าของประเทศตามระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างดี

ขณะเดียวกัน ชาวจังหวัดอุบลราชธานีเองก็มีได้ละเลยแนวปฏิบัติที่ยึดถือมาตั้งแต่อดีต สิ่งที่เห็นได้ชัดที่สุดก็คือการที่ชาวอุบลราชธานียังคงยึดถือฮีตสิบสองคองสิบสี่อันมีพื้นฐานทางความคิดมาจากศาสนาพุทธเป็นหลักเป็นแนวทางและข้อปฏิบัติจนเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต ในฐานะชาวบ้านกระทั่งผู้ปกครอง ทั้งนี้คำว่าฮีตสิบสองนั้น มาจากคำว่า “จารีต” ซึ่งหมายถึงประเพณีที่จะต้องปฏิบัติภายใน 12 เดือน ของทุกปี และถือเป็นจรรยาของสังคม ซึ่งถ้าฝ่าฝืนจะถือเป็นความผิดโดยการตั้งข้อรังเกียจและไม่มีใครคบค้าสมาคมด้วย ที่เรียกว่า ผิดฮีตนั่นเอง นอกจากนี้ข้อดีของการปฏิบัติตามฮีตสิบสองยังนับเป็นการสร้างความสนิทสนมกันทั้งในชุมชนและต่างชุมชนผ่านพิธีกรรมของทุกเดือนในรอบปีอีกด้วย ส่วนคองสิบสี่นั้น มาจากคำว่า คลองธรรม หมายถึงแนวทางที่ใช้ปฏิบัติระหว่างกัน ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครอง หรือระหว่างคนธรรมดาพึงปฏิบัติต่อกัน โดยมีจำนวนทั้งสิ้น 14 ข้อ ทั้งนี้อาจสรุปความสำคัญได้ ดังต่อไปนี้ (คณะกรรมการจัดทำหนังสืออุบลราชธานี 200 ปี, 2535:111-114 และ เอกวิทย์ ฌ ฌกลาง, 2540:150-152)

ฮีตสิบสอง

บุญเดือนอ้าย (เดือนเจียง) หรือบุญเข้ากรรม อยู่ในช่วงเดือนธันวาคม โดยมากนิยมทำวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนอ้ายเป็นหลัก ทั้งนี้เชื่อกันว่าเป็นเดือนที่พระสงฆ์อยู่ปริวาสกรรม (เข้ากรรม)

เพื่อให้พระสงฆ์ผู้กระทำผิดได้สารภาพต่อหน้าคณะสงฆ์ เพื่อเป็นการฝึกจิตสำนึกถึงความบกพร่องของตน เบาะมุ่งปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามพระวินัยต่อไป ทางด้านฆราวาสจะมีการทำบุญเลี้ยงพิมพ์ ผีหมอ ผีฟ้า ผีแดน และพระภิกษุสงฆ์ เพราะถือกันว่าจะได้บุญมาก นอกจากนี้ในเดือนนี้เป็นช่วงเวลาที่ยาวนานที่สุด จึงต้องลงแขกเกี่ยวข้าว การทำปลาร้า ปลาแดก เพื่อเป็นเสบียงตลอดปีอีกด้วย

บุญเดือนยี่ หรือบุญคูณลาน อยู่ในช่วงเดือนมกราคม เป็นการทำบุญหลังจากชาวบ้านได้ทำการเก็บเกี่ยวข้าวเป็นที่เรียบร้อยและนำขึ้นยุ้งฉางดังนั้นจึงต้องทำบุญเพื่ออุทิศข้าวส่วนนั้นเอง การทำบุญคูณลานนี้มีความประสงค์เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ข้าวเปลือกที่เก็บเกี่ยวเสร็จและจะนำไปใช้สอยต่อไป ในงานบุญนี้จะมีการปักข้าวในยุ้งออกมาเป็นปฐมฤกษ์เพื่อนำมาเลี้ยงพระนอกจากนี้ชาวบ้านยังถือเป็นช่วงของการเตรียมสะสมพื้นไผ่หุงต้มที่บ้านต่อไปอีกด้วย ทั้งนี้หากชาวบ้านที่ร่วมทำบุญเป็นกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยปลูกประรำพิธีต่างหากจะเรียกว่า “บุญคุ้ม” แต่ถ้าชาวบ้านร่วมกันทำเป็นจำนวนมากโดยนำข้าวไปกองรวมกันที่ศาลากลางบ้านหรือศาลาโรงธรรมจะเรียกว่า “บุญคุ้มข้าวใหญ่” ซึ่งเชื่อกันว่า จะได้บุญมากที่สุดอีกด้วย

บุญเดือนสาม หรือบุญข้าวจี๋และบุญมาฆบูชา อยู่ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ เป็นงานบุญที่ชาวบ้านจะตัดบาตรข้าวจี๋ในเวลาเช้า นอกจากนี้ยังมีการลงขันผลผลิตไว้ที่วัด ซึ่งเรียกว่าพิธีบุญประทายข้าวเปลือก นั่นเอง นอกจากนี้กระเพณีในงานบุญเดือนสามยังได้แก่งานบุญมาฆบูชาซึ่งคล้ายคลึงกับภาคอื่นๆ ทั่วประเทศ อีกด้วย

บุญเดือนสี่ หรือบุญพระเวส (เวส) อยู่ในช่วงเดือนมีนาคม เป็นงานบุญเทศน์มหาชาติ เนื่องจากความเชื่อที่ว่าผู้ใดฟังเทศน์มหาชาติหรือเรื่องพระเวสตันครครบ 13 กัณฑ์ในวันเดียว จะได้ไปเกิดในยุคพระศรีอารยเมตไตรยอันเป็นยุคที่มีความอุดมสมบูรณ์นั่นเอง ในงานบุญนี้มักจะมีผู้นำของมาถวายพระซึ่งเรียกว่า “กัณฑ์หลอน” หรือถ้าจะถวายพระที่ตนนิมนต์จะเรียกว่า “กัณฑ์จอบ” เพราะต้องขุดพระที่ตนจะถวายให้แน่ใจก่อน นอกจากนี้ในงานบุญยังมีการอุทิศส่วนกุศลแก่บรรพบุรุษ และมีการจัดขบวนจีนเลี้ยงกันอีกด้วย

⁹ ข้าวจี๋ คือการนำข้าวเหนียวที่นึ่งสุกแล้วมาใส่น้ำอ้อยปั่นเป็นก้อนขนาดเท่าผลมะตูมแล้วนำไปย่างไฟ (หรือที่เรียกว่าจี๋) ให้สุกพอควร จากนั้นโรยเกลือและทาด้วยไข่ไก่โดยรอบ แล้วนำไปย่างไฟอีกครั้งจนสุกรับประทานได้

บุญเดือนห้า หรือบุญสงกรานต์หรือบุญสงกรานต์ อยู่ในช่วงเดือนเมษายน ถือเป็นงานเริ่มต้นปีใหม่ โดยการสงกรานต์พระพุทธรูปและพระสงฆ์ ตลอดจนผู้ใหญ่ เช่น เจ้าเมือง พ่อแม่ และปู่ย่า ตา ยาย นอกจากนี้ยังมีการสงกรานต์เครื่องคำของคุณ เช่น เขา นอ งา เขี้ยวหมูตัน ซึ่งถือว่าเป็นสิริมงคล รวมถึงการก่อพระทราย (กองปะทาย) และทำบุญอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้เสียชีวิตอีกด้วย อนึ่งการทำบุญสงกรานต์กำหนดให้วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 ซึ่งบางครั้งเรียกว่า “งานบุญเดือน 5 ”

บุญเดือนหก หรือบุญบั้งไฟ อยู่ในช่วงเดือนพฤษภาคม ซึ่งถือว่าเป็นช่วงเริ่มต้นของฤดูฝน ดังนั้นชาวบ้านจึงมีการจุดบั้งไฟเพื่อบูชาพระยาแถนและขอให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล งานบุญบั้งไฟนับว่าพระสงฆ์มีส่วนร่วมเป็นอย่างมากเนื่องจากพระสงฆ์สามเณรได้ร่วมทำบั้งไฟแข่งกับชาวบ้านอีกด้วย นอกจากนี้ชาวบ้านยังมีการจัดอาหาร เหล้ายา มาเลี้ยงกัน ตลอดจนมีการแข่งและการแข่งกลอง (แข่งตีกลอง)ในงานอีกด้วย นอกจากนี้ในเดือนหกยังมีงานบวชนาคเพื่อสืบต่อพุทธศาสนาและการทำบุญวันวิสาขบูชาโดยมีประเพณีเช่นเดียวกับภาคอื่นๆ เนื่องจากเพิ่งนำเข้ามาจากราชสำนักกรุงเทพฯ ในช่วงปี พ.ศ. 2442

บุญเดือนเจ็ด หรือบุญข้าสะหรือบุญเบิกบ้าน อยู่ในช่วงเดือนมิถุนายน เป็นงานบุญบูชาบรรพบุรุษ มีการเช่นสรวงหลักเมือง หลักบ้าน ปู่ตา ผีเมือง ผีนาตาแฮก อีกทั้งชาวบ้านจะพร้อมใจกันปิดกวาดทำความสะอาดคุ่มบ้านและข้าวของเครื่องใช้เพื่อป้องกันเสนียดจัญไร งานบุญนี้ชาวบ้านจะทำสังฆทานพร้อมกับสวดคาถาไล่ผีและปัดรังควาน ต่อจากนั้นมีการเตรียมตักกล้า แหกนา และทำไร่

บุญเดือนแปด หรือบุญเข้าพรรษา อยู่ในช่วงเดือนกรกฎาคม หรือวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 งานบุญนี้นับว่าเป็นประเพณีทางศาสนาพุทธโดยตรงจึงคล้ายกับภาคอื่นๆ ในประเทศไทย อาทิ การทำบุญตักบาตร ถวายภัตตาหาร การหล่อเทียนใหญ่แล้วนำไปถวายพระสงฆ์เก็บไว้ตลอดพรรษา การถวายผ้าอาบน้ำฝน และการฟังธรรมเทศนา

บุญเดือนเก้า หรือบุญข้าวประดับดิน อยู่ในช่วงเดือนสิงหาคม จัดขึ้นในวันแรม 9 ค่ำ เดือน 9 เป็นพิธีรำลึกถึงคุณแผ่นดินที่มนุษย์ได้อาศัยทำมาหาเลี้ยงชีพ และเป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ล่วงลับ งานบุญข้าวประดับดินมักทำในวันแรม 14 ค่ำ เดือน 9 โดยหลังจากการทำบุญที่วัดและจะนำข้าวปลา อาหาร หมาก พลุ บุหรี่นำไปฝังดิน หรือวางไว้ใต้ต้นไม้พร้อมทั้งเชิญวิญญาณผู้ล่วงลับมา

รับอาหารไป เนื่องจากเชื่อว่าในเดือนเก้าคนตายจะถูกปลดปล่อยให้มาท่องเที่ยววนั้นเอง ต่อมาพิธีกรรมนี้ถูกเปลี่ยนแปลงเป็นการใส่ป้ายบำรุงต้นไม้ หรือการกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลแทน

บุญเดือนสิบ หรือบุญข้าวสาก หรือสลากภัตต์ อยู่ในช่วงเดือนกันยายน จัดขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 เป็นงานบุญที่ถือว่าเป็นการส่งคนตายที่ออกมาเที่ยวในเดือนเก้ากลับไปสู่แดนของคนใน เดือนสิบ งานบุญข้าวสากจะทำกันในวันเพ็ญเดือนสิบ โดยชาวบ้านจะเขียนชื่อของคนลงในพา (สำหรับ) ใส่ข้าวสาก (ข้าวห่อใหญ่) หรือของที่จะนำถวายพระสงฆ์ และเขียนชื่อของคนอีกใบใส่บาตร เมื่อพระสงฆ์จับชื่อใครในบาตรได้ เจ้าของชื่อจะนำของของตนไปถวาย ในงานบุญนี้จะมีการอุทิศส่วนกุศลแก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว และจะมีการนำห่อข้าวน้อยมาแขวนไว้ตามเสา ต้นไม้ หรือเจดีย์ เรียกว่าการ “แจกข้าวสาก” พร้อมกับตีโป่งเพื่อส่งสัญญาณให้เทวดา ผี และเปรต ซึ่งเป็นบรรพบุรุษมารับเอาไปด้วย

บุญเดือนสิบเอ็ด หรือบุญออกพรรษา อยู่ในช่วงเดือนตุลาคม ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 เป็นงานบุญที่พระสงฆ์จะมีการแสดงอาบัติ ทำการปวารณาคือการเปิดโอกาสให้มีการว่ากล่าวตักเตือนกันได้ ในพิธีนี้ เวลาเช้าชาวบ้านจะไปทำบุญตักบาตรเทโวที่วัด ตกเย็นชาวบ้านจะนำดอกไม้ธูปเทียนบูชาพระและถวายผ้าบังสุกุล นอกจากนี้มีการกวนข้าวทิพย์ กรอกน้ำมัน ปั่นฝ้าย และการ “ตามประทีปโคมไฟ” โดยชาวบ้านและพระสงฆ์จะทำต้นกล้วยเป็นร้านสูงมีหัวและท้ายคล้ายเรือสำเภา ในเวลากลางคืนของวันงานชาวบ้านจะมาจุดธูปเทียนถวายพระสงฆ์ตามร้านที่ทำไว้ ในงานบุญออกพรรษายังมีการไหลเรือไฟในแม่น้ำ การสรงเฮือ (แข่งเรือ) ตอลดจนการแข่งกลอง (แข่งตีกลอง) อีกด้วย

บุญเดือนสิบสอง หรือบุญกฐิน หรือบุญข้าวเม่า อยู่ในช่วงเดือนพฤศจิกายน ระหว่างวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 จนถึงวันเพ็ญเดือน 12 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ข้าวตั้งท้องและเปลี่ยนเป็นเมล็ดข้าวแล้ว จึงมีการเก็บข้าวทำเป็นข้าวเม่าถวายพระและเก็บเอาไว้กินเอง พิธีกรรมในเดือนนี้ชาวบ้านจะมีการทำบุญทอดกฐินเหมือนกับทุกภาคทั่วประเทศ นอกจากนี้ยังมีการสรงเฮือ หรือแข่งเรือในแม่น้ำ การไหลเรือไฟ การลอยกระทง และการทำบุญดอกฝ้ายเพื่อใช้ทอเป็นผ้าห่มกันหนาวถวายพระสงฆ์ นอกจากนี้ยังมีการจุดพลุ ตะไล และในสมัยโบราณจะมีการ โยนลูกนุตรสาวอีกด้วย

กองสิบสี่

ฮิตเจ้ากองขุน หมายถึง ข้อปฏิบัติระหว่างพระเจ้าแผ่นดินกับขุนนาง ที่กำหนดถึง
แนวนโยบายของรัฐว่าจะเป็นไปในทางใด เช่น ไม่เคียดแค้นผู้ค้อยกว่า การแต่งตั้งขุนนางที่ซื่อตรงและ
เชี่ยวชาญในราชการตลอดจนการตัดสินใจตามด้วยทฤษฎีหมาย เป็นต้น

ฮิตท้าวทองเพี้ย หมายถึง ข้อปฏิบัติระหว่างเจ้านายชั้นผู้ใหญ่ (ท้าว) อาทิ อุปฮาด
ราชวงศ์ ราชบุตร ฯลฯ กับขุนนางชั้นผู้ใหญ่ (เพี้ย) ได้แก่ พญา ต่างๆ

ฮิตไพร่กองนาย หมายถึง ข้อปฏิบัติระหว่างนายกับลูกน้องหรือขุนนางกับชาว
บ้าน อาทิ ไม่เห็นแก่สินบน ไม่ทำร้ายลูกน้อง เป็นต้น

ฮิตบ้านกองเมือง หมายถึง การปฏิบัติตามฮิตสิบสองซึ่งถือเป็นกองเมืองและการ
ปฏิบัติตามข้อห้ามในบ้านเรือนซึ่งถือเป็นฮิตบ้าน อาทิ การเติมน้ำในบ่อให้เต็มอยู่เสมอ การไม่ปลูกเรือน
ครอบตอไม้ จอมปลวก หรือแหล่งน้ำ เป็นต้น

ฮิตปู่กองย่า หมายถึง ข้อปฏิบัติระหว่างสมาชิกภายในครอบครัว

ฮิตพ่อกองแม่ หมายถึง ข้อปฏิบัติระหว่างสมาชิกภายในครอบครัว

ฮิตป้ากองลุง หมายถึง ข้อปฏิบัติระหว่างสมาชิกภายในครอบครัว

ฮิตลูกกองหลาน หมายถึง ข้อปฏิบัติระหว่างสมาชิกภายในครอบครัว

ฮิตเต้ากองแก่ หมายถึง ธรรมเนียมที่พึงปฏิบัติของผู้สูงอายุที่ถือว่าจะต้องวางตน
ให้เป็นที่เคารพของลูกหลาน

อิตปีกองเดือน หมายถึง ข้อปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีทั้ง 12 เดือน หรือการปฏิบัติตามอิตสิบสองนั่นเอง

อิตไร่กองนา หมายถึง ข้อปฏิบัติในการทำไร่ นา อาทิ ต้องขยันหมั่นเพียรตามกาล เวลา หรือไม่ทอดทิ้งการแฮกนา เป็นต้น

อิตวัดคองสงฆ์ หมายถึง ข้อปฏิบัติสำหรับชาวบ้านที่มีต่อศาสนาพุทธ ประกอบไปด้วย 14 ประการ ได้แก่

- 1.) เมื่อผลผลิตทางการเกษตรเจริญงอกงาม ให้นำไปถวายพระสงฆ์ก่อนที่จะนำไปบริโภค
- 2.) อย่าปลอมแปลงตาชั่งและเงินตรา อย่าได้เกิดความโลภให้อยู่ในปัจจัยสี่พอดี ตลอดจนอย่ากล่าวคำหยาบต่อกัน
- 3.) ให้ล้อมรั้วหมู่บ้าน หมายถึง ให้มีความสามัคคีกลมเกลียวกันในหมู่บ้าน
- 4.) ให้ล้างเท้าก่อนขึ้นบ้าน
- 5.) เมื่อถึงวันพระให้ทำความสะอาดเตาไฟ บันได และประตูบ้านเรือนที่ตนอาศัยเข้าออกทุกวัน
- 6.) ให้ทำความสะอาด ถ้างัวขาม ทาแป้งแต่งตัว หวีผม และล้างเท้าก่อนเข้านอนในเวลากลางคืน
- 7.) เมื่อถึงวันพระให้นำดอกไม้ธูปเทียนไปขอสมมา (ขอขมา) ระหว่างสามิ ภรรยา และบุตร และเมื่อถึงเดือนห้าให้สมมาพ่อแม่ ผู้สูงอายุ และเพื่อนบ้าน
- 8.) เมื่อถึงวันพระเดือนดับ (ข้างแรม) และวันพระเดือนเพ็ญ (ข้างขึ้น) ให้นิมนต์พระสงฆ์มาสวดมนต์ที่บ้านและทำบุญตักบาตรถวาย
- 9.) ให้ตื่นแต่เช้าเพื่อเตรียมใส่บาตรพระสงฆ์ อย่าให้พระสงฆ์คอย และเวลาใส่บาตรอย่าถูกตัวท่าน อย่าสวมรองเท้า ทางร่ม ใช้ผ้าโพกหัว หรือถือศาสตราวุธเวลาใส่บาตร
- 10.) เมื่อพระสงฆ์อยู่ปริวาสกรรม ให้จัดดอกไม้ธูปเทียนถวายท่าน
- 11.) เมื่อเห็นพระสงฆ์เดินผ่านมาให้นั่งลงแล้วยกมือไหว้พูดคุยกับท่าน

12.)อย่าเหยียบเงาพระสงฆ์ผู้ทรงศีล

13.)อย่านำสิ่งของที่ตนบริโภคเหลือไปถวายพระสงฆ์ และอย่าให้ของเหลือเดน
แก่ขอทาน

14.)อย่าร่วมเพศในวันพระ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันสงกรานต์ และวัน
สำคัญทางศาสนาอื่นๆ

ฮิตเจ้าคองเมือง หรือฮิตสมบัติคุณเมือง หมายถึงแบบแผนสำหรับผู้ปกครองที่
พึงปฏิบัติ อาทิ การตั้งผู้ซื้อสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียรเป็นขุนนางผู้ใหญ่ การอยู่ในทศพิธราชธรรม การ
เป็นผู้นำประชาชนในการทำบุญตามฮิตสิบสอง ตลอดจนการแสวงหาสมบัติคุณเมือง (ค่าควรเมือง) เช่น
การมีนักปราชญ์ การมีเสนาอำมาตย์ที่เที่ยงตรง การมีทหารที่กล้าหาญ เป็นต้น

ในปัจจุบัน งานบุญตามฮิตคองที่ชาวบ้านจังหวัดอุบลราชธานียังคงยึดถือปฏิบัติ
อยู่ได้แก่ งานบุญพระเวส ซึ่งจัดเป็นงานบุญที่มีการทำมากที่สุด รองลงมาได้แก่ งานบุญกฐิน บุญ
สงกรานต์ บุญเข้าพรรษา บุญข้าวสาก บุญบั้งไฟ บุญข้าวเจี๋ย บุญคูณลาน และบุญเข้ากรรม ตามลำดับ ขณะที่
ความเชื่อเรื่องผีของชาวจังหวัดอุบลราชธานียังคงมีอยู่ แต่ก็ทำกันเฉพาะกลุ่มโดยไม่ได้มองว่าความเชื่อ
เรื่องผีเป็นความเชื่อที่ไร้สาระ หากแต่เป็นความเชื่อที่ทำให้คนในสังคมมีการเคารพคตินิยมต่อบรรพบุรุษ
และมีความกลมเกลียวกันในระหว่างญาติพี่น้องนั่นเอง

นอกจากนี้ชาวจังหวัดอุบลราชธานียังมีประเพณีซึ่งแยกออกมาจากฮิตสิบสอง
คองสิบสี่ ทว่านับเป็นสิ่งที่ปฏิบัติสืบต่อมาเป็นเวลานานทั้งประเพณีหลวงที่ปฏิบัติเฉพาะกลุ่มเจ้าผู้ครอง
นครอุบลราชธานีและประเพณีราษฎร์ที่ชาวบ้านจังหวัดอุบลราชธานียึดถือปฏิบัติกัน ในส่วนประเพณี
หลวงนั้น ได้แก่ การทำศพแบบนักษัตรลิลีซึ่งเชื่อกันว่าเป็นพิธีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่เมืองเชียงรุ่งแสน
หวีฟ้าอันเป็นถิ่นบรรพบุรุษของเจ้านายเชื้อสายอุบลราชธานี ดังนั้นประเพณีนี้จึงถูกจำกัดเฉพาะกลุ่มเจ้า
นายเชื้อสายอุบลราชธานีเท่านั้นและต่อมาได้มีการอนุญาตให้จัดพิธีศพนี้แก่พระสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่ที่ชาว
อุบลราชธานีเคารพนับถือ เพื่อเป็นการเพิ่มเกียรติยศแก่ผู้ตายนั่นเอง

ในส่วนประเพณีราษฎร์นั้น อาทิเช่น การกล่าวคำผญา ซึ่งหมายถึงวรรณคำทั้งที่
จดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร หรือเป็นมุขปาฐะ โดยมากมักจะเป็นสุภาษิต คำพังเพยต่างๆ ที่ใช้กล่าว

ตกเดือนส่งสอนคนโดยทั่วไป นอกจากนี้ผญายังสามารถใช้ในความบันเทิงอื่นๆ อีก เช่น การกล่าวคำผญาเพื่อจีบสาวเป็นต้น นอกจากนี้ยังมีประเพณีการลงช่วง¹⁰ คือการร่วมมือกันปั่นฝ้ายของหญิงสาวบนช่วงในเวลากลางคืน โดยจะมีชายหนุ่มมาเกี่ยวพาราสีเป็นระยะ นอกจากนี้ชาวจังหวัดอุบลราชธานียังมีประเพณีปฏิบัติอื่นๆ ที่เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตคล้ายคลึงกับชาวอีสานโดยทั่วไป เช่น การกินคอง การสู่ขวัญ การลงแขก การมหรสพ ฯลฯ อย่างไรก็ตามการปฏิบัติตามฮีตสิบสองคองสิบสี่ และประเพณีดังกล่าวข้างต้นได้เสื่อมหายไปตามเวลาที่เปลี่ยนแปลงไปและผลกระทบจากความเจริญที่เข้ามาสู่จังหวัดอุบลราชธานีนั่นเอง

4.4.3.2 ภูมิปัญญา

ในความคิดของชาวจังหวัดอุบลราชธานีนั้น คล้ายคลึงกับชาวอีสานโดยทั่วไปที่ได้รับพื้นฐานจากอิทธิพลของศาสนาพุทธเป็นหลักโดยการยังชีพอย่างพึ่งพาธรรมชาติแวดล้อมบนหลักพึ่งพาตนเอง (เอกวิทย์ ณ ถลาง;2540:238) ดังนั้นเมื่อผนวกกับการรับรู้ หรือความรู้ที่เกิดขึ้นในสภาวะนั้นๆ สังคมกระทั่งปลายเป็นประสบการณ์ซึ่งทำให้มีการกลั่นกรองออกมาเป็นภูมิปัญญาเฉพาะของชาวจังหวัดอุบลราชธานี ไม่ว่าจะเป็นความรู้ที่เกิดขึ้นของชาวอีสานโดยเฉพาะชาวจังหวัดอุบลราชธานีไม่ว่าจะเป็นความรู้เกี่ยวกับการการปกครอง การปลูกข้าว การรักษาโรคโดยใช้สมุนไพร การสอนเลขคณิต ฯลฯ ความรู้ดังกล่าวนอกเหนือจากการถ่ายทอดแบบปากต่อปากแล้วยังได้มีการบันทึกไว้ใน “หนังสือก้อม” หรือ “หนังสือคอง” ซึ่งเป็นการจารึกเรื่องราวต่างๆ บนใบลานด้วยอักษรธรรม อักษรไทยน้อย หรืออักษรไทยอีสานที่ผสมภาษาบาลีสันสกฤตตามแต่ความศักดิ์สิทธิ์ของเนื้อหาที่บันทึกลงไปนั้นๆ ทั้งนี้ไม่เพียงแต่จะเป็นการบันทึกความรู้ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังได้สะท้อนความเชื่อ ค่านิยมและทัศนคติของชาวอีสานและชาวอุบลราชธานีได้อีกด้วย

ตัวอย่างของความรู้ที่ได้มีการบันทึกไว้ในหนังสือก้อม อาทิ แนวทางการปกครองซึ่งเป็นบันทึกกฎหมาย 3 ฉบับได้แก่อาณาจักรหลักคำเมือง สร้อยสายคำ และอาณาจักรหลักไช้ ที่มีกฎหมายลักษณะต่างๆ เช่น ลักษณะโจร ลักษณะกั๊ยืม การกำหนดค่าของคน สัตว์ สิ่งของ ฯลฯ เอาไว้ แม้

¹⁰ ช่วง คือ สถานที่ปลูกยกพื้นสูง 1 ศอก ยาว 8 ศอก ปลูกด้วยเป็นหรือฟากไม้ไผ่ไม่มุงหลังคา ตรงกลางทำคี่ (เตา) ไฟไว้ การปลูกช่วงมักปลูกในบริเวณบ้านเพื่อใช้เป็นสถานที่เข็น (ปั่น) ฝ้ายของหญิงสาว (ศูนย์รวมสงฆ์ชาวอีสาน 17 จังหวัด, 2533:94-95)

กระทั่งความรู้ในการปลูกข้าวที่ระบุว่าวันใดควรทำอะไร เช่น วันฟ้าไขประตูน้ำควรเอาปุ๋ยใส่ที่นาในเวลากลางวันเพื่อเวลากลางคืนฝนตกทำให้ที่นามีความอุดมสมบูรณ์ เป็นต้น

ไม่เพียงแต่ความรู้ของชาวอีสานและชาวอุบลราชธานีที่ระบุในหนังสือก้อมเท่านั้น หากแต่ความรู้ต่างๆ ในหนังสือก้อมยังได้สะท้อนความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวอีสานและชาวจังหวัดอุบลราชธานีได้อย่างดีอีกด้วย อาทิ ความเชื่อเรื่องความกตัญญูต่อผู้อาวุโสและผู้มีพระคุณที่จะช่วยให้มีชีวิตที่ดีและเจริญก้าวหน้าขึ้นซึ่งสะท้อนให้เห็นค่านิยมของการกตัญญูหรือการจัดงานสู่ขวัญควาย ความเชื่อเรื่องผีป่วนซึ่งเป็นเสมือนเทพารักษ์ประจำชุมชนที่สะท้อนให้เห็นค่านิยมการเลี้ยงผีป่วนของแต่ละชุมชน ความเชื่อเรื่องพระยาแถนซึ่งเป็นเทพเจ้าสูงสุดที่จะอำนาจดินฟ้าอากาศอย่างเหมาะสมซึ่งสะท้อนให้เห็นค่านิยมการจัดงานบุญบั้งไฟในฮีตสิบสอง และความเชื่อเรื่องแม่โพสพและผีนาคาแถนที่จะช่วยให้ได้ผลผลิตข้าวที่ดี ซึ่งสะท้อนให้เห็นค่านิยมของการทำพิธีสู่ขวัญข้าวและการเลี้ยงผีนาคาแถน เป็นต้น อย่างไรก็ตามความเชื่อและค่านิยมดังกล่าวทำให้ทราบถึงทัศนคติของชาวอีสานและชาวจังหวัดอุบลราชธานีที่คาดหวังถึงการทำการสิ่งที่ดีงามเพื่อความเจริญของตนเองและชุมชนนั่นเอง

4.4.3.3 รูปธรรม

รูปธรรมที่แสดงให้เห็นถึงต้นทุนที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมในจังหวัดอุบลราชธานีมากที่สุด สะท้อนออกมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์กระทั่งสู่สมัยประวัติศาสตร์ ซึ่งในสมัยก่อนประวัติศาสตร์นั้นส่วนมากแล้วจะเป็นเศษภาชนะดินเผาที่มีลวดลายกดทับ รวมถึงวัตถุสำริดต่าง อาทิ กลองมโหระทึก เครื่องประดับ และเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ เช่น ขวาน หอก มีด และกระดิ่ง เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่พบในบริเวณอำเภอเขื่องใน อำเภอเมือง และอำเภอโขงเจียม ตลอดจนภาพเขียนสีที่อำเภอโขงเจียมซึ่งมีรายละเอียดในภาพสะท้อนถึงพิธีกรรมเพื่อความอุดมสมบูรณ์ (fertility ritual) (ศรีศักร วัลลิโภคม, 2540:567) ที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของชุมชนในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี เช่น การใช้กลองมโหระทึกในพิธีกรรมบางประการ การใช้เครื่องประดับเพื่อบ่งชี้ถึงฐานะทางสังคมของคนตาย (ปรีชา กาญจนาคม, 2540:84) ตลอดจนเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการที่ผ่านความเป็นชุมชนเมืองมาแล้ว

ขณะที่สมัยประวัติศาสตร์การลงทุนที่พบด้านประติมากรรมเห็นได้จาก เทวรูป หิน ศิลารึกและใบเสมาหินในสมัยขอม ในเขตอำเภอเมือง อำเภอศาลชุม อำเภอเขื่อนโน อำเภอโขงเจียม และอำเภอพิบูลมังสาหาร หรือปฏิมากรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ อาทิ พระแก้วบุษราคัม วัดศรีอุบลรัตนาราม ธรรมาสันสิงห์ วัดศรีนวลแสงสว่างอารมณ์ ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นศิลปะแบบขอม (แคว) หรือเครื่องแต่งกาย เช่น ผ้าไหม ผ้ามัดหมี่ลายโบราณ ตลอดจนภาพจิตรกรรมฝาผนังที่วัดทุ่งศรีเมืองและวัดบ้านนาควายซึ่งเขียนขึ้นในราวต้นรัตนโกสินทร์ที่สะท้อนวิถีชีวิตของชาวจังหวัดอุบลราชธานีในอดีตล้วนแต่เป็นเครื่องยืนยันถึงพัฒนาการทางวัฒนธรรมของคนที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีที่มีสืบต่อกันมาอย่างยาวนาน

นอกจากนี้ในด้านสถาปัตยกรรมยังมีการค้นพบปราสาทหิน ไม่ว่าจะเป็นปราสาทหินบ้านเบ็ญ และปราสาทหนองทองหลาง ที่อำเภอเดชอุดม ราชคูนางพญา ที่อำเภออุทุมพรพิสัย อำเภออำนาจ อำเภอน้ำยืน ฯลฯ อันเป็นศาสนสถานในศาสนาฮินดู ตลอดจนสถาปัตยกรรมในสมัยการสร้างเมืองอุบลราชธานี อาทิ วัดหลวง ที่สร้างขึ้นในสมัยพระปฐมวราชสุริยวงศ์ (คำผง) ที่อุดมไปด้วยศิลปล้านช้าง วัดสุปฏิหารามวรวิหาร ที่นับเป็นวัดในธรรมยุติกนิกายแห่งแรกของอีสาน หอไตรวัดทุ่งศรีเมืองซึ่งสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 ที่ยังคงมีศิลปะแบบล้านช้าง ไทย และพม่า ผสมผสานกันอยู่ ทั้งนี้รวมถึง ดิگดิน ซึ่งเป็นอาคารที่พ่อค้าชาวจีนสร้างโดยใช้ดินเหนียวผสมแกลบ ฟางข้าว น้ำอ้อย และยางบด และอาคารสมัยอาณานิคมที่มีอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานีเป็นจำนวนมาก

ขณะเดียวกันนาฏกรรมของชาวจังหวัดอุบลราชธานีไม่ว่าจะเป็นการแสดงเชิงการละเล่นหมอลำ ตลอดจนการละเล่นโปงลางที่แม้จะมีส่วนคล้ายคลึงกับชาวอีสานโดยทั่วไป หากแต่ศิลปินที่มาจากจังหวัดอุบลราชธานีก็ได้รับความนิยมในระดับต้นของประเทศทุกครั้ง ซึ่งชี้ให้เห็นว่ารูปธรรมที่แสดงออกมาในด้านศิลปกรรมเหล่านี้ล้วนสะท้อนการหลอมรวมวัฒนธรรมของชาวบ้านจังหวัดอุบลราชธานีอย่างกลมกลืนจนเป็นหนึ่งในเดียวกันอย่างเหนียวแน่นที่สุดอีกด้วย

4.5 การบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมโดยทั่วไปในปัจจุบัน

4.5.1 หน่วยงานราชการ

หน่วยงานราชการนับเป็นตัวแทนของรัฐส่วนกลางที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดอุบลราชธานีมาตั้งแต่อดีต เห็นได้จากนับตั้งแต่การเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของท้าวคำผงต่อสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี กระทั่งท้าวคำผงได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ในฐานะเป็นขุนนางในระบบราชการของรัฐส่วนกลางคนหนึ่งของกรุงธนบุรี และได้กลายเป็นเจ้าประเทศราชที่ขึ้นตรงต่อรัฐส่วนกลางในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ในเวลาต่อมา การเข้ามามีบทบาทของรัฐส่วนกลางผ่านระบบราชการมิได้ลดน้อยลงหากแต่เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ดังจะเห็นได้จากการยุบรวมเมืองอุบลราชธานีซึ่งมีฐานะเป็นประเทศราชเข้าเป็นเพียงมณฑลหนึ่งภายใต้ระบบราชการแบบตะวันตกของราชอาณาจักรสยามอย่างถาวรในช่วงพุทธศตวรรษที่ 24 นับเป็นเครื่องยืนยันอันดีที่ชี้ว่ารัฐส่วนกลางเข้ามากำหนดความเป็นไปของเมืองอุบลราชธานีทั้งการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อ ฯลฯ มาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็น การยกเลิกตำแหน่งเจ้าครองนคร การจัดระบบภาษี การศาล การบังคับให้ประกอบพิธีวันวิสาขบูชา กระทั่งการให้ชาวอุบลราชธานีจัดงานแห่เทียนพรรษา เป็นต้น นับเป็นบทบาทสำคัญยิ่งของรัฐส่วนกลางที่เข้ามาและดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะปัจจุบันหน่วยงานราชการในจังหวัดอุบลราชธานีได้ดำรงตนอยู่ในฐานะผู้กำหนดและควบคุมดูแลต้นทุนทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคม และขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐส่วนกลาง ทั้งนี้ในภาพกว้างระดับประเทศแล้วหน่วยงานราชการได้มีการกำหนดบทบาทของตนเองที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดอุบลราชธานีไว้ดังนี้

1.) การพัฒนาคุณภาพชีวิต	เป็นเรื่องของกรมการพัฒนาชุมชน
2.) ศีลธรรมและจริยธรรม	เป็นเรื่องของกรมการศาสนา
3.) ด้านภาษา	เป็นเรื่องของราชบัณฑิตยสถานและโรงเรียน
4.) ด้านศิลปะ	เป็นเรื่องของกรมศิลปากร
5.) ด้านกีฬาและการละเล่น	เป็นเรื่องของกรมพลศึกษา
6.) ด้านสังคม	เป็นเรื่องของชุมชนและองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น

7.) ด้านเศรษฐกิจ เป็นเรื่องของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
กระทรวงอุตสาหกรรม, กระทรวงพาณิชย์
กระทรวงการต่างประเทศ

8.) ด้านการเมืองการปกครอง เป็นเรื่องของกระทรวงมหาดไทย, กระทรวงกลาโหม”
(สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร, 2540:129-130)

อย่างไรก็ดี ต้นทุนทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคมและขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อ
ซึ่งอาจพิจารณาบทบาทของหน่วยราชการได้ดังนี้

1) การบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับธรรมชาติ

ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งประกอบไปด้วย อาทิ ป่าไม้ ที่ดิน แร่ธาตุ แหล่งน้ำ และพันธุ์ปลานั้น ซึ่งหน่วยงานราชการที่มีบทบาทในการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมในด้านนี้ ได้แก่ สำนักงานป่าไม้จังหวัด สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่จะต้องรับผิดชอบดูแลป่าไม้ในจังหวัดอุบลราชธานี อาทิ ป่าดงนาทาม เป็นต้น นอกจากนี้ยังประกอบไปด้วยสำนักงานที่ดินจังหวัดและสำนักงานพัฒนาที่ดินจังหวัด ที่จะต้องคอยดูแลสิทธิการถือครองที่ดินและการพัฒนาที่ดินเพื่อใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมอันเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านจังหวัดอุบลราชธานี นอกจากนี้ยังมีสำนักงานชลประทานจังหวัดที่มาดูแลเรื่องการใช้งานน้ำและการจัดการน้ำเพื่อให้ชาวบ้านได้รับประโยชน์สูงสุดอีกด้วย

2) การบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ

ด้านการคมนาคมขนส่ง ได้แก่การขนส่งทางรถไฟมีการรถไฟแห่งประเทศไทยซึ่งเป็นหน่วยงานรัฐวิสาหกิจที่รับผิดชอบเส้นทางการคมนาคมทางรถไฟของจังหวัดอุบลราชธานี การคมนาคมทางเครื่องบินได้แก่ กรมการบินพาณิชย์ และการทำอากาศยานแห่งประเทศไทยที่รับผิดชอบการบริหารจัดการด้านนี้ ส่วนการคมนาคมทางถนนนั้นประกอบไปด้วยหน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจเป็นจำนวนมาก ได้แก่ ขนส่งจังหวัด รับผิดชอบเรื่องการจดทะเบียนยานพาหนะและบัตรประจำตัวผู้ขับขี่รถบริษัทขนส่ง ทำหน้าที่รับผิดชอบการขนส่งมวลชนข้ามจังหวัด สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท และสำนัก

งานโยธาธิการจังหวัด รับผิดชอบก่อสร้างและบำรุงรักษาเส้นทางคมนาคมในพื้นที่ชนบททางไกล สำนักงานเทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัดและองค์การบริหารส่วนตำบล รับผิดชอบก่อสร้างและบำรุงรักษาเส้นทางคมนาคมในเขตพื้นที่ปกครองที่ตนรับผิดชอบ และกรมทางหลวงรับผิดชอบก่อสร้างและบำรุงรักษาเส้นทางคมนาคมระหว่างจังหวัด

การคมนาคมด้านอื่นๆ อาทิ การไปรษณีย์โทรเลขในจังหวัดอุบลราชธานีมีหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบได้แก่สำนักงานไปรษณีย์เขต และอำเภอ ส่วนการโทรศัพท์ที่มีผู้รับผิดชอบได้แก่สำนักงานองค์การโทรศัพท์ระดับจังหวัดอีกด้วย นอกจากนี้สาธารณูปโภคที่เป็นส่วนสำคัญในการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคมและขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อด้านทรัพยากรมนุษย์ยังประกอบไปด้วยการชลประทาน ซึ่งมีสำนักงานปะปาสเขตและจังหวัด รวมถึงสำนักงานเทศบาลเป็นผู้รับผิดชอบในการจ่ายน้ำประปาเพื่อการบริโภค ส่วนการกักเก็บน้ำได้สำนักงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตซึ่งเป็นผู้สร้างเขื่อนสิรินธรและเขื่อนปากมูลเป็นผู้รับผิดชอบดูแล

สาธารณูปโภคด้านไฟฟ้าได้สำนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคประจำจังหวัดเป็นผู้บริหารจัดการการลงทุน ขณะที่สาธารณูปโภคด้านการรักษาพยาบาลนั้น หน่วยงานราชการในจังหวัดอุบลราชธานีมีรับผิดชอบในระดับจังหวัดได้แก่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดและอำเภอ ซึ่งรับผิดชอบแนวนโยบายเกี่ยวกับด้านสาธารณสุขรวมถึงการรักษาพยาบาลของโรงพยาบาลเอกชนในจังหวัด นอกจากนี้ยังได้แก่โรงพยาบาลระดับจังหวัดคือโรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์และโรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์ และโรงพยาบาลระดับอำเภอ หรือสำนักงานอนามัย และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านบริหารจัดการด้านการสาธารณสุขในหน่วยย่อยลงมา

นอกจากนี้การบริหารจัดการต้นทุนที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจยังเกี่ยวข้องกับด้านการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าซึ่งรัฐวิสาหกิจที่เกี่ยวข้องได้แก่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) และองค์การตลาดเพื่อเกษตรกร (อตก.) ที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าเกษตร ขณะที่เทศบาลซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ตลาดในเขตดูแลของตนมีหน้าที่จัดการตลาดสดในเขตของตนนั่นเอง

3) การบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับสังคม

การบริหารจัดการต้นทุนที่เกี่ยวกับสังคมนับเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดเนื่องจากมนุษย์มีความเกี่ยวข้องกับทุนพื้นฐานทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคมและขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อโดยทางตรงทุกประการ ดังนั้นหน่วยงานราชการในจังหวัดอุบลราชธานีที่ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการต้นทุนที่เกี่ยวกับสังคมจึงมีความสำคัญยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของการศึกษาซึ่งมีสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด (สศจ.) และอำเภอ สำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดและอำเภอ สำนักงานประถมศึกษาจังหวัด (สปจ.) และอำเภอ เป็นผู้ดูแลไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนสายสามัญ เช่น โรงเรียนนารีนุกูล โรงเรียนวิจิตรวิทย์วิทยา ฯลฯ สายอาชีวศึกษา เช่น วิทยาลัยเทคนิคอุบลราชธานี และวิทยาลัยอาชีวศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี รวมถึงสถาบันการศึกษาเอกชนในจังหวัดอุบลราชธานีซึ่งให้ความร่วมมือกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ อย่างมาก ตลอดจนสำนักงานเทศบาล ซึ่งรับผิดชอบโรงเรียนเทศบาลในเขตพื้นที่ปกครองของตน สำนักงานประถมศึกษาจังหวัดและอำเภอ (สพจ. และ สปอ.) ซึ่งรับผิดชอบภาพรวมของการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา สำนักงานการศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด รับผิดชอบการศึกษานอกระบบในจังหวัด ตลอดจนสถาบันราชภัฏอุบลราชธานีและมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ซึ่งรับผิดชอบการศึกษาระดับปริญญาตรี และโท นอกจากนี้ยังมีมหาวิทยาลัยสงฆ์ได้แก่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตอุบลราชธานี รับผิดชอบการศึกษาของพระสงฆ์สายธรรมยุติกนิกายในระดับปริญญาตรีอีกด้วย

ขณะเดียวกันการใช้แรงงานซึ่งมีสำนักงานจัดหางานจังหวัดเป็นผู้รับผิดชอบ การประกอบธุรกิจมีสำนักงานพาณิชย์จังหวัดรับผิดชอบ ด้านความเป็นอยู่ของชาวบ้านมีสำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดและสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดและอำเภอรับผิดชอบตามเขตปกครอง ด้านคดีความและการยุติธรรม มีศาลคดีเด็กและเยาวชนจังหวัด ศาลจังหวัด และสถานีตำรวจจังหวัดและอำเภอ เป็นผู้รับผิดชอบ นอกจากนี้ส่วนด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาภายในครอบครัวที่เหลื เช่น การแจ้งเกิด แจ้งเสียชีวิต การสมรส การหย่า ฯลฯ มีหน่วยงานปกครองได้แก่ที่ว่าการอำเภอเป็นผู้รับผิดชอบ

ด้านการนับถือศาสนานั้น หน่วยงานราชการที่เข้ามามีบทบาทด้านนี้มากที่สุดได้สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ซึ่งมีหน้าที่ครอบคลุมกิจการเกี่ยวกับการศาสนาโดยเฉพาะในฐานะผู้แทนของ

กรมการศาสนาในกระทรวงศึกษาธิการที่มีหน้าที่ส่งเสริมดูแลความเรียบร้อยในการนับถือทุกศาสนานั้นเอง

4) การบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับชนบทประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ

การบริหารจัดการต้นทุนที่เกี่ยวกับชนบทธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อในจังหวัดอุบลราชธานี ไม่ว่าจะเป็นด้านประวัติศาสตร์ ด้านแบบแผนพฤติกรรม ภูมิปัญญา และรูปธรรมต่างๆ มีหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบที่สำคัญได้แก่สำนักงานพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติจังหวัดอุบลราชธานี และหอจดหมายเหตุแห่งชาติจังหวัดอุบลราชธานีที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งโบราณคดีและโบราณสถาน นอกจากนี้โบราณสถานแห่งที่อยู่เป็นส่วนหนึ่งของอุทยานแห่งชาติ อาทิ ผาแต้ม ยังได้รับการดูแลจากสำนักงานอุทยานแห่งชาติ ซึ่งสังกัดสำนักงานป่าไม้จังหวัด

ในส่วนด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม หน่วยงานราชการที่เข้ามามีบทบาทด้านนี้มากที่สุดได้แก่ผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งดำรงตำแหน่งประธานอนุกรรมการวัฒนธรรมจังหวัดซึ่งคณะอนุกรรมการวัฒนธรรมจังหวัดตั้งโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีหน้าที่กำหนดแผนและแนวทางดำเนินงานวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งประสานงานและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนกำหนดมาตรการดำเนินงานให้ครอบคลุมความหมายและขอบข่ายงานวัฒนธรรม¹¹ ทั้ง 8 ด้านอีกด้วย นอกจากนี้หน่วยงานราชการในระดับรองลงมายัง ได้แก่ สภาวัฒนธรรมจังหวัด¹² ซึ่งมีหน้าที่ที่สำคัญคือการเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์และแนวคิดในการดำเนินงานวัฒนธรรม ตลอดจนส่งเสริมและพัฒนาองค์กรทางวัฒนธรรมให้เข้มแข็ง รวมทั้งเป็นแหล่งระดมทรัพยากรทั้งภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ เอกชน และภาคประชาชน เข้ามามีดำเนินงานวัฒนธรรมท้องถิ่นอีกด้วย

¹¹ ขอบข่ายงานวัฒนธรรมที่คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติระบุไว้ ประกอบไปด้วย 1.งานวิจัยวัฒนธรรม, 2.งานอนุรักษ์วัฒนธรรม, 3.งานฟื้นฟูวัฒนธรรม, 4.งานพัฒนาวัฒนธรรม, 5.งานถ่ายทอดวัฒนธรรม, 6.งานส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรม, 7.งานเสริมสร้างเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม, 8.งานเผยแพร่และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม (สภาวัฒนธรรมจังหวัดอุบลราชธานี, มปป.:28-30)

¹² สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้กำหนดกลุ่มผู้แทนในสภาวัฒนธรรมว่าต้องประกอบไปด้วย 5 องค์กรหลัก ได้แก่ 1.องค์กรภาครัฐ อาทิ เทศบาล องค์การบริหารท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐและรัฐวิสาหกิจต่างๆ, 2.องค์กรเอกชนหรือองค์กรสาธารณประโยชน์ อาทิ สมาคม มูลนิธิ ชมรม, 3.องค์กรชุมชน อาทิ องค์กรอาชีพ องค์กรศาสนา คณะกรรมการหมู่บ้าน องค์กรอนุรักษ์และพัฒนา, 4.องค์กรธุรกิจ อาทิ บริษัท ห้างร้าน หอการค้า โรงแรม สหกรณ์, 5.องค์กรวิชาการ อาทิ สถาบันการศึกษา ศิลปินแห่งชาติ พิพิธภัณฑฯ ชาวบ้านผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้นำกลุ่มอาชีพต่างๆ (สภาวัฒนธรรมจังหวัดอุบลราชธานี, มปป.:44-45)

อย่างไรก็ดี คณะอนุกรรมการวัฒนธรรมจังหวัด และสภาวัฒนธรรมจังหวัดซึ่งจัดเป็นหน่วยงานราชการเชิงนโยบายวัฒนธรรม ยังจำเป็นต้องอาศัยการดำเนินงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง ซึ่งได้แก่ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด (สศจ.) เนื่องจากสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด มีหน้าที่หลักในการประสานงานวัฒนธรรมเพื่อตอบสนองนโยบายของคณะอนุกรรมการวัฒนธรรมจังหวัด และสภาวัฒนธรรมจังหวัดอีกชั้นหนึ่งนั่นเอง

หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการต้นทุนที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมในจังหวัดอุบลราชธานี ยังประกอบไปด้วยกองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรมจังหวัด ซึ่งตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2522 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2) เพื่อให้เกิดการระดมทรัพยากรต่างๆ เพื่อการบริหารจัดการได้อย่างสะดวกที่สุด อีกทั้งยังมีการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเพื่อเก็บข้อมูล การวิจัย การศึกษาพัฒนา และเผยแพร่งานวัฒนธรรมไปยังหน่วยงานอื่นในจังหวัดอุบลราชธานี ทั้งนี้ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบันตั้งอยู่ที่สถาบันราชภัฏอุบลราชธานีอีกด้วย

นอกจากนี้ ยังมีหน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจอื่นๆ ที่ช่วยสนับสนุนการบริหารจัดการต้นทุนที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมทั้งด้าน โบราณคดี ตลอดจนคตินิยมเชื่อและภูมิปัญญาให้ดำเนินไปอย่างเรียบร้อยและเผยแพร่สู่วงกว้างมากยิ่งขึ้น ได้แก่ ประชาสัมพันธ์จังหวัด และสำนักประชาสัมพันธ์เขต 10 จังหวัดอุบลราชธานีที่รับผิดชอบสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 และสถานีวิทยุของกรมประชาสัมพันธ์ ที่ทำหน้าที่เผยแพร่ทุนทางวัฒนธรรมของสู่สายตาของคนต่างถิ่น และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่ผลักดันทุนทางวัฒนธรรมทั้งด้าน โบราณคดีและคตินิยมเชื่อของจังหวัดอุบลราชธานีสู่นักท่องเที่ยวทั้งจากชาวไทยและชาวต่างชาติให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดอุบลราชธานีอีกด้วย

4.5.2 หน่วยงานภาคเอกชน

หน่วยงานเอกชนที่มีบทบาทในการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมซึ่งโดยมากแล้วเป็นหน่วยงานที่อยู่ในฐานะผู้สนับสนุนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้าน โดยอ้อมกับการจัดการต้นทุนทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคมและขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อ หน่วยงานเอกชนในจังหวัดอุบลราชธานีเริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมนับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงระบบ

เศรษฐกิจของประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ซึ่งไม่เพียงแต่จะเกิดธุรกิจการค้าที่หลากหลายมากขึ้นแล้ว ยังส่งผลให้มีการอพยพจากคนต่างถิ่นเพื่อเข้ามาทำธุรกิจในจังหวัดอุบลราชธานีมากขึ้น การเข้ามาของคนต่างถิ่นเพื่อประกอบธุรกิจในจังหวัดอุบลราชธานีมีความกล้าแข็งจนสามารถรวมตัวกันจัดตั้งเป็นหอการค้าจังหวัดอุบลราชธานีที่อุดมไปด้วยอำนาจทางเศรษฐกิจซึ่งหล่อเลี้ยงจังหวัด และกลายเป็นหน่วยงานที่สนับสนุนหน่วยงานราชการในการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดอุบลราชธานีอย่างเต็มที่เพื่อแลกเปลี่ยนสิทธิและผลประโยชน์กับการดำเนินธุรกิจของตนเองในอนาคต ทั้งนี้ในส่วนหน่วยงานเอกชนในจังหวัดอุบลราชธานี อาทิ องค์กรธุรกิจ อาทิ บริษัท ห้างร้าน ห้างสรรพสินค้า โรงแรม หอการค้าจังหวัด ธนาคาร บริษัทน้ำดื่มและสมาคมธุรกิจในจังหวัดอุบลราชธานีที่มีส่วนสนับสนุนด้านการเงินในรูปแบบผู้ให้ความสนับสนุนกิจกรรมทางสังคมและขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อต่างๆ ที่หน่วยงานราชการจัดขึ้น อาทิ การสนับสนุนการสร้างอาคารเรียน การสนับสนุนจัดตั้งลานค้าชุมชน และการสนับสนุนการประชาสัมพันธ์กิจกรรมตามสื่อมวลชนแขนงต่างๆ ซึ่งนับเป็นวิธีการหนึ่งทีนอกจากจะเป็นการประชาสัมพันธ์ให้กับกิจกรรมแล้ว ยังส่งผลให้ธุรกิจของคนเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายมากยิ่งขึ้นด้วย

อนึ่ง ไม่เพียงแต่หน่วยงานเอกชนในจังหวัดอุบลราชธานีเท่านั้นที่มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนกิจกรรมการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรม หากแต่ในบางกิจกรรมที่มีความสำคัญระดับจังหวัด อาทิ งานประเพณีแห่เทียนพรรษา เทศกาลท่องเที่ยวประจำปี ฯลฯ ยังมีหน่วยธุรกิจในระดับประเทศให้ความสนใจร่วมสนับสนุนอีกด้วย นอกจากนี้ไม่เพียงแต่องค์กรที่ประกอบธุรกิจในพื้นที่จะมีบทบาทสำคัญต่อการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรม ยังมีหน่วยงานเอกชนอื่นๆ อาทิ สมาคม มูลนิธิ สโมสร ชมรม ในจังหวัดอุบลราชธานีที่คอยสนับสนุนกิจกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมในจังหวัดอุบลราชธานีในด้านต่างๆ แต่กลุ่มเหล่านี้เป็นส่วนที่มีบทบาทน้อยเนื่องจากเป็นกลุ่มย่อยที่มีจำนวนสมาชิกน้อยนั่นเอง

หน่วยงานเอกชนในจังหวัดอุบลราชธานีที่มีบทบาทด้านการแสดงความคิดเห็นและการรวมกลุ่มเพื่อการพัฒนาที่มีผลสำคัญต่อการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดอุบลราชธานียังได้แก่กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนนั่นเอง อาทิ มูลนิธิพิทักษ์ธรรมชาติเพื่อชีวิต (nature care) โครงการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชนภาคอีสานเขต 1 มูลนิธิเพื่อนร่วมพัฒนา และมูลนิธิฟื้นฟูชนบท เป็นต้น ซึ่งองค์กรพัฒนาเอกชนเหล่านี้ส่วนมากจะประกอบไปด้วยนักวิชาการ และนักพัฒนาเป็นหลัก

นอกจากนี้หน่วยงานเอกชนทั้ง 3 องค์กร คือองค์กรธุรกิจ องค์กรรวมกลุ่มต่างๆ และองค์กรพัฒนาเอกชนจัดเป็นหนึ่งในผู้มีบทบาทสำคัญในการเป็นกรรมการของคณะกรรมการวัฒนธรรมจังหวัดอุบลราชธานีและสภาวัฒนธรรมจังหวัดอุบลราชธานีอีกด้วย

4.5.3 หน่วยงานภาคประชาชน

หน่วยงานภาคประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานี ประกอบไปด้วยชาวบ้าน คຸ້ມວັດ ศิลาปิ่นแห่งชาติ ปราชาญ์ชาวบ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรมในท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี ฯลฯ นับเป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรม ในฐานะกำลังความคิดและแรงงานที่สำคัญที่สุด หน่วยงานภาคประชาชนนับเป็นหน่วยงานเดียวที่ถือกำเนิดขึ้นและไม่มีบทบาทเด่นชัดในการเป็นผู้กำหนดทิศทางการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรม ทั้งนี้นับตั้งแต่การเข้ามาของหน่วยงานราชการของรัฐส่วนกลางที่ครอบงำหน่วยงานประชาชน ผสมกับการเข้ามาของคนต่างถิ่นในการดำเนินระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ ทำให้หน่วยงานภาคประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานีอ่อนไหวต่อการชี้นำของทั้งสองหน่วยงานเป็นอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของอำนาจในการปกครอง หรืออำนาจทางเศรษฐกิจ ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมใดก็ตามที่เกิดขึ้นโดยหน่วยงานราชการ หรือหน่วยงานเอกชน กลุ่มประชาชนชาวจังหวัดอุบลราชธานีก็จะให้ความร่วมมือในการจัดงานมากที่สุดเพื่อแลกกับความสะดวกและการยอมรับของทั้ง 2 หน่วยงานข้างต้น นอกจากนี้ความสำคัญของหน่วยงานภาคประชาชนที่อุดมไปด้วยต้นทุนทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคมและขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อของชาวจังหวัดอุบลราชธานี จึงไม่เป็นเรื่องยากที่หน่วยงานราชการตลอดจนหน่วยงานภาคเอกชนจะใช้ต้นทุนดังกล่าวของภาคประชาชนในการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรม อาทิ ความผูกพันกับศาสนา-พุทธของชาวจังหวัดอุบลราชธานี ทำให้คຸ້ມວັດได้เข้ามามีส่วนสำคัญมาก่อนการร่วมกิจกรรมทางสังคมและขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อต่างๆ ตลอดจนบทบาทสำคัญของชาวอุบลราชธานีในฐานะศิลาปิ่นแห่งชาติ ปราชาญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรมในจังหวัดอุบลราชธานีที่เป็นปรึกษาให้กับหน่วยงานภาคราชการและเอกชนในการบริหารจัดการต้นทุนที่เกี่ยวกับธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคมและขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อจังหวัดอุบลราชธานีอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการวัฒนธรรมจังหวัดอุบลราชธานีและสภาวัฒนธรรมจังหวัดอุบลราชธานี เป็นต้น

4.5.4 ตัวอย่างการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมในจังหวัดอุบลราชธานี

1) ผาแต้ม

ผาแต้มอยู่ในบริเวณภูผาขาว อำเภอโขงเจียม จัดเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัดอุบลราชธานี เนื่องจากเป็นภาพเขียนสีและสลักรูปรอยสัญลักษณ์ต่างๆ จำนวน 300 รูป อาทิ รูปฝ่ามือ รูปสัตว์บกและสัตว์น้ำ รูปคน รูปกอหลู้า ฯลฯ ซึ่งภาพเขียนเหล่านี้อยู่บนผนังหน้าผายาว 900 เมตรมีความชันประมาณ 90 องศาติดกับพื้นที่ได้ทางเดินหน้าผา โดยส่วนที่เป็นหน้าผาสูงจากทางเดินประมาณ 40 เมตร ทั้งนี้ภาพเขียนสีทั้งหมดเขียนด้วยสีแดงแบบระบายทึบเต็มรูปเงา และเขียนแบบโครงร่าง ซึ่งมีอายุประมาณ 1,500 ปี ก่อนประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ภูมิประเทศของผาแต้มที่สามารถมองเห็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวทำให้ผาแต้มกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญมากขึ้น

ผู้ค้นพบภาพเขียนสีบนผาแต้มคนแรกได้แก่บริษัททิม คอนซัลติ้ง เอนจิเนียร์ จำกัด ซึ่งได้รับการจ้างจ้างจากกรมศิลปากรในปี พ.ศ. 2525 โดยในชั้นแรกแม้ว่าจะมีผู้เข้ามาเที่ยวชมเป็นจำนวนมาก หากแต่ยังคงอยู่ในกลุ่มของของนักโบราณคดีและผู้สนใจประวัติศาสตร์เท่านั้น ทว่าการสำรวจของกองวางแผนโครงการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. 2528 เป็นต้นมาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดอุบลราชธานีและพบปัญหาด้านการคมนาคม ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ซึ่งเมื่อแก้ปัญหาดังกล่าวสำเร็จ ทำให้ความสนใจผาแต้มเริ่มขยายสู่นักท่องเที่ยวทั่วไปมากขึ้น แม้ว่าในปัจจุบันผาแต้มจะได้รับการดูแลจากกรมป่าไม้ หากแต่ยังคงให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในการพัฒนาผาแต้มให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและการอนุรักษ์เป็นอย่างดี จนมีคำกล่าวที่ว่า “ถ้ามาอุบลต้องมาผาแต้ม ถ้าไม่มาผาแต้มก็เหมือนไม่ได้มาอุบล” นั่นเอง

2) วัดสุปฏิหารามวรวิหาร

วัดสุปฏิหารามวรวิหารจัดเป็นวัดธรรมยุติกนิกายแห่งแรกและศูนย์กลางการสอนภาษาไทยแห่งแรกในภาคอีสาน ตั้งอยู่บริเวณริมแม่น้ำมูลท่าเหนือระหว่างตัวเมืองกับบึงกาแซว วัดนี้สร้างโดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งพระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์จำนวน 10 ชั่ง เป็นค่าก่อสร้าง และได้โปรดฯ ให้พระพรหมราชวงศา (กุดทอง)อาราธนาท่านพนฺธุโล (ดี) และท่านเทวธมฺมิ (ม้าว) มา

ครองวัด แต่เดิมเรียกว่า วัดสุปิตน์ แปลว่าอาศรมของพระชื่อดี ภายหลังจึงเปลี่ยนเป็นวัดสุปฏิญ์ ซึ่งแปลว่าทำน้ำดี และในปี พ.ศ. 2478 จึงมีการโปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระอารามหลวงชั้นตรีชนิดวรวิหาร จึงกลายเป็นวัดสุปฏิญารามวรวิหารในปัจจุบัน

สถาปัตยกรรมของวัดสุปฏิญารามวรวิหารนับตั้งแต่แรกสร้างมีการผสมผสานศิลปะระหว่างไทย ยุโรป และขอม นอกจากนี้ในวัดยังมีระฆังแบบพื้นเมืองอีสานที่นับว่าเป็นระฆังใหญ่ที่สุดในภาคอีสานอีกด้วย วัดนี้ได้รับการดูแลจากกลุ่มผู้ปกครองจังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่เจ้าผู้ครองนครและกลุ่มข้าหลวงมณฑล ตลอดจนคณะสงฆ์จากราชสำนักกรุงเทพฯ เนื่องจากเป็นศูนย์กลางทางศาสนาและการศึกษาจากราชสำนักกรุงเทพฯ ดังจะเห็นได้จากการสืบทอดการเผาศพด้วยนกหัสติลิงค์ที่กระทำตั้งแต่เชื้อสายเจ้าเมืองเก่ากระทั่งพระภิกษุสำคัญ ซึ่งในปัจจุบันนั้นกลุ่มข้าราชการนับตั้งแต่ผู้ว่าราชการจังหวัดและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจังหวัดอุบลราชธานียังคงให้ความสำคัญในฐานะศาสนสถานสำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดอุบลราชธานีอยู่ ทว่าการดูแลส่วนใหญ่ยังคงเป็นของวัดและชาวกุ่มวัดมากขึ้น นอกจากนี้ไม่เพียงแต่วัดสุปฏิญารามวรวิหารจะเป็นวัดที่ชาวบ้านจังหวัดอุบลราชธานีจะมาทำบุญเท่านั้น หากในปัจจุบันยังกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวในช่วงงานเทศกาลต่างๆ อาทิ งานแห่เทียนพรรษา อีกด้วย

3) เขื่อนปากมูล

บนพื้นที่ก่อนการสร้างเขื่อนปากมูลนั้น เนื่องจากในปี พ.ศ. 2513 สำนักงานพลังงานแห่งชาติ (สพช.) ร่วมกับรัฐบาลฝรั่งเศสได้ทำการวิจัยที่สรุปผลได้ว่าการสร้างเขื่อนกักเก็บน้ำบริเวณแม่น้ำมูลสามารถผลิตกระแสไฟฟ้าได้เป็นจำนวนมาก ในการนี้ รัฐบาลจึงได้มอบหมายให้กรมศิลปากรซึ่งได้ว่าจ้างบริษัททิม คอนซัลติ้ง เอ็นจิเนียร์ จำกัด ทำการขุดค้นแหล่งโบราณคดีในพื้นที่ที่อาจจะโดนน้ำท่วมซึ่งประกอบไปด้วย เขตอำเภอเมือง อำเภวารินชำราบ อำเภอพิบูลมังสาหาร อำเภอสิรินธร อำเภอโขงเจียม ซึ่งปรากฏว่าจะมีแหล่งโบราณคดีจำนวน 2 แหล่งถูกน้ำท่วม ได้แก่ บริเวณเนินศิลาจารึกปากโคมน้อย ในเขตอุทยานแห่งชาติแก่งตะนะ ตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม ซึ่งพบโบราณสถานสร้างจากหินทรายธรรมชาติ และศิลาจารึกพระเจ้าจิตรเสน ซึ่งคาดว่าอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12 กับแหล่งโบราณคดีคอนลูกกลาง (วัดป่าพินิจเทศ) ตำบลกุดลาด อำเภอเมืองซึ่งถูกน้ำท่วมส่วนหนึ่ง ซึ่งในที่สุดรัฐบาลก็ได้อนุมัติให้ก่อสร้างเขื่อนปากมูลจนสำเร็จในปี พ.ศ. 2538

ปัจจุบันเขื่อนปากมูลใช้เป็นสถานที่ผลิตกระแสไฟฟ้าซึ่งสามารถผลิตกระแสไฟฟ้าได้ 250 ล้านกิโลวัตต์ต่อชั่วโมง และใช้ประโยชน์ในพื้นที่เกษตรได้จำนวน 1.6 แสนไร่ นอกจากนี้การออกข่าวเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างองค์กรพัฒนาเอกชนกับรัฐบาลในเรื่องการทำลายระบบนิเวศและวัฒนธรรม และความขัดแย้งของชาวบ้าน “หมู่บ้านแม่มน่มน้ย่น” ซึ่งถูกน้ำท่วมหลังจากการสร้างเขื่อนกับรัฐบาลในเรื่องการทำลายวิถีชีวิตและการละเลยความช่วยเหลือภายหลังการสร้าง กลายเป็นจุดสนใจที่ทำให้ชาวต่างจังหวัดเดินทางเข้ามาเที่ยวชมเขื่อนปากมูลเป็นจำนวนมากอีกด้วย

เนื่องจากเขื่อนปากมูลครอบคลุมพื้นที่ป่าไม้เป็นจำนวนมาก ดังนั้นจึงมีการแบ่งความรับผิดชอบต่างกัน ได้แก่พื้นที่ที่คาบเกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติยังคงเป็นของกรมป่าไม้ดูแลอยู่ แต่สันเขื่อนและเครื่องจักรที่ใช้ผลิตไฟฟ้าเป็นของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยเป็นผู้ดูแล ทั้งนี้กรมศิลปากรรับหน้าที่ดูแลแหล่งโบราณคดีใกล้เคียงที่ไม่ถูกน้ำท่วมอีกด้วย

4) หมอลำ

หมอลำเป็นการละเล่นพื้นบ้านของชาวบ้านจังหวัดอุบลราชธานีมาตั้งแต่สมัยโบราณที่มีวิวัฒนาการจากการอ่านคัมภีร์ทางศาสนาพุทธเป็นทำนองคลอเสียงแคนเพื่อมิให้ผู้ฟังเบื่อ กระทั่งได้รับความนิยมแพร่หลายออกไปเป็นการลำแก้กัน การลำประชัน การลำเรื่องที่เป็นการลำเล่าเรื่องตามนิยายโบราณคนเดียว การลำเกี่ยวกับระหว่างชายหญิง บางครั้งการลำจะมีเนื้อหาสองแง่สองง่ามสอดแทรกไปด้วย ทั้งนี้เรียกผู้ลำว่า “หมอลำ” ซึ่งในอดีตนิยมการละเล่นหมอลำในงานบุญและงานรื่นเริงต่างๆ หมอลำที่ได้รับความนิยมมากที่สุดได้แก่การแสดงหมอลำคู่หรือการลำระหว่างชายกับชายและหญิงกับหญิง ซึ่งได้รับความนิยมแพร่หลายทั่วภาคอีสานจนได้รับฉายาว่า “เมืองหมอลำ” ต่อมาได้มีการเพิ่มจำนวนคนจากเดิม 3-4 คนเป็น 10 คนขึ้นไปเรียกว่าการลำหมู่ โดยใช้นิทานพื้นบ้านหรือนิทานชาดกเป็นพื้น โดยมีลีลาของการลำต่างกันไป อาทิ ลำเรื่องต่อกลอน ลำเพลิน และได้พัฒนาโดยใส่เครื่องดนตรีแบบใหม่อาทิ กีตาร์ คีย์บอร์ด และกลองชุดเป็นลำซึ่งในปัจจุบันและการลำหมู่ได้กลายสภาพเป็นวงดนตรีลูกทุ่งมากขึ้นตามอิทธิพลของเครื่องดนตรีสมัยใหม่ อย่างไรก็ตามเมื่อถึงตอนลำยังคงอาศัยแคนเป็นเครื่องดนตรีหลักอยู่ดี

การเล่นหมอลำเคยถูกรัฐบาลสร้างมาตรฐานใหม่ในช่วงปี พ.ศ. 2515 ที่กำหนดให้การแสดงหมอลำต้องมีการแต่งตัว ตลอดจนมีเนื้อหาและลักษณะการแสดงตามที่กำหนด อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติดังกล่าวได้เริ่มเสื่อมคลายลง ในปัจจุบันการเล่นหมอลำยังคงได้รับความนิยมจากชาวบ้านในจังหวัดอุบลราชธานีเป็นอย่างมาก แม้ว่าส่วนใหญ่จะเป็นลำซิ่งซึ่งเป็นวิวัฒนาการหนึ่งภายใต้ระบบสังคมและวัฒนธรรมแบบใหม่ของการเล่นหมอลำ ทั้งนี้จังหวัดอุบลราชธานีหมอลำที่เป็นศิลปินแห่งชาติจำนวน 2 คน ได้แก่ หมอลำทองมาก จันทะลือ (หมอลำอุทา) และหมอลำเคน ดาเหลา

5) เครื่องทองเหลืองบ้านปะอาว

บ้านปะอาวตั้งอยู่ในเขตตำบลหนองขอน อำเภอเมือง ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบ้านปะอาวแต่เดิมอพยพมาจากจังหวัดหนองบัวลำภูซึ่งจัดเป็นชุมชนโบราณยุคโลหะและมีความชำนาญในการหล่อโลหะสืบทอดหลายชั่วอายุคน ภายหลังจากการอพยพมายังบ้านปะอาวชาวบ้านที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ในการหล่อโลหะทองเหลืองจึงได้นำมาผลิตเป็นอาชีพ ทั้งนี้สินค้าที่ผลิตออกจำหน่ายได้แก่ ผอบ เต้าปูน ตะบันหมาก ขัน หัวไม้เท้า กระดิ่ง เป็นต้น ซึ่งโดยมากแล้วผู้ที่ซื้อสินค้ามักจะนำไปเป็นของที่ระลึก

ในปัจจุบันชาวบ้านปะอาวยังคงมีการถ่ายทอดเทคนิคการหล่อเครื่องทองเหลืองกันเองภายในหมู่บ้าน ดังจะเห็นได้จากวิธีการหล่อที่ยังคงแบบเดิมเอาไว้ อาทิ การทำแม่พิมพ์ขึ้น การกลึงโดยใช้เชือกชัก เป็นต้น ต่อมากรมการพัฒนาชุมชนได้เข้ามาส่งเสริมโดยการประชาสัมพันธ์และการสร้างอาคารแสดงสินค้าขึ้นในหมู่บ้าน นอกจากนี้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยยังได้สนับสนุนให้บ้านปะอาวเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญในการศึกษาภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของชาวบ้าน กระทั่งเครื่องทองเหลืองบ้านปะอาวได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานีไปอีกแห่งหนึ่งด้วย

6) การทอผ้า

ชาวจังหวัดอุบลราชธานีมีเอกลักษณ์การแต่งกายเป็นของตนเองตั้งแต่โบราณ การทอผ้านับเป็นคุณสมบัติหนึ่งกุลสตรีชาวอีสานที่สืบทอดต่อกันมา ดังนั้นจึงมีการคัดแปลง ปรับปรุงทอคล้ายให้บังเกิดความสวยงามเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวมากยิ่งขึ้น งานทอผ้าของจังหวัดอุบลราชธานีจึงเป็นงาน

ศิลปะอย่างหนึ่งที่มีความงดงามแก่ตนเอง ผ้าที่ชาวจังหวัดอุบลราชธานีนิยมทอมักจะขึ้นอยู่กับแต่ละท้องถิ่นเป็นหลัก อาทิ บริเวณอำเภอลำดวนที่สืบเชื้อสายจากชาวผู้ไทย มักจะทอผ้าซิ่นซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาวผู้ไท บริเวณอำเภอพิบูลมังสาหารและอำเภอศาลาลำดวนได้รับอิทธิพลการทอผ้าที่มีลวดลายจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว บริเวณอำเภวารินชำราบและอำเภอลำดวนมักได้รับอิทธิพลลวดลายผ้าจากชาวส่วย เป็นต้น จะมีก็แต่บริเวณอำเภอเมืองและอำเภอม่วงสามสิบเท่านั้นที่เชื่อว่าการทอผ้าเป็นลวดลายของชาวอุบลราชธานีดั้งเดิม

ผ้าที่ชาวจังหวัดอุบลราชธานีในอดีตนิยมทอได้แก่ ผ้าซิ่น ซึ่งมีหลายประเภท อาทิ ซิ่นไหมเงินไหมคำ (ไหมทอง) ที่ใช้เฉพาะเจ้านายเชื้อสายเจ้าผู้ครองนครอุบลราชธานี ผ้าซิ่นมุกที่มีสีขาวคล้ายมุก ผ้าซิ่นมัดหมี่หรือมัดบายซึ่งหมายถึงการทอโดยใช้ไหมตั้งแต่สองเส้นให้เป็นเส้นเดียวกัน ผ้าซิ่นทิวที่เป็นผ้าซิ่นลายขวางสม่ำเสมอ ผ้าซิ่นมัดหมี่ที่ต้องมัดเส้นด้ายและนำไปย้อมก่อนนำมาทอเป็นผ้า นอกจากนี้ยังมีการทอผ้าเบี่ยง ซึ่งเป็นเครื่องบ่งบอกฐานะการแต่งกายของชาวอุบลราชธานี ผ้าหม่ ดุง ผ้าโสร่ง และผ้าขาวม้า เป็นต้น

ผ้าไหมจังหวัดอุบลราชธานีได้รับความความนิยมาตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องจากพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ข้าหลวงมณฑลในขณะนั้นได้ทูลเกล้าฯ ถวายผ้าไหมของจังหวัดอุบลราชธานีและได้มีพระราชหัตถเลขาชมเชยเนื้อผ้าว่ามีคุณภาพดี กระทั่งได้มีการทูลเกล้าฯ ถวายผ้าและมอบผ้าไหมแก่ขุนนางชั้นผู้ใหญ่ในราชสำนักกรุงเทพฯ ทุกปี กระทั่งในปัจจุบันการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ประชาสัมพันธ์ถึงความงดงามของผ้าไหมจังหวัดอุบลราชธานีจนกระทั่งเป็นที่นิยมเพิ่มมากขึ้น

ในปัจจุบัน การทอผ้าของชาวจังหวัดอุบลราชธานีได้รับการสนับสนุนจากกรมการพัฒนาชุมชนให้รวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มสตรีทอผ้า อาทิ กลุ่มสตรีตำบลจานลาน อำเภอพนา กลุ่มสตรีอำเภอลำดวน กลุ่มสตรีบ้านเหล่าเสือโก้ก กิ่งอำเภเหล่าเสือโก้ก กลุ่มสตรีบ้านโพนทราย อำเภอเขื่องใน และกลุ่มสตรีอำเภอลำดวน เป็นต้น นอกจากนี้ยังกล่าวได้ว่าการทอผ้าของจังหวัดอุบลราชธานีได้ขยายสู่การเป็นอุตสาหกรรมการพาณิชย์มากขึ้น ดังนั้นผู้บริโภคจึงมักซื้อผ้าจังหวัดอุบลราชธานีเพื่อเป็นของฝากมากกว่านำไปสวมใส่เอง

7) ประเพณีงานออกพรรษาและแข่งเรือ

งานบุญออกพรรษาจัดเป็นงานบุญหนึ่งในฮีตสิบสองคองสิบสี่ของชาวจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งจัดขึ้นช่วงวันขึ้น 15 เดือน 11 ในงานบุญวันออกพรรษานั้น นอกจากชาวจังหวัดอุบลราชธานีจะมีการทำบุญตามประเพณีแล้ว ยังมีการไหลเรือไฟ และสว่างเฮือ (แข่งเรือ) อีกด้วย โดยการไหลเรือไฟจะจัดในวันเดียวกับการทำบุญออกพรรษา ส่วนการสว่างเฮือจะจัดขึ้นในวันเสาร์-อาทิตย์ ช่วงก่อนหรือหลังออกพรรษามาตามความเหมาะสมในแต่ละปีอีกด้วย

ในเวลาต่อมาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ทำการสำรวจเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว ในปี พ.ศ.2528 พบว่าประเพณีงานบุญออกพรรษารวมถึงการไหลเรือไฟและการสว่างเฮือมีความเป็นไปได้ในการพัฒนาสู่การท่องเที่ยวจึงได้จัดประเพณีดังกล่าวให้อยู่ในโครงการการท่องเที่ยวของจังหวัดอุบลราชธานีด้วยโดยจัดขึ้น ณ บริเวณทุ่งศรีเมือง แม้ว่าประเพณีงานออกพรรษาและการไหลเรือไฟของจังหวัดอุบลราชธานีจะซบเซาลง คงเหลือแต่งานสว่างเฮือ ซึ่งจัดบริเวณแม่น้ำมูล ทว่าในปัจจุบันเทศบาลนครอุบลราชธานีได้มีความพยายามที่จะรื้อฟื้นประเพณีงานออกพรรษาและงานไหลเรือไฟให้ทัดเทียมงานแห่งเทียนพรรษานั้นเอง

บทที่ 5

งานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี

5.1 งานประเพณีเข้าพรรษาและแห่เทียนพรรษาในพุทธศาสนา

5.1.1 ประเพณีเข้าพรรษา

เข้าพรรษาแปลว่า “พักฝน” (กองวรรณคดีประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, 2525:146) ซึ่งหมายถึงการที่พระสงฆ์จะต้องอยู่ประจำวัดใดวัดหนึ่งในระหว่างฤดูฝน เนื่องจากในสมัยพุทธกาล พระสงฆ์ซึ่งมีหน้าที่จาริกไปยังสถานที่ต่างๆ เพื่อเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ทว่าในช่วงฤดูฝนการจาริกไปยังสถานที่ต่างๆ จำเป็นต้องผ่านไร่นาที่ชาวบ้านปลูกกล้าเอาไว้ทำให้พระสงฆ์ต้องเหยียบกล้าของชาวบ้านเสียหาย และชาวบ้านได้กล่าวโทษพระสงฆ์ ในพระวินัยปิฎก มหาวรรคภาค 1 หมวดวัสสูปนาสิกขันธกะ เลื่อนกาลฝน (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2525:511) ได้ระบุถึงสาเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติข้อห้ามมิให้พระสงฆ์ต้องจาริกในช่วงฤดูฝนไว้ว่า

“...ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ายังมิได้ทรงบัญญัติการจำพรรษาแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นก็เที่ยวจาริกไปตลอดฤดูหนาว ฤดูร้อน และฤดูฝน คนทั้งหลายจึงเพ่งโทษ ดิเคียน โพนทะนาว่า ไฉนพระสมณะเชื้อสายพระสากยบุตร จึงได้เที่ยวจาริกไปตลอดฤดูหนาว ฤดูร้อน และฤดูฝน เหยียบย่ำ ดินชาติอันเขียวสด เบียดเบียนอินทรีย์อย่าง 1 ซึ่งมีชีวะ ยังสัตว์เล็ก ๆ จำนวนมากให้ถึงความวอดวายเล่า ก็พวกปริพาชกอัญญเดียรฉิยเหล่านั้นเป็นผู้กล่าวธรรมอันต่ำทราม ยังพัก ยังอาศัยอยู่ประจำตลอดฤดูฝน...ภิกษุทั้งหลายได้ยินคนพวกนั้นเพ่งโทษ ดิเคียน โพนทะนา จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า”

การกราบทูลของพระสงฆ์ถึงเรื่องความเดือดร้อนของชาวบ้านต่อพระพุทธเจ้า ทำให้พระพุทธเจ้าจึงทรงตั้งพระวินัยในเรื่องการจำพรรษาขึ้น ในชั้นแรกทรงบัญญัติให้วันเข้าพรรษามี 2 ช่วง โดยช่วงแรกให้เริ่มต้นหลังจากวันอาสาฬหบูชาไปแล้ว 1 วัน (คือวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8) เป็นวันเข้าพรรษาดัน (ปฐมิกา) และช่วงหลังให้เริ่มต้นหลังจากวันอาสาฬหบูชาไปแล้ว 1 เดือน (คือวันแรม 1 ค่ำ เดือน 9) เป็นวันเข้าพรรษาหลัง (ปัจฉิมิกา) ดังข้อความว่า

“...ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย วันเข้าพรรษานี้มี 2 คือ ปฐมิกา วันเข้าพรรษาดัน 1 ปัจฉิมิกา วันเข้าพรรษาหลัง 1 เมื่อพระจันทร์เพ็ญเสวยฤกษ์อาสาฬหะ ล่วงไปแล้ววัน 1 พึงเข้าพรรษาดัน เมื่อพระจันทร์เพ็ญเสวยฤกษ์อาสาฬหะ ล่วงไปแล้วเดือน 1 พึงเข้าพรรษาหลัง...”(มหามกุฏราชวิทยาลัย,2525:512)

แม้ว่าพระพุทธเจ้าจะทรงกำหนดให้พระสงฆ์ต้องอยู่จำพรรษาในช่วงฤดูฝนแล้ว ทว่ามิได้ทรงกำหนดระยะเวลาที่พระสงฆ์จะจำพรรษาคด้วย จึงทำให้พระสงฆ์บางรูปลักลอบออกไปตามสถานที่ต่างๆ และเดินเหยียบไถ่นาของชาวบ้านเช่นเดิม ซึ่งพระพุทธเจ้าต้องทรงบัญญัติพระวินัยอีกครั้งว่าเมื่อพระสงฆ์อยู่จำพรรษาแล้วจะต้องอยู่ตลอด 3 เดือน ไม่ว่าจะเข้าพรรษาดัน หรือเข้าพรรษาหลังก็ตาม ถ้าพระสงฆ์รูปใดจำพรรษาไม่ครบตามเวลาดังกล่าวหรือหลีกเลี่ยงไม่ยอมจำพรรษาหรือไม่ยอมจำพรรษาในวันเข้าพรรษาจะต้องผิดพระวินัยอาบัติทุกกฏ

“...แล้วรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุจำพรรษาไม่อยู่ให้ตลอด 3 เดือนต้น หรือ 3 เดือนหลัง ไม่พึงหลีกไปสู่จาริก รูปใดหลีกไป ต้องอาบัติทุกกฏ

...ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุจะไม่จำพรรษาไม่ได้ รูปใดไม่จำพรรษา ต้องอาบัติทุกกฏ

...ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่ประสงค์จะจำพรรษาในวันเข้าพรรษา ไม่พึงแก้งลวงเลยอาวาสไปเสีย รูปใดลวงเลยเสีย ต้องอาบัติทุกกฏ” (มหามกุฏราชวิทยาลัย,2525:513)

แรกเริ่มของวันเข้าพรรษาในสมัยพุทธกาลที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติให้มี 2 ช่วงนั้น ในเวลาต่อมาพระเจ้าพิมพิสาร เจ้าเมืองมคร ได้ทรงขอให้พระพุทธเจ้าเลื่อนวันเข้าพรรษามาเป็นเดือน 8

ซึ่งทรงเห็นชอบให้เป็นไปตามนั้น เนื่องจากทรงเห็นว่ากำหนดให้มีวันเข้าพรรษาเพียงวันเดียว ไม่ส่งผลกระทบต่อพระสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่แล้ว

“ก็โดยสมัยนั้นแล พระเจ้าพิมพิสาร จอมเสนามาคราช มีพระราชประสงค์จะทรงเลื่อนกาลฝนออกไป จึงทรงส่งทูตไปในสำนักภิกษุทั้งหลาย ว่า ถ้ากระไร ขอพระคุณเจ้าทั้งหลายพึงจำพรรษาในอุณหภิกษุอันจะมาถึง ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าแด่พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้เคลื่อนย้ายตามพระเจ้าแผ่นดิน”
(มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2525:513)

การที่พระพุทธเจ้าโปรดให้เลื่อนวันเข้าพรรษามาใช้วันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 เป็นวันเข้าพรรษาดำเนินการตามทูลของพระเจ้าพิมพิสารนั้น นอกจากนี้อีกมีความเชื่ออีกว่าพระสงฆ์ที่จำพรรษาในพรรษาดันจะได้อานิสงส์ 5 ประการ ตลอด 5 เดือน หลังจากการออกพรรษาแล้ว ได้แก่ 1. การเที่ยวไปโดยไม่ต้องบอกลา 2. จาริกไปโดยไม่ต้องเอาจีวรไปครบสำหรับ 3. ฉันทนโภชนและปริมปรโภชนได้ 4. เกือบดิเรกจิวรได้ตามปรารถนา 5. ได้รับสิทธิครองจีวรที่เกิดขึ้นในที่นั้นๆ และได้รับสิทธิกรณกฐิน (อุทัย สันตุสสาร, มปป.:370) ด้วยเหตุนี้ในเวลาต่อมาจึงเป็นสาเหตุที่ทำให้มีการยึดถือวันเข้าพรรษาเป็นวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 เพียงวันเดียวซึ่งมักจะเรียกว่าวันปฐมาพรรษานั้นเอง อย่างไรก็ตามในการจำพรรษาของพระสงฆ์นั้นข้อปฏิบัติที่สำคัญประการหนึ่งก็คือพระสงฆ์จะต้องอธิษฐานใจหยุดพักอยู่ ณ ที่แห่งใดแห่งหนึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นวัด โดยห้ามมิให้พักค้างคืน ณ ที่อื่น ทั้งนี้หากมีความจำเป็นอื่นๆ เช่น มีกิจนิมนต์ ณ ที่แห่งใด หรือ กิจของสงฆ์ อาทิ พระอุปัชฌาย์อาพาธ โดยไม่สามารถกลับมาพำนักยังที่ซึ่งพระสงฆ์รูปนั้นจำพรรษาอยู่ได้ พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้พักแรม ณ ที่อื่นได้ ไม่เกิน 7 วัน หากเกินกำหนดนี้ให้ถือว่าขาดพรรษาและถือว่าผิดพระวินัยตามพุทธบัญญัติอีกด้วย (เกษม บุญศรี ในวารสารวัฒนธรรมไทย, 2507:3)

เห็นได้ชัดเจนว่า พระสงฆ์เริ่มมีการจำพรรษามาตั้งแต่สมัยพระพุทธเจ้ายังดำรงพระชนม์อยู่ หรือประมาณ 2,500 ปีล่วงมาแล้ว การที่พระสงฆ์อยู่จำพรรษา ณ ที่แห่งใดแห่งหนึ่งเป็นเวลา

¹ ในภาษาบาลีเรียกว่า “วิหาร” แปลว่าที่อยู่ของสงฆ์ ซึ่งในเวลาต่อมาพระสงฆ์ที่อยู่เดี่ยวกันนานๆ จนกระทั่งมีสิ่งปลูกสร้างเกิดขึ้น จึงกลายเป็นวัด หรืออาราม และเมื่อมีพระพุทธรูปมาประดิษฐานในอารามนั้นๆ ก็จะกลายเป็นอาราม หรือวัดตามความหมายในปัจจุบันนั่นเอง (กองวรรณคดีประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, 2525:146) อย่างไรก็ตามพระพุทธรูปที่ประดิษฐานไว้ว่าวิหารที่พระสงฆ์จะจำพรรษาต้องไม่อยู่ในที่กลางแจ้ง ในโพรงไม้ หรือในถ้ำซึ่งไม่ใช่ที่อยู่อาศัย แต่ทรงอนุญาตให้อยู่ในถ้ำในถ้ำซึ่งมีฝาครอบขอบชิดได้ (สวัสด์ พินิจจันทร์, ในวารสารวัฒนธรรมไทย, 2510:21)

นานๆ ในช่วงฤดูฝน ซึ่งจิรวเปียนน้ำฝนทำให้ชาวบ้านค้าการถวายผ้าจำนำพรรษาหรือผ้าอาบน้ำฝนขึ้น เพื่อให้พระสงฆ์ได้ผลัดเปลี่ยน และถวายสิ่งของอื่นๆ ที่จำเป็นแก่พระสงฆ์ในช่วงเข้าพรรษา อาทิ เทียนพรรษา เป็นต้น นอกจากนี้ การที่พระสงฆ์อยู่จำพรรษาเป็นเวลานานทำให้มีเวลาสอนหนังสือและสอนธรรมะแก่ชาวบ้าน ซึ่งนิยมให้บุตรหลานของตนบรรพชา เป็นสามเณร และอุปสมบทเป็นพระสงฆ์เพื่อเรียนหนังสือและพระธรรมวินัย” (กองวรรณคดีประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, 2525:146) การถวายผ้าอาบน้ำฝน ตลอดจนสิ่งของที่จะเป็น รวมถึงการบวชเรียนในช่วงเข้าพรรษาจนถึงเป็นประเพณีปฏิบัติเป็นต้นมากระทั่งปัจจุบัน

ประเพณีเข้าพรรษาเข้ามาในประเทศไทยเมื่อใดไม่มีหลักฐานปรากฏชัดเจน หากแต่ในสมัยสุโขทัยในหลักศิลาจารึกหลักที่ 1 ด้านที่ 2 บรรทัดที่ 9 – 13 ได้ระบุถึงการถือศีลในวันเข้าพรรษาของชาวสุโขทัยไว้ว่า “...พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองสุโขทัยนี้ ทั้งชาวแม่ชาวเจ้าท่วยปั๋วท่วยนาง ลูกเจ้าลูกขุน ทั้งสิ้นทั้งหลาย ทั้งผู้ชายผู้หญิง ผ่องท่วยมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทรงศีลเมื่อพรรษาทุกคน...” (พิริยะ ไกรฤกษ์, 2532:91) ข้อความในจารึกหลักที่ 1 นี้ชี้ให้เห็นว่าเมื่อถึงช่วงเข้าพรรษา ชาวสุโขทัยไม่ว่าจะเป็นเจ้าขุนมูลนายตลอดจนประชาชนชายหญิงจะถือศีลทุกคน แม้ว่าข้อความในศิลาจารึกหลักที่ 1 จะไม่ได้ระบุรายละเอียดว่าการถือศีลของชาวสุโขทัยนั้นมีรายละเอียดประการใดบ้าง ทว่านับเป็นส่วนสำคัญที่ชี้ให้เห็นว่าในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18 หรือก่อนหน้านี้นี้ ประเพณีเข้าพรรษาเป็นที่รู้จักของคนไทยแล้ว

เมื่อถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา หลักฐานร่วมสมัยพุทธศตวรรษที่ 19 – พุทธศตวรรษที่ 22 ซึ่งได้แก่โคลงคันทราวาทศมาส² ได้ให้ภาพการเข้าวัดฟังธรรมเทศนาของชาวบ้านในกรุงศรีอยุธยาช่วงวันเข้าพรรษาดังนี้

“พรรษาสโรชฟ้า	ไชธาร ทดแฮ
พรยกกระคณัณเครงสวรรค	ป่าวหล้า
สรรพเพชญ์ยังยลญาณ	พระสงฆ์ สอนนา
เข้มนิยมถ้วนหน้า	เร่อมเรื่องทำธรรม”

(สมปราชญ์ อัมมะพันธ์, 2536:114-115)

² มีผู้สันนิษฐานเกี่ยวกับยุคสมัยที่แต่งโคลงคันทราวาทศมาสอยู่ 2 คน ได้แก่ ฉันทิชย์ กระแสสินธุ์ เชื่อว่าผู้ทรงนิพนธ์คือ “พระเขาวราช” ซึ่งอาจจะเป็นพระโอรสองค์ใดองค์หนึ่งของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถกับพระสนม โดยมีขุนพรหมมนตรี ขุนศรีภริราช และขุนสารประเสริฐ เป็นผู้ช่วยเหลือ ส่วนเดโช สวานานนท์ เชื่อว่าโครงท้าวทศมาสเป็นโคลงคันทานองนิราศแต่งขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โดยมีผู้แต่ง 3 คน คือ (ขุน) พรหมมนตรี (ขุน) ศรีภริราช และ (ขุน) สารประเสริฐ (สมปราชญ์ อัมมะพันธ์, 2536:114-115)

นอกจากนี้หลักฐานร่วมสมัยที่ระบุถึงธรรมเนียมปฏิบัติในประเพณีเข้าพรรษาของชาวบ้านในสมัยกรุงศรีอยุธยายังคงมีปรากฏในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศในกาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก อันเป็นพระนิพนธ์ของเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 22 อีกด้วย ได้แก่

“เดือนแปดเจ้าฟ้าคลา	เข้าพระวษาสังฆาราม
พร้อมพร้อมเจ้าข้อมตาม	ไปด้วยผีสีพันถวายฯ
เดือนแปดพุทธบุตรเข้า	พระวษา
ทายกมีศรัทธา	ต่างแต่
โหมงามตามเรียบคลา	นบนอบ
เมี่ยงหมี่สีพันเข้า	รูปน้อมเทียนถวายฯ”

(กรมศิลปากร, 2513:68)

จะเห็นได้ว่าในโคลงคันทวาทศมาส และกาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศกได้บรรยายถึงภาพธรรมเนียมปฏิบัติในประเพณีเข้าพรรษาของชาวบ้านกรุงศรีอยุธยาในยุคนั้นว่าเมื่อถึงเทศกาลเข้าพรรษาวัดบ้านจะนำดอกไม้ธูปเทียนไปสักการะพระรัตนตรัย ตลอดจนนิยมไปฟังพระธรรมเทศนาที่วัดพร้อมทั้งถวายเครื่องไทยทานแด่พระสงฆ์ ซึ่งได้แก่หมากและไม้สีพันอันส่งผลถึงค่านิยมในการทำบุญด้วยไม้สีพันมาจนถึงพุทธศตวรรษที่ 24 อีกด้วย

นอกจากนี้ประเพณีเข้าพรรษาในสมัยอยุธยาสำหรับในราชสำนักแล้วจัดเป็นประเพณีที่พระมหากษัตริย์ต้องทรงประพาศในแต่ละปี โดยเป็นรู้จักกันดีในนาม “พระราชพิธีอาษาฒมาส (พระราชพิธีเดือน 8)” ในบันทึกคำให้การชาวกรุงเก่า ซึ่งเป็นคำให้การของเชลยชาวกรุงศรีอยุธยาซึ่งถูกพม่าจับตัวภายหลังการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 เมื่อ พ.ศ. 2310 ได้ระบุถึงพระราชกรณียกิจของพระเจ้าแผ่นดินในพระราชพิธี 12 ราศี ตามพระตำรา ว่า (สมปราชญ์ อัมมะพันธ์, 2536:215) เมื่อถึงพระราชพิธีอาษาฒ พระเจ้ากรุงศรีอยุธยา ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลบวชนาค เป็นภิกษุบ้าง สามเณรบ้าง รวมจำนวนเท่าพระชนมายุ นอกจากนี้ยังมีการสมโภชพระพุทธสุรินทร์ (พระพุทธสิหิงค์)

³ เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศ พระนามเดิมเจ้าฟ้ากุ้ง เป็นพระราชโอรสในสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ และสมเด็จพระพันวัสสาใหญ่ (กรมหลวงอภัยนุชิต) ต่อมาได้รับพระราชทานพระอิสริยยศเป็น กรมพระราชวังบวรมหาดศาพิทักษ์ ตำแหน่งพระมหาอุปราช เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศทรงเป็นกวีที่เป็นต้นแบบสำนวนบทหรือกรอนในสมัยรัตนโกสินทร์จำนวนมาก อาทิ บทเห่เรือและนิราศ เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศสิ้นพระชนม์จากการถูกพระราชอาญาเข็ญ เนื่องจากเป็นชู้กับเจ้าฟ้าสังวาลย์พระมเหสีในสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ เมื่อปี พ.ศ. 2298 (กรมศิลปากร, 2513:1-19)

จำนวน 3 วัน 3 คืน และทรงหล่อเทียนพรรษาจบพระหัตถ์แล้วในวันขึ้น 15 ค่ำ ส่งไปถวายเป็นพุทธบูชาตามพระอารามทั้งในกรุงและหัวเมืองต่างๆ

ในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ซึ่งเขียนขึ้นในหลังการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ได้บรรยายภาพของพระราชกรณียกิจในพระราชพิธีอาษาฒมาสในรัชสมัยพระเจ้าปราสาททองว่า

“...เมื่ออาษาฒมาสเข้าพระวษา สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราช
ดำเนินด้วยสนมราชกัลยา ออกไปนมัสการจุดเทียนพระวษา ถวายพระพุทธรูป
ปฏิมากร ณ วัดสระเพชฌัญ...” (สุภาพรรณ ณ บางช้าง, 2535:229)

จากบันทึกคำให้การชาวกรุงเก่า และพระราชพงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ซึ่งเขียนขึ้นภายหลังจากการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 เป็นที่เรียบร้อยแล้วได้ให้ภาพพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ในสมัยอยุธยาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 22 – 23 ได้ชัดเจนขึ้น รายละเอียดที่สำคัญที่สุดก็คือการที่พระมหากษัตริย์ทรงบวชนาคเป็นพระ การบูชาพระพุทธรูปสิ่งใด ตลอดจนพระราชกรณียกิจที่เกี่ยวข้องกับเทียนพรรษา อาทิ ทรงหล่อเทียน และทรงถวายเทียนพรรษายังพระอารามต่างๆ ที่มีวัดพระศรีสรรเพชญ์เป็นต้นนั่นเอง ซึ่งจะเห็นได้ว่าเทียนพรรษาเริ่มปรากฏเป็นหนึ่งในเรื่องไทยทานในพระราชพิธีอาษาฒมาสจากหลักฐานชั้นต้นทั้ง 2 ฉบับนั่นเอง ในส่วนพิธีราษฎร์ในสมัยอยุธยานั้นมีเพียงเอกสารที่ชี้ให้เห็นว่ายังคงมีตลาดบ้านหม้อในเขตกำแพงพระนครที่ขายพานพุ่มจี๊ผึ่งเพื่อถวายพระในวันเข้าพรรษา ซึ่งอยู่ในคำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม ว่าด้วยการค้าขายรอบกรุง ดังนี้ (คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย สำนักนายกรัฐมนตรี ใน โครงการอบรมความรู้ประวัติศาสตร์ไทย สำหรับอาจารย์ผู้สอนในระดับมัธยมศึกษา, 2544:4) “...บ้านม่อปิ่นม่อเข้าม่อแกงใหญ่เล็ก แลกะทะเตาขนมครกขนมเบื้อง เต่าไฟตะเกียงได้ตะคันเชิงไฟพานพุ่มจี๊ผึ่งถวายพระเจ้าวษา...” อย่างไรก็ตามนอกจากนี้ยังไม่พบเอกสารหลักฐานใดที่กล่าวถึงการปฏิบัติประเพณีเข้าพรรษาในสมัยอยุธยาอีกเลย หากแต่อาจสันนิษฐานได้ว่าไม่น่าจะแตกต่างจากพระราชพิธีเท่าใดนัก ในสาระ อาทิ การบวชนาคเท่าอายุ การบูชาพระพุทธรูปสำคัญ ตลอดจนการหล่อเทียนและการถวายเทียนพรรษา

ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 23 หรือช่วงต้นรัตนโกสินทร์ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่กล่าวถึงประเพณีเข้าพรรษาที่เป็นพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์มีระบุในคำรับทำวศรีจุฬาลักษณ์

ที่แม้มีความเชื่อว่าเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสมัยสุโขทัย หากแต่จากข้อพิพาททางสำนวนโวหารแล้วพบว่าคำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์⁴ แต่งขึ้นในช่วงรัชกาลที่ 2 และรัชการที่ 3 (กรมศิลปากร, 2513: ข) ข้อความที่กล่าวถึงพระราชพิธีอาษาฒมาสมีดังนี้

“ครั้นถึงเดือน 8 ถึงนักขัตฤกษ์บูชาใหญ่การพระราชพิธีอาษาฒมาสพระบรรพตพุทธชินราชในพระศาสนา จะจำพระบรรพตเป็นมหาสันนิบาตทุกพระอาราม ฝ่ายพราหมณาจารย์ก็จะเข้าพรตสมาทานศีลบริโภครักษาวชบวชบูชาคุณพิธีถึงเดือน...” (กรมศิลปากร, 2513: 129)

ข้อความข้างต้นทำให้ทราบถึงสังกตกิจของพระสงฆ์ช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ที่จะต้องปฏิบัติในช่วงวันเข้าพรรษา คือการจำพรรษาในอารามต่าง ที่น่าสนใจก็คือเริ่มมีการระบุเป็นครั้งแรกเกี่ยวกับพิธีที่ฝ่ายพราหมณ์ปฏิบัติในช่วงเข้าพรรษาเช่นเดียวกันว่าจะต้องสมาทานศีลครึ่งเดือน ซึ่งไม่สามารถหาหลักฐานเพิ่มเติมได้ว่าก่อนหน้าที่พระราชพิธีอาษาฒมาสยังคงมีพิธีพราหมณ์ร่วมด้วยหรือไม่ ในส่วนพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ที่ทรงประพฤติในพระราชพิธีอาษาฒมาสตามที่คำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์กล่าวถึง มีดังนี้

“...สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงดำรัสสั่งนายนักการให้จัดแจงตกแต่งเสนาสนะทุกพระอารามหลวง แล้วก็ทรงถวายบริวารสมณะ เป็นต้นว่าเตียงตั้งที่นอนเสื่อสาครลาดปูเป็นสังฆทานและผ้าบรรพตวาสิกพัสดร์สลาภภคิติลานภคิตี ทั้งประทีปเทียนจำนำพระบรรพตบูชาพระบรมธาตุ พระพุทธรูปปฏิมากร พระปริยัติธรรมสิ้นไครมาส ถวายรูปเทียนชวาลาน้ำมันตามไส้ประทีป แก่พระภิกษุสงฆ์บรรดาจำพรรษาในพระอาราม...ประการหนึ่งทรงพระราชอุทิศเครื่องกระยาตังเวฬุพลีกรรมพระเทวรูป ในพระเทวสถานหลวงทุกสถาน ทั้งสักการหม่อมพราหมณาจารย์ซึ่งจำพรต...โดยทรงพระราชศรัทธาในพระพุทธศาสนาไสยศาสตร์เจือกัน...” (กรมศิลปากร, 2513: 129-130)

⁴ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชวินิจฉัยข้อความในคำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ว่า อาจจะเป็นคำราชนิพนธ์แบบแผนพิธีพราหมณ์ในสมัยกรุงศรีอยุธยาจริง แล้วคัดลอกเพิ่มเติมจากเรื่องเดิมที่มีอยู่ นอกจากนี้พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์ ทรงสันนิษฐานว่าข้อความบางตอนในคำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ อาทิ การเสด็จเสวยอาหารของข้าราชการฝ่ายใน น่าจะเป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเองอีกด้วย (กรมศิลปากร, 2513: ข-ช)

ข้อความในตอนนี้อาจแสดงให้เห็นถึงพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ที่ทรงประพฤติในช่วงพระราชพิธีอาษาฒมาสซึ่งประกอบไปด้วยการถวายสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นแด่พระสงฆ์ ไม่ว่าจะเป็นเสื้อสาธิต ผ้าจ่านำพรรษา เทียนจ่านำพรรษา และการถวายน้ำมันตะเกียง สิ่งที่น่าสังเกตในข้อความข้างต้นก็คือพระราชกรณียกิจยังครอบคลุมไปถึงการบูชาเทวรูปในศาสนาพราหมณ์ในพระราชพิธีอาษาฒมาสด้วยเนื่องจาก “...ทรงพระราชศรัทธาในพระพุทธศาสนาไสยศาสตร์เจือกัน...” นอกจากนี้ในตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ยังได้ให้ภาพของชาวบ้านซึ่งอยู่ในเขตที่อิทธิพลทางวัฒนธรรมซึ่งราชสำนักกรุงเทพฯ แผ่ไปถึงว่ามีการร่วมงานเข้าพรรษาเป็นอย่างดี ดังข้อความที่ว่า

“...อันว่ามหาชนชายหญิงในตระกูลทั้งหลาย...ก็ชักชวนกันกระทำกองกุศลต่างๆ บรรดาผู้ใดได้สถาปนาพระอารามไว้ในพระศาสนา ก็บอกกล่าวป่าวบุญในหมู่บ้านและมิตร...ราษฎรทั้งในกรุงนอกกรุงและมีนิคมเมืองขึ้นออกส้นพระราชอาณาเขต ถ้าและผู้ใดนับถือไสยศาสตร์ด้วย ก็บูชาพระเทวรูปในเทวสถานใหญ่น้อยทุกตำบล...ครั้นถึง ณ วันจาตุทสีสุกัลปักษ์เป็นธรรมเนียมฤกษ์ นายนักการทหารบกทหารเรือก็ตั้งขบวนแห่เชิญเทียนประทีปจ่านำพระวรวงษาขึ้นตั้งบนคานหาม...แห่ไปตามท้องตลาดมารคและชลมารค ประชาราษฎรก็ซ้องสาธุการ...ฝ่ายมหาชนประชาชนชายหญิงตระกูลต่างๆ...ต่างตกแต่งกรัษกายประกวดกัน แห่เทียนจ่านำพระวรวงษาของตนๆ ไปทางบกบ้างทางเรือบ้าง เสียงพิณพาทย์ฆ้องกลองสนั่นไปทุกแห่งตำบล...ครั้นถึงอาวาสอารามของผู้ใดก็เลี้ยงดูกัน แล้วเชิญเทียนประทีปจ่านำพระวรวงษาเข้าไปตั้งในอุโบสถวิหาร...ครั้น ณ วันกาฬปักษ์เอกคิถีเพลาตะวันชายแสงพระพุทธชินโรส ก็สันนิบาตประชุมกันเข้าพระวรวงษา ณ พระอุโบสถทั่วทุกพระอาราม...ต่างชักประทีปบริวารทั้งบุตรหลานญาติมิตร...อุทิศถวายอุทกสาฎกและปัจจัยการถวายพระภิกษุสงฆ์สามเณรทั่วถึงกัน แล้วมหาชนชายหญิงต่างตั้งปัญจางคประดิษฐ์สมათานอุโบสถศีลอันมีองค์แปด...”(กรมศิลปากร, 2513:130-133)

จะเห็นได้ว่าหากชาวบ้านคนใดมีฐานะร่ำรวยจนกระทั่งสามารถสร้างวัดเองได้ก็จะมีการบอกบุญแก่ญาติมิตรของตนเองให้มาร่วมทำบุญ ส่วนชาวบ้านสามัญมีการแต่งกายประชันกันโดยทั่วไป นอกจากนี้ยังมีการกล่าวถึงการแห่เทียนพรรษาทั้งทางบกและทางเรือไปยังวัดต่างๆ ซึ่งระบุว่ามีการใช้พิณพาทย์บรรเลงประกอบขบวนแห่ และเมื่อขบวนแห่เทียนพรรษาถึงวัดแล้วจึงนำเทียน

พรรษาไปไว้ในโบสถ์ กระทั่งเช้าวันรุ่งขึ้นอันเป็นวันเข้าพรรษา ชาวบ้านจะมีร่วมกันทำบุญที่วัดโดยมีการถวายเครื่องไทยทานต่างๆ และมีการสมทานศีลแปดโดยทั่วกันอีกด้วย

สิ่งที่น่าสังเกตจากข้อความข้างต้นก็คือ ในคำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ได้มีการกล่าวถึงชาวบ้านที่นับถือไสยศาสตร์ก็มีการบูชาสิ่งเคารพของตนในวันเข้าพรรษาเช่นเดียวกับพระราชพิธี อย่างไรก็ตามข้อความข้างต้นยังได้ให้ภาพของกระบวนแห่เทียนพรรษาหลวงว่ามีทั้งทางบกและทางน้ำเช่นเดียวกับขบวนแห่เทียนพรรษาของชาวบ้าน ทั้งนี้ในคำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ยังได้กล่าวถึง พนมดอกไม้มัที่ใ้บูชาพระรัตนตรัยเฉพาะในวันเข้าพรรษาซึ่งในเอกสารระบุว่าท้าวศรีจุฬาลักษณ์ประดิษฐ์ขึ้นดังรายละเอียดต่อไปนี้

“...อันพระราชพิธีอาษาฒมาสบูชาใหญ่ ข้าน้อยได้คิดกระทำพนมดอกไม้มัทองและกอโกสุมปทุมทองอันวิจิตรด้วยวาดเขียนนำขึ้นถวายสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว...สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็พึงพอพระอัธยาศัย จึงดำรัสขมนำน้อยว่าเป็นคนฉลาดคิด...แต่นั้นมามหาชนชายหญิงทั่วพระนคร ก็ถือเอาอย่าง...จึงพระบาทสมเด็จพระร่วงเจ้าแผ่นดินมีพระราชบริหารสาปสรรว่า เบื้องหน้าแต่นี้ไป ชนชายหญิงในพระราชอาณาเขตประเทศสยามภาษาบรรดาเป็นสัมมาทฐิให้กระทำพนมดอกไม้มัทองบูชาพระรัตนตรัย ในพระราชพิธีอาษาฒมาส ให้เรียกนามพนมดอกไม้มัทอง พนมพระพรรษา...”(กรมศิลปากร,2513:133-134)

ในปัจจุบัน ไม่สามารถพบพนมพระพรรษาที่ประกอบไปด้วยดอกไม้มัทองและดอกบัวดังกล่าวข้างต้น หากแต่ในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 24 จนถึงช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 25 ยังพบพุ่มที่คล้ายกับพนมพระพรรษา ได้แก่ ต้นไม้มัทอง-พรรษา ซึ่งเสฐียรโกเศศได้อธิบายว่า

“...ต้นไม้มัทองพรรษานั้น มักจะมีดอกเหลืองแดงหลายสี เป็นดอกไม้ทำด้วยกระดาษสีเรียกว่าดอกไม้เงิน...ซึ่งเดิมคงจะเป็นดอกไม้ถวายพระมหาคณัที่อย่างนั้นแล้วจะนำไปถวายเฉยๆ ก็ดูกระไรอยู่ จึงพลิกแพลงทำเป็นเครื่องประดับ...เช่นถั้วชามรามไหม กระโถนกระถางเป็นต้น ตลอดจนของขบถัน...” (เสฐียรโกเศศ,2502:15)

นอกจากนี้เสฐียรโกเศศยังได้กล่าวถึงพุ่มจี๊ผึ่ง ที่สร้างขึ้นจากจี๊ผึ่งก่อเป็นพุ่ม มีความหมายคล้ายเทียนแต่จุดไฟไม่ได้เนื่องจากไม่มีไส้เทียน ซึ่งคาดว่าน่าจะคล้ายกับพานพุ่มจี๊ผึ่งที่ในคำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงทำดังกล่าวข้างต้น นอกจากนี้พุ่มจี๊ผึ่งที่เสฐียรโกเศศกล่าวถึงยังบอกว่าจะไม่สามารถใช้ประโยชน์อันใดทำให้พระสงฆ์ต้องนำไปตั้งไว้ในโบสถ์ใดๆ อีกด้วย

หลักฐานร่วมสมัยเกี่ยวกับคำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์อีกชิ้น ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 23 ได้แก่ นิราศเดือน ซึ่งแต่งโดยหมื่นพรหมสมพัตร (มี)⁵ ศิษย์พระสุนทรโวหาร (ภู่) ได้ให้ภาพรายละเอียดเครื่องไทยธรรมที่ชาวกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นถวายพระสงฆ์ในงานวันเข้าพรรษาไว้ดังต่อไปนี้

“ ...ถึงเดือนแปดแคว่ดอับยับฝน	ฤดูแลพระพรรษาเข้ามาขวาง
จวนจะบวชเป็นพระสละนาง	อยู่เหินห่างเห็นกันเมื่อวันบุญ
ประดับพุ่มบุปผาฤๅษากะถาง	รูปเรดช้างโคควายขายกันวัน
ตุ๊กตาเจ้าพราหมณ์งามละมุน	ต้นพิศุลินจี๊ผึ่งจริง
ต้นไม้ทองเสาธงหงส์สีผึ่ง	คู่สกลิงเขายาวพอกขายหญิง
อุณรุฑุดกีนนระอันพรัง	มีทุกสิ่งซื้อมาบูชาพระ...”

(เสฐียรโกเศศ, 2502:5)

เครื่องไทยธรรมที่หมื่นพรหมสมพัตร(มี) กล่าวไว้ในนิราศเดือน ที่ชัดเจนที่สุดได้แก่พุ่มต้นไม้ หรือต้นไม้เข้าพรรษา ดังเช่นในคำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์และข้อสันนิษฐานของเสฐียรโกเศศ ทั้งนี้ นิราศเดือนได้กล่าวถึงรายละเอียดของพุ่มต้นไม้เข้าพรรษาว่ามีการประดิษฐ์เป็นต้นไม้ต่างๆ เช่น ต้นลิ้นจี่ ต้นไม้ทอง โดยแต่ละต้นจะมีการประดับไปด้วยตุ๊กตารูปสัตว์ต่างๆ อาทิ แรด ช้าง โค กระบือ หงส์ กิन्नร เป็นต้น

หลักฐานที่กล่าวถึงพระราชพิธีอาษาฒมาส ในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 24⁶ ที่ให้รายละเอียดที่สุดได้แก่ หนังสือพระราชพิธีสิบสองเดือน ซึ่งพระราชนิพนธ์โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื้อหาในส่วนที่ทรงกล่าวถึงพระราชพิธีเดือนแปดเริ่มตั้งแต่ทรงกล่าวถึงการระบุนิคมณ

⁵ เชื่อกันว่าหมื่นพรหมสมพัตร (มี) เป็นช่างเขียนภาพที่มีชื่อเสียงในสมัยรัชกาลที่ 3 แต่เกิดเบื้อหน้าในอาชีพช่างเขียน จึงแต่งเพลงยาวสรรเสริญพระเกียรติรัชกาลที่ 3 แล้วทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อขอเปลี่ยนจากช่างเขียนไปอยู่กรมพระอาลักษณ์แต่ไม่สำเร็จ (สมปราชญ์ อัมมะพันธ์, 2536:270)

⁶ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์หนังสือพระราชพิธีสิบสองเดือนเมื่อปี พ.ศ. 2431

เทียบว่า “เดือนแปดเข้าพระวัสสา” แต่มิได้กล่าวถึงรายละเอียดอันใดเนื่องจาก “...ในรายละเอียด พิศดารจำหน่ายว่าชาด...” (พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2516:479) นอกจากนี้ยังทรง กล่าวถึงมูลเหตุของการเข้าพรรษา ตลอดจนพระบรมราชวินิจฉัยที่เกี่ยวข้องกับหลักฐานอื่นๆ อาทิ คำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ ที่ทรงระบุว่าพนมพระวรรณนั้นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรง โปรดให้จัดทำขึ้นทุกปีเนื่องจากทรงเห็นว่า “...ต้องตำราเก่า...” (พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว, 2516:490) แต่ต่อมาไม่มีผู้ใดทำเพราะ “...เห็นเป็นอันยุติเบอล⁷กันเสียไม่มีใครทำ...” (พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2516:491) อย่างไรก็ตามพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัวได้ทรงระบุรายละเอียดของพนมพระวรรณไว้ดังนี้

“...มีกระถางดินปิดกระดาศทอง มีลายดอกไม้เขียนด้วยน้ำยาใน
กระถาง มิได้ดูอันหนึ่งเสียดอกบัวกระดาศแดงซ้อนกันสามชั้น ยอดเกษร
เป็นทองอังกฤช ขอบปากกระถางมีดอกและใบเล็กๆ รายรอบ...” (พระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2516:491)

นอกจากนี้ยังทรงกล่าวถึงพนมหมาก ซึ่งทำจากพานแว่นฟ้าซ้อนกันสองชั้น ทาสี ปากพาน มีกระดาศทำคล้ายใบตอง มีกรวยกระดาศอยู่ตรงกลาง ตรงโคนกรวยปั้นดินเหนียวก้อนเล็กๆ ทาสี เขียวหรือขาวใช้แทนลูกหมาก ประดับกรวยด้วยรูปพิมพ์จี๋ผึ่ง โดยถือว่าเป็นเครื่องบูชาพระรัตนตรัย ในวันเข้าพรรษาดำรงตามตำราเก่านั้นเอง

ในหนังสือพระราชพิธีสิบสองเดือนยังได้เปรียบเทียบพระราชพิธีในสมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้นกับสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายที่ระบุในคำให้การขุนหลวงหาวัด ว่าในสมัยรัตนโกสินทร์ นิยมให้เจ้านายทรงผนวช มากกว่าการโปรดให้บรรพชาหลวงคั่งเช่นกรุงศรีอยุธยา และเชื่อว่าเจ้า นายต้องผนวชที่วัดพระศรีรัตนศาสดารามเท่านั้น หากไม่บวชที่วัดดังกล่าวจะได้ชื่อว่า “...เป็นคน ที่เสียแล้ว หรือจะเสียคนต่อไป...” (พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2516:493) นอกจากนี้ ยังได้กล่าวถึงการพระราชกุศลฉลองเทียนพรรษาที่ยึดถือปฏิบัติในราชสำนักกรุงเทพฯ ดังจะได้ กล่าวในหัวข้อต่อไป ตลอดจนการกล่าวถึงการเสด็จพระราชดำเนินถวายพุ่มอันเป็นธรรมเนียมใหม่ที่ พระมหากษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์จะต้องทรงกระทำภายหลังการพระราชทานเทียนพรรษา แล้ว โดยจะทรงถวายพุ่มแด่พระสงฆ์ในพระอารามหลวงที่พระราชทานเทียนพรรษา อาทิ วัดราช-

⁷ น่าจะมาจากคำว่า unusable ที่แปลว่า ใช้ไม่ได้

ประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม วัดบวรนิเวศวิหาร วัดบรมนิวาส วัดปทุมวนาราม และวัดเทพศิรินทราวาส ทั้งนี้การถวายพุ่มยังรวมไปถึง การถวายสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพระบรมมหาราชวัง อาทิ หอพระเจ้า พระพุทธบุษยรัตน์ หอพระนาค ฯลฯ ตลอดจน พระราชาคณะในหัวเมือง เช่น พระนครศรีอยุธยา เพชรบุรี ราชบุรี ลพบุรี เป็นต้น โดยโปรดฯ ให้พระสงฆ์ในหัวเมืองดังกล่าวเข้ามารับพระราชทานในกรุงเทพฯ อีกด้วย

ในหนังสือพระราชพิธีสิบสองเดือนยังได้กล่าวถึงพิธีสำคัญในวันเข้าพรรษาอีกประการหนึ่งก็คือ การสวดโอ้เอ้วิหารราย หรือโอ้เอ้วิหารราย เรื่องมหาชาติคำหลวง ที่ทรงจัดขึ้น ในพระอุโบสถ และตามศาลารายในวัดพระศรีรัตนศาสดารามที่เริ่มมีมาตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตลอดจนพระราชพิธีปลี้องเครื่องพระพุทธรูปหามณีนรัตนปฏิมากร อีกด้วย อย่างไรก็ตาม สิ่งที่น่าสังเกตประการหนึ่งก็คือ พิธีทางศาสนาพราหมณ์ที่ปฏิบัติตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ดังที่กล่าวไว้ในคำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ได้หายไป คงแต่พิธีทางศาสนาพุทธเท่านั้น ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าเมื่อถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งทรงเคร่งครัดในพระพุทธศาสนาได้โปรดฯ ให้พระราชพิธีอาชามมาตเป็นพิธีทางพุทธศาสนาแต่อย่างเดียวก็นั่น นอกจากนี้เนื่องจากหนังสือพระราชพิธีสิบสองเดือน เป็นการกล่าวถึงพระราชประเพณีที่พระมหากษัตริย์กรุงรัตนโกสินทร์ทรงปฏิบัติ จึงมิได้ให้ภาพของการปฏิบัติประเพณีเข้าพรรษาของชาวบ้านในฐานะประเพณีราษฎร์แต่อย่างใด

ภาพของงานประเพณีเข้าพรรษา ในฐานะประเพณีราษฎร์ที่เด่นชัด ถูกบันทึกอยู่ในหนังสือประเพณีไทยเกี่ยวกับเทศกาล (บางเรื่อง) ของเสฐียรโกเศศ ซึ่งกล่าวถึงประเพณีเข้าพรรษาของชาวบ้านอำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อกลางเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2486 ว่าเมื่อถึงวันเข้าพรรษา ชาวบ้านชายหญิงวัยกลางคนจะเดินถือเทียนและเครื่องไทยธรรมเป็นขบวนเพื่อไปวัด และไม่มีเครื่องดนตรีประกอบขบวนแห่เทียนพรรษาของภาคอื่นๆ นอกจากนี้ยังมีการเทศนา “...หนังสือกลอนเป็นทำนองเสียงชาวปักษ์ใต้...” (เสฐียรโกเศศ, 2502:12) และการสวดโอ้เอ้วิหารรายตามกำแพงระเบียงพระธาตุ หรือที่ชาวนครศรีธรรมราชเรียกว่า “เวียง” นั่นเอง

ในส่วนชาวบ้านภาคกลางนั้น เสฐียรโกเศศยังได้กล่าวถึงธรรมเนียมการปฏิบัติในวันเข้าพรรษาไว้ว่า เมื่อถึงวันเข้าพรรษาชาวบ้านจะนำรูปเทียน พุ่มต้นไม้ และเครื่องใช้ประจำวัน อาทิ ไม้ขูดลิ้น และไม้สีฟัน ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าการถวายไม้สีฟันตั้งแต่ช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 22 ดังที่ได้กล่าวข้างต้นยังคงมีอยู่ ของถวายอย่างอื่นได้แก่ของขบถันบางอย่าง เช่น น้ำตาลหล่อเป็นรูปสิงโต

ลีนจี้กระป๋อง นมกระป๋อง เป็นต้น ไปถวายพระ ทั้งนี้ชาวบ้านสูงอายุซึ่งไม่สามารถทำไร่นาได้แล้ว จะถือโอกาส “...สมათานศีลกินบวช ตลอดฤดูกาลเข้าพรรษาและทำสังฆทานทุกวันพระตลอดไตรมาส...” (เสฐียร โกเศศ, 2502:18) อีกด้วย อย่างไรก็ตาม เสฐียร โกเศศ ได้กล่าวถึงการแห่เทียนพรรษาของชาวบ้านภาคอีสานตามคำบอกเล่าของพระเทพาภินิมิต (ฉาย เทวาภินิมิต) ไว้ว่า ชาวบ้านภาคอีสานจะมีการเตรียมตัวก่อนวันเข้าพรรษาประมาณ 1 เดือนเพื่อการเรียไร้ผึ้งหล่อเทียน และตกแต่งเทียนพรรษาให้สวยงามในแต่ละหมู่บ้าน เมื่อถึงวันก่อนเข้าพรรษา 1 วัน จะนำเทียนที่หล่อตั้งไว้ที่ปะรำในบริเวณวัดแล้วมีการฉลองเทียนพรรษา ได้แก่การเจริญพระพุทธมนต์ และการแสดงมหรสพต่างๆ รุ่งเช้าซึ่งเป็นวันเข้าพรรษาจะมีการแห่เทียนพรรษา และประกวดเทียนพรรษาของแต่ละหมู่บ้าน เมื่อถึงเวลาประมาณ 13.00 น. ชาวบ้านจะนำเทียนพรรษากลับมายังวัดของตน ในเวลาประมาณ 15.00 น. – 16.00 น. จะมีการถวายเครื่องไทยธรรมและการดับบาตรกรวยอีกด้วย

หนังสือประเพณีไทยเกี่ยวกับเทศกาล (บางอย่าง) ซึ่งให้เห็นภาพธรรมเนียมปฏิบัติในวันเข้าพรรษาของชาวบ้านอย่างเด่นชัด ในพิธีกรรมบางประการที่มีส่วนคล้ายคลึงกับพระราชพิธีอยู่ไม่น้อย อาทิ การสวดโอ้เอ้วิหารราย การแห่เทียนพรรษา การถวายเครื่องไทยธรรม ทั้งนี้ความแตกต่างอยู่ตรงรายละเอียดของงานตลอดจนถึงของที่ถวายพระสงฆ์ล้วนแต่เป็นสิ่งที่หาได้ตามท้องถิ่นของคนนั่นเอง ในส่วนบรรยากาศของวันเข้าพรรษาระหว่างหนุ่มสาวนั้น เสฐียร โกเศศ ได้กล่าวไว้เมื่อถึงประเพณีเข้าพรรษาของภาคอีสานตอนดักบาตรกรวยไว้ว่า

“...เป็นตอนที่หนุ่มๆ สาวๆ ชอบนัก เพราะว่าหญิงสาวจะมากัน ถ้วนหน้าทุกครัวเรือน...เป็นโอกาสพวกหนุ่มๆ ได้ดูพวกสาว ๆ...ส่วนพวกสาว ๆ ก็มีช่องจะแต่งตัวสวยๆ อดพวกหนุ่มๆ เป็นเรื่องเขาชมเราและเราชมเขาสบายใจ!...” (เสฐียร โกเศศ, 2502:9)

นอกจากนี้ เสฐียรโกเศศ ยังกล่าวเสียดสีสภาพของวัดและการเที่ยวชมงานวัดของชาวกรุงเทพฯ ช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 24 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 25 ซึ่งหมายรวมถึงงานเข้าพรรษาไว้ด้วยดังนี้

“...ข้าพเจ้าเลสอดสายไปได้ฤกษ์ ฤดูอากาศเย็นน่านั่งเล่น ไม่สกปรกโสมมมีน้ำครำฉ่ำและเหม็นอับๆ ถ่ายเทและทิ้งอะไรลงไปไม่เลืกคั่งที่เคยเห็นในลางแห่ง...ถึงเวลาวัดมีงาน เช่นการแห่เทียนเข้าพรรษา...ในลานวัดจะสับสนแอดักไปด้วยชาวบ้านร้านถิ่น...อย่างสงบเสงี่ยมมันอยู่ด้วย

ศรัทธา...ไม่พบพานพวกปลาหมึก หอยแครง ถั่วลิสง และอะไรๆ ในพวก
พรรคนี้นี้ มีผู้นั่งของๆ แยะแยะ อ้าปากกว้างกินกันอยู่ข้างหาบอย่างเปิดเผย...ไม่
เคยเห็นเปลือกถั่วลิสง ชานอ้อย เปลือกหอยแครง ใบตุงใบตอง ทั้งของไว้
เกลื่อนกลาดทั่วไป...”

ข้อความที่เสฐียร โกเศศกล่าวถึง ซึ่งให้เห็นภาพบรรยากาศของงานวันเข้าพรรษาในชนบท
กับในกรุงเทพฯ ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน ยกตัวอย่างเช่น ค่านิยมความสนุกสนานในชนบท
ช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 24 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 25 ยังคงมีความสนุกสนานระหว่างญาติมิตร และ
ความสัมพันธ์ของเพศตรงข้ามซึ่งอิงกับหลักคำสอนทางศาสนาอยู่มาก หากแต่ในสังคมกรุงเทพฯ
กลับเต็มไปด้วยความสกปรก และความไม่เป็นระเบียบอยู่มากนั่นเอง

ในปัจจุบัน ประเพณีเข้าพรรษาของไทยไม่มีความแตกต่างที่โดดเด่นมากนักในแต่ละภาค
อันเนื่องมาจากอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากราชสำนักกรุงเทพฯ ที่แผ่ขยายสู่หัวเมืองในแต่ละภูมิภาค
นับตั้งแต่ปลายพุทธศตวรรษที่ 23 ถึงพุทธศตวรรษที่ 24 ดังจะเห็นได้จากประเพณีเข้าพรรษาทุกแห่ง
จะมีการถวายเทียนพรรษาที่มีรูปทรงเดียวกันทั้งประเทศ การเทศน์มหาชาติที่มีลักษณะเหมือนกันไม่
ว่าสำเนียงและภาษา นอกจากนี้ยังมีประเพณีบางส่วนในแต่ละท้องถิ่นได้สูญหายไป อาทิ การตัด
บาตรกรวย การถวายพุ่มพระวรวงศ์หรือพุ่มต้นไม้ การสวดโอ้เอ้วิหารราย ขณะที่ในบางแห่งยังถือ
วันเข้าพรรษาเป็นงานรื่นเริง ที่มีมหรสพแบบใหม่ อาทิ ลิเก ภาพยนตร์ การออกร้าน อีกด้วย

อย่างไรก็ดี สำหรับประเพณีเข้าพรรษาของภาคอีสานเองนั้น เห็นได้ชัดว่ามีความสืบเนื่อง
มาจากคติความเชื่อในฮีดสิบสองกองสิบสี่ซึ่งได้กล่าวแล้วในบทที่ 4 นับเป็นสิ่งสำคัญต่อการกำหนด
วิถีชีวิตของชาวอีสานที่พบว่าในฮีดสิบสอง หรือจารีตที่ต้องปฏิบัติในแต่ละเดือนนั้น งานบุญเดือน
แปดหรืองานบุญเข้าพรรษาเองก็จัดเป็นงานบุญหนึ่งในสิบสองงานที่จะต้องปฏิบัติ ซึ่งชี้ให้เห็นว่า
ประเพณีเข้าพรรษาของชาวอีสานเองได้มีการสืบทอดกันมาในช่วงระยะเวลาหนึ่งแล้วนั่นเอง

5.1.2 ความสำคัญและความสัมพันธ์ของเทียนพรรษาและประเพณีแห่เทียนพรรษา

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายของคำว่าเทียน ดังนี้
(2539:410) “ น. เครื่องตามไฟที่พันด้วยขี้ผึ้งหรือไขเป็นต้น มีไส้อยู่ตรงกลาง, ลักษณะนามว่า เล่ม...”

ซึ่งชี้ให้เห็นว่าเทียนเป็นวัสดุประเภทหนึ่งที่ทำจากขี้ผึ้งหรือไข ซึ่งสามารถจุดไฟให้ติดไว้ได้นั่นเอง อย่างไรก็ตามก็ยังไม่ปรากฏแน่ชัดว่ามนุษย์รู้จักนำเอาขี้ผึ้งหรือไขมาเป็นวัสดุในการทำเทียนเพื่อจุดไฟว่ามีมาตั้งแต่เมื่อใด หากพบแต่เพียงว่าในอินเดียโบราณซึ่งนับถือศาสนาพราหมณ์ได้ใช้ไขวัวที่เชื่อว่าเป็นสัตว์พาหนะของพระอิศวรมาทำน้ำมันเพื่อจุดบูชาพระผู้เป็นเจ้าที่ตนเคารพนับถือ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ในอีกมิติหนึ่งการจุดไฟโดยใช้วัสดุจากไขเป็นเชื้อเพลิงน่าจะมีความหมายเกี่ยวกับการบูชาและความศักดิ์สิทธิ์มาตั้งแต่โบราณ

ทางศาสนาพุทธ ได้ให้ความสำคัญของเทียนโดยเรียกเทียนว่า “ทีป” หรือ “ปทีป” อันเป็นที่รู้จักกันในภาษาไทยว่า “ประทีป” (พระมหาศรีพร วรวิญญู, สัมภาษณ์) ว่าเป็นสิ่งจะเป็นสำหรับพระสงฆ์ในการให้แสงสว่างในเวลากลางคืน เห็นได้จากในกสิยปาฏิโมกข์ ที่ระบุถึงก่อนการอุโบสถของพระสงฆ์ ต้องปฏิบัติบุรพกิจ⁸ (กิจที่ต้องกระทำก่อน) 9 ประการ ซึ่งกิจที่ต้องกระทำประการหนึ่งได้แก่การจุดประทีปในพระอุโบสถ นอกจากนี้ในพระสูตรที่ชื่อว่า “รัตนสูตร” ในบทสุดท้ายยังเปรียบเทียบประทีป หรือเทียนกับคุณธรรมขั้นสูงคือการดับกิเลส (พระมหาศรีพร วรวิญญู, สัมภาษณ์) โดยนับเทียนตามเชื้อของศาสนาพุทธจึงไม่ได้เป็นเพียงการนำขี้ผึ้งหรือไขมาจุดไฟเท่านั้น หากแต่ยังหมายถึงการเปรียบเทียบการดับกิเลสกับแสงสว่างที่เกิดจากเทียนอีกด้วย

จากการสัมภาษณ์พระมหาศรีพร วรวิญญู รักษาการรองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอупตราชนาธิ ถึงพระสงฆ์กับความสำคัญของเทียนในอดีต พบว่าเทียนมีประโยชน์ 4 ประการด้วยกัน ได้แก่

1. การนำไปใช้เพื่อเป็นวัตถุเพื่อแสดงถึงการบูชา ดังจะเห็นได้จากการถวายดอกไม้ธูปเทียนเพื่อบูชาพระรัตนตรัย
2. การนำไปใช้เพื่อให้แสงสว่างบริเวณวัดในเวลากลางคืน ดังจะเห็นได้จากบุรพกิจดังกล่าวข้างต้น
3. เพื่อความสะดวกแก่การเดินทางในเวลากลางคืน
4. การนำไปใช้อ่านพระไตรปิฎก หรือที่เรียกว่าเทียนส่องธรรมในเวลากลางคืน โดยเฉพาะช่วงเข้าพรรษา ซึ่งพระสงฆ์ไม่สามารถจาริกไปที่ต่างๆ ได้ การทบทวนพระธรรมวินัยในเวลากลางคืนจึงต้องอาศัยแสงไปจากเทียนเป็นหลักนั่นเอง

⁸ บุรพกิจ หรือ ปุพพกิจ ประกอบไปด้วย 1. กวาดสถานที่ทำอุโบสถนั้น 2. จุดประทีปในที่นั้น 3. แต่งตั้งอาสนะ 4. ตั้งน้ำฉันน้ำใช้ 5. นำฉันทะของภิกษุผู้ควรแก่ฉันตะ 6. นำปาริสุทธของเรอผู้ลงทำอุโบสถไม่ได้ 7. บอกฤกษ์ 8. นับภิกษุ และ 9. สอนพวกภิกษุณี ทั้งนี้ในกิจ 4 ข้อแรกนับเป็นกิจที่สำคัญซึ่งต้องกระทำทุกครั้งก่อนการทำอุโบสถ (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2539:3)

นอกจากนี้ หากพิจารณาเหตุผลของการศึกษาเล่าเรียนตลอดจนการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์สามเณรในสมัยโบราณ ซึ่งมีการศึกษาทั้งในเวลากลางวันและกลางคืนแล้ว ในเวลากลางคืนการใช้เทียนเป็นวัสดุที่ให้แสงสว่างจึงมีความสะดวกมากกว่าการใช้แสงไฟจากได้ซึ่งก่อให้เกิดกลิ่นและควันที่อาจทำให้ผู้ศึกษาและการปฏิบัติศาสนกิจเสียสมาธิ อีกทั้งความสว่างจากแสงได้ก็น้อยกว่าความสว่างจากแสงเทียน ดังนั้นจึงมีความนิยมการถวายเทียนแด่พระสงฆ์สามเณรมากขึ้น โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลเข้าพรรษาที่พระสงฆ์มีเวลาศึกษาพระธรรมมากกว่าช่วงเวลาปกติ (คีนูนามแฝง),2541:13-14)

ในประเทศไทยได้ปรากฏหลักฐานการถวายเทียนแด่พระสงฆ์ในวันเข้าพรรษาในกาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศกซึ่งแต่งในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ เมื่อปลายพุทธศตวรรษที่ 22 ความว่า

“เดือนแปดพุทธบุตรเข้า	พระวษา
ทวยกมีศรัทธา	ต่างเต้า
โคมงามตามเรียบคลา	นบนอบ
เมื่องหมี่สีฟันเข้า	รูปน้อมเทียนถวายฯ”

(กรมศิลปากร,2513:68)

อย่างไรก็ดี คำว่า “เทียน” ในนิราศธารโศกมิได้ความชัดเจนเกี่ยวกับรูปลักษณะตลอดจนการใช้ประโยชน์ของเทียนในช่วงเข้าพรรษามากไปกว่าการถวายรูปเทียน และเครื่องไทยธรรมอื่นๆ หากเมื่อเทียบกับหลักฐานในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 23 อันจัดเป็นหลักฐานร่วมสมัยที่มีอายุไม่ห่างกันมากนัก อันได้แก่พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ที่ระบุว่าพระมหากษัตริย์ในสมัยอยุธยาทรง “...จุดเทียนพระวษาถวายพระพุทธรูปปฏิมากร ณ วัดสรรเพชญ์...” แล้ว ทำให้ทราบรายละเอียดเพิ่มเติมว่านอกจากเทียนของชาวบ้านที่มีศรัทธาถวายพระสงฆ์ ยังมีเทียนหลวงซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงจุดเพื่อถวายพระพุทธรูปของวัดประจำพระบรมมหาราชวังในช่วงเข้าพรรษาอีกด้วย และกลายเป็นพระราชประเพณีที่พระมหากษัตริย์และประเพณีราษฎรในสมัยรัตนโกสินทร์ยึดถือเป็นธรรมเนียม ดังที่ระบุไว้ในคำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ ให้ภาพของการแห่เทียนพรรษาทั้งของราชสำนักและของชาวบ้านรวมถึงพระราชพิธีสิบสองเดือนที่กล่าวถึงพระราชประเพณีของพระ

มหากษัตริย์ต้องทรงจุดเทียนพรรษาด้วยพระแว่นลงยาราชาวดี ถวายแด่พระอารามหลวงเป็นประจำทุกปีนั่นเอง

การพระราชทานเทียนพรรษาของพระมหากษัตริย์ในสมัยรัตนโกสินทร์ช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 23 - ต้นพุทธศตวรรษที่ 24 มีปรากฏในจดหมายเหตุรัชกาลที่ 3 โดยแบ่งเป็นการพระราชทานเทียนโดยทรงถวายด้วยพระหัตถ์ซึ่งพระราชทานพระราชาคณะทั้งในกรุงเทพฯ ได้แก่ สมเด็จพระสังฆราช พระภิกษุเจ้าฟ้ามงกุฎและพระฐานานุกรมวัดมหาธาตุ สมเด็จพระพนรัต พระภิกษุพระองค์เจ้าปฐมวงศ์และพระฐานานุกรมวัดระฆังโฆสิตาราม พระธรรมอุดม พระพรหมมุนีและพระฐานานุกรมวัดราชบูรณะ ฯลฯ และพระราชาคณะตามหัวเมืองต่างๆ เช่น พระครูและพระฐานานุกรมเมืองราชบุรี พระราชาคณะและพระฐานานุกรมกรุงเก่า (พระนครศรีอยุธยา) พระราชาคณะและพระฐานานุกรมเมืองคอนราชสีห์มา (นครราชสีมา) ฯลฯ (จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3 เล่ม 1,2530:92-104) กับพระราชทานตามพระอารามหลวงในกรุงเทพฯ และหัวเมืองรอบกรุงเทพฯ อาทิ อยุธยา สมุทรปราการ และสระบุรี เป็นต้น (จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3 เล่ม 4,2530:88-89)

ปัจจุบันการพระราชทานเทียนพรรษาจะมีการหล่อเทียนพรรษาล่วงหน้าก่อนที่จะมีพระราชพิธีเข้าพรรษา 45 วัน โดยพระบรมวงศานุวงศ์และหน่วยงานราชการจะนำขี้ผึ้งมาอบที่กองพระราชพิธีเพื่อโดยเสด็จพระราชกุศลหล่อเทียนพรรษาดูย ทั้งนี้เทียนพรรษาพระราชทานปัจจุบันมี 2 แบบ ได้แก่ แบบเทียนหล่อ และแบบเทียนสลัก¹⁰ ซึ่งจะพระราชทานยังพระอารามหลวงแบบใดแบบหนึ่ง หรือทั้ง 2 แบบ ตามพระราชประสงค์ อาทิ วัดบวรนิเวศวิหาร ได้รับพระราชทานเทียนพรรษาทั้ง 2 แบบ แบบละ 1 เล่ม วัดเทพศิรินทราวาส ได้รับพระราชทานเทียนพรรษาแบบสลัก 1 เล่ม ทั้งนี้ยังมีพระอารามหลวงในต่างจังหวัดที่ได้รับพระราชทานเทียนพรรษาอีกด้วย ได้แก่ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุจังหวดพิษณุโลก ได้รับพระราชทานเทียนพรรษาแบบหล่อ 1 เล่ม วัดไชโย จังหวัดอ่างทอง ได้รับพระราชทานเทียนพรรษาแบบหล่อ 1 เล่ม เป็นต้น (กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร,2525:243-246)

⁹ ธรรมเนียมการจุดเทียนด้วยพระแว่นลงยาราชาวดี ในราชสำนักกรุงเทพฯ เชื่อกันว่าเป็นไฟบริสุทธิ์ที่มาจากดวงอาทิตย์ใช้ในงานมงคลและอวมงคล อาทิ งานจุดเทียนชัย อาทิ เทียนพรรษา เทียนรุ่งในวันวิสาขบูชา และงานพระราชทานเพลิงพระบรมวงศานุวงศ์ เป็นต้น (พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว,2516:500-501)

¹⁰ ความแตกต่างของเทียนพรรษาพระราชทานแบบหล่อและแบบสลัก ต่างตรงที่กระจุบ หรือส่วนยอดของเทียนที่เทียนแบบสลักจะมีกระจุบไม้แกะสลักลงรักปิดทองตั้งอยู่บนยอดและมีกรวยกระบอกรูปถ้วยทำด้วยโลหะสังกะสีซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงหยอดขี้ผึ้งไว้แทนเทียนทั้งต้นและพระราชทานน้ำมันมะพร้าวไว้สำหรับเติมเมื่อขี้ผึ้งเทียนหมด (กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร,2525:243)

นอกจากนี้ เอกสารคำให้การของขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรมซึ่งเขียนขึ้นในสมัยเดียวกับพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ทำให้ทราบเพิ่มเติมว่านอกจากเทียนพรรษาที่ทั้งพระมหากษัตริย์และชาวบ้านในสมัยอยุธยานิยมถวายแด่พระสงฆ์แล้ว ยังมีเครื่องสักการะประเภทหนึ่งซึ่งทำจากขี้ผึ้งที่เรียกว่า “พานกุ่มลีผึ้ง” ซึ่งถวายแด่พระสงฆ์เฉพาะในช่วงเข้าพรรษาเท่านั้น กระทั่งมีตลาดสำหรับวางขายจำเพาะอันได้แก่ “ตลาดบ้านม่อ (หม้อ)” ดังต่อไปนี้

“...บ้านม่อปั่นม่อเข้าม่อแกงใหญ่เล็ก แลกะทะเตาขนมครกขนม
เบี๊ยะ เต่าไฟตะเกียงใต้ตะคันเชิงไฟพานกุ่มลีผึ้งถวายพระเข้าพรรษา...”

พานกุ่มลีผึ้งที่คำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรมกล่าวถึงนั้น พบว่าในสมัยต่อมาได้มีการกล่าวถึงอีกครั้งเรียกว่า “พุ่มขี้ผึ้ง” ซึ่งพระยาอนุমানราชทนต์หรือเสฐียรโกเศศได้บรรยายความหมาย ลักษณะรูปแบบ ตลอดจนการใช้ประโยชน์ของพุ่มขี้ผึ้งดังนี้

“คราวนี้จะพูดถึงพุ่มขี้ผึ้ง ซึ่งเดี๋ยวนี้เห็นบางตาไป อันที่จริงพุ่มขี้ผึ้งก็คงมีความหมายเท่ากับเป็นเทียน แต่จุดไฟไม่ได้ เพราะไม่มีไส้ ดันไม่มีดอกอยู่พรวดันเห็นจะเท่ากับดอกไม้ เป็นแต่พลิกแพลงทำให้พิเศษขึ้นเท่านั้นถวายพระแล้วท่านก็ไม่รู้จะเอาไปทำอะไร นอกจากตั้งไว้ที่แท่นบูชาประดับไว้ดูงามๆ...” (เสฐียรโกเศศ, 2502:15)

ภาพของพุ่มขี้ผึ้งที่เสฐียรโกเศศกล่าวถึง ชี้ให้เห็นว่าพุ่มขี้ผึ้งมีความหมายคล้ายเทียนแต่ใช้ประโยชน์ไม่ได้เนื่องจากไม่มีไส้ดังเช่นเทียนนั่นเอง ทั้งนี้พบว่ายังมีเครื่องสักการะที่ทำจากเทียนอีกประเภทหนึ่งซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงถวายแด่พระสงฆ์ในพระราชพิธีเข้าพรรษา ได้แก่ “พุ่มเทียน” ที่มีลักษณะเป็นพุ่มเช่นเดียวกัน แต่พุ่มเทียนมักนิยมใช้เทียนเล่มเล็กมัดรวมกันเป็นกลุ่ม (สภาวัฒนธรรมจังหวัดอุบลราชธานี, 2540:21) ทั้งนี้ไม่มีหลักฐานยืนยันว่าพุ่มขี้ผึ้งและพุ่มเทียนเป็นเครื่องสักการะชนิดเดียวกันแต่ประการใด

ในภาคอีสานได้มีการถวายขี้ผึ้งที่ปั้นเป็นเทียนเพื่อให้แสงสว่างในเวลากลางคืนแด่พระสงฆ์ด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ภายใต้การนำขี้ผึ้งมาทำเป็นเครื่องสักการะในศาสนาพุทธของชาวอีสานได้แฝงไว้ด้วยคติความเชื่อที่ได้รับการถ่ายทอดมาโดยการใส่เกร็ดในชาดกของเป็นเครื่องบ่มเพาะ เกร็ดในชาดกดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงอานิสงส์จากการถวายขี้ผึ้งแด่พระพุทธเจ้า กระทั่งไปเกิดในสวรรค์ชั้น

ดาวดึงส์ โดยมีรายละเอียดกล่าวไว้ในพระธรรมปฎิฎกถาแปล ภาค 1 ทั้งนี้มีเรื่องย่อ ดังนี้ (สมชัย เจียรสกุล, 2534:42-44; ประดับ ก้อนแก้ว, สัมภาษณ์; คณะกรรมการจัดทำหนังสือวิชาการ เพื่อเป็นที่ระลึกในวันประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี, 2543:103)

เมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้ายังมีได้ปรินิพพานและประทับอยู่ที่เมืองโกสัมพี ขณะนั้นพระสงฆ์แตกแยกออกเป็นสองฝ่าย แม้พระพุทธเจ้าจะทรงห้ามปรามก็ไม่มีฝ่ายใดเชื่อฟัง จึงเสด็จหนีเข้าไปในป่าเรไรนกาล (บางแห่งว่าป่ารกชัฏวัน) โดยได้พญาช้างที่ชื่อปาริเลชยะเป็นผู้อุปฐากในการดักน้ำเป็นเครื่องอุปโภค บริโภคแก่พระพุทธเจ้า เมื่อพญาลิงเห็นพญาช้างปาริเลชยะอุปฐากเช่นนั้นจึงเกิดศรัทธาอยากกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งถวายพระพุทธเจ้าบ้าง ด้วยเหตุนี้พญาลิงจึงหักรวงผึ้งบนต้นไม้มาถวาย ครั้นนำรวงผึ้งมาถวาย พระพุทธเจ้าทรงรับไว้และทรงนั่งอยู่ ซึ่งยังความสงสัยแก่พญาลิงเป็นอย่างยิ่งจึงได้นำรวงผึ้งมาพิจารณาอีกครั้งพบว่าภายในรวงผึ้งยังคงมีตัวอ่อน ไข่อ่อน ตลอดจนนางพญาผึ้งซึ่งยังคงมีชีวิตอยู่ พญาลิงจึงใช้ความเพียรเก็บตัวอ่อน ไข่อ่อน และนางพญาผึ้งที่อยู่ในรวงให้หมด แล้วจึงนำไปถวายพระพุทธเจ้าอีกครั้ง พระพุทธเจ้าทรงรับไว้และทรงคันเอาความหวานจากรวงผึ้งเก็บไว้ฉัน คงทิ้งไว้แต่กากของรวงผึ้ง พญาลิงเห็นดังนั้นมีคามยินดีเป็นอย่างยิ่ง กระโดดโลดเต้นไปตามกิ่งไม้ กระทั่งพลัดตกลงมาเสียชีวิต ด้วยอานิสงส์ของการถวายรวงผึ้งแก่พระพุทธเจ้า พญาลิงจึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ มีวิมานทองสูง 30 โยชน์ มีนางอัปสรหนึ่งพันเป็นบริวาร

ครั้นเมืองโกสัมพี เมื่อสามารถแก้ปัญหาความแตกแยกของคณะสงฆ์เป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงออกติดตามหาพระพุทธเจ้า เมื่อฟังพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าแล้ว ชาวเมืองโกสัมพีได้นำกากของรวงผึ้งไปต้มแล้วกลั่นออกมาเป็นขี้ผึ้ง พร้อมกับคิดว่าขนาดลิงเป็นสัตว์เดียรัจฉานยังมีความสำนึกในบาปบุญคุณโทษ ซึ่งส่งผลให้เกิดในสวรรค์ จนเป็นเหตุให้นำเอาขี้ผึ้งที่ได้มาทำปราสาทผึ้ง ซึ่งสร้างจากโครงไม้ไผ่พร้อมกับติดกากกล้วยและสั๊กเป็นลวดลายรูปขี้ผึ้ง ไปถวายพระพุทธเจ้าในวันเข้าพรรษา และเป็นมูลเหตุของการใช้ขี้ผึ้งในการหล่อเทียนพรรษาในเวลาต่อมา (สมชัย เจียรสกุล, 2534:44)

ไม่เพียงแต่ความเชื่อเกี่ยวกับการใช้ขี้ผึ้งมาเป็นเครื่องสักการะในศาสนาพุทธของชาวอีสานเท่านั้น ยังมีคติความเชื่อที่ถือว่าการให้แสงสว่างเพื่อการมองเห็นในเวลากลางคืนเป็นการแสงสว่างทางปัญญาอีกประการหนึ่ง อย่างไรก็ตามคติความเชื่อดังกล่าวยังคงได้รับอิทธิพลทางศาสนาพุทธด้วยเช่นกัน ซึ่งอาจพิจารณาได้จากตำนานพระอนูรุทธ หรือพระอนูรุทธะของชาวอีสาน ดังนี้ (สมชัย

เจียรสกุล,2534:51-52;คณะกรรมการจัดทำหนังสือวิชาการ เพื่อเป็นที่ระลึกในวันประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี,2543:103;สภาวัฒนธรรมจังหวัดอุบลราชธานี,2540:20)

ในสมัยที่พระพุทธเจ้ายังดำรงพระชนม์อยู่ ยังมีพระสาวกอยู่รูปหนึ่งชื่อพระอนุรุทธ หรือพระอนุรุทธะซึ่งเป็นผู้มีปัญญาเฉลียวฉลาด หลักแหลมรู้ธรรมจนเป็นเอกทัศคณด้านธรรมวินัยที่ได้รับเคารพเลื่อมใสในหมู่พระสงฆ์และชาวบ้านทั่วไปอย่างยิ่ง เหตุที่พระอนุรุทธมีปัญญามากเช่นนี้ พระพุทธเจ้าตรัสว่าเนื่องมาจากในอดีตชาติพระอนุรุทธได้ให้แสงสว่างเป็นทาน จึงส่งผลให้ในชาติปัจจุบันพระอนุรุทธมีปัญญาหลักแหลม จากความเชื่อดังกล่าวส่งผลให้พุทธศาสนิกชนชาวอีสานนิยมถวายประทีปหรือเทียนแด่พระสงฆ์ เพราะเชื่อว่ามีอานิสงส์ทำให้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด ดังเช่นพระอนุรุทธ ซึ่งหากนำมาผสมผสานความเชื่อเกี่ยวกับพญาลิงถวายรวงผึ้งแด่พระพุทธเจ้าแล้ว การถวายเทียนจึงกลายเป็นสื่อหลอมรวมคติความเชื่อทั้งสองเข้าด้วยกันอย่างสอดคล้องมากที่สุด ทั้งนี้ในช่วงเทศกาลเข้าพรรษานับเป็นเวลาที่เหมาะสมของการถวายเทียน เนื่องด้วยเป็นช่วงที่พระสงฆ์ต้องจำพรรษาอยู่แต่ในวัดเพื่อศึกษาพระธรรมวินัยและปฏิบัติศาสนกิจโดยไม่จาริกไปยังสถานที่แห่งใด การถวายเทียนจึงเปรียบเสมือนการถวายแสงแห่งปัญญา (ประดับ ก้อนแก้ว,2531:29) และแสงสว่างแห่งศาสนาพุทธ (สมชัย เจียรสกุล,2534:51) ทั้งนี้คติความเชื่อของชาวอีสานดังกล่าวเมื่อผสมผสานคติความเชื่อในเรื่องฮีดสิบสองกองสิบสี่ ที่ระบุถึงการปฏิบัติตามจารีตทั้งสิบสองเดือน จึงส่งอิทธิพลต่อชาวอุบลราชธานีในการใช้ขี้ผึ้งเพื่อฟั่นเป็นเทียนถวายพระในช่วงงานบุญเดือนแปดหรืองานบุญเข้าพรรษามาตั้งแต่โบราณกระทั่งกลายเป็นประเพณีนิยมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวในปัจจุบันนั่นเอง

5.1.3 ความเป็นมาของเทียนพรรษาและงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี

จังหวัดอุบลราชธานีเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคอีสานที่ได้รับอิทธิพลคติความเชื่อเรื่องอานิสงส์ของการถวายขี้ผึ้งและการถวายแสงสว่างเป็นทาน ซึ่งเมื่อผนวกกับความเชื่อเรื่องฮีดสิบสองกองสิบสี่ในงานบุญเดือนแปด หรืองานบุญเข้าพรรษาลดจนความอุดมสมบูรณ์ของรวงผึ้งจนมีชื่อเรียกว่า “คงอุ้มผึ้ง” เข้าด้วยกันแล้ว ส่งผลให้พิธีการถวายเทียนที่ทำจากขี้ผึ้งเพื่อให้ความสว่างแด่พระสงฆ์ถือกำเนิดขึ้น แม้ไม่มีหลักฐานที่จะระบุว่าจังหวัดอุบลราชธานีมีการถวายเทียนพรรษาในช่วงเทศกาลเข้าพรรษาเมื่อปี พ.ศ.ใด หากแต่เชื่ออย่างน้อยที่สุดอิทธิพลของคติความเชื่อเรื่องฮีดสิบสองกองดังกล่าวน่าจะชี้ให้เห็นได้ว่ามีงานแห่เทียนพรรษาเกิดขึ้นในจังหวัดอุบลราชธานีและได้มีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนานมาแต่นั้นเอง

มีความเชื่อต่อกันมาว่าในสมัยที่จังหวัดอุบลราชธานียังเป็นเมืองประเทศราชอยู่นั้น ยังไม่มีการแห่เทียนพรรษาเกิดขึ้น การถวายเทียนในช่วงเทศกาลเข้าพรรษาจะทำขึ้นแบบแต่ละบ้าน นั่นคือทุกครัวเรือนจะมีการฟั่นเทียน (หรือที่เรียกว่าการตีเทียน) จากขี้ผึ้งเป็นของตนเองซึ่งหาได้ไม่ยากในสมัยนั้น อีกทั้งการใส่เทียนไขยังไม่ได้รับความนิยมเนื่องจากมีราคาสูง (สมชัย เจียรสกุล, 2534:64) ความยาวของการฟั่นเทียนจะยึดถือตามความยาวเวียนรอบศีรษะของสมาชิกทุกคนในบ้าน (มนัส สุขสาย, สัมภาษณ์) หรือฟั่นเทียนตามความสามารถของตนเอง ซึ่งโดยมากมักจะเป็นเทียนที่มีขนาดเล็กและยาว จากนั้นจะนำไปถวายพระสงฆ์ในช่วงวันเข้าพรรษาพร้อมกับเครื่องไทยธรรมอื่นๆ ต่อมาแต่ละบ้านจึงได้มีความคิดที่จะต่อเทียนให้มีขนาดสูงและใหญ่ตามความต้องการ จึงได้มีการทำแกนเทียนจากลำต้นของหมากหรือบ้องไม้ไผ่แล้วนำเชือกปอหรือป่านมามัดเทียนเล่มเล็กๆ ที่ทำให้หลายเล่มเข้าด้วยกัน และใช้กระดาษสีทองหรือเงิน (กระดาษดั่งโก หรือกระดาษจังโก) พันโดยรอบเพื่อให้บังเกิดความสุขงาม ทั้งนี้มีการทำขาค้างเทียนมิให้ล้ม และเพื่อความสะดวกในการขนย้ายไปยังที่ต่างๆ ได้ อย่างไรก็ตามการตีเทียนพรรษาที่เป็นการมัดรวมกันรวมกันดังกล่าวยังไม่มีการแกะสลักลวดลายแต่อย่างใด อีกทั้งการถวายเทียนแด่พระสงฆ์เองก็ยังคงเป็นแบบบ้านใครบ้านมันเช่นเดิม โดยมิได้มีการรวมจัดเป็นขบวนแห่เทียนพรรษาแต่อย่างใด

ความริเริ่มในการจัดขบวนแห่เทียนพรรษา ตามที่ปรากฏในหลักฐาน “ประวัติศาสตร์อีสาน” เขียนโดยเดิม วิชาคพจนกิจ¹¹ ซึ่งเขียนขึ้นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2513 ได้ระบุถึงความเปลี่ยนแปลงธรรมเนียมของการถวายเทียนพรรษาของชาวบ้านจังหวัดอุบลราชธานี ว่าเกิดขึ้นในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 24 โดยสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ขณะทรงเป็นข้าหลวงมณฑลลาวท้าวซึ่งทรงว่าราชการที่เมืองอุบลราชธานี¹² และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็น

¹¹ ส่วนใหญ่การอ้างถึงประวัติงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีในเอกสารอื่นๆ ใช้เอกสารประวัติศาสตร์อีสานเล่มนี้เป็นหลัก ทั้งนี้ยังไม่พบหลักฐานชั้นต้นใดที่จะให้ความกระจ่างชัดถึงความเป็นมาของงานแห่เทียนพรรษาก่อนหน้านี้

¹² ชาวอุบลราชธานีมีความเชื่อเล่าสืบต่อกันว่า แด่เดิมเมืองอุบลราชธานีมีประเพณีขอมที่จัดขึ้นในจังหวัดได้แก่ งานบุญบั้งไฟ ขณะที่ไม่มีงานแห่เทียนพรรษาในจังหวัดอุบลราชธานีเลย มูลเหตุที่สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ทรงเปลี่ยนแปลงจากงานบุญบั้งไฟเป็นงานแห่เทียนพรรษาก็เพราะมีอุปสรรคหนึ่ง (บ้างก็ว่าปี พ.ศ. 2443 – 2444 ซึ่งเป็นปีที่สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์เสด็จมาเป็นข้าหลวงใหญ่) บั้งไฟได้ตกลงมาทำอันตรายถึงชีวิตแก่ชาวบ้านและมีการทะเลาะวิวาทฆ่าฟันกัน (มนัส สุขสาย, สัมภาษณ์) บ้างก็ว่าผู้ได้รับอันตรายจากการถูกบั้งไฟตกลงมาได้แก่หมากเล็กในพระองค์ข้าหลวงใหญ่เองและในงานยังเกิดการทะเลาะวิวาทระหว่างชาวบ้านกับหมากเล็ก (ยัง อนุช, สัมภาษณ์) จึงโปรดให้เลิกประเพณีงานบุญบั้งไฟ มาเป็นงานแห่เทียนพรรษา ตามแบบราชสำนักกรุงเทพฯ แทน ทั้งนี้ยังไม่พบเอกสารหลักฐานชั้นต้นที่กล่าวถึงสาเหตุดังกล่าวอย่างชัดเจน นอกจากหลักฐานเอกสารชั้นรองซึ่งได้แก่ประวัติศาสตร์อีสาน ของเดิม วิชาคพจนกิจ (2530:629-632) ที่ระบุแต่เพียงว่าทรงห้ามมิให้ชาวโคราช (ที่ในเอกสารระบุว่าเป็นชาวเมืองล่าง ซึ่งแปลว่าชาวมณฑลชั้นใน) ร่วมงานบุญบั้งไฟร่วมกับชาวพื้นเมืองมณฑลลาวท้าว เนื่องจากเมื่อใดที่ชาวโคราชร่วมงานมักจาก “..มีเหตุทะเลาะวิวาทต่อยตีฆ่าฟันกันเนื่องๆ...” นั่นเอง (เดิม วิชาคพจนกิจ, 2530:631)

การเปลี่ยนแปลงทั้งมณฑล หาใช่เปลี่ยนแปลงเพียงจังหวัดใดจังหวัดหนึ่งไม่ ดังข้อความที่ระบุว่า “ด้วยเหตุการณ์หล่อเทียนพรรษาและมีขบวนแห่ดังนี้ จึงมีประเพณีแต่ครั้งพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์...ทรงเป็นผู้ริเริ่มส่งเสริมคัดแปลงให้เป็นงานใหญ่สืบมาทำทุกหัวเมืองในภาคอีสานกระทั่งบัดนี้” (เดิม วิกาศย์พจนกิจ, 2530:632-633) นอกจากนี้ยังได้มีการกล่าวถึงการจัดงานแห่เทียนพรรษาในช่วงเวลาดังกล่าว ซึ่งจัดเป็นครั้งแรกดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

“...เวลาเข้าพรรษาไม่เคยทำเทียนใหญ่ร่วมกันเลย...เพียงแต่หาธูปเทียนได้ตามกำลังแล้วก็นำไปถวายพระเท่านั้น แต่ถ้าเป็นหัวเมืองใหญ่ เช่นเมืองอุบลฯ นครราชสีมา ฯลฯ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ข้าหลวงต่างพระองค์ได้ทรงจัดให้ชาวเมืองมารวมกันหล่อ ทรงมีต้นเทียนใหญ่ทำในวันข้างขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 ...ทรงมีต้นเทียนใหญ่ถวายเข้าพรรษาในเมืองอุบลฯ ทุกๆ วัดเวลากลางคืนของวันนี้ ก็ให้มีเฒ่าแก่หนุ่มสาวชาวพื้นเมืองมารวมเสพงัน มีหมอลำหมอลำพิณพาทย์ฆ้องวง แคนวงสนุก สนานไปตลอดคืน รุ่งเช้าของวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 เป็นวันเข้าพรรษา ทรงให้มีตักบาตรเลี้ยงพระรวมกันใหญ่ ทั้งบรรดาข้าราชการ พ่อค้า คฤหบดี... โปรดฯ ชาวเมืองบรรดาพ่อค้าข้าราชการผู้ที่มีเกวียนวิ่งหรือรถม้า ประดับตกแต่งโคเกวียน ม้า ลา เพื่อเข้าพิธีขบวนแห่ไปรวมกันที่หน้าศาลากลางมณฑล เวลาเที่ยงวัน...” (เดิม วิกาศย์พจนกิจ, 2530:632-633)

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นภาพของการจัดงานแห่เทียนพรรษาในยุคแรกเริ่มว่าเกิดขึ้นจากพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ทรงโปรดให้เมืองใหญ่ต่างๆ ในมณฑลลาวท้าวจัดงานแห่เทียนพรรษาขึ้น และนับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของเทียนพรรษาจากเล่มเล็กมัดรวมกันในแต่ละบ้านเป็นการหลอมรวมเทียนเพื่อให้มีขนาดใหญ่มากขึ้น ซึ่งจะได้เทียนต้นเดียวที่มีขนาดความสูงราว 1.00 เมตร ถึง 1.20 เมตร มีเส้นผ่านศูนย์กลางของเทียนประมาณ 0.20 เมตร (สมชัย เจียรสกุล, 2534:65) รูปทรงทั้งแบบกลมและแบบเหลี่ยม และมีฐานของเทียนเพื่อรองรับมิให้เทียนเอนล้มไป รวมถึงการทำไม้คานหามติดขาทั้งสองข้างของฐานเพื่อความสะดวกในการหามและการติดตั้งบนล้อเลื่อนหรือเกวียนในขบวนแห่เทียนพรรษาได้ นอกจากนี้ขบวนแห่เทียนพรรษาในยุคแรกยังจัดโดยบรรดาพ่อค้าข้าราชการทั้งหลายทั้งนี้เป็นการใช้เกวียนเป็นพาหนะในการจัดขบวนแห่นั้นเอง อย่างไรก็ดี เดิม วิกาศย์พจนกิจ ได้ระบุว่านอกจากจะมีขบวนแห่เทียนพรรษาแล้ว

พระเจ้าน้อยยาเธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ยังทรงจัดให้มีการประกวดคันเทียบและขบวนแห่เทียบพรรษาขึ้นเป็นครั้งแรกอีกด้วย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

“...ทรงประทานรางวัลแก่ผู้ที่ทำคันเทียบได้สวยงาม โดยมีคณะกรรมการตัดสินความสวยงามรองกันลงไป เมื่อพร้อมกันแล้วก็ทรงให้จับสลาก ถ้าคันเทียบของคณะใดจับสลากถูกวัดไหน คันเทียบของคณะนั้นแผนกนั้นก็แห่ไปถวายวัดนั้น แต่ก่อนที่จะนำไปถวายคันเทียบของผู้ใด ก็ให้นำขึ้นเกวียนหรือรถม้า ประดับให้สวยงามหรูหรา ให้หญิงสาวและพวกเพื่อนหญิงที่จัดกันมาเป็นผู้ถือคันเทียบทุกๆ คัน มีเครื่องประโคมพิณพาทย์ แตรวงแห่เป็นขบวน หากคันเทียบของคณะใดจะมีการละเล่นแสดงตำนานต่างๆ หรือจำอวดขับขานก็นำมาแสดง...ตามถนนสายที่สำคัญของเมือง ตามที่กรรมการกำหนดให้แห่ด้วยความรื่นเริงครึกครื้นเป็นขบวนอันยืดยาว ปวงชนก็พร้อมเพรียงกันออกมาชมขบวนแห่ตามถนนสายต่างๆ ที่ผ่านไปอย่างล้นหลามแน่นขนัด...วัดในเมืองอุบลเวลานั้นมีถึง 24 วัด

...ส่วนพิธีการของพระสงฆ์สามเณรนั้น ได้ทำ ไม้เจีย (ไม้สีฟัน) ไม้ชำระ รูปเทียนไว้ก่อนวันเข้าพรรษา เพราะเมื่อได้เข้าพรรษาแล้วจะได้เป็นเครื่องสักการะสำหรับทำวัตร ขอมมาลาไทยแก่กันและกัน...”(เดิม วิภาคย์พจนกิจ, 2530:633)

เดิม ได้ให้ภาพของการประกวดการจัดขบวนแห่เทียบพรรษาซึ่งกำหนดให้มีคุณสมบัติต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการมีหญิงสาว และเพื่อนคอยถือคันเทียบอยู่บนเกวียน ตลอดจนมีการบรรเลงดนตรีตลอดจนการแสดงต่างๆ ในขบวนแห่ นอกจากนี้สิ่งที่เดิมได้กล่าวถึงอีกประการหนึ่งก็คือ ก่อนที่จะมีการแห่เทียบพรรษา จะมีการจับสลากเพื่อนำเทียบของแต่ละขบวนไปถวายยังวัดต่างๆ และเมื่อจับสลากแล้ว จึงค่อยนำขบวนแห่ แห่ไปยังวัดที่ตนจับสลากได้นั่นเอง ในส่วนธรรมเนียมปฏิบัติของพระสงฆ์สามเณรนั้น เดิมได้ระบุว่าพระสงฆ์มีการเตรียมไม้สีฟัน และไม้ชำระเพื่อเป็นเครื่องสักการะพระสงฆ์ผู้ใหญ่และขอขมากัน ซึ่งประเพณีการถวายไม้สีฟันนี้คล้ายกับประเพณีเข้าพรรษาของภาคกลางดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ทว่าต่างกันตรงที่ในภาคกลางนั้น ชาวบ้านจะเป็นผู้จัดถวายพระสงฆ์เอง อย่างไรก็ดี เอกสารของเดิม วิภาคย์พจนกิจเองมิได้ระบุถึงที่มาของขี้ผึ้งที่จะนำมาหลอมเป็นเทียนตลอดจนรายละเอียดอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ การตกแต่งลวดลายของเกวียนในขบวนแห่ ตลอดจนรายละเอียดเกี่ยวกับรางวัลที่ได้

หลักฐานเอกสารที่มีอายุใกล้เคียงกับช่วงการเริ่มต้นของงานแห่เทียนพรรษา และได้ระบุรายละเอียดซึ่งสามารถให้ภาพของงานแห่เทียนพรรษาได้อย่างชัดเจนมากขึ้นอีกฉบับหนึ่งได้แก่ หนังสือเรื่อง “ประเพณีไทยเกี่ยวกับเทศกาล (บางเรื่อง)” ซึ่งเขียนโดยพระยาอนุমানราชทน หรือ เสฐียรโกเศศที่ระบุว่าเป็นการจดบันทึกการจัดงานแห่เทียนพรรษาในภาคอีสาน จากคำบอกเล่าของ พระเทวภินิมิต (ฉาย เทวภินิมิต) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

“ก่อนถึงเข้าพรรษาประมาณเดือนหนึ่ง คือในเดือนที่ 7 หายกของ วัดในละแวกหมู่บ้านจัดการเรียไร้ผึ้ง เมื่อได้พอแล้ว ชาวบ้านก็ช่วยกันทำ พิธีหล่อเป็นเทียนที่ในบริเวณวัด มีขนาดแล้วแต่จำนวนไร่ผึ้งที่ทำได้ ลางที่มี ขนาดใหญ่ วัดผาศูนย์กลางอยู่ในราว 25 เซนต์ สูงตั้ง 2 เมตรก็เคยมี จุดได้ ตลอดไปตั้ง 3 เดือนก็ไม่หมด รูปเทียนนั้นเป็น 8 เหลี่ยมบ้าง เป็นรูปกลมบ้าง หล่อเสร็จแล้วช่วยกันประดับประดาเทียนให้งดงาม ด้วยลวดลายกระดาด ทองลางเล่มทำลวดลายซี่ผึ้งในตัวแล้วปิดทองคำเปลว มีเชิงรองทำด้วยไม้จริง...ส่วนมากมักทำแล้วเสร็จในวันแห่งนั้นเอง...ถึงวันเพ็ญเดือนแปดก่อน เข้าพรรษาวัน 1 เวลากลางคืน นำเทียนมาตั้งในประรำซึ่งปลูกขึ้นโดยเฉพาะ ในบริเวณวัด ทำการฉลองเทียน มีสวดมนต์เย็นฉันเข้ากันตามธรรมเนียม กลางคืนมีมหรสพแล้วแต่จะมีหมา ถึงเที่ยงคืนเล็ก งานกลางคืนอย่างนี้ที่เขา ไร่จุดได้ช้าง...” (เสฐียรโกเศศ, 2502: 7-8)

รายละเอียดจากคำบอกเล่าของพระเทวภินิมิต (ฉาย เทวภินิมิต) ทำให้ทราบว่าซี่ผึ้งซึ่ง นำมาหล่อเทียนนั้นได้มาจากการเรียไร้ชาวบ้านในละแวกหมู่บ้านหรือ “คุ้มวัด” ของตนเอง ซึ่งเมื่อนำมาหล่อเทียนก็จะเป็นไปตามขนาดของซี่ผึ้งที่เรียไร้มาได้ในแต่ละปี และเมื่อได้ต้นเทียนเป็นที่ เรียบร้อยก็จะมีการตกแต่งโดยใช้กระดาดสีหรือการแกะสลักบนต้นเทียนแล้วปิดทองคำเปลว ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าเทียนแบบแกะสลักจึงน่าจะเกิดขึ้นในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 24 ก่อนการทำลวด ลายเทียนแบบคิดพิมพ์ นอกจากนี้ช่วงวันเวลาของการฉลองเทียนในเวลากลางคืนยังสอดคล้องกับ สิ่งที่เคย วิภาควิพนกิจกล่าวไว้ว่าจัดขึ้นในคืนวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 8 แต่จะมีรายละเอียดมากขึ้นตรงที่ การฉลองเทียนพรรษาจะเกิดขึ้นในบริเวณวัดของแต่ละคุ้มวัดหรือละแวกบ้านซึ่งมีมหรสพต่างๆ อีก ด้วย อย่างไรก็ตามคำบอกเล่าของพระเทวภินิมิต (ฉาย เทวภินิมิต) ยังได้ให้ภาพของขบวนแห่ เทียนพรรษาและรายละเอียดรางวัลจากการประกวดขบวนแห่เทียนพรรษา ดังนี้

“...รุ่งเช้าวันแรมค่ำเช้าพรรษาเลี้ยงพระที่สวดมนต์ตอนเย็น ฉัน
 เข้าแล้วชาวบ้านก็เตรียมเทียนออกแห่ เอาบรรทุกขึ้นรถซึ่งใช้ล้อเกวียนแทน
 ล้อรถ มีแคร่วางบนล้อต่อแทนราชมรรค์ เครื่องตกแต่งแล้วแต่ความคิดของนาย
 ช่าง เป็นนุชบกก็มี เป็นราชมรรค์ก็มี เป็นรูปสัตว์หิมพานต์หรือรูปนักษัตรก็
 มี...ส่วนมากเป็นรูปเกี่ยวกับเรื่องในชาดก รถคันนี้ใช้คนลากอย่างชักพระ
 เพราะถือว่าได้บุญ มีคนตรี ปี่พาทย์ หรืออย่างอื่นๆ ครีกครื้นไปในขบวนแห่
 การแห่เทียนนั้น ขบวนหนึ่งๆ ก็เป็นของหมู่บ้านหนึ่งๆ เป็นแห่ประกวดชิง
 รางวัลกัน แห่ไปรวมที่สนามชุมนุมชนในที่ซึ่งแล้วแต่จะนัดหมายกัน ถึงที่
 แล้วมีเจ้าหน้าที่เป็นกรรมการมาตัดสินให้รางวัล รางวัลที่ 1 ไตรแพรเต็ม 1
 ไตร รางวัลที่ 2 ไตรผ้าเต็ม 1 ไตร รางวัลที่ 3 ไตรผ้าแบ่ง 1 ไตร ระหว่างนั้น
 มหรสพต่างๆ ของใครมีไป ก็ไปเล่นฉลองที่หน้าเทียนของคนอยู่จนถึงเวลา
 13.00 น. ต่างก็แยกย้ายแห่กลับนำเทียนไปยังวัดของตน ถึงวัดแล้วนำเทียน
 เข้าไปในโบสถ์ที่เดียว ตั้งไว้หน้าพระประธาน เป็นอันเสร็จพิธีแห่เทียน กลับ
 บ้านกัน...” (เสฐียร โกเศศ, 2502:8)

ข้อแตกต่างระหว่างเอกสารของเดิม วิชาชัยพนกิจ กับคำบอกเล่าของพระเทพาภินิมิต
 (ฉาย เทวาภินิมิต) ก็คือในประวัติศาสตร์อีสานระบุว่าเมื่อขบวนแห่เทียนไปรวมกันที่ศาลากลาง
 มณฑลแล้ว จะมีการจับฉลากเพื่อนำเทียนไปถวายยังวัดต่างๆ ขณะที่พระเทพาภินิมิต กล่าวว่าเมื่อ
 เสร็จสิ้นการรวมขบวนแห่ ณ สนามชุมนุมชนแล้ว ขบวนแห่เทียนก็จะนำเทียนพรรษาของตนกลับ
 ไปถวายยังวัดในละแวกบ้านของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลการสัมภาษณ์ที่ระบุว่าก่อน ปี พ.ศ.
 2470 ขบวนแห่เทียนพรรษาที่เสร็จจากการประกวดแล้วจะนำเทียนของตนกลับไปถวายยังวัดใน
 ละแวกบ้านของตนเอง (ประดับ ก้อนแก้ว, สัมภาษณ์) ทั้งนี้อาจพิจารณาได้ว่า ในเอกสารของเดิม
 วิชาชัยพนกิจ เป็นการกล่าวถึงช่วงระยะเวลาที่พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์
 ทรงเป็นข้าหลวงมณฑลลาวลาว กว ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่าในครั้งแรกของการมีขบวนแห่เทียนพรรษา
 และการประกวดเทียนพรรษา การจับฉลากเพื่อถวายเทียนตามวัดที่ระบุในฉลากอาจเกิดขึ้น แต่จะ
 ด้วยเหตุผลใดนั้น ในชั้นนี้ยังไม่พบหลักฐานที่จะสามารถระบุได้ชัดเจน ทั้งนี้ในเวลาต่อมาเป็นไปได้
 ว่าได้มีการยกเลิกการจับฉลากดังกล่าวออกไป เป็นการถวายตามคุ้มวัดที่เป็นที่หล่อเทียนพรรษา

นอกจากนี้จากคำบอกเล่าของพระเทพาภินิมิต (ฉาย เทวาภินิมิต) ยังได้ให้ภาพของขบวน
 แห่นับตั้งแต่การตกแต่งรถที่ดึงเทียนพรรษา ซึ่งระบุว่าเป็นลวดลายต่างๆ กันไปตามแต่ช่างจะเป็นผู้

คิดค้น อย่างไรก็ตามสิ่งที่น่าสังเกตประการหนึ่งก็คือ ในช่วงที่พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ยังทรงเป็นข้าหลวงอยู่นั้น เอกสารของเดิม วิชาคย์พจนกิจได้ระบุว่าขบวนแห่โดยเฉพาะเกวียนนั้นมักจะเป็นของพ่อค้า ข้าราชการ หรือคฤหบดี ที่จะจัดขบวนแห่เทียนแล้วนำมาประกวดกัน ขณะที่คำบอกเล่าของพระเทวภินิมิต (นาย เทวภินิมิต) ระบุว่า “...ก็เป็นของหมู่บ้านหนึ่งๆ...” ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า เป็นไปได้ที่ในเวลาต่อมาการจัดขบวนแห่เทียนพรรษาเริ่มขยายสู่วงกว้างมากขึ้น และชาวบ้านในภาคอีสาน ซึ่งหมายรวมถึงชาวบ้านจังหวัดอุบลราชธานีก็มีส่วนร่วมในการจัดขบวนแห่เทียนพรรษามากขึ้นเช่นกัน

สิ่งหนึ่งที่เดิม วิชาคย์พจนกิจและพระเทวภินิมิต (นาย เทวภินิมิต) กล่าวไว้อย่างตรงกันก็คือ การบรรยายภาพขบวนแห่เทียนพรรษาที่เรียงพร้อมไปด้วยขบวนแห่ที่ประกอบไปด้วยเครื่องดนตรี เป่าพาทย์ หรือพิณพาทย์ แม้ว่าความแตกต่างจะอยู่ที่การเทียม ที่ในเอกสารของเดิม ระบุว่าใช้เกวียนหรือรถม้า ส่วนคำบอกเล่าของพระเทวภินิมิตระบุว่าใช้คนลากรถขบวนแห่ แต่ก็อาจเข้าใจได้ว่าการเปลี่ยนแปลงตามความนิยม เพราะในพบว่านอกจากจะมีการใช้คนลาก หรือขึ้นเกวียนและรถม้าแล้ว ในเวลาต่อมายังมีผู้นำวัวมาเทียมเกวียนตั้งเทียนพรรษาอีกด้วย โดยต้องเป็นวัวที่ฝึกมาดีไม่ตื่นตกใจเวลาได้ยินเสียงอึกทึกของขบวนแห่ และยังสามารถประดับประดาหัวให้มีความสวยงามและฟังเสียงไฟเพราะจากการผูกเกราะหรือกระพรวนให้กับวัวได้อีกด้วย (ประดับ ก้อนแก้ว, 2531:42)

รายละเอียดประการหนึ่งที่เดิมมิได้ระบุไว้ในหนังสือประวัติศาสตร์อีสาน แต่พระเทวภินิมิตเล่าไว้ก็คือ รางวัลที่ได้จากการประกวดขบวนแห่เทียนพรรษา ซึ่งพระเทวภินิมิตระบุว่า มีอยู่ 3 รางวัล โดยแต่ละรางวัลจะเป็นผ้าไตรที่ต่างชนิดกัน อย่างไรก็ตามเอกสารของเดิม ได้ระบุถึงจำนวนวัดที่มีการถวายเทียนพรรษามีอยู่ 24 วัด แต่ไม่ได้มีการลงรายชื่อวัดต่างๆ ว่าชื่ออะไรและตั้งอยู่ ณ เมืองใดอีกด้วย

คำบอกเล่าของพระเทวภินิมิต (นาย เทวภินิมิต) ยังได้ให้ภาพของวันถวายเทียนพรรษาในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 24 ถึงลักษณะเครื่องไทยธรรมที่ชาวบ้านในภาคอีสาน อันหมายรวมถึงจังหวัดอุบลราชธานีต้องเตรียมถวายพระสงฆ์ตลอดจนบรรยาภาสกรีกครั้นในตอนกลางคืนของวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 ดังต่อไปนี้

“...ศตวรรษระหว่าง 15 นาฬิกา ถึง 16 นาฬิกา ชาวบ้านเตรียมเครื่องไทยธรรมเป็นกรวยใบตองก้นแหลมก็มี เป็นอย่างของพลูกี่มี ในกรวยบรรจุหมากน้อย พลุใบและยา พร้อมทั้งดอกไม้รูปเทียนสำหรับถวายพระ แล้วจัดแจงอาบน้ำแต่งตัวกันอย่างประวดประชันเท่าที่จะมีหามาแต่งได้... การแต่งอย่างนี้อยู่ในพวกสาว ๆ และเด็กๆ ส่วนผู้ใหญ่ก็แต่งกันตามธรรมดา แต่งตัวเสร็จนำของไทยธรรมใส่ภาชนะต่างๆ แล้วแต่จะหาได้ นำไปที่ลานวัด ชาววัดจัดปูเสื่อให้นั่งเป็นสองแถววันระยะกลางราว 2 เมตร เป็นทางไปสู่อุโบสถ...พระในวัดเดินมาตามทางระหว่างนั้น เดินเรียงสอง ชาวบ้านก็ถวายเครื่องไทยธรรมพระรับแล้วเดินเข้าโบสถ์ ผู้ใหญ่ซึ่งมีอาวุโสหรือสมภารเจ้าวัดจุดเทียนเข้าพรรษา และทำพิธีเข้าพรรษากันตามธรรมเนียม พิธีนี้เรียกว่าใส่บาตรกรวย...เป็นตอนที่หนุ่มๆ สาวๆ ชอบนัก เพราะว่าหญิงสาวจะมากันถว้นหน้าทุกครัวเรือน...เป็นโอกาสพวกหนุ่มๆ ได้ดูพวกสาว ๆ ไม้ใช่แต่แห่งเดียว อาจไปดูได้หลายๆ แห่ง ส่วนพวกสาว ๆ ก็มีช่องจะแต่งตัวสวยๆ อดพวกหนุ่มๆ...ส่วนพระที่รับกรวยไว้ รุ่งขึ้นจะแบ่งและนำไปบูชาสักการะสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ หรือคู่สวดอุปัชฌาย์...” (เสฐียร โกเศศ, 2502:8-9)

รายละเอียดของเครื่องไทยธรรมซึ่งชาวบ้านภาคอีสานใช้ถวายพระสงฆ์ในวันเข้าพรรษาที่พระเทวาภิรมิต (นาย เทวาภิรมิต) ระบุว่ามีการเพิ่มเติมกรวยใบตองก้นแหลมที่บรรจุหมากพลูบุหรี ซึ่งเป็นของขบถันของพระสงฆ์ตลอดจนรูปเทียน เพื่อที่จะนำไปสักบาตรกรวยในตอนกลางคืน ทั้งนี้พระเทวาภิรมิตได้บรรยายภาพบรรยากาศของงานสักบาตรกรวยตอนกลางคืนว่ามีความสุขสนุกสนานครึกครื้นไม่แพ้ตอนกลางวัน นอกจากนี้ยังได้บรรยายภาพภายหลังการสักบาตรกรวยในวันรุ่งขึ้นว่าพระสงฆ์จะนำกรวยนั้นไปบูชาสถานที่ศักดิ์สิทธิ์หรือพระอุปัชฌาย์ซึ่งเป็นสิ่งที่เดิมไม่ได้กล่าวถึง แต่นับว่ามีส่วนเติมเต็มข้อมูลระหว่างเดิมและพระเทวาภิรมิตให้เห็นภาพงานแห่เทียนพรรษาช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 24 ได้ชัดเจนมากขึ้นอีกด้วย

ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 2480 (ประดับ ก้อนแก้ว, สัมภาษณ์) การหล่อเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีได้มีการเพิ่มเติมนวดลายลงบนต้นเทียน จากเดิมเป็นการมัดเทียนเล่มเล็กๆ เข้าด้วยกันหรือเป็นการหล่อขึ้นร่วมกันให้เป็นเทียนต้นใหญ่ แม้ว่าจะมีการกล่าวถึงรายละเอียดการทำนวดลายในระยะแรกที่เป็นแบบ “...ทำนวดลายขึ้นในหัวแล้วปิดทองคำเปลว...” (เสฐียร โกเศศ, 2502:8) แล้วก็ตาม นวดลายที่พัฒนาในช่วงพุทธศตวรรษดังกล่าวเป็นนวดลายที่เรียกว่านวดลายแบบติดพิมพ์อันได้แก่

การพิมพ์จี๊ผึ้งให้เป็นลวดลายต่างๆ บนแบบที่แกะสลักขึ้น จาก ต้นกล้วย มะละกอ ฟัก ฯลฯ ซึ่งวิธีการทำได้แก่การนำแบบพิมพ์ไปชุบในจี๊ผึ้งที่ต้มให้ละลายแล้วนำมาถอดแบบพิมพ์ในน้ำเย็นอีกครั้ง ให้จี๊ผึ้งหลุดร่อนออกจากพิมพ์ ทั้งนี้เมื่อได้จี๊ผึ้งที่พิมพ์ลายตามจำนวนที่ต้องการแล้วจึงนำไปติดกับต้นเทียน อย่างไรก็ตามก็ดีเนื่องด้วยการใช้แบบพิมพ์จากผลไม้ไม่คงทน ดังนั้นจึงได้มีการคิดประดิษฐ์การแกะสลักแบบพิมพ์บนไม้คั่นฝรั่ง (หรือไม้สีดา ตามภาษาอีสาน) เพื่อให้มีความคงทนมากขึ้น ผู้คิดประดิษฐ์คนแรกได้แก่นายโพธิ์ ส่งศรี (ถึงแก่กรรม ปี พ.ศ. 2523) ซึ่งเป็นช่างออกแบบก่อสร้างมาก่อน และได้เป็นช่างทำเทียนพรรษาให้กับวัดทุ่งศรีเมือง

ลวดลายที่นายโพธิ์ แกะสลักบนไม้คั่นฝรั่งในระยะแรก เป็นลวดลายแบบง่ายๆ เช่น ลายประจายาม กระจิงตาอ้อย บัวคว่ำ บัวหงาย ฯลฯ ซึ่งต่อมาได้เกิดช่างฝีมือในการติดพิมพ์บนเทียนพรรษาอีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งล้วนแล้วแต่มิได้ประกอบอาชีพช่าง หากแต่เป็นผู้สนใจในการออกแบบลายไทยทั้งสิ้น อาทิ นายสวน ภูมผล (ถึงแก่กรรม ปี พ.ศ. 2494) มีอาชีพรับราชการเป็นครูใหญ่โรงเรียนวัดหนองยาง (หรือโรงเรียนอุบลวิทยาคมในปัจจุบัน) ซึ่งเป็นคนแรกๆ ที่คิดทำฐานต้นเทียนประดับด้วยรูปปั้นสัตว์และลายไม้ฉลุ ซึ่งเป็นต้นแบบขององค์ประกอบเทียนพรรษาในเวลาต่อมา นอกจากนี้ช่างที่มีชื่อได้แก่ นายล้วน มุขสมบัติ (ถึงแก่กรรม ปี พ.ศ. 2521) ประกอบอาชีพช่างไม้ก่อสร้าง และนายประดับ ก้อนแก้ว (ยังมีชีวิตอยู่) ซึ่งเคยประกอบอาชีพเป็นอดีตผู้อำนวยการโรงเรียนอุบลวิทยาคม และปัจจุบันเกษียณอายุราชการแล้ว เป็นต้น

ไม่เพียงแต่ฆราวาสเท่านั้นที่เป็นช่างทำเทียนพรรษา ทว่าต่อมาในพุทธทศวรรษที่ 2490 ยังมีพระสงฆ์ที่เป็นช่างฝีมือในการทำเทียนพรรษาอีก ได้แก่ พระมหานูญจันทร์ กิตติโสภโณ (ยังมีชีวิตอยู่) ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดแจ้ง และพระสมพงษ์ อินทร์โสม (ไม่มีข้อมูลระบุว่าปัจจุบันยังมีชีวิตอยู่หรือไม่) แห่งวัดทุ่งศรีเมือง ซึ่งต่อมาได้ลาสิกขาออกมารับราชการครูโรงเรียนอุบลวิทยากร ซึ่งพบว่าภายหลังได้เลิกทำเทียนพรรษาไปแล้ว

ในปี พ.ศ. 2494 นายชอบ ชัยประภา ผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานีในขณะนั้น และเป็นประธานประกวดเทียนพรรษาอีกด้วย ได้เห็นชอบให้งานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีเป็นงานประจำปีของจังหวัดอย่างเป็นทางการ (สุวิซ ภูมผล, 2543:6) ส่งผลให้ช่วงรอยต่อระหว่างต้นพุทธทศวรรษที่ 2480 – กลางพุทธทศวรรษที่ 2490 นับเป็นช่วงที่ศิลปะการทำเทียนพรรษามีการเปลี่ยนแปลงไม่เพียงแต่ด้านลวดลายบนต้นเทียนพรรษาเท่านั้น ยังมีการเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบอื่นๆ ของขบวนแห่เทียนพรรษาอีกด้วย เช่น จากเดิมที่ใช้เกวียนหรือล้อเลื่อนบรรทุกต้นเทียนพรรษา

ได้กลายเป็นการใช้รถยนต์แทนเนื่องจากสามารถประดับประดารถยนต์และขบวนแห่ได้อย่างพิสดารมากขึ้น นอกจากนี้ยังได้มีการรื้อฟื้นการทำเทียนพรรษาแบบเดิมที่เกิดขึ้นในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 24 ซึ่งเป็นการมัดรวมเทียนเล่มเล็กเข้าด้วยกัน ดังนั้นในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 2490 จึงได้มีการประกวดเทียนพรรษา 2 แบบ คือ แบบดั้งเดิมที่ใช้เทียนเล่มเล็กมัดรวมกัน และแบบใหม่ คือการติดพิมพ์ ซึ่งความพยายามในการรื้อฟื้นการประกวดเทียนพรรษาทั้ง 2 แบบนี้ นับเป็นจุดกำเนิดของการประกวดเทียนพรรษาอย่างเต็มรูปแบบในเวลาต่อมาอีกด้วย ความนิยมการทำลวดลายบนเทียนพรรษาโดยการติดพิมพ์ที่เพิ่มมากขึ้นนี้ ก่อให้เกิดช่างทำเทียนที่มีฝีมือเป็นจำนวนมาก ในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 2490 นี้เองการติดพิมพ์ของนายประดับ ก้อนแก้วซึ่งเป็นช่างทำเทียนที่ได้รับการศึกษาวิธีการติดพิมพ์จากพระมหาบุญจันทร์ กิตติโสภโณ พระสมพงษ์ อินทร์โสม และนายล้วน मुखสมบัติ ทำให้เทียนของวัดมหาวนาราม (วัดป่าใหญ่) ชนะเลิศการประกวดเทียนพรรษา และทำให้วัดที่มีนายประดับเป็นช่างทำเทียนชนะเลิศทุกครั้งเช่นกัน

การทำลวดลายลงบนต้นเทียนพรรษาได้มีการพัฒนามากขึ้นในช่วงพุทธศตวรรษที่ 2500 จากเดิมที่มีแต่การติดพิมพ์ซึ่งลงบนต้นเทียนพรรษาอย่างเดียว เป็นการแกะสลักลงบนต้นเทียนพรรษาเพิ่มขึ้นมาอีกแบบหนึ่ง โดยช่างทำเทียนชื่อนายคำหมา แสงงาม (ถึงแก่กรรม ปี พ.ศ. 2533) ซึ่งแต่เดิมประกอบอาชีพเกี่ยวกับการแกะสลักไม้ และการออกแบบลวดลายโบสถ์ วิหาร ให้กับวัดต่างๆ อยู่แล้ว การริเริ่มการแกะสลักลงบนต้นเทียนหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “เทียนพรรษาแบบแกะสลัก” ทำให้การประกวดเทียนพรรษาในปี พ.ศ. 2502 (ประดับ ก้อนแก้ว, สัมภาษณ์) ซึ่งเป็นการประกวดในเขตเทศบาลอำเภอวารินชำราบ¹³ (สมชัย เจียรสกุล, 2534:68) ที่ยังไม่แยกประเภทของการทำเทียนมีด้วยกัน 3 แบบ คือแบบมัดรวมต้นเทียนและแบบติดพิมพ์ซึ่งเป็น 2 ลวดลายที่ประกวดมาแต่เดิม กับลวดลายการแกะสลัก ซึ่งเป็นลวดลายใหม่ ทว่าลวดลายแกะสลักของนายคำหมา กลับได้รับรางวัลที่ 1 และได้มีการนำเทียนพรรษาที่ได้รับรางวัลที่ 1 นี้ไปประกวดในเทศบาลเมืองอุบลราชธานี ในนามตัวแทนของอำเภอซึ่งได้รับรางวัลที่ 1 อีกเช่นเคย ทำให้ขบวนแห่เทียนพรรษาของชาวบ้านในคุ้มวัดอื่น ไม่พอใจทำให้ในปีต่อไปจึงมีการแยกการประกวดเทียนทั้ง 3 ประเภทอย่างเด่นชัดมากขึ้น

¹³ การประกวดเทียนพรรษาและขบวนแห่เทียนพรรษาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 2500 สันนิษฐานว่าเป็นไปในรูปแบบของการที่แต่ละอำเภอจะหาตัวแทนของอำเภอตนส่งเข้าประกวดในระดับจังหวัด ดังนั้นจึงได้มีการประกวดในระดับอำเภอก่อน แล้วจึงนำเทียนที่ได้รับรางวัลส่งเข้าไปประกวดในระดับจังหวัดต่อไป ทั้งนี้รูปแบบดังกล่าวอาจยกเลิกในช่วงที่องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (อ.ส.ท.) เข้ามา เนื่องจากเริ่มมีการลงทุนในการทำเทียนมากขึ้นจนแต่ละคุ้มวัดไม่สามารถส่งเทียนเข้าประกวดได้ นอกจากวัดในอำเภอเมืองเท่านั้น

งานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีได้หยุดชะงักไปในปี พ.ศ. 2510 เนื่องจากได้มีการรวมกลุ่มของพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนในจังหวัดอุบลราชธานี ตั้งเป็น “พุทธสมาคมจังหวัดอุบลราชธานี” นำโดยพระปริยัติโกศล (ถวัลย์) แห่งวัดทุ่งศรีเมืองเพื่อทำการคัดค้านการแห่เทียนพรรษาที่เป็นอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี ในขณะนั้นว่าการประกวดเทียนพรรษาจะส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำต่ำสูงของแต่ละคุ้มวัดที่ส่งเข้าประกวด กระทั่งอาจมีความขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างคุ้มวัด ขณะเดียวกันการถวายเทียนพรรษาเป็นหน้าที่ของฆราวาสแต่วัดกลับเป็นผู้ทำเทียนพรรษาเอง แม้ว่าจะเป็นฆราวาสทำ แต่เมื่อตั้งบนขบวนแห่เทียนพรรษาย่อมจะมีชื่อวัดต่างๆ เป็นเจ้าของขณะที่ยังไม่มี การถวายซึ่งถือว่าไม่เป็นการสมควร นอกจากนี้การทำเทียนพรรษายังต้องใช้งบประมาณมากซึ่งทำให้เงินของวัดลดลง ดังนั้นพุทธสมาคมจังหวัดอุบลราชธานีจึงรณรงค์ให้ทุกวัดในเขตเทศบาลเมืองอุบลราชธานีงดทำเทียนพรรษาส่งเข้าประกวด แต่ใช้ต้นเทียนพรรษาซึ่งทางพุทธสมาคมจัดทำขึ้นในแบบเดียวกันทั้งหมดแทน โดยไปรับที่กุฏิพระปริยัติโกศล ในวัดทุ่งศรีเมือง ส่งผลให้งานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีปีนั้นไม่มีการประกวดเทียนพรรษา และไม่มีมหรสพใดๆ อีกด้วยซึ่งส่งผลให้ชาวจังหวัดอุบลราชธานีส่วนใหญ่เกิดความไม่พอใจ ซึ่งในที่สุดผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานีในขณะนั้นได้แก้ไขปัญหาคความขัดแย้งดังกล่าว กระทั่งในปีต่อมาชาวจังหวัดอุบลราชธานีก็มีงานแห่เทียนพรรษาเช่นเดิม (สุวิรัช คุณผล, 2543:7)

ความนิยมเทียนพรรษาแบบมีลวดลายทั้งแบบตีพิมพ์และแบบแกะสลักของชาวจังหวัดอุบลราชธานีที่เพิ่มมากขึ้นทุกปี ทำให้ในที่สุดเทียนพรรษาแบบมัดรวมเทียนเล่มเล็กๆ ซึ่งเป็นแบบดั้งเดิมจึงไม่มีชาวคุ้มวัดใดทำส่งเข้าประกวด ในช่วงกลางพุทธทศวรรษที่ 2500 จึงเป็นครั้งแรกที่มีการยกเลิกการประกวดเทียนพรรษาแบบมัดรวมเทียนเล่มเล็ก คงเหลือแต่เทียนแบบมีลวดลาย 2 แบบเท่านั้น ในช่วงนี้ความนิยมเป็นช่างทำเทียนแบบแกะสลักขยายวงกว้างมากขึ้น ช่างทำเทียนแบบแกะสลักที่ได้รับความนิยมได้แก่นายอุตสาห์ และนายสมัย จันทรวิจิตร (ยังมีชีวิตอยู่) 2 พี่น้องซึ่งประกอบอาชีพออกแบบลวดลาย และก่อสร้างโบสถ์ วิหาร ตลอดจนศาสนสถานต่างๆ ทั้งนี้ปรากฏว่าเมื่อนายคำหมา แสงงาม วางมือจากการเป็นช่างทำเทียนแกะสลักแล้ว ผลงานการแกะสลักของนายอุตสาห์ และนายสมัย ก็ได้รับรางวัลชนะเลิศทุกครั้งที่ส่งเทียนพรรษาเข้าประกวด

การจัดงานแห่เทียนพรรษา ซึ่งรวมถึงการประกวดเทียนพรรษาและขบวนแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานีได้เป็นที่รู้จักแพร่หลายเนื่องจากการประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวาง กระทั่งมีนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างจังหวัดให้ความสนใจมาเที่ยวชมเป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้องค์-

การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (อ.ส.ท.) ซึ่งจัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2502¹⁴ (สุภาพร มากแจ้ง, 2539:23) จึงได้เข้าร่วมกิจกรรมและร่วมเป็นเจ้าภาพจัดงานแห่เทียนพรรษาให้ถือเป็นงานประจำปีและงานระดับชาติของจังหวัดอุบลราชธานี โดยขยายการประชาสัมพันธ์ไปยังประเทศต่างๆ เพิ่มขึ้น ดังนั้นนับตั้งแต่ในปี พ.ศ. 2520 จึงนับเป็นการเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าครั้งสำคัญของการแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี เห็นได้จากในปีเดียวกันคณะกรรมการจัดงานได้มีการเพิ่มเติมการประกวดขบวนแห่นางฟ้าประจำต้นเทียน ตลอดจนการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการให้คะแนนในการประกวดทั้งนางฟ้า และต้นเทียน นอกจากนี้ยังมีการกำหนดระยะเวลาการจัดงานเพิ่มขึ้นเป็น 3 วัน คือระหว่างวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 8 จนถึงวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 โดยในวันแรกถือเป็นวันเปิดงาน วันที่สองเป็นในเวลากลางวันจะทำการประกวดต้นเทียนพรรษา ส่วนเวลากลางคืนจะเป็นการประกวดนางฟ้า (ซึ่งต่อมาเรียกว่าธิดาเทียนพรรษา) และวันที่สามจะเป็นการแห่เทียนพรรษาและจัดประกวดขบวนแห่เทียนพรรษา

ในปี พ.ศ. 2522 คณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีได้กราบบังคมทูลขอพระราชทานเทียนพรรษาจำนวน 1 เล่มจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อนำไปจุดบูชาในพระอารามหลวงของจังหวัดอุบลราชธานี¹⁵ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานให้ตามคำกราบบังคมทูล และกลายเป็นธรรมเนียมที่การจัดงานแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานีจะต้องขอพระราชทานเทียนพรรษาเพื่อความเป็นสิริมงคลตลอดจนมีการจัดงานสมโภชเทียนพรรษาพระราชทานเพิ่มขึ้นจากงานแห่เทียนพรรษาทุกปี คราพบปัจจุบัน

ในปี พ.ศ. 2519 จังหวัดและเทศบาลเมืองอุบลราชธานีพิจารณาเห็นว่างานแห่เทียนพรรษาเป็นงานที่ได้รับความร่วมมือจาก ข้าราชการ พ่อค้า และชาวบ้าน เป็นจำนวนมาก สมควรที่จะจัดเป็นงานใหญ่ระดับชาติได้ ดังนั้นจึงได้เชิญองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (อ.ส.ท.) มาสังเกตการณ์งานแห่เทียนพรรษา (ประยงค์ มุทธเสน, 2535:26) ส่งผลให้ในปี พ.ศ. 2520 งานแห่เทียนพรรษาซึ่งได้รับการส่งเสริมจากองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว (อ.ส.ท.) หรือการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

¹⁴ ค่อมารัฐบาลได้เปลี่ยนชื่อจากองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (อ.ส.ท.) เป็นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ท.ท.ท.) เมื่อปี พ.ศ.2522 (สุภาพร มากแจ้ง, 2539:23)

¹⁵ พระอารามหลวงในจังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบัน มีจำนวน 3 วัด ได้แก่ วัดธรรมสุตินิกาย ประกอบด้วยวัดสุปัฏนารามวรวิหาร วัดศรีอุบลรัตนาราม และวัดมหานิกาย คือ วัดมหานาราม (วัดป่าใหญ่) ทั้งนี้การกำหนดว่าในแต่ละปีวัดใดจะได้รับพระราชทานเทียนพรรษาจะใช้วิธีหมุนเวียนกันไปแต่ละวัดในแต่ละปี โดยในปี พ.ศ. 2522 วัดสุปัฏนารามวรวิหารเป็นวัดแรกที่ได้รับพระราชทานเทียนพรรษา ปี พ.ศ. 2523 วัดศรีอุบลรัตนาราม และ ปี พ.ศ. 2524 วัดมหานาราม เมื่อครบทั้ง 3 วัดแล้วจะกลับไปเริ่มต้นที่วัดสุปัฏนารามวรวิหารต่อไป (สุมิตร กองกาญจน์, สัมภาษณ์)

ประเทศไทย (ท.ท.ท.) กระทั่งกลายเป็นสัญลักษณ์หนึ่งของจังหวัดอุบลราชธานี ดังนั้นปี พ.ศ. 2538 ผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานีในขณะนั้นจึงได้มีโครงการจัดทำวัตถุสัญลักษณ์ตัวแทนเอกลักษณ์ของชาวจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งได้แก่ “หอเทียนดอกบัว” อันเป็นการผสมผสานกันระหว่างดอกบัว อันเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานีเดิมกับเทียนพรรษาซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานีที่เกิดขึ้นใหม่ แนวคิดในการสร้างหอเทียนดอกบัวเพื่อใช้สอยในด้านการใช้เป็นสถานที่พักผ่อน แสดงนิทรรศการ ศูนย์นิเทศและเป็นแหล่งท่องเที่ยว (บุญธรรม ไชยศ, 2538: (1)) ซึ่งได้มีการส่งนักศึกษาระดับปริญญาโทของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์เข้าไปสำรวจความคิดเห็นของชาวบ้านจังหวัดอุบลราชธานีในแต่ละอำเภอ ทว่าเรื่องดังกล่าวได้เงียบหายไปโดยไม่ทราบสาเหตุ (สุมิตร กองกาญจน์, สัมภาษณ์)

อย่างไรก็ดี ยังคงมีความพยายามที่จะนำเทียนพรรษา ให้เป็นสัญลักษณ์ถาวรของจังหวัดอุบลราชธานีอยู่ เห็นได้จากในปี พ.ศ. 2541 ผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี (นายชาติสง่า โมฬีชาติ) ได้มีโครงการจัดสร้างเทียนพรรษาใหญ่ที่สุดในโลก ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดคนต่อมา (นายศิวัช แสงมณี) พัฒนาเป็นเทียนพรรษาเฉลิมพระเกียรติโดยเป็นการก่ออิฐถือปูน บริเวณทุ่งศรีเมืองสูง 22 เมตร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติเนื่องในวโรกาสครบรอบพระชนมายุ 72 พรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และเพื่อแสดงความเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานีด้านการทำเทียนซึ่งเป็นการเชิดชูศิลปวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นของเรา อีกทั้งเป็นการปรับปรุงภูมิสถาปัตย์ของทุ่งศรีเมืองให้เป็นสวนสาธารณะอเนกประสงค์ สามารถใช้พักผ่อน ท่องเที่ยว หรือใช้ประกอบพิธีการต่างๆ ได้ (บัณฑิต เชาวกุล และคณะ, 2542:1) ซึ่งทำให้ชาวจังหวัดอุบลราชธานีตลอดจนสื่อมวลชนในจังหวัดและกรุงเทพฯ มีการแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ทั้งเห็นด้วยและคัดค้านการก่อสร้างอย่างกว้างขวาง ทว่าในที่สุดเทียนเฉลิมพระเกียรติดังกล่าวได้สร้างเสร็จสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ทุกประการ

การจัดงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีได้มีการเพิ่มกิจกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับวาระสำคัญของจังหวัดและประเทศอีกด้วย อาทิ งานเฉลิมฉลองอุบลราชธานี 200 ปี เมื่อปี พ.ศ. 2535 งานเฉลิมฉลองปีกาญจนาภิเษก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี เมื่อปี พ.ศ. 2539 และงานครบรอบ 60 ปีประเพณีแห่เทียนพรรษาอุบลราชธานี เมื่อปี พ.ศ. 2540 วาระสำคัญดังกล่าวนี้ ได้มีการเพิ่มจำนวนวันจัดงานขึ้นเป็น 5 วัน ซึ่งมีกิจกรรมเพิ่มเติมได้แก่ การสมโภชเทียนพรรษาพระราชทาน งานพาแลง งานแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นเมือง การสาธิตการจัดทำต้นเทียนทั้งแบบติดพิมพ์และแบบแกะสลัก และการจัดแสดงต้นเทียนที่ได้รับรางวัลอีกด้วย การจัด

ขบวนแห่เทียนพรรษาที่เกิดขึ้นแต่ละคุ้มวัดพยายามจัดให้ดูดีที่สุดในยุคสมัยของตน และสวยงามที่สุด ทำให้บางขบวนแห่มีการแสดงซ้ำกัน หรือใช้เวลานาน ตลอดจนบางขบวนแห่นอกจากจะแสดงตามจุดที่กำหนดแล้ว ยังมีการแสดงตามสถานที่ที่มีผู้ชมจำนวนมาก ทำให้เกิดความล่าช้าและควบคุมได้ยาก ดังนั้นในปี พ.ศ. 2541 จังหวัดอุบลราชธานี จึงมีการยกเลิกการประกวดขบวนแห่ แต่มีการให้หน่วยงานราชการ อาทิ โรงเรียน หรืออำเภอต่างๆ ส่งขบวนแห่มาร่วมแทน นอกจากนี้ยังมีการเพิ่มเติมการแสดงประกอบแสง – เสียง ซึ่งจัดขึ้นบริเวณทุ่งศรีเมืองอีกด้วย และในปี พ.ศ. 2542 งานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีได้มีการขยายระยะเวลาการจัดงานเพิ่มขึ้นอีกครั้ง เป็นจำนวน 10 วัน เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระชนมายุครบ 6 รอบและปี อมชังไทยแลนด์ โดยมีการเพิ่มกิจกรรมที่สำคัญ อาทิ การก่อสร้างเทียนพรรษาเฉลิมพระเกียรติสูง 72 ฟุต การแสดงประกอบแสง – เสียง เรื่อง “อุบลราชธานี ศรีวนาลัย” ซึ่งจัดขึ้นบริเวณทุ่งศรีเมือง และการประกวดภาพถ่ายจังหวัดอุบลราชธานี เป็นต้น

5.1.4 ลำดับเหตุการณ์สำคัญในงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี

ก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 ชาวบ้านเมืองอุบลราชธานีแต่ละบ้านยังทำเทียนพรรษาดวยพระสงฆ์เป็นของตนเอง เริ่มตั้งแต่เป็นเทียนเล่มเล็กขนาดยาวรอบศีรษะ ต่อมาพัฒนาเป็นการมัดรวมเทียนเล่มเล็กแล้วพันด้วยกระดาษสี

กลางพุทธศตวรรษที่ 24 พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ โปรดฯ ให้มีการแห่เทียนพรรษาเป็นครั้งแรก และจัดให้มีการประกวดขบวนแห่เทียนพรรษาเป็นครั้งแรกอีกด้วย

ต้นพุทธศตวรรษที่ 2470 ริเริ่มการหล่อเทียนพรรษาด้วยรางไม้เป็นครั้งแรก

พ.ศ. 2480 ริเริ่มการทำลวดลายลงบนเทียนพรรษาเป็นครั้งแรก โดยนายโพธิ์ ส่องศรี (ถึงแก่กรรม ปี พ.ศ. 2522) เป็นการติดพิมพ์ขึ้น

พ.ศ. 2594 นายชอบ ชัยประภา ผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี สนับสนุนให้งานแห่เทียนพรรษาเป็นงานประจำปีของจังหวัดเป็นทางการครั้งแรก

พ.ศ. 2495 มีการเปลี่ยนแปลงรถแห่เทียนพรรษาจากเกวียนเป็นรถยนต์ และมีการรื้อฟื้นการประกวดเทียนพรรษาแบบดั้งเดิม (แบบมัดรวมเทียน) และแบบติดพิมพ์

ปลายพุทธศตวรรษที่ 2490 นายสวน คุณผลได้ริเริ่มการทำองค์ประกอบเทียนพรรษาเป็นรูปสัตว์และใช้ไม้ฉลุลวดลายประดับเทียนพรรษา

ต้นพุทธศตวรรษที่ 2500 ริเริ่มการหล่อเทียนพรรษาด้วยแบบพิมพ์สังกะสีเป็นครั้งแรก

- พ.ศ. 2502 มีการคิดค้นการทำลวดลายเทียนพรรษาแบบแกะสลักจากต้นเทียน โดย นาย คำหมา แสงงาม (ถึงแก่กรรม ปี พ.ศ. 2533)
- มีการแบ่งประเภทการประกวดเทียนพรรษาออกเป็น 3 ประเภท คือ แบบ คั้งเค็ม (มัดรวมเทียน) แบบติดพิมพ์ และแบบแกะสลัก ซึ่งในที่สุดแบบ คั้งเค็มก็เสื่อมความนิยมและหายไป
- พ.ศ. 2510 งานแห่เทียนพรรษาหยุดชะงัก 1 ปีเนื่องจากมีการคัดค้านการประกวดเทียนพรรษาโดย “พุทธสมาคมจังหวัดอุบลราชธานี” ส่งผลให้ไม่มีการจัดงานแห่เทียนพรรษาในเขตเทศบาลเมืองอุบลราชธานี ซึ่งทำให้ชาวบ้านไม่พอใจ กระทั่งนำไปสู่การยอมรับให้จัดงานเทียนพรรษาในปีรุ่งขึ้น
- พ.ศ. 2511 ทำต้นเทียนที่มีขนาดใหญ่โตและสูงมากขึ้นขึ้น โดยเป็นครั้งแรกที่ริเริ่มแกะสลักลวดลายเป็นพุทธประวัติหรือชาดก
- พ.ศ. 2512 เทศบาลเมืองอุบลราชธานี (ปัจจุบันเป็นเทศบาลนครอุบลราชธานี) ได้จัดให้มีการประกวดเทียนพรรษาบริเวณหอประชุมเค็มบริเวณข้างศาลหลักเมือง ซึ่งส่งผลให้มีการส่งเทียนพรรษาเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ
- พ.ศ. 2516 แต่ละคุ้มวัดให้ความสนใจส่งขบวนแห่เทียนพรรษาเข้าประกวดมากขึ้น ทำให้เทศบาลเมืองอุบลราชธานีต้องย้ายสถานที่จัดงานเป็นบริเวณทุ่งศรีเมือง トラบจนปัจจุบัน
- พ.ศ. 2519 จังหวัดอุบลราชธานีและเทศบาลเมืองอุบลราชธานีได้เชิญให้องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (อ.ส.ท.) สังเกตการณ์งานแห่เทียนพรรษา เพื่อเตรียมยกระดับให้เป็นงานระดับชาติ
- พ.ศ. 2520 องค์กรส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (อ.ส.ท.) เริ่มเข้ามาสนับสนุนงานแห่เทียนพรรษา ของจังหวัดอุบลราชธานีให้เป็นงานประจำปีและระดับชาติ
- เป็นครั้งแรกที่เพิ่มระยะเวลาการจัดงานแห่เทียนพรรษาเป็น 3 วัน
- พ.ศ. 2522 คณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษากราบบังคมทูลขอพระราชทานเทียนพรรษาจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
- พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2525 มีการลวดลายเทียนพรรษาและองค์ประกอบเทียนพรรษาเป็นเรื่องราวพุทธประวัติ โดยมีการปั้นพระพุทธรูปและรูปสัตว์เหมือนจริงแบบลอยตัวครั้งแรก

- พ.ศ. 2525 – พ.ศ. 2530 ครั้งแรกที่องค์ประกอบเทียนพรรษามีความสำคัญต่อการแห่เทียนมากกว่าต้นเทียนพรรษา และเป็นครั้งแรกที่มีการนำเหตุการณ์สำคัญในแต่ละปีมาใส่ลงในการออกแบบลวดลายและองค์ประกอบของเทียนพรรษา
- พ.ศ. 2530 – พ.ศ. 2535 ริเริ่มทำลวดลายบนองค์ประกอบเทียนพรรษาเป็นการปั้นรูปเหมือนคนเป็นครั้งแรก และเป็นยุคเริ่มถดถอยของวิวัฒนาการลวดลายของเทียนพรรษาเนื่องจากไม่มีลวดลายแบบใหม่เกิดขึ้นและหลายวัดไม่ส่งเข้าประกวดเนื่องจากขาดงบประมาณ
- พ.ศ. 2535 ขยายเวลาการจัดงานแห่เทียนพรรษา เป็นจำนวน 5 วัน เป็นครั้งแรกเนื่องในวโรกาสเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในปีกาญจนาภิเษก และริเริ่มจัดงานพาแลง
- พ.ศ. 2538 จังหวัดอุบลราชธานีได้ริเริ่มโครงการจัดทำวัตถุสัญลักษณ์ตัวแทนเอกลักษณ์ของชาวจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งในระยะแรกได้แก่ “หอเทียนดอกบัว” และต่อมาได้หายสาบสูญไป
- พ.ศ. 2541 มีการยกเลิกการประกวดขบวนแห่เทียนพรรษาและมีการเพิ่มกิจกรรมแสง – เสียงในเวลากลางคืน ณ ท่งศรีเมือง พร้อมกับผนวกงานประกวดธิดาเทียนพรรษากับงานพาแลง
ผู้ว่าราชการจังหวัดริเริ่มสร้างเทียนพรรษาใหญ่ที่สุดในโลกครั้งแรก ซึ่งต่อมากลายเป็นเทียนเฉลิมพระเกียรติในปัจจุบัน
- พ.ศ. 2542 ขยายเวลาการจัดงานแห่เทียนพรรษา เป็นจำนวน 9 วัน เป็นครั้งแรกเนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมายุพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 6 รอบ และปีเอม ซึ่งไทยแลนด์
ผู้ว่าราชการจังหวัดได้จัดสร้างเทียนเฉลิมพระเกียรติ ณ ท่งศรีเมืองเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของชาวจังหวัดอุบลราชธานี
- พ.ศ. 2543 ริเริ่มการจัดขบวนแห่เทียนพรรษากลางน้ำในเวลากลางคืน การประกวดภาพถ่าย และการจัดพิมพ์หนังสือที่ระลึก

5.2 งานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบัน (พ.ศ. 2542 – พ.ศ.2543)

5.2.1 เทียนพรรษาและองค์ประกอบของเทียนพรรษาในปัจจุบัน

เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบัน แบ่งเป็น 2 ประเภทด้วยกันได้แก่ ประเภทติดพิมพ์และประเภทแกะสลักลาย แม่วนับตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2542 เป็นต้นมาจะมีความพยายามรื้อฟื้นการทำเทียนพรรษาแบบมัดรวมอันหายสาบสูญไปแล้วก็ตาม แต่ก็มิได้มีการจัดประกวด หากแต่เป็นการจัดแสดงเพื่อให้ความรู้แก่ผู้ที่มาเที่ยวชมงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีมากกว่า นอกจากนี้การทำเทียนพรรษาเพื่อส่งเข้าประกวดของแต่ละคุ้มวัดยังได้รับความสนับสนุนของคณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีคุ้มวัดละ 25,000 บาท โดยจ่ายเป็นงวด 3 งวด และมีการติดตามความก้าวหน้าของการทำเทียนเป็นระยะ นอกจากนี้ยังมีการกำหนดมาตรฐานของการทำเทียนพรรษาเพื่อส่งเข้าประกวดได้แก่ การระบุให้เทียนพรรษาที่ส่งเข้าประกวดจะต้องมีไส้เทียนและฐานของเทียนเป็นส่วนประกอบอีกทั้งจะต้องมีความสูงนับตั้งแต่ฐานถึงยอดของเทียนยาว 2 เมตร และไม่เกิน 3 เมตร นอกจากนี้ยังมีเส้นผ่าศูนย์กลางไม่เกิน 3 เมตร และหากวัดส่วนที่แคบที่สุดของฐานเทียนจะต้องไม่น้อยกว่า 1 เมตร นอกจากนี้ยังมีการกำหนดถึงแท่นที่รองรับองค์ประกอบของต้นเทียนที่จะต้องมียี่สิบพื้นที่ไม่น้อยกว่า 10 ตารางเมตร (รุ่งฤทธิ์ มกรพงศ์ (ประกาศจังหวัดอุบลราชธานี 19 มิถุนายน 2543))

ในปัจจุบันการหล่อเทียนพรรษาในลักษณะของต้นเทียนที่หล่อจากขี้ผึ้งทั้งต้นหาได้ยากมากในงานแห่เทียนพรรษา ซึ่งโดยมากแล้วมักจะหล่อเสาปูนปลาสเตอร์ขึ้นก่อน จากนั้นจึงนำขี้ผึ้งแผ่นซึ่งหล่อเป็นแผ่นไว้ก่อนมาฉาบผิวปูนปลาสเตอร์อีกชั้น พร้อมกับใส่ไส้เทียนที่ทำจากฝ้ายบนยอดเทียนให้ดูเหมือนเป็นเทียนที่หล่อจากขี้ผึ้งทั้งต้น ดังนั้นเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบันจึงไม่สามารถจุดไฟได้ ซึ่งมีความแตกต่างกับเทียนพรรษาในอดีตที่จุดไฟได้ดังเช่นเทียนพรรษาโดยทั่วไป (ประดับ ก้อนแก้ว, สัมภาษณ์; มนต์ สุขสาย, สัมภาษณ์)

ในกรณีที่เทียนพรรษาทั้งประเภทติดพิมพ์และประเภทแกะสลักในแต่ละคุ้มวัดที่ส่งเข้าประกวดนั้น องค์ประกอบของเทียนพรรษานั้นได้แก่รูปหุ่นที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ที่ช่างแต่ละคนจะบรรยายเรียงร้อยออกมาผ่านหุ่น อาทิ รูปพระมหาชนกกับนางเมขลา และเทวดาประกอบ ซึ่งบอกเล่าเรื่องพระมหาชนกที่ตั้งอยู่บนรถบรรทุกเทียนพรรษานั้นนับเป็นความพยายามอย่างยิ่งที่จะต้องทำให้องค์ประกอบเทียนพรรษามีความสวยงามสมบูรณ์กลมกลืนกับต้นเทียน

พรรษาเนื่องจากมีเกณฑ์การให้คะแนนที่ละเอียด ซึ่งประกอบไปด้วย การออกแบบรูปทรงและสัดส่วนที่มีความสมส่วนและความกลมกลืนของต้นเทียนกับฐานและองค์ประกอบของเทียนพรรษา การสื่อความหมายที่ชัดเจนถูกต้องและเหมาะสมตามกรอบซึ่งจังหวัดอุบลราชธานีได้กำหนด ลวดลายที่มีความขบถง่าย ความคมชัดและความประณีตของลวดลาย ตลอดจนการเลือกใช้วัสดุที่ทำให้รู้สึกถึงความงามและความประทับใจของผู้ชมที่มีต่อเทียนพรรษาอีกด้วย (รุ่งฤทธิ์ มกรพงษ์ (ประกาศจังหวัดอุบลราชธานี 19 มิถุนายน 2543))

ในปี พ.ศ. 2543 ทางจังหวัดอุบลราชธานีได้กำหนดกรอบคร่าวๆ เกี่ยวกับการผูกเรื่องเป็นลวดลายของเทียนพรรษาและองค์ประกอบของเทียนพรรษา โดยกำหนดให้ต้องมีลวดลายที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นและเอกลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานี (รุ่งฤทธิ์ มกรพงษ์ (ประกาศจังหวัดอุบลราชธานี 19 มิถุนายน 2543) อย่างไรก็ตาม ในส่วนของรางวัลที่จะได้รับการประกวดเทียนพรรษาทั้งประเภทตีพิมพ์และประเภทแกะสลักได้แก่ เงินจำนวน 100,000 บาทพร้อมด้วยพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สำหรับรางวัลชนะเลิศ และ 50,000 บาทพร้อมด้วยนายกรัฐมนตรี กับ 30,000 บาทพร้อมด้วยผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำหรับรางวัลรองชนะเลิศ และรางวัลที่ 3 ตามลำดับ อีกทั้งยังมีรางวัลชมเชย ซึ่งคิดเป็นอัตรา 1 ใน 3 ของคั้งมัดที่ส่งเข้าประกวดอีกรางวัลละ 15,000 บาทอีกด้วย

5.2.2 ขบวนแห่เทียนพรรษา

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าในปี พ.ศ. 2541 จังหวัดอุบลราชธานีได้มีการยกเลิกการประกวดขบวนแห่เทียนพรรษาดังแต่ในอดีต เนื่องจากแต่ละคั้งมัดพยายามจัดทำขบวนแห่เทียนพรรษาให้ดูดี แปลกใหม่และงดงามที่สุด ซึ่งโดยมากแล้วจะมีการรำต่างๆ อาทิ ขบวนเชื้อสายเจ้านายเมืองอุบลราชธานี ขบวนโปงลาง เซิ้ง รำกลองยาว ขบวนลำเพลิน และขบวนแฟนซีต่างๆ เช่น แฟนซีล้อเลียนการเมือง ล้อเลียนสังคม ตลอดจนมีการเขียนป้ายชักชวน โฆษณา หรือข้อความตลกขบขันเป็นต้น โดยมีผู้ชายเป็นผู้นำในการเจ้หรือนำขบวนแห่เช่นเดียวกับงานบุญบั้งไฟ (บำเพ็ญ ณ อุบล, สัมภาษณ์) ทำให้บางขบวนแห่ของแต่ละคั้งมัดมีการแสดงซ้ำซ้อนกัน อีกทั้งการแสดงในขบวนแห่บางคั้งมัดยังใช้เวลานาน นอกจากนี้บางขบวนแห่นอกจากจะหยุดแสดงตามจุดที่กำหนดแล้วยังมีการหยุดเพื่อแสดงตามสถานที่ซึ่งมีผู้ชมจำนวนมาก ทำให้เกิดความล่าช้าและควบคุมได้ยากมากขึ้น

สิ่งหนึ่งที่ขาดไม่ได้และจำเป็นต้องมีอยู่ในขบวนแห่เทียนพรรษาก็คือนางฟ้าเพื่ออัญเชิญเทียนพรรษาของแต่ละคุ้มวัด ซึ่งในสมัยก่อนจะเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “ธิดาเทียนพรรษา” ตำแหน่งนางฟ้านี้มีมาตั้งแต่สมัยพระเจ้านั่งยาเธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ทรงริเริ่มให้จัดงานแห่เทียนพรรษาขึ้น อย่างไรก็ตามนางฟ้าในอดีตกับปัจจุบันมีความแตกต่างกันเนื่องจากตำแหน่งนางฟ้าประจำวัดของแต่ละคุ้มวัดในอดีตนั้น เมื่อถึงเวลากลางคืนจะมีการประกวดนางฟ้าของแต่ละคุ้มวัดและได้รับรางวัล ขณะที่ในปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2542 – 2543) การประกวดนางฟ้าได้เปลี่ยนเป็นการประกวดธิดาเทียนพรรษาซึ่งจะจัดขึ้นที่โรงแรมลายทอง ซึ่งเป็นโรงแรมระดับชั้นนำของจังหวัดพร้อมกับการพาแลง โดยแยกออกมาจากนางฟ้าที่อัญเชิญเทียนพรรษาซึ่งยังคงทำหน้าที่อัญเชิญเทียนพรรษาอยู่เช่นเดิม แม้ว่านางฟ้าซึ่งอัญเชิญเทียนพรรษาจะยังสามารถเข้าประกวดได้หากคุ้มวัดส่งเข้าประกวด ทว่าการแข่งขันที่เกิดขึ้นในการประกวดธิดาเทียนพรรษามีมากขึ้นจากการที่มีหน่วยงานอื่นทั้งราชการและเอกชนส่งสาวงามเข้าประกวดซึ่งนับวันจะมีจำนวนมากขึ้นนั่นเอง (ในปี พ.ศ. 2542 มีจำนวน 59 คน และ ปี พ.ศ. 2543 มีจำนวน 78 คน) นอกจากนี้ที่มาของผู้เข้าประกวดธิดาเทียนพรรษส่วนมากมักจะเป็นชาวอำเภอเมือง หรือชาวต่างจังหวัดที่ตั้งใจจะประกวดธิดาเทียนพรรษาโดยเฉพาะ ขณะที่ตำแหน่งนางฟ้าจะเป็นเพียงชาวบ้านโดยทั่วไปในจังหวัดอุบลราชธานี

จากการสัมภาษณ์พบว่า การเป็นนางฟ้าเพื่ออัญเชิญเทียนพรรษาของแต่ละคุ้มวัดนั้น เมื่อใกล้จะถึงวันแห่เทียนพรรษามีหญิงสาวทั้งในคุ้มวัดเอง หรือจากที่อื่นมาสมัครกับผู้ดูแลเทียนพรรษาในแต่ละวัด ซึ่งอาจจะเป็นพระสงฆ์หรือช่างทำเทียน โดยมีข้อตกลงถึงค่าตอบแทนที่แตกต่างกันไปในแต่ละวัด เช่น บางคุ้มวัดจะให้เงินค่าจ้างนางฟ้า 1 คน 1,000 บาท และบริวารอีก 4 คน คนละ 200 บาท (พระสนั่น ปัญญาวัฒน์, สัมภาษณ์) ขณะที่บางคุ้มวัดจะไม่มีค่าจ้างให้ แต่จะมีข้อตกลงว่าถ้าได้รางวัลแล้วจะแบ่งส่วนหนึ่งมาให้เป็นรางวัลหลังจากหักค่าใช้จ่ายส่วนอื่น ไม่ว่าจะเป็นค่าจี๊ผึ้ง ค่าแรง ค่าไฟฟ้า ฯลฯ แล้ว (สมพิศ สอนอาจ, สัมภาษณ์) ซึ่งเป็นจำนวนที่ไม่มากนัก หากเทียบกับรางวัลเทียบกับรางวัลของผู้ชนะเลิศการประกวดธิดาเทียนพรรษาที่จะได้รับถึง 20,000 บาท¹⁶ พร้อมด้วยรางวัลกับสายสะพาย (เครือข่ายอุบลเน็ต, 2542: <http://www.ubonnet.com/candle42/27-07-99.htm>) และโอกาสที่จะก้าวไปสู่อนาคตที่ดียิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามผู้ที่สนใจที่จะเป็นนางฟ้าอัญเชิญเทียนพรรษาก็ยังคงมีอยู่

¹⁶ รางวัลที่ผู้เข้าประกวดธิดาเทียนพรรษาจะได้รับนอกเหนือจากรางวัลที่ 1 ได้แก่ รางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ 1 ได้รับเงินรางวัล 15,000 บาท พร้อมสายสะพาย รางวัลรองชนะเลิศอันดับ 2 ได้รับเงินรางวัล 10,000 บาท พร้อมสายสะพาย และมีรางวัลขวัญใจประชาชน ได้รับเงิน 20,000 บาท พร้อมสายสะพาย นอกจากนี้ยังมีค่าตอบแทนของผู้ได้รับคัดเลือกรอบแรกและรอบที่ 2 จำนวน 60 คน (รอบแรก 50 คน และรอบที่ 2 10 คน) คนละ 1,000 บาท อีกด้วย

สิ่งสำคัญที่ประการหนึ่งในการประดับตกแต่งรถแห่เทียนพรรษาของแต่ละคุ้มวัดก็คือ การจัดดอกไม้และผ้าริ้วเพื่อมาประดับรถ ซึ่งจะมีการจัดดอกไม้และผ้าริ้วภายหลังจากการตกแต่งเทียนพรรษาทั้ง 2 ประเภทเสร็จเรียบร้อยแล้ว ซึ่งส่วนมากจะเป็นวันก่อนวันแห่เทียนพรรษา 1 วันนั่นเอง การตกแต่งดอกไม้และการจัดผ้าริ้วของแต่ละคุ้มวัดมีความแตกต่างกันไป บางคุ้มวัดจะมีการเรียไรเงินเพื่อจัดซื้อดอกไม้กับผ้าและช่วยกันตกแต่ง บางคุ้มวัดจะมีการจ้างร้านดอกไม้เพื่อมาตกแต่งโดยเฉพาะ ซึ่งสนนราคการเหมาจ่ายค่าดอกไม้และค่าแรงจัดดอกไม้บนรถประมาณ 5,000 บาท (พระสนั่น ปัญญาวัฒน์, สัมภาษณ์) ตลอดจนบางคุ้มวัดก็จะอาศัยแรงงานของพระสงฆ์และสามเณรในวัดช่วยกันประดับรถแห่เทียนพรรษาของคุ้มวัดตนเองอีกด้วย

การยกเลิกการประกวดขบวนแห่และการจัดขบวนแห่เทียนพรรษา ทำให้คณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีต้องจัดหาขบวนแห่เอง ซึ่งในปี พ.ศ. 2543 ได้มีการขอความร่วมมือการจัดขบวนแห่จากหน่วยงานราชการ และคุ้มวัด จำนวน 15 ขบวน¹⁷ อาทิ โรงเรียนอนุบาลอุบลราชธานี โรงเรียนนารีนุกูล วิทยาลัยอาชีวศึกษาอุบลราชธานี สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี คุ้มวัดบูรพา คุ้มวัดพระธาตุหนองบัว ฯลฯ ซึ่งแต่ละขบวนแห่แต่ละขบวนจะได้รับเงินสนับสนุนจากคณะกรรมการจัดงานขบวนละ 10,000 บาท

5.2.3 กิจกรรมต่างๆ ที่จัดในงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี

5.2.3.1 พิธีพุทธาภิเษกวัตถุมงคล

การจัดงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีในแต่ละปี ในวันแรกหรือวันที่สองของการจัดงานแห่เทียนพรรษาจะมีกิจกรรมสำคัญประการหนึ่งได้แก่ การประกอบพิธีพุทธาภิเษกวัตถุมงคล ไม่ว่าจะเป็นพระเครื่อง “เหรียญพระแก้วนุราชัม” ซึ่งเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองอุบลราชธานี เทียนมงคล หรือวัตถุมงคลอื่นๆ ตามแต่คณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีจะกำหนดในแต่ละปี เช่นเดียวกับการกำหนดสถานที่สำหรับประกอบพิธีพุทธาภิเษก ซึ่งในปี พ.ศ. 2543 ได้กำหนดพิธีพุทธาภิเษกวัตถุมงคล ณ วัดศรีอุบลรัตนาราม ซึ่งมีเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงด้านวิทยาคมจากจังหวัดต่างๆ เข้าร่วมพิธีเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตามในปี พ.ศ. 2543 ไม่มีการจัดพิธีพุทธาภิเษก เนื่องจากมีการโยกย้ายผู้ว่าราชการจังหวัดในช่วงรอยต่อของการจัดงานทำให้

¹⁷ ประกอบไปด้วยขบวนแห่จากโรงเรียนระดับประถมศึกษา 4 ขบวน มัธยมศึกษา 4 ขบวน อุดมศึกษา 4 ขบวน และขบวนแห่จากคุ้มวัดหรือชุมชน 3 ขบวน

นโยบายของการจัดงานเปลี่ยนแปลง จากเดิมที่มีนโยบายจัดสร้างวัดมุงคลอยู่ ทว่าเมื่อเปลี่ยนแปลง ผู้ว่าราชการจังหวัดได้มีการเปลี่ยนแปลงมิให้มีการจัดพิธีพุทธาภิเษกขึ้นนั่นเอง

5.2.3.2 งานแสดงวิถีชีวิตชุมชนอีสาน

งานแสดงวิถีชีวิตชุมชนอีสานจัดขึ้น ณ บริเวณพื้นที่ว่างข้างศาลหลักเมือง จำนวน 5 ไร่ โดยเป็นการจัดเป็นหมู่บ้านตามกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่มีอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานีเพื่อแสดงวิถีชีวิตทั้งวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นๆ ไม่ว่าจะเป็นประเพณีบายศรีสู่ขวัญ การทอผ้า การแสดงวัฒนธรรมประเพณีฮิดสิบสองกองสิบสี่ และการสาธิตประกวดการแกะสลักต้นเทียนพรรษาของนักเรียน นักศึกษาและประชาชนทั่วไป อย่างไรก็ตามการกำหนดประเด็นการนำเสนอวิถีชีวิตชุมชนอีสานจะมีการเปลี่ยนไปในแต่ละปี ดังจะเห็นได้จากในปี พ.ศ. 2542 ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่จัดแสดงจะกำหนดชื่อเป็น “หมู่บ้านอุบลราชธานีศรีวนาลัย” ซึ่งจะเน้นหนักถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดอุบลราชธานี ขณะที่ปี พ.ศ. 2543 ได้ตัดคำว่า “อุบลราชธานี” ออกเหลือแต่เพียง “หมู่บ้านศรีวนาลัย” เท่านั้น และได้มีการกำหนดประเด็นการนำเสนอหลักเกี่ยวกับสาธิตชุมชนเรื่องเทียนและบัว ที่เน้นหนักการทำเทียนพรรษาและความสำคัญของดอกบัวกับจังหวัดอุบลราชธานี และยังมีการจัดแสดงนิทรรศการบัวอีกด้วย นอกจากนี้บริเวณพื้นที่จัดแสดงยังจัดให้มีร้านขายสินค้าพื้นเมืองต่างๆ อาทิ ผ้าไหม เครื่องปั้นดินเผา เครื่องทองเหลือง ของเล่นเด็กในอดีตและของฝากอื่นๆ อีกด้วย

การจัดแสดงวิถีชีวิตชุมชนอีสานในแต่ละปีจะเริ่มตั้งแต่วันแรกของการจัดงานแห่เทียนพรรษากระทั่งวันสิ้นสุดของงานตั้งแต่เวลา 11.00 น.-20.00 น. โดยไม่มีการเก็บค่าบัตรผ่านประตู ทำให้มีผู้มาเที่ยวชมเป็นจำนวนมาก งบประมาณที่ได้รับจากคณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษาเพื่อจัดแสดงมีประมาณ 143,000 บาทต่อปี ทั้งนี้ส่วนหนึ่งของการจัดแสดงวิถีชีวิตชาวอีสานได้รับความร่วมมือจากกลุ่มชาวบ้านที่ให้ความร่วมมือมาเป็นผู้แสดงเองอีกด้วย

5.2.3.3 งานพาแลงและงานประกวดธิดาเทียนพรรษา

“พา” เป็นภาษาชนนิคหนึ่งที่ใช้สำหรับกับข้าวต่างๆ ไว้รับประทานมีลักษณะคล้ายกับขันโตกในภาคเหนือ ส่วนคำว่า “แลง” แปลว่าเวลาเย็น ดังนั้นการจัดงานพาแลงก็คือการจัดเลี้ยงอาหารมื้อเย็น ซึ่งในงานแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานีนั้น งานพาแลงได้ถูกบรรจุอยู่ในกิจ

กรรมของงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 กระทั่งในปี พ.ศ. 2541 การจัดงานพาลงได้มีการผนวกการประกวดคิดเทียนพรรษาเข้าไปด้วยโดยจัดขึ้น ณ โรงแรมลาซงทองและมีการจัดควบคู่ไปกับการจัดประกวดคิดเทียนพรรษา ดังนั้นจึงเรียกควบคู่กันว่างานพาลงและงานประกวดคิดเทียนพรรษานั้นเอง

การจัดงานพาลงและงานประกวดคิดเทียนพรรษาในปี พ.ศ. 2543 ได้มีการเปลี่ยนแปลงระยะเวลาการจัดจากเดิมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 ที่ใช้ระยะเวลาจัดจำนวน 2 วัน ตั้งแต่เวลา 18.00 น.-22.00 น. ล่วงหน้าก่อนที่จะมีการพระราชทานเทียนพรรษา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือก่อนวันอาสาฬหบูชา เป็นการจัดงานพาลงและงานประกวดคิดเทียนพรรษาเพียงวันเดียว อีกทั้งเลื่อนการจัดเป็นก่อนวันอาสาฬหบูชา 2 วัน แต่ยังคงสถานที่แห่งเดิมในการจัดอยู่ ทั้งอาหารพื้นเมืองอุบลราชธานีและเครื่องดื่มที่นำมาจากฝีมือของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาอุบลราชธานี เป็นจำนวน 110 พา ซึ่งคณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษาจัดสรรงบประมาณเฉพาะค่าอาหารเพื่อจัดใส่พา พาละ 1,000 บาท ขณะที่สำนักงานสภาอุตสาหกรรมจังหวัดอุบลราชธานีซึ่งเป็นผู้ขายบัตรค่าอาหารตามมติของคณะกรรมการจัดงานพาละ 3,000 บาท และสามารถรับประทานได้ 6 คน

ส่วนในการประกวดคิดเทียนพรรษานั้น คณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีได้กำหนดคุณสมบัติคือมีอายุประมาณ 16-25 ปี เท่านั้น โดยการรับสมัครจะเปิดรับสมัครก่อนเริ่มงานประมาณ 20 วัน ทั้งนี้ในการประกวดแต่ละครั้งจะต้องแต่งกายชุดไทยอีสานเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีการแสดงดนตรีพื้นเมืองของอุบลราชธานีสลับไปกับการประกวดคิดเทียนพรรษาอีกด้วย

5.2.3.4 พิธีอัญเชิญเทียนพรรษาพระราชทาน

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า จังหวัดอุบลราชธานีได้รับพระราชทานเทียนพรรษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 ซึ่งต้องมีพิธีอัญเชิญเทียนพรรษาที่ได้รับพระราชทานจากสำนักพระราชวังมาทางเครื่องบินซึ่งในอดีตเป็นหน้าที่ของกองทัพอากาศยังกองบินที่ 21 กองพลบินที่ 2 กองทัพอากาศ ขณะที่ในปี พ.ศ. 2543 ใช้การบริการของการบินไทยแทน พร้อมกับอัญเชิญมายังศาลาक्रमุขบริเวณทุ่งศรีเมืองและรอกการอัญเชิญเทียนพรรษาพระราชทานถวายแด่พระอารามหลวงในวันรุ่งขึ้นต่อไป การพระราชทานเทียนพรรษายังจังหวัดอุบลราชธานีนั้นโดยมากแล้วจะพระราชทานมาในวันอาสาฬหบูชาหรือวันก่อนหน้าวันเข้าพรรษา 1 วัน พิธีอัญเชิญเทียนพรรษาพระราชทานจากกองบิน

21 (หรือพิธีอัญเชิญเทียนพรรษาจากสนามบินนานาชาติ อุบลราชธานีในปี พ.ศ. 2543) มายังทุ่งศรีเมืองนั้นจะเริ่มประมาณ 16.00 น.-17.00 น. และเดินทางมายังทุ่งศรีเมืองเวลาประมาณ 17.00 น.-18.00 น. ทั้งนี้แต่ละปีจะมีผู้ร่วมขบวนแห่ประมาณ 1,500 คนประกอบไปด้วยขบวนแห่จากจากทหารกองบินที่ 21 นักเรียน นักศึกษา ตลอดจนผู้แทนชาวบ้านซึ่งตลอดระยะทางกรแห่เทียนพรรษาพระราชทานไปยังทุ่งศรีเมืองจะมีการฟ้อนรำ ขบวนรูปเทียนแพ ขบวนราชวัตรฉัตรธง ขบวนเครื่องสูงแบบภาคกลาง ขบวนเครื่องสูงแบบอีสาน ขบวนดุง และวงโยชวาทิตจากโรงเรียนในจังหวัดอุบลราชธานี เป็นต้น ซึ่งเมื่อเทียนพรรษาพระราชทานประดิษฐาน ณ ศาลาจตุรมุขบริเวณทุ่งศรีเมืองแล้วจะมีการสมโภชในเวลากลางคืน โดยทุกปีจะถือเอางานสมโภชเทียนพรรษาพระราชทานเป็นพิธีเปิดงานแห่เทียนพรรษาไปในตัว มหรสพที่ใช้สมโภชเทียนพรรษาพระราชทานได้แก่ การแสดงมหรกรรมแคน มหรกรรมกลองเลื่อง มหรกรรมฆ้องใหญ่ และการแสดงแสงเสียง “อุบลราชธานีศรีวนาลัย” เป็นต้น ทั้งนี้ได้มีการจัดเวรยามลูกเสือเพื่อรักษาเทียนพรรษาพระราชทานตลอดคืน จำนวน 42 คน อีกด้วย

กระทั่งถึงวันเข้าพรรษาจะมีการอัญเชิญเทียนพรรษาไปยังพระอารามหลวงในจังหวัดอุบลราชธานีตามที่ได้กำหนดไว้ซึ่งยังใช้ขบวนแห่เทียนพรรษาชุดเดิมจากเมื่อวาน และเมื่ออัญเชิญเทียนพรรษาพระราชทานเข้าพระอุโบสถในพระอารามหลวงแล้ว ผู้ว่าราชการจังหวัดจะเป็นผู้กล่าวคำถวายและพระสงฆ์จะกล่าวอนุโมทนาจนกระทั่งเสร็จพิธี อย่างไรก็ตามก็ตลอดพิธีอัญเชิญเทียนพรรษาพระราชทานในปี พ.ศ. 2543 คณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษาได้จัดสรรงบประมาณเป็นจำนวนเงินประมาณ 53,770 บาท ซึ่งแบ่งออกเป็นค่าซ่อมรถบรรทุก ค่าดอกไม้ รูปเทียน ผ้าไตร สบง และอังสะสำหรับถวายพระสงฆ์ ค่าอาหารลูกเสือที่รักษาดินเทียน และค่ารถรับส่งวงโยชวาทิต เป็นต้น

5.2.3.5 การจัดแสดงแสงเสียง ณ ทุ่งศรีเมือง

การจัดแสดงแสงเสียง ณ บริเวณทุ่งศรีเมืองเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 ทั้งนี้ส่วนมากแล้วนิยมจัดงานในช่วงระยะเวลาคืนก่อนวันแห่เทียนพรรษาหนึ่งวัน จนถึงตอนกลางคืนหลังวันแห่เทียนพรรษาอีกหนึ่งวัน หรืออีกนัยหนึ่งก็คือเริ่มต้นการแสดงในคืนวันอาสาฬหบูชา จนถึงการแสดงในคืนหลังวันเข้าพรรษานั้นเอง นอกจากนี้เนื้อหาในการแสดงจะมีเป็นการจบในตัวภายในระยะเวลาของการแสดงประมาณ 1 ชั่วโมง ซึ่งอยู่ระหว่าง 19.00 น – 20.00 น. ทั้งนี้เนื้อเรื่องที่จัดแสดงจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของเมืองอุบลราชธานี ประวัติการตั้งชื่อแม่น้ำมูล อาณาจักรเจนละ

วิถีชีวิตของชาวอุบลราชธานีกับสายน้ำ รวมถึงประวัติความเป็นมาของงานแห่เทียนพรรษาซึ่งเน้นหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างชาวอุบลราชธานีกับศาสนาพุทธ โดยใช้ผู้แสดงจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 300 คน ประกอบไปด้วยทหารบกจากมณฑลทหารบกที่ 22 ตำรวจตระเวนชายแดน นักเรียนนักศึกษาจากสถาบันการศึกษาในระดับต่างๆ หอการค้า สโมสรโรตารี ตลอดจนข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของจังหวัดอุบลราชธานี อาทิ ผู้พิพากษา เทศบาล เป็นต้น

ในการจัดงานคณะผู้ดำเนินงานจะประกอบไปด้วยหัวหน้าหน่วยงานราชการระดับจังหวัด ผู้อำนวยการโรงเรียน ตลอดจนประธานหอการค้าจังหวัดอุบลราชธานีและนายกสมาคมเสริมสวยแห่งประเทศไทย จังหวัดอุบลราชธานีซึ่งเป็นผู้แทนเอกชน โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน นอกจากนี้ยังได้มีการว่าจ้างบริษัทคอมอาร์ตซึ่งมีชื่อเสียงด้านการจัดแสดงแสงเสียงโดยมีนายสุวัฒน์ จงศิริ เป็นเจ้าของและจะต้องนำทีมงานมาจากกรุงเทพฯ เพื่อดำเนินการ อย่างไรก็ตามการใช้งบประมาณการดำเนินงานแบบเหมาจ่ายทั้งหมดเป็นจำนวนเงิน 1,334,375.00 บาท (ในปี พ.ศ. 2543) ขณะที่การจำหน่ายบัตรเข้าชมจะมีราคาตั้งแต่ 50 – 200 บาท ทั้งนี้หน่วยงานที่รับผิดชอบในการจำหน่ายบัตรได้แก่ที่ทำการปกครองจังหวัดและหอการค้าจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งปรากฏว่ามีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยที่มีเชื้อชาวอุบลราชธานีและชาวต่างประเทศให้ความสนใจเข้าชมการแสดงเป็นจำนวนมาก

5.2.3.6 การจัดแสดงต้นเทียนพรรษาในเวลากลางคืน

ในคืนก่อนวันที่จะมีการแห่เทียนพรรษา ซึ่งส่วนมากมักจะเป็นคืนก่อนวันเข้าพรรษา จะมีการจัดแสดงต้นเทียนและองค์ประกอบของเทียนพรรษาทั้งประเภทติดพิมพ์และประเภทแกะสลักจากแต่ละคุ้มวัดที่จะร่วมขบวนแห่ในวันรุ่งขึ้น ในปี พ.ศ. 2543 มีจำนวนคุ้มวัดที่จัดแสดงประมาณ 22 คุ้มวัด แบ่งเป็นประเภทติดพิมพ์จำนวน 8 คุ้มวัด และประเภทแกะสลักจำนวน 14 คุ้มวัด ซึ่งเทียนพรรษาของแต่ละคุ้มวัดจะทยอยมาตั้ง ณ บริเวณถนนโดยรอบทุ่งศรีเมืองในช่วงเวลาประมาณ 18.00 น. เพื่อเตรียมการแห่ในวันรุ่งขึ้น ช่วงจัดแสดงเทียนพรรษาในเวลากลางคืนนี้เองจะเป็นช่วงที่เทียนพรรษาของแต่ละคุ้มวัดจะได้รับการตกแต่งที่สมบูรณ์ นอกจากนี้คณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานียังได้จัดเตรียมแสงไฟเพื่อส่งให้เทียนพรรษาแต่ละต้นมีความสวยงาม ประกอบกับอากาศในเวลากลางคืนที่เย็นสบายจึงนับเป็นช่วงเวลาที่ดีและเหมาะสมต่อการเที่ยวชมเทียนพรรษาโดยไม่ต้องจ่ายเงินซื้อบัตรเพื่อเข้าชมในวันรุ่งขึ้น ดังนั้นในคืนที่มีการจัด

แสดงคันเทียบพรรษาจึงมีผู้มาชมตั้งแต่ 18.00 น. จนถึง 01.00 – 02.00 น. ของวันใหม่อย่างไม่ขาดระยะ

5.2.3.7 งานแห่เทียนพรรษาและการประกวดเทียนพรรษา

ขบวนแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีจัดขึ้นในวันเข้าพรรษาของแต่ละปี หลังจัดแสดงเทียนพรรษาของแต่ละคุ้มวัดในเวลากลางคืนที่ผ่านมาแล้ว โดยเริ่มตั้งขบวนแห่บริเวณถนนรอบทุ่งศรีเมืองเวลา 8.00 น. ทั้งนี้ผู้ที่เข้าชมขบวนแห่จะต้องซื้อบัตรเพื่อนั่งชมบนอัฒจันทร์จำนวน 2,100 ที่นั่งซึ่งตั้งบริเวณประรำพิธีบริเวณทุ่งศรีเมืองด้านหน้าศาลากลางจังหวัด ในราคา 200 บาท ซึ่งสามารถซื้อได้ที่บริเวณหน้าอัฒจันทร์นั่นเอง อย่างไรก็ตามการนั่งชมบนอัฒจันทร์ส่วนมากแล้วบริษัทนำเที่ยวมักจะจองที่นั่งซึ่งให้ทัศนียภาพที่ชัดเจนกับนักท่องเที่ยวของตน ด้วยเหตุนี้นักท่องเที่ยวที่เป็นชาวอุบลราชธานีและชาวต่างจังหวัดที่มีได้เดินทางมาพร้อมกับบริษัทนำเที่ยว จึงมักจะขึ้นชมขบวนแห่เทียนพรรษาบริเวณสองฟากถนนตลอดระยะทางของขบวนแห่มากกว่าเนื่องจากไม่ต้องเสียค่าที่นั่งและยังได้เห็นขบวนแห่เทียนพรรษาเหมือนกัน ทั้งนี้นอกจากนักท่องเที่ยวชาวต่างจังหวัดที่เดินทางมากับบริษัทนำเที่ยวแล้ว ยังมีนักท่องเที่ยวที่นั่งชมบนอัฒจันทร์ส่วนมากเป็นชาวต่างประเทศ อาทิ จีน ญี่ปุ่น เป็นต้น

ขบวนแห่เทียนพรรษาของแต่ละคุ้มวัดจะเริ่มเดินจากถนนอุปราชาซึ่งอยู่ฟากหนึ่งของทุ่งศรีเมือง ผ่านศาลเจ้าพ่อหลักเมือง แล้ววกกลับมาทางถนนสุริยาตราบนั้นจึงนำขบวนแห่มาที่ถนนผาแดงกระทั่งจรดประรำพิธีบริเวณทุ่งศรีเมืองอีกครั้ง ขบวนแห่เทียนพรรษามีการจัดลำดับก่อน-หลังซึ่งจะมีกฎเกณฑ์ที่ไม่เหมือนกันในแต่ละปี โดยมีขบวนแห่หนึ่งขบวนต่อรถเทียนพรรษา 1-2 คุ้มวัด ซึ่งใช้เวลาประมาณครึ่งวันขบวนแห่เทียนพรรษาจึงเดินทางมาครบจำนวนที่ทุ่งศรีเมือง หลังจากนั้นจะนำรถเทียนพรรษาของแต่ละคุ้มวัดที่ส่งเข้าประกวดมาจัดแสดงเพื่อให้กรรมการตัดสินผลการประกวดในเวลาบ่ายของวันเดียวกัน อย่างไรก็ตามก็ได้มีการถ่ายทอดสดการแห่เทียนพรรษาของสถานีโทรทัศน์ซึ่งมี 2 ช่องที่ร่วมโครงการได้แก่ โทรทัศน์ช่อง 11 อุบลราชธานี และโทรทัศน์ช่อง 9 อ.ส.ม.ท. ซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเช่าสถานีเป็นจำนวนเงิน 66,960 บาท นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2542 นับเป็นปีเดียวที่จัดการถ่ายทอดสดการแห่เทียนพรรษามานทางอินเทอร์เน็ตอีกด้วย

ในส่วนของการใช้จ่ายในการจัดแห่เทียนพรรษาและการประกวดเทียนพรรษา (ไม่นับรวมเงินรางวัล) ในปี พ.ศ. 2543 คณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษาได้จัดสรรงบประมาณ

เฉพาะการจัดหาสถานที่ตั้งต้นเทียนและอัมพันท์ ซึ่งรวมถึงการจัดทำอัมพันท์เพิ่มเติมจำนวน 10 ชุด การติดตั้งอัมพันท์ หลังคาอัมพันท์ และซ่อมแซมอัมพันท์ ตลอดจนค่าใช้จ่ายในการเฝ้ารักษาต้นเทียนพรรษาจำนวน 167,682 บาท

5.2.3.8 กิจกรรมอื่นๆ ที่เป็นส่วนย่อยในงานแห่เทียนพรรษา

นอกจากกิจกรรมหลักในงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นกิจกรรมบังคับที่ต้องจัดขึ้นทุกปีแล้ว ยังมีกิจกรรมย่อยอื่นๆ ซึ่งจัดควบคู่ไปกับงานแห่เทียนพรรษา ทว่ามิได้จัดเป็นประจำทุกปี หากแต่ขึ้นอยู่กับคณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษาที่จะเป็นผู้กำหนดว่าปีใดจะมีกิจกรรมใดเสริมขึ้นมาบ้าง อาทิ

1) การจัดแสดงนิทรรศการ

ในปี พ.ศ. 2542 คณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษาได้มีการบรรจุการแสดงนิทรรศการ “สืบปณิธานสานประเพณี หลอมชีวีเกิดเมืองอุบล” ซึ่งเป็นนิทรรศการภาพถ่ายงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบันพร้อมกับการจัดแสดงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเทียนพรรษาผ่านเครื่องมือในการทำเทียน

2) การจัดขบวนแห่เทียนพรรษาประกอบแสงเสียงในเวลากลางคืน

ในปี พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นปีเดียวกันยังมีการจัดขบวนแห่เทียนพรรษาประกอบแสงเสียงในเวลากลางคืนภายใต้ชื่อ “เจิดจรัสแสงธรรมล้ำค่า ขบวนแห่เทียนพรรษาส่องแดนสรวง” ซึ่งจัดขึ้นบริเวณเดียวกับการแห่เทียนพรรษาในตอนกลางวันแต่จัดขึ้นภายหลังการแห่เทียนพรรษาในตอนกลางวันอีกทั้งยังมีระยะเวลานานกว่า กล่าวคือมีการแห่เทียนพรรษาดอนกลางคืนของวันที่ 28 กรกฎาคม แต่จัดงานแห่เทียนพรรษาดอนกลางคืนของวันที่ 30-31 กรกฎาคม เวลา 19.00 น.-20.00 น. โดยที่ผู้ชมสามารถนั่งบนอัมพันท์ที่ใช้จัดงานแห่เทียนพรรษาในตอนกลางวันได้ทั้งนี้มีการเก็บค่าเข้าชมคนละ 50 บาท

3) การประกวดออกแบบตราสัญลักษณ์ประเพณีงานแห่เทียนพรรษา

การจัดงานแห่เทียนพรรษาในปี พ.ศ. 2542 ยังดำริให้มีการประกวดออกแบบตราสัญลักษณ์ประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีเพื่อใช้เป็นตราสัญลักษณ์ของงานแห่เทียนพรรษาทุกปีในอนาคต ภายใต้กรอบแนวคิดว่าจะต้องสื่อถึงจังหวัดอุบลราชธานีโดยมีบัวและเอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมอื่นๆ ประกอบ โดยมีเงินรางวัลชนะเลิศจำนวน 20,000 บาท พร้อมเกียรติบัตร และรางวัลชมเชย 2 รางวัลรางวัลละ 5,000 บาท พร้อมเกียรติบัตร (จังหวัดอุบลราชธานี (ข้อมูลแถลงข่าว กรกฎาคม 2542)) อย่างไรก็ตามโครงการประกวดตราสัญลักษณ์ก็มิได้รับการกล่าวขวัญถึงอีกภายหลังจากการแถลงข่าวแก่สื่อมวลชนถึงการจัดงานแห่เทียนพรรษาในปี พ.ศ. 2542

ในปี พ.ศ. 2543 นอกจากจะมีการจัดขบวนแห่เทียนภาคกลางคืนดังเช่นกิจกรรมในปี พ.ศ. 2542 โดยจัดขึ้นในคืนวันที่ 18-19 กรกฎาคม เวลา 19.00 น.แล้ว ยังมีกิจกรรมอื่นๆ เพิ่มเติมอีกด้วย ได้แก่

4) การจัดขบวนแห่เทียนพรรษากลางน้ำในเวลากลางคืน

การจัดขบวนแห่เทียนพรรษากลางน้ำในเวลากลางคืน เป็นการจัดต่อจากการแห่เทียนพรรษาทางบกในเวลากลางคืนจำนวน 2 คีนนั่นเอง การจัดแห่เทียนพรรษากลางน้ำในเวลากลางคืนจัดขึ้น ณ ลำน้ำมูล บริเวณสะพานรัตนโกสินทร์ซึ่งเป็นสะพานที่เชื่อมระหว่างอำเภอเมืองกับอำเภวารินชำราบนั่นเอง

5) การประกวดภาพถ่าย

เป็นการประกวดภาพถ่ายที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมชุมชน ดั้งเดิมพรรษา หรือขบวนแห่เทียนพรรษา ตั้งแต่วันที่ 1 – 31 กรกฎาคม โดยมีรางวัลชนะเลิศจะได้รับเงินจำนวน 3,000 บาท พร้อมเกียรติบัตร รางวัลที่ 2 ได้รับเงินจำนวน 2,000 บาท พร้อมเกียรติบัตร และรางวัลที่ 3 ได้รับเงินจำนวน 1,000 บาทพร้อมเกียรติบัตร

๑) การจัดพิมพ์หนังสือที่ระลึก

ในปี พ.ศ. 2543 คณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีได้จัดพิมพ์หนังสือ “บัวงาม นามอุบล ยลเทียนพรรษา” มีความหนา 160 หน้า จำนวน 3,000 เล่ม โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับปรัชญาความคิดและศาสนาเรื่องที่เกี่ยวกับบัว สายพันธุ์บัว การทอดผ้าลายกาบบัว อาหารและผลิตภัณฑ์จากบัว ประวัติความเป็นมาในการจัดทำต้นเทียนของจังหวัดอุบลราชธานี ทำเทียนช่วงทำเทียนในจังหวัดอุบลราชธานี และอนาคตและวิสัยทัศน์ของการทำเทียนในจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อจัดจำหน่ายแก่ผู้สนใจทั่วไปในราคาเล่มละ 99 บาท (จากราคาดั้งเดิม 77 บาท) โดยโรงพิมพ์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีเป็นผู้จัดพิมพ์

นอกจากกิจกรรมที่โดดเด่นในแต่ละปีแล้ว ยังมีการเปิดโอกาสให้ชาวอุบลราชธานีขายสินค้าพื้นเมืองตามพื้นที่ซึ่งคณะกรรมการจัดงานกำหนด ซึ่งได้รับความสนใจจากผู้มาเที่ยวชมเป็นจำนวนมากอีกด้วย

5.2.4 กระบวนการจัดงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี

5.2.4.1 คณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษา

คณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีในแต่ละปีถูกตั้งขึ้นตามประกาศจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งลงนามโดยผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานีโดยมีหน้าที่ดำเนินการจัดงานแห่เทียนพรรษาให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ทั้งนี้ประกอบไปด้วยหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และผู้ทรงคุณวุฒิต่างๆ ซึ่งอาจพิจารณาจากตารางที่ 5-1 (รายละเอียดดูได้ที่ภาคผนวก ข.)

ตารางที่ 5-1 การแบ่งความรับผิดชอบการจัดงานแผนที่ชนพรมหาจังหวัดอุบลราชธานี ปี พ.ศ. 2543
(ที่มา : รุ่งฤทัย มกรพงษ์(ประกาศจังหวัดอุบลราชธานี,8 มิถุนายน2543))

ที่	คณะกรรมการฝ่าย	หน้าที่คณะกรรมการ	หน่วยงานรับผิดชอบคณะกรรมการ
1.	คณะกรรมการที่ปรึกษา	ให้คำแนะนำ ปรีกษา และช่วยเหลือสนับสนุนแก่คณะกรรมการจัดงาน ตลอดจนให้ความอุปถัมภ์เพื่อให้การจัดงานสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ที่จัดตั้งไว้ (วัตถุประสงค์กำหนดให้การจัดงานแผนที่ชนพรมหาเป็นการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป และเป็นการส่งเสริมปีการท่องเที่ยวไทย)	1. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดอุบลราชธานี 2. ผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 3. ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดอุบลราชธานี 4. ท่านผู้หญิงดุ่น โกศลวัตร 5. อัยการจังหวัด 6. ผู้บัญชาการทหารเหล่าต่างๆ ในจังหวัด 7. อธิการบดีสถาบันราชภัฏและมหาวิทยาลัย 8. หัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัดทุกแห่ง 9. นายกเหล่ากาชาด 10. หัวหน้าหน่วยงานรัฐวิสาหกิจในจังหวัดทุกแห่ง 11. นายอำเภอและปลัดอำเภอที่ดูแลกิ่งอำเภอทุกแห่ง 12. นายกเทศมนตรีเทศบาลนครอุบลราชธานี เทศบาลเมืองวารินชำราบ และเทศบาลตำบลทุกแห่ง 13. ประธานกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลทุกแห่ง

			14. ประธานชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน และประธานชมรมมูลนิธิจังหวัด-อุบลราชธานี
2.	คณะกรรมการฝ่ายเลขานุการ	ติดต่อประสานงานการปฏิบัติต่างๆ จัดทำสัญลักษณ์ของงาน กำหนดการจัดงาน กำหนดพิธีเปิดงาน เชิญแขกผู้มีเกียรติร่วมงาน พิจารณากำหนดและจัดทำผังบริเวณงาน ประสานงานระบบจราจร ติดตามผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ และรายงานผลแก่คณะกรรมการอำนวยการ จัดเจ้าหน้าที่ประจำกองอำนวยการจัดงาน จัดหาเครื่องเสียงสำหรับกองอำนวยการ บันทึกภาพจัดงานด้วยวีดีโอเทป และภาพถ่าย และทำสรุปจัดงาน	1. ข้าราชการในศาลากลางจังหวัด 2. เทศบาลนครอุบลราชธานี 3. หอการค้าจังหวัด 4. สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี 5. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี 6. วิทยาลัยเทคนิคอุบลราชธานีอาชีวศึกษา 7. บริษัทรับจัดแสงเสียง 8. ผู้แทนช่างทำเทียนพรรษา
3.	คณะกรรมการฝ่ายรับเทียนพรรษาพระราชทาน	ดำเนินการขอพระราชทานเทียนพรรษาจากสำนักพระราชวัง ติดต่อบริษัทการบินไทยเพื่อขอรับการสนับสนุนที่นั่งไป-กลับสำหรับผู้ที่จะไปรับเทียนพรรษาพระราชทาน จัดสถานที่ โต๊ะหมู่บูชา และอุปกรณ์ในการรับเทียนพรรษาพระราชทาน จัดขบวนแห่เทียนพรรษาพระราชทานจากสนามบินนานาชาติอุบลราชธานี ไปประดิษฐานไว้ ณ บริเวณหน้าศาลาจัตุรมุข ห่วงศรีเมือง และจัด	1. สำนักงานศึกษาธิการ-จังหวัด 2. สถาบันราชภัฏ-อุบลราชธานี 3. ทหารอากาศ 4. สถานีตำรวจภูธรอำเภอ-เมือง อุบลราชธานี 5. การบินไทย 6. การทำอากาศยานจังหวัด-อุบลราชธานี 7. ศูนย์ควบคุมความ-ประพฤตินักเรียน นัก-

		พิธีถวายเทียนพรรษา ณ พระอารามหลวงในจังหวัด	ศึกษา 8. โรงเรียนมัธยมของรัฐและเอกชนในจังหวัดอุบลราชธานี 9. เหล่ากาชาดจังหวัดอุบลราชธานี 10. สโมสรสาธารณประโยชน์ 11. บริษัทรับจัดแสงเสียง
4.	คณะกรรมการฝ่ายจัดหาทรายได้และสิทธิประโยชน์	รณรงค์จัดหาเงินทุนและติดต่อหาผู้ให้การสนับสนุน กำหนดหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ของผู้ให้การสนับสนุนเพื่อใช้เป็นกองทุนในการจัดงานแห่เทียนพรรษา บันทึกภาพผู้ให้การสนับสนุน ยี่ห้อบริษัท ห้างร้านในช่วงประชาสัมพันธ์และแถลงข่าวเพื่อประกอบการเบิกจ่ายเงินในโอกาสต่อไป	1. ข้าราชการในศาลากลาง-จังหวัด 2. เทศบาลนครอุบลราชธานี เทศบาลเมืองวารินชำราบ และเทศบาลตำบลทุก-ตำบล 3. หอการค้าจังหวัด-อุบลราชธานี 4. ชมรมสาธารณประโยชน์ 5. สโมสรสาธารณประโยชน์ 6. สภาอุตสาหกรรมจังหวัด-อุบลราชธานี 7. นายอำเภอและปลัดอำเภอที่ดูแลกิ่งอำเภอทุกแห่ง 8. องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี 9. องค์การบริหารส่วนตำบล-ทุกแห่ง
5.	คณะกรรมการฝ่ายจัดสถานที่ตั้งต้นเทียนและจัดทำอัมพจันทร์	จัดหาสถานที่ตั้งต้นเทียน ณ บริเวณรอบทุ่งศรีเมืองพร้อมตกแต่งให้สวยงาม จัดทำที่นั่งอัมพจันทร์ ชมขบวนแห่เทียน	1. เทศบาลนครอุบลราชธานี 2. เทศบาลเมืองวารินชำราบ

		พรรษาทั้งสองด้าน พร้อมหลังคา และจัดทำแผงเหล็กกันด้านหน้า อัมจันทร์และประดับผ้าให้สวยงาม จัดทำที่นั่งอัมจันทร์ชมการแสดงแสงเสียง และจัดสถานที่รับ นุชบกเทียนพรรษาพระราชทาน เสวตรฉัตร ราชวัตรฉัตรธง	
6.	คณะกรรมการ ฝ่ายประสานงาน คຸ້ມວັດและปล่อย ขบวนแห่เทียน พรรษา	จัดเจ้าหน้าที่ประสานงานกับ มรรคทายกวัดทุกวัดเกี่ยวกับการ ดำเนินงานการจัดทำต้นเทียนและ จัดหาขบวนแห่ พร้อมให้คำแนะนำต่างๆ ดำเนินการรับสมัครต้น เทียนที่จะส่งเข้าประกวด จัดเจ้าหน้าที่ประสานงานระหว่างเจ้า ภา พ อุ ป ถ ม ภ ์ ด ้น เทียน กับ มรรคทายกทุกวัด ตลอดจนจัดเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกแก่คຸ້ມ ວັດในการนำต้นเทียนไปตั้งบริเวณ รอบทุ่งศรีเมืองและนำร่วมขบวน แห่เทียนพรรษาให้ทันตามเวลาที่ กำหนดเพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง ของขบวน	1. เทศบาลนครอุบลราชธานี 2. โรงเรียนในเขตเทศบาล นครอุบลราชธานี
7.	คณะกรรมการ ฝ่ายจัดสถานที่ พิธีเปิด	จัดสถานที่บริเวณหน้าศาลากลาง มุข ทุ่งศรีเมือง เพื่อทำพิธีเปิดงาน แห่เทียนพรรษา และจัดสถานที่ บริเวณสนามหญ้าหน้าศาลากลาง จังหวัดเพื่อทำพิธีเชิญขบวนแห่ เทียนพรรษา พร้อมกับตั้งโต๊ะด้วย ราววัลและพระบรมฉายาลักษณ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ อี	1. เทศบาลนครอุบลราชธานี 2. องค์การบริหารส่วน- จังหวัดอุบลราชธานี 3. ข้าราชการในศาลากลาง- จังหวัดอุบลราชธานี 4. โรงเรียนมัธยมประจำ- จังหวัดอุบลราชธานี

		ทั้งจัดประรำพิธีและที่นั่งของ ประชาชนและแขกผู้มีเกียรติ แทน กล่าวรายงาน/เปิดงาน	
8.	คณะกรรมการ ฝ่ายจัดประกวด ธิดาเทียนพรรษา และงานพาแลง	<u>งานการจัดประกวดธิดาเทียน พรรษา</u> วางระเบียบการประกวด ดำเนินการรับสมัครผู้เข้าประกวด และสร้างหรือตกแต่งเวทีประกวด	1. สภาอุตสาหกรรมจังหวัด- อุบลราชธานี 2. หอการค้าจังหวัด- อุบลราชธานี 3. บริษัท ห้างร้านในจังหวัด- อุบลราชธานี
		<u>งานการจัดงานพาแลง</u> ติดต่อและ จัดสถานที่จัดงาน จัดเตรียม อาหาร-เครื่องดื่ม ภาชนะเครื่องใช้ พร้อมบริการ ประสานงานกับ คณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ภาคเอก ชนที่เกี่ยวข้องในการเตรียมงาน และดำเนินงาน ทั้งนี้การติดต่อ ประสานงาน และค่าใช้จ่ายต่างๆ ให้ประสานงานกับงานการจัด ประกวดธิดาเทียนพรรษา	1. วิทยาลัยอาชีวศึกษา - จังหวัดอุบลราชธานี
9.	คณะกรรมการ ฝ่ายประกวดต้น เทียน	กำหนดหลักเกณฑ์การประกวดต้น เทียนและการให้คะแนนต้นเทียน ทั้ง 2 ประเภท ตัดสินการประกวด ต้นเทียน และพิจารณากำหนด รางวัลต้นเทียนที่ชนะการประกวด แต่ละประเภท	1. ข้าราชการในศาลากลาง- จังหวัด 2. วิทยาลัยอาชีวศึกษา- อุบลราชธานี 3. ศูนย์การศึกษานอกโรง- เรียน จังหวัดอุบลราชธานี 4. สำนักงานโบราณคดีและ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ 5. สถาบันราชภัฏ- อุบลราชธานี 6. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

			7. ช่างทำเทียนพรรษา 8. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรม
10.	คณะกรรมการฝ่ายจัดขบวนแห่เทียนพรรษา	วางระเบียบและกำหนดหลักเกณฑ์การจัดรูปขบวนแห่เทียนพรรษา กำหนดเวลาให้เดินเทียนทุกคืนเข้าประจำที่ จัดเจ้าหน้าที่จัดขบวนแห่และควบคุมให้เคลื่อนไปตามเส้นทางและเวลาที่กำหนด และดำเนินการให้ขบวนแห่เทียนพรรษาเป็นระเบียบ	1. เทศบาลนครอุบลราชธานี 2. สามัญศึกษาจังหวัด 3. โรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครอุบลราชธานี 4. ข้าราชการในศาลากลางจังหวัด
11.	คณะกรรมการฝ่ายพิธีกร	จัดพิธีกรประจำจุดต่างๆ เช่น ศาลาจตุรมุข ท่งศรีเมือง (วันแห่เทียนพรรษาพระราชทาน) กองอำนวยการพิธีเปิดขบวนแห่เทียนพรรษา (หน้าศาลากลางจังหวัด) กองอำนวยการบริเวณท่งศรีเมือง (วันแสดงเทียนพรรษา) การประกวดธิดาเทียนพรรษา การแสดงแสงเสียง ตลอดจนการมอบรางวัลการประกวดเทียนพรรษาจนเสร็จพิธี	1. ผู้อำนวยการสถานที่วิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดอุบลราชธานี 2. โรงเรียนมัธยมประจำจังหวัดอุบลราชธานี 3. สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี
12.	คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์	จัดทำข้อความประชาสัมพันธ์ สปอต ออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ สถานีวิทยุกระจายเสียงทุกแห่ง หนังสือพิมพ์ทุกฉบับทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค พร้อมทั้งสื่อโฆษณาของสื่อมวลชนทุกประเภท จัดทำคัตเอาท์ประชาสัมพันธ์เพื่อติดตั้งตามจุดต่างๆ เช่น สีแยกถนนเลี้ยวเมือง ท่งศรี	1. ข้าราชการในศาลากลางจังหวัดอุบลราชธานี 2. สำนักประชาสัมพันธ์เขต 2 อุบลราชธานี 3. สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยจังหวัดอุบลราชธานี 4. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัด

		เมือง สนามบินนานาชาติ สถานีรถไฟ คัดต่อประสานงานโทรทัศน์ช่อง 11 เพื่อทำการถ่ายทอดสดการประกวดขบวนแห่เทียนพรรษา จัดทำแผ่นพับ โปสเตอร์ เอกสารประชาสัมพันธ์งานเพื่อแจกจ่ายและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แก่ประชาชน นักท่องเที่ยวและผู้สนใจ และติดต่อประสานงานกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเพื่อรณรงค์ให้ประชาชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศสวมเสื้อผ้าพื้นเมืองเพื่อเป็นเอกลักษณ์ของงาน	อุบลราชธานี 5. สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยว 6. สมาคมสื่อมวลชน 7. สถานีโทรทัศน์ทุกช่อง 8. บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ทั้งในจังหวัดและส่วนกลาง 9. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี 10. เทศบาลนครอุบลราชธานี 11. สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี 12. ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดอุบลราชธานี 13. โรงพยาบาลประจำจังหวัด
13.	คณะกรรมการฝ่ายจำหน่ายและเก็บบัตรเข้าชมขบวนแห่เทียนพรรษา	จัดพิมพ์บัตรเข้าชมการประกวดขบวนแห่เทียนพรรษารูปแบบที่พิจารณาร่วมกับฝ่ายเลขานุการจัดงาน จัดจำหน่ายบัตรชมการประกวดขบวนแห่เทียนพรรษา และจำหน่ายบัตรล่วงหน้า จัดเจ้าหน้าที่เก็บบัตรเข้าชม ตลอดจนจัดเจ้าหน้าที่ปฏิบัติอำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้าชม และให้มีที่นั่งสำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศโดยเฉพาะ	1. เทศบาลนครอุบลราชธานี
14.	คณะกรรมการฝ่ายการเงินและบัญชี	เก็บรักษาเงินกองทุนการจัดงาน พิจารณากลับกรองประมาณการค่าใช้จ่ายของคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ แล้วนำเสนอประธานกรรมการ	1. ข้าราชการในศาลากลางจังหวัดอุบลราชธานี 2. เทศบาลนครอุบลราชธานี 3. หอการค้าจังหวัด

		อำนาจการจัดงานพิจารณาอนุมัติ ตรวจสอบหลักเกณฑ์และเบิกจ่าย เงินค่าใช้จ่ายในการจัดงาน และจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายไว้เป็นหลักฐาน	อุบลราชธานี
15.	คณะกรรมการ ฝ่ายแสงสว่าง	ติดตั้งและประดับไฟฟ้า กองอำนาจการจัดงาน เวทีการแสดง สถานที่ตั้งต้นเทียน การแสดงแสงเสียง ตลอดจนบริเวณงานให้มีความสว่างและมีความปลอดภัยต่อผู้มาเที่ยวชม และจัดเจ้าหน้าที่หน่วยแก้ไขไฟฟ้าขัดข้องประจำกองอำนาจการตลอดงาน	1. การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเขต 2 (อุบลราชธานี) ภาค 2
16.	คณะกรรมการ ฝ่ายบรรเทาทุกข์ และปฏิคม	จัดตั้งหน่วยบรรเทาทุกข์ประจำกองอำนาจการจัดงาน จัดเจ้าหน้าที่พยาบาลเคลื่อนที่ตามขบวนแห่เทียนพรรษาจนจบการประกวด จัดเจ้าหน้าที่ชุดประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานคอยต้อนรับ อำนาจความสะดวก และสนับสนุนผู้มีเกียรติ นักท่องเที่ยว และคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ จัดหรือนำผู้ชมขบวนแห่เทียนพรรษาเข้าประจำที่ที่จัดไว้ร่วมกับฝ่ายจำหน่ายบัตร และเก็บบัตรเข้าชมขบวนแห่เทียนพรรษา และจัดกำลังอาสาสมัครรักษาดินแดน (อส.) คอยดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยบริเวณอัมพจันทร์ ที่นั่งชมการประกวดขบวนแห่เทียนพรรษา	1. สำนักงานสาธารณสุข จังหวัดอุบลราชธานี 2. โรงพยาบาลของรัฐและเอกชนทุกแห่งในเขตอำเภอเมืองและอำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี 3. ศูนย์ควบคุมและป้องกันมะเร็งจังหวัดอุบลราชธานี 4. เทศบาลนครอุบลราชธานี 5. สถานีกาชาดที่ 7 อุบลราชธานี 6. สำนักงานสาธารณสุข-อำเภอเมืองอุบลราชธานี

17.	คณะกรรมการฝ่ายรักษาความสงบเรียบร้อย และการจราจร	จัดเจ้าหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย และจัดการจราจรบริเวณงาน และเส้นทางขบวนแห่เทียนพรรษา ให้เกิดความคล่องตัว จัดเจ้าหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยประจำกองอำนวยการจัดงานตลอดงาน จัดเจ้าหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย เพื่อไม่ให้นักท่องเที่ยวหรือผู้ไม่เกี่ยวข้องก่อกวนขบวนแห่เทียนพรรษาเดินผ่านหน้าปะรำพิธีของประชาชน จนกว่าจะเสร็จการประกวดขบวนแห่เทียนพรรษา	1. กองบังคับการตำรวจภูธร-จังหวัดอุบลราชธานี 2. กองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 22 3. กองบังคับการตำรวจท่องเที่ยว 4. สถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองอุบลราชธานี 5. ข้าราชการในศาลากลาง-จังหวัดอุบลราชธานี 6. องค์การป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน
18.	คณะกรรมการฝ่ายสื่อสาร	ติดตั้งเครื่องรับ-ส่ง วิทยุและโทรศัพท์ ณ กองอำนวยการจัดงาน พร้อมจัดเจ้าหน้าที่ประจำตลอดงาน จัดเจ้าหน้าที่ติดต่อสื่อสารประจำจุดให้คะแนนในวันประกวดขบวนแห่เทียนพรรษา เพื่อบันทึกเหตุการณ์ และประสานงานกับกองอำนวยการจัดงานทุกครั้ง	1. โทรศัพท์จังหวัด-อุบลราชธานี 2. เทศบาลนครอุบลราชธานี 3. ชมรมสาธารณประโยชน์ 4. องค์การป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน 5. ข้าราชการในศาลากลางจังหวัดอุบลราชธานี 6. กองบังคับการตำรวจภูธร-จังหวัดอุบลราชธานี
19.	คณะกรรมการฝ่ายบริการนักท่องเที่ยว	ประสานงานเพื่อเตรียมการเรื่องห้องพักโรงแรมให้เพียงพอและราคาเหมาะสม เพื่อบริการความสะดวกนักท่องเที่ยว ประสานงานให้มีการเพิ่มเที่ยวพาหนะรับ-ส่งนักท่องเที่ยว ประสานงานเพื่อเตรียมการในเรื่องภัตตาหาร ร้านอาหาร ให้มีความสะอาดถูกสุข	1. สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเขต 2 2. ขนส่งจังหวัดอุบลราชธานี 3. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี 4. สถาบันราชภัฏ-อุบลราชธานี 5. ท่าอากาศยานอุบลราชธานี

		ลักษณะและราคาเหมาะสมเพื่อ อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และประสานงานมัคคุเทศก์ ภาษาอังกฤษประจำบริเวณ อัมพวันธรรมสวนะแห่งเดียว พรรณนาเพื่อให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เที่ยวชาวต่างประเทศ	6. เทศบาลนครอุบลราชธานี 7. เทศบาลเมืองวารินชำราบ 8. การบินไทย 9. สถานีรถไฟจังหวัด- อุบลราชธานี 10. โรงแรมในจังหวัด- อุบลราชธานี 11. บริษัทขนส่งเอกชน 12. สมาคมธุรกิจท่องเที่ยว
20.	คณะกรรมการ ฝ่ายการสาธิตวิธี ชุมชนเรื่องบัว และเทียน	จัดหาวัสดุอุปกรณ์ และประดับตกแต่ง หมู่บ้านศรีวนาลัยให้สวยงาม ดำเนินการจัดทำวิธีชีวิตเรื่องเทียน และบัว จัดหากลุ่มแม่บ้าน สมาคม ต่างๆ นำสินค้าเกี่ยวกับบัวมา จำหน่าย ประสานและอำนวยความสะดวกแก่ผู้มาเที่ยวชมและ ซื้อ-ขายสินค้า จัดดำเนินการ ประกวดและแกะสลักเทียน พร้อม หาคณะกรรมการตัดสิน อีกทั้งหา อุปกรณ์ในการจัดทำเทียนและการ ปลูกบัว อาหารที่ทำจากบัว เพื่อนำ มาจัดแสดง	1. สภาวัฒนธรรมจังหวัด- อุบลราชธานี 2. สถาบันราชภัฏ- อุบลราชธานี 3. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี 4. วิทยาลัยอาชีวศึกษา- อุบลราชธานี 5. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดอุบลราชธานี 6. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีจังหวัด อุบลราชธานี 7. หอการค้าจังหวัด อุบลราชธานี 8. เกษตรจังหวัดอุบลราชธานี 9. สำนักงานการท่องเที่ยว- แห่งประเทศไทยภาค- ตะวันออกเฉียงเหนือเขต 2 10. นายอำเภอเมือง- อุบลราชธานีและอำเภวารินชำราบ

			11. เทศบาลนครอุบลราชธานี 12. เทศบาลเมืองวารินชำราบ 13. สมาคมธุรกิจท่องเที่ยว 14. สภาวัฒนธรรมประจำอำเภอและกิ่งอำเภอทุกแห่ง 15. ช่างทำเทียนพรม 16. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรม 17. บริษัทเอกชน
21.	คณะกรรมการฝ่ายจัดแสดงแสงเสียง	ควบคุม กำกับ ดูแล ติดตาม ประสานงานแก้ไขปัญหาในการดำเนินการจัดแสดงแสงเสียง ประสานงานกับทีมงาน บริษัท คอมอาร์ตโปรดักชั่น จำกัด ในการวางผังสถานที่การแสดงและจัดสร้างฉากการแสดง ปฏิบัติการด้านไฟฟ้า แสงสว่าง น้ำประปา ทุงศรีเมือง ให้สามารถให้บริการได้อย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งจัดหาไฟสำรองฉุกเฉิน ควบคุม อำนวย การ กำกับ ดูแลการฝึกซ้อม ติดต่อประสานงานธุรการด้านอื่นๆ จัดอาหารและเครื่องดื่มบริการระหว่างการฝึกซ้อม	1. หอการค้าจังหวัดอุบลราชธานี 2. สำนักประชาสัมพันธ์เขต 2 อุบลราชธานี 3. สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเขต 2 4. การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเขต 2 (อุบลราชธานี) ภาค 2 5. เทศบาลนครอุบลราชธานี 6. เทศบาลเมืองวารินชำราบ 7. วิทยาลัยเทคนิคอุบลราชธานี 8. วิทยาลัยเกษตรกรรมและเทคโนโลยีอุบลราชธานี 9. สามัญศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี 10. สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี 11. การประปาจังหวัด

			อุบลราชธานี 12. โรงเรียนในเขตอำเภอเมืองและอำเภอวารินชำราบทั้งของรัฐและเอกชน 13. นายอำเภอเมือง อำเภอวารินชำราบ และอำเภอเดชอุดม 14. สมาคมวิชาชีพ 15. สถาบันราชภัฏ-อุบลราชธานี 16. ข้าราชการในศาลากลาง-จังหวัดอุบลราชธานี 17. องค์การป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน
22.	คณะกรรมการฝ่ายจัดทำเอกสารวิชาการ	ค้นคว้า ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเทียน บัว และอาหารที่ทำจากบัว โดยให้มีการประชุมเสวนา และมีความหลากหลายในการจัดทำเอกสาร รวบรวมเอกสารจัดทำเป็นรูปเล่มซึ่งต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในเดือนพฤษภาคม 2543	1. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี 2. สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี 3. วิทยาลัยอาชีวศึกษาอุบลราชธานี 4. สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือเขต 2 5. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรม 6. ชมรมสาธารณประโยชน์
23.	คณะกรรมการฝ่ายประกวดภาพถ่าย	จัดดำเนินการประกวดภาพถ่าย จัดหารางวัลผู้ชนะการประกวดภาพถ่าย กำหนดหลักเกณฑ์การประกวด และนำภาพถ่ายมาจัดแสดงให้ประชาชนได้ชม	1. สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือเขต 2 2. สถาบันราชภัฏ-อุบลราชธานี

			3. วิทยาลัยอาชีวศึกษา- อุบลราชธานี
24.	คณะกรรมการ ฝ่ายประเมินผล การจัดงาน	จัดทำแบบสรุปและประเมินผล การจัดงานทั้งในส่วนที่เป็นข้อดี และที่ควรปรับปรุงแก้ไข เพื่อ เสนอต่อผู้ว่าราชการจังหวัดทราบ และพิจารณา โดยจัดทำเอกสารทั้ง หมด 50 เล่มภายหลังการจัดงาน 15 วัน เพื่อบอกให้ฝ่ายเลขานุการ จัดงานนำเสนอต่อคณะกรรมการ จัดงานให้เป็นข้อมูลและแนวทาง การดำเนินงานในปีต่อไป	1. สถาบันราชภัฏ- อุบลราชธานี

5.2.4.2 กระบวนการจัดงานแห่เทียนพรรษา

ในการจัดงานแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานีนั้น มีกระบวนการเป็นลำดับ
ดังต่อไปนี้

- 1) มีการประชุมร่วมกันระหว่างผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี เทศบาล
นครอุบลราชธานี หอการค้าจังหวัดอุบลราชธานี การท่องเที่ยวแห่ง
ประเทศไทย และองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ณ ศาลากลาง
จังหวัดอุบลราชธานีเพื่อกำหนดวันจัดงานแห่เทียนพรรษา ซึ่งส่วนมาก
กำหนดวันจัดงานครอบคลุมวันเข้าพรรษา และมีจำนวนวันจัดงานไม่เกิน
10 วัน นอกจากนี้ยังกำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดงานแห่เทียนพรรษา
จังหวัดอุบลราชธานีอีกด้วย
- 2) ผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานีลงนามแต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานแห่
เทียนพรรษาประจำปีขึ้นประมาณ 2 เดือนก่อนการจัดงาน โดยมีโครง
สร้างเป็นคณะกรรมการหลายคณะรับผิดชอบงานในหน้าที่ต่างๆ ทั้งนี้ใน
แต่ละคณะกรรมการฝ่ายจะประกอบด้วยข้าราชการในหน่วยงานต่างๆ
ตลอดจนนักธุรกิจ พ่อค้า ประชาชนที่มีชื่อเสียงเข้าร่วม อาทิ ข้าราชการ

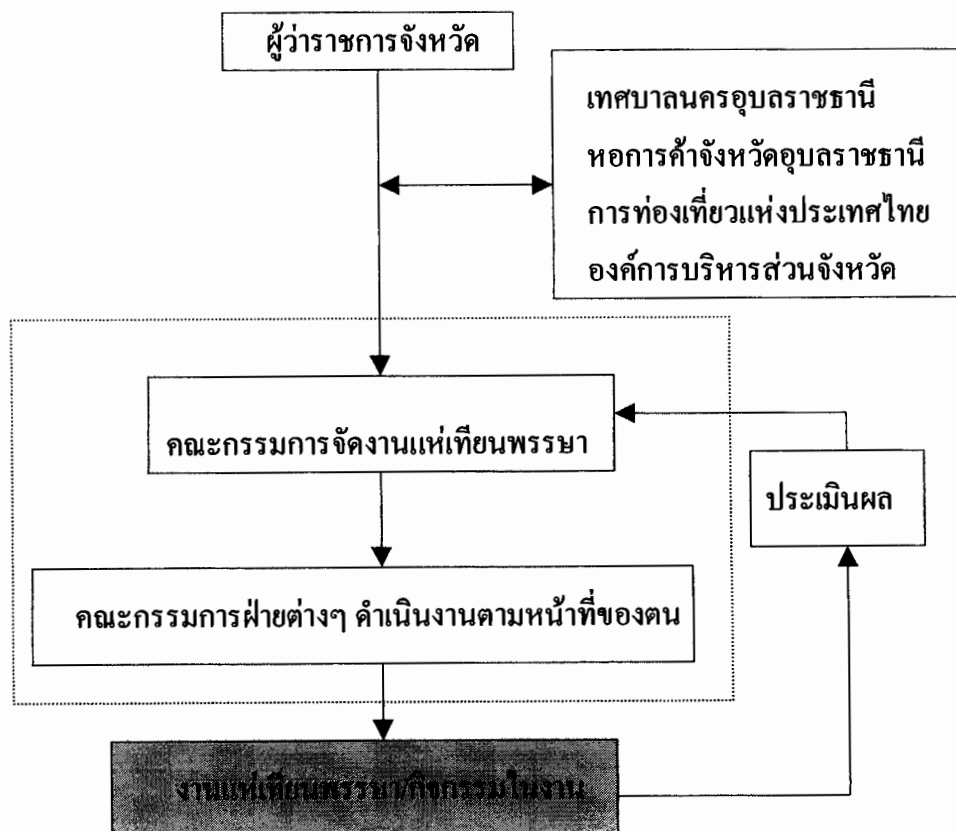
ฝ่ายปกครอง สถาบันการศึกษา ตำรวจ ทหาร เจ้าของธุรกิจเอกชน
ประธานหอการค้า ศิลปินแห่งชาติ ช่างทำเทียนพรรษา ฯลฯ

- 3) คณะกรรมการจัดงานมีการประชุมเพื่อกำหนดแนวทางการจัดงานแห่เทียนพรรษาในแต่ละปี ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้ว่าราชการจังหวัดมีความต้องการให้
งานแห่เทียนพรรษาในปีนั้นๆ ดำเนินไปอย่างไร พร้อมกับการแสดงความ
คิดเห็นของคณะกรรมการทุกคน เพื่อให้มีแนวทางการทำงานที่สอดคล้อง
กันยิ่งขึ้นดังจะเห็นได้จากแผนภูมิ 5-1
- 4) เมื่อการประชุมคณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษารั้งแรกเพื่อทราบ
แนวทางของผู้ว่าราชการจังหวัดเสร็จสิ้นลง คณะกรรมการจัดงานฝ่าย
ต่างๆ ที่ได้รับมอบหมายตามหน้าที่ก็จะมีการประชุมฝ่ายของตนเพื่อ
เตรียมงานตามขอบเขตที่ผู้ว่าราชการจังหวัดวางเอาไว้ โดยมีคณะ
กรรมการฝ่ายเลขานุการทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานและคอยควบคุมดูแล
คณะกรรมการทุกฝ่ายให้ดำเนินงานไปอย่างสอดคล้องและคืบหน้าตาม
นโยบายที่ผู้ว่าราชการกำหนด โดยมีคณะกรรมการฝ่ายจัดหารายได้และ
สิทธิประโยชน์เป็นผู้หาเงินทุนในการจัดงานมาให้กับฝ่ายการเงินและ
บัญชี เพื่อแจกแจงงบประมาณให้กับคณะกรรมการแต่ละฝ่าย อาทิ การ
ประชาสัมพันธ์ การจัดงานพาแลงและประกวดธิดาเทียนพรรษา การจัด
แสดงนิทรรศการ การอัญเชิญเทียนพรรษาพระราชทาน การรักษาความ
สงบเรียบร้อย ฯลฯ ซึ่งจะมีการเตรียมงานในฝ่ายของตนเป็นระยะกระทั่ง
ถึงวันจัดงานแห่เทียนพรรษาซึ่งส่วนมากแล้วจังหวัดอุบลราชธานีนิยม
กำหนดให้มีการจัดงานแห่เทียนพรรษาอยู่ระหว่าง 5 - 10 วัน แล้วแต่กิจ
กรรมและนโยบายของผู้ว่าราชการจังหวัดในแต่ละสมัย อย่างไรก็ตามใน
กรณีที่คณะกรรมการแต่ละฝ่ายเกิดติดขัดด้วยปัญหาใดๆ ก็ตาม สามารถ
ขอรับความช่วยเหลือ หรือคำปรึกษาได้จากคณะกรรมการที่ปรึกษาตลอด
เวลาจัดงาน
- 5) ดำเนินงานในวันงานตามหน้าที่ที่คณะกรรมการแต่ละฝ่ายรับผิดชอบ
- 6) ภายหลังการจัดงานแห่เทียนพรรษาจะมีคณะกรรมการฝ่ายประเมินผลการ
จัดงาน ทำหน้าที่ในการประเมินผลการจัดงานเพื่อนำเสนอแก่คณะ
กรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษาทั้งคณะในการประชุมสรุปผลการจัดงาน
โดยเริ่มขึ้นภายหลังการสิ้นสุดของงานประมาณ 1 เดือน ซึ่งนอกจากจะมี

การประเมินผลการจัดงานแล้วยังมีการนำเสนอรายรับรายจ่ายทั้งหมดของการจัดงานในปีนั้นๆ ด้วย ทั้งนี้ส่วนมากแล้วมักจะเป็นไปในทางบวกเสมอ และเมื่อการประชุมเพื่อสรุปและประเมินผลเสร็จสิ้นลงก็เท่ากับการสิ้นสุดหน้าที่ในการจัดงานในปีนั้นนั่นเอง

อย่างไรก็ดีโดยส่วนใหญ่แล้วผู้ที่เป็คณะกรรมการจัดงานในหน้าที่หลัก อาทิ ฝ่ายจัดการรายได้และสิทธิประโยชน์ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายเทียนพรรษาพระราชทาน ฯลฯ จะทราบถึงภาระหน้าที่ของตนเป็นอย่างดีอยู่แล้ว ดังนั้นจึงมีการเตรียมความพร้อมมากก่อนที่จะมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานและการรื้อฟื้นนโยบายการจัดงานของผู้ว่าราชการจังหวัดเท่านั้น

แผนภูมิ 5-1 กระบวนการจัดงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี

บทที่ 6

ต้นทุนทางวัฒนธรรมในงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี

6.1 ต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับธรรมชาติ

6.1.1 ขี้ผึ้งแท้

ขี้ผึ้งจัดเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญต่องานแห่เทียนพรรษา เพราะใช้ในการหล่อต้นเทียนพรรษา ในอดีตการทำเทียนพรรษาจะใช้ขี้ผึ้งจากการเลี้ยงไรชาวบ้านภายในคุ้มวัดล่วงหน้าการหล่อเทียนพรรษาประมาณ 1 เดือน และเมื่อเลี้ยงไรได้ตามจำนวนก็จะนำมาหล่อเทียนที่วัด ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น แม้ว่าในปัจจุบันช่างทำเทียนพรรษาจะหันมาใช้ขี้ผึ้งวิทยาศาสตร์แล้วก็ตาม แต่ในบางกรณีขี้ผึ้งธรรมชาติก็ยังเป็นสิ่งจำเป็นในฐานะองค์ประกอบหลักที่สำคัญของการทำเทียนพรรษาอยู่ เนื่องจากขี้ผึ้งธรรมชาติหรือขี้ผึ้งแท้มีคุณสมบัติที่แตกต่างขี้ผึ้งวิทยาศาสตร์ได้แก่ การมีสีขาวอมเหลือง มีกลิ่นหอมอ่อนๆ ตลอดจนมีแรงยึดเหนี่ยวสูงมาก ทำให้ไม่แตกหรือเปราะง่าย (สมชัย เจียรสกุล, 2534: 71) ซึ่งเป็นผลดีต่อการพิมพ์ลายเทียนพรรษาประเภทติดพิมพ์ที่ไม่ทำให้ลวดลายมีการแตกเสียหาย อีกทั้งการใช้ขี้ผึ้งแท้พิมพ์ลายยังช่วยให้มีความสวยงามจากสีขาวนวลที่ตัดกับสีเหลืองของต้นเทียนอีกด้วย

ในอดีตสำหรับเทียนพรรษาประเภทติดพิมพ์นั้น การทำให้ขี้ผึ้งแท้อ่อนตัวมักจะไม่นิยมการต้มให้ละลายดังเช่นขี้ผึ้งวิทยาศาสตร์ หากแต่จะใช้วิธีย่างบนเตาไฟให้อ่อนตัว หรือมักจะผ่านความร้อนโดยการนึ่งที่ใช้กะละมัง 2 ใบขนาดต่างกันวางซ้อนกันแล้วใส่น้ำในกะละมังใบใหญ่

พร้อมกับดับบนเตาไฟ แล้วนำเทียนมาวางไว้ในกะละมังใบเล็ก เมื่อน้ำเดือดก็จะทำให้ขี้ผึ้งแท่งอ่อนตัว ซึ่งจะเป็นผลดีที่ไม่ให้ขี้ผึ้งแท่งเปลี่ยนสี และกลั่นหากดัมอีกครั้ง

นอกจากนี้เทียนพรรษาประเภทแกะสลักเองก็ยังมีกรรมวิธีทำขี้ผึ้งแท่งกับขี้ผึ้งวิทยาศาสตร์เข้าด้วยกันในอัตราส่วนครึ่งต่อครึ่งเพื่อความคงทนมิให้เกิดการแตกหักจากการแกะสลักได้ง่าย อย่างไรก็ตาม ก็ดีข้อจำกัดของขี้ผึ้งแท่งอย่างคิคือราคาที่สูง มากกว่ากิโลกรัมละ 200 บาท ขณะที่ขี้ผึ้งวิทยาศาสตร์และขี้ผึ้งชนิดไม้ดีจะมีราคาประมาณกิโลกรัมละ 40 – 50 บาท เนื่องจากการหายากมากขึ้น และยังคงสั่งจากกรุงเทพฯ เป็นจำนวนมากอีกด้วย ดังนั้นบางวัดจึงมีการผสมขี้ผึ้งหล่อเทียนระหว่างขี้ผึ้งแท่งกับขี้ผึ้งวิทยาศาสตร์ หรือการใช้ขี้ผึ้งแท่งเพียงบางจุด อาทิ ลวดลายพิมพ์เทียนพรรษาประเภทติดพิมพ์ นอกจากนี้ยังมีการทำขี้ผึ้งแท่งเองโดยการซื้อขี้ผึ้งจากตลาดมาดัมเพื่อกลั่นเอาขี้ผึ้ง นอกจากนี้ยังเก็บเทียนพรรษาหรือรับซื้อเทียนเก่าจาก “เทียนถ้วย” หรือ “ปราสาทผึ้ง” ซึ่งใช้เมื่อปีที่แล้วมาผสมกับขี้ผึ้งที่ซื้อใหม่ และนำมาใช้อีกครั้ง (สุวัฒน์ สุทธิประภา, สัมภาษณ์) ซึ่งเป็นการลดค่าใช้จ่ายในการซื้อขี้ผึ้งมาทำเทียนพรรษาได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เทียนพรรษาที่ใช้ขี้ผึ้งจำนวนมากที่สุดได้แก่ เทียนพรรษาประเภทแกะสลัก ซึ่งใช้ขี้ผึ้งจำนวน 1-3 ดันต่อเทียนและองค์ประกอบ 1 ดัน ดังนั้นจึงใช้ขี้ผึ้งแท่งประมาณ 500 กิโลกรัม – 1.5 ดัน ขณะที่เทียนพรรษาประเภทติดพิมพ์จะใช้ขี้ผึ้งแท่งประมาณ 100 กิโลกรัมเท่านั้น

6.1.2 ฝ้าย

ความสำคัญของฝ้ายในงานแห่เทียนพรรษา ได้แก่การนำดอกฝ้ายมาปั่นเป็น “ใจฝ้าย” เพื่อทำไส้เทียน ซึ่งนับว่ามีความสำคัญกับเทียนไม่น้อยกว่าขี้ผึ้งที่ใช้สำหรับหล่อต้นเทียนพรรษาเนื่องจากใจฝ้ายจะเป็นวัสดุที่เผาไหม้ขี้ผึ้งกระทั่งให้แสงสว่าง อย่างไรก็ตามก็ดีเนื่องจากต้นเทียนพรรษาในปัจจุบันมีขนาดใหญ่โตและมีลวดลายงดงามมากขึ้นกว่าในอดีต การใช้ประโยชน์จากต้นเทียนพรรษาโดยการจุดให้แสงสว่างจึงมักก่อให้เกิดความเสียหายแก่พระสงฆ์และชาวคุ้มวัดที่ทำต้นเทียนพรรษาอย่างยิ่ง (ประดับ ก้อนแก้ว, 2531:97) ประกอบกับไส้เทียนที่ทำด้วยใจฝ้ายมักจะลุกไหม้อย่างช้าๆ ทำให้แสงที่ได้ไม่สว่างเท่าที่ควร การใช้ใจฝ้ายเพื่อทำไส้เทียนจึงค่อยๆ ลดความนิยมลงไปแต่หันไปใช้แท่งไม้หรือปูนปลาสเตอร์ทำแกนของต้นเทียนพรรษาแทน ใจฝ้ายซึ่งใช้ทำไส้เทียนในปัจจุบันจึงไม่ได้มีไว้จุดแต่ทำเพื่อไว้ทอด (ประดับ ก้อนแก้ว, 2531:97) และประกอบยอดต้นเทียนพรรษาให้ดูเหมือนหนึ่งเป็นไส้เทียนที่ใช้จุดตามแบบเทียนพรรษาในอดีต ต้นเทียนพรรษาในงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบันจึงไม่สามารถจุดให้แสงสว่างได้แต่อย่างใด

6.1.3 ไม้

ไม้สามารถใช้ประโยชน์ในการทำเทียนพรรษาได้หลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นไม้ประเภทใดก็ตามซึ่งขึ้นอยู่กับประเภทของงานที่ใช้ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ไม้เป็นแบบพิมพ์เทียนพรรษาประเภทติดพิมพ์ซึ่งต้องใช้ไม้เนื้อแข็งทว่าต่อมาภายหลังไม่ได้รับความนิยมเนื่องจากไม่มีความทนทานและลวดลายไม่คมชัด อย่างไรก็ตามก็ยังคงมีการใช้ไม้เป็นส่วนสำคัญในงานแห่เทียนพรรษาต่างๆ ได้แก่ การแกะรางหล่อเทียนในอดีต การทำแกนของต้นเทียนพรรษาซึ่งจากคุณสมบัติของไม้ที่มีเนื้อเหนียวสามารถยึดติดกับเครื่องกลึงเทียนเพื่อตกแต่งเทียนภายหลังการหล่อเทียนเสร็จแล้วได้โดยง่าย นอกจากนี้ยังมีน้ำหนักเบาทำให้สะดวกต่อการประกอบโครงสร้างอื่นๆ อาทิ ฐานของเทียนพรรษา หรือองค์ประกอบของเทียนพรรษา อีกทั้งไม่ทำให้เทียนยุบตัวเวลาจี๋ซึ่งที่ใส่ในพิมพ์ยังไม่แห้งพร้อมที่จะใช้งาน อย่างไรก็ตามในปัจจุบันไม่มีผู้นิยมใช้ไม้เนื้อแข็งในการทำเทียนมากนักเนื่องจากไม้กลายเป็นวัสดุหายากและมีราคาสูงนับพันบาท ช่วงทำเทียนพรรษาจึงหันไปหาวัสดุอย่างอื่นทดแทน เช่น สังกะสี หรือเหล็ก ซึ่งหาได้ง่ายและมีราคาถูกกว่าอีกด้วย นอกจากนี้การใช้ไม้ในงานแห่เทียนพรรษายังจะเห็นได้จากการนำมาเผาเป็นถ่านเพื่อใช้เป็นเชื้อเพลิงหลอมขี้ผึ้งให้ละลายเพื่อนำลงพิมพ์ต่อไป การใช้ไม้เป็นส่วนประกอบย่อยในอุปกรณ์การทำเทียนพรรษาต่างๆ อาทิ การใช้ไม้เป็นที่ประกบไม้แกนเทียนพรรษาให้ตั้งตรงไม่เอียงข้างใดข้างหนึ่งเวลาเทขี้ผึ้งเหลว การใช้ไม้ต่อกับปี่ที่ดัดบนเดาหลอมขี้ผึ้งเพื่อทำที่จับปี่มิให้ร้อนเวลาขี้ผึ้งเทลงพิมพ์ การใช้ไม้ทำขอบพิมพ์สำหรับการทำขี้ผึ้งแผ่น ตลอดจนการใช้ไม้ทำองค์ประกอบอื่นๆ ของต้นเทียนและงานแห่เทียนพรรษา เช่น แกนหุ่น ฐานต้นเทียน จากการแสดงแสงเสียง เป็นต้น

6.1.4 น้ำ

น้ำจัดเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่หาได้ง่ายและมีราคาถูกที่สุดในการทำเทียนและองค์ประกอบของเทียนพรรษา การใช้น้ำในงานแห่เทียนพรรษามีมาพร้อมๆ กับกรรมวิธีในการหล่อเทียนพรรษาซึ่งเห็นได้ชัดเจนจากการที่ต้องนำขี้ผึ้งที่หล่อในแบบพิมพ์ไม่ว่าจะเป็นขี้ผึ้งแผ่นเรียบหรือขี้ผึ้งที่หล่อในแบบพิมพ์ลวดลายของเทียนประเภทแกะสลัก ซึ่งเมื่อขี้ผึ้งที่เทในแบบพิมพ์เย็นตัวลงในระดับหนึ่งจะนำมาใส่ในภาชนะขนาดใหญ่ที่ใส่น้ำเพื่อให้ขี้ผึ้งผลุร่อนออกจากพิมพ์ได้ง่ายและไม่ติดพิมพ์ ขณะที่หากนำน้ำมาละลายผงซักฟอกหรือน้ำสบู่ทบนขี้ผึ้งที่กดทับในพิมพ์ให้นุ่มสำหรับเทียนพรรษาประเภทติดพิมพ์จะช่วยให้ขี้ผึ้งจับตัวแข็งเร็วมากขึ้นอีกด้วย

นอกจากนี้คุณสมบัติของน้ำที่มีความเย็นทำจึงพบว่าในบางปีที่มีอากาศร้อน เนื่องจากงานแห่เทียนพรรษาและประกวดเทียนพรรษาเริ่มตั้งแต่ 8.00 น. กระทั่งตอนบ่ายซึ่งมีอากาศร้อนจัด ดังนั้นในระหว่างแห่เทียนพรรษาและตั้งเทียนเพื่อรอการตัดสินประกวดต้นเทียน ณ ท่งศรีเมืองคณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีจึงต้องจัดเจ้าหน้าที่เพื่อขับรถขนน้ำคอยฉีดน้ำเป็นละอองรดต้นเทียนเพื่อช่วยลดความร้อนและมีให้เทียนละลายก่อนจะถึงการประกวดเทียนพรรษานั้นเอง

6.1.5 หินอ่อน

ช่างทำเทียนพรรษาใช้หินอ่อนในการแบบพิมพ์ลวดลายสำหรับเทียนพรรษาประเภทติดพิมพ์ ซึ่งมีความคมชัดของลวดลายและความคงทนมากกว่าแบบพิมพ์ลวดลายที่ทำจากไม้หรือปูนปลาสเตอร์ กล่าวกันว่าผู้คิดค้นแบบพิมพ์หินอ่อนคนแรกในจังหวัดอุบลราชธานีก็คือพระอาจารย์โนรี วัดทุ่งศรีเมือง ซึ่งเป็นอาจารย์ของพระมหาบุญจันทร์ กิตติโสภโณ ช่างทำเทียนพรรษาประเภทติดพิมพ์ที่มีชื่อเสียงในจังหวัดอุบลราชธานี ต่อมาแบบพิมพ์ที่พระอาจารย์โนรีสร้างขึ้นได้แตกหักสูญหายไป พระมหาบุญจันทร์จึงได้รื้อฟื้นแบบพิมพ์หินอ่อนขึ้นมาใหม่ตราจบจนปัจจุบัน (พระมหาบุญจันทร์ กิตติโสภโณ, สัมภาษณ์)

หินอ่อนที่ใช้แกะสลักลวดลายต่างๆ มักใช้หินอ่อนก้อนเล็กซึ่งในจังหวัดอุบลราชธานีสามารถหาซื้อได้ตามร้านสังกะสีที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “หินลับมีดโกน” ราคาประมาณไม่เกิน 100 บาทแล้วแต่ขนาดที่จะใช้ทำลวดลาย

6.1.6 สังกะสีและเหล็ก

สังกะสีและเหล็กเป็นทรัพยากรธรรมชาติด้านแร่ธาตุชนิดหนึ่ง อย่างไรก็ตามในงานแห่เทียนพรรษามิอาจใช้สังกะสีและเหล็กที่มาจากธรรมชาติโดยมิได้ผ่านการเปลี่ยนแปลงรูปทรงใดๆ ได้ หากแต่ต้องใช้สังกะสีและเหล็กที่แปรสภาพเป็นรูปทรงอย่างอื่นแล้ว การใช้สังกะสีและเหล็กในงานแห่เทียนพรรษารั้งแรกเกิดขึ้นจากความจำเป็นที่ต้องใช้ภาชนะดัดเทียนให้เกิดความร้อน ขณะที่

¹ กล่าวกันว่าพระอาจารย์โนรี วัดทุ่งศรีเมืองมีความเชี่ยวชาญในการสับกระดาศและแทงหยวกเป็นลวดลาย ทั้งนี้เชื่อว่าพระอาจารย์โนรีเป็นศิษย์ของพระครูวิโรจน์รัตโนบล (บุญรอด นนฺโตโร) (พ.ศ. 2398-พ.ศ. 2485) แห่งวัดทุ่งศรีเมืองซึ่งเป็นที่เลื่องลือถึงความสามารถทางศิลปะต่างๆ อีกด้วย (พระมหาบุญจันทร์ กิตติโสภโณ, สัมภาษณ์)

ส่วนประกอบอื่นเช่น แกนคันเทียนพรรษา อัฒจันทร์ ฯลฯ ยังคงทำด้วยไม้เป็นส่วนมาก ต่อมาเมื่อไม้หายากและมีราคาแพงการประยุกต์สังกะสีและเหล็กซึ่งหาง่ายและมีราคาถูกเพื่อใช้ในงานแห่เทียนพรรษาจึงเกิดขึ้น อาทิ การใช้สังกะสีแผ่นเรียบเพื่อขมวดเป็นทรงกระบอกเพื่อทำแบบพิมพ์หล่อต้นเทียนพรรษา การใช้ปั๊มสังกะสีเพื่อการตັมจี๊สำหรับหล่อต้นเทียน การนำสังกะสีมาขมวดเป็นแกนเล็กๆ เพื่อทำแกนคันเทียนพรรษา หรือการใช้เหล็กเส้นเพื่อทำโครงขององค์ประกอบเทียนพรรษา เนื่องจากมีคุณสมบัติที่สามารถดัดให้โค้งงอได้ การใช้เหล็กในการยึดฐานของต้นเทียนและองค์ประกอบของเทียนพรรษากับรถแห่เทียนพรรษา ตลอดจนการทำอัฒจันทร์เพื่อนั่งชมขบวนแห่เทียนพรรษา สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนแต่ใช้เหล็กเป็นวัสดุสำคัญทั้งสิ้น

การใช้สังกะสีและเหล็กไม่สามารถประมาณจำนวนเงินที่ใช้ในการจัดซื้อได้อย่างชัดเจนนัก เนื่องจากมีการใช้วัสดุดังกล่าวปะปนอยู่ในทุกส่วนไม่ว่าจะเป็นการจัดงานแห่เทียนพรรษา หรือการทำเทียนพรรษา อย่างไรก็ตามสำหรับการทำเทียนพรรษานั้น การใช้สังกะสีและเหล็กเป็นวัสดุสำคัญใช้งบประมาณในจำนวนหลักพันตามขนาดของเทียนพรรษา ขณะที่การใช้สังกะสีและเหล็กจำนวนมากในการจัดงานแห่เทียนพรรษาจึงต้องใช้เงินถึงหลักหมื่นบาท

6.1.7 ปูนปลาสเตอร์

ปูนปลาสเตอร์เป็นหนึ่งในแร่ธาตุที่ได้จากธรรมชาติเช่นเดียวกับสังกะสีและเหล็ก และมีราคาถูกเนื่องจากเป็นวัสดุที่สามารถผลิตได้เองในประเทศ การใช้ปูนปลาสเตอร์เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีเกิดขึ้นมาพร้อมกับการขยายองค์ประกอบของเทียนพรรษาให้มีลวดลายเพิ่มมากขึ้น นับตั้งแต่ในขั้นแรกที่มีผู้ประยุกต์ใช้ปูนปลาสเตอร์ในการทำแบบพิมพ์เทียนพรรษาประเภทติดพิมพ์ โดยการเทปูนทับจี๊ซึ่งที่แกะลายเป็นที่เรียบร้อยแล้ว เมื่อทิ้งปูนปลาสเตอร์ให้แห้งก็จะกลายเป็นแบบพิมพ์จี๊สำหรับเทียนพรรษาประเภทติดพิมพ์ ต่อมาภายหลังจากการหันไปใช้แบบพิมพ์หินอ่อนในการทำลวดลายของเทียนพรรษาประเภทติดพิมพ์เนื่องจากมีความคมชัดและคงทนมากกว่า ปูนปลาสเตอร์ได้รับความนิยมนำมาทำพิมพ์จี๊สำหรับการทำเทียนพรรษาประเภทติดพิมพ์

ขณะเดียวกัน ในการทำเทียนพรรษาประเภทแกะสลัก การใช้ปูนปลาสเตอร์เป็นวัสดุในการทำเทียนยังคงมีความสำคัญอยู่ และมีการใช้ในปริมาณเพิ่มมากขึ้นตามขนาดของต้นเทียนที่ใหญ่โตขึ้นนับตั้งแต่การทำแบบพิมพ์หล่อองค์ประกอบเทียนพรรษาที่มีขนาดใหญ่และมีลวดลายซับซ้อน

ยากแก่การแกะสลักให้มีความละเอียดและขนาดเท่ากันได้ เช่น ลายนกนก หรือลายกระจัง เป็นต้นการใช้ปูนปลาสเตอร์ทำเป็นแบบพิมพ์จึงสะดวกและมีความสวยงามคล้ายกับการแกะสลักมากที่สุดอีกด้วย

นอกจากนี้เทียนพรรษาทั้งประเภทติดพิมพ์และประเภทแกะสลักในปัจจุบันยังใช้ปูนปลาสเตอร์ในการทำวัสดุสำคัญ อาทิ การทำต้นเทียนพรรษาโดยใช้ปูนปลาสเตอร์หล่อแล้วนำจี๊ผึ้งแผ่นมาฉาบพร้อมกับติดไส้เทียนบนส่วนยอด ซึ่งนับเป็นการทำเทียนพรรษาแบบใหม่อีกประการหนึ่ง

อย่างไรก็ดี ในหุ้นองค์ประกอบของเทียนพรรษาทั้งประเภทติดพิมพ์และประเภทแกะสลักได้ใช้ปูนปลาสเตอร์เป็นแบบอยู่เช่นกัน โดยก่อนที่จะมีการติดพิมพ์หรือติดลวดลายแกะสลักลงบนหุ้นองค์ประกอบเทียนพรรษาซึ่งนอกจากจะใช้เหล็กเส้นดัดเป็นโครงและนำกากมะพร้าวหรือฟางมากพอกที่โครงหุ้นองค์ประกอบเทียนพรรษาแล้ว จะมีการนำปูนปลาสเตอร์มาพอกทับกากมะพร้าวอีกชั้นหนึ่งเพื่อให้จี๊ผึ้งแผ่นที่จะนำมาฉาบทับปูนปลาสเตอร์ยึดติดกับหุ้นองค์ประกอบต่างๆและมีความคงทน อีกทั้งยังสะดวกและไม่ต้องกังวลต่อการละลายของเทียนมากนักอีกด้วย

6.1.8 ดอกไม้

ดอกไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกนำมาใช้ในการจัดงานแห่เทียนพรรษา โดยนำไปเป็นส่วนประกอบสำคัญในการตกแต่งรถดั้งต้นเทียนพรรษาเพื่อให้ดูสวยงามมากยิ่งขึ้น ดังนั้นหลายวัดในจังหวัดอุบลราชธานีจึงมีความพยายามจัดดอกไม้ให้ดูสวยงามด้วยการจ้างร้านรับทำดอกไม้มาตกแต่งรถดั้งต้นเทียนในคืนสุดท้ายก่อนวันแห่เทียนพรรษา ซึ่งใช้งบประมาณไปกว่า 5,000 บาทต่อรถ 1 คันอย่างไรก็ดีบางวัดก็ใช้วิธีซื้อดอกไม้จากตลาดหรือร้านขายดอกไม้และให้ชาวกุ่มวัดช่วยกันจัดซึ่งเป็นการลดค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ลงมากขึ้นตามจำนวนและชนิดของดอกไม้ที่ตนเอง

6.2 9 ต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ

ในต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจเป็นการชี้ให้เห็นถึงรายรับและรายจ่ายของการจัดงานแห่เทียนพรรษาและการทำเทียนพรรษาที่อยู่ในระบบที่สามารถเขียนหรือประมาณการเป็นตัว

เลขได้ นอกจากนี้ยังรวมถึงการจูนเงินแบ่งปันโดยไม่หวังผลประโยชน์หรือผลตอบแทน ซึ่งไม่สามารถระบุเป็นจำนวนเงินได้ดังต่อไปนี้

6.2.1 ที่มาของงบประมาณ

6.2.1.1 งบประมาณการจัดงานแห่เทียนพรรษา

งบประมาณการจัดงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีนั้น ส่วนสำคัญที่สุดมาจากเงินงบประมาณ 2 ส่วนด้วยกัน ได้แก่ งบประมาณซึ่งหน่วยงานที่เป็นคณะกรรมการจัดงานฝ่ายต่างๆ กำหนดไว้เฉพาะในแต่ละปี และงบประมาณซึ่งได้รับสนับสนุนพิเศษจากหน่วยงานราชการอื่นๆ ตลอดจนหน่วยงานเอกชน ซึ่งเมื่อได้งบประมาณดังกล่าวแล้วจะนำไปจัดสรรให้กับคณะกรรมการจัดงานฝ่ายต่างๆ เพื่อนำไปใช้ตามสัดส่วนต่อไป อย่างไรก็ตามก็ตัวอย่างการจัดงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีในปี พ.ศ. 2543 มีงบประมาณดังนี้

ตารางที่ 6-1 งบประมาณที่ใช้ในการจัดงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีในปี พ.ศ. 2543
(ที่มา : ปรับปรุงจากตารางสรุปรายจ่าย การจัดงานแห่เทียนพรรษา ศาลากลางจังหวัด, 2543)

ส่วนที่	ที่มาของงบประมาณ	จำนวนเงิน (บาท)
1	หน่วยงานซึ่งเป็นคณะกรรมการฝ่าย กำหนดงบประมาณเฉพาะ	
	1. เทศบาลนครอุบลราชธานี	
	1.1 ฝ่ายจัดสถานที่ตั้งต้นเทียนและอัฐจันทร์	167,682.-
	1.2 ฝ่ายประสานงานคุ้มวัดและปล่อยขบวนแห่เทียนพรรษา	556,000.-
	1.3 ฝ่ายประกวดต้นเทียน	510,000.-
	1.4 ฝ่ายจัดขบวนแห่เทียนพรรษา	154,500.-
	2. สถาอุตสาหกรรมจังหวัดอุบลราชธานี	
	2.1 ฝ่ายจัดประกวดธิดาเทียนพรรษาและงานพาแลง	318,500.-
	3. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ	
	3.1 ฝ่ายรักษาความสงบเรียบร้อยและจราจร	50,000.-
	4. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	
	4.1 ฝ่ายประกวดภาพถ่าย	18,000.-

1	5. เทศบาลเมืองวารินชำราบ	10,500.-
	5.1 ฝ่ายเลขานุการ (เครื่องเสียง)	
	รวม	1,785,182.-
2	เงินสนับสนุนพิเศษจากหน่วยงานราชการ/หน่วยงานเอกชน	
	1. การบินไทย	500,000.-
	2. องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี	500,000.-
	3. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	200,000.-
	4. การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย	100,000.-
	5. บริษัท ห้างร้าน ห้างหุ้นส่วนจำกัด โดยสรรพากรจังหวัด	692,300.-
	6. เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด	963,000.-
	7. รายได้จากการจำหน่ายบัตรชมการแสดงแสงเสียง	162,800.-
	8. หอการค้าจังหวัดอุบลราชธานี	20,000.-
	9. ห้างสรรพสินค้าโรบินสันยังยง	20,000.-
	รวม	3,158,100.-
รวมเป็นงบประมาณทั้งสิ้น		4,943,282.-

6.2.1.2 งบประมาณการทำเทียนพรรษา

การทำเทียนพรรษาของแต่ละคุ้มวัด คณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษาจะติดต่อประสานงานกับคุ้มวัดต่างๆ เพื่อสอบถามความต้องการในการร่วมส่งเทียนพรรษาซึ่งเมื่อได้จำนวนคุ้มวัดที่จะทำเทียนพรรษานั้นแน่นอนแล้ว จะมีการให้เงินสนับสนุนการทำเทียนพรรษาคุ้มวัดละ 25,000 บาท โดยกำหนดจ่ายเป็นงวดประมาณ 3 งวด พร้อมกับการตรวจสอบความก้าวหน้าของการทำเทียนพรรษาของแต่ละวัดเป็นระยะ

อย่างไรก็ดีในการทำเทียนพรรษาแต่ละต้น เงินจำนวน 25,000 บาท ไม่เพียงพอ เนื่องจากเทียนพรรษาด้านหนึ่งจะต้องใช้งบประมาณราว 100,000 บาท ขึ้นไป จึงต้องมีการหาเงินทุนภายนอก ซึ่งอาจเป็นการขอรับบริจาคจากคุ้มวัดด้วยกัน ซึ่งทางวัดจะทำเป็นหนังสือเชิญชวนบริจาค ขณะเดียวกันคุ้มวัดที่จะส่งเทียนพรรษาเข้าประกวดนั้นจะมีการสนับสนุนเงินทุนในการหล่อเทียนพรรษาจากธุรกิจเอกชนที่มักให้ความสนับสนุนคุ้มวัดซึ่งแนวโน้มว่าจะชนะการประกวดเทียน

พรรษาในปีนั้นๆ รวมอยู่ด้วยซึ่งผลตอบแทนของรัฐกิจเอกชนเหล่านี้ก็คือการได้โฆษณากิจการของตนเองบนรถแท็กซี่นพรรษานั่นเอง

6.2.2 การใช้จ่ายงบประมาณ

6.2.2.1 ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานแท็กซี่นพรรษา

ค่าใช้จ่ายในการจัดงานแท็กซี่นพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีของคณะกรรมการจัดงานในแต่ละปีส่วนมากจะนำเงินที่ได้รับการสนับสนุนพิเศษมาเป็นค่าใช้จ่ายให้กับคณะกรรมการจัดงานฝ่ายต่างๆ ผนวกกับงบประมาณที่หน่วยงานแต่ละฝ่ายได้ตั้งไว้เป็นค่าใช้จ่ายของฝ่ายตนเอง อย่างไรก็ตาม เมื่อสิ้นสุดการจัดงานแท็กซี่นพรรษามักจะพบว่าบ่อยครั้งที่รายรับมากกว่ารายจ่าย ซึ่งผลกำไรที่ได้จะถูกส่งเข้าคลังจังหวัดเพื่อเก็บเป็นเงินทุนของจังหวัดอุบลราชธานีต่อไป ทั้งนี้ตัวอย่างรายละเอียดการใช้จ่ายงบประมาณอาจพิจารณาได้จากตารางที่ 6-2

ตารางที่ 6-2 รายรับ – รายจ่ายในการจัดงานแท็กซี่นพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี ปี พ.ศ. 2543 (ที่มา : ปรับปรุงจากสรุปผลการดำเนินงานของคณะกรรมการงานประเพณีแท็กซี่นพรรษา “หลอมบุญบูชาถวายไถ่หนี้มนตร์” ปี 2543 และ สรุปงบรายรับ-รายจ่าย การจัดงานประเพณีแท็กซี่นพรรษา “หลอมบุญบูชาถวายไถ่หนี้มนตร์” จังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2543 ณ วันที่ 24 กรกฎาคม 2543)

งบประมาณ	รายรับ (บาท)	รายจ่าย (บาท)	คงเหลือ (บาท)
1. เงินสนับสนุนพิเศษจากหน่วยงานอื่นๆ	3,158,100.-	-	3,158,100.-
2. ฝ่ายเลขานุการ (ใช้งบประมาณส่วนหนึ่งของเทศบาลเมืองวารินชำราบ)	10,500.-	166,600.-	-156,100.-
3. ฝ่ายรับเทียนหลวงพระราชทาน	-	53,770.-	-53,770.-
4. ฝ่ายจัดหารายได้และสิทธิประโยชน์	-	16,900.-	-16,900.-
5. ฝ่ายจัดสถานที่ตั้งเตียนและอัฐจันทร์ (ใช้งบประมาณส่วนหนึ่ง	167,682.-	177,682.-	-10,000.-

ของเทศบาลนครฯ)			
6. ฝ่ายประสานงานคณวัดและปลอຍ ขบวนแห่เทียนพรรษา (ใช้งบ ประมาณของเทศบาลนครฯ)	556,000.-	556,000.-	-
7. ฝ่ายจัดสถานที่พิธีเปิด	-	38,000.-	-38,000.-
8. ฝ่ายประกวดธิดาเทียนพรรษาและ งานพาแลง (ใช้งบประมาณของสภา อุตสาหกรรมจังหวัด)	318,500.-	318,500.-	-
9. ฝ่ายประกวดคณเทียน(ใช้งบ- ประมาณส่วนหนึ่งของเทศบาล นครฯ)	510,000.-	517,500.-	
10. ฝ่ายจัดขบวนแห่เทียนพรรษา (ใช้ งบประมาณของเทศบาลนครฯ)	154,500.-	154,500.-	-
11. ฝ่ายพิธีกร	-	6,500.-	-6,500.-
12. ฝ่ายประชาสัมพันธ์	-	173,024.-	-173,024.-
13. ฝ่ายจำหน่ายและเก็บบัตรเข้าชม	-	20,000.-	-20,000.-
14. ฝ่ายแสงสว่าง	-	123,740.70	-123,740.70
15. ฝ่ายบรรเทาทุกข์และปฐมก	-	20,000.-	-20,000.-
16. ฝ่ายรักษาความสงบเรียบร้อยและ การจราจร (ใช้งบประมาณของสำนัก งานตำรวจแห่งชาติ)	50,000.-	50,000.-	-
17. ฝ่ายสื่อสาร	-	48,000.-	-48,000.-
18. ฝ่ายสาริดชุมชนเรื่องเทียนและบัว	-	143,000.-	-143,000.-
19. ฝ่ายจัดแสดงแสงเสียง	-	1,334,375.-	-1,334,375.-
20. ฝ่ายจัดทำเอกสารวิชาการ	-	231,000.-	-231,000.-
21. ฝ่ายประกวดภาพถ่าย (ใช้งบ- ประมาณของการท่องเที่ยวแห่ ประเทศไทย)	18,000.-	18,000.-	-
22. ฝ่ายประเมินผลการจัดงาน	-	15,000.-	-15,000.-
รวมทั้งสิ้น	4,943,282.-	4,182,071.70	761,190.30

6.2.2.2 ค่าใช้จ่ายในการทำเทียนพรรษา

ในการทำเทียนพรรษาของแต่ละคุ้มวัด จะได้รับเงินช่วยเหลือ เทศบาลนคร อุบลราชธานีคุ้มวัดละ 25,000 บาท ซึ่งไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่สูงขึ้น แม้จะพิจารณาเฉพาะ คุ้มวัดที่ได้รับรางวัลชนะเลิศทั้งประเภทติดพิมพ์และแกะสลักรางวัลละ 100,000 บาท แล้วจะพบว่า รายจ่ายโดยประมาณยังคงมากกว่ารายรับอยู่ดี ดังตารางที่ 6-3

ตารางที่ 6-3 ประมาณการรายรับ – รายจ่ายของคุ้มวัดที่ทำเทียนพรรษาได้รับรางวัลชนะเลิศ (ที่มา : พระสนั่น ปญญาวฑฺโณ ; นายอดุลย์ จันทรวชิตร ; นายสมพิศ สอนอาจ และนายสุวัฒน์ สุทธิประภา, สัมภาษณ์)

ประเภทของรายรับ - รายจ่าย	รายรับ (บาท)	รายจ่าย (บาท)	คงเหลือ (บาท)
1. เงินรางวัลชนะเลิศทั้ง 2 ประเภทรางวัลละ	100,000.-	-	100,000.-
2. เงินช่วยเหลือแต่ละคุ้มวัด	25,000.-	-	25,000.-
3. ค่าจ้างเหมาช่างทำเทียนพรรษาและลูกมือช่าง 1 เดือน	-	40,000.-	-40,000.-
4. ค่าวัสดุทำเทียนพรรษา	-	70,000.-	-70,000.-
5. ค่าจ้างนางฟ้าประจำรถเทียนพรรษา จำนวน 5 คน	-	1,800.-	-1,800.-
6. ค่าผ้าริ้วและดอกไม้รวมถึงค่าแรงจัดดอกไม้ประดับต้นเทียน	-	5,000.-	-5,000.-
7. ค่าใช้จ่ายในการฉลองเทียนพรรษา (ภาพยนตร์ คนตรี ฯลฯ)	-	50,000.-	-50,000.-
รวมทั้งสิ้น	125,000.-	166,800.-	-41,800.-

ด้วยเหตุนี้แต่ละคุ้มวัดจึงต้องแสวงหาเงินทุนในการทำเทียนพรรษด้วยตนเองเพิ่มเติมซึ่งอาจจะเป็นการเรียกรายได้จากชาวคุ้มวัด การตัดงบประมาณรายจ่ายที่ไม่จำเป็นออกไป อาทิ ค่าจ้างเหมาช่างและลูกมือช่างทำเทียนพรรษาโดยการใช้ชาวคุ้มวัดหรือพระสงฆ์ในคุ้มวัดช่วยกันทำ การตัดค่าวัสดุบางประเภท เช่น ขี้ผึ้งทำเทียนพรรษาที่สามารถใช้ของปีที่ผ่านมาได้ ตลอดจนค่าผ้าริ้ว

ประดับรถและตกแต่งรถซึ่งอาศัยพระสงฆ์และชาวคุ้มวัดช่วยกันได้ ขณะที่บางคุ้มวัดจะไปหาธุรกิจเอกชนหรือนักการเมืองมาช่วยสนับสนุนเงินในการทำเทียนพรรษา

ขณะเดียวกันบางคุ้มวัดจะใช้วิธีเก็บซากเทียนพรรษาของปีที่ผ่านมา มาตกแต่งใหม่ ซึ่งแทบจะไม่ต้องใช้เงินในการทำเทียนพรรษาขึ้นใหม่แต่จะเป็นกรณีเดียวที่คุ้มวัดเหล่านี้จะได้กำไรจากการทำเทียนพรรษา เพราะไม่หวังผลประกวดเทียนพรรษาแต่หวังเพียงเงินสนับสนุนการทำเทียนพรรษาเท่านั้น

6.2.3 การจุนเจือแบ่งปัน

6.2.3.1 การทำเทียนพรรษาและการจัดขบวนแห่เทียนพรรษา

การจุนเจือแบ่งปันในการทำเทียนพรรษาเห็นได้ชัดในกรณีบางคุ้มวัดที่ช่างทำเทียนพรรษาเป็นช่างอาสาสมัคร ซึ่งไม่หวังค่าตอบแทนจากค่าจ้างและสัดส่วนของเงินรางวัล ดังนั้นชาวคุ้มวัดจึงได้มีการจุนเจือแบ่งปันข้าวสารอาหารสดและอาหารแห้งแก่ช่างเพื่อไว้ใช้เลี้ยงดูตนเองและลูกมือช่างทุกคน นอกจากนี้บางคุ้มวัดชาวบ้านจะร่วมกันบริจาคเงินเพื่อจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ในการทำเทียนและตกแต่งรถตั้งเทียนพรรษาซึ่งขึ้นอยู่กับขนาดของคันเทียนในแต่ละคุ้มวัดอีกด้วย

6.2.3.2 การจัดงานแห่เทียนพรรษา

การจุนเจือแบ่งปันในการจัดงานแห่เทียนพรรษาในส่วนของการทำเทียนพรรษาที่เห็นได้ชัดได้แก่ การรวบรวมเงินเพื่อทำเทียนและองค์ประกอบเทียนพรรษา การช่วยเหลือของอุปโภคบริโภคแก่ช่างทำเทียนพรรษาที่ไม่คิดเงิน และการอุทิศเวลาทำเทียนพรรษาของช่าง ขณะที่ในการจัดงานแห่เทียนพรรษาของคณะกรรมการจัดงานยังไม่มีวาทะที่เด่นชัดอันใดนอกเหนือไปจากให้ความอนุเคราะห์ระหว่างคณะกรรมการจัดงานแต่ละฝ่าย ทั้งในส่วนของการตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการจัดงานแห่เทียนพรรษา ซึ่งเป็นความจำเป็นเพื่อให้งานแห่เทียนพรรษามีความเรียบร้อยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์มากที่สุดนั่นเอง

6.3 ต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับสังคม

6.3.1 การให้การศึกษาและการเผยแพร่ความรู้

การให้การศึกษาและการเผยแพร่ความรู้ในงานแห่เทียนพรรษาสามารถแบ่งเป็นยุคได้ 3 ยุค ดังนี้

ยุคที่ 1 (ก่อน พ.ศ. 2480) เป็นยุคยังไม่มีการทำลวดลายเทียนพรรษาเกิดขึ้น ความรู้เกี่ยวกับการทำเทียนพรรษาแบบมัตถรวมติดลายทั้งหมด ช่างทำเทียนพรรษาในยุคนี้จึงน่าจะศึกษาจากพระสงฆ์เนื่องจากอาจกล่าวได้ว่าวิถีชีวิตของชาวอีสานและชาวอุบลราชธานีผูกพันกับศาสนาพุทธเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งส่วนมากแล้วผู้เรียนมักจะบวชพระสงฆ์สามเณรในวัดเพื่อทำการศึกษา อีกทั้งไปศึกษากับผู้เคยทำเทียนพรรษาแบบมัตถรวมติดลายมาก่อน ซึ่งพระสงฆ์ในยุคนี้ที่เป็นที่นับถือถึงฝีมือการทำลวดลายศิลปะต่างๆ ในตัวจังหวัดอุบลราชธานีได้แก่ พระครูวิโรจน์รัตโนบล (บุญรอด นนฺตโร) (พ.ศ. 2398 – พ.ศ. 2485) เจ้าอาวาสวัดทุ่งศรีเมือง อย่างไรก็ตามก็ไม่มีหลักฐานปรากฏแน่ชัดถึงการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำเทียนพรรษาแบบมัตถรวมติดลายของยุคนี้เท่าใดนัก

ขณะเดียวกัน การถ่ายทอดความคิดความเชื่อของงานแห่เทียนพรรษาน่าที่จะเป็นการเรียนรู้ผ่านจากคำบอกเล่า จากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง หรือจากผู้ใหญ่สู่เด็ก และเป็นการปฏิบัติตามฮีตสิบสองคองสิบสี่ซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวอุบลราชธานีในยุคนี้ยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดอยู่แล้ว การถ่ายทอดและสืบต่อความคิดความเชื่อตลอดจนภูมิปัญญาจึงน่าจะเป็นการปลูกฝังแบบการฝึกปฏิบัติกระทั่งซึมซับแก่อีกรุ่นหนึ่งโดยไม่รู้ตัวนั่นเอง

ยุคที่ 2 (พ.ศ. 2480 – พ.ศ. 2519) นับเป็นยุคของการริเริ่มทำลวดลายบนเทียนพรรษา และเป็นยุคที่ก่อให้เกิดช่างที่มีฝีมือในการทำเทียนพรรษาจำนวนมาก นอกจากนี้ช่างทำเทียนพรรษาจะต้องเล่าเรียนการทำลวดลายจากพระสงฆ์หรือผู้รู้ที่เป็นต้นแบบในการทำลวดลายศิลปะต่างๆ กล่าวกันว่านายโพธิ์ ส่งศรี (พ.ศ. 2429 – พ.ศ. 2523) ซึ่งเป็นคนแรกที่คิดทำลวดลายเทียนพรรษาประเภทติดพิมพ์เอง ทั้งนี้ในอดีตนายโพธิ์ได้บวชเรียนเป็นลูกศิษย์พระครูวิโรจน์รัตโนบล (บุญรอด นนฺตโร) (คณะกรรมการจัดทำหนังสือวิชาการ เพื่อเป็นที่ระลึกในวันประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี, 2543:134) เจ้าอาวาสวัดทุ่งศรีเมืองที่มีความชำนาญด้านศิลปะปูนปั้น และการแกะสลักลวดลายมาก่อน นอกจากนี้มีการถ่ายทอดความรู้การทำเทียนพรรษาในหมู่พระสงฆ์ด้วยกัน

เห็นได้จากพระมหาบุญจันทร์ กิตติโสภโณ (พ.ศ. 2480 – ปัจจุบัน) ที่ได้เรียนการสับ (ตัด) กระดาษ การทำลวดลายหีบศพ และการแทงหยวกจากพระอาจารย์โนรี วัดทุ่งศรีเมือง ซึ่งเป็นศิษย์ของพระครูวิโรจน์รัตโนบล (บุญรอด นนฺตโร) อีกชั้นหนึ่ง ขณะเดียวกันยังมีช่างทำเทียนบางรายยังต้องไปแอบศึกษาจากช่างที่เคยทำเทียนพรรษามาก่อน อาทิ นายประดับ ก้อนแก้ว (พ.ศ. 2473 – ปัจจุบัน) ซึ่งมีอาชีพเป็นครูแม้มิได้ศึกษาการทำลวดลายบนเทียน หากแต่ด้วยความรู้ในการเขียนลายไทยประกอบกับการอาศัย “ครูพักลักจำ” (ประดับ ก้อนแก้ว, สัมภาษณ์) จากนายเบี้ยว ไม่ทราบนามสกุล ซึ่งเป็นช่างทำเทียนให้คุ้มวัดมหานาราม (วัดป่าใหญ่) ที่ค่อนข้างหวงวิชาอีกด้วย

อย่างไรก็ดี ความหมายของการเป็นศิษย์เรียนทำลวดลายปูนปั้น การแกะสลัก การสับ (ตัด) กระดาษ หรือการแทงหยวกเพื่อ ทำลวดลายเพื่อก้าวสู่การเป็นช่างทำเทียนพรรษาประเภทต่าง ๆ นั้น ในยุคนี้ผู้เรียนต้องมาฝึกทำในฐานะลูกมือหรือช่างฝึกหัดของผู้สอนก่อน เมื่อมีความชำนาญในการทำลวดลายจึงค่อยนำมาประยุกต์เป็นงานของแต่ละคนไป นอกจากนี้โดยส่วนมากช่างที่เกิดขึ้นจากยุคนี้มักประกอบอาชีพรับเหมาก่อสร้างซึ่งส่วนมากแล้วเป็นเรื่องเกี่ยวกับศาสนาพุทธทั้งสิ้น เช่น การรับทำซุ้มประตูปวด การทำลวดลายในพระอุโบสถ เป็นต้น ช่างทำเทียนพรรษาร่วมสมัยที่มีชื่อเสียงนอกจากนี้ ได้แก่ นายสวน ภูมผล (พ.ศ. 2450 - พ.ศ. 2494) นายคำหมา แสงงาม ศิลปินแห่งชาติ (พ.ศ. 2431 – พ.ศ. 2533) นายอุดรคำห์ จันทรวจิตร (พ.ศ. 2476 – ปัจจุบัน) เป็นต้น

ในส่วนการถ่ายทอดความคิดความเชื่อและภูมิปัญญาเกี่ยวกับงานแห่เทียนพรรษาของชาวบ้านทั่วไปก็ยังคงยึดถือแบบเดียวกับยุคที่ 1 เนื่องจากในระบบการศึกษาที่มาจากรัฐบาลตามหลักสูตรมิได้ให้ความสำคัญต่อการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนั้นการเรียนรู้ความคิดความเชื่อและภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงอาศัยการบอกเล่าหรือการฝึกปฏิบัติจริงอยู่เช่นเดิม อย่างไรก็ตามระบบการศึกษาที่จัดการโดยรัฐบาลส่งผลให้น่าเชื่อได้ว่าความคิดความเชื่อและภูมิปัญญาที่เคยเหนียวแน่นได้เริ่มคลายตัวลงพร้อมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงในช่วงรอยต่อของปี พ.ศ. 2500 – พ.ศ. 2519 ซึ่งรัฐบาลประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติด้วยเช่นกัน

ยุคที่ 3 (พ.ศ. 2520 – ปัจจุบัน) เป็นยุคที่งานแห่เทียนพรรษาเปิดตัวสู่ระดับจังหวัดและระดับชาติ ช่างทำเทียนพรรษาในยุคนี้ต้องเรียนรู้จากช่างโดยการฝึกเป็นลูกมือช่างในยุคที่ 2 เป็นหลัก นอกจากนี้ยังมีผู้ที่เรียนศิลปะจากวิทยาลัยครู ซึ่งเมื่อจบออกมารับราชการเป็นครูได้รับการไหว้วาน หรือรับอาสาเข้ามาเป็นช่างทำเทียนพรรษาโดยขอคำปรึกษาจากช่างยุคที่ 2 นอกจากนี้ได้มีความพยายามที่จะริเริ่มการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำเทียนพรรษาให้เป็นแบบใหม่มากขึ้นนอกเหนือจาก

การรับผู้สนใจจะเป็นช่างทำเทียนพรรษาในอนาคตมาสมัครเป็นลูกมือแล้ว ช่างบางคนที่มีอาชีพเป็นครูได้นำเอานักเรียนในโรงเรียนที่สนใจจะเป็นช่างทำเทียนพรรษารุ่นต่อไป มาทดลองเป็นลูกมือและพักอาศัยกับครูซึ่งเป็นช่างทำเทียนพรรษา ซึ่งลูกมือที่เป็นลูกศิษย์จะมาฝึกความชำนาญของตนเองตามหมวดงานต่าง ในทุกๆ ปีจนชำนาญ กระทั่งสำเร็จการศึกษาก็สามารถเป็นช่างทำเทียนพรรษาได้ (สมคิด สอนอาจ, สัมภาษณ์) นอกจากนี้สถาบันการศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานีได้มีความพยายามริเริ่มการเรียนวิชาช่างทำเทียนให้เป็นหลักสูตรวิชาชีพหนึ่งของนักเรียนนักศึกษา ซึ่งแบ่งเป็นประเภทติดพิมพ์และประเภทแกะสลักลายอีกด้วย อาทิ โรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช วิทยาลัยอาชีวศึกษาอุบลราชธานี วิทยาลัยเทคนิคอุบลราชธานี และสถาบันราชภัฏอุบลราชธานี เป็นต้น (ระดับก่อนแก้ว, สัมภาษณ์; มนัส สุขสาย, สัมภาษณ์; สมชาย วงศ์เกษม, สัมภาษณ์)

ช่างทำเทียนพรรษาในยุคนี้ส่วนมากแล้วประกอบอาชีพรับเหมาก่อสร้างทั่วไป หรือรับราชการครูเป็นส่วนมาก ซึ่งช่างทำเทียนพรรษาในยุคนี้ที่มีชื่อเสียง อาทิ นายสมคิด สอนอาจ (พ.ศ. 2489 – ปัจจุบัน) และนายสุวรรณ สุทธิประภา² (พ.ศ. 2500 – ปัจจุบัน) เป็นต้น

การถ่ายทอดและสืบต่อคติความเชื่อต่างๆ ในงานแห่เทียนพรรษาของชาวจังหวัดอุบลราชธานีในยุคนี้ เห็นได้ชัดว่าการคล้ายตัวของการยึดถือฮีตสิบสองคองสิบสี่ที่เพิ่มมากขึ้นจากยุคก่อน นอกจากนี้การเข้ามาของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ที่ผลักดันงานแห่เทียนพรรษาสู่ประเพณีระดับจังหวัดและระดับชาติ ซึ่งส่งผลให้ทำให้คนต่างถิ่นเข้ามาเกี่ยวข้องกับงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีมากขึ้น ยิ่งกลายเป็นเป็นตัวเร่งให้เกิดความเสื่อมคลายในคติความเชื่อและภูมิปัญญาในงานแห่เทียนพรรษามากขึ้น จนอาจกล่าวได้ว่ามีชาวจังหวัดอุบลราชธานีจำนวนน้อยมากในปัจจุบันที่รู้และเข้าใจฮีตสิบสองคองสิบสี่ หรือแม้กระทั่งรู้จักงานแห่เทียนพรรษาในจังหวัดอุบลราชธานีได้เป็นอย่างดี

6.3.2 กลุ่มชาติพันธุ์กับงานแห่เทียนพรรษา

6.3.2.1 กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว

² นายสุวรรณ สุทธิประภา เป็นศิษย์ของนายอุตสาห์ จันทร์วิจิตร ซึ่งเป็นช่างทำเทียนพรรษาประเภทแกะสลักที่มีฝีมือคนหนึ่งในจังหวัดอุบลราชธานี

กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว หรือไทยอีสานในจังหวัดอุบลราชธานีนับว่าเป็นกลุ่มที่มีส่วนสำคัญในการจัดงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีมากที่สุด เนื่องจากมีวัฒนธรรมในเรื่องของฮัตสึบสองคองสึบสี่ที่ระบุถึงงานบุญเดือนแปด หรืองานบุญเข้าพรรษา การที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว หรือไทยอีสานมีจำนวนประชากรเป็นส่วนใหญ่และแรกเริ่มในจังหวัดอุบลราชธานี ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาวกระจายอยู่ในทุกบทบาทสำคัญของจังหวัดอุบลราชธานี นับตั้งแต่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการปกครอง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเศรษฐกิจ และชาวคุ้มวัดโดยทั่วไป ซึ่งล้วนแล้วแต่ช่วยให้งานแห่เทียนพรรษาเกิดขึ้นได้

บทบาทที่สำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาวในงานแห่เทียนพรรษามีความสำคัญแบบครบวงจรมากกว่ากลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ไม่ว่าจะเป็น การเป็นผู้จัดการงานแห่เทียนพรรษา และการเป็นผู้จัดทำเทียนพรรษาพร้อมขบวนแห่เทียนพรรษา ดังจะเห็นได้จากการเป็นช่างทำเทียนพรรษา ก็เป็นช่างและลูกมือช่างที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว นอกจากนี้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรมที่ได้รับการยกย่องในสังคมและมีบทบาทต่อการจัดงานแห่เทียนพรรษายังมีเชื้อสายของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว อีกด้วย

6.3.2.2 กลุ่มชาติพันธุ์มอญ-เขมร

กลุ่มชาติพันธุ์มอญ-เขมร อาทิ กลุ่มชาวกูย ชาวลัวะ ชาวยวน ฯลฯ ในจังหวัดอุบลราชธานี นับเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีจำนวนน้อยในจังหวัดซึ่งอยู่ห่างไกลจากเขตอำเภอเมืองและนับเป็นกลุ่มที่อ่อนแอทางด้านเศรษฐกิจ ดังนั้นแม้ความสนใจต่องานแห่เทียนพรรษามืออยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์นี้ก็จะเห็นได้จากมีความเป็นไปได้ที่กลุ่มชาติพันธุ์มอญ-เขมรได้เดินทางมาเที่ยวชมงานแห่เทียนพรรษาในตัวจังหวัดอุบลราชธานีเช่นกัน ทว่ามิได้เป็นกำลังสำคัญในการจัดงานแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานีอย่างไร

6.3.2.3 กลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ

กลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ในจังหวัดอุบลราชธานี อาทิ กลุ่มชาวยวน กลุ่มชาวจีน และกลุ่มชาวอินเดีย ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวแม้จะมีจำนวนน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับสองกลุ่มชาติพันธุ์ข้างต้น หากแต่กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้กลับทรงอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจในจังหวัดอุบลราชธานีอย่างยิ่ง เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ตั้งร้านค้าอยู่ในตัวเมืองเป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังมีบทบาทในหอการค้า

จังหวัดอุบลราชธานีซึ่งเป็นกลุ่มผู้สนับสนุนด้านการเงินและการประชาสัมพันธ์ในจังหวัดอุบลราชธานี โดยเฉพาะกลุ่มชาวจีนซึ่งมีบทบาทมากที่สุดในการสนับสนุนงานแม่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีอีกด้วย

6.3.3 องค์การที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนทางวัฒนธรรม

6.3.3.1 หน่วยงานราชการ

1) ศาลากลางจังหวัดอุบลราชธานี

ศาลากลางจังหวัดอุบลราชธานีได้แก่อนายงานฝ่ายปกครองที่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี อาทิ ปลัดจังหวัด สำนักงานจังหวัด ปกครองจังหวัด จำจังหวัด ป้องกันจังหวัด เสมียนตราจังหวัด ประชาสัมพันธ์จังหวัด ฯลฯ เป็นต้น ศาลากลางจังหวัดอุบลราชธานีนับเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทต่อการบริหารจัดการต้นทุนทางธรรมชาติ เศรษฐกิจสังคมและขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่องานแม่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีมากที่สุด เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่เป็นผู้กำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินงานทั้งหมดนั้นเอง นับตั้งแต่การแต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานประเพณีแม่เทียนพรรษาในแต่ละปี การกำหนดหลักเกณฑ์การประกวดขบวนแม่เทียนพรรษา ฯลฯ เป็นต้น

ศาลากลางจังหวัดนับเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานแม่เทียนพรรษา เนื่องจากรองผู้ว่าราชการจังหวัดมีการควบคุมดูแลคณะกรรมการในฐานะประธานคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ซึ่งครอบคลุมฝ่ายที่มีความสำคัญต่อการจัดงานทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการฝ่ายเลขานุการการจัดงาน คณะกรรมการฝ่ายจัดหารายได้และสิทธิประโยชน์ คณะกรรมการฝ่ายประกวดต้นเทียนพรรษา คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ คณะกรรมการฝ่ายการเงินและบัญชี เป็นต้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของศาลากลางจังหวัดต่อการจัดงานแม่เทียนพรรษาเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานฝ่ายปกครองของจังหวัดอุบลราชธานีทั้งระดับจังหวัดและอำเภอเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ อีกด้วย อาทิ ฝ่ายบรรเทาทุกข์และปฏิคม ฝ่ายสื่อสาร ฝ่ายบริการนักท่องเที่ยว ฝ่ายจัดแสดงแสงเสียงอีกด้วย

2) เทศบาลนครอุบลราชธานี

บทบาทที่สำคัญที่สุดของเทศบาลนครอุบลราชธานีในการจัดงานแห่เทียนพรรษา ก็คือการรับผิดชอบเกี่ยวกับการติดต่อคุ้มวัดเพื่อส่งเทียนพรรษาเข้าประกวดตลอดจนการจัดขบวนแห่ขบวนแห่เทียนพรรษาทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นการดูแลรับผิดชอบพิธีเปิดงาน การจัดหาสถานที่ตั้งเทียนพรรษาและจัดสร้างอัฐจันทร์ การติดต่อให้สถาบันการศึกษาตลอดจนหน่วยงานหรือกลุ่มชาวบ้านร่วมจัดขบวนแห่เทียนพรรษา กระทั่งการจำหน่ายบัตรชมขบวนแห่เทียนพรรษา ซึ่งในแต่ละปีเทศบาลนครอุบลราชธานีจะต้องจัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่ง ซึ่งในปี พ.ศ. 2543 มีจำนวน 1,464,000 บาท (เสรี ทองเลิศ, สัมภาษณ์) เพื่อใช้จ่ายในการจัดงานแห่เทียนพรรษา อย่างไรก็ตาม หน่วยงานมีบทบาทในเทศบาลนครอุบลราชธานีต่อการจัดงานแห่เทียนพรรษามากที่สุด ได้แก่ กองการศึกษา เนื่องจากต้องเป็นผู้เขียนโครงการแห่เทียนพรรษาให้ครอบคลุมการทำงานของคณะกรรมการจัดงานทุกฝ่ายที่เทศบาลนครอุบลราชธานีมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย

นอกจากนี้เทศบาลนครอุบลราชธานียังมีส่วนร่วมในการดำเนินงานฝ่ายต่างๆ ในฐานะกรรมการจัดงาน อาทิ ฝ่ายเลขานุการจัดงาน ฝ่ายรับเทียนพรรษาพระราชทาน ฝ่ายจัดหารายได้และสิทธิประโยชน์ ฝ่ายจัดตั้งสถานที่ตั้งต้นเทียนและอัฐจันทร์ ฝ่ายจัดสถานที่พิธีเปิด ฝ่ายจัดขบวนแห่เทียนพรรษา ฝ่ายการเงินและบัญชี และฝ่ายจัดแสดงแสงเสียง เป็นต้น

3) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 2

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 2 มีบทบาทที่สำคัญต่อการจัดงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ การเป็นประธานคณะกรรมการฝ่ายบริการนักท่องเที่ยวซึ่งเป็นผู้จัดโปรแกรมท่องเที่ยวรอบเมืองอุบลราชธานี (around UBON tour program) ตลอดงานแห่เทียนพรรษา (ยกเว้นวันแห่เทียนพรรษา) วันละ 2 รอบ ได้แก่รอบเช้าเริ่มตั้งแต่เวลา 09.00 น. – 12.30 น. โดยมีสถานที่ท่องเที่ยวได้แก่วัดสุปฏิญนารามวรวิหารทุ่งศรีเมือง และวัดบูรพาราม และรอบบ่ายเริ่มตั้งแต่เวลา 13.30 น. – 17.00 น. มีสถานที่ท่องเที่ยวได้แก่ วัดหนองป่าพง วัดพระธาตุหนองบัว วัดบ้านก้านเหลือง และวัดพระธาตุนาเมือง ทั้งนี้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยใช้มัคคุเทศก์จากนักศึกษามหาวิทยาลัยอุบลราชธานีและสถาบันราชภัฏอุบลราชธานีอีกด้วย

หน้าที่ที่สำคัญของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 2 ยังได้แก่การประกวดภาพถ่ายซึ่งเป็นการประกวดภาพที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี ภาพต้นเทียนพรรษาและขบวนแห่เทียนพรรษาอีกด้วย ซึ่งใช้งบประมาณของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเองจำนวน 18,000 บาท นอกจากนี้บทบาทในการจัดงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 2 ยังได้แก่การประชาสัมพันธ์งานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีไปยังการท่องเที่ยวในต่างจังหวัดและต่างประเทศเพื่อเชิญชวนให้มาท่องเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานีอีกด้วย (จิรภา วสุวัต, สัมภาษณ์) อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 2 ยังได้มีส่วนร่วมในการจัดงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีโดยเป็นคณะกรรมการฝ่ายอื่นๆ อีกด้วย อาทิ ฝ่ายเลขานุการ ฝ่ายจัดหารายได้และสิทธิประโยชน์ ฝ่ายสาธิตวิถีชีวิตชุมชนเรื่องบัวและเทียน ฝ่ายจัดแสดงแสงเสียง ฝ่ายจัดทำเอกสารวิชาการ อีกด้วย

4) สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุบลราชธานี

หน้าที่รับผิดชอบซึ่งสำคัญที่สุดของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่การรับผิดชอบในเรื่องเทียนพรรษาพระราชทานนับตั้งแต่การทำหนังสือกราบบังคมทูลขอพระราชทานเทียนพรรษาที่ลงนามโดยผู้ว่าราชการจังหวัดถึงราชเลขาธิการ เมื่อทรงมีพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเทียนพรรษาแล้ว สำนักราชเลขาธิการจะแจ้งหมายกำหนดการให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเฝ้าเพื่อรับพระราชทานเทียนพรรษา และเมื่อรับพระราชทานเทียนพรรษาเป็นที่เรียบร้อยแล้วจะนำขึ้นเครื่องบินมายังจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดจะต้องประสานงานการเดินทางดังกล่าวและประสานงานยังหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้จัดขบวนแห่อัญเชิญเทียนพรรษาพระราชทานมาตั้ง ณ พุทธรักษาเมือง นอกจากนี้ยังมีหน้าที่ในการนำเทียนพรรษาพระราชทานไปถวายแด่พระอารามหลวงในจังหวัดอุบลราชธานีอีกด้วย ซึ่งหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญที่สุดของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในการดำเนินการเกี่ยวกับเทียนพรรษาพระราชทานได้แก่ ฝ่ายส่งเสริมศาสนาและวัฒนธรรม (สุมิตร กองกาญจน์, สัมภาษณ์) ทั้งนี้ใช้งบประมาณด้านนี้จากกองกลางของคณะกรรมการจัดงานในปี พ.ศ. 2543ทั้งสิ้น 53,770 บาท

5) สภาวัฒนธรรมจังหวัดอุบลราชธานี

สภาวัฒนธรรมจังหวัดอุบลราชธานีมีบทบาทสำคัญในการจัดงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ การจัดกิจกรรมสาธิตวิถีชีวิตชุมชนเรื่องบัวและเทียน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นบริเวณหมู่บ้านศรีวนาลัย อาทิ คนตรีและการละเล่นพื้นบ้าน ได้แก่ การละเล่นโปงลาง หมอลำหมอลำแคน ตลอดจนการจัดแสดงนิทรรศการบัวในหมู่บ้านและการขายสินค้าพื้นเมืองของกลุ่มชาวบ้านอีกด้วย ซึ่งใช้งบประมาณในการจัดงานจากกองกลางของคณะกรรมการจัดงานจำนวน 143,000 บาท

6) วิทยาลัยอาชีวศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี

วิทยาลัยอาชีวศึกษาจังหวัดอุบลราชธานีมีบทบาทที่โดดเด่นที่สุดในงานแห่เทียนพรรษาก็คือการรับผิดชอบการจัดงานพาเลงนับตั้งแต่การจัดหาสถานที่จัดงาน การจัดเตรียมอาหารและเครื่องดื่มตลอดจนภาชนะและการบริการอาหาร ซึ่งเป็นอาหารพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานีโดยใช้งบประมาณของวิทยาลัยอาชีวศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 110,000 บาท อีกทั้งยังมีส่วนร่วมในการจัดงานแห่เทียนพรรษาในฐานะคณะกรรมการจัดงานฝ่ายอื่นๆ อีกด้วย อาทิ ฝ่ายรับเทียนพรรษาพระราชทาน ฝ่ายประกวดต้นเทียนพรรษา ฝ่ายสาธิตวิถีชีวิตชุมชนเรื่องบัวและเทียน ฝ่ายจัดทำเอกสารวิชาการ และฝ่ายประกวดภาพถ่าย เป็นต้น

7) สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดอุบลราชธานี

สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดอุบลราชธานีมีบทบาทสำคัญที่สุดในการจัดหาพิธีกรประกอบในงานซึ่งมีทั้งสิ้น 4 จุดที่สำคัญได้แก่ พิธีกรในช่วงพิธีเปิดงาน พิธีกรบริเวณอัมพจันทร์ตรงหน้าศาลากลางจังหวัด พิธีกรตรงตลาดน้อย (ตรงข้ามศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดอุบลราชธานี) และตรงหน้าร้านสี่รุ้ง โดยได้รับงบประมาณจากกองกลางของคณะกรรมการจัดงานในปี พ.ศ. 2543 ทั้งสิ้น 6,500 บาท ทั้งนี้ยังมีหน้าที่ในฐานะคณะกรรมการดำเนินงานฝ่ายประชาสัมพันธ์งานแห่เทียนพรรษาอีกด้วย

8) การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค เขต 2 จังหวัดอุบลราชธานี

การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค เขต 2 จังหวัดอุบลราชธานีมีหน้าที่จัดกระแสไฟฟ้าเพื่อให้ความสว่างตลอดงานแห่เทียนพรรษา โดยการติดตั้งมีหม้อแปลงไฟฟ้าภายในบริเวณงานทั้งหมด อีกทั้งยังมีการให้บริการแก้ไขกระแสไฟฟ้าขัดข้องตลอดงานแห่เทียนพรรษาอีกด้วย ซึ่งใช้งบประมาณด้านนี้ในปี พ.ศ. 2543 ทั้งสิ้นจากกองกลางของคณะกรรมการจัดงานเป็นจำนวนเงิน 123,740.70 บาท นอกจากนี้ยังมีส่วนจัดงานแห่เทียนพรรษาฝ่ายอื่นในการเป็นคณะกรรมการดำเนินงานด้านการจัดแสดงแสงเสียง อีกด้วย

9) สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานีมีหน้าที่ในการจัดตั้งหน่วยบรรเทาทุกข์ทั้งที่ประจำกองอำนวยการและหน่วยเคลื่อนที่เพื่อรักษาพยาบาลผู้ป่วยในกรณีที่เกิดอุบัติเหตุและการเจ็บป่วยต่างๆ ตลอดงาน โดยร่วมมือกับโรงพยาบาลของรัฐและเอกชนในเขตอำเภอเมืองและอำเภอวารินชำราบ อาทิ โรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์ โรงพยาบาลค่ายสรรพสิทธิประสงค์ โรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์ โรงพยาบาลกองบินที่ 21 โรงพยาบาลอุบลรัตน์-ชนบุรี โรงพยาบาลราชเวชอุบลราชธานี และโรงพยาบาลพญาไท อุบลราชธานี เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีหน้าที่ต้อนรับแขกผู้มีเกียรติอีกด้วย ซึ่งมีการใช้งบประมาณในปี พ.ศ. 2543 จากกองกลางของคณะกรรมการจัดงาน จำนวนทั้งสิ้น 20,000 บาท

10) กองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดอุบลราชธานี

กองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดอุบลราชธานี มีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยตั้งแต่ก่อนการจัดงานแห่เทียนพรรษา ได้แก่การจัดการกวาดล้างปราบปรามอาชญากรรม ก่อการจัดงานแห่เทียนพรรษา การรักษาความสงบเรียบร้อยตลอดการจัดงานแห่เทียนพรรษา รวมถึงการอำนวยความสะดวกด้านการจราจรและที่จอดรถตลอดงาน และเมื่องานเสร็จสิ้นลง 1 สัปดาห์ได้มีการปราบปรามอาชญากรรมอีกด้วย ซึ่งใช้งบประมาณของสำนักงานตำรวจแห่งชาติทั้งหมดเป็นจำนวนเงิน 50,000 บาท ทั้งนี้กองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดอุบลราชธานียังมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการดำเนินงานของฝ่ายการสื่อสารอีกด้วย

11) สำนักงานโทรศัพท์จังหวัดอุบลราชธานี

สำนักงานโทรศัพท์จังหวัดอุบลราชธานีมีหน้าที่ในการติดตั้งเครื่องรับวิทยุและโทรศัพท์ ตลอดจนแห่เทียนพรรษา อีกทั้งได้จัดเจ้าหน้าที่ติดต่อสื่อสารประจำจุดให้คำแนะนำในการประกวดเทียนพรรษาเพื่อการแข่งขันกับกองอำนวยการจัดงานโดยตลอด ทั้งนี้ใช้งบประมาณจากกองกลางของคณะกรรมการจัดงานเป็นจำนวนทั้งสิ้น 48,000 บาท

12) มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีมีบทบาทสำคัญในการจัดงานแห่เทียนพรรษาโดยรับผิดชอบจัดพิมพ์เอกสารทางวิชาการชื่อ “บัวงาม...นามอุบล ยลเทียนพรรษา” ซึ่งเขียนโดยนักวิชาการจากวิทยาลัยอาชีวศึกษาจังหวัดอุบลราชธานีสถาบันราชภัฏอุบลราชธานี และมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี โดยมีเนื้อหาครอบคลุมเรื่องบัวกับจังหวัดอุบลราชธานี อาทิ ปรัชญาทางศาสนากับบัว บัวเชิงพฤกษศาสตร์ ผ้ากาบบัว อาหารที่เกี่ยวกับบัว และเรื่องราวที่เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของงานแห่เทียนพรรษา อนาคตและวิสัยทัศน์ในการทำเทียนพรรษาและทำเทียนช่างาเทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งจัดพิมพ์ ณ ฝ่ายผลิตเอกสารและการพิมพ์ของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีเอง ทั้งนี้ใช้งบประมาณกองกลางจากคณะกรรมการจัดงานจำนวน 231,000 บาท

นอกจากนี้มหาวิทยาลัยอุบลราชธานียังมีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษาฝ่ายต่างๆ อีกด้วยได้แก่ ฝ่ายเลขานุการ ฝ่ายประกวดต้นเทียนพรรษา ฝ่ายบริการนักท่องเที่ยว ตลอดจนฝ่ายสาธิตวิถีชีวิตชุมชนเรื่องบัวและเทียนอีกด้วย

13) สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี

สถาบันราชภัฏอุบลราชธานีมีส่วนร่วมในการจัดงานแห่เทียนพรรษาโดยการทำหน้าที่ประเมินผลการจัดงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีในแต่ละปีอย่างครบวงจร ตั้งแต่การสร้างเครื่องมือกำหนดประเด็นคำถาม การจัดทำแบบสัมภาษณ์ การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยนักศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลและการประเมินผลข้อมูลซึ่งต้องใช้งบประมาณจากกองกลางของคณะกรรมการจัดงานทั้งสิ้นจำนวน 15,000 บาท นอกจากนี้สถาบันราชภัฏอุบลราชธานียังมีส่วนร่วมในการจัดงานแห่เทียนพรรษาโดยเป็นคณะกรรมการฝ่ายอื่นๆ อีก อาทิ ฝ่ายเลขานุการ ฝ่ายรับเทียน

พระยาพระราชทาน ฝ่ายประกวดค้นเทียบพระยา ฝ่ายบริการนักท่องเที่ยวฝ่ายสาธิตวิถีชีวิตชุมชน
เรื่องบัวและเทียน และฝ่ายจัดทำเอกสารทางวิชาการอีกด้วย

14) หน่วยงานราชการอื่นๆ

นอกจากหน่วยงานราชการที่มีหน้าที่รับผิดชอบหลักในฐานะประธานคณะกรรมการจัดงานฝ่ายต่างๆ แล้ว ยังมีหน่วยงานราชการระดับจังหวัดอื่นๆ ที่มีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี แม้มิใช่เป็นหน่วยงานหลัก หากแต่ก็นับเป็นส่วนสำคัญให้การบริหารจัดการต้นทุนที่เกี่ยวกับธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคม และขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อของจังหวัดอุบลราชธานีออกมาเป็นงานแห่เทียนพรรษาได้ หน่วยงานราชการดังกล่าว ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคอุบลราชธานี ผู้บังคับการกองบินที่ 21 กองพลบินที่ 2 กองทัพอากาศ ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนกาญจนาภิเษก (วิทยาลัยในวัง) วิทยาลัยสารพัดช่างจังหวัดอุบลราชธานี การท่าอากาศยานอุบลราชธานี การบินไทย สถานีรถไฟจังหวัดอุบลราชธานี ศูนย์ควบคุมความประพฤตินักเรียนนักศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี โรงเรียนในสังกัดของเทศบาลนครอุบลราชธานี โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในเขตอำเภอเมืองและอำเภวารินชำราบ องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี สรรพากรจังหวัดอุบลราชธานี ที่ว่าการอำเภอทุกอำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบลทุกตำบล สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 8 จังหวัดอุบลราชธานี พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจังหวัดอุบลราชธานี หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติจังหวัดอุบลราชธานี คลังจังหวัดอุบลราชธานี สำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี การประปาจังหวัดอุบลราชธานี สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทจังหวัดอุบลราชธานี และสำนักงานโยธาธิการจังหวัดอุบลราชธานี

6.3.3.2 หน่วยงานเอกชน

1) หอการค้าจังหวัดอุบลราชธานี

หากพิจารณาบทบาทสำคัญต่อการจัดงานแห่เทียนพรรษาของหอการค้าจังหวัดอุบลราชธานีจะพบว่า แม้จะมีบทบาทในฐานะประธานคณะกรรมการจัดการแสดงแสงเสียงเท่านั้น หากแต่ฝ่ายดังกล่าวกลับเป็นฝ่ายเดียวที่ใช้งบประมาณจำนวนมากที่สุด เพราะใช้งบประมาณในปี พ.ศ. 2543 จากกองกลางของคณะกรรมการจัดงานจำนวนทั้งสิ้น 1,334,375 บาท ซึ่งพบว่า

ประมาณที่ได้รับก็ไม่เพียงพอ ในบางปีจึงต้องมีการหางบประมาณมาเพิ่มเติม โดยบางครั้งผู้ว่าราชการจังหวัดจะเป็นผู้โทรศัพท์ไปขอการสนับสนุนจากห้างร้านต่างๆ ด้วยตัวเอง (บัณฑิต เชาวกุล, สัมภาษณ์) นอกจากนี้หอการค้าจังหวัดอุบลราชธานียังมีส่วนในการเป็นคณะกรรมการดำเนินงานฝ่ายต่างๆ ซึ่งได้แก่ ฝ่ายเลขานุการ และฝ่ายสาธิตวิถีชีวิตชุมชนเรื่องบัวและเทียน อีกด้วย

2) องค์การการกุศลในจังหวัดอุบลราชธานี

องค์การการกุศลในจังหวัดอุบลราชธานีได้แก่ชมรม สโมสร สมาคม หรือมูลนิธิต่างๆ ที่มีส่วนร่วมสำคัญในการจัดงานแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานี อย่างไรก็ตามองค์การการกุศลเหล่านี้ได้ให้ความร่วมมือในการจัดงานแห่เทียนพรรษาในแต่ละฝ่าย ดังนี้

1)) ฝ่ายรับเทียนพรรษาพระราชทาน ประกอบไปด้วย ชมรมการศึกษาเอกชนจังหวัดอุบลราชธานี ชมรมแม่บ้านสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี ชมรมแม่บ้านตำรวจภูธรจังหวัดอุบลราชธานี สโมสรไลออนส์อุบลราชธานี ชมรมชาวอุบลราชธานี 2000 สมาคมช่างตัดเสื้ออุบลราชธานี สโมสรไลออนส์ราชธานีศรีวนาลัย สโมสรโรตารีอุบลราชธานี สโมสรโรตารีโลตัส ซิตี้ สโมสรโรตารีมูลิเวอร์ และสมาคมช่างเสริมสวยแห่งประเทศไทย

2)) ฝ่ายจัดหารายได้และสิทธิประโยชน์ ประกอบไปด้วย ชมรมชาวอุบลราชธานี 2000 ชมรมข้าราชการบำนาญจังหวัดอุบลราชธานี สโมสรไลออนส์อุบลราชธานี สโมสรไลออนส์ราชธานีศรีวนาลัย สโมสรโรตารีอุบลราชธานี สโมสรโรตารีมูลิเวอร์ สโมสรโรตารีโลตัส ซิตี้ ตลอดจนสมาคมสตรีนักธุรกิจและวิชาชีพแห่งประเทศไทย

3)) ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ประกอบไปด้วย สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานี สมาคมสื่อมวลชนจังหวัดอุบลราชธานี สมาคมนักข่าวแห่งจังหวัดอุบลราชธานี สมาคมผู้สื่อข่าวจังหวัดอุบลราชธานี สมาคมวิทยุและโทรทัศน์อีสาน ชมรมผู้สื่อข่าวส่วนกลางจังหวัดอุบลราชธานี และสมาคมผู้จัดรายการข่าววิทยุแห่งประเทศไทย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4)) ฝ่ายบริการนักท่องเที่ยว ได้แก่ สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานี

5)) ฝ่ายการสาธิตวิถีชีวิตชุมชนเรื่องบัวและเทียน ได้แก่ สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานี

6)) ฝ่ายจัดแสดงแสงเสียง ได้แก่ สมาคมเสริมสวยแห่งประเทศไทย จังหวัดอุบลราชธานี

3) สภาอุตสาหกรรมจังหวัดอุบลราชธานี

สภาอุตสาหกรรมจังหวัดอุบลราชธานีมีบทบาทในการจัดงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีในฐานะประธานคณะกรรมการจัดประกวดธิดาเทียนพรรษา โดยต้องเป็นผู้กำหนดระเบียบการประกวดธิดาเทียนพรรษา รับสมัครผู้เข้าประกวด สร้างหรือตกแต่งเวทีประกวดธิดาเทียนพรรษา ตลอดจนจัดหาเงินและของรางวัลแก่ผู้เข้ารอบการประกวดและผู้ชนะการประกวดธิดาเทียนพรรษารวมถึงค่าใช้จ่ายในส่วนของการประกวดและนักร้อง ทั้งนี้ใช้งบประมาณของสภาอุตสาหกรรมจังหวัดอุบลราชธานีเป็นจำนวน 208,500 บาท นอกจากนี้สภาอุตสาหกรรมจังหวัดอุบลราชธานียังมีส่วนร่วมในการจัดงานแห่เทียนพรรษาในส่วนของการเป็นคณะกรรมการฝ่ายจัดหารายได้และสิทธิประโยชน์ อีกด้วย

4) สถาบันการศึกษาเอกชนในจังหวัดอุบลราชธานี

สถาบันการศึกษาเอกชนในจังหวัดอุบลราชธานีมีส่วนร่วมในการจัดงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีเช่นเดียวกับหน่วยงานเอกชนอื่นๆ ทั้งนี้มักเป็นคณะกรรมการในฝ่ายที่ต้องใช้กำลังคนเป็นจำนวนมาก อาทิ ฝ่ายรับเทียนพรรษาพระราชทาน เป็นต้น ซึ่งในปี พ.ศ. 2543 มีสถาบันการศึกษาเอกชนทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ร่วมเป็นคณะกรรมการในฝ่ายนี้ด้วย ได้แก่ โรงเรียนสมเด็จ โรงเรียนเขวเรศศึกษา โรงเรียนอัสสัมชัญอุบลราชธานี โรงเรียนอาเวมารีอา โรงเรียนเทคโนโลยีอาชีวศึกษาอุบลราชธานี และโรงเรียนโปลิเทคนิคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นต้น ขณะเดียวกันสถาบันการศึกษาเอกชนบางแห่งยังมีส่วนร่วมในฝ่ายจัดแสดงแสงเสียงซึ่งได้แก่ โรงเรียนอาเวมารีอา อีกด้วย

5) สื่อมวลชน

สื่อมวลชนซึ่งในจังหวัดอุบลราชธานีทั้งที่เป็นสื่อมวลชนของจังหวัดและสื่อมวลชนส่วนกลางที่มีศูนย์ข่าวประจำจังหวัดอุบลราชธานี มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์การจัดงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งในปี พ.ศ. 2543 อาจแบ่งเป็นประเภทได้ดังนี้

1)) สถานีวิทยุในจังหวัดอุบลราชธานีทั้งระบบ AM และ FM ได้แก่ สถานีวิทยุกระจายเสียง สทท. อุบลราชธานี สถานีวิทยุกระจายเสียง วน. 6 อุบลราชธานี สถานีวิทยุ

กระจายเสียง ทก.2 FM อุบลราชธานี สถานีวิทยุกระจายเสียง m4.2 AM อุบลราชธานี สถานีวิทยุกระจายเสียง วปถ. 1 ปณ. อุบลราชธานี สถานีวิทยุกระจายเสียง ทอ.08 อุบลราชธานี สถานีวิทยุกระจายเสียงพิทักษ์สันติราษฎร์ อุบลราชธานี สถานีวิทยุกระจายเสียง อ.ส.ม.ท. อุบลราชธานี

2)) สถานีโทรทัศน์ ได้แก่ ช่อง 3 อ.ส.ม.ท. ช่อง 9 อ.ส.ม.ท. สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 สถานีโทรทัศน์ไอทีวี และบริษัทโสภณเคเบิลทีวีจำกัด

3)) สิ่งพิมพ์อาทิ วารสาร หนังสือพิมพ์ทั้งในจังหวัดอุบลราชธานีและส่วนกลาง ได้แก่ หนังสือพิมพ์วันใหม่ หนังสือพิมพ์รวมข่าวเศรษฐกิจ หนังสือพิมพ์เสียงไท หนังสือพิมพ์หอการค้าจังหวัดอุบลราชธานี หนังสือพิมพ์ประชาคมดี หนังสือพิมพ์ข่าวภูมิภาค หนังสือพิมพ์อีสานนิวส์ หนังสือพิมพ์ปทุมมาลัย หนังสือพิมพ์อุบลรัตน์ หนังสือพิมพ์รักอุบล หนังสือพิมพ์แม่มูล หนังสือพิมพ์อุบลโพสต์ หนังสือพิมพ์ข่าวอีสาน หนังสือพิมพ์ชนสยาม หนังสือพิมพ์ประชารัฐ หนังสือพิมพ์ข่าวธุรกิจ หนังสือพิมพ์ อ.บ.ค. ก้าวหน้า หนังสือพิมพ์เคลวินส์ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ หนังสือพิมพ์ข่าวสด หนังสือพิมพ์บ้านเมือง หนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ หนังสือพิมพ์สยามรัฐ และหนังสือพิมพ์มติชน

6) องค์การการท่องเที่ยวและการโรงแรม

องค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและการโรงแรม มีบทบาทในการจัดบริการทางการท่องเที่ยวในช่วงงานแห่เทียนพรรษา ซึ่งได้กลายเป็นส่วนหนึ่งในคณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี โดยมีการกิจที่จะต้องเตรียมห้องพักในโรงแรมให้เพียงพอและราคาเหมาะสม มีพาหนะเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่ดีและจำนวนเพียงพอ ตลอดจนมีร้านอาหารที่ถูกต้องลักษณะโดยมีราคาที่เหมาะสมอีกด้วย ซึ่งในปี พ.ศ. 2543 สามารถจำแนกองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและการโรงแรมที่มีส่วนในการจัดงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีได้ ดังนี้

1)) องค์กรเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและการขนส่ง ประกอบด้วย ห้างหุ้นส่วนจำกัดอุบลศักดิ์การท่องเที่ยว ห้างหุ้นส่วนจำกัดอุบลสุรชัยแตรเวลเซ็นเตอร์ บริษัทวารินเดินรถ จำกัด บริษัทเมล์ชมภูเดินรถจำกัด และบริษัทนครชัยแอร์ จังหวัดอุบลราชธานี

2)) องค์กรเกี่ยวกับร้านอาหาร ได้แก่ ห้างหุ้นส่วนจำกัดหงษ์ฟ้า ภัตตาคาร

3)) องค์การเกี่ยวกับการโรงแรม ประกอบไปด้วย โรงแรมหลายทอง โรงแรมทอแสง โรงแรมปทุมรัตน์ โรงแรมรีเ็นท์พาเลซ โรงแรมศรีกมล โรงแรมกรุงทอง โรงแรมสมเกียรติเกรนคอร์ท โรงแรมราชธานี โรงแรมเนวาด้าแกรนด์ โรงแรมอุบลไฮเต็ล โรงแรมเนวาด้าอินน์ โรงแรมโจงเจียมรีสอร์ท และโรงแรมแก่งสะพือรีสอร์ท

6.3.3.3 หน่วยงานประชาชน

1) ช่างทำเทียนพรรษาและลูกมือทำเทียนพรรษา

ช่างทำเทียนพรรษาในจังหวัดอุบลราชธานีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนับว่ามีความสำคัญต่อการบริหารจัดการต้นทุนที่เกี่ยวกับธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคมและขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อเพื่อก่อให้เกิดงานแห่เทียนพรรษาเป็นอย่างมาก จากพัฒนาการของช่างทำเทียนพรรษาที่ผ่านมากกว่า 60 ปี ได้พัฒนาฝีมือและลวดลายของช่างแตกต่างกันตามประสบการณ์ที่ได้รับ ไม่เพียงเท่านั้นที่มาของช่างทำเทียนพรรษาที่แตกต่างกันยังทำให้มีฝีมือที่แตกต่างกันอีกด้วย ซึ่งอาจจะจำแนกที่มาของช่างทำเทียนพรรษาในปัจจุบันได้ดังนี้

1)) กลุ่มช่างทำเทียนพรรษาโดยอาชีพ กลุ่มนี้ส่วนมากจะมีอาชีพหลักเป็นช่างรับเหมาก่อสร้างหรือรับตกแต่งลวดลายบนถาวรวัตถุทางพุทธศาสนา เช่น ชุ่มประดู อุโบสถ วิหาร กำแพงวัด ฯลฯ เป็นต้น การรับเหมาทำเทียนพรรษาจะทำในรูปแบบของธุรกิจที่มีกำไรกว้างจ้านกัน ซึ่งอาจจะย่อยเป็นหัวหน้าช่างซึ่งได้แก่ผู้รับเหมาดำเนินงานหรือที่เรียกว่าช่างใหญ่ และลูกมือช่างซึ่งทำงานร่วมกับช่างใหญ่เพื่อที่จะเรียนรู้และเก็บเกี่ยวประสบการณ์เพื่อในวันข้างหน้าหากมีการพัฒนาฝีมือจนเป็นที่ยอมรับมากขึ้นจะได้แยกเป็นช่างใหญ่โดยง่าย อย่างไรก็ตามก็ดีลูกมือช่างเหล่านี้จะไม่จำเป็นต้องมีอาชีพรับงานก่อสร้างถาวรวัตถุดังเช่นของตนเองก็ได้

กลุ่มช่างทำเทียนพรรษาโดยอาชีพจะใช้วิธีรับเหมาก่อสร้างมาจากวัดในราคาประมาณ 40,000 – 50,000 บาทต่อเทียนพรรษา 1 ต้นนับตั้งแต่การออกแบบเทียนพรรษา กระทั่งการหล่อเทียนพรรษาและองค์ประกอบจนเสร็จและจะต้องทำเทียนพรรษาให้เสร็จภายใน 1 เดือนซึ่งอัตราค่าแรงแบบเหมาจ่ายนี้ขึ้นอยู่กับฝีมือของช่างเป็นสำคัญ โดยทางวัดจะต้องเป็นผู้จัดซื้อค่าวัสดุอุปกรณ์ทั้งหมดเอง (สุวัฒน์ สุทธิประภา, สัมภาษณ์) ซึ่งช่างใหญ่จะเป็นผู้จัดหาลูกมือเอง นอกจากนี้บางคุ้มวัดที่ต้องการช่วยชะลอในการประกวดเทียนพรรษาช่างใหญ่อาจใช้ลูกมือ 10 - 20 คน โดย

แบ่งสัดส่วนของรายได้ตามประเภทของงานที่ทำและความอาวุโสที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นอัตราที่ไม่แน่นอน ทั้งนี้ลูกมือที่มีฝีมือมักจะได้รับอนุญาตจากช่างใหญ่ให้จัดทำลวดลายบนองค์ประกอบเทียนพรรษา ขณะที่คนที่ยืนซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดนั้นช่างใหญ่จะเป็นผู้ทำเอง (อุดสาห์ จันทรวิจิตร, สัมภาษณ์) อย่างไรก็ตามช่างทำเทียนพรรษาโดยอาชีพอาจรับเหมาการทำเทียนพรรษาจากคุ้มวัดใด ๆ มากกว่า 1 วัดหรืออาจจะเป็นองค์กรเอกชนที่สนใจให้ทำเทียนพรรษาเพื่อร่วมงานด้วย เช่น การบินไทย เป็นต้น ก็สามารถทำได้ หากแต่ความสวยงามและความรวดเร็วยังขึ้นอยู่กับค่าจ้างที่ช่างทำเทียนพรรษาได้รับ

ลูกมือของช่างทำเทียนพรรษาโดยอาชีพเหล่านี้บางครั้งอาจไม่ใช่ชาวอุบลราชธานี หากแต่เป็นคนที่ช่างใหญ่จ้างมาซึ่งมักจะเป็นลูกมือช่างเดิมของตนเองในการรับเหมาก่อสร้างอยู่แล้วก็ได้ ส่วนมากแล้วช่างและลูกมือก็ล้วนเป็นชาวจังหวัดอุบลราชธานี ที่มีพันธสัญญาทางใจว่าแม้ว่าจะไปทำงานไกลเพียงใด เมื่อถึงงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีจะต้องกลับมารับจ้างทำเทียนพรรษาหรือมาเป็นลูกมือช่างใหญ่ทุกครั้ง

2)) กลุ่มช่างอาสาสมัคร ส่วนมากช่างในกลุ่มนี้มักจะประกอบอาชีพอื่นๆ ที่มั่นคงอาทิ รับราชการครู หรือทำงานด้านศิลปะอยู่แล้ว แม้กระทั่งเป็นพระสงฆ์ในวัด และเห็นว่าตนเองมีความสามารถเพียงพอที่จะทำเทียนพรรษาได้ ซึ่งบางครั้งอาจเคยเป็นลูกมือช่างใหญ่เพื่อให้รู้วิธีการทำเทียนพรรษามาก่อน ดังนั้นเมื่อมีความชำนาญในการทำเทียนเพียงพอก็รับทำเทียนพรรษา ซึ่งส่วนมากมักจะเป็นที่ยอมรับในความสวยงาม หากแต่ไม่มีการทำเทียนพรรษาอย่างค่อเนื่อง เนื่องจากติดภารกิจอื่นๆ หรือเกิดเบื่อการทำเทียนพรรษาขึ้นมา ช่างในกลุ่มนี้บางคนไม่มีการว่าจ้างค่าแรง ทว่าทางวัดจะเป็นผู้จัดหาวัสดุการทำเทียนมาให้เอง และในบางครั้งช่างทำเทียนพรรษากลุ่มนี้อาจจะได้รับส่วนแบ่งของเงินรางวัลประมาณ 1,000 – 2,000 บาท ต่อคน (สมคิด สอนอาจ, สัมภาษณ์) จากการประกวดหรือการได้รับเลี้ยงอาหารในขณะทำงานบ้างเท่านั้น แต่มีบางคนที่รับเหมาทำเทียนพรรษาโดยมีวิธีปฏิบัติดังเช่นกลุ่มช่างทำเทียนพรรษาอีกด้วย

ลูกมือของช่างกลุ่มที่ไม่รับเงินค่าจ้างส่วนมากจะมาจากชาวคุ้มวัดหรือพระสงฆ์และสามเณรที่เห็นความตั้งใจของช่างและจะมาช่วยงานของช่างอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ช่างบางคนที่เป็นครูสอนหนังสือและต้องการฝึกนักเรียนให้ทำเทียนพรรษาได้ จะนำนักเรียนของตนมาเป็นลูกมือช่างโดยจัดที่พักและอาหารไว้ให้อีกด้วย ช่างกลุ่มอาชีพเสริมที่ไม่รับค่าแรงเหล่านี้มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่ามีลักษณะคล้ายกับกลุ่มช่างทำเทียนพรรษาของชาวบ้านในอดีตของจังหวัดอุบลราชธานีที่

อาสาสมัครทำเทียนพรรษาด้วยศรัทธาแต่ไม่รับค่าจ้าง อย่างไรก็ตามก็ดี กลุ่มช่างเหล่านี้ได้ลดจำนวนลงอย่างมากเนื่องจากการแข่งขันทำเทียนพรรษาเพิ่มมากขึ้น ซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายมากทำให้ช่างกลุ่มนี้ต้องเลิกทำเทียนพรรษาโดยปริยาย (ประยงค์ มุทฺธเสน, 2535:38)

3)) กลุ่มช่างโดยศรัทธา กลุ่มช่างโดยศรัทธานี้มีความแตกต่างจากกลุ่มช่างอาสาสมัครตรงที่ส่วนมากแล้วเทียนพรรษาที่ช่างกลุ่มนี้เป็นช่างสมัครเล่นที่ทำเทียนพรรษาขึ้นโดยไม่ส่งเข้าประกวดอันเนื่องมาจากมีงบประมาณอันจำกัดและไม่มีผู้มีความชำนาญทำเทียนพรรษาอย่างแท้จริงมาทำต้นเทียน ดังนั้นเทียนพรรษาจึงมีลักษณะเป็นฝีมือชาวบ้านที่ประกอบอาชีพประจำอย่างอื่นแล้วมาช่วยทำเทียนพรรษามากกว่า ขณะที่ช่างทำเทียนพรรษาที่มีฝีมือมักจะอยู่ในกลุ่มช่างทำเทียนพรรษาโดยอาชีพและอาสาสมัครมากกว่าอีกด้วย นอกจากนี้สิ่งที่คล้ายคลึงกับช่างกลุ่มอาสาสมัครก็คือการไม่รับเงินค่าแรงเนื่องจากการทำเทียนด้วยแรงศรัทธามากกว่านั่นเอง ขณะที่ลูกมือของช่างทำเทียนพรรษาในกลุ่มนี้ก็คือชาวกุ่มวัดและพระสงฆ์สามเณรมีจำนวนระหว่าง 10 – 30 คนขึ้นไปผลัดเปลี่ยนกันมาช่วยงานนั่นเอง อย่างไรก็ตามก็ดีช่างกลุ่มนี้ได้ลดจำนวนลงมากกว่าช่างกลุ่มอาสาสมัครเนื่องจากการแข่งขันที่สูงจนมีการเปรียบเทียบระหว่างเทียนที่ส่งเข้าประกวดและเทียนที่ไม่ส่งเข้าประกวด ตลอดจนการไม่มีค่าแรงและชาวบ้านของแต่ละคุ้มวัดที่อยู่ห่างไกลไม่สนใจจะทำเทียนพรรษาอีกด้วย

ในปัจจุบัน (ปี พ.ศ.2543) ช่างทำเทียนพรรษาอาวุโสที่มีความชำนาญซึ่งมีประสบการณ์ทำเทียนพรรษาให้กับคุ้มวัดจนได้รับรางวัลชนะเลิศหลายปีติดต่อกันบางคนได้รับการแต่งตั้งจากผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานีให้เป็นคณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษา ทำให้ช่างที่ได้รับการแต่งตั้งไม่มีโอกาสทำเทียนพรรษาส่งเข้าประกวด และบางคนอาจว่างมือการทำเทียนพรรษาไปโดยปริยาย ช่างทำเทียนพรรษาอาวุโสเหล่านี้ได้แก่ อาทิตย หน่อคำ สำนึก จันทรวินิจ จสอ.สงวน สุพรรณ (ฝ่ายเลขานุการและฝ่ายการสาธิตวิถีชีวิตชุมชนเรื่องบัวและเทียน) นายประดับ ก้อนแก้ว (ฝ่ายประกวดต้นเทียน) นายมนัส สุขสาย นายพันธ์ศักดิ์ พูลเสมา นายอำนาจ วรพงษ์ และนายโชคชัย ดักโพธิ์ (ฝ่ายการสาธิตวิถีชีวิตชุมชนเรื่องบัวและเทียน) เป็นต้น

2) ผู้อาวุโสที่รู้เรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่น

ผู้อาวุโสที่รู้เรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี มักจะมีบทบาทในการจัดงานแห่เทียนพรรษา ผู้อาวุโสเหล่านี้ประกอบไปด้วยหลากหลายอาชีพและหลายสถานะ ทั้งที่เป็น

ข้าราชการบำนาญ ผู้ที่สืบเชื้อสายจากเจ้าผู้ครองนครอุบลราชธานีและมีความรอบรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์อุบลราชธานีมาก่อน รวมถึงศิลปินแห่งชาติ ผู้มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรม และช่างทำเทียนพรรษาอาวุโสมาก่อนอีกด้วย

ผู้อาวุโสที่รู้เรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นเหล่านี้มักถูกเชิญมาเป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม อาทิ การเป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการฝ่ายประกวดคันเทียบ และการเป็นคณะกรรมการสาธิตวิถีชีวิตชุมชนเรื่องบัวและเทียบ ทั้งนี้ผู้อาวุโสที่รู้เรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นดังกล่าว อาทิ นายบำเพ็ญ ณ อุบล นางทองมาก จันทะลือ นายมนัส สุขสาย นายอุดมสำห จันทรวจิตร นายอำนาจ วรพงศธร เป็นต้น

3) องค์กรพัฒนาเอกชน

องค์กรพัฒนาเอกชนในจังหวัดอุบลราชธานีที่ประกอบไปด้วยนักวิชาการ แพทย์ และชาวบ้าน เริ่มมีบทบาทเกี่ยวข้องกับงานแห่เทียนพรรษาเมื่อประมาณ 3 ปีที่ผ่านมา จากกรณีกระแสคัดค้านการก่อสร้างเทียนพรรษาเฉลิมพระเกียรติ ณ บริเวณทุ่งศรีเมือง เนื่องจากองค์กรพัฒนาเอกชนเห็นว่าการแห่เทียนพรรษามีความเป็นธุรกิจมากเกินไป การทำเทียนเฉลิมพระเกียรติจึงก่อให้เกิดประโยชน์ทางธุรกิจมากกว่า (นิรันดร์ พิทักษ์วัชระ, สัมภาษณ์) ด้วยเหตุนี้องค์กรพัฒนาเอกชนจึงเรียกร้องให้ยกเลิกการก่อสร้างเทียนพรรษาเฉลิมพระเกียรติ โดยจัดกิจกรรมต่างๆ อาทิ การออกแบบสำรวจกับประชาชน การจัดสัมมนา การออกรายการโทรทัศน์ (รายการลานบ้านลานเมือง ช่อง 9 อ.ส.ม.ท.) เป็นต้น อย่างไรก็ตามบทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนเกี่ยวกับงานแห่เทียนพรรษาได้เจือจางลงในปีต่อมา

4) นักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยว เป็นกลุ่มที่มีบทบาทในการจัดงานแห่เทียนพรรษามากที่สุดอีกกลุ่มหนึ่ง เนื่องจากงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีปัจจุบันกลายเป็นประเพณีที่นิยมในการท่องเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานี ทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ ความต้องการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศนี้เองจึงกลายเป็นสิ่งหนึ่งที่กำหนดรูปแบบการแสดง การจัดขบวนแห่ ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ในงานแห่เทียนพรรษานั้นเอง จำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวเฉพาะงานแห่เทียนพรรษามิว่าไม่สามารถคาดคะเนถึงจำนวนและภูมิถิ่นานของนักท่องเที่ยว

เที่ยวได้เนื่องจากหน่วยงานราชการในจังหวัดอุบลราชธานีแม้แต่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเองมิได้มีข้อมูลส่วนนี้ ทว่าเมื่อพิจารณาข้อมูลการจองโรงแรมจนเกือบเต็มในเขตอำเภอเมืองที่มีจำนวนกว่า 1,300 ห้องแล้ว นับได้ว่ามีจำนวนมากและคาดว่าจะมีอัตรานักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นในแต่ละปีอีกด้วย

6.3.3.4 หน่วยงานอื่นๆ

1) วัดและชาวคุ้มวัด

วัดและชาวคุ้มวัดเป็นหน่วยงานอิสระซึ่งประกอบไปด้วยความสัมพันธ์ระหว่างวัดซึ่งหมายถึง มัคทายก พระสงฆ์และสามเณรในวัด กับชาวบ้านคุ้มวัดที่มีความเลื่อมใสศรัทธาต่อวัดนั้นๆ โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยอยู่ในละแวกใกล้เคียงกับวัดก็ได้ ล้วนมีความสำคัญต่อการจัดงานแห่เทียนพรรษาอย่างยิ่ง เนื่องจากชาวคุ้มวัดเป็นกำลังสำคัญทั้งด้านกำลังเงินที่จะบริจาคให้กับวัดเพื่อจัดทำเทียนพรรษา และด้านกำลังแรงงานในการเป็นช่างทำเทียนพรรษาหรือลูกมือช่างทำเทียนพรรษา

เมื่อถึงเทศกาลเข้าพรรษาหลายวัดจะมีการทำหนังสือขอรับบริจาคเงินไปตามบ้านและร้านค้าเพื่อนำมาซื้อวัสดุในการทำเทียนพรรษา อาทิ ขี้ผึ้ง ดอกไม้ ตลอดจนเป็นค่าแรงและค่าอาหารให้กับช่างและลูกมือของช่าง แม้ว่าทุกคุ้มวัดที่มีการทำเทียนพรรษาจะได้รับเงินช่วยเหลือจากเทศบาลนครอุบลราชธานีเป็นค่าทำเทียนพรรษาที่ส่งเข้าประกวดวัดละประมาณ 25,000 บาท ซึ่งจ่ายเป็นงวด งวดละ 10,000 บาท และ 5,000 บาท พร้อมกับการตรวจสอบความเรียบร้อยของต้นเทียนพรรษามาตามลำดับแล้วก็ตาม แต่ก็ยังไม่เป็นเงินจำนวนมากพอที่จะทำเทียนซึ่งต้องใช้เงินตั้งแต่ 100,000 บาท เป็นต้นไปนั่นเอง อย่างไรก็ตาม ไรก็ดีในอดีตมีบางวัดที่หวังเงินช่วยเหลือค่าทำเทียนพรรษาของเทศบาลนครอุบลราชธานี จึงได้คิดวิธีการนำเทียนพรรษาซึ่งทำไว้ในปีที่แล้วมาตกแต่งเพิ่มเติมเล็กน้อย แล้วส่งเข้าประกวดโดยไม่หวังรางวัลใดๆ ซึ่งเป็นการลดค่าใช้จ่ายลงมาก แต่ได้เงินช่วยเหลือซึ่งยังเหลือเก็บไว้ใช้ในกิจการอื่นๆ ของวัดเป็นจำนวนมากเช่นกัน (เสรี ทองเลิศ, สัมภาษณ์)

บางวัดได้รับรางวัลจากการประกวดเทียนพรรษา จะนำเทียนพรรษากลับมาที่วัด โดยจัดเป็นงานฉลองเทียนพรรษาของวัด พร้อมกับมีการแจกเกียรติบัตรแก่ชาวคุ้มวัดที่บริจาคเงินทำ

เทียนพรรษาอีกด้วย ทั้งนี้ผู้ร่วมงานฉลองเทียนพรรษาที่ได้รับรางวัลของแต่ละคุ้มวัดจะมีชาวคุ้มวัดมาชื่นชมยินดีกับช่างทำเทียนพรรษาและมาร่วมงานเป็นจำนวนมาก

อย่างไรก็ดีในส่วนบทบาทของวัดและชาวคุ้มวัดต่อการจัดงานแห่เทียนพรรษานั้น หากพิจารณาในส่วนคณะกรรมการจัดงานแล้วจะพบว่าวัดและชาวคุ้มวัดกลับไม่มีส่วนในการจัดงานแห่เทียนพรรษาแต่อย่างใด บทบาทที่มีต่องานแห่เทียนพรรษามากที่สุดจึงเป็นเพียงการทำเทียนพรรษาและการเป็นศูนย์กลางของชาวคุ้มวัดในการทำเทียนพรรษาเท่านั้น

6.4 ต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ

6.4.1 แบบแผนพฤติกรรมในงานแห่เทียนพรรษา

6.4.1.1 แบบแผนพฤติกรรมในอดีต

งานบุญเดือนแปด หรืองานบุญเข้าพรรษา เป็นหนึ่งในฮีตสิบสองซึ่งนับเป็นจารีตที่ชาวอีสานต้องยึดถือปฏิบัติ เดือนหนึ่งใน 12 เดือน ของทุกปี และถือเป็นจรรยาของสังคม ซึ่งถ้าฝ่าฝืนจะถือเป็นความผิดโดยการตั้งข้อรังเกียจและไม่มีใครคบค้าสมาคม

งานบุญเดือนแปดในอดีตจัดขึ้นในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 โดยถือว่าเป็นงานบุญว่าเป็นประเพณีทางศาสนาพุทธที่มีข้อปฏิบัติคล้ายคลึงกับภาคอื่นๆ ในประเทศไทย อาทิการทำบุญตักบาตร ถวายภัตตาหาร การหล่อเทียนใหญ่แล้วนำไปถวายพระสงฆ์เก็บไว้ตลอดพรรษา การถวายผ้าอาบน้ำฝน การถือศีล 5 หรือศีล 8 ตลอดช่วงเข้าพรรษา ตลอดจนการฟังธรรมเทศนา อย่างไรก็ตามการที่ความเชื่อในเรื่องการทำบุญตามฮีตสิบสองกองสิบสี่ของชาวอีสานได้ส่งผลให้งานแห่เทียนพรรษามีความโดดเด่นมากกว่าภาคอื่นๆ เนื่องจากชาวอีสานมีทัศนคติว่าการทำบุญจะก่อให้เกิดผลต่างๆ ได้แก่ การตอบสนองฐานะทางเศรษฐกิจ ตามเชื่อว่าหากทำบุญตามฮีตสิบสองกองสิบสี่แล้วจะส่งผลให้ตนเองและครอบครัวมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้น การตอบสนองทางสังคมที่เชื่อว่าการทำบุญตามฮีตสิบสองกองสิบสี่เป็นส่วนหนึ่งในการเชื่อมความสัมพันธ์ทางสังคม โดยถือว่าตนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในหมู่บ้านหรือชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ ดังนั้นการทำบุญจึงเป็นการแสดงออกประการหนึ่งของการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อหมู่บ้านหรือชุมชนของตน นอกจากนี้ทัศนคติของชาวอีสานต่อการทำบุญก่อให้เกิดความสุขทางใจ และเพื่อสนับสนุนให้มีกำลังใจในการดำรงชีวิต ทั้งในชาตินี้และชาติต่อไป

ตลอดจนยังส่งผลให้ไปเกิดในสวรรค์อีกด้วย (อนุฎล กลังบุญครอง และพละ เขาวรัตน์, 2531:41-46) ดังนั้นฮีดลีสองคองสิบสี่จึงมีอิทธิพลที่ทำให้ชาวอีสาน โดยเฉพาะชาวอุบลราชธานีให้ทำบุญตาม ประเพณีทั้ง 12 เดือนที่กำหนด ซึ่งงานบุญเดือนแปด หรืองานบุญเข้าพรรษาได้ถูกจัดอยู่ในนั้นนั่นเอง

6.4.1.2 แบบแผนพฤติกรรมในปัจจุบัน

1) หลักเกณฑ์การประกวดต้นเทียนพรรษา

หลักเกณฑ์การประกวดและการให้คะแนนต้นเทียนพรรษามีความสำคัญต่อ งานแห่เทียนพรรษาในฐานะกิจกรรมหลักของงาน ดังนั้นจึงประกอบไปด้วยรายละเอียดต่างๆ นับตั้งแต่หลักเกณฑ์การประกวดต้นเทียนพรรษาดังนี้ (รุ่งฤทธิ์ มกรพงษ์ (ประกาศจังหวัดอุบลราชธานี, 19 มิถุนายน 2543)

- 1)) ต้นเทียนที่ส่งเข้าประกวดจะส่งประกวดได้เพียงประเภทเดียว
- 2)) การพิจารณาประเภทของต้นเทียน พิจารณาที่ลำต้นและส่วนประกอบว่าเป็นประเภทแกะสลักหรือติดพิมพ์
- 3)) ต้นเทียนจะต้องมีไส้เทียนและมีฐาน
- 4)) ขนาดต้นเทียนต้องมีความสูงตั้งแต่ 2 เมตรขึ้นไป แต่ไม่เกิน 3 เมตร เมื่อวัดจากฐานถึงยอดต้นเทียนต้องมีขนาดของเส้นผ่าศูนย์กลางไม่ต่ำกว่า 30 เมตร
- 5)) ขนาดฐานของต้นเทียนวัดจากส่วนที่แคบที่สุดต้องไม่น้อยกว่า 1 เมตร
- 6)) ฐานของต้นเทียนและองค์ประกอบของต้นเทียนจะต้องตกแต่งให้เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น และเอกลักษณ์ของเมืองอุบลราชธานี
- 7)) แท่นรองรับองค์ประกอบของต้นเทียนต้องมีพื้นที่ไม่น้อยกว่า 10 ตารางเมตร

- 8)) คຸ້ມວັດທີ່ສົ່ງດັນເຫີນເຂົ້າປະກວດຈະຕ້ອງຈັດທຳຄຳບຣາຍດັນເຫີນລະອຽດປະກອບໃຫ້ຈັດເຈນສົ່ງໃຫ້ຄະນະການຮັບສັກຮ ກາຍໃນວັນເວລາທີ່ກຳນົດ
- 9)) ໃຫ້ຄຸ້ມວັດທີ່ສົ່ງດັນເຫີນພຣາເຂົ້າປະກວດທຸກດັນ ທຸກປະເພດ ນຳດັນເຫີນໄປສະແດງທີ່ບຣົວເຈດຈຳນວນວັນ ເວລາ ແລະ ສະຖານທີ່ຜັ່ງທາງຈັງຫວັດ ອຸບຣາຮາຮານີກຳນົດໃນແຕ່ລະປີ

2) หลักเกณฑ์การประกวดธิดาเทียนพรรษา

ในการประกวดธิดาเทียนพรรษา ซึ่งถือเป็นกิจกรรมหลักที่จัดขึ้นในงานแห่เทียนพรรษาในปัจจุบันเป็นประจำทุกปี ทั้งนี้มีการกำหนดคุณสมบัติผู้เข้าประกวดธิดาเทียนพรรษา คือต้องมีอายุประมาณ 16-25 ปี และเป็นผู้มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี โดยการรับสมัครจะเปิดรับสมัครก่อนเริ่มงานประมาณ 20 วัน ทั้งนี้มีการบังคับให้ผู้เข้าประกวดจะต้องแต่งกายชุดไทยอีสานอีกด้วย

6.4.2 ภูมิปัญญาในการทำเทียนพรรษา

6.4.2.1 ความเชื่อในการทำเทียนและถวายเทียนพรรษา

1) เกี่ยวกับการถวายจีฬังเป็นพุทธบูชา

ในภาคอีสานมีคติความเชื่อเกี่ยวกับการถวายจีฬังเป็นพุทธบูชาซึ่งมีรายละเอียดว่าเป็นเกร็ดในพุทธประวัติที่ปรากฏในพระธรรมปัทมกถาแปล ภาค 1 โดยกล่าวถึงการที่พญาลิงได้ห้กรวงฝังบอนต้นไม้ถวายพระพุทธรเจ้าขณะประทับอยู่ ณ ป่าเรไรนกาล (หรือป่ารักจิตวัน) เมืองโกสัมพี และด้วยอาณิสต์จากการถวายนรวงฝังบองกล่าว เมื่อพญาลิงเสียชีวิตจากการกระโดดโลดเต้นบนกิ่งไม้เนื่องจากความดีใจที่พระพุทธรเจ้าเสวยรวงฝังบองซึ่งคนนำมาถวายจึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ พร้อมด้วยทิพยสมบัติต่างๆ เป็นเหตุให้ชาวบ้านริเริ่มถวายนรวงฝังบองและพัฒนาไปสู่การถวายจีฬังเพื่อเป็นพุทธบูชา ซึ่งในที่สุดกลายมาเป็นการใช้จีฬังเพื่อหล่อเทียนพรรษานั้น (รายละเอียดดูได้จากหัวข้อ 5.1.2) จากคำบอกเล่าของคนเฒ่าคนแก่ที่มีส่วนร่วมในงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีมาโดยตลอดส่วนหนึ่งมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องเล่านี้ (ประดับ ก้อนแก้ว และ

มนัส สุขสาย,สัมภาษณ์) โดยขยายความเพิ่มเติมจนทำให้ทราบว่าแท้จริงความเชื่อดังกล่าวเป็นความเชื่อของชาวอุบลราชธานีโดยเฉพาะ กระทั่งเมื่อเกิดการแพร่กระจายไปตามคำบอกเล่าแบบปากต่อปากตลอดจนการลงเป็นบทความต่างๆ จึงดูประหนึ่งเป็นคติความเชื่อของชาวอีสาน ขณะที่คนเฒ่าคนแก่อีกกลุ่มหนึ่งและพระสงฆ์ที่มีความรู้สายปรีชาตรมให้ความเห็นว่าคติความเชื่อดังกล่าวเป็นเพียงเกร็ดของพุทธประวัติส่วนหนึ่งของพระพุทธเจ้าที่ทรงสอนศาสนิกชนของพระองค์ ขณะที่คนในชั้นหลังได้จับเอาตอนใดตอนหนึ่งมาเป็นความเชื่อ ซึ่งแท้จริงแล้วก็ไม่สามารถยืนยันถึงความเชื่อที่แท้จริงได้ (ยัง กุณอก และพระมหาศรีพร วรวิญญู,สัมภาษณ์)

2) ความเชื่อเกี่ยวกับการให้แสงสว่างเป็นทาน

คติความเชื่อในเรื่องอานิสงส์ของการให้แสงสว่างเป็นทานนั้น คล้ายคลึงกับคติความเชื่อในเรื่องการถวายรวงผึ้งเป็นพุทธบูชา อย่างไรก็ตามก็ศึกษาไม่สามารถสืบค้นถึงต้นตอของเรื่องเล่านี้ดังเช่นเกร็ดพุทธประวัติที่กล่าวถึงอานิสงส์ของการถวายรวงผึ้งได้ หากทราบแต่เพียงคำบอกเล่าจากปากต่อปากเท่านั้น คติความเชื่อในเรื่องการให้แสงสว่างเป็นทานนี้นับเป็นองค์ประกอบหนึ่งของคติความเชื่อเกี่ยวกับงานแห่เทียนพรรษาที่อย่างน้อยที่สุดน่าจะมีเค้ามูลที่ให้อาภาพของความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อที่ส่งผลให้เกิดการถวายเทียนพรรษา ที่พร้อมไปด้วยการถวายขี้ผึ้งที่มาจากรวงผึ้งและการถวายแสงสว่างอันเกิดมาจากเทียนนั่นเอง คติความเชื่อนี้เริ่มต้นมาจากอานิสงส์ของพระอนุรุทธได้ให้แสงสว่างเป็นทานในอดีตชาติ ที่ส่งผลให้ในชาติปัจจุบันพระอนุรุทธมีปัญญาหลักแหลม กระทั่งกลายเป็นความเชื่อซึ่งทำให้พุทธศาสนิกชนชาวอีสาน โดยเฉพาะชาวอุบลราชธานีนิยมถวายประทีปหรือเทียนแด่พระสงฆ์ เนื่องจากความคาดหวังอานิสงส์ทำให้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด ดังเช่นพระอนุรุทธนั่นเอง (รายละเอียดดูได้จากหัวข้อ 5.1.2) ภายหลังความเชื่อในการถวายแสงสว่างได้ถูกนำมาเป็นส่วนหนึ่งของคติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการถวายเทียนพรรษาของชาวจังหวัดอุบลราชธานีอีกด้วย

6.4.2.2 ความคิดและจินตนาการในงานแห่เทียนพรรษา

ความคิดและจินตนาการในงานแห่เทียนพรรษาที่โดดเด่นที่สุดอาจพิจารณาได้จากลวดลายบนเทียนพรรษาและองค์ประกอบของเทียนพรรษาซึ่งได้รับอิทธิพลจากศาสนาพุทธเช่นวัฒนธรรมของชาวอุบลราชธานีด้านอื่นๆ ที่ได้รับอิทธิพลศาสนาพุทธเช่นเดียวกัน ผสมกับการผสมผสานศิลปกรรมของราชสำนักกรุงเทพฯ และราชสำนักล้านช้างซึ่งเป็นเขตรอยต่อทางวัฒนธรรม

ธรรมระหว่างกัน ยกตัวอย่างกรณีหอไตรกลางน้ำวัดทุ่งศรีเมืองที่เป็นศิลปะผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมต่างถิ่นทั้งราชสำนักกรุงเทพฯ ล้านช้าง และพม่า ได้อย่างลงตัวภายใต้เงื่อนไขการเกิดขึ้นเพื่อเป็นพุทธบูชานั่นเอง ดังนั้นการออกแบบลวดลายบนเทียนพรรษาทั้งประเภทคิดพิมพ์และประเภทแกะสลักส่วนมากจึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับพุทธประวัติ หรือชาดก ซึ่งเป็นสิทธิของช่างแต่ละคนจะเป็นผู้คิดค้นและร่างลวดลายขึ้น แล้วจึงค่อยนำเสนอชาวคุ้มวัดซึ่งโดยมากจะเป็นพระสงฆ์หรือทายาททายิกาเป็นผู้แทนพิจารณาเพิ่มเติมลวดลายซึ่งโดยมากมักจะได้รับความเห็นชอบจากชาวคุ้มวัด แนวคิดอันเป็นอิสระในการออกแบบนี้เอง พบว่าในบางปีที่เป็นมีเหตุการณ์สำคัญช่างทำเทียนพรรษาอาจออกแบบลวดลายให้ตรงกับกรณีฉลองในปีนั้นๆ ด้วย ดังเช่น ในปี พ.ศ. 2543 อันเป็นปีที่องค์การสหประชาชาติได้ยกย่องให้วันวิสาขบูชาเป็นวันสำคัญสากลของโลก บางคุ้มวัดจึงออกแบบลวดลายที่เกี่ยวข้องกับวันวิสาขบูชา ซึ่งได้แก่ พุทธประวัติตอนประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานบนรถขบวนแห่คันเดียวกันนั่นเอง (สมคิด สอนอาจ, สัมภาษณ์) อย่างไรก็ตามในบางปีมีหน่วยงานราชการซึ่งกล่าวกันว่าได้แก่จังหวัดอุบลราชธานีเป็นผู้กำหนดแนวคิดหรือเนื้อเรื่องเพื่อผูกเรื่องเป็นองค์ประกอบและลวดลายของเทียนพรรษาเองอีกด้วย อาทิ การออกแบบลวดลายที่ช่างได้ทำลงบนเทียนพรรษาและองค์ประกอบของเทียนพรรษาเพื่อเฉลิมฉลองวโรกาสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระชนมายุ 6 รอบ ที่มีทั้งพระบรมรูป พระราชลัญจกรประจำรัชกาล พญาครุฑซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนพระองค์พระมหากษัตริย์ และชาดกเรื่องพระมหาชนกซึ่งเป็นที่นิยมเนื่องจากเป็นบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (พระส่นัน ปัญญาคุณโน, สัมภาษณ์; สุวัฒน์ สุทธิประภา, สัมภาษณ์) เป็นต้น

6.4.2.3 ความรู้ในการหล่อเทียนพรรษาและองค์ประกอบเทียนพรรษา

การหล่อเทียนตลอดจนการจัดทำลวดลายของเทียนพรรษาทั้งประเภทคิดพิมพ์และประเภทแกะสลักนับเป็นภูมิปัญญาอย่างหนึ่งของชาวจังหวัดอุบลราชธานีที่มีต่องานแห่เทียนพรรษา ซึ่งแสดงออกผ่านกรรมวิธีหล่อเทียนพรรษาซึ่งมีความละเอียดซับซ้อนทั้งความเหมือนและความแตกต่างของกรรมวิธีการผลิต ดังจะเห็นได้จากกรรมวิธีดังต่อไปนี้ (สมชัย เจียรสกุล, 2534: 71-90; ประดับ ก้อนแก้ว, 2531: 51-86; ประดับ ก้อนแก้ว, สัมภาษณ์; อุดสาห์ จันทรวิจิตร, สัมภาษณ์)

1) อุปกรณ์ในการทำเทียนและองค์ประกอบของเทียนพรรษา

1)) **ขี้ผึ้ง** การหล่อเทียนพรรษาทุกประเภทจะต้องใช้ขี้ผึ้งซึ่งอาจจะเป็นขี้ผึ้งแท่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติมีกลิ่นหอมและมีความเหนียว หรือขี้ผึ้งวิทยาศาสตร์ ซึ่งทำจากไฮสตีร์พาราฟิน หรือผลิตภัณฑ์จากปิโตรเลียม ทั้งนี้ส่วนมากนิยมใช้ขี้ผึ้งวิทยาศาสตร์หล่อต้นเทียน เนื่องจากมีราคาถูกและมีสีที่พอเหมาะ ขณะที่ขี้ผึ้งธรรมชาติจะใช้กับการตีพิมพ์

2)) **ใจฝ้ายเพื่อใช้ทำไส้เทียน** ความยาวตามแต่ขนาดของต้นเทียน หรือการออกแบบ และตามความจำเป็นที่ใช้

3)) **เตาอังโล่พร้อมถ่านไม้** ประมาณ 4-5 เตา และควรมีขนาดที่รับน้ำหนักปีบสำหรับต้มขี้ผึ้ง

4)) **ขามอ่างขนาดใหญ่หรือโอ่งเคลือบ** เพื่อใช้ในการพักขี้ผึ้งที่หลอมละลายแล้ว เพื่อให้ขี้ผึ้งมีสีเท่ากันตลอดจนเพื่อรอให้ได้ความร้อนที่พอเหมาะแก่การหล่อต้นเทียน

5)) **ปีบสังกะสี** เปิดฝาและตีไม้ระแนงขนาดด้านบนเพื่อใช้ยึดจับปีบ ในการเทหล่อต้นเทียนและหุ่นประกอบ

6)) **กระบวยหรือกระป๋องที่มีด้ามจับ** เพื่อใช้ในการตักขี้ผึ้งซึ่งละลายเพื่อเทลงกระบวยพิมพ์เทียน

7)) **ผ้ามุ้ง ผ้าขาวบาง หรือตาข่ายที่มีตาถี่** เพื่อใช้กรองฝุ่นละอองหรือเศษวัสดุต่างๆ ออกจากขี้ผึ้งที่หลอมละลายก่อนเทลงสู่กระบวยพิมพ์เทียน

8)) **สังกะสีแผ่นเรียบชนิดหนา** ขนาดกว้าง 60 เซนติเมตร ยาว 150 เซนติเมตร ขมวดเป็นทรงกระบวยที่มีเส้นผ่าศูนย์กลางของฐานประมาณ 35 นิ้ว และเส้นผ่าศูนย์กลางส่วนยอดประมาณ 34 นิ้ว นอกจากนี้บางแห่งจะมีการทำขอดเทียนต่างหากโดยนำสังกะสีแผ่นเรียบชนิดหนาอีก 1 แผ่น ที่มีขนาดกว้าง 60 เซนติเมตร และยาว 1 ฟุตมาขมวดเป็นขอดอีกด้วย

9)) **ไม้เนื้อแข็ง** ขนาด 4 X 4 นิ้ว ยาวประมาณ 3 เมตร มีเส้นผ่าศูนย์กลางของไม้ประมาณ 10-15 เซนติเมตร กลึงหัวให้มีความกลมพอสมควร เพื่อใช้เป็นแกนของลำเทียน โดยใช้เป็นแกนจริงๆประมาณ 2 เมตร ที่เหลือเอาไว้ติดกับฐานของต้นเทียนเมื่อหล่อเสร็จ

10)) **ไม้เนื้อแข็งหรือเหล็กและลวด** เพื่อนำมาดัดเป็นแกนขององค์ประกอบเทียนพรรษา โดยมีขนาดตามแต่ลวดลายที่กำหนด

11)) **กากมะพร้าวและปูนปลาสเตอร์** เพื่อนำมาเป็นส่วนประกอบของการทำองค์ประกอบเทียนพรรษา โดยการนำกากมะพร้าวมาคั้นกับแกนไม้หรือเหล็กด้วยลวดแล้วพอกปูนปลาสเตอร์ทับอีกชั้นหนึ่ง ก่อนที่จะนำขี้ผึ้งแผ่นมาปิดทับแล้วจึงแกะสลักหรือตีพิมพ์ต่อไป

12)) แบบพิมพ์หินอ่อนสลักลวดลายต่างๆ ซึ่งแกะสลักเป็นลวดลายดอกเล็กๆ ต่างๆ กัน อาทิ กระดัง ใบเทศ หรือก้านขดและกนกเปลว เป็นต้น เพื่อใช้ทำดอกผึ้งจากขี้ผึ้งแท้สำหรับเทียนประเภทติดพิมพ์

13)) แบบพิมพ์ปูนปลาสเตอร์ ซึ่งทำเป็นลวดลายต่างๆ แต่มีขนาดใหญ่เพื่อเทขี้ผึ้งลงไปแล้วแกะออกมาเป็นลวดลายโดยไม่ต้องแกะสลัก ซึ่งใช้กับเทียนประเภทแกะสลัก

14)) แบบพิมพ์ (โสมหล่อ) สังกะสีแผ่นเรียบ สำหรับหล่อเทียนแผ่นเพื่อติดกับหุ่นในองค์ประกอบเทียนพรรษา

2)) การหล่อเทียนและองค์ประกอบเทียนพรรษา

ภูมิปัญญาของการหล่อเทียนพรรษาสะท้อนออกมาจากการหล่อเทียนในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ การหล่อต้นเทียนในราง ซึ่งเกิดขึ้นประมาณพุทธศตวรรษที่ 2470 โดยการแกะรางไม้จากต้นไม้มาก่อใหญ่ แล้วเทขี้ผึ้งหลอมละลายลงในรางไม้ทั้ง 2 อัน โดยอันใดอันหนึ่งใส่ไส้เทียนเอาไว้ เมื่อขี้ผึ้งหลอมละลายในรางไม้ทั้ง 2 เริ่มแข็งตัวจึงนำมาประกบกัน พร้อมกับตกแต่งฐานและผิวรอบนอกให้เรียบร้อยเป็นอันสมบูรณ์

การหล่อเทียนพรรษาโดยใช้กาบของต้นกล้วยมามัดรวมกันเป็นรูปทรงกระบอก จากนั้นใส่ไส้เทียนพร้อมกับเทขี้ผึ้งหลอมละลายลงในกระบอกกาบกล้วยจนเต็ม และหากมีรอยร้าวซึมด้านข้างของกาบกลวไให้นากาบกล้วยอีกใบมามัดประกบปิดรอยร่ววนั้น เมื่อขี้ผึ้งแข็งดีแล้วจึงแกะกาบกล้วยออกแล้วตกแต่งให้สวยงาม จนกลายเป็นเทียนพรรษาที่สามารถนำไปถวายวัดได้

นอกจากนี้ยังมีการหล่อเทียนพรรษาจากกระบอกไม้ไผ่ หรือต้นมะละกอ โดยคัดเลือกส่วนที่ตรงของลำต้นมากที่สุดมาเป็นแบบพิมพ์แล้วผ่านกรรมวิธีเช่นเดียวกับการหล่อเทียนด้วยกาบของต้นกล้วยจำสำเร้นั้นเอง

การหล่อเทียนด้วยแม่พิมพ์สังกะสี เป็นการหล่อเทียนที่ได้รับความนิยมที่สุด เริ่มขึ้นในช่วงพุทธศตวรรษที่ 2500 โดยการทำแกนต้นเทียนและพิมพ์สังกะสี ได้แก่ การนำไม้เนื้อแข็งมาเหลาทำเป็นแกนต้นเทียนและตั้งลงบนฐานซึ่งบางแห่งใช้วิธีขุดหลุมฝังลงดินโดยให้แกนโผล่ออกจากฐานประมาณ 1-2 เมตร แล้วใช้ไม้ยึดแกนให้ตั้งฉากไม่เอียงไปด้านใดด้านหนึ่ง จากนั้น

ใช้สังกะสีแผ่นเรียบขนาดใหญ่มาขมวดปลายทั้งสองให้เป็นวงกลมมีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 35 นิ้ว โดยมีการหลอมขี้ผึ้งให้ละลายด้วยความร้อนในปื๊บที่เตรียมไว้ พร้อมกับเทขี้ผึ้งเหลวกรองผ่านผ้าขาวบางบนโอ่งเพื่อพักน้ำขี้ผึ้งก่อนที่จะเทลงพิมพ์สังกะสี ซึ่งความร้อนที่พอเหมาะต่อการหล่อเทียนสามารถวัดได้จากความหนาของน้ำขี้ผึ้งที่จับตัวแข็งเป็นฝาประมาณ 1 นิ้วนั่นเอง นอกจากนี้การเทน้ำขี้ผึ้งลงบนพิมพ์สังกะสียังมีวิธีการที่สำคัญคือการเตรียมน้ำขี้ผึ้งให้พอเหมาะกับแบบพิมพ์ที่เตรียมไว้ เพราะหากน้ำขี้ผึ้งไม่พอกับแบบพิมพ์และต้องเติมขี้ผึ้งใหม่จะทำให้ขี้ผึ้งแห้งไม่เท่ากันและกลายเป็นเทียนที่ไม่สวย อีกทั้งการเทน้ำขี้ผึ้งลงในพิมพ์ต้องใช้ภาชนะตัก ไม่ควรยกเททั้งปื๊บเพราะจะทำให้เกิดฟองอากาศซึ่งเป็นปัญหาต่อการแกะสลักเทียน ตลอดจนการยกเทครั้งเดียวอาจทำให้สังกะสีทนความร้อนไม่ทันและอาจแตกกลางคันได้

เวลาที่ช่างหล่อเทียนพรรษาเชื่อว่าจะทำให้เทียนมีสีส้มสวยงามได้แก่เวลา 5.30 น. หรือ 19.00 น. อย่างไรก็ตามเมื่อเทน้ำขี้ผึ้งลงบนพิมพ์สังกะสีเป็นที่เรียบร้อยแล้วจะมีการตรวจสอบสภาพพิมพ์ว่ามีรอยฉีกขาดหรือไม่ นอกจากนี้ยังต้องตรวจสอบการยุบตัวของขี้ผึ้ง และเติมน้ำขี้ผึ้งลงไปให้เต็มพิมพ์ จากนั้นทิ้งพิมพ์ไว้ประมาณ 3 – 4 วันน้ำขี้ผึ้งจะแข็งตัว ซึ่งมีวิธีการที่ช่วยเร่งให้น้ำขี้ผึ้งแข็งตัวได้เร็วขึ้นโดยการนำผ้าชุบน้ำพันรอบพิมพ์ และเติมน้ำส้มอมมิให้ผ้าที่พันไว้แห้ง ซึ่งทำให้น้ำขี้ผึ้งแข็งตัวเป็นเทียนเร็วขึ้นกว่าปกติประมาณ 1 วัน

เมื่อขี้ผึ้งแข็งตัวเป็นเทียนดีแล้วจะมีการถอดพิมพ์ออก โดยการเลาะตะเข็บของพิมพ์สังกะสี จากนั้นนำเทียนที่ได้ไปกลิ้งเพื่อให้ผิวของต้นเทียนมีความกลมเนียน ตลอดจนสามารถวางลงกลางลงบนเทียนได้สะดวก ซึ่งโดยมากแล้วในประเภทแกะสลักนั้น ช่างทำเทียนจะใช้กบไสไม้เป็นเครื่องมือการกลิ้งเพื่อให้ได้โครงสร้างภายนอกที่ต้องการ ขณะที่ประเภทติดพิมพ์จะกลิ้งเพื่อให้เทียนมีขนาดเล็กลงเพื่อเวลาติดพิมพ์จะทำให้เทียนมีขนาดเท่าเดิมนั่นเอง

นอกจากจะเป็นภูมิปัญญาในการหล่อต้นเทียนพรรษาแล้ว ยังมีภูมิปัญญาของการทำดอกกลายสำหรับเทียนพรรษาประเภทติดพิมพ์ โดยการนำขี้ผึ้งแท่งที่ผ่านความร้อนจากการนั่งจนละลาย แล้วกรองเศษผงด้วยผ้าขาวบางอีกครั้ง ทิ้งน้ำขี้ผึ้งแท่งไว้ประมาณ 10 นาทีจึงนำมาวัดให้เข้ากัน จากนั้นนำน้ำมันพืชทาลงที่พิมพ์หินอ่อนเพื่อมิให้ขี้ผึ้งติดพิมพ์ และนำขี้ผึ้งแท่งที่ผ่านการวัดแล้วใส่ในพิมพ์หินอ่อน ใช้ขวดยกลิ้งทับขี้ผึ้งในพิมพ์ให้แน่น พร้อมกับชะโลมด้วยน้ำสบู่หรือน้ำ

³ วิธีการนี้ทำได้โดยนำขี้ผึ้งแท่งซึ่งโดยมากมักมีขนาดใหญ่มาหั่นให้เป็นก้อนเล็กๆ จากนั้นจึงนำไปวางบนกะละมังขนาดเล็กที่ซ้อนกะละมังขนาดใหญ่ซึ่งใส่น้ำเอาไว้ แล้วยกขึ้นตั้งไฟให้ขี้ผึ้งละลายจากความร้อนของน้ำที่เดือดภายนอก

ละลายผงซักฟอกเพื่อให้ขี้ผึ้งแข็งตัวเร็วขึ้น แล้วจึงลอกขี้ผึ้งออกจากพิมพ์นำไปวางบนกระจกหรือแผ่นไม้ที่เรียบเพื่อผึ้งเคลให้แห้งสนิท จากนั้นจะมีการตกแต่งดอกผึ้งให้สวยงามพร้อมที่จะติดต้นเทียน และเมื่อจะติดดอกผึ้งจึงนำดอกผึ้งไปผ่านความร้อนให้อ่อนตัวแล้วจึงนำไปติดต้นเทียนตามลวดลายที่ช่างทำเทียนออกแบบไว้

สำหรับเทียนพรรษาประเภทแกะสลักนั้นภายหลังการออกแบบลวดลายบนกระดาษแล้ว จึงมีการแกะสลักเป็นลวดลายซึ่งการที่จะมีลวดลายที่สอดคล้องกันตลอดจนมีความหยاب/ละเอียด หรืองดงามเป็นเงาและอ่อนช้อยอย่างไ่นั้น ขึ้นอยู่กับทักษะของช่างทำเทียน ซึ่งเป็นความสามารถพิเศษของช่างแต่ละคนอีกด้วย

นอกจากนี้ องค์ประกอบของเทียนพรรษาทั้งที่เป็นประเภทติดพิมพ์หรือประเภทแกะสลักจะมีการจัดทำโดยการขึ้นโครงด้วยเหล็กและลวดมัดรวมกับก้ามมะพร้าวหรือฟางเพื่อให้ได้หุ่นขององค์ประกอบตามแบบที่ต้องการ จากนั้นจึงนำปูนปลาสเตอร์มาพอกตามหุ่นก้ามมะพร้าวหรือฟางที่ได้ แล้วจึงทิ้งไว้ให้ปูนแห้ง ในระหว่างการรอให้ปูนแห้งนั้น นำมะขามเปียกที่เจือน้ำเล็กน้อยทาลงแบบพิมพ์ซึ่งทำจากสังกะสีแผ่นราบเพื่อให้เทียนแผ่นเกิดความมันเงาสวยงามหลังจากที่ทาน้ำมะขามเปียกเป็นที่เรียบร้อยแล้วจึงเก็บเศษมะขามเปียกให้หมดแล้วนำขี้ผึ้งที่ผ่านการกรองด้วยผ้าขาวบางแล้วเทลงในแบบพิมพ์ โดยต้องเกลี่ยให้ขี้ผึ้งมีความหนาเท่ากันทั้งแผ่น หลังจากนำขี้ผึ้งเริ่มแข็งตัวแล้วจึงนำแบบพิมพ์เทียนแผ่นลงแช่น้ำเพื่อให้เทียนแผ่นล่อนออกจากแบบพิมพ์ แล้วจึงนำเทียนแผ่นไปติดหุ่นซึ่งทำจากปูนปลาสเตอร์ด้วยความร้อน ทั้งนี้เทียนพรรษาประเภทติดพิมพ์เมื่อติดเทียนแผ่นบนหุ่นปูนปลาสเตอร์ให้ได้ตามต้องการแล้วจะนำหุ่นไปพ่นสีแล้วติดดอกผึ้งตามแบบที่ต้องการอีกครั้ง ขณะที่เทียนพรรษาแบบแกะสลักนอกจากจะทำเทียนแผ่นแล้วบางครั้งหากมีลวดลายที่มีขนาดใหญ่และซับซ้อน เช่น ลายกนกเปลว หรือเครื่องทรงของเทวดา จะเปลี่ยนวิธีการเทน้ำขี้ผึ้งจากแบบพิมพ์สังกะสีแผ่นเรียบตามปกติ เป็นการเทลงแบบพิมพ์ลวดลายต่างๆ ทันทีเพื่อความสะดวกรวดเร็วและร่นระยะเวลาในการแกะสลัก ส่วนกรรมวิธีอย่างอื่นคงทำเหมือนกับการทำเทียนแผ่นเช่นเดิม

3)) การตกแต่งเทียนพรรษาและองค์ประกอบเทียนพรรษา

ภูมิปัญญาในการตกแต่งเทียนพรรษาและองค์ประกอบเทียนพรรษานับเป็นกรรมวิธีสุดท้ายของการทำเทียนพรรษาที่เป็นการตรวจตรารายละเอียดเพื่อหาข้อบกพร่องที่จะ

ปรากฏขึ้นบนคันเทียบ ฐาน ยอด หุ่น และองค์ประกอบต่างๆ ของเทียบ ไม่ว่าจะเป็นรายละเอียดของ ลวดลาย ความประณีตบรรจงของลวดลาย ความคมชัดของลวดลายที่ติดพิมพ์หรือแกะสลัก ตลอดจนความมั่นคงและความสวยงามของเทียบพรรษาและองค์ประกอบของเทียบพรรษา ซึ่งเมื่อพบความบกพร่องที่เกิดขึ้นช่างทำเทียบพรรษาจะต้องมีการแก้ไขโดยด่วน ทั้งนี้อาจจะทำได้โดยการเติมจี๊ฟ้งในส่วนที่ขาดหายไปด้วยการใช้ความร้อนจากเครื่องเป่าลมเป่าลมร้อนลงบนคันเทียบที่จะซ่อมแซมแล้วนำจี๊ฟ้งที่เพิ่มเติมไปทนไฟหรือผึ่งแดดจนอ่อนตัวแล้วจึงนำไปติดกับส่วนของเทียบที่เป่าลมร้อนไว้แล้ว นอกจากนี้ยังมีการซ่อมแซมในกรณีอื่นๆ เช่น การทำความสะอาดของคราบหรือเศษเทียบตามส่วนต่างๆ โดยการฉีดละอองน้ำไปชำระคันเทียบ การตรวจตรารอยต่อคันเทียบ และการทำคันเทียบพรรษาและองค์ประกอบของเทียบพรรษาให้มั่นคงสวยงามโดยการทาน้ำมันฟิชอีกด้วย

6.4.2.4 ค่านิยมในงานแห่เทียบพรรษา

1) ค่านิยมในการจัดงานอย่างยิ่งใหญ่

ในการจัดงานแห่เทียบพรรษา ค่านิยมที่สำคัญที่สุดของการจัดงานได้แก่การที่เน้นความยิ่งใหญ่อลังการ ทั้งนี้ในส่วนการทำเทียบพรรษา การทำเทียบพรรษาอย่างยิ่งใหญ่งดงามนอกเหนือจากการประกวดประชันเพื่อแสดงถึงฝีมือของช่างแต่ละคนแล้ว ยังเป็นการทำคันเทียบเพื่อการแข่งขันเพื่อให้ได้รับรางวัล อันจัดเป็นเกียรติประวัติของแต่ละคุ้มวัดและช่างทำเทียบพรรษาที่สำคัญยิ่ง จนในบางครั้งการทำเทียบพรรษาที่มีขนาดใหญ่โตหรูหราจึงเป็นการทำเทียบพรรษาเฉพาะองค์ประกอบของเทียบหาใช่คันเทียบไม่ ซึ่งทำให้มีการแสดงความไม่พอใจของผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรมอยู่มีใช้น้อย(ระดับ ก้อนแก้ว, สัมภาษณ์)

ขณะเดียวกันการจัดงานแห่เทียบพรรษา ซึ่งจัดอย่างยิ่งใหญ่นั้น มูลเหตุสำคัญมาจากความพยายามผลักดันงานแห่เทียบพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีไปสู่งานประเพณีระดับนานาชาติของคณะกรรมการจัดงาน ซึ่งส่งผลให้ต้องจัดงานที่มีความหรูหราและมีกิจกรรมมากขึ้น ซึ่งหมายถึงการใช้งบประมาณและต้นทุนที่มากขึ้นตลอดจนผลประโยชน์ที่สูงขึ้นอีกด้วย

2) ค่านิยมความสนุกสนานรื่นเริง

กิจกรรมในงานแห่เทียนพรรษาไม่ว่าจะเป็นการแสดงแสงเสียง การจัดนิทรรศการ การจัดแสดงต้นเทียน การออกร้าน การประกวดธิดาเทียนพรรษา ฯลฯ นับเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงค่านิยมความสนุกสนานในการเที่ยวชมงานของประชาชน ซึ่งบางครั้งความสนุกสนานบางประเภทถูกจำกัดเฉพาะบางกลุ่ม อาทิ งานพาแลงและประกวดธิดาเทียนพรรษา หรืองานแสดงแสงเสียงที่ค่าบัตรชมมีราคาสูงจนคนทั่วไปไม่สามารถเข้าชมได้ อย่างไรก็ตามกิจกรรมในงานแห่เทียนพรรษาซึ่งมีจำนวนมากนี้อาจชี้ให้เห็นถึงการละเลยแก่นแท้ของประเพณีเข้าพรรษาได้เป็นอย่างดี

6.4.2.5 ทักษณคติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดงานแห่เทียนพรรษา

1) หน่วยงานราชการ

หน่วยราชการเป็นกลุ่มที่มีทัศนคติแบบสงวนท่าทีของตัวเองมากที่สุด จากการสัมภาษณ์พบว่าทัศนคติของข้าราชการมองความสำคัญของการจัดงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีว่าขึ้นอยู่กับนโยบายของผู้ว่าราชการจังหวัดว่าจะให้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างใดหรือไม่ ดังนั้นการมองภาพรวมของงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีจะไม่มีการชี้ชัดว่ามีข้อบกพร่องซึ่งควรนำไปปรับปรุงในปีต่อไปส่วนใดบ้าง นอกจากจะบอกเพียงว่า “ปีนี้น่าจะดีกว่าปีที่แล้ว” แล้ว “ปีนี้อาจกลางๆ ใจงานมาให้ฝ่ายอื่นรับผิดชอบมากกว่าปีที่แล้ว” หรือ “งานเล็กลงและไม่ได้เตรียมตัวอะไรเลย” อย่างไรก็ตามรายละเอียดของข้อบกพร่องทั้งหมดจะถูกเลี่ยงให้ไปถามฝ่ายประเมินผล ที่รายงานผลการประเมินออกมาว่างานแห่เทียนพรรษาออกมาดี ถึงดีมากเป็นส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นการประกวดธิดาเทียนพรรษา งานพาแลง พิธีอัญเชิญเทียนพรรษาพระราชทาน พิธีเปิดงานแห่เทียนพรรษา พิธีเปิดขบวนแห่เทียนพรรษา การแสดงแสงเสียง การแสดงต้นเทียน การจัดหมู่บ้าน “ศรีวนาลัย” ฯลฯ ซึ่งมักจะสรุปว่า “การจัดงานแห่เทียนพรรษาประสบความสำเร็จทุกประการ”

นอกจากนี้คำพูดของหน่วยราชการซึ่งสอดคล้องด้วยความเดียวกันที่บ่งชี้ว่า ตนเองได้ทำตามหน้าที่ที่จังหวัดแบ่งฝ่ายให้เท่านั้น ไม่มีความรู้ในฝ่ายอื่นๆ ดังนั้นไม่สมควรที่จะมาถามถึงฝ่ายอื่นกับตน ตลอดจนงานในฝ่ายที่ตนทำอยู่ก็ได้อยู่แล้ว โดยเฉพาะการจัดงานแห่เทียนพรรษาเป็นสิ่งที่ดีเพราะเป็นการนำวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์แก่จังหวัด และการจัดงานแห่เทียน

พรรษากลายเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานีก็ไม่ใช่เรื่องที่แปลก แต่เป็นเรื่องที่ดีที่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศจะรู้จักจังหวัดอุบลราชธานีมากขึ้นในด้านนี้

ผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานีซึ่งเป็นผู้ทรงอำนาจในการวางแผนนโยบายจัดงานแห่เทียนพรรษามากที่สุด มีทัศนคติที่ชัดเจนที่สุดในการจัดงานแห่เทียนพรรษา จากการสัมภาษณ์พบว่าเนื่องจากผู้ว่าราชการจังหวัดคนปัจจุบันย้ายมาอยู่ที่จังหวัดอุบลราชธานีไม่ถึง 2 เดือน โดยมีทัศนคติในเชิงวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกับคนส่วนใหญ่ที่มองว่าวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เหมาะสมกับตนเองมากที่สุด อีกทั้งยังมีความเห็นว่าการจัดงานแห่เทียนพรรษาผู้รับผิดชอบงานยังคงกระจุกตัวอยู่แต่ศาลากลางจังหวัดเท่านั้น จึงได้มอบหมายนโยบายการจัดงานแห่เทียนพรรษาให้เล็กลง และกระจายสู่หน่วยงานอื่นร่วมกันรับผิดชอบการจัดงานมากขึ้น ซึ่งอาจจะเห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงคำสั่งตั้งคณะกรรมการจัดงานที่กระจายความรับผิดชอบสู่หน่วยงานอื่นๆ ไม่ส่วนราชการหรือเอกชนมากขึ้นนั่นเอง นอกจากนี้ยังมีนโยบายที่เน้นหนักให้ชาวจังหวัดอุบลราชธานีเข้าใจความหมายของงานแห่เทียนเข้าพรรษาในแง่หลักธรรมในศาสนามากขึ้น ซึ่งชี้ให้เห็นว่างานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีน่าจะมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในอนาคต

2) หน่วยงานเอกชน

หน่วยเอกชนเป็นหน่วยที่มีทัศนคติชัดเจนที่สุดในการมองงานแห่เทียนพรรษาว่าเป็นวัฒนธรรมที่ “สามารถนำมาปรับปรุงเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนปัจจุบันได้” อย่างไรก็ตามเมื่อสัมภาษณ์ถึงผลประโยชน์ที่ได้รับ หน่วยงานเอกชนกลับคิดว่าตนเองไม่ค่อยได้ประโยชน์จากการจัดงานเท่าใดนัก หากแต่เป็นการกระจายรายได้และการมีงานทำให้กับชาวบ้านในจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งหมายถึงหากเป็นการโรงแรม การจัดงานแห่เทียนพรรษาช่วยให้ชาวบ้านได้มีโอกาสทำงานระดับล่าง อาทิ พนักงานยกกระเป๋า แม่บ้าน ฯลฯ มากขึ้นตามอัตราส่วนของคนท้องถิ่นที่เพิ่มขึ้น หรือในกรณีร้านอาหารและบริษัทนำเที่ยวก็เช่นกัน ที่ชาวบ้าน (ซึ่งน่าจะเกิดถึงขอบเขตของชาวที่หมายถึงชาวละแวกบ้านที่อยู่ในหรือมีเขตติดต่อกับเทศบาลนครอุบลราชธานี) ได้มีงานทำในระดับใช้แรงงานนั่นเอง นอกจากนี้หน่วยงานเอกชนยังชี้ให้เห็นว่า ไม่เพียงแต่การทำงานในอุตสาหกรรมบริการการท่องเที่ยวเท่านั้น การกระจายรายได้ที่เกิดจากนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมงานแห่เทียนพรรษายังส่งผลตั้งแต่กิจการหาแร่ และการจ้างแรงงานในธุรกิจระดับสูงอีกด้วย

แม้ว่าบริษัทห้างร้านต่างๆ จะไม่มีการระบุถึงจำนวนนักท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ในช่วงการจัดงานแห่เทียนพรรษา แต่เห็นได้ชัดเจนว่านักท่องเที่ยวเหล่านี้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อธุรกิจต่างๆ ในจังหวัดอุบลราชธานีไม่น้อย ดังนั้นสิ่งพิมพ์ต่างๆ ของหน่วยเอกชนซึ่งนำโดยหอการค้าจังหวัดอุบลราชธานีจึงแสดงความชื่นชม และยินดีที่จะมีการจัดงานแห่เทียนพรรษาให้ใหญ่โตขึ้นไปเรื่อยๆ อย่างไม่มีกำหนด

ต่อทัศนคติในนโยบายของผู้ว่าราชการจังหวัดแล้ว หน่วยธุรกิจจะไม่ค่อยพอใจนโยบายการจัดงานขนาดเล็กของผู้ว่าราชการจังหวัดคนปัจจุบันนัก เนื่องจากเป็นงานระดับเล็กกล้น นอกจากนี้ยังมีความเห็นว่าการที่ผู้ว่าราชการจังหวัดผลกระทบการหาเงินทุนให้หน่วยงานเอกชนจนเกือบทั้งหมดในการจัดงาน โดยที่ไม่เข้ามามีส่วนในการขอผู้สนับสนุนเงินทุนด้วยตัวเองจากเอกชนภายนอกดังเช่นผู้ว่าคนก่อนทำให้มีการตั้งข้อกังขาถึงความสามารถในการจัดงานแห่เทียนพรรษาต่อไปในอนาคตอีกด้วย

3) หน่วยประชาชน

หน่วยประชาชนนับเป็นหน่วยที่มีความคิดเห็นเป็นส่วนตัวซึ่งมีความแตกต่างมากที่สุด เห็นได้จากในบรรดาช่างทำเทียนพรรษาและชาวคุ้มวัดต่างมีความเห็นไปในทางที่สอดคล้องกันอย่างยิ่ง ความเห็นที่สอดคล้องกันได้ทำให้ทราบว่างานแห่เทียนพรรษาสำหรับกลุ่มนี้คือศักดิ์ศรีและชื่อเสียงของชาวจังหวัดอุบลราชธานี ดังนั้นจึงยินดีที่จะต้องจ่ายเงินในราคาแพงเพื่อทำเทียนพรรษาและจัดกิจกรรมต่างเพื่อเชิดหน้าชูตาจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งหมายถึงการเชิดหน้าชูตาตนเองทางอ้อมด้วย

ขณะเดียวกันกลุ่มผู้อาวุโสทางวัฒนธรรมกับมองการจัดงานแห่เทียนพรรษาในปัจจุบันว่าเปลี่ยนแปลงเนื้อหาไปอย่างมาก การจัดทำเทียนพรรษาที่ใหญ่โต จนกระทั่งองค์ประกอบของเทียนพรรษาคบับความสำคัญและความงดงามของต้นเทียนพรรษาไปโดยสิ้นเชิง ประกอบกับการจัดงานที่ใหญ่โตมากขึ้นนำไปสู่การแข่งขันเชิงทำลายกันมากขึ้น ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อความร่วมมือร่วมใจของชาวจังหวัดอุบลราชธานีนัก นอกจากนี้การจัดงานแห่เทียนพรรษาที่ใหญ่โตทำให้ต้องมีกิจกรรมในงานมากขึ้นจึงทำให้ต้องมีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมบางอย่าง อาทิ การร่ายรำหน้าเทียนพรรษา ซึ่งแต่เดิมเป็นหน้าที่ของผู้ชายได้กลายมาเป็นของผู้หญิงแทน เป็นต้น ซึ่งอาจทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมต้องสูญหายไปด้วย

กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนในจังหวัดอุบลราชธานีเอง เป็นกลุ่มที่มีความเห็นชัดเจนที่สุด และไม่เห็นด้วยโดยสิ้นเชิงต่อการจัดงานแห่เทียนพรรษาในปัจจุบัน ทักษณคดีที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดก็คือการมองวัฒนธรรมในความหมายของ “การแสดงเอกลักษณ์ในท้องถิ่น” มีความคงที่ในตัวเองและไม่ทำลายภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งกลุ่มนี้มองว่าการจัดงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบันเป็นการจัดขึ้นตามกระแสทุนนิยมและการมองวัฒนธรรมที่ฉาบฉวยของคนบางกลุ่มโดยที่ชาวจังหวัดอุบลราชธานีไม่ได้ช่วยงานอย่างแท้จริงเลย

ในส่วนทัศนคติของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี จากการเก็บแบบสอบถามจำนวน 500 ชุด โดยแบ่งที่มาของข้อมูลเป็นนักท่องเที่ยวเพศชาย 250 ชุด และเพศหญิง 250 ชุด ปรากฏว่ามีความเห็นต่างๆ กัน ทั้งที่เห็นสมควรให้จัดงานแห่เทียนพรรษาระดับนี้ทุกปี ทว่าก็มีบางคนที่ชี้ให้เห็นถึงปัญหาที่พบในงานด้วย ซึ่งช่วยให้เห็นทัศนคติของนักท่องเที่ยวที่เฝ้ามองงานแห่เทียนพรรษาในฐานะคนนอกโดยตลอด ดังตาราง 6-4 และ 6-5

จากตาราง 6-4 เห็นได้อย่างชัดเจนว่าส่วนใหญ่ของผู้ที่มาเที่ยวงานและได้ตอบแบบสอบถามจะเป็นชาวจังหวัดอุบลราชธานี โดยคิดเป็นร้อยละ 60 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ซึ่งความเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ยอมรับว่างานแห่เทียนพรรษาเป็นสิ่งแรกที่คิดถึงเมื่อเอ่ยชื่อจังหวัดอุบลราชธานี (คิดเป็นร้อยละ 67.8) ด้วยเหตุนี้ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จึงมีวัตถุประสงค์ที่มาสชมขบวนแห่เทียนพรรษาโดยเฉพาะ (คิดเป็นร้อยละ 31) และมีความชื่นชอบขบวนแห่เทียนพรรษาอย่างยิ่ง (คิดเป็นร้อยละ 55.8) สิ่งที่น่าสังเกตจากแบบสอบถามดังกล่าวก็คือผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ต่างระบุว่างานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมในส่วนของการมีกิจกรรมเพิ่มเติมในงานมากขึ้น (คิดเป็นร้อยละ 18) พร้อมกับมีความเข้าใจว่าชาวอุบลราชธานีมีส่วนร่วมในการจัดงานมากที่สุด (คิดเป็นร้อยละ 34) นอกจากนี้ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนมากยังเห็นด้วยกับความพยายามจัดงานแห่เทียนพรรษาให้เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวประจำจังหวัด (คิดเป็นร้อยละ 94.8) และเห็นด้วยกับการสร้างเทียนพรรษาที่ใหญ่ที่สุดในโลก (คิดเป็นร้อยละ 80.2) นอกจากนี้ร้อยละ 76.2 ของผู้ตอบแบบสอบถามยังยืนยันที่จะเที่ยวชมงานแห่เทียนพรรษา ของจังหวัดอุบลราชธานีในอนาคตอีกด้วย

ตาราง 6-4 ทักษะคิของนักท่องเที่ยวด่องานแห่เทียนพรรษา จ้งหวัดอุบลราชธานี ปี พ.ศ. 2543

รายละเอียด	จำนวนผู้ตอบ (คน)	ร้อยละ
ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์		
1. เพศ		
- ชาย	250	50
- หญิง	250	50
รวม	500	100
2. อายุ		
- 15 – 25 ปี	313	62.6
- 26 – 35 ปี	70	14
- 36 – 45 ปี	41	8.2
- 46 – 55 ปี	41	8.2
- 56 – 65 ปี	28	5.6
- 66 ปี ขึ้นไป	7	1.4
รวม	500	100
3. ศาสนา		
- พุทธ	481	96.2
- คริสต์	15	3
- อิสลาม	3	0.6
- อื่นๆ	1	0.2
รวม	500	100
4. ระดับการศึกษาชั้นสูงสุด		
- ต่ำกว่าประถมศึกษา	18	3.6
- ประถมศึกษาหรือเทียบเท่า	49	9.8
- มัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า	61	12.2
- มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า	141	28.2
- อนุปริญญา (ปวส./เทียบเท่า)	68	13.6
- ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	146	29.2
- สูงกว่าปริญญาตรี	15	3

- อื่นๆ	2	0.4
รวม	500	100
5. ภูมิถิ่นอาศัยของผู้ตอบคำถาม		
- เป็นชาวอุบลราชธานี	300	60
1. อยู่ในเขตอำเภอเมืองอุบลราชธานี		
1.1. อยู่ในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี	94	18.8
1.2. อยู่นอกเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี	97	19.4
2. อยู่นอกเขตอำเภอเมืองอุบลราชธานี	109	21.8
- เป็นคนจังหวัดอื่น	200	40
รวม	500	100
6. อาชีพหลักในปัจจุบันของผู้ตอบ		
- รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	65	13
- พนักงานบริษัท	35	7
- เกษตรกรรม	52	10.4
- ค้าขาย	57	11.4
- กรรมกร	3	0.6
- นักเรียนนักศึกษา	273	54.6
- อื่นๆ	15	3
รวม	500	100
7. รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้ตอบ		
- ต่ำกว่า 500 บาท	51	10.2
- 500 – 999 บาท	22	4.4
- 1,000 – 1,999 บาท	88	17.6
- 2,000 – 2,999 บาท	92	18.4
- 3,000 – 3,999 บาท	93	18.6
- 4,000 – 4,999 บาท	27	5.4
- 5,000 – 5,999 บาท	23	4.6
- 6,000 – 6,999 บาท	16	3.2
- 7,000 – 7,999 บาท	19	3.8
- 8,000 – 8,999 บาท	11	2.2

- 9,000 – 9,999 บาท	8	1.6
- 10,000 – 11,999 บาท	8	1.6
- 12,000 – 14,999 บาท	14	2.8
- 15,000 บาทขึ้นไป	28	5.6
รวม	500	100
ความคิดเห็นและประสบการณ์		
8. เมื่อพูดถึงคำว่า “จังหวัดอุบลราชธานี” ท่านคิดถึงสิ่งใดเป็นอย่างแรก (ตอบเพียงข้อเดียว)		
- งานแห่เทียนพรรษา	339	67.8
- ผาแต้ม	62	12.4
- แก่งสะพือ/แก่งตะนะ	30	6
- บ้านปะอาว	1	0.2
- ช่องเม็ก	13	2.6
- เขื่อนสิรินธร/เขื่อนปากมูล	16	3.2
- ทุ่งศรีเมือง	24	4.8
- วัดมหาวนาราม (วัดป่าใหญ่)	4	0.8
- อื่นๆ	11	2.2
รวม	500	100
9. ท่านมาเที่ยวงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีกี่ครั้ง ท่านที่ตอบ “มาเที่ยวครั้งแรก” ไม่ต้องทำข้อที่ 10.		
- มาเที่ยวครั้งแรก	160	32
- มากกว่า 1 ครั้ง	340	68
รวม	500	100
10. ท่านคิดว่างานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหรือไม่		
- ไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม	66	13.2
- เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม	274	54.8
รวม	340	100
เปลี่ยนไปจากเดิมอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
1. ขบวนแห่เทียนพรรษาใหญ่มากกว่าเดิม	167	17

2. มีกิจกรรมอื่นๆ เช่น การจัดแสดงศิลปะ และการประกวดธิดาเทียนพรรษาเพิ่มขึ้น	177	18
3. มีคนมาเที่ยวงานเพิ่มมากขึ้น	167	17
4. รูปทรงของเทียนพรรษามีความงดงามมากขึ้น	169	17.2
5. รางวัลที่ได้รับจากการประกวดขบวนแห่เทียนพรรษามากขึ้น	54	5.5
6. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดงานมากขึ้น เช่น การจัดขบวนแห่เทียนพรรษา ฯลฯ	106	10.8
7. ส่วนราชการและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดงานเพิ่มมากขึ้น	121	12.3
8. อื่นๆ	21	2.2
รวม	982	100
11. ท่านใช้เวลาเที่ยว “เฉพาะ” งานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีในครั้งนี้จำนวนกี่วัน		
- น้อยกว่า 1 วัน	55	11
- 1 วัน	162	32.4
- 2 วัน	178	35.6
- 3 วัน	68	13.6
- 4 วัน	19	3.8
- 5 วัน	7	1.4
- 6 วัน	1	0.2
- 7 วัน	10	2
รวม	500	100
12. ท่านใช้จ่ายเงินในการมาท่องเที่ยวงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีครั้งนี้ประมาณเท่าใด		
- ต่ำกว่า 500 บาท	215	43
- 500 – 999 บาท	133	26.6
- 1,000 – 1,499 บาท	96	19.2
- 1,500 – 2,499 บาท	21	4.2
- 2,500 – 2,999 บาท	15	3

- 3,000 บาทขึ้นไป	20	4
รวม	500	100
13. ท่านทราบประวัติความเป็นมาของงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีหรือไม่		
- ไม่ทราบเลย	124	24.8
- ทราบบ้าง	324	64.8
- ทราบเป็นอย่างดี	52	10.4
รวม	500	100
14. ท่านคิดว่า <u>งานบุญเข้าพรรษา (งานบุญเดือน 8)</u> ของอีสานมีความสำคัญต่องานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีปัจจุบันอย่างไร (ตอบเพียงข้อเดียว)		
- เป็นความเชื่อที่ก่อให้เกิดงานแห่เทียนพรรษาในเวลาต่อมา	179	35.8
- ช่วยส่งเสริมทำให้งานแห่เทียนพรรษามีคุณค่ามากขึ้น	229	45.8
- ไม่ทราบ	32	6.4
- ไม่แน่ใจ	57	11.4
- อื่นๆ	3	0.6
รวม	500	100
15. ท่านคิดว่าเพราะเหตุใดที่การจัดงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีจึงมีความยิ่งใหญ่ (ตอบเพียงข้อเดียว)		
- เป็นประเพณีตามฮีต 12 – คอง 14 ที่สืบทอดกันมา	118	23.6
- ได้รับการสนับสนุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	170	34
- ความต้องการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของจังหวัด	89	17.8
- ปฏิบัติตามนโยบายของส่วนราชการจังหวัดอุบลราชธานี	45	9
- ความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านที่ก่อให้เกิดงาน	75	15
- อื่นๆ	3	0.6

	รวม	500	100
16. สาเหตุที่ท่านเลือกมาท่องเที่ยวงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		.	
- ต้องการมาร่วมทำบุญตามประเพณี		135	12.2
- ต้องการมาพักผ่อนหย่อนใจ		215	19.4
- ต้องการมาชมขบวนแห่เทียนพรรษา		344	31
- ต้องการมาชมความงดงามของเทียนพรรษา		312	28
- ต้องการมาเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานีอยู่แล้ว		64	5.7
- มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบในการจัดงาน		27	2.4
- ถูกเกณฑ์ให้มาร่วมงาน		3	0.3
- อื่นๆ		11	1
รวม		1,111	100
17. ท่านทราบข่าวการจัดงานแห่เทียนพรรษา จังหวัด อุบลราชธานีได้อย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)			
- ทราบจากวิทยุ		354	32.8
- ทราบจากโทรทัศน์		177	16.4
- ทราบจากโปสเตอร์/แผ่นพับประชาสัมพันธ์		145	13.4
- ทราบจากเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์		41	3.8
- ทราบจากบริษัทนำเที่ยว		36	3.3
- หนังสือพิมพ์/เอกสารนำเที่ยว		129	12
- จดจำระยะเวลาการมาเที่ยวงานครั้งก่อน		153	14.2
- อื่นๆ		44	4.1
รวม		1,079	100
18. ท่านมีความเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการจัดงานแห่เทียน พรรษา จังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบัน			
- ดีอยู่แล้ว		257	51.4
- จัดได้ไม่ดีเท่าที่ควร		14	2.8
- ต้องปรับปรุงแก้ไข		229	45.8
- ไม่ควรจัด		0	0
รวม		500	100

ควรปรับปรุงในด้านใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
- ด้านที่พัก	50	7.6
- ด้านการคมนาคมขนส่ง	106	16
- ด้านการประชาสัมพันธ์	77	11.7
- ด้านการจัดการแสดง	82	12.4
- ด้านสถานที่จอดรถ	161	24.3
- ด้านการออกบ้านขายสินค้า	86	13
- ด้านการสร้างควมเข้าใจในศิลปวัฒนธรรมของ งานแห่เทียนพรรษา	92	14
- อื่นๆ	6	1
รวม	660	100
19. สิ่งที่ท่านชอบมากที่สุดในงานแห่เทียนพรรษาของ จังหวัดอุบลราชธานีคืออะไร (ตอบเพียงข้อเดียว)		
- ชอบขบวนแห่เทียนพรรษา	279	55.8
- ชอบนิทรรศการของหน่วยงานต่างๆ	29	5.8
- ชอบการแสดงทางวัฒนธรรมของจังหวัด อุบลราชธานี	86	17.2
- ชอบการออกบ้านขายสินค้าของร้านค้าต่างๆ	24	4.8
- ชอบการแสดงแสงสีเสียง	28	5.6
- ชอบการประกวดริ้วขบวนแห่เทียนพรรษา	29	5.8
- ชอบการจัดงานขึ้นโคกพาแลง	7	1.4
- อื่นๆ	2	0.4
รวม	500	100
20. เมื่อพูดถึงคำว่า “วันเข้าพรรษา” ท่านนึกถึงสิ่งใด <u>เป็น</u> <u>อย่างแรก</u> (ตอบเพียงข้อเดียว)		
- วัฒนธรรม “ฮีต 12 – คอง 14” ของชาวอีสาน	42	8.4
- งานประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี	176	35.2
- ประเพณีเก่าแก่ตั้งแต่สมัยสุโขทัย	24	4.8
- วันหยุดราชการ	24	4.8
- การไปทำบุญ-ตักบาตรตามประเพณี	106	21.2

- การถวายเทียนพรรษาและถวายผ้าอาบน้ำฝนตามวัดวาอารามต่างๆ	86	17.2
- การที่พระสงฆ์ต้องอยู่จำพรรษาในวัด	32	6.4
- การท่องเที่ยวและการพักผ่อน	10	2
- อื่นๆ	0	0
รวม	500	100
21. เมื่อพูดถึงคำว่า “การถวายเทียนพรรษา” ท่านนึกถึงสิ่งใดเป็นอย่างแรก (ตอบเพียงข้อเดียว)		
- งานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี	65	13
- การแกะสลักเทียนพรรษาและขบวนแห่ทั้งดงามอลังการ	63	12.6
- การแห่เทียนพรรษาก่อนที่จะนำไปสู่การถวายเทียนในวัด	150	30
- การอยู่จำพรรษาของพระสงฆ์	101	20.2
- การจัดการแสดงและมหรสพต่างๆ	6	1.2
- การประกวดเทียนพรรษา	10	2
- การทำบุญที่วัด	104	20.8
- อื่นๆ	1	0.2
รวม	500	100
22. ท่านคิดว่ากลุ่มใดต่อไปนี้มีบทบาทในการจัดงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีมากที่สุด (ตอบเพียงข้อเดียว)		
- ชาวบ้าน	170	34
- เทศบาลนครอุบลราชธานี	72	14.4
- พ่อค้า/บริษัทห้างร้าน	13	2.6
- ส่วนราชการจังหวัดอุบลราชธานี	104	20.8
- สถาบันการศึกษา/นักวิชาการ	19	3.8
- นักการเมือง	3	0.6
- วัดและพระสงฆ์	65	13
- องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO)	1	0.2

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ท.ท.ท.)	53	10.6
รวม	500	100
23. ท่านคิดว่าเพราะเหตุใดจังหวัดอุบลราชธานีจึงนำเอา “งานแห่เทียนพรรษา” มาเป็นเทศกาลประจำปีของจังหวัด (ตอบเพียงข้อเดียว)		
- เพราะงานแห่เทียนพรรษาเป็นสัญลักษณ์ของ จังหวัดอุบลราชธานีอยู่แล้ว	221	44.2
- เพราะต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัด อุบลราชธานี	157	31.4
- เพราะจังหวัดอุบลราชธานีเป็นเมืองที่อุดมไปด้วย ช่างแกะสลักเทียนที่มีชื่อที่สุดในประเทศ	29	5.8
- เพราะจังหวัดอุบลราชธานีมีฮีต 12 – คอง 14 ที่ว่า ด้วยวันเข้าพรรษามาตั้งแต่โบราณ	38	7.6
- เพราะมีส่วนราชการในจังหวัดผลักดันให้เกิดขึ้น	13	2.6
- เพราะชาวบ้านมีประเพณีแห่เทียนพรรษาอยู่แล้ว	30	6
- เพราะรัฐต้องการส่งเสริมเศรษฐกิจของจังหวัด	10	2
- อื่นๆ	2	0.4
รวม	500	100
24. ท่านคิดอย่างไรกับการที่จังหวัดอุบลราชธานีนำเอาวัฒน ธรรมงานแห่เทียนพรรษามาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมส่งเสริม การท่องเที่ยวของจังหวัด		
- เห็นด้วย	474	94.8
- ไม่เห็นด้วย	23	4.6
- ไม่มีความเห็น	3	0.6
รวม	500	100
- เห็นด้วยเพราะ (ตอบเพียงข้อเดียว)		
1. เป็นการส่งเสริมการลงทุนของอุตสาหกรรม กรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดอุบลราชธานี	161	34
2. เป็นการกระจายรายได้ให้แก่ชาวอุบลราชธานี อีกทางหนึ่ง	45	9.6

3. เป็นการกระจายการมีงานทำให้แก่ชาว อุบลราชธานีอีกทางหนึ่ง	17	3.6
4. เป็นชาวช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมอันดีของจังหวัด มิให้สูญหายไป	181	38
5. เป็นการสร้างความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมอัน ดีแก่ชาวอุบลราชธานี	70	14.8
6. อื่นๆ	0	0
รวม	474	100
- ไม่เห็นด้วยเพราะ (ตอบเพียงข้อเดียว)		
1. เน้นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากเกินไป	12	52
2. ทำลายสภาพแวดล้อมทางอ้อม	2	8.7
3. เป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมที่ผิดจากความเป็น จริง	0	0
4. กลุ่มผู้จัดงานตกอยู่กับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ชาว อุบลราชธานีไม่มีส่วนร่วมเท่าที่ควร	4	17.3
5. ปลุกฝังวัฒนธรรมในวัฒนธรรมมากกว่าการเน้น หนักคุณค่าด้านจิตใจ	5	22
6. อื่นๆ	0	0
รวม	23	100
25. ท่านคิดอย่างไรกับ “เทียนพรรษาที่ใหญ่ที่สุดในโลก” ของจังหวัดอุบลราชธานี		
- เห็นด้วย	401	80.2
- ไม่เห็นด้วย	90	18
- ไม่มีความเห็น	9	1.8
รวม	500	100
- เห็นด้วยเพราะ (ตอบเพียงข้อเดียว)		
1. เป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานี	174	43.5
2. เกิดความภาคภูมิใจให้แก่ชาวจังหวัด อุบลราชธานี	95	23.7
3. คึงดูให้มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวจังหวัด	110	27.4

อุบลราชธานีเพิ่มมากขึ้น		
4. รูปทรงงดงามดี	19	4.7
5. อื่นๆ	3	0.7
รวม	401	100
- ไม่เห็นด้วย เพราะ (ตอบเพียงข้อเดียว)		
1. บดบังสัญลักษณ์ของชาวอุบลราชธานีที่เป็น ดอกบัว ไม่ใช่เทียนพรรษา	50	55.6
2. ทำลายทัศนียภาพที่สวยงามของทุ่งศรีเมือง	13	14.4
3. ชาวอุบลราชธานีไม่มีส่วนร่วมในการก่อสร้าง เทียนมาตั้งแต่ต้น	16	17.8
4. ขัดกับความเป็นจริงทางวัฒนธรรมของจังหวัด อุบลราชธานี	6	6.7
5. อื่นๆ	5	5.6
รวม	90	100
26. ท่านคิดอย่างไรกับการจัดงานแห่เทียนพรรษาเพื่อให้ชาว ต่างประเทศมาเที่ยวชมเป็นจำนวนมาก		
- เห็นด้วย	482	96.4
- ไม่เห็นด้วย	14	2.8
- ไม่มีความเห็น	4	0.8
รวม	500	100
- เห็นด้วย เพราะ (ตอบเพียงข้อเดียว)		
1. เป็นการประชาสัมพันธ์ชื่อเสียงของจังหวัด อุบลราชธานีไปสู่นานาชาติ	285	59
2. เป็นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับชาวต่าง ประเทศมากขึ้น	88	18.3
3. เป็นการผลักดันให้จังหวัดอุบลราชธานีเป็น ศูนย์กลางทางวัฒนธรรมอีสาน	101	21
4. อื่นๆ	8	1.7
รวม	482	100
- ไม่เห็นด้วย เพราะ (ตอบเพียงข้อเดียว)		

1. จังหวัดอุบลราชธานีมีสถานที่ท่องเที่ยวที่ติดอันดับนานาชาติ เช่น ผาแต้ม อยู่แล้ว	1	7.2
2. การจัดงานในระดับชาติมีส่วนทำลายวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวอุบลราชธานี	10	71.4
3. ชาวอุบลราชธานียังไม่มีความพร้อมที่จะจัดงานระดับนานาชาติ	3	21.4
รวม	14	100
27. ท่านได้รับประโยชน์จากการมาเที่ยวชมงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีหรือไม่ อย่างไร		
- ได้รับประโยชน์	471	94.2
- ไม่ได้รับประโยชน์	29	5.8
รวม	500	100
- ได้รับประโยชน์ เพราะ (ตอบเพียงข้อเดียว)		
1. ได้ความรู้เกี่ยวกับงานแห่เทียนพรรษาเป็นอย่างดี	104	22
2. ประทับใจความร่วมมือในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาวอุบลราชธานี	231	49
3. ได้ชมการแสดงต่างๆ มากมาย	101	21.4
4. ได้จับจ่ายของที่ระลึก	25	5.4
5. อื่นๆ	10	2.2
รวม	471	100
- ไม่ได้รับประโยชน์ เพราะ(ตอบเพียงข้อเดียว)		
1. งานไม่มีความสนุกเหมือนกับที่หวังไว้	8	27.6
2. ไม่ชอบซึ่งกับวัฒนธรรมงานแห่เทียนพรรษาเท่าใดนัก	9	31
3. เกิดปัญหาธรรมชาติทำให้ไม่สามารถเที่ยวงานได้เต็มที่ (เช่น ร้อน/ฝนตก ฯลฯ)	9	31
4. สินค้าไม่มีความแตกต่างจากที่อื่น	2	7
5. อื่นๆ	1	3.4
รวม	29	100

28. ท่านคิดว่าในครั้งต่อไปท่านจะมาเที่ยวชมงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีอีกหรือไม่ อย่างไร		
- มา	381	76.2
- ไม่มา	15	3
- ไม่แน่ใจ	104	20.8
รวม	500	100
- มา เนื่องจาก (ตอบเพียงข้อเดียว)		
1. ประทับใจการจัดกิจกรรมของงานแห่เทียนพรรษา	161	42.3
2. เป็นโอกาสได้กลับมาเยี่ยมบ้าน	39	10.2
3. ได้ชื่นชมวัฒนธรรมของจังหวัดอุบลราชธานีได้เป็นอย่างดี	156	40
4. อื่นๆ	25	7
รวม	381	100
- ไม่มา เนื่องจาก (ตอบเพียงข้อเดียว)		
1. ไม่ได้สัมผัสกับวัฒนธรรมของอุบลราชธานีอย่างดีเพียงพอ	5	33.3
2. มีภารกิจที่จะต้องทำ	4	26.7
3. มาเที่ยวครั้งเดียวก็เพียงพอแล้ว	4	26.7
4. อื่นๆ	2	13.3
รวม	15	100
- ไม่แน่ใจ เนื่องจาก (ตอบเพียงข้อเดียว)		
1. ไม่แน่ใจว่ามีเวลาว่างหรือไม่	84	80.7
2. ไม่แน่ใจว่าจะสามารถเก็บเงินมาเที่ยวได้อีกหรือไม่	14	13.5
3. ไม่แน่ใจว่าจะหารถโดยสารมาได้หรือไม่	2	1.9
4. อื่นๆ	4	3.9
รวม	104	100
29. หากท่านมีอำนาจในการกำหนดนโยบายการจัดงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี ท่านจะมีนโยบายอย่างไร		

(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- อยากให้ชาวอุบลราชธานีมีส่วนร่วมมากขึ้น	350	22.3
- อยากให้องค์กรพัฒนาเอกชน (เอ็นจีโอ-NGO) เข้า มามีส่วนร่วม	114	7.3
- อยากให้มีการจัดนิทรรศการเพิ่มขึ้น	210	13.4
- อยากให้มีการจัดการแสดงต่างๆ มากขึ้น	190	12.2
- อยากให้เพิ่มจำนวนวันในการจัดงาน	80	5.1
- อยากให้มีการขายสินค้ามากขึ้น	59	3.8
- อยากให้มีการประชาสัมพันธ์งานเพิ่มมากขึ้น	165	10.5
- อยากให้มีการจัดขบวนแห่เทียนพรรษามากขึ้น	181	11.5
- อยากให้เทียนพรรษาใหญ่โตสวยงามมากขึ้น	134	8.6
- อยากให้เพิ่มจำนวนเงินรางวัลของการประกวด ขบวนแห่เทียนพรรษามากขึ้น	74	4.7
- อื่นๆ	10	0.6
รวม	1,567	100

30. ท่านคิดว่าจังหวัดอุบลราชธานีจัดงานแห่เทียนพรรษาใน
ครั้งนี้ประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด

- มากที่สุด	68	13.6
- มาก	239	47.8
- ปานกลาง	178	35.6
- น้อย	12	2.4
- น้อยที่สุด	3	0.6
- ไม่ประสบความสำเร็จเลย	0	0
รวม	500	100

ในตารางที่ 6-5 เป็นการสรุปปัญหาและข้อเสนอแนะที่เกิดขึ้นของผู้มาเที่ยวชมงานและได้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งสามารถจำแนกปัญหาออกได้เป็น 8 ประเภท ด้วยกัน ได้แก่ ปัญหา/ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับร้านค้า ปัญหา/ข้อเสนอแนะด้านความปลอดภัยและจราจร ปัญหา/ข้อเสนอแนะด้านสถานที่ ปัญหา/ข้อเสนอแนะด้านความสะดวก ปัญหา/ข้อเสนอแนะด้านระยะเวลาการจัดงาน ปัญหา/ข้อเสนอแนะด้านการเที่ยวชมงาน ปัญหา/ข้อเสนอแนะด้านการมีส่วนร่วมในการจัด

งาน และปัญหา/ข้อเสนอแนะอื่นๆ อย่างไรก็ตามปัญหาที่เกิดขึ้นจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกและการบริการนักท่องเที่ยว รองลงมาได้แก่ปัญหาราคาสินค้าที่แพงเกินไป และปัญหาการประชาสัมพันธ์ในการจัดงานตามลำดับ

ตาราง 6-5 ปัญหาและข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยวต่องานแห่งเทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี ปี พ.ศ. 2543

ประเภทของปัญหาและข้อเสนอแนะ	รายละเอียดของปัญหา
1. ปัญหา/ข้อเสนอแนะด้านร้านค้า	- มีสินค้าลอกเลียนแบบในงานจำนวนมาก - ค่ารับฝากรถแพงเกินไป - ร้านค้าเอาเปรียบผู้บริโภค อาทิ ร้านปิ่นอัดลมที่มีราคาสูงถึงขวดละ 80 บาท - ร้านค้าไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย - ร้านค้าแผงลอยตั้งอยู่ริมทางเท้าทำให้เกิดขวางกั้นการเดินเที่ยวชมงาน
2. ปัญหา/ข้อเสนอแนะด้านความปลอดภัยและการจราจร	- ประชาชนยังไม่มีความเป็นระเบียบในการเที่ยวชม - ไม่มีระบบรักษาความปลอดภัยที่ดีพอ - ภายหลังการจัดงานควรรี้อัฒจันทร์โดยเร็วเพื่อจะได้ไม่กีดขวางการจราจร - ไม่มีการดูแลด้านการจราจรที่ดีเพียงพอ - ควรจัดบริการรถรับจ้างสำหรับผู้ที่อยู่ต่างอำเภอให้มาเที่ยวชมงานได้สะดวกมากขึ้น
3 ปัญหา/ข้อเสนอแนะด้านสถานที่	- พื้นที่จัดงานและตั้งต้นเทียนคับแคบ - สถานที่จอดรถไม่เป็นระเบียบและไม่เพียงพอ - ร้านค้าที่หนาแน่นทำให้ทัศนียภาพของทุ่งศรีเมืองไม่น่าดู - ไม่มีป้ายบอกทางเข้างาน - ที่พักไม่เพียงพอ - ไม่มีที่หลบฝนในระหว่างการเดินทาง
4. ปัญหา/ข้อเสนอแนะด้านความ	- ถึงขยะไม่เพียงพอ

สะอาด	- ไม่มีการรักษาความสะอาดที่ดี
5. ปัญหา/ข้อเสนอแนะด้านระยะเวลา การจัดงาน	- ระยะเวลาการจัดงานน้อยเกินไป
6. ปัญหา/ข้อเสนอแนะด้านการเที่ยวชม งาน	- ชาวบ้านโดยทั่วไปไม่มีโอกาสชมการแสดงแสงเสียงเนื่องจากค่าบัตรมีราคาสูง - ไม่มีการให้ความรู้ที่เกี่ยวกับงานเข้าพรรษาและงานแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานี - การแสดงแสงเสียงมีเสียงดังรบกวนการเที่ยวชมงานในเวลากลางคืน - ควรเน้นหนักประเพณีที่เป็นแบบดั้งเดิมมากกว่านี้ - ควรมีการแสดงมากขึ้นแต่ไม่ซ้ำกัน - มีการกั้นที่บนอัฒจันทร์ชมขบวนแห่เทียนพรรษาสำหรับบริษัทนำเที่ยวมากเกินไป
7. ปัญหา/ข้อเสนอแนะด้านการมีส่วนร่วม ในการจัดงาน	- ประชาชนชาวอุบลราชธานีไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการจัดงานเท่าใดนัก - เอกชนไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการจัดงาน - การจัดงานเป็นธุรกิจเกินไป - ควรมีการเปิดเผยข้อมูลการประกวดเทียนพรรษา และธิดาเทียนพรรษา
8. ปัญหา/ข้อเสนอแนะอื่นๆ	- ขอบทานมีจำนวนมาก - ควรมีวิทยากรให้ความรู้แก่ชาวต่างประเทศมาเที่ยวชมงานมากกว่านี้ - ควรจัดแสดงข่าวในกรณีมีความขัดแย้งเกี่ยวกับการจัดงานที่เกิดขึ้น - ควรมีบริการน้ำดื่มแก่ผู้มาเที่ยวชมงาน - ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ชาวไทยและชาวต่างประเทศเข้ามาเที่ยวชมงานมากกว่านี้

6.4.3 รูปธรรมที่เกี่ยวกับงานแห่เทียนพรรษา

6.4.3.1 ท่งศรีเมือง

ท่งศรีเมือง⁴ เป็นสถานที่ซึ่งมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของอุบลราชธานีมาตั้งแต่ช่วงพุทธศตวรรษที่ 23 เนื่องจากใช้ประกอบพิธีศพของอาญาสี่ (คล้ายเสนาบดีจตุสดมภ์) และเจ้าผู้ครองนครอุบลราชธานีหรือที่เรียกว่าพิธีศพแบบ “นกหัสดีลิงค์” นั่นเอง กระทั่งภายหลังจากพระเจ้าอนุชาเธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ทรงเป็นข้าหลวงมณฑลลาวท้าวจึงได้โปรดเกล้าฯ ให้ยกเลิกพิธีศพที่ท่งศรีเมือง อย่างไรก็ตามท่งศรีเมืองก็ยังคงใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีสำคัญและชาวอุบลราชธานีได้ใช้ประโยชน์กระทั่งมีผู้เปรียบว่าท่งศรีเมืองเป็น “สนามหลวง” ของจังหวัดอุบลราชธานีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ในช่วงต้นรัตนโกสินทร์ ท่งศรีเมืองตั้งอยู่นอกเขตกำแพงเมืองซึ่งมีชื่อเรียกแต่เดิมว่า “ป่าชายเมือง” ต่อมาในช่วงปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราช (สุข) พระเถระตำแหน่งหลักคำเมืองอุบลราชธานีได้เลือกเอาบริเวณป่าชายเมืองเป็นสถานที่เจริญสมณธรรมโดยสร้างวัดขึ้นพร้อมกับให้ชื่อวัดบริเวณป่าท่งชายเมืองว่า “วัดท่งศรีเมือง” ซึ่งเป็นเหตุให้เรียกชื่อป่าชายเมืองเป็น “ท่งศรีเมือง” นับตั้งแต่นั้นมาอีกด้วย

ท่งศรีเมืองถูกแบ่งพื้นที่ในการสร้างสถานที่ราชการนับตั้งแต่สมัยสมเด็จพระเจ้าอนุชาเธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ทรงเป็นข้าหลวงมณฑล อาทิจวนข้าหลวงซึ่งต่อมากลายเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ โรงเรียนมัธยมแห่งแรกของจังหวัดอุบลราชธานี (โรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราชในปัจจุบัน) ศาลากลางจังหวัด เป็นต้น แม้จะทำให้ขนาดพื้นที่ของท่งศรีเมืองเล็กลง ทว่าการกลายเป็นศูนย์กลางของราชการทำให้มีการใช้ท่งศรีเมืองประกอบกิจกรรมของราชการมากขึ้นไม่ว่าจะเป็น การใช้เป็นสถานที่กักขังและประจานกลุ่มขบถผู้มีบุญที่ถูกจับได้ งานฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ครบรอบ 150 ปี งานวันรัฐธรรมนูญ สนามแข่งม้า สนามมวย การออกร้านในวันปีใหม่

⁴ ปัจจุบันท่งศรีเมืองมีพื้นที่จำนวน 39 ไร่ 3 งาน 16 ตารางวา มีคูน้ำและถนนล้อมรอบทั้งสี่ด้าน โดยทิศเหนือมีความยาว 225 เมตร ติดกับถนนพโลธรฤทธิ์ ฝั่งตรงข้ามคือศาลจังหวัดอุบลราชธานีและวัดสุทัศนาราม ทิศตะวันออกมีความยาว 250 เมตร ติดกับถนนอุปราชมทิศใต้มีความยาว 240 เมตรติดกับถนนศรีณรงค์ ฝั่งตรงข้ามคือศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ศาลาประชาคมและกองบังคับการตำรวจท่องเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานี และทิศตะวันตกมีความยาว 260 เมตร ติดกับถนนอุปราชม ฝั่งตรงข้ามได้แก่ศาลากลางจังหวัดอุบลราชธานี (สุริยาดันเลิศ, 2542:2)

กระทั่งใช้เป็นสถานที่ในการจัดงานแห่เทียนพรรษาและสถานที่ฉลองเทียนพรรษาพระราชทาน โดยเฉพาะการใช้เป็นสถานที่จัดงานแห่เทียนพรรษาซึ่งเอกสารของเดิม วิชาคย์พจนกิจที่กล่าวถึงการใช้ศาลากลางมณฑลเป็นที่รวมต้นเทียนพรรษานั้นเป็นเครื่องยืนยันได้อย่างดีว่า ได้มีการใช้ทุ่งศรีเมืองเป็นสถานที่จัดงานแห่เทียนพรรษาดังแต่พุทธศตวรรษที่ 24 แล้ว

ในปัจจุบัน นอกจากทุ่งศรีเมืองจะถูกใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีสำคัญของราชการแล้ว ยังเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของชาวจังหวัดอุบลราชธานีเนื่องจากได้พัฒนาเป็นสวนสุขภาพและสนามกีฬาขนาดเล็กรีกด้วย นอกจากนี้ยังเป็นสถานที่ตั้งของอนุสาวรีย์แห่งความดี ซึ่งเป็นที่ระลึกแห่งไมตรีจิตที่กลุ่มประเทศสัมพันธมิตรในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 มอบให้ อีกทั้งยังเป็นสถานที่ตั้งอนุสาวรีย์พระปฐมวราชสุริยวงศ์ (คำผง) เจ้าผู้ครองนครอุบลราชธานีคนแรก ตลอดจนเป็นสถานที่ตั้งเทียนเฉลิมพระเกียรติซึ่งเป็นเทียนที่สร้างด้วยปูนสูง 77 ฟุต ประดับด้วยครุฑ และชาคเครื่องพระมหากษัตริย์อีกด้วย กระทั่งเกิดข้อโต้เถียงถึงความเหมาะสมของทัศนียภาพต่อการใช้พื้นที่ทุ่งศรีเมืองกับการสร้างเทียนเฉลิมพระเกียรติดังกล่าวในปี พ.ศ. 2542 และได้เงียบหายไปในปีที่สุด

6.4.3.2 วัดทุ่งศรีเมือง

วัดทุ่งศรีเมืองนับเป็นวัดแรกในจังหวัดอุบลราชธานีที่คิดค้นการทำเทียนพรรษาประเภทติดพิมพ์ขึ้นในปี พ.ศ. 2480 โดยช่างทำเทียนที่ชื่อนายโพธิ์ ส่งศรี (พ.ศ.2429-2523) ซึ่งเป็นศิษย์ของพระครูวิโรจน์รัตโนบล (บุญรอด นนฺโตโร) ผู้เชี่ยวชาญศิลปะการช่างและเป็นเจ้าอาวาสวัดทุ่งศรีเมืองในขณะนั้น ซึ่งแบบพิมพ์ที่ใช้พิมพ์นี้ขึ้นเพื่อคิดเป็นลวดลายบนเทียนพรรษาในระยะแรกแกะจากไม้ฝรั่ง ซึ่งในชั้นหลังผู้ที่เคยศึกษาวิชาทำเทียนพรรษาแบบติดพิมพ์ได้นำไปประยุกต์เป็นแบบพิมพ์ชนิดอื่น เช่น ปูนปลาสเตอร์ หรือหินอ่อนเพื่อทำให้ลุ่มวัดอื่นๆ ต่อไป นอกจากนี้ยังเป็นสถานที่ตั้ง “พุทธสมาคมจังหวัดอุบลราชธานี” นำโดยพระปริยัติโกศล (ถวัลย์) ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการคิดงานการจัดงานแห่เทียนพรรษาเมื่อปี พ.ศ. 2510 อีกด้วย

วัดทุ่งศรีเมือง เป็นวัดฝ่ายมหานิกายสร้างขึ้นในช่วงปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยพระอริยวงศาจารย์ญาณวิมลอุบลสังฆปาโมกข์ (สุ่ย) พระเถระตำแหน่งหลักคำเมืองอุบลราชธานีได้เลือกเอาบริเวณป่าชายเมือง (หรือทุ่งศรีเมืองในปัจจุบัน) เป็นสถานที่เจริญสมณธรรมโดยสร้างวัดขึ้นพร้อมกับให้ชื่อวัดบริเวณป่าทุ่งชายเมืองว่า “วัดทุ่งศรีเมือง” ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา พร้อมกันนี้ได้สร้างหอไตรกลางน้ำ ศิลปะล้านช้างผสมผสานกับศิลปะรัตนโกสินทร์ตอนต้น

และศิลปะพม่า เพื่อเก็บหนังสือธรรมและคัมภีร์ใบลานต่างๆ ไว้ด้วยซึ่งนับเป็นหอไตรกลางน้ำที่สมบูรณ์ที่สุดของภาคอีสานในปัจจุบัน

ปัจจุบันคุ้มวัดทุ่งศรีเมืองยังมีการส่งเทียนพรรษาประเภทติดพิมพ์เข้าประกวดอยู่ ซึ่งในปี พ.ศ. 2542 และปี พ.ศ. 2543 เทียนพรรษาของวัดทุ่งศรีเมืองได้รับรางวัลที่รองชนะเลิศเทียนพรรษาประเภทติดพิมพ์อันดับที่ 2 อีกด้วย

6.4.4.3 วัดบ้านกุดเป่ง (วัดประชาพิทักษ์)

วัดบ้านกุดเป่ง หรือต่อมาเรียกว่าวัดประชาพิทักษ์ ตั้งอยู่ในอำเภวารินชำราบ นับเป็นคุ้มวัดแห่งแรกที่ถือกำเนิดการทำเทียนพรรษาประเภทแกะสลักขึ้น โดยช่างทำเทียนพรรษาที่ชื่อนายคำหมา แสงงาม (พ.ศ.2431-พ.ศ.2533) ซึ่งเป็นศิษย์ของพระครูวิโรจน์รัตโนบล (บุญรอด นนฺตโร) เช่นเดียวกับนายโพธิ์ ส่งศรี และต่อมาได้เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ ในปี พ.ศ. 2529

ข้อมูลของวัดบ้านกุดเป่งนี้ ไม่ทราบประวัติความเป็นมาแน่ชัด จากข้อมูลเบื้องต้นทราบแต่เพียงว่านายคำหมา แสงงาม เป็นผู้รับทำซุ้มประตูและศาลาการเปรียญให้กับวัดบ้านกุดเป่ง ซึ่งในที่สุดชาวคุ้มวัดบ้านกุดเป่งเห็นความสามารถในการเขียนลวดลายแกะสลักลงบนปูนและไม้ของนายคำหมา จึงให้นายคำหมาทำเทียนพรรษาประเภทแกะสลักตามความถนัดส่งเข้าประกวด ซึ่งส่งผลให้เทียนพรรษาประเภทแกะสลักของคุ้มวัดบ้านกุดเป่งได้รับรางวัลชนะเลิศในปี พ.ศ. 2502 นั้นเอง และนายคำหมา แสงงามได้รับทำเทียนพรรษาให้แก่วัดบ้านกุดเป่งเพื่อส่งเข้าประกวดและได้รับรางวัลจากนั้นมาอีกประมาณ 2-3 ปี จึงได้เลิกทำต้นเทียนโดยไม่ทราบสาเหตุ (ประดับ ก้อนแก้ว, 2531:46) และส่งผลให้เทียนพรรษาของคุ้มวัดบ้านกุดเป่งไม่ได้รับรางวัลใดๆ อีกเลยตราบจนปัจจุบัน

6.4.3.4 ลวดลายบนเทียนพรรษาและองค์ประกอบเทียนพรรษา

ลวดลายบนเทียนพรรษาและองค์ประกอบของเทียนพรรษาในช่วงพุทธทศวรรษที่ 2480 เป็นระยะแรกของการริเริ่มทำลวดลายบนเทียนพรรษาโดยช่างทำเทียนที่ชื่อนายโพธิ์ ส่งศรี ลวดลายส่วนมากไม่มีความสลับซับซ้อนอะไร ส่วนมากเป็นรูปดอกคำควน ดอกพิกุล ลายกำมปู หน้าขบ กรวยเชิง บัวคว่ำ บัวหงาย ยอดดอกบัวตูมตลอดจนลายกระจังต่างๆ ซึ่งเป็นลวดลายพื้นเมือง

ที่มีอยู่แล้วในจังหวัดอุบลราชธานี (แจ่มใส เหล่าศิริ, 2523:9) กระทั่งในเวลาต่อมาได้มีการพัฒนาลวดลายเพิ่มขึ้นโดยได้รับอิทธิพลจากภาคกลางมากขึ้นเป็นลำดับ ดังจะเห็นได้จากในช่วงพุทธทศวรรษที่ 2490 ได้มีการทำองค์ประกอบเทียนพรรษาเพิ่มเติมเป็นรูปสัตว์ และมีการริเริ่มใช้ไม้ฉลุลวดลายติดจี๊ซึ่งประกอบเทียนพรรษา ซึ่งโดยมักนิยมทำเป็นรูปหงส์ กนกเปลว และลายกระจัง นอกจากนี้ยังมีการริเริ่มให้มีการขยายสัดส่วนของเทียนพรรษาให้สูงขึ้นเป็นชั้นลดหลั่นกัน และมียอดเป็นรูปกระจัง รวมถึงการทำฐานเทียนพรรษาเป็นรูปช้างหมอบพร้อมกับทูนเป็นฐานของเทียนพรรษา ซึ่งเป็นอิทธิพลทางศิลปะของภาคกลาง อีกทั้งยังปรากฏว่าในช่วงทศวรรษนี้ลวดลายดังกล่าวเป็นที่นิยมของช่างทำเทียนพรรษาโดยทั่วไปอย่างยิ่ง (ประดับ ก้อนแก้ว, สัมภาษณ์)

ประยงค์ มุทธเสน (2535:27-37) ได้วิเคราะห์ถึงวิวัฒนาการของภูมิปัญญาในการทำลวดลายเทียนพรรษาดังแต่ปี พ.ศ. 2520 – พ.ศ. 2533 ว่ามีวิวัฒนาการ 3 ช่วงกล่าวคือ ในช่วงปี พ.ศ. 2520 – พ.ศ. 2522 ลวดลายบนเทียนพรรษามีการเปลี่ยนแปลงฐานของเทียนพรรษาจากเดิมเป็นรูปช้างสามเศียร ขณะที่ลวดลายโดยทั่วไปมีส่วนที่เป็นลวดลายที่คล้ายลายไทยมากขึ้น โดยองค์ประกอบส่วนใหญ่เป็นรูปสัตว์หิมพานต์ อาทิ พญานาค หงส์ ตลอดจนรูปเทวดาต่างๆ ซึ่งยังคงรวมกันอยู่ตรงฐานของเทียนพรรษาและได้มีการขยายองค์ประกอบต่างๆ ออกไปจากต้นเทียนมากขึ้น ในช่วงปี พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2525 ได้มีการขยายขนาดของเทียนพรรษาให้กว้างและสูงขึ้น ตลอดจนได้มีการขยายองค์ประกอบรูปสัตว์หิมพานต์ออกไปจากฐานเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งได้มีการริเริ่มการผูกเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติบนองค์ประกอบเทียนพรรษาเป็นครั้งแรกโดยการปั้นพระพุทธรูปและรูปปั้นสัตว์เหมือนจริง อาทิ ม้า กวาง และลิง เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของเทียนพรรษา นอกจากนี้ยังได้มีการนำเทคนิคการปั้นรูปลอยตัวเข้ามาผสมผสานกับการทำเทียนพรรษา อาทิ พระพุทธรูปปางลีลา ม้ากระโดด กิณี ฯลฯ โดยขยายขนาดรถชนเทียนพรรษาให้เป็นรถพ่วงเพื่อรองรับเทียนพรรษาและองค์ประกอบที่มีจำนวนมากขึ้นอีกด้วย ในช่วงปี พ.ศ. 2525 - พ.ศ. 2530 เป็นระยะที่มีช่างทำเทียนรุ่นใหม่ร่วมทำเทียนพรรษาเข้าประกวดเป็นจำนวนมาก ลวดลายของเทียนพรรษาและองค์ประกอบของเทียนพรรษาได้มีลักษณะที่เหมือนจริงและมีขนาดใหญ่มากขึ้น มีการทำองค์ประกอบของเทียนเป็นรูปราชรถเป็นครั้งแรก ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นว่ารูปแบบของเทียนพรรษามีความโดดเด่นเพียงใดสามารถพิจารณาจากองค์ประกอบของเทียนพรรษามากกว่าต้นเทียนอีกด้วย นอกจากนี้ยังนับเป็นครั้งแรกที่นำเอาเหตุการณ์สำคัญในแต่ละปีมาทำเป็นลวดลายในต้นเทียนและองค์ประกอบของเทียนพรรษาอีกด้วย

ในช่วงปี พ.ศ. 2530 – พ.ศ. 2533 ยังไม่มีความโดดเด่นของการทำลวดลายเทียนพรรษาและองค์ประกอบของเทียนพรรษา นอกจากจะมีการสลับเปลี่ยนตำแหน่ง ลวดลาย ตลอดจน หุ่นต่างๆ สิ่งที่น่าสนใจที่สุดในช่วงนี้ก็คือการเริ่มต้นปั้นรูปเหมือนคนจริง ซึ่งได้แก่พระบรมรูปเหมือนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมายุ 60 พรรษา ในช่วงปีดังกล่าวนี้การแข่งขันเทียนพรรษาเริ่มมากขึ้นทำให้จำนวนคุ้มวัดที่ส่งเทียนพรรษาเข้าประกวดมีจำนวนลดลงและนับเป็นจุดเริ่มต้นถดถอยของลวดลายเทียนพรรษาที่มีการเน้นลวดลายที่ใหญ่โตโดยไม่เน้นเนื้อหาสาระ (สภาวัฒนธรรมจังหวัดอุบลราชธานี สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุบลราชธานี, 2540:30) トラバจนถึงปัจจุบัน

6.4.3.5 เทียนเฉลิมพระเกียรติ

เทียนเฉลิมพระเกียรติเป็นเทียนที่สร้างขึ้นจากคอนกรีตเสริมเหล็กประดับลวดลายปูนปั้นลอยตัวทาสีเหลืองทองเป็นรูปเรือมีโขนเป็นครุฑชูคานาค และแบกคันเทียนพรรษามีลวดลายนับจากชั้นล่างสุดขึ้นมาเป็นรูปครุฑชูคานาคและพระพุทธรูป ถ้าเทียนแกะสลักลวดลายเทพพนม กระจึง ก้านขด และก้านแย่ง ขอดเทียนเป็นบัวควมสลัขึ้นไปตั้งอยู่กลางลำเรือ และเรือแล่นอยู่ท่ามกลางมหาสมุทร ในมหาสมุทรมีลวดลายปูนปั้นลอยตัวทาสีเดียวกับเรือและเทียนเป็นรูปพระมหาชนกกำลังว่ายน้ำท่ามกลางสัตว์ทะเลและยักษ์ครายต่างๆ นานา

เทียนเฉลิมพระเกียรตินี้ตั้งอยู่บริเวณทุ่งศรีเมือง จังหวัดอุบลราชธานีมีขนาดสูงจากฐานประมาณ 22 เมตร (77 ฟุต) ขนาดของคันเทียนสูงประมาณ 11.40 เมตร มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.60 เมตร ความกว้างนับตั้งแต่โขนเรือจนถึงท้ายเรือ ประมาณ 5.50 เมตร และมหาสมุทรรูปไข่ วัดโดยรอบยาว 25 เมตร ส่วนที่กว้างที่สุดประมาณ 3 เมตร

วัตถุประสงค์ของการทำเทียนเฉลิมพระเกียรตินี้เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในวโรกาสครบรอบพระชนมายุ 72 พรรษา ตลอดจนเพื่อเป็นการแสดงถึงเอกลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานีในกรเชิดชูศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และเป็นส่วนหนึ่งของการปรับปรุงภูมิสถาปัตย์ของทุ่งศรีเมืองให้เป็นสวนสาธารณะอเนกประสงค์ซึ่งสามารถใช้พักผ่อน ท่องเที่ยวหรือประกอบกิจกรรมอื่นๆ ได้

6.4.3.6 การแสดงในขบวนแห่เทียนพรรษา

การจัดการแสดงในขบวนแห่เทียนพรรษานี้ในอดีตนั้น คณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษาใช้วิธีการรับสมัครคุ้มวัดที่ทำเทียนเข้าประกวด หรือคุ้มวัดอื่นๆ ที่สนใจจัดการแสดงในขบวนแห่เทียนพรรษา ซึ่งปรากฏว่ามีคุ้มวัดที่สนใจจัดการแสดงซึ่งโดยมากเป็นการแข่ง รำกลองยาว หรือการแสดงพื้นเมืองต่างๆ เป็นจำนวนมาก การที่มีคุ้มวัดสนใจจำนวนมากนี้เองทำให้เมื่อมีการแห่เทียนพรรษา ขบวนแห่ของแต่ละคุ้มวัดจะมีการแสดงของตนเองตามจุดต่างๆ ซึ่งต้องใช้เวลานาน อีกทั้งบางขบวนแห่ยังมีการแสดงซ้ำกัน หรือบางคุ้มวัดที่สนใจจะร่วมขบวนแห่กลับไม่มาในวันงาน ทำให้เกิดความขลุกขลักเป็นอย่างมาก ดังนั้นในเวลาต่อมาจึงได้มีการกำหนดให้ผู้แทนสถาบันการศึกษาของราชการและเอกชนเป็นผู้กำหนดจัดการแสดงในขบวนแห่สลับกับคุ้มวัดเทียนพรรษาของแต่ละคุ้มวัด โดยมี 3 คุ้มวัดที่ได้รับคัดเลือกให้มาจัดการแสดงในขบวนแห่เทียนพรรษานี้ด้วย ในการจัดขบวนแห่เทียนพรรษานี้จะได้รับเงินสนับสนุนขบวนแห่ละ 10,000 บาท ทั้งนี้ตัวอย่างการจัดขบวนแห่เทียนพรรษาอาจพิจารณาได้จากตารางที่ 6-6

ตารางที่ 6-6 การแสดง และลำดับขบวนแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี ปี พ.ศ. 2543

(ที่มา : ปรับปรุงจาก การจัดลำดับขบวนแห่เทียนพรรษา จากประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี 2543,2543)

ขบวนแห่ที่	การแสดง	ผู้จัดการแสดง	นำขบวนเทียน
1.	หลอมบุญบูชาถวาย ไถ่นวมินทร์	สถาบันราชภัฏ อุบลราชธานี	เทียนพรรษาพระราชทาน
2.	โปงลาง	วิทยาลัยโปลีเทคนิค อุบลราชธานี	วัดพระธาตุหนองบัว
3.	เซิ้งทำนา	โรงเรียนอเวมารีอา	วัดสว่างอารมณ์
4.	เซิ้งบั้งไฟ	โรงเรียนปทุมวิทยากร	วัดศรีประดู่
5.	เซิ้งคำจิด	โรงเรียนอุบลวิทยาคม	วัดประทุมมาลัย
6.	เซิ้งอีสานบ้านเฮา	โรงเรียนเบ็ญจะมะ มหาราช	วัดแสงเกษม
7.	รำดังหวาย	โรงเรียนนารีนุกูล	วัดสุทัศนาราม
8.	เซิ้งกะลา	โรงเรียนปทุมพิทยาคม	วัดมหาวนาราม

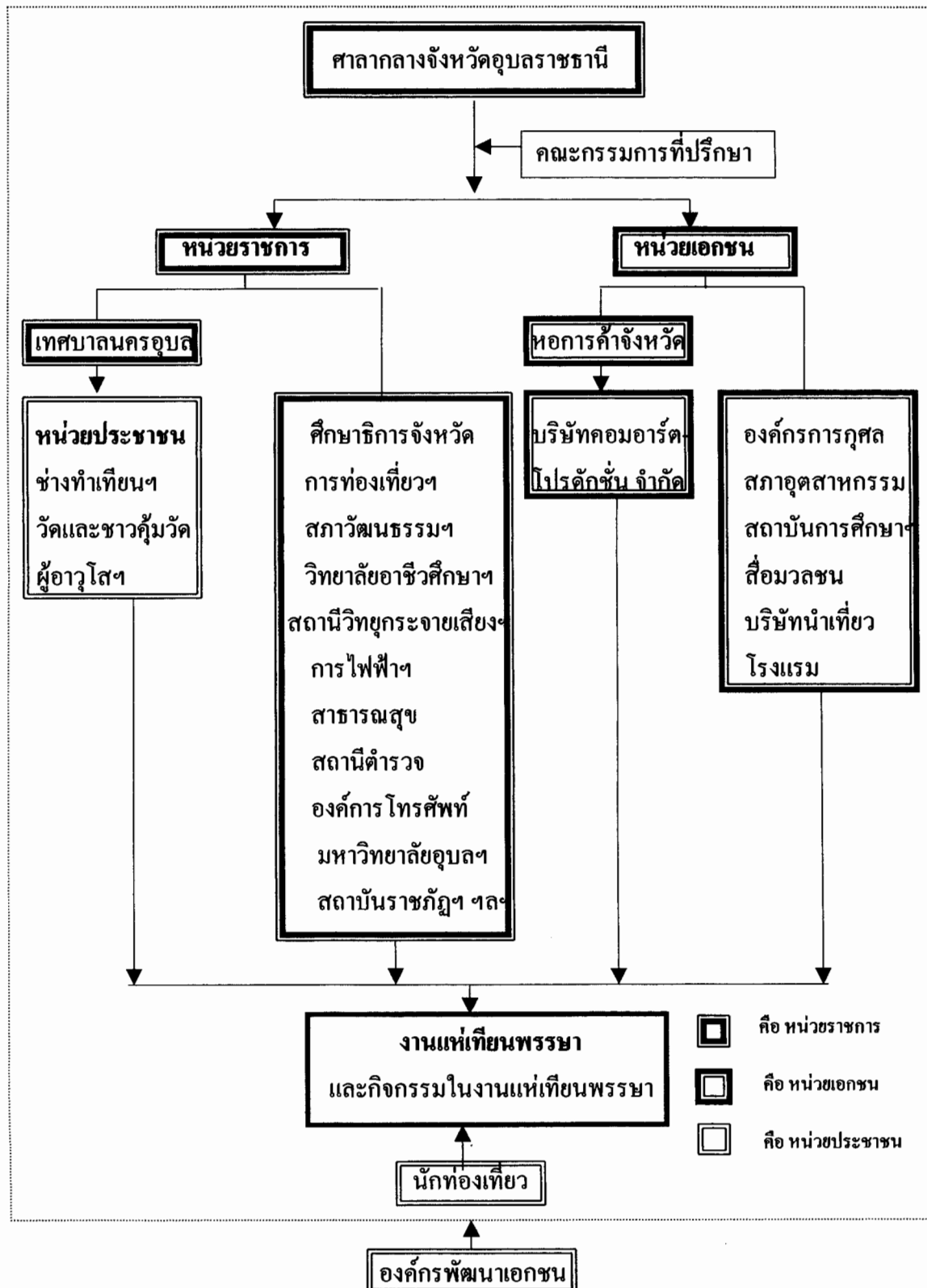
9.	จีวต๋องด้อน	โรงเรียนศรีปฐมพิทยา- การ	วัดหนองปลาปาก
10.	เซ็งกระดืบ	โรงเรียนมูลนิธิวัดศรี- อุบลรัตนาราม	วัดศรีอุบลรัตนาราม และ วัดทุ่งศรีเมือง
11.	กลองยาว	คุ้มวัดบูรพา	วัดพลแพน และวัดบูรพา
12.	รำแถบลาน	โรงเรียนอัสสัมชัญ- อุบลราชธานี	วัดทองนพคุณ และวัด ไชยมงคล
13.	รำเพลิน	วิทยาลัยเทคโนโลยี- อุบลราชธานี	วัดใต้เทิง และวัดสารพัด นึก
14.	แห่เทียนคอยพี	คุ้มวัดท่าวังหิน	วัดท่าวังหิน และวัดแจ้ง
15.	เมืองน่ายู่	วิทยาลัยอาชีวศึกษา- อุบลราชธานี	วัดบ้านนาเขีย และวัด โพธิ์ตาก
16.	ไม่ระบุงการแสดง	คุ้มวัดพระธาตุหนองบัว	วัดภูเขาแก้ว และวัดสุปัฏ นารามวรวิหาร

6.5 การบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมในงานแห่เทียนพรรษา

6.5.1 งานแห่เทียนพรรษากับหน่วยงานราชการ เอกชน และประชาชน

ในแผนภูมิ 6-1 จะเห็นได้ชัดว่าหน่วยราชการเป็นกลุ่มที่มีบทบาทต่อการจัดงานแห่เทียนพรรษา ของจังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบันมากที่สุด นับตั้งแต่ข้าราชการในศาลากลางจังหวัดอุบลราชธานีซึ่งนำโดยผู้ว่าราชการจังหวัดที่เป็นผู้กำหนดแนวทางและนโยบายในการจัดงาน โดยจะมีการออกคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาประจำปีขึ้นล่วงหน้าก่อนการจัดงานประมาณ 1 เดือน ซึ่งประกอบไปด้วยหน่วยราชการและเอกชน จึงทำให้มองเห็นภาพที่ชัดเจนว่า หน่วยงานราชการใดหรือหน่วยงานเอกชนใดจะมีหน้าที่รับผิดชอบฝ่ายใดบ้าง อย่างไรก็ตามก็ยังคงมีข้าราชการในศาลากลางจังหวัดอุบลราชธานี นำโดยผู้ว่าราชการจังหวัดผ่านรองผู้ว่าราชการจังหวัดฝ่ายต่างๆ ซึ่งรับผิดชอบการจัดงานแห่เทียนพรรษายังจัดเป็นกลุ่มที่ทรงอิทธิพลต่อการจัดงานแห่เทียนพรรษาอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะมีหน้าที่รับผิดชอบในฝ่ายซึ่งเป็นหัวใจของการจัดงานทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านการประสานงานและติดตามผลของงานทั้งหมด ด้านการเงินทั้งการหารายได้และจัดหาผล

ประโยชน์ต่างๆ และการจัดทำบัญชี ตลอดจนด้านการประกวดเทียบพรรษาและการประชาสัมพันธ์
จังหวัดอีกด้วย

แผนภูมิที่ 6-1 โครงสร้างหน่วยงานที่มีบทบาทต่อการลงทุนทางวัฒนธรรมงานแม่เทียนพรรษา

ในส่วนหน่วยงานราชการและหน่วยงานเอกชนอื่นๆ ที่ได้รับแต่งตั้งจากผู้ว่าราชการจังหวัด จะได้รับการแจ่งงานตามความถนัดและหน้าที่รับผิดชอบเดิมของตนเอง ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ อาทิ เช่น ด้านการเงิน หรือการได้รับชื่อเสียงว่าเป็นผู้นำในการจัดงาน อาทิ หน้าที่การจัดหาสถานที่ตั้งต้นเทียนพรรษา และการจัดทำพิธีเปิดของเทศบาลนครอุบลราชธานี หน้าที่การจัดแสดงแสงเสียงของหอการค้าจังหวัด การขอและจัดงานแห่เทียนพรรษาพระราชทานของศึกษาธิการจังหวัด การรักษาความสงบของกองบังคับการตำรวจภูธร รวมถึงการบริการนักท่องเที่ยวจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ฯลฯ เป็นต้น ทั้งนี้หน่วยงานภาคเอกชนซึ่งน่าจะเป็นได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวงานแห่เทียนพรรษาไม่ว่าจะเป็นร้านอาหาร บริษัทนำเที่ยว หรือโรงแรมจะมีส่วนร่วมในการจัดงานเพียงแต่การเป็นผู้ช่วยสนับสนุนเงินทุน หรือที่เรียกว่าการสนับสนุนงานแห่เทียนพรรษา และการสร้างมาตรฐานที่จะมีการบริการนักท่องเที่ยวในรากษุติธรรมเท่านั้น ซึ่งก็ไม่สามารถปฏิบัติด้วยตนเองหากแต่ถูกจัดอยู่ในความรับผิดชอบของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยอันเป็นหน่วยงานราชการหนึ่งนั่นเอง

ในภาพรวมของการจัดงานแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานีนั้น ผู้ที่มีบทบาทสำคัญของการอำนวยความสะดวกมากที่สุดจึงได้แก่หน่วยงานราชการ ขณะที่รองลงมาจนเกือบจะไม่มี ความสำคัญเลยต่อการอำนวยความสะดวกแห่เทียนพรรษาได้แก่ หน่วยงานเอกชน และผู้ที่ไม่มียบทบาทในการอำนวยความสะดวกแห่เทียนพรรษาเลยได้แก่หน่วยชาวบ้านซึ่งต้องผ่านการสนับสนุนด้านงบประมาณของหน่วยราชการและหน่วยงานเอกชนอีกชั้นหนึ่งก่อน นอกจากนี้บทบาทของหน่วยประชาชนก็ยังเป็นบทบาทในฐานะแรงงานของการจัดงานมากกว่าบทบาทของผู้อำนวยความสะดวกอีกด้วย ดังแผนภูมิที่ 6-2

นอกจากนี้ยังมีการแต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาการจัดงานแห่เทียนพรรษาเพื่อให้คำปรึกษาคณะกรรมการจัดงานอีกชั้นหนึ่งโดยประกอบไปด้วยนักการเมือง หัวหน้าส่วนราชการสำคัญในจังหวัด อาทิ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล อัยการ อธิการบดี ผู้บังคับการทหาร นายอำเภอ ปลัดอำเภอ นายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ตลอดจนผู้มีอุปการะคุณแก่จังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ ท่านผู้หญิงต่วน โกศลวิตร และองค์กรการกุศลที่มีบทบาทในท้องถิ่นได้แก่ ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน ชมรมมูลนิธิจังหวัดอุบลราชธานี เป็นต้น อย่างไรก็ตามก็ตีตำแหน่งที่ปรึกษาเป็นตำแหน่งที่ตั้งเป็นเกียรติยศมิได้มีบทบาทสำคัญในการจัดงานแห่เทียนพรรษาอย่างใด

หน่วยราชการ : นโยบาย การอำนวยการจัดงาน การเงิน การประชาสัมพันธ์ การรักษาความปลอดภัย

หน่วยเอกชน : การจัดแสดงแสงเสียง การบริการนักท่องเที่ยว

หน่วยประชาชน : การจัดสร้างคันเทียบ การร่วมขบวนแห่

งานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี

การร่วมกิจกรรม (ท่องเที่ยว, แสดงวิถีชีวิต) การให้คำปรึกษา

การร่วมกิจกรรม (ประกวดธิดาเทียนพรรษา, พาแสง ฯลฯ) เงินทุน

การประสานงาน การต้อนรับ การจัดขบวนคันเทียบ การจัดนิทรรศการวิถีชีวิต การจัดทำเอกสาร
การประเมินผลงาน การติดต่อสื่อสารภายในงาน การควบคุมดูแลอาหาร ที่พัก การนำเที่ยว ฯลฯ

แผนภูมิที่ 6-2 บทบาทของแต่ละหน่วยงานในการจัดงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี

6.5.2 ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในงานแห่เทียนพรรษา

ในการทำเทียนพรรษาของแต่ละคุ้มวัดเพื่อร่วมขบวนแห่เทียนพรรษานั้น งบประมาณที่ให้การสนับสนุนการทำเทียนพรรษาที่ได้รับจากเทศบาลนครอุบลราชธานี คุ้มวัดละ 25,000 บาท นั้น ไม่เพียงพอเนื่องจากการทำเทียนพรรษาเพื่อส่งเข้าประกวดต้องใช้งบประมาณไม่ต่ำกว่า 100,000 บาทต่อเทียนหนึ่งต้น ส่งผลให้แต่ละคุ้มวัดมีการหาเงินสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน ในการหาเงินทุนสนับสนุนจากธุรกิจเอกชนนี้เอง บางครั้งเปิดโอกาสให้มีการแทรกแซงจากนักการเมือง หรือนักการเมืองอาจใช้งานแห่เทียนพรรษาเป็นเครื่องหาประโยชน์ในการเลือกตั้งได้ ดังจะเห็นได้จากช่วงใดที่มีการเลือกตั้งหรือมีกระแสว่าจะต้องเลือกตั้ง จะมีการสนับสนุนงบประมาณและการสนับสนุนด้านอื่นๆ จากนักการเมืองเป็นจำนวนมาก สิ่งที่เห็นได้ชัดที่สุดคือการให้เงินสนับสนุนการทำเทียนพรรษาแก่บางคุ้มวัดโดยมีข้อตกลงว่าจะต้องติดป้ายสนับสนุนนักการเมืองนั้นๆ หรือการให้ความอนุเคราะห์รถยนต์เพื่อบรรทุกคันเทียนพรรษา หรือขบวนแห่เทียนพรรษาที่ต้องมีการกำหนดให้ติดป้ายสนับสนุนนักการเมืองด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตามวิถีชีวิตของนักการเมืองมักนี้ประสบความสำเร็จแต่เฉพาะคุ้มวัดที่อยู่ห่างไกลหรือไม่สามารถหาเงินมาทำเทียนพรรษาได้อย่างเพียงพอเท่านั้น ส่วนวัดที่เคยชนะการประกวดมาก่อนมักไม่สนใจที่จะหาเงินด้วยวิธีการดังกล่าวเท่าใดนัก เพราะอาจจะส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงของตนเอง

ขณะเดียวกันมีบางหน่วยงานในเอกชนที่มีการว่าจ้างช่างทำเทียนพรรษาเป็นกรณีพิเศษ เพื่อจัดสร้างเทียนพรรษาเป็นของตนเอง โดยมีเจตนาเพื่อประชาสัมพันธ์หน่วยงานของตนเอง ยกตัวอย่างเช่น การบินไทย ซึ่งจัดทำเทียนพรรษาเพื่อร่วมขบวนแห่เทียนพรรษาและหลังจากงานแห่เทียนพรรษาได้นำเทียนพรรษาไปจัดแสดงที่สนามบินนานาชาติ จังหวัดอุบลราชธานีอีกด้วย

นอกจากนี้งบประมาณในการจัดงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีที่ได้รับส่วนมากมาจากเงินสนับสนุนพิเศษของหน่วยงานทั้งราชการและเอกชนทั้งสิ้น ซึ่งล้วนแล้วแต่มีผลประโยชน์ระหว่างกันซึ่งจะเห็นได้จากช่วงก่อนการจัดงานแห่เทียนพรรษา หน่วยงานที่สนับสนุนเงินพิเศษในการจัดงานจะได้รับสิทธิโฆษณากิจการหรือสินค้าของตนเองผ่านการสนับสนุนการจัดงานแห่เทียนพรรษา อาทิ การบินไทย องค์การบริหารส่วนจังหวัด ห้างสรรพสินค้า ทว่าโดยมากมักเป็นธุรกิจเอกชนที่มาจากส่วนกลางเป็นหลัก อาทิ เบียร์ อาหารฟาสต์ฟู้ด บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป ฟิล์มถ่ายรูป น้ำมัน ร้านสะดวกซื้อ สายการบิน ฯลฯ ขณะที่ห้างร้านในเขตอำเภอเมืองอันทรอทธิพลที่สุดในหอการค้าจังหวัดจะติดป้ายผ้าให้การสนับสนุนงานแห่เทียนพรรษาไว้หน้าร้านของตนเองเช่นเดียวกัน

6.5.3 การเตรียมการจัดงานแห่เทียนพรรษา

เมื่อมีการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษาการดำเนินงานเพื่อที่จะจัดงานแห่เทียนพรรษาจึงได้เริ่มต้นขึ้นก่อนหน้ากำหนดวันจัดงานประมาณ 2 เดือน อย่างไรก็ตามการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานเป็นเพียงการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการเท่านั้น หากแต่เป็นที่รับรู้และเตรียมตัวล่วงหน้าของแต่ละหน่วยงานอยู่ก่อนแล้ว ดังนั้นการเตรียมงานที่แท้จริงจึงมิได้เริ่มต้นเพียง 2 เดือนของการจัดงานนับตั้งแต่การตั้งคณะกรรมการจัดงาน แต่เป็นการเตรียมงานล่วงหน้าของหน่วยงานที่เคยได้รับมอบหมายซ้ำๆ กันทุกปีก่อนแล้ว โดยเฉพาะหน่วยประชาชนที่ชาวบ้านแต่ละคุ้มวัดซึ่งสนใจจะส่งเทียนพรรษาของตนเองเข้าประกวด หรือร่วมขบวนแห่ จะเริ่มเตรียมการเรียกริเงินเพื่อนำมาเป็นต้นทุนในการทำเทียนพรรษา เป็นต้น ดังนั้นการออกคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการจัดงาน จึงเป็นเพียงการแต่งตั้งหน่วยงานที่เคยรับผิดชอบงานในปีก่อนหน้านี้ ให้เข้ามารับผิดชอบงานในปีปัจจุบันอย่างเป็นทางการเท่านั้น ยกเว้นหน่วยประชาชนที่ไม่มีการรวมตัวเป็นหน่วยงานที่มีรูปแบบแน่นอนและไม่ขึ้นตรงต่อหน่วยงานราชการอย่างชัดเจน ซึ่งนอกจากจะเป็นอิสระจากรายชื่อในคำสั่งแต่งตั้งดังกล่าวแล้ว (ยกเว้นผู้อาวุโสที่มีความรู้ทางวัฒนธรรมเท่านั้น) ยังคงเป็นอิสระในการตัดสินใจร่วมกิจกรรมต่างๆ ซึ่งหน่วยราชการและเอกชนจัดขึ้นอีกด้วย

เมื่อมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานอย่างเป็นทางการแล้ว คณะกรรมการจัดงานฝ่ายต่างๆ จะมีการประชุมร่วมกันเพื่อรับทราบนโยบายการจัดงานของผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งมีความแตกต่างกันตามวาระการดำรงตำแหน่งของผู้ว่าราชการจังหวัดแต่ละคน อาทิ ปี พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นช่วงรอยต่อระหว่างผู้ว่าราชการจังหวัดคนเดิม กับผู้ว่าราชการจังหวัดคนปัจจุบันที่เข้ามารับงานในช่วงการเตรียมงานแห่เทียนพรรษา ดังนั้นเมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดคนเดิมเน้นการประชาสัมพันธ์งานให้เป็นงานระดับนานาชาติ จึงต้องมีการหาผู้สนับสนุนงบประมาณเป็นจำนวนมาก ดังนั้นผู้ว่าราชการจังหวัดในปี พ.ศ. 2542 จึงต้องเป็นผู้นำในการหาเงินทุนเอง และมีการประกาศแต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานตามนโยบายของตนเองออกมา ขณะที่เมื่อเปลี่ยนผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นคนใหม่ในปี พ.ศ. 2543 ได้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายการจัดงานให้มีขนาดเล็กลง อีกทั้งเริ่มโอนย้ายภาระการจัดงานต่างๆ ให้กระจายออกสู่หน่วยงานเอกชนมากขึ้น อาทิ การหาเงินสนับสนุนเป็นหน้าที่ของหอการค้าจังหวัด การนำเอาประธานชมรมต่างๆ ในจังหวัดอุบลราชธานีมาร่วมเป็นคณะกรรมการจัดงานฝ่ายต่างๆ ตลอดจนจัดให้มีการเน้นกิจกรรมทางพุทธศาสนาในงานแห่เทียนพรรษามากขึ้น (รุ่งฤทธิ์ มกรพงศ์, สัมภาษณ์) ทำให้การวางแผนการจัดงานจึงเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม และได้มีการออกคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานฉบับใหม่มาแทนที่คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานของผู้ว่าราชการคนก่อน อย่างไรก็ตามก็ตราบใดที่มีการประชุมเพื่อรับนโยบายการจัดงานในแต่ละปีจากผู้ว่าราชการจังหวัดแล้ว ยังมีการกำหนดรูปแบบของงานและการกำหนดงบประมาณซึ่งในการหาเงินเพื่อจัดงานนั้น หากหน่วยงานใดมีการเตรียมการล่วงหน้ามาก่อนเนื่องจากรับหน้าที่จัดกิจกรรมเดียวกันทุกปี จะมีการเขียนโครงการเพื่อขออนุมัติงบประมาณค่าใช้จ่ายทั้งหมดจากต้นสังกัด ดังเช่น กรณีกองการศึกษา เทศบาลนครอุบลราชธานีได้เขียนโครงการขออนุมัติงบประมาณการจัดงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีต่อนายกเทศมนตรีนั่นเอง

6.5.4 รายละเอียดของงานแห่เทียนพรรษา

ภายหลังการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ ซึ่งโดยมากแล้วประธานคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ จะเปรียบเสมือนผู้แทนของหน่วยงานที่ตนสังกัดรับผิดชอบในฝ่ายนั้นๆ โดยปริยาย จะมีการประชุมเพื่อการดำเนินงานฝ่ายต่างๆ ตามที่ได้ระบุไว้ในคำสั่งแต่งตั้ง เพื่อให้การจัดงานแห่เทียนพรรษาเป็นไปอย่างเรียบร้อย

งานแรกที่ต้องเริ่มขึ้นเป็นประจำทุกปีก่อนการจัดงานแห่เทียนพรรษาได้แก่ การขอพระราชทานเทียนพรรษาจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานมาตั้ง

แต่ ปี พ.ศ. 2522 การขอพระราชทานเทียนพรรษานับเป็นงานที่ต้องมีการเตรียมการล่วงหน้าก่อนคำสั่งแต่งตั้ง ประมาณ 1 เดือน หรือประมาณ 2 เดือนก่อนการจัดงานแห่เทียนพรรษา เนื่องจากต้องมีการหนังสือกราบบังคมทูลไปยังสำนักพระราชวัง และสำนักพระราชวังต้องแจ้งหมายกำหนดการในการเข้ารับพระราชทานเทียนพรรษานั้นเอง และเมื่อเทียนพรรษาพระราชทานเดินทางมาถึงจังหวัดอุบลราชธานี ไม่ว่าโดยเครื่องบินของกองทัพอากาศหรือเครื่องบินจากการบินไทยก็ตาม จะมีขบวนแห่เทียนพรรษาพระราชทานจากบริเวณจุดรับเทียนจากเครื่องบิน มายังศาลาจตุรมุข บริเวณทุ่งศรีเมือง ซึ่งผู้ร่วมขบวนแห่ส่วนมากจะเป็นทหารในสังกัดกองบินที่ 21 และนักเรียนจากโรงเรียนมัธยมในเขตอำเภอเมืองทั้งของรัฐและเอกชน พร้อมทั้งมีการสมโภชเทียนพรรษาด้วยการแสดงต่างๆ ในเวลากลางคืนซึ่งมักจะเป็นคืนเดียวกับพิธีเปิดงานแห่เทียนพรรษาอย่างเป็นทางการ ครั้นเมื่อถึงในวันเข้าพรรษา นอกจากในเวลาเช้าจะมีการแห่เทียนพรรษาโดยคุ้มวัดต่างๆ แล้ว ในเวลาเย็นประมาณ 16.00 – 17.00 น. จะมีการนำขบวนแห่เทียนพรรษาพระราชทานซึ่งเป็นชุดเดิมกับที่อัญเชิญเทียนพรรษาพระราชทานมายังศาลาจตุรมุขไปถวายแด่พระอารามหลวงนำโดยผู้ว่าราชการจังหวัดซึ่งในจังหวัดอุบลราชธานีมีจำนวน 3 วัด (ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น) ผลัดเปลี่ยนกันในแต่ละปี กล่าวกันว่าเมื่อพระอารามหลวงเหล่านี้รับเทียนพรรษาพระราชทานมาแล้วจะไม่นำมาจุด หากแต่นำไปเก็บไว้ในที่เก็บของแต่ละวัดโดยถือว่าเป็นของควรสักการะบูชาอีกด้วย (สุมิตร กองกาญจน์, สัมภาษณ์)

การรับสมัครผู้เข้าประกวดธิดาเทียนพรรษา การจำหน่ายบัตรงานพาแลง และการจำหน่ายบัตรล่วงหน้าเพื่อสำรองที่นั่งชมขบวนแห่เทียนพรรษา นับเป็นกิจกรรมที่ต้องทำล่วงหน้าเป็นเวลานานไม่ต่ำกว่า 1 เดือน เช่นเดียวกัน ผู้สมัครเข้าประกวดธิดาเทียนพรรษาขึ้นอยู่กับห้างร้านทั้งในและต่างจังหวัดส่งเข้าประกวดโดยไม่มีข้อจำกัดว่าจะต้องเป็นชาวอุบลราชธานีหรือไม่ ทำให้ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันก็คือชาวจังหวัดอุบลราชธานีไม่ได้รับรางวัลธิดาเทียนพรรษามานานหลายปีแล้ว ในปี พ.ศ. 2543 นี้การประกวดธิดาเทียนพรรษาได้ถูกโอนย้ายภารกิจจากเดิมที่รองผู้ว่าราชการจังหวัดจะเป็นผู้รับผิดชอบมาเป็นหน่วยงานเอกชน ซึ่งได้แก่สภาอุตสาหกรรมจังหวัดภายใต้การเป็นที่ปรึกษาของเทศบาลนครอุบลราชธานี ซึ่งเริ่มตั้งแต่การรับสมัครที่สามารถสมัครได้ที่สภาอุตสาหกรรมจังหวัดอุบลราชธานี ตลอดจนร้านเสริมสวยและโรงแรมที่สนับสนุนการประกวดทั้งนี้จะมีการคัดเลือกในรอบต่างๆ กระทั่งถึงรอบสุดท้ายในที่สุด อย่างไรก็ตามปัจจุบันเริ่มมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ถึงความไม่เหมาะสมของการจัดประกวดธิดาเทียนพรรษาที่ชาวจังหวัดอุบลราชธานีไม่มีส่วนร่วมในการจัดงานเท่าใดนัก เนื่องจากผู้ที่จะมีสิทธิเข้าชมได้จะต้องซื้อบัตรเข้าชมงานพาแลงที่มีราคาสูง (ในราว 500 บาท ต่อคน) และมีจำนวนจำกัด ทำให้ไม่เปิดโอกาสให้ชาวจังหวัดอุบลราชธานีได้รับรู้กิจกรรมดังกล่าว

ดังนั้นจึงมีแนวโน้มว่าในปีต่อไป (พ.ศ. 2544) อาจจะมีการจัดประกวดธิดาเทียนพรรษาบริเวณทุ่งศรีเมืองหรือสถานที่กลางแจ้งที่ชาวจังหวัดอุบลราชธานีและนักท่องเที่ยวสามารถชมได้ทุกคน (เพื่อพักตร์ ศรีทอง,สัมภาษณ์)

งานพาดังเป็นงานเลี้ยงอาหารพื้นเมืองเวลาเย็นในลักษณะ “ขันโตก” ทางภาคเหนือที่มีวิทยาลัยอาชีวศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบ และมีการขายบัตรผ่านทางสภาอุตสาหกรรมจังหวัดอุบลราชธานีเช่นเดียวกับการประกวดธิดาเทียนพรรษา ซึ่งจัดขึ้น ณ เวลาและสถานที่เดียวกันกระทั่งเสมือนเป็นงานเดียวกัน ขณะที่ต้นทุนในการจัดทำอาหารโดยฝีมือของนักศึกษาแผนกคหกรรมศาสตร์ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาประมาณพา (โตก) ละ 1,000 บาท แต่ต้องขายบัตรงานพาดังในจำนวนเงิน พาละ 3,000 บาท (ต่อ 6 คน) ซึ่งจัดอยู่ในราคาที่สูง ทั้งนี้ผู้ที่เข้ามารับประทานอาหารในงานพาดังจะได้ชมการประกวดธิดาเทียนพรรษา ตลอดจนการแสดงโปงลางจากนักศึกษาสถาบันราชภัฏอุบลราชธานีและนักเรียนรับเชิญ ตลอดจนการรับประทานอาหารซึ่งเป็นการร่วมกันระหว่างคณะกรรมการจัดงานฝ่ายประกวดธิดาเทียนพรรษากับคณะกรรมการจัดงานฝ่ายงานพาดัง อย่างไรก็ตามการประมาณจำนวนพาทั้งหมด 110 พา (660 คน) นอกจากนี้ยังได้รับความอนุเคราะห์สถานที่จัดงานจากโรงแรมระดับชั้นนำของจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งทำให้งานพาดังได้รับการยกระดับมากขึ้น แต่ก็มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ถึงการไม่มีส่วนร่วมของชาวจังหวัดอุบลราชธานีต่อการจัดงานพาดังนี้เท่าใดนัก

ขณะที่การจำหน่ายบัตรเข้าชมขบวนแห่เทียนพรรษาล่วงหน้าจำนวน 2,100 ที่นั่ง ซึ่งเทศบาลนครอุบลราชธานีได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบนั้น เกิดขึ้นจากการกำหนดเป้าหมายจำนวนของนักท่องเที่ยวซึ่งเข้ามาเที่ยวชมขบวนแห่เทียนพรรษาที่มีจำนวนมากขึ้นทุกปี ดังนั้นในปี พ.ศ. 2543 จึงได้มีการทำอฒจันทร์ใหม่ถึง 10 อฒจันทร์เพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวดังกล่าว พร้อมๆไปกับการวางแผนการจัดลำดับขบวนแห่เทียนพรรษาและการจัดเตรียมสถานที่เพื่อทำพิธีเปิดงานแห่เทียนพรรษา ซึ่งเป็นความรับผิดชอบของเทศบาลนครอุบลราชธานีทั้งหมด การเตรียมงานที่เกิดขึ้นจึงต้องมีการวางแผนร่วมกันระหว่างคณะกรรมการที่มาจากเทศมนตรีในแต่ละฝ่าย อาทิ ฝ่ายโยธา ฝ่ายการศึกษา รวมถึงนายกเทศมนตรี และข้าราชการในสังกัดเทศบาลนครอุบลราชธานี กับข้าราชการที่มาจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีซึ่งเป็นหน่วยงานสมทบในคณะกรรมการฝ่ายนั้นๆ อย่างไรก็ตามการเตรียมงานในส่วน ซึ่งได้แก่ การจัดตั้งสถานที่ตั้งเทียนและการจัดขบวนแห่เทียนพรรษา ยังได้มีการประสานงานกับคุ้มวัดต่างๆ โดยเรียกประชุมแต่ละคุ้มวัดเพื่อสำรวจจำนวนเทียนพรรษาที่จะส่วนเข้าร่วมขบวนและส่งเข้าประกวด นอกจากนี้ยังเป็นการเตรียมงบประมาณและ

สถานที่ในการจัดตั้งขบวนแห่ตลอดจนการจัดเจ้าหน้าที่เพื่อตรวจสอบความคืบหน้าในการทำเทียนพรรษาของแต่ละคุ้มวัด เพื่อป้องกันการรับเงินสนับสนุนการทำเทียนพรรษาแล้วไม่ได้ทำเทียนพรรษาจริง หรือทำเทียนพรรษาแล้วไม่ตรงกับมาตรฐานที่คณะกรรมการจัดงานได้กำหนดเอาไว้

ในส่วน of ชาวคุ้มวัดที่ทำเทียนพรรษาร่วมงานแห่เทียนพรรษา หากเป็นคุ้มวัดที่จะส่งเทียนพรรษาเข้าประกวด บางคุ้มวัดจะเริ่มมีการว่างจ้างช่างทำเทียนพรรษาเพื่อที่จำทำเทียนพรรษาล่วงหน้า 1 เดือน ซึ่งช่างทำเทียนพรรษาคณะเดียวกันอาจจะทำเทียนพรรษาให้กับอีกวัดหนึ่งก็ได้ ทว่าความสวยงามจะแตกต่างกันตามงบประมาณที่ว่างจ้างและใช้วัสดุในการทำเทียนพรรษา ทั้งนี้เป็นประเพณีที่ถือว่าวัดใดเริ่มต้นด้วยเทียนพรรษาประเภทใดจะต้องทำเทียนพรรษาประเภทนั้นไปโดยตลอดไม่เปลี่ยนแปลง ทั้งนี้เนื่องมาจากความชำนาญที่ได้รับการสั่งสมมาเพื่อทำเทียนพรรษาประเภทเดียวกันเอง อย่างไรก็ตามนอกจากบางวัดจะมีการว่างจ้างช่างทำเทียนพรรษาที่เคยชนะเลิศการประกวดเทียนพรรษาในปีก่อนๆ มาทำเทียนพรรษาให้กับคุ้มวัดของตนแล้ว บางคุ้มวัดยังได้ช่างฝีมือที่มีจิตศรัทธาช่วยกันทำเทียนพรรษาให้กับคุ้มวัดนั้นๆ โดยไม่คิดค่าแรงแต่อย่างใด ซึ่งอาศัยลูกมือจากชาวคุ้มวัดตลอดจนพระสงฆ์สามเณรในวัดช่วยกันทำเทียนพรรษาจนสำเร็จ ขณะที่ช่างทำเทียนจะได้รับการช่วยเหลือจากชาวคุ้มวัดในเรื่องอาหารการกิน และแรงใจมาเป็นพิเศษ ขณะเดียวกัน บางคุ้มวัดที่ไม่ประสงค์จะส่งเทียนพรรษาเข้าประกวดแต่สนใจที่จะส่งเข้าร่วมขบวนแห่เทียนด้วย ช่างทำเทียนพรรษาอาจเป็นช่างในท้องถิ่นนั้น ซึ่งอาจจะพระสงฆ์หรือชาวบ้านในคุ้มวัดนั้นที่พอจะมีความรู้ในการทำเทียนพรรษาอยู่บ้าง ก็ได้ เทียนพรรษาที่ทำออกมาจึงมีขนาดเล็กและไม่มีความงดงามเท่าใดนัก

นอกจากนี้ยังมีบางคุ้มวัดที่ต้องการเก็บเงินช่วยเหลือของราชการเอาไว้ โดยใช้วิธีเก็บเทียนพรรษาซึ่งเคยร่วมขบวนแห่เทียนพรรษาในปีก่อนๆ มีปรับปรุงคัดแปลงอีกเล็กน้อยแล้วส่งเข้าประกวด ซึ่งจะได้รับเงินสนับสนุนการทำเทียนพรรษาเข้าประกวดจำนวนเท่ากับคุ้มวัดอื่นๆ แม้จะไม่มีโอกาสชนะเลิศแต่ก็มีเงินจำนวนหลักหมื่น ซึ่งคณะกรรมการจัดงานฝ่ายประกวดด้านเทียนพยายามตรวจตราดูแต่ละคุ้มวัดอย่างใกล้ชิดอีกด้วย

การทำเทียนพรรษาของช่างทำเทียนพรรษาที่จะส่งเข้าประกวดนั้น บางคุ้มวัดจะมีการปิดบังเป็นความลับซึ่งกันและกัน และจะระแวงคนแปลกหน้าที่เข้าไปสอบถามเรื่องต่างๆ ในขณะที่ทำเทียนพรรษา เนื่องจากกลัวว่าจะเป็นฝ่ายคุ้มวัดคู่แข่งที่แอบเข้ามาสอดแนมดูความเคลื่อนไหวในฝ่ายของตนแล้วจะนำตัวอย่างไปสร้าง ซึ่งส่งผลให้อาจชนะได้

ขณะที่ช่างทำเทียนพรรษากำลังหล่อเทียนพรรษาเพื่อร่วมประกวดของแต่ละคุ้มวัดอยู่นั้น จะมีหญิงสาวจากอำเภอต่างๆ ในจังหวัดอุบลราชธานีมาสมัครเป็นหัวหน้านางฟ้าซึ่งมี 1 คนและนางฟ้าบริวารประมาณ 3 - 5 คนเพื่ออัญเชิญต้นเทียน ทั้งนี้บางคุ้มวัดว่าจ้างในม้อตราค่าจ้างตายตัวแน่นอน ซึ่งค่าจ้างจะอยู่ในราว 1,000 บาท สำหรับหัวหน้านางฟ้า และ 200 บาท สำหรับนางฟ้าบริวาร ตลอดจนบางวัดจะไม่มีม้อตราค่าจ้างที่ตายตัว หากแต่จะสัญญาว่าเมื่อเทียนพรรษาที่ส่งเข้าประกวดได้รับรางวัล จะแบ่งเงินรางวัลให้ส่วนหนึ่ง ซึ่งอยู่ในราว 1,000 บาทต่อคนเช่นเดิม นอกจากนี้บางคุ้มวัดยังเป็นผู้สนับสนุนเงินทุนเพื่อส่งนางฟ้าอัญเชิญเทียนพรรษาส่งเข้าประกวดคิดเทียนพรรษาอีกด้วย ดังจะเห็นได้จาก ในปี พ.ศ. 2542 มีคุ้มวัดที่ส่งนางฟ้าเข้าประกวดคิดเทียนพรรษาประมาณ 5 คุ้มวัดวัดนั่นเอง อย่างไรก็ตาม ก่อนถึงวันแห่เทียนพรรษาประมาณ 1 วันจะมีการตกแต่งรถเทียนพรรษาค้นด้วยดอกไม้ โดยมีความแตกต่างของแต่ละคุ้มวัด เมื่อบางคุ้มวัดจะใช้วิธีจ้างร้านดอกไม้มาประดับต้นเทียนพรรษาซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูง ดังนั้นบางวัดที่มีเงินจำนวนนี้ไม่มากพอจึงต้องซื้อดอกไม้จากร้านขายดอกไม้แล้วนำมาตกแต่งเอง ทั้งนี้รวมถึงการใช้ผ้าประดับรถด้วย ทั้งนี้ผู้ตกแต่งดอกไม้และผ้าประดับรถอาจจะเป็นชาวคุ้มวัดที่เป็นผู้หญิง หรือพระสงฆ์สามเณรในวัดนั้นที่มีความชำนาญการตกแต่งสถานที่ต่างๆ ก็ได้

นอกจากนี้ เทศบาลนครอุบลราชธานีซึ่งเป็นผู้ควบคุมการแสดงของขบวนแห่เทียนพรรษา ยังมีการติดต่อคุ้มวัดที่สนใจจะส่งการแสดงร่วมขบวนแห่อีกด้วย ขบวนแห่เทียนพรรษาดังกล่าวจะเป็นการร่ายรำในศิลปวัฒนธรรมอีสาน อาทิ เซิ้งทำนา เซิ้งบั้งไฟ เซิ้งดงหวาย จั๊วต๋องต๋อน รำแถบ ลาน กลองยาว รำแห่เทียนคอยไฟ เป็นต้น คั่นกับรถบรรทุกต้นเทียนพรรษาของแต่ละคุ้มวัด โดยได้รับการสนับสนุนเงินค่าจัดขบวนแห่ประมาณขบวนละ 10,000 บาท ทั้งนี้ในปี พ.ศ. 2543 มีคุ้มวัดร่วมขบวนแห่เทียนประมาณ 3 คุ้มวัด นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนระดับประถมศึกษาจนถึงอุดมศึกษาร่วมขบวนแห่เทียนพรรษาอีกด้วย อย่างไรก็ตามปัญหาที่ประสบของการจัดขบวนแห่ก็คือ ในแต่ละปีมีผู้สนใจจัดขบวนแห่น้อยลงและบางแห่งมีการติดต่อขอร่วมขบวนแห่เทียนพรรษาแล้ว แต่เมื่อถึงเวลาจัดงานกลับไม่มีขบวนแห่มาร่วมแห่เทียนพรรษา

หน้าที่ซึ่งเทศบาลนครอุบลราชธานีรับผิดชอบอีกประการหนึ่งก็คือ การกำหนดสถานที่ตั้งเทียนพรรษารอบทุ่งศรีเมืองซึ่งในปี พ.ศ. 2543 ตั้งอยู่บนถนนราชบุตรและถนนศรีณรงค์เรียงสลับกันระหว่างเทียนพรรษาประเภทติดพิมพ์และเทียนพรรษาประเภทแกะสลัก นอกจากนี้ยังมีการกำหนดเส้นทางแห่เทียนพรรษตามถนนอุปราชาซึ่งอยู่ตรงข้ามกับถนนราชบุตร เข้าถนนสุริยาตร์ แล้ววกกลับมาที่ถนนผาแดง กระทั่งมาถึงจุดตั้งเทียนพรรษาที่ทุ่งศรีเมืองอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งทางเทศบาล

นครอุบลราชธานีจะต้องแจ้งให้ทุกคุ้มวัดที่ส่งเทียนพรรษาเข้าประกวดทราบ พร้อมกับแจ้งให้กองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดอุบลราชธานีซึ่งรับผิดชอบการจราจรในวันแห่เทียนทราบเพื่อทำการปิดกั้นถนนตามเส้นทางขบวนแห่เทียนพรรษาค่อยไป

ขณะที่การแสดงแสงเสียงซึ่งเป็นกิจกรรมตอนกลางคืนที่ใหญ่ที่สุดกิจกรรมหนึ่งในงานแห่เทียนพรรษาซึ่งหอการค้าจังหวัดอุบลราชธานีเป็นผู้รับผิดชอบนั้น ได้มีการว่าจ้างบริษัทเอกชนจากกรุงเทพฯ ที่มีประสบการณ์ในการจัดแสดงแสงเสียงทั่วประเทศมาทำ ซึ่งใช้งบประมาณแบบเหมาจ่ายประมาณ 1,300,000 บาท ทั้งนี้บริษัทรับทำการแสดงแสงเสียงได้รับการติดต่อให้ออกแบบพิธีเปิดงานแห่เทียนพรรษาอีกด้วย อย่างไรก็ตามนักแสดงที่บริษัทใช้ในการแสดงแสงเสียงส่วนมากจะมาจากมณฑลททบาทที่ 22 โรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัด นักแสดงกิตติมศักดิ์ ดำรงตระเวนชายแดน สถาบันราชภัฏ หอการค้า และองค์กรการกุศลต่างๆ รวมทั้งสิ้นประมาณ 700 คน ตลอดจนมีการจำหน่ายบัตรเข้าชมการแสดงราคา 100 บาท โดยจำหน่ายล่วงหน้าให้หอการค้าจังหวัดและในวันจัดงานในบริเวณกองอำนวยการทุ่งศรีเมือง

การแสดงแสงเสียงจะมีการกำหนดให้รายละเอียดของเรื่องอิงตามชื่อของงานในแต่ละปี โดยยังคงรักษาเนื้อหาการดำเนินเรื่องได้แก่ การเล่าประวัติการก่อตั้งเมืองอุบลราชธานีและงานแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานีเช่นเดิม อาทิ ในปี พ.ศ. 2543 ได้มีการกำหนดชื่อของงานคือ “จากน้ำจรดฟ้า หลอมบุญบูชา ถวายไผ่พนมรินทร์” ซึ่งเป็นการถวายราชสักการะแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดังนั้นรายละเอียดของเรื่องจึงต้องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของชาวอุบลราชธานีกับแม่น้ำมูล และการถวายราชสักการะนี้ด้วยเช่นกัน

ตลอดการเตรียมงานแห่เทียนพรรษา จะมีการประชาสัมพันธ์การจัดงานเพื่อให้ชาวจังหวัดอุบลราชธานี ชาวต่างจังหวัดและชาวต่างประเทศทราบถึงกำหนดการจัดงานและรายละเอียดงานแห่เทียนพรรษาอย่างคร่าวๆ ทั้งจากป้ายโฆษณาไม้อัดขนาดใหญ่ซึ่งจัดทำโดยจังหวัดอุบลราชธานีเพื่อติดบริเวณสถานที่สำคัญในตัวจังหวัด นอกจากนี้ยังมีโปสเตอร์ แผ่นพับ จัดทำโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่มีความประสงค์จะเผยแพร่งานแห่เทียนพรรษาเพื่อการท่องเที่ยวอยู่แล้วโดยขอความอนุเคราะห์ห้างร้านที่ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวนำไปติดประชาสัมพันธ์โดยทั่วไป นอกจากนี้ยังมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชนแขนงอื่นๆ อาทิ หนังสือพิมพ์ ทั้งหนังสือพิมพ์ในท้องถิ่นและหนังสือพิมพ์จากส่วนกลาง สถานีวิทยุในท้องถิ่น และสถานีโทรทัศน์ทุกช่อง เพื่อประชาสัมพันธ์งาน ตลอดจนรายงานข่าวการจัดงานและการถ่ายทอดสดขบวนแห่เทียนพรรษา โดยการประสาน

งานของสำนักงานประชาสัมพันธ์เขต 2 จังหวัดอุบลราชธานี และสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์ นอกจากนี้บางปียังมีการออกประชาสัมพันธ์การจัดงานแห่เทียนพรรษาผ่านทางอินเทอร์เน็ตโดยการเขียนเว็บไซต์งานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีโดยเฉพาะ ซึ่งจะมีทั้งการรายงานผลการประกวดธิดาเทียนพรรษา การประกวดต้นเทียน การถ่ายทอดสดขบวนแห่เทียนพรรษาผ่านทางอินเทอร์เน็ตและการรายงานข่าวการจัดงานแบบรายวันอีกด้วย ซึ่งพบว่ามีผู้ทราบข่าวการจัดงานแห่เทียนพรรษาและเดินทางมาเที่ยวชมงานเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ในบางปีพบที่มีการตั้งศูนย์ประชาสัมพันธ์งานประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีเพื่อให้ข้อมูลของการจัดงานในปีนั้นๆ โดยเฉพาะอีกด้วย

ในงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีมีการเตรียมงานการแสดงวิถีชีวิตชุมชน โดยเรียกว่า หมู่บ้าน “อุบลราชธานีศรีวนาลัย” หรือหมู่บ้าน “ศรีวนาลัย” ในปัจจุบันซึ่งจัดขึ้นบริเวณลานอนุสาวรีย์ท้าวสุทนต์ข้างศาลหลักเมืองอุบลราชธานี โดยการรับผิดชอบของสภาวัฒนธรรมจังหวัดอุบลราชธานีในรูปแบบการจัดให้มีการล้อมรั้วไม้และสร้างบ้านด้วยไม้ หรือไม้ไผ่มีหลังคามุงหญ้าคาประมาณ 4 - 5 หลัง รายรอบพื้นที่อย่างเป็นระเบียบ พร้อมกับเพิงขายสินค้าเพื่อขายสินค้าพื้นเมืองจากกลุ่มแม่บ้านต่างๆ หมู่บ้าน “ศรีวนาลัย” ใช้เป็นสถานที่จัดแสดงวิถีชีวิตชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดอุบลราชธานี โดยชักชวนชาวบ้านที่มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ในแต่ละอำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี มาแสดงถึงวิถีชีวิตของตนเองในบ้านแต่ละหลัง อาทิ การบายศรีสู่ขวัญ การทอผ้า การละเล่น ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีการสาธิตการจัดสวนแบบเศรษฐกิจพอเพียงในพระราชดำริ และในบริเวณหมู่บ้าน “ศรีวนาลัย” อีกด้วย

ในการจัดแสดงวิถีชีวิตชาวอุบลราชธานี ณ หมู่บ้าน “ศรีวนาลัย” นั้น แต่ละปีสภาวัฒนธรรมจังหวัดอุบลราชธานีได้มีการกำหนดเนื้อหาสำคัญที่แตกต่างกัน เห็นได้จากในปี พ.ศ. 2542 หมู่บ้าน “อุบลราชธานีศรีวนาลัย” อันเป็นชื่อเดิมเน้นหนักการแสดงวัฒนธรรมพื้นบ้านเพียงอย่างเดียว หากแต่ในปี พ.ศ. 2543 มีการเพิ่มเติมการจัดแสดงนิทรรศการบัวซึ่งเป็นสัญลักษณ์หนึ่งของจังหวัดอุบลราชธานี และการแสดงการทำเทียนพรรษาของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาจังหวัดอุบลราชธานีอีกด้วย อย่างไรก็ตามการจัดแสดงที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน “ศรีวนาลัย” ใช้งบประมาณทั้งสิ้นประมาณ 140,000 บาท

การเตรียมงานของหน่วยงานอื่นๆ ก่อนการจัดงานแห่เทียนพรรษาได้มีการประสานงานกันโดยคณะกรรมการจัดงานฝ่ายเลขานุการ ขณะที่คณะกรรมการฝ่ายอื่นๆ ซึ่งเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

อาทิ การทำหนังสือวิชาการเพื่อจัดจำหน่าย การทำแบบประเมินผล การตั้งหน่วยแพทย์ประจำกอง อำนวยการและหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ การติดต่อประสานงานกับธุรกิจท่องเที่ยวต่างๆ ในจังหวัด อุบลราชธานี ตลอดจนการกำหนดหลักเกณฑ์การประกวดเทียนพรรษา⁵ ได้ดำเนินต่อไป ทั้งนี้ธุรกิจ เอกชนที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ซึ่งประกอบไปด้วยร้านอาหาร ที่พัก และบริษัทนำเที่ยวให้ความร่วมมือ ประชาสัมพันธ์งานแห่เทียนพรรษา โดยธุรกิจท่องเที่ยวดังกล่าวที่ตั้งอยู่เขตเทศบาลนคร อุบลราชธานีส่วนหนึ่งมีการติดป้ายผ้าประชาสัมพันธ์งานแห่เทียนพรรษาไว้หน้าร้านของตน อย่างไรก็ตาม ไรก็ตามร้านแม้จะไม่ได้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวแต่ก็มีการสนับสนุนงานแห่เทียนพรรษาทางอ้อม เช่น เมื่อซื้อสินค้าครบจำนวนจะมีการแจกของที่ระลึกสัญลักษณ์งานแห่เทียนพรรษา ขณะที่บางร้าน จะมีของที่ระลึกงานแห่เทียนพรรษาจำหน่าย นอกจากนี้ยังบริษัทนำเที่ยวจากกรุงเทพฯ นำนักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมาเที่ยวชมงานแห่เทียนพรรษาจำนวนมาก เห็นได้จากในงาน งานแห่เทียนพรรษา บริษัทนำเที่ยวเหล่านี้ได้ทำการจองบัตรที่นั่งบนอัฒจันทร์เพื่อชมขบวนแห่เทียน พรรษาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ทำให้นักท่องเที่ยวบางส่วนซึ่งไม่ได้ใช้บริการบริษัทนำเที่ยวไม่มีโอกาสนั่ง ชมขบวนแห่บนอัฒจันทร์ ประกอบกับบัตรมีราคาสูง กระทั่งมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ถึงกรให้นักท่องเที่ยว ที่ต้องการนั่งชมขบวนแห่บนอัฒจันทร์แต่ไม่มีโอกาสได้มีโอกาสชมขบวนแห่บนอัฒจันทร์บ้าง

งานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบันนิยมในระยะเวลาในการจัดงานจำนวน 9 วัน ประกอบไปด้วยวันก่อนวันเข้าพรรษา 4 วัน วันเข้าพรรษา และวันหลังวันเข้าพรรษาอีก 4 วัน ซึ่งแต่ละวันจะมีกิจกรรมพิเศษเฉพาะตามที่คณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษาได้รับมอบหมาย กิจกรรมที่คณะกรรมการจัดงานต้องเริ่มดำเนินการในพื้นที่จัดงานตั้งแต่ก่อนการเริ่มงานกระทั่งหลัง การสิ้นสุดของงาน ได้แก่การรักษาความสงบเรียบร้อยและการป้องกันอาชญากรรมตลอดจนการจัด ระบบจราจร โดยกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดอุบลราชธานีนั้นเอง

ตลอดระยะเวลาการจัดงานแห่เทียนพรรษานั้นมีกิจกรรมที่ดำเนินอยู่โดยตลอดนับแต่วัน แรกของงานก็คือการแสดงนิทรรศการที่จัดขึ้นในหมู่บ้าน “ศรีวนาลัย” ดังกล่าวข้างต้น ซึ่งเป็นการ แสดงนิทรรศการตั้งแต่ 11.00 น. – 20.00 น. ของทุกวัน นอกจากนี้การจัดแสดงแสงเสียงในเวลา

⁵ หลักเกณฑ์การประกวดเทียนพรรษาทั้งประเภทคิดพิมพ์และประเภทแกะสลัก ในปี พ.ศ. 2543 ได้กำหนดเหมือนกันกล่าวคือ มี คะแนนเต็ม 90 คะแนน โดยแบ่งเป็นหมวดต้นเทียนและฐาน 40 คะแนน ประกอบด้วย การออกแบบสัดส่วนรูปทรง 10 คะแนน การ สื่อความหมาย 10 คะแนน ลวดลาย 10 คะแนน และความประณีตงดงาม 10 คะแนน และหมวดองค์ประกอบทั้งหมด 50 คะแนน ประกอบด้วย การออกแบบรูปทรงสัดส่วน 10 คะแนน การสื่อความหมาย 10 คะแนน ลวดลาย 10 คะแนน การเลือกใช้วัสดุ 10 คะแนน และความประณีตงดงาม 10 คะแนน ทั้งนี้คณะกรรมการตัดสินการประกวดมาจากคณะกรรมการจัดงานฝ่ายประกวดเทียน พรรษานั้นเอง

กลางคืนยังเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่จัดติดต่อกัน หากแต่เพียง 3 วันเท่านั้น ได้แก่ ค่ำวันงาน และหลังวันงาน 2 วัน โดยเริ่มตั้งแต่ 19.00น. เป็นต้นไป อย่างไรก็ตามในแต่ละปีมีโครงสร้างกิจกรรมในงานแห่เทียนพรรษาจะมีความคล้ายกันดังตารางที่ 6-7

ตารางที่ 6-7 โครงสร้างกิจกรรมหลักในงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี

ระยะเวลาในการจัดงาน	เวลาโดยประมาณ	กิจกรรม	สถานที่
วันที่หนึ่ง	11.00 – 20.00 น.	การแสดงนิทรรศการในหมู่บ้าน “ศรีวนาลัย”	ลานอเนกประสงค์ข้างศาลหลักเมือง
วันที่สอง	11.00 – 20.00 น.	การแสดงนิทรรศการในหมู่บ้าน “ศรีวนาลัย”	ลานอเนกประสงค์ข้างศาลหลักเมือง
	19.00 น. เป็นต้นไป	งานพาแลงและประกวดธิดาเทียนพรรษา	โรงแรมลายทอง
วันที่สาม	11.00 – 20.00 น.	การแสดงนิทรรศการในหมู่บ้าน “ศรีวนาลัย”	ลานอเนกประสงค์ข้างศาลหลักเมือง
	16.00 – 18.00 น.	อัญเชิญเทียนพรรษาพระราชทานมายังศาลากลางตรมูข และพิธีเปิดงานแห่เทียนพรรษาอย่างเป็นทางการ	ทุ่งศรีเมือง
	18.00 น. เป็นต้นไป	มหรสพสมโภชเทียนพรรษาพระราชทาน	ทุ่งศรีเมือง
วันที่สี่	11.00 – 20.00 น.	การแสดงนิทรรศการในหมู่บ้าน “ศรีวนาลัย”	ลานอเนกประสงค์ข้างศาลหลักเมือง
	18.00 น. เป็นต้นไป	การแสดงขบวนรถเทียนพรรษาในเวลากลางคืน	ถนนรอบทุ่งศรีเมือง

วันที่ห้า	8.00 - 12.00 น.	พิธีเปิดขบวนแห่เทียนพรรษา	เส้นทางในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี
	11.00 – 20.00 น.	การแสดงนิทรรศการในหมู่บ้าน “ศรีวนาลัย”	ลานอเนกประสงค์ข้างศาลหลักเมือง
	15.00 – 16.00 น.	ถวายเทียนพรรษาพระราชทานแด่พระอารามหลวงประจำจังหวัด	พระอารามหลวง
	15.00 – 16.00 น.	การประกวดเทียนพรรษา	ทุ่งศรีเมือง
	19.00 น.เป็นต้นไป	การแสดงแสงเสียง คืนที่ 1	ทุ่งศรีเมือง
	24.00 น.เป็นต้นไป	การแสดงขบวนรถเทียนพรรษาที่ได้รับรางวัล	ถนนรอบทุ่งศรีเมือง
วันที่หก	11.00 – 20.00 น.	การแสดงนิทรรศการในหมู่บ้าน “ศรีวนาลัย”	ลานอเนกประสงค์ข้างศาลหลักเมือง
	11.00 น.เป็นต้นไป	การแสดงขบวนรถเทียนพรรษาที่ได้รับรางวัล	ถนนรอบทุ่งศรีเมือง
	19.00 น.เป็นต้นไป	การแสดงแสงเสียง คืนที่ 2	ทุ่งศรีเมือง
วันที่เจ็ด	11.00 – 20.00 น.	การแสดงนิทรรศการในหมู่บ้าน “ศรีวนาลัย”	ลานอเนกประสงค์ข้างศาลหลักเมือง
	11.00 น.เป็นต้นไป	การแสดงขบวนรถเทียนพรรษาที่ได้รับรางวัล	ถนนรอบทุ่งศรีเมือง
	19.00 น.เป็นต้นไป	การแสดงแสงเสียง คืนที่ 3	ทุ่งศรีเมือง
วันที่แปด	11.00 – 20.00 น.	การแสดงนิทรรศการในหมู่บ้าน “ศรีวนาลัย”	ลานอเนกประสงค์ข้างศาลหลักเมือง
	11.00 น.เป็นต้นไป	การแสดงขบวนรถเทียนพรรษาที่ได้รับรางวัล	ถนนรอบทุ่งศรีเมือง

วันที่เก่า	11.00 – 20.00 น.	การแสดงนิทรรศการในหมู่บ้าน “ศรีวนาลัย”	ล ๑ น อ เน ก ประสงค์ข้างศาล หลักเมือง
	11.00 น.เป็นต้นไป	การแสดงขบวนร่ายเทียนพรรษาที่ได้ รับรางวัล	ถนนรอบทุ่งศรี เมือง

6.5.4 หลังงานแห่เทียนพรรษา

ภายหลังการจัดงานแห่เทียนพรรษาเสร็จสิ้นลง คณะกรรมการจัดงานได้มอบหมายให้สถาบันราชภัฏอุบลราชธานีเป็นผู้ทำแบบประเมินผลโดยให้นักศึกษาเป็นผู้แจกแบบประเมินผลการจัดงานซึ่งใช้วิธีการวิเคราะห์ผลโดยโปรแกรม SPSS for window เพื่อเป็นข้อมูลในการดำเนินงานปีต่อไป อย่างไรก็ตามในปี พ.ศ. 2543 มีเอกสารสรุปรายรับรายจ่ายของการจัดงานแห่เทียนพรรษา ซึ่งให้ข้อมูลที่มาของรายรับซึ่งเรียงจากจำนวนเงินมากไปหาน้อยพบว่าได้แก่ หน่วยงานเทศบาลต่างๆ หน่วยงานเอกชน อาทิ ห้างร้าน บริษัท การบินไทย องค์การบริหารส่วนจังหวัด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย การจำหน่ายบัตรชมการแสดงแสงเสียง การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย หอการค้าและห้างสรรพสินค้าในจังหวัด ซึ่งเมื่อคณะกรรมการฝ่ายการเงินบัญชีสรุปตัวเลขทั้งหมดของการจัดงานพบว่ามียกมาถึง 761,190 บาท ซึ่งทำให้สามารถคาดคะเนถึงจำนวนรายรับในอดีตและอนาคต ภายหลังการจัดงานแห่เทียนพรรษาได้โดยไม่ยาก

ในส่วนชาวคุ้มวัดที่ร่วมกิจกรรมต่างๆ เมื่อสิ้นสุดงานแห่เทียนพรรษาได้เดินทางสู่ภูมิลำเนาของตน ขณะที่คุ้มวัดใดส่งเทียนพรรษาแล้วไม่ได้รับรางวัล บางคุ้มวัดได้ตั้งเทียนพรรษาทั้งหมดเอาไว้ภายในวัด เพื่อจะทำการลอกจี๊ผึ้งจากต้นเทียนออกทั้งหมดเก็บเอาไว้ใช้ในปีต่อไป และส่วนคุ้มวัดใดที่ได้รับรางวัลจากการประกวดเทียนพรรษา เมื่อกลับถึงวัดจะมีงานฉลองเทียนพรรษาที่ได้รับรางวัลโดยมีการเชิญกลุ่มผู้บริจาคเงินเพื่อทำเทียนพรรษาลอดจนชาวคุ้มวัดทั้งหมดมาร่วมงาน ซึ่งโดยมากมักเป็นการแห่เทียนพรรษารอบคุ้มวัด ก่อนที่จะนำมาถวายแด่พระสงฆ์พร้อมกับถวายภัตตาหาร นอกจากนี้บางวัดยังมีการมอบเกียรติบัตรแก่ผู้บริจาคเงินทำเทียนพรรษาอีกด้วย เมื่อถึงเวลากลางคืนจะมีการว่าจ้างวงดนตรีและภาพยนตร์ มาแสดงตลอดคืนอีกด้วย อย่างไรก็ตามจุดจบของเทียนพรรษาของคุ้มวัดที่ได้รับรางวัลจากการประกวดเองก็ไม่มี ความแตกต่างจากคุ้มวัดที่ไม่ได้รับรางวัล เนื่องจากเทียนพรรษาวัดไม่สามารถจุดได้ การถวายพระจึงเป็นการถวายตามพิธีที่

กระทำมา ซึ่งอาจจะตั้งแสดงในวัดไว้ระยะหนึ่ง จากนั้นจึงลอกเอาขี้ผึ้งออกเพื่อเก็บไว้ใช้ในงานแห่เทียนพรรษาครั้งต่อไป

การจัดงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีครั้งหนึ่งเมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานีดำริที่จะสร้างเทียนพรรษาขนาดใหญ่ ณ บริเวณทุ่งศรีเมืองเพื่อมีส่วนช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวและเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานี องค์กรพัฒนาเอกชนเป็นหน่วยประชาชนซึ่งอยู่ภายนอกโครงสร้างการจัดงานแห่เทียนพรรษาจึงออกมาคัดค้านแนวคิดดังกล่าวโดยมีเหตุผลแก่ชาวอุบลราชธานีว่าเป็นการขัดกับทัศนียภาพ และเทียนพรรษาไม่ใช่สัญลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานีที่มีมาแต่โบราณหากแต่ดอกบัวต่างหากเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัด นอกจากนี้ยังเป็นการดูหมิ่นทุ่งศรีเมืองซึ่งเคยใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีสำคัญเป็นจำนวนมาก การรณรงค์คัดค้านของกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนในจังหวัดอุบลราชธานีที่มาจากโทรทัศน์ วิทยุ ใบปลิว หนังสือพิมพ์ ฯลฯ กลายเป็นชนวนให้ชาวอุบลราชธานีเกิดการแบ่งกลุ่ม และบางส่วนถูกใช้เป็นเครื่องมือในการหาเสียงของนักการเมืองท้องถิ่น ซึ่งอยู่ในระหว่างการเลือกตั้งเทศบาลนครอุบลราชธานี อย่างไรก็ดีเมื่อมีการดำเนินการจัดสร้างเสร็จเป็นที่เรียบร้อยแล้ว เสียงคัดค้านของประชาชนได้เงียบหายไปพร้อมกับคำชมเชยถึงความสวยงามของชาวอุบลราชธานีและนักท่องเที่ยวภายนอก ส่งผลให้บทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนต่อการแสดงความคิดเห็นในการจัดงานเงียบหายไป คงเหลือเพียงการจับตามองอยู่ห่างๆ ในปัจจุบันเท่านั้น

บทที่ 7

บทวิเคราะห์

ในการวิจัยเรื่อง “รัฐกับการลงทุนทางวัฒนธรรม : ศึกษากรณีงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี” ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่สำคัญได้แก่ การศึกษาด้านทุน (input) การศึกษากระบวนการ (process) การศึกษาผลผลิต (output) และการศึกษาผลลัพธ์ (outcome) ที่เกิดขึ้นจากการลงทุนทางวัฒนธรรมในงานดังกล่าว ตลอดจนยังต้องการศึกษาปัญหาและวิธีการซึ่งคณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการจัดงาน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

7.1 ด้านทุน (input) ที่ก่อให้เกิดการลงทุนทางวัฒนธรรมในงานแห่เทียนพรรษา

7.1.1 ประเภทของด้านทุน (input)

จากแนวคิดในเรื่องของปัจจัยการผลิต (factor of product) และการลงทุน (investment) ตามความหมายทางเศรษฐศาสตร์ ที่ได้กล่าวถึงด้านทุน (input) ในการผลิตสินค้าและบริการต่างๆ อันประกอบไปด้วยปัจจัยการผลิตต่างๆ ได้แก่ ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติ ปัจจัยด้านแรงงาน ปัจจัยด้านทุนซึ่งเกี่ยวข้องกับแนวคิดในเรื่องของทุน (capital) รวมถึงปัจจัยด้านผู้ประกอบการลงทุน ดังนั้นเมื่อผนวกกับแนวคิดของการลงทุนทางวัฒนธรรมตลอดจนข้อมูลของการจัดงานแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานีแล้ว สามารถจัดแบ่งประเภทด้านทุน (input) ในการลงทุนทางวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีได้ดังนี้

1) ต้นทุนทางธรรมชาติ

ต้นทุนทางธรรมชาติในงานแห่เทียนพรรษานับเป็นต้นทุน (input) ซึ่งต้องผ่านการคัดเลือกรูปทรง (form utility) เพื่อผลิตสินค้าและบริการตามแนวคิดเรื่องการผลิตเพื่อใช้ป็นองค์ประกอบของการลงทุนในการจัดงานแห่เทียนพรรษา ต้นทุนทางธรรมชาติที่ใช้ในงานแห่เทียนพรรษาล้วนเป็นทรัพยากรที่ได้จากธรรมชาติไม่ว่าจะเป็น จี๊ผึ้ง ฝ้าย ไม้ น้ำ หินอ่อน สังกะสีและเหล็ก ปูนปลาสเตอร์ และดอกไม้ ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนเกิดขึ้นจากธรรมชาติและนำไปแปรรูปเป็นองค์วัตถุต่างๆ ในงานแห่เทียนพรรษา อย่างไรก็ตาม ต้นทุนทางธรรมชาติที่ถูกใช้มากที่สุดได้แก่ จี๊ผึ้ง ที่ใช้ไปในการทำเทียนพรรษาและองค์ประกอบของเทียนพรรษา แม้ว่าในปัจจุบันจะมีการใช้จี๊ผึ้งวิทยาศาสตร์มาผสมเป็นต้นทุนในการทำเทียนพรรษาแล้วก็ตามแต่คุณสมบัติของจี๊ผึ้งวิทยาศาสตร์ไม่สามารถทดแทนกับจี๊ผึ้งแท้ได้ ดังนั้นจี๊ผึ้งแท้จึงยังคงมีความจำเป็นต่อการทำเทียนพรรษาในบางประเภทอยู่ ขณะเดียวกันปูนปลาสเตอร์ได้กลายเป็นต้นทุนทางธรรมชาติแบบใหม่ซึ่งเข้ามาแทนที่การทำแกนของเทียนและองค์ประกอบเทียนพรรษาจากจี๊ผึ้ง แม้ว่ามีน้ำหนักมากกว่าแต่ก็มีความคงทนและราคาถูกมากกว่า อันนี้ให้เห็นถึงความพยายามลดค่าใช้จ่ายและลดระยะเวลาในการทำเทียนพรรษาและองค์ประกอบของเทียนพรรษากับจี๊ผึ้งทั้งหมดลง แต่ยังคงให้คุณค่าของความเป็นเทียนพรรษาอันจัดเป็นหลักหนึ่งในแนวคิดของการลงทุน (investment) ที่พยายามทำทุกวิถีทางในการลดต้นทุนเพื่อให้รายได้ (income) หรือกำไร (profit) เพิ่มขึ้นหรือไม่ลดลงกว่าเดิม ซึ่งในงานแห่เทียนพรรษาได้แก่ ความพยายามรักษาสภาพของต้นเทียนพรรษาและองค์ประกอบของเทียนพรรษาเพื่อขำรงการเป็นสัญลักษณ์ (symbol) ของจังหวัดอุบลราชธานีเอาไว้ แม้ว่าจะไม่สามารถจุดได้เนื่องจากแกนกลางเป็นปูนปลาสเตอร์ดังเช่นเทียนพรรษาจริงๆ ก็ตาม

กลุ่มที่มีบทบาทในการจัดหาต้นทุนทางธรรมชาติเพื่อการนี้ได้แก่ กลุ่มช่างทำเทียนพรรษาและกลุ่มชาวคุ้มวัด ที่เรียกรวมกันว่าเป็นกลุ่มประชาชนโดยมีหน้าที่ในการจัดทำเทียนพรรษาและองค์ประกอบเทียนพรรษาเพื่อส่งเข้าประกวด การแสวงหาต้นทุนทางธรรมชาติในการทำเทียนพรรษาจัดเป็นหน้าที่ (function) เดียวของกลุ่มประชาชนตามแนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคมที่มีผลกระทบต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งสามารถจัดหาต้นทุนในการลงทุนทางวัฒนธรรมได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องอิงหรือมีพันธะกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในสังคม การที่กลุ่มประชาชนมีหน้าที่โดยอิสระในการแสวงหาและจัดการกับต้นทุนทางธรรมชาติสะท้อนให้เห็นถึงการแบ่งสรรหน้าที่ของอนุระบบอย่างสอดคล้องเพื่อเป้าหมายของสังคมนั่นเอง อย่างไรก็ตามได้เงื่อนไขในการแบ่งสรรหน้าที่ในการแสวงหาและจัดการกับต้นทุนทางธรรมชาติของกลุ่มประชาชนเมื่อเปรียบเทียบกับ

แสวงหาและจัดการกับต้นทุนของการลงทุนทางวัฒนธรรมด้านอื่นๆ กลับไม่ค่อยได้รับการยอมรับในฐานะอนุระบบอย่างเท่าเทียมกับอนุระบบหรือกลุ่มทางสังคมอื่นๆ ได้แก่ กลุ่มข้าราชการและกลุ่มเอกชนเนื่องจากกลุ่มประชาชนนับว่ามีบทบาทต่อการจัดงานแห่เทียนพรรษาน้อยมาก ทั้งนี้เพราะต้นทุนทางธรรมชาติเป็นต้นทุนที่หาง่ายและมีได้สร้างผลตอบแทนในรูปของตัวเงินอย่างเด่นชัดในการจัดงานแห่เทียนพรรษานั้นเอง

2) ต้นทุนทางเศรษฐกิจ

ต้นทุนทางเศรษฐกิจในงานแห่เทียนพรรษาโดยส่วนใหญ่อยู่ในรูปของตัวเงิน (money capital) ซึ่งได้แก่ รายรับและรายจ่ายในการจัดงานตลอดจนการทำเทียนพรรษาและองค์ประกอบของเทียนพรรษา รายรับในการจัดงานแห่เทียนพรรษาส่งผลมาจากการบริจาคไม่ว่าจะเป็นกลุ่มราชการ เอกชน และประชาชน ซึ่งโดยนัยแล้วการบริจาคจากหน่วยงานต่างๆ เงินเพื่อจัดงานแห่เทียนพรรษาและการทำเทียนพรรษาของกลุ่มราชการและเอกชนยังแฝงด้วยข้อแลกเปลี่ยนกับการโฆษณาประชาสัมพันธ์หน่วยงานของตนเอง ซึ่งกลายเป็นการบริจาคเงินเพื่อการลงทุนในธุรกิจ (business investment) ที่มีข้อแลกเปลี่ยนเพื่อประโยชน์ในกลุ่มของตน อาทิ การประชาสัมพันธ์กิจการของการบินไทย องค์การบริหารส่วนจังหวัด กระทั่งการโฆษณาสุรา และเบหมิก็งสำเร็จรูป เป็นต้น ขณะที่รูปแบบการบริจาคเงินของกลุ่มประชาชนกลับเป็นการบริจาคด้วยความเต็มใจและยึดมั่นในศรัทธาที่จะได้เห็นต้นเทียนพรรษาในคุ้มวัดของตนเอง ดังนั้นจึงมิได้เป็นการบริจาคในรูปของเงินเพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นการบริจาคลักษณะของเครื่องอุปโภค บริโภค แก่ช่างทำเทียนพรรษาเพื่อให้ช่างทำเทียนพรรษามีความสามารถทำเทียนพรรษาและองค์ประกอบของเทียนพรรษาได้อย่างดีที่สุด การบริจาสดังกล่าวจึงอยู่นอกเหนือแนวคิดเรื่องการลงทุนที่มุ่งหวังผลตอบแทนจากการลงทุนในรูปตัวเงิน หากแต่เป็นการอุปถัมภ์ในแนวอนาถาในอนุระบบเดียวกันนั่นเอง

ขณะเดียวกัน รายจ่ายที่เกิดขึ้นในงานแห่เทียนพรรษาส่งผลเป็นรายจ่ายที่เกิดขึ้นเพื่อจัดซื้อสิ่งของ หรือเป็นค่าจ้างหรือค่าเบี่ยงเบนของบุคลากร ในการจัดงานแห่เทียนพรรษา รายจ่ายที่เกิดขึ้นจึงจัดเป็นการลงทุนเพื่อการผลิตเพื่อนำสิ่งต่างๆ ที่ได้มาก่อให้เกิดงานแห่เทียนพรรษา อย่างไรก็ตามก็คือนุระบบที่ควบคุมดูแลรายรับและรายจ่ายที่เกิดขึ้นทั้งในการจัดงานและการทำเทียนพรรษา ดังจะเห็นได้จากการให้เงินสนับสนุนการทำเทียนพรรษาของแต่ละคุ้มวัดยังคงได้แก่กลุ่มราชการ เห็นได้จากการจัดตั้งคณะกรรมการจัดงานฝ่ายการเงินและบัญชี อันสะท้อนให้เห็นถึงการมี

บทบาทครอบงำทุกองระบบในการจัดงานแห่เทียนพรรษา และอาจจัดเป็นการขึ้นขันถึงสถานภาพการเป็นผู้นำในโครงสร้างทางสังคมของจังหวัดอุบลราชธานีได้อีกทางหนึ่ง

3) ต้นทุนทางสังคม

ต้นทุนทางสังคมจัดเป็นต้นทุนในด้านการเป็นผู้ใช้ความสามารถ (entrepreneur ability) ตามแนวคิดในเรื่องของปัจจัยการผลิตอันจะก่อให้เกิดการบริหารจัดการต้นทุนเพื่อก่อให้เกิดการลงทุนทางวัฒนธรรมอีกชั้นหนึ่ง อย่างไรก็ตามหากพิจารณาต้นทุนทางสังคมในฐานะผู้ใช้ความสามารถในการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมผสานกับแนวคิดโครงสร้างทางสังคมที่ก่อให้เกิดการลงทุนทางวัฒนธรรมและทฤษฎีความสัมพันธ์ทางสังคมแล้ว งานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีสามารถจำแนกโครงสร้างและความสัมพันธ์ในสังคมได้ออกเป็นอนุระบบได้เป็น กลุ่มราชการซึ่งจัดเป็นกลุ่มที่อยู่บนยอดของโครงสร้างทางสังคมที่รวมหน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจของจังหวัดเอาไว้ กลุ่มธุรกิจเอกชนที่รวมห้างร้านและองค์กรสาธารณประโยชน์ในจังหวัดและส่วนกลาง ตลอดจนกลุ่มประชาชนซึ่งเป็นกลุ่มฐานรากของโครงสร้างทางสังคม ทั้งที่เป็นประชาชนซึ่งมาเที่ยวงาน ประชาชนที่เป็นชาวกุ่มวัดรวมถึงประชาชนที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามก็คิกลุ่มราชการนับได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีบทบาทครอบงำกิจกรรมของอนุระบบอื่นๆ เกือบสิ้นเชิง เห็นได้จากบทบาทในการพิจารณาการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษาในฝ่ายต่างๆ แล้ว กลุ่มราชการจึงจัดเป็นกลุ่มซึ่งแทรกอยู่ในแต่ละฝ่ายที่มีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับรายรับและรายจ่ายในการจัดงานโดยการเป็นผู้นำของคณะกรรมการจัดงานฝ่ายนั้นๆ อาทิ ฝ่ายการเงินและบัญชี ฝ่ายเลขานุการ ฝ่ายจัดหารายได้และสิทธิประโยชน์ ฝ่ายรักษาความสงบเรียบร้อยและจราจร ฝ่ายสื่อสาร ฯลฯ นอกจากนี้โครงสร้างทางสังคมและความสัมพันธ์ทางสังคมในการจัดงานแห่เทียนพรรษายังคงมีภาพที่ซ้อนทับกันระหว่างกลุ่มบนสุดอันได้แก่ กลุ่มราชการกับกลุ่มเอกชน ซึ่งเป็นกลุ่มบนที่อยู่ในอันดับรองลงมา อาทิ นักธุรกิจที่อยู่ในเทศบาล หรือองค์การบริหารส่วนจังหวัด และ/หรือนักธุรกิจที่อยู่ในสภาวัฒนธรรมจังหวัด เป็นต้น จึงมิใช่เรื่องยากที่ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มราชการและกลุ่มเอกชนต่างด้อยที่ด้อยอาศัยในการจัดงานแห่เทียนพรรษา ดังจะเห็นได้จากการที่กลุ่มเอกชนยังคงถูกแต่งตั้งจากกลุ่มราชการให้เป็นผู้นำหรือกรรมการจัดงานในฝ่ายซึ่งสามารถประชาสัมพันธ์ถึงธุรกิจของตนเองได้ อาทิ ฝ่ายจัดประกวดธิดาเทียนพรรษา ฝ่ายจัดแสดงแสงเสียง และฝ่ายบริการนักท่องเที่ยว อันสะท้อนระบบอุปถัมภ์ที่พึ่งพาและแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างอนุระบบของกลุ่มราชการและอนุระบบของกลุ่มเอกชนได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ดียังมีอนุระบบหนึ่งที่มีได้เป็นผู้นำในการจัดงาน หรือหากแม้จะมีส่วนร่วมในฐานะกรรมการจัดงาน ทว่าถูกจัดให้อยู่ในฝ่ายที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับรายรับและรายจ่ายในการจัดงาน ก็คือกลุ่มประชาชนอันเป็นกลุ่มฐานรากของโครงสร้างทางสังคม ซึ่งแม้จะมีส่วนร่วมในการจัดงาน ได้แก่ การเป็นคณะกรรมการจัดงานฝ่ายสวัสดิวิธชุมชนเรื่องบัวและเทียน คณะกรรมการจัดงานฝ่ายการประกวดต้นเทียน และคณะกรรมการฝ่ายเลขานุการ แต่ก็มีใช้ผู้นำ อีกทั้งคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ดังกล่าวก็มีใช้ฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับรายรับหรือรายจ่ายจำนวนมากในการจัดงาน บทบาทในการจัดงานของกลุ่มประชาชนที่มีมากที่สุดจึงเป็นเพียงการจัดทำต้นเทียนพรรษาของแต่ละคุ้มวัดเพื่อส่งเข้าประกวดตามความต้องการของคณะกรรมการจัดงาน ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า ในด้านต้นทุนทางสังคมของการจัดงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มประชาชนได้ถูกแยกออกมาจากกระบวนการจัดงานและถูกจำกัดเป็นเพียงผู้ปฏิบัติตามนโยบายการจัดงานที่เกิดขึ้นจากกลุ่มราชการและเอกชนอันเป็นส่วนยอดของโครงสร้างทางสังคมโดยปกติ

4) ต้นทุนทางขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ

ต้นทุนทางขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ นับเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นโดยการสะท้อนวิถีคิด คุณค่า และอุดมการณ์ของแต่ละสังคม (อานันท์, 2538:4-7) ซึ่งอาจจัดเป็นทุนทางเทคนิค (technical knowledge) ที่ประกอบไปด้วยองค์ความรู้ และความคิดตามแนวคิดในเรื่องทุน ต้นทุนทางขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อที่ส่งผลต่อวิถีคิด คุณค่า และอุดมการณ์ของการจัดงานแห่เทียนพรรษามากที่สุดจึงได้แก่ การดำรงอยู่ของประเพณีเข้าพรรษานั้นเอง อย่างไรก็ตามแม้ว่าประเพณีเข้าพรรษาที่เกิดขึ้นจะมาจากงานบุญเดือนแปดตามฮีตสิบสองคองสิบสี่ของภาคอีสาน หากแต่การแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานีนั้น วิถีคิด ค่านิยม และอุดมการณ์ที่แท้จริงกลับมาจากราชสำนักกรุงเทพฯ ดังจะเห็นได้จากการเริ่มจัดงานแห่เทียนพรรษาอย่างเป็นทางการโดยพระประสงค์ของข้าหลวงมณฑลลาวกาวแทนที่ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อดั้งเดิมของชาวอุบลราชธานีซึ่งได้แก่การแห่บั้งไฟหรืองานบุญบั้งไฟ (ไม่ว่าจะด้วยสาเหตุใดก็ตาม) เมื่อกลางพุทธศตวรรษที่ 24 ด้วยเหตุนี้วิถีคิด ค่านิยม และอุดมการณ์ที่เกิดขึ้นในงานแห่เทียนพรรษานับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจึงเป็นวิถีคิด คุณค่า และอุดมการณ์ของกลุ่มราชสำนักกรุงเทพฯ ที่เริ่มเกิดขึ้นและมีการหล่อหลอมชาวอุบลราชธานีเมื่อราว 100 ปีมานี้ ไม่ว่าจะเป็นแบบแผนพฤติกรรมในการจัดงานแห่เทียนพรรษา ภูมิปัญญาการทำเทียนพรรษา และองค์วัตถุในที่เกี่ยวข้องกับงานแห่เทียนพรรษา ด้วยเหตุนี้จึงมีอาจเป็นเรื่องที่แปลก หากในโครงสร้างทางสังคมและความสัมพันธ์ทางสังคมของการจัดงานแห่เทียนพรรษา กลุ่มประชาชนชาวอุบลราชธานี

จะถูกจำกัดบทบาทการดำเนินงานเป็นเพียงผู้ร่วมกิจกรรมในงานมากกว่าผู้มีบทบาทในการจัดงาน เนื่องด้วยพื้นฐานของวิถีคิด คุณค่า และอุดมคติที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มราชการและเอกชน ซึ่งรับอิทธิพลทางขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อจากราชสำนักกรุงเทพฯ โดยตรง อีกทั้งยังทรงอำนาจในฐานะผู้นำของสังคมอย่างยาวนาน กับกลุ่มประชาชนที่ยังคงผูกพันอยู่กับขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อดั้งเดิมของตน ด้วยเหตุนี้ความภาคภูมิใจในการจัดงานแห่เทียนพรรษาของประชาชนชาวอุบลราชธานี จึงมิใช่ความภาคภูมิใจในการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่องานแห่เทียนพรรษาของตนเสียทั้งหมด หากแต่ส่วนหนึ่งมักเป็นความภาคภูมิใจที่จังหวัดของตนมีชื่อเสียงเป็นที่นิยมจากบุคคลภายนอกอันเนื่องมาจากการจัดงานแห่เทียนพรรษามากกว่า

หากพิจารณาด้านทุนทางขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อกับทฤษฎีปฏิสังสรรค์เชิงสัญลักษณ์และแนวคิดเกี่ยวกับการลงทุนทางวัฒนธรรมแล้วจะพบว่าแบบแผนพฤติกรรม ภูมิปัญญา และองค์วัตถุต่างๆ อันเนื่องมาจากการงานแห่เทียนพรรษาในปัจจุบันล้วนถูกแปรสภาพเป็นสินค้าและบริการเพื่อการท่องเที่ยวไปจนหมดสิ้น สินค้าและบริการทางขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อดังกล่าวสะท้อนออกมาจากการสถาปนาเทียนพรรษาให้กลายเป็นสัญลักษณ์หนึ่งของจังหวัดอุบลราชธานีควบคู่ไปกับดอกบัวอันเป็นสัญลักษณ์มาแต่เดิมที่อิงมิติทางประวัติศาสตร์ การให้งานแห่เทียนพรรษากลายเป็นสัญลักษณ์ซึ่งเป็นที่รู้จักกว้างขวางของบุคคลโดยทั่วไปจึงมีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดโดยมีเทียนพรรษาเป็นเครื่องหมายการค้ำนั่นเอง ดังนั้นกิจกรรมการประกวดธิดาเทียนพรรษา การบอกเล่าตำนานของเทียนพรรษาผ่านการแสดงแสงเสียง การแห่เทียน จินตนาการในการหล่อต้นเทียนพรรษาและองค์ประกอบเทียนพรรษา การก่อสร้างเทียนเฉลิมพระเกียรติ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงลักษณะรูปร่างของเทียนพรรษาที่เกิดขึ้นในงานแห่เทียนพรรษาปัจจุบันจึงกลายเป็นสินค้าและบริการที่คอยตอบสนองนักท่องเที่ยวฝ่ายเดียว ขณะที่ความสำคัญของงานแห่เทียนพรรษาในฐานะต้นทุนทางขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อที่แสดงออกถึงจิตวิญญาณของประเพณีเข้าพรรษาได้ถูกเลือนหายไปอย่างน่าเสียดาย

7.1.2 การสอดคล้องกันในการบริหารจัดการต้นทุน ทางวัฒนธรรม (cultural capital)

หากพิจารณาประเภทของต้นทุน (input) ในการลงทุนทางวัฒนธรรมซึ่งประกอบไปด้วยปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นแล้ว จะพบว่าผู้ที่มีบทบาทในการจัดการต้นทุน (input) มากที่สุดได้แก่

กลุ่มผู้นำในสังคม ซึ่งมีกลุ่มราชการเป็นหลัก ขณะที่ผู้มีบทบาทในการจัดการต้นทุน (input) น้อยที่สุดจนเกือบจะไม่มีบทบาทเลยได้แก่ กลุ่มประชาชนซึ่งเป็นฐานรากของสังคม ภายใต้โครงสร้างทางสังคมดังกล่าว กลุ่มธุรกิจเอกชนดูเหมือนจะเชื่อมโยงกลุ่มราชการได้ดีที่สุดกระทั่งสมาชิกในกลุ่มธุรกิจเอกชนบางคนได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มราชการ ดังเช่นการเป็นสมาชิกสภาเทศบาล หรือองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น นั่นเอง ดังนั้นในโครงสร้างทางสังคมของการจัดงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีจึงเป็นการแยกกลุ่มประชาชนออกจากสองกลุ่มข้างต้นอย่างชัดเจน โครงสร้างทางสังคมในรูปแบบดังกล่าวจึงเป็นสิ่งที่กำหนดการจัดหาต้นทุนในการจัดงานแห่เทียนพรรษาได้ กล่าวคือต้นทุนในส่วนที่เป็นปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม และขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อจะตกอยู่ภายใต้หน้าที่ของกลุ่มราชการและเอกชน ขณะเดียวกันต้นทุนทางธรรมชาติส่วนใหญ่เป็นภาระของกลุ่มประชาชน

ขณะเดียวกัน การที่กลุ่มประชาชนมีหน้าที่จัดหาต้นทุนทางธรรมชาติ โดยเฉพาะการนำต้นทุนทางธรรมชาติมาทำเทียนพรรษาและองค์ประกอบเทียนพรรษา ไม่ว่าจะเป็นจากการลงขันจัดซื้อหรือการเสาะแสวงหาตามป่าหรือในธรรมชาติ ต่างสะท้อนให้เห็นภาพความแตกต่างในการใช้ต้นทุนเพื่อการลงทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มอื่นๆ ได้แก่การจัดหาต้นทุนทางธรรมชาติเป็นการจัดหาโดยความสมัครใจและไม่ได้หวังรายได้ (income) หรือผลกำไร (profit) ในการจัดงานแห่เทียนพรรษาหากแต่เป็นการจัดหาที่เกิดจากการมีอุดมการณ์ร่วมกัน ซึ่งในที่นี้ได้แก่ ความศรัทธาในการร่วมสร้างต้นเทียนพรรษาเพื่อหวังอันติสงส์ทางปัญญาและการเสวยสุขในสัมปราชญ์ดังนั้นความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มชาวบ้านจึงเป็นเพียงความสัมพันธ์ในแนวราบ ที่ไม่เกี่ยวพันกับกลุ่มอื่นๆ ในสังคมตามแนวตั้งแต่อย่างใด ในส่วนนี้กลุ่มประชาชนกับการจัดการต้นทุนทางธรรมชาติจึงค่อนข้างเป็นอิสระในการจัดการต้นทุนมากขึ้น ซึ่งนำไปสู่ความสามัคคีในกลุ่มที่มีมากขึ้นด้วยเช่นกัน

การจัดการต้นทุนทางเศรษฐกิจ สังคม และขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ ซึ่งกลุ่มราชการและเอกชนมีบทบาทนำอยู่นั้น การสอดคล้องกันในฐานะคณะกรรมการจัดงานสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของผู้อุปถัมภ์และผู้ได้รับการอุปถัมภ์อย่างชัดเจนที่สุด โดยกลุ่มเอกชนทั้งที่เป็นธุรกิจเอกชนและนักธุรกิจที่มีสถานะทางสังคมคาบเกี่ยวกับกลุ่มราชการจะเป็นผู้ให้ความสนับสนุนทางการเงินในการจัดงานซึ่งอยู่ในหลักจำนวนล้านบาท เพื่อแลกกับการที่กลุ่มเอกชนก็ได้รับความไว้วางใจให้เป็นคณะกรรมการจัดงานในส่วนกิจกรรม การคิดกิจกรรมใหม่ๆ ในงาน ตลอดจนการร่วมกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวซึ่งสามารถประชาสัมพันธ์ธุรกิจของตนเองโดยเฉพาะธุรกิจด้านการท่องเที่ยวได้ นอกจากนี้ธุรกิจเอกชนบางแห่งยังได้รับสิทธิในการโฆษณาสินค้า

ของคนภายในงานอีกด้วย ขณะที่กลุ่มราชการเองสามารถวางนโยบายการจัดงานที่จะส่งผลกระทบต่อถึงแบบแผนพฤติกรรม ภูมิปัญญา และองค์วัตถุต่างๆ ของงานในแต่ละปีได้โดยไม่มีผู้ใดโต้แย้ง หรือถ้าจะมีก็เป็นกลุ่มประชาชนซึ่งไม่มีอำนาจในโครงสร้างทางสังคมที่เด่นชัดอยู่แล้ว

นับตั้งแต่การยอมรับให้งานแห่งเทียนพรรษาเป็นงานท่องเที่ยวระดับจังหวัดเป็นต้นมา การสอดคล้องกันในการจัดการต้นทุน (input) ระหว่างกลุ่มราชการและกลุ่มเอกชนได้ทวีจำนวนเพิ่มขึ้นซึ่งไม่เพียงแต่ความเกี่ยวพันกับระบบอุปถัมภ์ในการจัดงานแห่งเทียนพรรษาเท่านั้น การร่วมมือกันระหว่างกลุ่มดังกล่าวทำให้เกิดกลุ่มชนใหม่ที่ทรงอำนาจกระทั่งสามารถกำหนดทิศทางของสังคมในจังหวัดอุบลราชธานีได้ งานแห่งเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีนับเป็นตัวอย่างอันดีของการบริหารจัดการต้นทุน (input) ทางวัฒนธรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มที่ทรงอำนาจแต่มีจำนวนสมาชิกในสังคมน้อย ขณะเดียวกันกลุ่มประชาชนซึ่งเป็นสมาชิกส่วนใหญ่ของสังคมกลับมีบทบาทเพียงแค่การบริหารจัดการต้นทุน (input) ส่วนน้อยซึ่งแม้จะเกี่ยวข้องกับงานแห่งเทียนพรรษาโดยตรง แต่หากไม่มีกลุ่มประชาชนก็ยังไม่สามารถใช้ความสามารถของกลุ่มชั้นนำอื่นๆ ในการจัดการเพื่อให้เกิดต้นเทียนพรรษาได้ โดยนับนี้จึงส่งผลให้วิถีคิดของกลุ่มประชาชนถูกเปลี่ยนแปลงไปสู่การยอมรับอำนาจของกลุ่มราชการและกลุ่มเอกชนในการจัดการต้นทุน (input) เพื่อการจัดงานแห่งเทียนพรรษา ในขณะที่ตนเองจำต้องถอยออกมาเป็นเพียงผู้ร่วมงานหรือลูกมือในการจัดงาน และในที่สุดความทรงจำสุดท้ายของกลุ่มประชาชนชาวอุบลราชธานีที่มีต่องานแห่งเทียนพรรษาก็หนีไม่พ้นการคอยฟังนโยบายแบบปีต่อปีของการจัดงานแห่งเทียนพรรษา ตลอดจนการเที่ยวชมงานแห่งเทียนพรรษาโดยที่ตนเองไม่มีสิทธิในเรื่องนี้แต่อย่างใด

7.2 กระบวนการ (process) ของการลงทุนทางวัฒนธรรมในงานแห่งเทียนพรรษา

7.2.1 การแต่งตั้งคณะกรรมการจัดงาน

การแต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานแห่งเทียนพรรษานับเป็นกระบวนการแรกของการจัดงานแห่งเทียนพรรษา อันแสดงให้เห็นถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของกลุ่มต่างๆ ซึ่งเป็นอนุระบบในสังคมได้อย่างชัดเจนที่สุด ดังนั้นหากพิจารณาสัดส่วนของคณะกรรมการจัดงานแล้วจะพบว่าคณะกรรมการที่เกิดขึ้นซึ่งแต่งตั้งโดยผู้ว่าราชการจังหวัดและจัดเป็นผู้นำของกลุ่มราชการรวมถึงหัวหน้าฝ่ายปกครองของจังหวัด แม้ว่าจะไม่มีคำสั่งแต่งตั้งตนเองเข้าไปเป็นคณะกรรมการจัดงาน ทว่าการแต่งตั้งรองผู้ว่าราชการจังหวัดเข้าไปควบคุมดูแลคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ที่สำคัญเกี่ยวกับรายรับ

รายจ่าย ตลอดจนการอำนวยความสะดวกชี้ให้เห็นว่ากลุ่มราชการเป็นกลุ่มที่มีบทบาทอย่างสูงในฐานะผู้บริหารจัดการ (entrepreneur) ซึ่งสามารถประมวลต้นทุน (input) ทางวัฒนธรรมทั้งหมดมาลงทุนทางวัฒนธรรมได้

การที่กลุ่มผู้นำ อันประกอบไปด้วยกลุ่มข้าราชการก้าวขึ้นมามีบทบาทครอบงำกลุ่มประชาชนได้ สาเหตุทางประวัติศาสตร์นับเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถอธิบายว่าชาวอุบลราชธานีได้ถูกครอบงำโดยรัฐจากส่วนกลางผ่านระบบราชการในท้องถิ่นมาตั้งแต่อดีต การปรับตัว (adaptation) นับตั้งแต่ชนชั้นนำเดิมและประชาชนพื้นเมืองของอุบลราชธานี จึงเกิดขึ้นและสั่งสมโดยการยอมรับอำนาจทางการเมือง และการเมืองการปกครองของรัฐส่วนกลางอย่างยาวนานกว่า 2 ศตวรรษ นับตั้งแต่การกลายเป็นขุนนางในสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีของท้าวคำผงเพื่อให้มีการดำรงสถานะของตนเองอยู่ได้ บทบาทของรัฐส่วนกลางมีมากขึ้นเป็นลำดับในสมัยการเข้ามาของพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ในฐานะข้าหลวงใหญ่จากรัฐส่วนกลาง อันส่งผลให้อุบลราชธานีถูกลดบทบาทจากประเทศราชลงเหลือเพียงหัวเมืองหนึ่งในมณฑลลาวท้าว พร้อมๆ กับการเข้ามามีอำนาจกระทั่งสามารถครอบงำชนชั้นผู้นำในท้องถิ่นและชาวพื้นเมืองอุบลราชธานีทั้งทางด้าน สังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง และวัฒนธรรมได้อย่างสมบูรณ์ โดยชนชั้นกลุ่มข้าราชการจึงถูกแยกขาดด้วยบทบาทในการครอบงำดังกล่าวข้างต้นออกจากกลุ่มประชาชน ขณะที่กลุ่มประชาชนจึงต้องมีการปรับตัว (adaptation) อีกครั้งโดยการยอมรับการเข้ามาของรัฐส่วนกลางที่มีการประสมประสาน (integration) แนวคิดของรัฐส่วนกลางกับท้องถิ่น อันเป็นรากฐานการยอมรับให้ข้าราชการเป็นกลุ่มชนชั้นนำของอุบลราชธานีตราบนานปัจจุบัน

การที่กลุ่มราชการเข้ามามีอำนาจงานแห่งเทียบพระราชทั้งระบบสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามเข้ามามีบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมโดยรัฐ โดยที่กลุ่มราชการในจังหวัดปฏิบัติตามนโยบายของรัฐส่วนกลางที่ให้แต่ละจังหวัดจัดงานประเพณีประจำจังหวัดขึ้นนั่นเอง (กองวางแผนโครงการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2538) ซึ่งสอดคล้องกับสิ่งที่สุริย์ บุญญานุพงศ์และสุรศักดิ์ ป้อมทองคำ (มปป.) ระบุว่ากลุ่มราชการได้สร้างความเป็น “เจ้านาย” โดยการเป็นผู้ลงทุนทางวัฒนธรรมทั้งหมดเพื่อให้มีงานประเพณีประจำจังหวัด ผ่านการใช้ต้นทุนทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อในจังหวัด ความเป็นเจ้านายดังกล่าวเนื่องมาจากผลผลิตทางประวัติศาสตร์ที่บรรดาข้าราชการของราชสำนักกรุงเทพฯ ได้เดินทางมาเป็น “เจ้านาย” ใหม่ในจังหวัดอุบลราชธานีที่รับนโยบายจากกรุงเทพฯ พร้อมๆ กับการทอนความสำคัญต่างๆ ของ “เจ้านาย” พื้นเมืองเดิมอย่างสิ้นเชิงนั่นเอง

ขณะเดียวกันแม้ว่ากลุ่มเอกชนจะเริ่มเข้ามาภายหลังการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 เมื่อต้นพุทธทศวรรษที่ 2500 ทว่าทวีอำนาจมากขึ้น เนื่องจากความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกลุ่มเอกชนกับกลุ่มราชการ อาทิ การรับเหมา การให้ความสนับสนุนหน่วยราชการด้านการเงิน แม้กระทั่งการเข้ามาสู่ระบบราชการผ่านการเลือกตั้งเป็นเทศมนตรี หรือสมาชิกสภาจังหวัด ฯลฯ การรวมตัวเป็นหอการค้าจังหวัดอุบลราชธานีจึงนับเป็นการประกาศสถานะของกลุ่มเอกชนที่เป็นปีกแผ่นและกลุ่มราชการให้ความยอมรับมากขึ้น จึงมิใช่เป็นเรื่องที่แปลกหากกลุ่มข้าราชการที่ถูกปลูกฝังแนวคิดจากรัฐส่วนกลางจะนิยมขอร่วมมือกับกลุ่มเอกชนซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากรัฐส่วนกลางเช่นเดียวกันภายใต้ข้อแลกเปลี่ยนทางสิทธิประโยชน์และการยอมรับบทบาทของกลุ่มเอกชนที่สอดคล้องกับกลุ่มราชการ ความสัมพันธ์ทางสังคมดังกล่าวจึงอยู่ภายใต้การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ และ โศกเคียวกลุ่มประชาชนชาวอุบลราชธานีอย่างยิ่ง

ด้วยเหตุนี้บรรดาคณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษาที่เกิดขึ้น กลุ่มเอกชนจึงนับเป็นกลุ่มที่สอดคล้องเข้ามาในฐานะผู้จัดกิจกรรมประกอบในงานแห่เทียนพรรษาและ “ผู้ช่วย” ของกลุ่มราชการในการจัดงานแห่เทียนพรรษา ดังจะเห็นได้จากมีรายชื่อของกลุ่มเอกชนบางส่วนที่เป็นคณะกรรมการในฝ่ายเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกงานนั่นเอง ทั้งนี้ นอกเหนือจากเหตุผลของความต้องการเงินทุนในการจัดงานของกลุ่มราชการแล้ว การเข้าร่วมจัดงานของกลุ่มเอกชนยังช่วยให้กลุ่มราชการมีเสียงสนับสนุนในการลงทุนทางวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้น และสามารถที่จะกำหนดนโยบายการจัดงานได้อย่างอิสระและมีเกราะกำบังต่อการวิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ เพิ่มขึ้น นอกจากนี้การได้รับความร่วมมือของกลุ่มเอกชนหากพิจารณาตามแนวคิดของการลงทุนแล้ว การเป็นคณะกรรมการจัดงานย่อมส่งผลดีต่อธุรกิจที่ไม่ต้องเป็นผู้จัดงานโดยตรง แต่สามารถสร้างผลประโยชน์ซึ่งอย่างน้อยที่สุดได้แก่การประชาสัมพันธ์ธุรกิจของตนได้ โดยนัยนี้กลุ่มเอกชนจึงเต็มใจอย่างยิ่งต่อการจัดงานแห่เทียนพรรษาร่วมกับกลุ่มราชการ

อย่างไรก็ตาม ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งจากผู้ว่าราชการจังหวัดให้มีส่วนในคณะกรรมการจัดงานน้อยที่สุดได้แก่ กลุ่มประชาชน อีกทั้งไม่เคยมีบทบาทในฐานะผู้นำในฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเลย หากแต่ส่วนมากการแต่งตั้งกลุ่มประชาชน (ซึ่งมักจะเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรม และช่างทำเทียนพรรษา) จะเป็นการตั้งให้มีหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่คณะกรรมการจัดงานฝ่ายต่างๆ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าในคณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษานั้น กลุ่มประชาชนมีส่วนร่วมน้อยมาก บทบาทที่เกิดขึ้นในงานของกลุ่มประชาชนเป็นบทบาทของผู้ร่วมกิจกรรมในงาน อาทิ การทำเทียนพรรษา การ-

จัดขบวนแห่เทียนพรรษา โดยนับนี้จึงอาจกล่าวได้ว่ากลุ่มประชาชนถูกจำกัดบทบาทในการจัดงานแห่เทียนพรรษาอย่างแท้จริง

การที่กลุ่มประชาชนถูกจำกัดบทบาทดังกล่าว เนื่องมาจากการเข้ามาของราชสำนักกรุงเทพฯ ที่แบ่งแยกระหว่างกลุ่มผู้ปกครองซึ่งมาจากต่างถิ่น กับกลุ่มผู้ถูกปกครองซึ่งเป็นชาวพื้นเมือง โครงสร้างทางสังคมดังกล่าวทำให้เกิดขึ้นในเมืองอุบลราชธานีคกเป็นภาระของกลุ่มผู้ปกครอง หรือกลุ่มราชการในปัจจุบันอย่างสมบูรณ์ โดยที่กลุ่มผู้ถูกปกครองหรือกลุ่มประชาชนไม่มีส่วนร่วมรับรู้ นอกจากนี้ความรู้ของกลุ่มประชาชนต้องงานแห่เทียนพรรษาราบปัจจุบันก็คือหน้าที่ในการทำเทียนและองค์ประกอบของเทียนพรรษา จึงเท่ากับเป็นขยายช่องว่างระหว่างกลุ่มราชการและเอกชนกับกลุ่มประชาชนในการจัดงานเพิ่มมากขึ้น

ในการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษายังมีข้อน่าสังเกตถึงการจัดหาบุคลากรรับผิดชอบการจัดงานฝ่ายต่างๆ ในปี พ.ศ. 2543 จังหวัดอุบลราชธานีมีการเปลี่ยนผู้ว่าราชการจังหวัดในระยะคาบเกี่ยวกับช่วงการจัดงานแห่เทียนพรรษา สิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นก็คือการเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการจัดงาน โดยการยกเลิกฝ่ายพุทธาภิเษกวัดอุดมคงคและจำหน่วยวัดอุดมคงคซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดคนเดิมตั้งไว้ออกไปพร้อมกับเพิ่มเติมและ/หรือตัดรายชื่อหน่วยงานบางหน่วยที่เป็นคณะกรรมการแต่ละฝ่าย หน่วยงานที่มีการเปลี่ยนแปลงรายชื่อดังกล่าวส่วนใหญ่ได้แก่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการอำนวยความสะดวก อาทิ ฝ่ายเลขานุการ และฝ่ายจัดหารายได้และสิทธิประโยชน์ เป็นต้น แม้ว่าดูจะเป็นเรื่องปกติของการเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการตามนโยบายของผู้ว่าราชการจังหวัด หากแต่ภายใต้การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวพบว่ากลุ่มเอกชนได้เข้ามามีบทบาทในการเป็นคณะกรรมการจัดงานมากขึ้น เมื่อผนวกกับการสัมภาษณ์ผู้ว่าราชการจังหวัดคนใหม่ยังเป็นสิ่งที่ยืนยันว่ากลุ่มราชการเริ่มไม่สามารถแบกรับภาระความเป็นผู้นำในการจัดงานได้ การถ่ายโอนโดยการกระจายความรับผิดชอบที่เพิ่มขึ้นแก่กลุ่มเอกชนและตัดฝ่ายซึ่งไม่จำเป็นต่อการจัดงานแห่เทียนพรรษาจึงเป็นทางออกที่ดีที่สุด ขณะเดียวกันการเข้าของกลุ่มเอกชนในแต่ละฝ่ายที่มากขึ้นย่อมแสดงให้เห็นอนาคตของการจัดงานแห่เทียนพรรษาว่ากลุ่มเอกชนเริ่มเตรียมตัวเพื่อที่จะก้าวสู่กลุ่มผู้นำ (หลังจากที่ต้องอาศัยวิธีซ้อนทับระหว่างสองสถานภาพหรือเป็นผู้สนับสนุนเงินทุนอยู่เบื้องหลังมานาน) ในการจัดงานได้มากขึ้น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อเตรียมถ่ายโอนเป็นผู้นำในการจัดงานแห่เทียนพรรษาของกลุ่มที่มีความพึงพากันมานานเท่านั้น ซึ่งในที่สุดแล้วกลุ่มประชาชนก็ยังถูกจำกัดและโคดเคี้ยวจากการมีส่วนร่วมในการจัดงานเช่นเดิม

7.2.2 การดำเนินการ

ในการดำเนินการจัดงานแห่เทียนพรรษา สิ่งหนึ่งที่ช่วยในการวิเคราะห์เป็นอย่างดีคือแนวคิดในเรื่องของการลงทุนทางวัฒนธรรมตามแผนแม่บทวาระแห่งชาติว่าด้วยทศวรรษสืบสานวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา (พ.ศ. 2541-2550) (2541:4,18-22) ที่เน้นหนักให้เกิดการนำระบบคุณค่าและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมมาเสริมสร้างให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ และเกิดคุณค่าทางสังคมและจิตใจ เพื่อให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ด้วยเหตุนี้การดำเนินการจัดงานแห่เทียนพรรษาจึงกลายเป็นความพยายามนำปัจจัยทางชนบทธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อซึ่งได้แก่ประเพณีเข้าพรรษาและงานแห่เทียนพรรษามาสร้างให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ สังคม และจิตใจนั่นเอง การสร้างมูลค่าเพิ่มดังกล่าวจึงกลายเป็นความพยายามจัดกิจกรรมต่างๆ ในงานแห่เทียนพรรษาเพื่อเป็นที่ดึงดูดให้มีผู้มาเที่ยวชมงานจำนวนมากและในระยะเวลาอันยาวนานมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้เพิ่มขึ้นนั่นเอง อย่างไรก็ตามกิจกรรมที่เพิ่มขึ้นดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นพิธีพุทธาภิเษกและจำหน่ายวัตถุมงคล งานประกวดธิดาเทียนพรรษา งานพาแลง งานแสดงแสงเสียง ฯลฯ ยังไม่สามารถยืนยันได้ถึงความสามารถในการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมและจิตใจแต่อย่างใด

นอกจากนี้ กิจกรรมที่จัดขึ้นในงานแห่เทียนพรรษาดังกล่าว หากพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมซึ่งเกิดขึ้นใหม่กับประเพณีเข้าพรรษาและงานแห่เทียนพรรษาที่มีอยู่ดั้งเดิมแล้ว พบว่ากิจกรรมใหม่ที่เกิดขึ้นมีสาเหตุเกิดจากความเปลี่ยนแปลงที่ของเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในจังหวัดอุบลราชธานีนั่นเอง ความเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดที่สุดก็คือการผลักดันให้งานแห่เทียนพรรษาเป็นงานประจำปีของจังหวัดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 โดยนับนี้จึงอาจกล่าวได้ว่ากิจกรรมใหม่ที่เกิดขึ้นได้กลายเป็นวัฒนธรรมใหม่ที่พร้อมด้วยค่านิยมคุณค่า ภูมิปัญญา และอุดมการณ์ในการจัดงานแบบใหม่ ที่แตกต่างไปจากการจัดงานแห่เทียนพรรษาที่เคยมีมาตั้งแต่กลางพุทธศตวรรษที่ 24 ซึ่งเน้นการประกอบพิธีทางศาสนาและงานรื่นเริงภายในชุมชนโดยมีวัดของแต่ละชุมชนเป็นศูนย์กลาง แม้ว่าจะมีการประกวดเทียนพรรษาอันเป็นการเชิดชูชนของของกลุ่มราชการ หากแต่เมื่อเสร็จสิ้นการประกวดวัดก็ยังคงเป็นศูนย์กลางในการรวมชาวคุ้มวัดเพื่อเฉลิมฉลองเทียนพรรษาของตนอยู่ดีซึ่งผิดแผกไปจากการจัดงานแห่เทียนพรรษาในปัจจุบันที่วัดเป็นเพียงศูนย์รวมของสถานที่ทำเทียนพรรษาเพื่อส่งประกวดในนามคุ้มวัด และเป็นสถานที่เก็บซากเทียนพรรษาซึ่งไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ภายหลังการประกวดเสร็จสิ้นลงเท่านั้น

ขณะเดียวกัน การรวมตัวของชาวกุ่มวัดซึ่งเปลี่ยนแปลงไป (แม้ว่าจะยังคงมีการฉลองเทีย่นพรรษาในแต่ละกุ่มวัดที่ได้รับรางวัลอยู่) จากศูนย์กลางความรื่นเริงที่ถูกถ่ายโอนไปสู่การจัดกิจกรรมส่วนกลาง อีกทั้งกิจกรรมที่เกิดขึ้นก็มีใช้เพื่อการเฉลิมฉลองเทีย่นพรรษาหากแต่กลายเป็นงานรื่นเริงประจำปีที่มีต้นเทียนพรรษาจัดแสดงเป็นองค์ประกอบ สิ่งที่เกิดขึ้นเหล่านี้จึงชี้ให้เห็นถึงการลงทุนทางวัฒนธรรมให้กลายเป็นสินค้าและบริการแก่ผู้ที่มาเที่ยวชมงานแห่เทียนพรรษาตามที่รังสรรค์พระพันธุ (2539) ระบุนั่นเอง ทั้งนี้การที่กิจกรรมในงานแห่เทียนพรรษาปัจจุบันเกิดขึ้นมาได้นั้นอาจมีใช้เพียงความพยายามสร้างสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวชมอย่างเดียว หากเมื่อพิจารณาตามแนวคิดในเรื่องของเงื่อนไขการลงทุนแล้ว การจัดกิจกรรมในงานแห่เทียนพรรษาส่วนหนึ่งอาจมาจากความคาดหวังว่าจะมีส่วนช่วยให้งานแห่เทียนพรรษามีความสนุกสนานและได้รับความนิยมอย่างมากอีกทางหนึ่ง

อย่างไรก็ดี หากพิจารณาถึงกระบวนการ (process) ดำเนินการจัดงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบันนับว่าไม่ประสบผลสำเร็จเท่าใดนักในด้านการสร้างรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันของงานให้เกิดขึ้นในสังคม เนื่องจากกลุ่มประชาชนยังไม่มีส่วนร่วมในการจัดงานมากไปกว่าการทำต้นเทียนพรรษาเข้าประกวด ซึ่งยังคงยึดถือเป็นหน้าที่ทั้งของผู้ชนะเลิศในปีก่อนที่ยังมุ่งหวังจะรักษาตำแหน่ง หรือการทำเทียนเพื่อร่วมขบวนแห่เพื่อแลกกับเงินสนับสนุนในหลักหมื่น แม้ว่าข้อดีของการทำเทียนพรรษาของกลุ่มประชาชนจะอยู่ที่เครื่องพิสูจน์ความสามัคคีของแต่ละกุ่มวัด ในการช่วยบริจาคทรัพย์หรือของอุปโภคบริโภคแก่ช่างทำเทียนพรรษา หากแต่ไม่สามารถเป็นเครื่องยืนยันได้ว่าถึงกรณีบางกุ่มวัดที่จ้างช่างทำเทียนพรรษา อันกลายเป็นการลงทุนในธุรกิจ (business or economic investment) ซึ่งเป็นการลงทุนเพื่อคาดหวังว่าเทียนของตนเองจะต้องได้รับรางวัลจะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวหรือสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้

7.2.3 การเสริมฐานของงานและการประเมินผลการจัดงาน

เมื่อการจัดงานแห่เทียนพรรษาสิ้นสุดลงในแต่ละปี สถาบันราชภัฏอุบลราชธานีในฐานะตัวแทนของกลุ่มราชการซึ่งมีกลุ่มเดียวในคณะกรรมการจัดงานฝ่ายนี้เป็นผู้ประเมินผลการจัดงานทั้งหมด แนนอนที่สุดการที่กลุ่มราชการประเมินผลการจัดงานของคณะกรรมการจัดงานซึ่งมาจากกลุ่มเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ ย่อมไม่สามารถวัดผลได้อย่างแท้จริงนอกจากการจัดงานทุกฝ่ายอยู่ในเกณฑ์ “ดี” ทั้งหมด การพึ่งพากันในแนวราบของกลุ่มตามทฤษฎีความสัมพันธ์ทางสังคมจึงเกิดขึ้น ทั้งนี้แม้ว่าจะมีข้อบกพร่องในการจัดงานเกิดขึ้น หากแต่กลับระบุในรายงานการประเมินผลการจัดงานแห่

เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีว่าเป็นเพียงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ และมีอาจยืนยันได้ถึง การนำไปปรับปรุงการจัดงานให้ดียิ่งขึ้นในปีต่อไป

นอกจากนี้การสรุปผลการจัดงานที่เกิดขึ้น พร้อมกับรายงานบัญชีรายรับรายจ่ายทั้งหมด ของการจัดงาน ซึ่งผลปรากฏว่ามีกำไรจากการจัดงานทั้งสิ้นในแต่ละปีกว่าครึ่งล้านบาท นับเป็นการ ลงทุนที่ค่อนข้างคุ้มค่าในทางเศรษฐกิจตามแนวคิดของการลงทุนทางเศรษฐศาสตร์ จึงทำให้อุด พิจารณาไม่ได้ว่าตลอดกระบวนการจัดงานแห่เทียนพรรษาเต็มไปด้วยเงื่อนไขของความคาดหวังผล ตอบแทนทางเศรษฐกิจตามแนวคิดเรื่องเงื่อนไขในการลงทุนมากกว่าการตอบสนองความต้องการ ของกลุ่มประชาชนและนักท่องเที่ยวหรือไม่ อย่างไรก็ตามกำไรที่เกิดขึ้นย่อมเป็นเงื่อนไขูงใจให้ เกิดการจัดงานแห่เทียนพรรษาครั้งต่อไปโดยที่ย่อมคาดหวังว่าจะสามารถสร้างกำไรเช่นนี้ได้มากขึ้น อีกด้วย

ภายหลังการเสร็จสิ้นของงานแห่เทียนพรรษาในแต่ละปี ทุกกลุ่มในสังคมได้กลับไป ปฏิบัติหน้าที่ที่ตนมีในกลุ่มเช่นเดิม อาทิ กลุ่มราชการที่ยังคงทำงานเป็นปกติ กลุ่มเอกชนซึ่งยังคงมุ่ง ประกอบธุรกิจของตนภายหลังการขายสินค้าภายใต้สัญลักษณ์งานแห่เทียนพรรษาจบลง และกลุ่ม ประชาชนที่กลับไปประกอบอาชีพของตนตามเดิม และเตรียมพร้อมสำหรับการทำหน้าที่ตนเองในการ จัดงานแห่เทียนพรรษาครั้งต่อไป อนุระบบตามทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่ได้เริ่มทำงานตาม ปกติของตนในสังคมอีกครั้ง อย่างไรก็ตามตลอดกระบวนการจัดงาน กลุ่มประชาชนยังคงเป็นอนุ ระบบที่ไม่มีบทบาทต่อการกำหนดความต้องการของตนเลยสักครั้ง หากแต่ยังคงอยู่ในฐานะผู้ตอบ สอนองความต้องการของกลุ่มอื่นๆ โดยมีค่าตอบแทนเป็นตัวเงิน อาทิ การร่วมจัดขบวนแห่เทียน พรรษา การทำเทียนพรรษา ตลอดจนการจัดแสดงวิถีชีวิตชุมชน ฯลฯ อันสะท้อนให้เห็นถึงการยอม รับอำนาจของกลุ่มราชการอย่างไม่มีเงื่อนไขตราบใดที่กลุ่มประชาชนยังไม่รู้สึกว่ามันส่งผล กระทบโดยตรงต่อตนและกลุ่มของตนเอง

7.3 ผลผลิต (output) ที่เกิดจากการลงทุนทางวัฒนธรรม

7.3.1 มีการนำเทคโนโลยีมาทดแทนต้นทุนทางธรรมชาติ

ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าในงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีปัจจุบันเป็นการลงทุน-ทางวัฒนธรรมเพื่อการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ดังจะเห็นได้จากการใช้แนวคิด

ในการลงทุนเข้าไปจับกับวัฒนธรรมงานแห่เทียนพรรษาเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจในงานแห่เทียนพรรษา ดังนั้นจึงไม่อาจปฏิเสธได้ถึงประโยชน์ของการจัดงานด้วยเช่นกัน ความใหญ่โตดังกล่าวส่งผลให้ต้องมีการใช้ต้นทุนทางธรรมชาติเพื่อให้สอดคล้องกับขนาดของงานมากขึ้น อาทิ การขยายขนาดของคันเทียนและองค์ประกอบของเทียนพรรษาให้ใหญ่โตมากขึ้นนั่นเอง การขยายขนาดคันเทียนและองค์ประกอบเทียนพรรษาดังกล่าวส่งผลให้เกิดการใช้ต้นทุนทางธรรมชาติเป็นจำนวนมากขึ้นตามลำดับ อาทิ ขี้ผึ้ง ไม้ เหล็ก ดอกไม้ ฯลฯ ซึ่งไม่มีความแตกต่างจากแนวคิดในเรื่องของการลงทุนที่ต้องเพิ่มปัจจัยการผลิตเพื่อผลิตสินค้าให้มีจำนวนมากขึ้นตามอุปสงค์ที่มีมากขึ้น

ด้วยเหตุนี้ปัญหาที่พบมากที่สุดในการทำเทียนพรรษาและองค์ประกอบของเทียนพรรษาก็คือการใช้ต้นทุนทางธรรมชาติในการทำเทียนพรรษาและองค์ประกอบของเทียนพรรษาเป็นจำนวนมาก อาทิ การใช้ขี้ผึ้งและไม้ในการหล่อเทียนและองค์ประกอบของเทียนพรรษา การใช้เหล็กและสังกะสีในการทำโครงและแบบพิมพ์เทียนพรรษา ซึ่งนอกจากจะเป็นการสิ้นเปลืองทรัพยากรธรรมชาติแล้ว ต้นทุนบางประเภทที่ต้องใช้จำนวนมากยังนำมาซึ่งงบประมาณที่เพิ่มมากขึ้นด้วย ดังนั้นจึงได้มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาทำแทนต้นทุนซึ่งมาจากธรรมชาติดังกล่าว เห็นได้จากการนำขี้ผึ้งวิทยาศาสตร์ที่มีส่วนผสมของไขสัตว์ พาราฟิน หรือน้ำมันปิโตรเลียมซึ่งมีราคาถูกกว่าเมื่อเทียบกับปริมาณที่เท่ากันแม้ว่าขี้ผึ้งวิทยาศาสตร์จะมีคุณสมบัติบางประการเช่น ความหอมและความเหนียวของขี้ผึ้ง ด้อยกว่าขี้ผึ้งแท้ก็ตาม นอกจากนี้ ในวัสดุที่มีน้ำหนักมากและมีราคาสูงบางอย่างเช่น ไม้ทำแกนคันเทียนพรรษา ได้มีการดัดแปลงเป็นการใช้ท่อพีวีซีเข้ามาแทนที่เพื่อลดน้ำหนักของเทียนพรรษาและมีความสะดวกมากขึ้น หรือแม้กระทั่งการให้ถ่านน้ำฉินน้ำเป็นละอองเพื่อลดการละลายของคันเทียนในเวลาแห่ช่วงที่มีอากาศร้อน เป็นต้น

การใช้เทคโนโลยีเข้ามาทดแทนต้นทุนที่ได้จากธรรมชาตินับเป็นผลมาจากความมีอิสระในการเป็นผู้จัดการต้นทุนทางธรรมชาติด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องที่อานันท์ กาญจนพันธุ์(2538) ระบุว่า การลงทุนทางวัฒนธรรมดังกล่าวจะส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ สร้างสรรค์ และการปรับตัว (adaptation) ครั้งสำคัญของกลุ่มประชาชนในการทำเทียนพรรษา อันเป็นการชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จประการหนึ่งของการลงทุนทางวัฒนธรรมในส่วนของความพยายามการใช้เทคโนโลยีอันได้แก่ การใช้สิ่งทดแทนปัจจัยทางธรรมชาติอื่นๆ ซึ่งหายากและมีราคาสูงซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในเรื่องของการลงทุนทางวัฒนธรรมในส่วนการพัฒนาภูมิปัญญาของท้องถิ่น (ชะวัชชัย ภาติณฐ, 2541:16-19) ซึ่งในที่สุดแล้วกลับเป็นผลดีที่การถูกโคดเคียวของกลุ่มประชาชนส่งผลให้กลุ่มประชาชนมีความรู้

สีกเป็นเจ้าของคຸ້มวัดและเทียนพรรษาของตน อันจัดเป็นพื้นฐานของการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในระดับรากฐานมากขึ้น

7.3.2 การเกิดส่วนต่างของรายรับและรายจ่ายในการจัดงานจำนวนมาก

การจัดงานแห่เทียนพรรษาในปัจจุบัน รายรับที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากการตั้งงบประมาณการจัดงานของกลุ่มราชการแล้วส่วนใหญ่จะมาจากการบริจาคของกลุ่มราชการบางหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวพันกับธุรกิจการท่องเที่ยว อาทิ การบินไทย หรือการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ตลอดจนกลุ่มธุรกิจเอกชนที่มีสัดส่วนของเงินบริจาคเป็นจำนวนมากที่สุด ดังนั้นเมื่อพิจารณาสัดส่วนของรายรับในการจัดงานทั้งหมดจะพบว่ารายรับที่เกิดจากการบริจาคจะมีจำนวนมากที่สุด

ขณะเดียวกันรายจ่ายที่เกิดขึ้นในงานจัดเป็นรายจ่ายที่ใช้ในงานนับตั้งแต่การเป็นค่าจ้าง ค่าการจัดหาอุปกรณ์ในการจัดงาน ตลอดจนค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในการจัดงาน ซึ่งภายหลังงานแห่เทียนพรรษาเสร็จลงและมีการสรุปบัญชีรายรับรายจ่ายทั้งหมดของการจัดงานพบว่าส่วนต่างของรายรับและรายจ่ายที่เกิดขึ้นมีเป็นจำนวนนับแสนบาท

ส่วนต่างที่เกิดขึ้นจากรายรับและรายจ่ายในงานแห่เทียนพรรษาจำนวนมากส่วนใหญ่เป็นเงินที่มาจากบริจาค เนื่องจากในการจัดงานบางฝ่ายที่มีกลุ่มราชการเป็นผู้รับผิดชอบได้มีการกำหนดงบประมาณของตนอยู่ในงบประมาณรายจ่ายประจำปีของหน่วยงานอยู่แล้ว ดังนั้นรายจ่ายที่เกิดขึ้นจึงจัดเป็นรายจ่ายประจำปีของกลุ่มราชการที่ได้ับการจัดสรรมาจากงบประมาณของรัฐ (อันมาจากภาษีของกลุ่มประชาชน) อยู่แล้ว ด้วยเหตุนี้ส่วนต่างของรายรับที่เกิดขึ้นจึงตกอยู่ในส่วนของการบริจาคเป็นส่วนใหญ่นั่นเอง

ส่วนต่างที่เกิดขึ้นดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงกำไร (profit) ที่เกิดขึ้นจากการจัดงานแห่เทียนพรรษาอันเป็นภาพสะท้อนของการลงทุนภาครัฐในรูปแบบที่มีใช้การลงทุนเกี่ยวกับสาธารณูปโภคโดยไม่คิดถึงผลประโยชน์ที่มาจากส่วนต่างของรายรับจากการลงทุน หากแต่เป็นการลงทุนของรัฐโดยรัฐ หรือกลุ่มราชการซึ่งอยู่ในฐานะผู้อำนวยความสะดวกที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยธุรกิจในการลงทุนทางธุรกิจด้วยตนเองโดยการจัดงานแห่เทียนพรรษาเพื่อให้ได้รายรับ (income) ซึ่งได้แก่งบประมาณประจำปีของหน่วยงานในกลุ่มราชการนั้นและกำไร (profit) ซึ่งก็คือส่วนต่างของรายรับกับรายจ่าย

นั่นเอง ขณะที่กลุ่มประชาชนไม่มีส่วนรับทราบถึงที่มาและการใช้จ่ายส่วนต่างของรายรับและรายจ่ายนอกจากการเสียภาษีประจำปีเท่านั้น

7.3.3 การเกิดธุรกิจรูปแบบใหม่ในงานแห่เทียนพรรษา

ในงานแห่เทียนพรรษา นอกเหนือจากกลุ่มเอกชนรายใหญ่ซึ่งให้ความสนับสนุนการจัดงานแห่เทียนพรรษาเพื่อแลกกับสิทธิประโยชน์ทางธุรกิจการค้าในการจัดงานแล้ว ยังก่อให้เกิดธุรกิจรูปแบบใหม่ที่เกิดจากพ่อค้ารายย่อย หรือพ่อค้าเร่ซึ่งมักนิยมขายสินค้าตามเทศกาลประจำปีของแต่ละจังหวัด จากแบบสอบถามที่เก็บความคิดเห็นของผู้ที่มาเที่ยวชมงานจำนวน 500 คน พบว่าได้เกิดธุรกิจแบบใหม่ๆ ได้แก่ การบริการรับฝากรถที่ปรากฏว่าค่าบริการแพงเกินไป ร้านค้าภายในงานที่ขายสินค้าหรือบริการซึ่งมีราคาสูงมาก อาทิ ร้านปั่นอัดลมที่มีราคาสูงถึงขวดละ 80 บาท เป็นต้น

ไม่เพียงแต่ธุรกิจรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นจากร้านค้าของกลุ่มพ่อค้าเร่เท่านั้น หากแต่ยังมีธุรกิจรูปแบบใหม่ที่แอบแฝงอยู่กับธุรกิจที่ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจัดงาน ซึ่งได้แก่การจำหน่ายบัตรที่นั่งชมขบวนแห่เทียนพรรษานับล้านที่นั่งซึ่งส่วนมากแล้วการจำหน่ายบัตรเฉพาะที่นั่งที่สามารถชมขบวนแห่เทียนพรรษาได้อย่างชัดเจนจะถูกบริษัทนำเที่ยวจองที่นั่งให้นักท่องเที่ยวของตนไปจนหมด โดยไม่อาจรู้ได้ว่าเกิดความเปลี่ยนแปลงสิ่งใดกับการได้รับสิทธิพิเศษของบริษัทนำเที่ยว ขณะที่นักท่องเที่ยวซึ่งเดินทางมาโดยอิสระและมีได้เดินทางมาพร้อมกับบริษัทนำเที่ยว หากซื้อบัตรที่นั่งจะถูกจัดให้นั่งในบริเวณที่ไม่สามารถชมขบวนแห่เทียนพรรษาได้อย่างชัดเจน ดังนั้นเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาดังกล่าว นักท่องเที่ยวที่มีได้เดินทางมากับบริษัทนำเที่ยวส่วนใหญ่จึงมักจะขึ้นชมขบวนแห่เทียนพรรษาบริเวณสองฟากถนนตลอดระยะทางของขบวนแห่มากกว่า

ธุรกิจรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นทั้งกลุ่มพ่อค้าเร่ และกลุ่มบริษัทนำเที่ยวนี้เกิดขึ้นโดยมีงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีซึ่งถูกยกให้เป็นงานประเพณีระดับชาติเป็นแรงจูงใจของการลงทุน (induced investment) สำหรับกลุ่มพ่อค้าเร่แล้ว การตั้งร้านค้าในงานย่อมเป็นสิ่งที่ถูกคาดหวังว่าจะมีกำไร (profit) อันคงมาจากนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก พฤติกรรม (behavioral) ของพ่อค้าเร่จึงแสดงออกโดยการตั้งราคาสินค้าไว้สูงกว่าความเป็นจริง เพื่อให้นักท่องเที่ยวจำนวนมากที่เข้ามาเที่ยวชมงานและมาใช้บริการร้านจะทำให้ตนเองมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้การอนุญาตให้มีการตั้งร้านค้าเร่ของคณะกรรมการจัดงานโดยที่ปราศจากการควบคุมราคาสินค้า ยังชี้ให้เห็นถึงความผิดปกติบนความสัมพันธ์ระหว่างผู้อนุญาตให้ตั้งร้านค้ากับกลุ่มพ่อค้าเร่ซึ่งมาจากต่างจังหวัดหรือต่างถิ่น ที่ไม่

สามารถปรากฏได้ในภาวะปกติอันมักจะเกิดความสัมพันธ์ดังกล่าวระหว่างกลุ่มราชการและเอกชน ในจังหวัด หรือเอกชนที่มีฐานะอำนาจทางเศรษฐกิจเข้มแข็งอยู่แล้ว

นอกจากนี้ ในกลุ่มของบริษัทนำเที่ยว ความสามารถในการจองที่นั่งเพื่อชมขบวนแห่เทียนพรรษามีใช้เพียงเพื่อการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มาอยู่กับบริษัทนำเที่ยวของคนเท่านั้น หากแต่ยังหมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มธุรกิจเอกชนรูปแบบใหม่กับกลุ่มราชการอันได้แก่คณะกรรมการจัดงานฝ่ายจำหน่ายบัตรเข้าชม อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นสามารถอธิบายได้บนพื้นฐานข้อสงสัยเกี่ยวกับราคาบัตรที่สูงกระทั้งคนทั่วไปไม่สามารถเที่ยวชมได้ และการได้รับที่นั่งซึ่งสามารถชมขบวนแห่ได้อย่างชัดเจนเป็นเกณฑ์ แม้ว่าจะไม่มีหลักฐานที่ยืนยันถึงความสัมพันธ์ดังกล่าวได้อย่างชัดเจนนัก แต่ก็ก็เป็นสิ่งที่ควรตระหนักถึงอยู่ไม่น้อย

7.3.4 การเกิดสัญลักษณ์ใหม่ของจังหวัดอุบลราชธานี

การจัดงานแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานี ได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมากอย่างไม่เพียงแต่การสร้างกิจกรรมที่มีความโดดเด่นกว่างานประเภทเดียวกันในจังหวัดอื่นดังที่ได้กล่าวมาแล้ว หากแต่การใช้สัญลักษณ์เป็นตัวกำหนดเพื่อให้สามารถจดจำเอกลักษณ์ในตัวสินค้าและบริการทางวัฒนธรรมนั้นๆ อันจะก่อให้เกิดการท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัดนับเป็นสิ่งสำคัญ ด้วยเหตุนี้ จังหวัดอุบลราชธานีจึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้สัญลักษณ์เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถจดจำเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่จะถูกนำเสนอเป็นสินค้าและบริการทางวัฒนธรรมของจังหวัดอุบลราชธานีได้ สัญลักษณ์ที่เกิดขึ้นจึงได้แก่การสถาปนาเทียนพรรษาและงานแห่เทียนพรรษาให้เป็นงานประจำปีซึ่งมีแห่งเดียวในประเทศไทยนั่นเอง

หากพิจารณาแนวคิดของการลงทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งเกิดขึ้นตามแผนแม่บทวาระแห่งชาติว่าด้วยทศวรรษสืบสานวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา (พ.ศ. 2541-2550) อันเป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้นจากรัฐและครอบงำกลุ่มราชการ โดยทั่วไปพบว่าการใช้เทียนพรรษาและงานแห่เทียนพรรษาเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานี เป็นสิ่งที่สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าวอย่างยิ่ง โดยนัยนี้ไม่เพียงแต่กลุ่มราชการในจังหวัดอุบลราชธานีจะเป็นตัวกำหนดเท่านั้น หากแต่กลุ่มเอกชนซึ่งส่วนหนึ่งสอดคล้องเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มราชการได้ อาทิ เทศบาลนคร องค์การบริหารส่วนจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัด ฯลฯ ตลอดจนกลุ่มเอกชนซึ่งเกี่ยวพันในรูปแบบอุปถัมภ์กับกลุ่มราชการต่างก็มีความเห็นชอบทั้งสิ้น ภายใต้อาณัติเห็นชอบดังกล่าวเป็นสิ่งที่สามารถเข้าใจได้ถึงความคิดหวังผล

ประโยชน์จากการปฏิบัติตามนโยบายของรัฐ ตลอดจนการสร้างอรรถประโยชน์ (utility) ต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นได้ในอนาคต (time utility) ของทั้งสองกลุ่ม โดยที่กลุ่มประชาชนไม่มีส่วนรับรู้ หากแต่การผลิตซ้ำโดยกลุ่มราชการและกลุ่มเอกชนที่คอยชักกลุ่มประชาชนอยู่ตลอดเวลาตามที่ขยอนันต์ สมุทวณิช (2540) กล่าวไว้ต่างหาก ทำให้ในที่สุดกลุ่มประชาชนได้เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสัญลักษณ์เทียนและงานแห่เทียนพรรษาให้แก่จังหวัดอุบลราชธานีโดยปริยาย การแพร่กระจายสู่คนภายนอกให้เข้าใจเช่นเดียวกับกลุ่มประชาชนจึงหาใช่เรื่องยากเช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ดี ในมิติทางประวัติศาสตร์แล้วความสัมพันธ์ระหว่างเทียนและงานแห่เทียนพรรษากับจังหวัดอุบลราชธานีค่อนข้างห่างไกลกันมากกว่าบัวอุบล (บัวสาย) ที่ยังมีเส้นใยของประวัติศาสตร์เชื่อมอยู่ (ดังจะเห็นได้จากคำขวัญประจำจังหวัด) การสร้างให้เทียนและงานแห่เทียนพรรษากลายเป็นสัญลักษณ์ใหม่ที่เกิดขึ้นจึงไม่อาจเชื่อมโยงได้ถึงความเป็นมาของงานแห่เทียนพรรษาที่เริ่มมาเพียงศตวรรษเดียว อย่างไรก็ตามสิ่งที่น่าสนใจที่แปลกหากพิจารณาถึงบทบาทของกลุ่มราชการซึ่งมาจากภายนอก (กรุงเทพฯ) ที่ยังคงความเป็นผู้นำนับตั้งแต่หนึ่งร้อยปีก่อนในการเปลี่ยนแปลงวิธีคิด คุณค่า และอุดมการณ์ของกลุ่มประชาชนเพื่อให้เป็นไปตามที่ต้องการตราปัจจุบัน จะมีแต่เพียงกลุ่มเอกชนที่สอดแทรกเข้ามามีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ดังจะเห็นได้จากความร่วมมือระหว่างกลุ่มราชการและเอกชนในการก่อสร้างเทียนเฉลิมพระเกียรติ ณ บริเวณทุ่งศรีเมืองนั่นเอง แม้ในอดีตจะเคยมีกลุ่มประชาชนที่พยายามทำลายระบบความสัมพันธ์ทางสังคมดังกล่าวลง อาทิ กลุ่มกบฏผีบุญ การรวมพลังของกลุ่มปัญญาชนในการรณรงค์งานแห่เทียนพรรษา ตลอดจนการมีกลุ่มประชาชนพยายามคัดค้านการก่อสร้างเทียนเฉลิมพระเกียรติในปัจจุบัน หากในที่สุดก็ถูกกลุ่มราชการ (โดยความร่วมมือกับกลุ่มเอกชน) มองว่าเป็นปฏิบัติและถูกกำจัดลงอย่างราบคาบพร้อมๆ กับการดำรงอยู่ของความเป็นผู้นำในโครงสร้างทางสังคมของจังหวัดอุบลราชธานีต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

7.4 ผลลัพธ์ (outcome) ที่เกิดจากการลงทุนทางวัฒนธรรม

7.4.1 แนวคิดเรื่องการลงทุนกลายเป็นพื้นฐานสำคัญในงานแห่เทียนพรรษา

งานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบัน รายจ่ายที่เกิดขึ้นในการจัดงานส่วนใหญ่จัดเป็นรายจ่ายเพื่อการผลิตสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว หรือที่รังสรรค์ ณะพรพันธุ์ (2539) เรียกว่าสินค้าวัฒนธรรม ซึ่งรายจ่ายดังกล่าวรวมถึงค่าจ้างกลุ่มคนในการจัดงานอีกด้วย ดังจะ

เห็นได้จากรายจ่ายเกี่ยวกับการจัดสถานที่ตั้งคันเทียบ รายจ่ายเกี่ยวกับธิดาประกวัดเทียบพรรษา รายจ่ายเกี่ยวกับการประกวัดคันเทียบ รายจ่ายในการบรรเทาทุกข์และปฏิคม ตลอดจนรายจ่ายค่าจ้างหมาช่างทำเทียบพรรษา รายจ่ายที่เกิดขึ้นดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการจ่ายเงินเพื่อให้การจัดกิจกรรมต่างๆ ในงานแห่เทียบพรรษาเกิดขึ้น เพื่อความคาดหวังว่าจะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมงานแห่เทียบพรรษาเป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่ารายจ่ายที่เกิดขึ้นเป็นรายจ่ายเพื่อการลงทุนในธุรกิจ (business or economic investment) นั่นเอง ดังนั้นเมื่อความคาดหวังในการเข้ามาของนักท่องเที่ยวในจำนวนที่มากขึ้นรายจ่ายในการจัดกิจกรรมที่เกิดขึ้นในงานแห่เทียบพรรษาซึ่งเป็นสินค้าวัฒนธรรมเพิ่มจำนวนมากขึ้นตามไปด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้บางกิจกรรมที่เกิดขึ้นในงานแห่เทียบพรรษาเองยังแฝงไว้ด้วยความคาดหวังถึงผลประโยชน์ในฝ่ายของตนอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากการบริการนักท่องเที่ยวซึ่งร่วมกันซึ่งเป็นการร่วมมือกันระหว่างการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและธุรกิจท่องเที่ยวในจังหวัดอุบลราชธานีที่เห็นได้อย่างชัดเจนว่าการบริการนักท่องเที่ยวโดยการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวพิเศษ หรือการร่วมมือกันตรึงราคาโปรแกรมท่องเที่ยว ที่พัก ตลอดจนค่าอาหาร มีนัยสำคัญที่จะให้นักท่องเที่ยวเข้ามาใช้บริการธุรกิจของตนเพิ่มขึ้น แม้กระทั่งการจัดขบวนแห่เทียบพรรษาดังกล่าวก็แฝงแฝงความเสี่ยงที่ยังคงแฝงความคาดหวังผลประโยชน์จากการขายบัตรในราคาสูงแก่นักท่องเที่ยวเพื่อนั่งชมขบวนแห่เทียบหรือการแสดงในสถานที่ซึ่งนักท่องเที่ยวโดยทั่วไปไม่สามารถเที่ยวชมได้ ตลอดจนการทำเทียบพรรษาที่บางคุ้มวัดต้องจ้างช่างและลูกมือช่างเพื่อมาทำเทียบพรรษาให้กับคุ้มวัดของตนแทนการร่วมมือของชาวคุ้มวัดและช่างอาสาสมัคร เพื่อวัตถุประสงค์สำคัญคือการได้รับชื่อเสียงจากการประกวัดคันเทียบมากกว่าความศรัทธาในสาระทางวัฒนธรรมของตน สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนสะท้อนให้เห็นถึงการจัดกิจกรรมในงานแห่เทียบพรรษาเพื่อเป็นสินค้าและบริการอันเป็นส่วนสำคัญของแนวคิดในเรื่องการลงทุนทั้งสิ้น

แนวคิดของการลงทุนในการจัดงานแห่เทียบพรรษาที่เกิดขึ้นมีที่มาจากการการยอมรับให้การท่องเที่ยวเป็นแกนนำในการพัฒนาเศรษฐกิจตามนโยบายของรัฐส่วนกลาง พร้อมๆ กับการเข้ามาของคนต่างถิ่นที่มีบทบาทเป็นกลุ่มผู้นำในโครงสร้างทางสังคมของชาวอุบลราชธานีไม่ว่าจะเป็นกลุ่มราชการหรือกลุ่มเอกชน ซึ่งปราศจากความเข้าใจถึงแก่นแท้ทางวัฒนธรรมของกลุ่มประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง แนวคิดในการลงทุนที่เกิดขึ้นจึงเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามในการประสานช่องว่างของกลุ่มราชการและเอกชน กับกลุ่มประชาชนโดยใช้เครื่องมือทางวัฒนธรรมซึ่งได้แก่ประเพณีเข้าพรรษาและงานแห่เทียบพรรษามาเป็นสื่อกลางที่สร้างความภาคภูมิใจในชื่อเสียง

ของจังหวัดและการมีงานทำเพิ่มขึ้นตลอดระยะเวลาการจัดงานให้แก่กลุ่มประชาชน ขณะเดียวกันยังสามารถสร้างรายได้ (income) และกำไร (profit) เพื่อตอบสนองกลุ่มราชการและกลุ่มประชาชนทั้งในรูปตัวเงินและชื่อเสียงอีกด้วย แนวคิดเกี่ยวกับการลงทุนดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นถึงภาพของวัฒนธรรมที่กลายเป็นบทบาทรองซึ่งอาจส่งผลให้สูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไปในอนาคต

ไม่เพียงแต่รายจ่ายในการจัดงานจะเป็นภาพสะท้อนของการใช้แนวคิดการลงทุนในการจัดงานเท่านั้น ยังเชื่อมโยงให้เห็นแนวคิดของการลงทุนที่มาจากรายรับได้ด้วยเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากรายจ่ายเป็นจำนวนมากในการจัดงานที่ย่อมก่อให้เกิดรายรับเป็นจำนวนเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้รายรับส่วนใหญ่จากการจัดงานเป็นรูปตัวเงินซึ่งมาจากการกำหนดงบประมาณของแต่ละหน่วยงานในการจัดงานแห่เทียนพรรษาประจำปีที่มีจะเป็นเงินของกลุ่มราชการซึ่งคิดเป็นอัตราส่วนเพียงหนึ่งในสี่ของรายรับทั้งหมด และรายรับส่วนอื่นๆ ได้แก่การบริจาคเงินทั้งจากกลุ่มราชการที่มีความเกี่ยวข้องกับการบริการการท่องเที่ยว อาทิ การบินไทย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ขณะที่เงินบริจาคอีกส่วนหนึ่งมาจากกลุ่มเอกชนที่ประกอบธุรกิจในจังหวัดอุบลราชธานี ตลอดจนรายรับจากการจำหน่ายบัตรชมการแสดงแสงเสียง ที่มีจำนวนประมาณสามในสี่ของรายรับทั้งหมด ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการที่รายรับในส่วนของการบริจาคที่กลุ่มราชการซึ่งเกี่ยวข้องกับการบริการการท่องเที่ยวตลอดจนกลุ่มเอกชนซึ่งบริจาคเป็นจำนวนมากนั้น เป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการที่จะแลกเปลี่ยนกับผลประโยชน์ต่างๆ อาทิ การโฆษณาประชาสัมพันธ์หน่วยงานของตน การได้รับสิทธิขายสินค้าภายในงาน เป็นต้น ความต้องการที่เกิดขึ้นจึงนับเป็นเงื่อนไขที่สำคัญประการหนึ่งของการตัดสินใจบริจาคเงินในการจัดงานแห่เทียนพรรษา รายรับจากการบริจาคที่เกิดขึ้นจึงเป็นไปเพื่อการได้มาซึ่งผลประโยชน์ต่างๆ อันจัดอยู่ในแนวคิดการลงทุนด้วยเช่นกัน

7.4.2 การเกิดอุดมการณ์ร่วมกันในสังคม

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าในงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีนั้น ความสำเร็จในการจัดงานเกิดขึ้นจากการมีอุดมการณ์เดียวกันของทุกกลุ่มในสังคม ซึ่งเป็นสิ่งหนึ่งที่อนุชาติ พวงสำลี (2541) ระบุว่า เป็นการสร้างจิตสำนึกร่วมของคนในสังคมนั้นเอง อย่างไรก็ตามการร้อยรัดกลุ่มสังคมที่เกิดขึ้นยังมีความขัดแย้งบางประการ ซึ่งได้แก่การที่กลุ่มประชาชนถูกกันออกมาให้มีบทบาทเพียงผู้ร่วมงานมากกว่าผู้จัดงาน ขณะที่บทบาทในการจัดงานที่แท้จริงตกอยู่กับกลุ่มราชการและเอกชนซึ่งได้รับประโยชน์จากการให้งานแห่เทียนพรรษาเป็นสินค้าและบริการทางวัฒนธรรมนั่นเอง

โดยนัยนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าการร้อยรัดกลุ่มในสังคมให้เกิดความร่วมมือในการจัดงานแห่เทียนพรรษา เกิดขึ้นอย่างอย่างหลวมๆ ระหว่างกลุ่มในสังคม ภายใต้อุดมการณ์ของการจัดงานแห่เทียนพรรษา “ให้ดีที่สุด” เพื่อ “เป็นที่รู้จักในระดับจังหวัดและระดับประเทศ” เป็นตัวเชื่อมประสาน

กลุ่มผู้นำในสังคมซึ่งได้แก่กลุ่มราชการ และกลุ่มเอกชนในปัจจุบันนับเป็นกลุ่มที่ปลูกฝังอุดมการณ์แก่กลุ่มประชาชน เห็นได้จากความพยายามประชาสัมพันธ์ให้ชาวอุบลราชธานีเห็นถึงความสำคัญของงานแห่เทียนพรรษาที่มีต่อจังหวัดไม่ว่าจะเป็นประวัติความเป็นมาของการจัดงานที่ยาวนาน และชื่อเสียงของจังหวัดที่จะเกิดขึ้นภายหลังการจัดงาน แม้ว่าเงินรางวัลอาจจะเป็นส่วนหนึ่งในการปลูกฝังอุดมการณ์ดังกล่าว หากแต่เมื่อพิจารณาความคุ้มค่าในรูปเงินรางวัลกับค่าใช้จ่ายในการทำเทียนพรรษาแล้ว เงินรางวัลจึงไม่น่าจะเป็นเครื่องมือปลูกฝังอุดมการณ์ หากแต่ชื่อเสียงและเกียรติยศของการจัดงาน อันเนื่องมาจากความวิจิตรงดงามของเทียนพรรษาที่มาจากฝีมือของกลุ่มประชาชนจึงเป็นเครื่องจูงใจ โฉนดนี้กลุ่มประชาชนจึงอยู่ในส่วนผู้ถูกกระทำให้คล้อยตามอันเป็นเป้าหมายที่สำคัญของรัฐในการลงทุนทางวัฒนธรรมอยู่แล้ว (ชัยอนันต์, 2540)

การร่วมมือกันในการจัดงานแห่เทียนพรรษาอย่างหลวมๆ ผ่านอุดมการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มราชการและเอกชน กับกลุ่มประชาชนนับเป็นการพิจารณาความสัมพันธ์ทางสังคมตามแนวตั้งขณะเดียวกันหากพิจารณาความสัมพันธ์ทางสังคมตามแนวนอนจะพบว่าความร่วมมือของแต่ละกลุ่มในสังคมเกิดขึ้นแตกต่างกันตามหน้าที่ความรับผิดชอบในฝ่ายต่างๆ ได้แก่ กลุ่มราชการและเอกชนซึ่งไม่สามารถแยกกันระหว่างสองกลุ่มนี้ได้อย่างเด็ดขาดนั้น ความร่วมมือกันในการจัดงานแห่เทียนพรรษาดำเนินหน้าที่ซึ่งได้รับแต่งตั้งหากดูภายนอกอาจมีความราบรื่นอย่างยิ่ง หากแต่ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น อาทิ นโยบายลดขนาดการจัดงานลง และการผลักดันการหาผู้สนับสนุนงบประมาณของกลุ่มราชการให้ตกอยู่กับกลุ่มเอกชน แม้กระทั่งเกิดปัญหาภายในกลุ่มราชการด้วยกัน อาทิ การที่ศาลากลางจังหวัดมอบภาระหน้าที่ในการจัดงานแก่เทศบาลนครอุบลราชธานีมากขึ้น ก่อให้เกิดความไม่พอใจเจือปนๆ ภายในกลุ่ม แม้จะไม่สามารถแสดงออกได้อย่างชัดเจนถึงความไม่พอใจดังกล่าวหากแต่แสดงให้เห็นถึงปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นภายใต้การมีอุดมการณ์เดียวกันระหว่างกลุ่มราชการ ตลอดจนระหว่างกลุ่มราชการกับกลุ่มเอกชนที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคต โดยนัยนี้ความร่วมมืออันเป็นผลจากอุดมการณ์เดียวกันในแนวนอนของทั้งสองกลุ่มแม้จะเข้มแข็งด้วยระบบอุปถัมภ์ หากแต่มีความเปราะบางยิ่งนัก

ขณะเดียวกันภายในกลุ่มประชาชนเอง ได้เกิดปัญหาความร่วมมือที่มาจากการปลูกฝังให้มีอุดมการณ์ร่วมกันของกลุ่มราชการและเอกชนเป็นส่วนใหญ่ อาทิ ปัญหาเรื่องการสร้างเทียนเฉลิมพระเกียรติ ซึ่งมีค่าใช้จ่ายอยู่ระหว่างกลุ่มราชการและกลุ่มเอกชนกับกลุ่มประชาชนเท่านั้น หากแต่ภายในกลุ่มประชาชนเองยังมีฝ่ายที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย นอกจากนี้ในระหว่างคุ้มวัดที่ทำเทียนพรรษาเพื่อส่งเข้าประกวดบางแห่ง ความต้องการที่จะทำเทียนพรรษาให้สวยที่สุดเพื่อให้ได้รับรางวัลนำไปสู่ความหวาดระแวงและความพยายามปกปิดทุกอย่างที่เกี่ยวกับเทียนพรรษาในคุ้มวัดของตนเองเพื่อป้องกันมิให้มีการสอดแนมจากคุ้มวัดอื่น โดยนัยนี้แม้ว่ากลุ่มประชาชนจะให้ความร่วมมือในการจัดงานอย่างดีที่สุดด้วยอุดมการณ์ที่ถูกปลูกฝังอย่างดี หากแต่ยังคงแฝงตัวด้วยปัญหาซึ่งเกิดจากการปลูกฝังอุดมการณ์ร่วมกันอีกด้วย

7.4.3 ความเชื่อของการทำบุญในประเพณีเข้าพรรษาเปลี่ยนแปลงไป

หากพิจารณาถึงงานบุญเดือนแปดตามฮีตสิบสองคองสิบสี่ของชาวอุบลราชธานีตลอดจนความเป็นมาของการจัดงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีแล้วจะพบว่า งานแห่เทียนพรรษาในจังหวัดอุบลราชธานีได้เกิดขึ้นเมื่อราว 100 ปีที่ผ่านมา ซึ่งสำหรับชาวอุบลราชธานีเองนั้นแม้ว่าการปฏิบัติตามฮีตสิบสองคองสิบสี่จะเป็นสิ่งจำเป็นแต่พิธีกรรมซึ่งปฏิบัติในงานแห่เทียนพรรษาก่อนหน้านี้นี้ก็ยังไม่พบว่ามิงานแห่เทียนพรรษาในจังหวัดอุบลราชธานีก่อนช่วงพุทธศตวรรษที่ 24 อย่างไรก็ดีการเกิดขึ้นของงานแห่เทียนพรรษาซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับการรวมเทียนของแต่ละบ้านเป็นเทียนเล่มเดียวกันของชุมชน การจัดขบวนแห่เทียน และการประกวดเทียนพรรษาระหว่างชุมชนก็มีขึ้นเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับฮีตสิบสองคองสิบสี่ของชาวอุบลราชธานีจนไม่อาจปฏิบัติตามได้ หากแต่นับเป็นการส่งเสริมให้ประเพณีบุญเดือนแปดมีความน่าสนใจมากขึ้น งานแห่เทียนพรรษาจึงเป็นที่ยอมรับจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีบุญเดือนแปดของชาวอุบลราชธานีไปโดยปริยาย

การยอมรับให้งานแห่เทียนพรรษาเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมในงานประเพณีบุญเดือนแปดของชาวอุบลราชธานีนับเป็นการสร้างวัฒนธรรมใหม่ให้เกิดขึ้น สะท้อนให้เห็นถึงการปลูกฝังวิธีคิด ค่านิยม และอุดมการณ์เกี่ยวกับประเพณีเข้าพรรษาและงานแห่เทียนพรรษาแบบใหม่ของกลุ่มราชการซึ่งมาจากต่างถิ่น (กรุงเทพฯ) โดยนัยนี้กลุ่มประชาชนในอดีตจึงมีบทบาทในการตัดสินใจเลือกรับวัฒนธรรมใหม่กระทั่งส่งผลให้ในเวลาต่อมางานแห่เทียนพรรษาซึ่งไม่เคยเกิดขึ้นในที่แห่งใดของภาคอีสานแต่มีอยู่แห่งเดียวคือจังหวัดอุบลราชธานีที่ได้ถูกอุปโลกน์ขึ้นเป็นประเพณีประจำจังหวัดตามความคิดของกลุ่มราชการซึ่งเป็นผู้นำในโครงสร้างทางสังคม อย่างไรก็ตามงานแห่เทียน-

พรรษาในปัจจุบัน กลุ่มประชาชนชาวอุบลราชธานีซึ่งเป็นผู้ยอมรับวัฒนธรรมใหม่ดังกล่าวกลับถูกแยกออกจากคณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษา และถูกจำกัดให้มีหน้าที่เพียงผู้ให้คำปรึกษาและร่วมงานเท่านั้น หากพิจารณาถึงผลลัพธ์ (outcome) ที่เกิดจากกลุ่มประชาชนแล้ว งานแห่เทียนพรรษาซึ่งส่วนหนึ่งยังคงเป็นผลที่หล่อหลอมมาจากจิตสืบทอดของสืบทอดและสืบทอดความเชื่อต่อมาจนปัจจุบัน และส่งผลให้ชาวคุ้มวัดในจังหวัดอุบลราชธานีทำบุญตามประเพณีเข้าพรรษาเช่นเดิม หากแต่สิ่งที่แตกต่างไปจากเดิมก็คือวิธีการทำบุญที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งมิได้เป็นการถวายเทียนพรรษาแด่พระสงฆ์ (แม้ว่าชาวอุบลราชธานีอีกส่วนหนึ่งจะคงยังรักษาประเพณีนี้อยู่) แต่เป็นการบริจาคเงินในการทำเทียนพรรษาและองค์ประกอบของเทียนพรรษาในคุ้มวัดของตนเองเพื่อร่วมขบวนแห่หรือส่งเข้าประกวดเทียนพรรษาในนามคุ้มวัดของตน

การทำบุญที่เปลี่ยนแปลงไปดังกล่าวสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมที่ความเปลี่ยนแปลงไปอีกครั้งที่คุณค่าของการทำบุญถูกเปลี่ยนจากความคาดหวังถึงผลภายหลังจากการเสียชีวิตหรือในอนาคตรับได้แก่การได้ไปอยู่ในภพที่ดียิ่งขึ้นเมื่อเสียชีวิตดังเช่นพญาวานรและการเพียบพร้อมไปด้วยปัญญาดังเช่นพระอรุณธัมมเป็นความสุขในฐานะปัจเจกบุคคล ไปสู่การทำบุญเพื่อคาดหวังความสุข ณ ปัจจุบันที่ได้เห็นเทียนพรรษาของคุ้มวัดตนชนะเลิศการประกวด หรือการที่คุ้มวัดของตนมีเทียนพรรษาร่วมขบวนแห่ ความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นนี้จึงเปลี่ยนไปสู่การทำกลุ่มประชาชนตระหนักในที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน (goal attainment) ในชุมชนแม้ว่าจะเป็นการคาดหวังผลที่เน้นทางวัตถุแต่อาจเป็นสิ่งที่รื้อรัดให้กลุ่มประชาชนในแต่ละคุ้มวัดมีสำนึกร่วมในชุมชนเดียวกันได้

7.4.4 เกิดความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ในการจัดงาน

ในการจัดงานแห่เทียนพรรษานั้น การแต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานที่ส่วนใหญ่ประกอบไปด้วยกลุ่มราชการและกลุ่มเอกชนเป็นภาพสะท้อนอย่างดียิ่งของความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ที่ต้องพึ่งพาแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกันระหว่างกลุ่มที่มีอำนาจได้แก่กลุ่มราชการกับกลุ่มที่มีผลประโยชน์ได้แก่กลุ่มเอกชน ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ของทั้งสองกลุ่มเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขความคาดหวังของผลประโยชน์ที่จะเกิดจากการจัดงานแห่เทียนพรรษาเช่นเดียวกัน กล่าวคือ กลุ่มราชการคาดหวังในความสำเร็จของการจัดงานนอกเหนือไปจากการปฏิบัติตามนโยบายของรัฐแล้ว การสร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัดเท่ากับส่งผลให้หน่วยงานของตนซึ่งอยู่เบื้องหลังความสำเร็จของงานได้รับชื่อเสียงไปด้วย ซึ่งอาจจะส่งผลให้เกิดความก้าวหน้าในหน่วยงานของตนในไม่ช้า ขณะเดียวกัน

ความสำเร็จของงานได้ส่งผลโดยตรงต่อกลุ่มเอกชนที่สามารถขายสินค้าและบริการในธุรกิจของตนได้มากขึ้น

ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ที่เกิดขึ้นจึงสะท้อนออกมาจากการที่กลุ่มราชการสนับสนุนให้กลุ่มเอกชนร่วมจัดงานแห่เทียนพรรษาโดยอยู่ในฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมในงานและอยู่ในฐานะของผู้บริจาคเงินในการจัดงานเพื่อแลกกับสิทธิพิเศษในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ และการขายสินค้าในงาน ขณะที่กลุ่มราชการอื่นที่ที่จะได้รับการลดภาระการจัดกิจกรรมและการหาเงินทุนในการจัดงานจากกลุ่มเอกชนเป็นอย่างยิ่ง พร้อมๆ กับการที่กลุ่มราชการยังคงไว้ซึ่งอำนาจในการจัดงานอยู่เห็นได้จากการที่กลุ่มราชการยังคงรับผิดชอบการใช้เงินและการอำนวยความสะดวกในการจัดงานนั่นเอง โดยนัยนี้รูปแบบความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจึงเป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ภายใต้อำนาจของกลุ่มราชการเป็นผู้กำหนดอันเป็นการอุปถัมภ์ตามโครงสร้างของสังคมในแนวดิ่ง อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ดังกล่าวพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงไปอันเนื่องมาจากการเกิดกลุ่มใหม่ซึ่งสอดคล้องประสานระหว่างกลุ่มราชการกับกลุ่มเอกชนขึ้น นั่นคือกลุ่มเอกชนที่กลายเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มราชการ อาทิ เทศมนตรี องค์การบริหารส่วนจังหวัดและตำบล ตลอดจนสภาวัฒนธรรมจังหวัด ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้แก่การเข้ามามีส่วนอำนวยความสะดวกการจัดงานของกลุ่มเอกชนในกรอบของการเป็นสมาชิกของกลุ่มราชการ โดยนัยนี้ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นตามโครงสร้างทางสังคมในแนวดิ่งจึงมีความคลุมเครือแต่ช่วยให้เข้าใจได้ประการหนึ่งว่าการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์จะยังคงตกอยู่ภายใต้การควบคุมของกลุ่มราชการและเอกชนอยู่เช่นเดิม

ขณะเดียวกันความสัมพันธ์ทางสังคมแบบอุปถัมภ์ที่เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มราชการและกลุ่มเอกชนกับกลุ่มประชาชนตามโครงสร้างทางสังคมแนวดิ่งที่เห็นได้ชัดที่สุดก็คือการสนับสนุนงบประมาณในการทำเทียนพรรษาและการจัดขบวนแห่เทียนพรรษาแก่คุ้มวัดต่างๆ ภายใต้การปลูกฝังอุดมการณ์แก่กลุ่มประชาชนในการทำให้งานแห่เทียนพรรษาคือที่สุด การให้งบประมาณกว่าหนึ่งหมื่นบาทแก่คุ้มวัดเพื่อทำเทียนพรรษาหรือจัดขบวนแห่เทียนพรรษาแม้จะไม่คุ้มกับรายจ่ายที่ต้องเสียไป หากแต่เปรียบเสมือนสัญลักษณ์ตามทฤษฎีการปฏิสังสรรค์เชิงสัญลักษณ์ที่ระบุว่าเป็นแบบพบปะ (encounter) ซึ่งแสดงออกให้กลุ่มประชาชนทราบว่ากลุ่มราชการและกลุ่มเอกชนซึ่งดูเหมือนห่างไกลและแยกออกไปยังคงให้ความสำคัญแก่กลุ่มประชาชนอยู่ โดยนัยนี้จึงเสมือนเป็นพันธะสัญญาที่กลุ่มประชาชนจะต้องทำเทียนพรรษาให้ดีที่สุด หรือจัดขบวนแห่เทียนพรรษาให้สวยงามที่สุดเพื่อแลกเปลี่ยนกับการให้ความสำคัญและการสนับสนุนของกลุ่มราชการและเอกชน ทั้งนี้ไม่เพียงแต่กลุ่มราชการและกลุ่มเอกชนซึ่งเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการจัดงานจะได้รับผลประโยชน์จาก

การมีเทียนและขบวนแห่เทียนพรรษาที่สวยงามเป็นจำนวนมากแล้ว กลุ่มประชาชนยังคาดหวังต่อการได้รับการยกย่องและสนับสนุนค้ำชูวัดของตนในการทำเทียนและการจัดขบวนแห่เทียนพรรษาในปีต่อไปอีกด้วย

ขณะเดียวกันความสัมพันธ์ตามโครงสร้างทางสังคมแนวราบของกลุ่มประชาชนนั้นมิอาจจัดเป็นความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ได้อย่างชัดเจน การบริจาคเงินหรือสิ่งของต่างๆ แก่ช่างทำเทียนพรรษาหรือคุ้มวัด ตลอดจนการเอาแรงช่วยกันระหว่างชาวบ้าน พระภิกษุ สามเณร ในการทำเทียนพรรษาและองค์ประกอบเทียนพรรษามิอาจจัดได้ว่าเป็นผลประโยชน์ที่ใช้แลกเปลี่ยนกันเพื่อให้ได้มาซึ่งเทียนพรรษาที่งดงามที่สุด หากแต่เป็นการช่วยเหลือกันโดยหวังแต่เพียงบุญหรือความภาคภูมิใจหากเทียนพรรษาในคุ้มวัดของตนได้รับรางวัลหรือได้ร่วมขบวนแห่เทียนพรรษา กระทั่งความภาคภูมิใจที่จังหวัดของตนได้รับการกล่าวขวัญจากบุคคลภายนอก ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจึงเป็นความสัมพันธ์ที่พิเศษซึ่งมาจากการมีอุดมการณ์ร่วมกันของกลุ่มประชาชนนั่นเอง

7.4.5 การเกิดค่านิยมใหม่ในงานแห่เทียนพรรษา

ในการจัดงานแห่เทียนพรรษาแม้จะเป็นการแยกบทบาทระหว่างกลุ่มในสังคมอย่างเด็ดขาด อันได้แก่กลุ่มราชการและกลุ่มเอกชนที่ร่วมมือกันในฐานะคณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษา ขณะที่กลุ่มประชาชนซึ่งถูกแยกออกมาอยู่ในฐานะผู้ร่วมกิจกรรมในงานเท่านั้น อย่างไรก็ตามก็ได้อาจกล่าวได้ว่าทุกอนุระบบที่เกิดขึ้นต่างทำหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่ ดังนั้นหน้าที่ของแต่ละอนุระบบทำจึงเกิดบูรณาการ (integration) ทุกอนุระบบในสังคมอย่างอัตโนมัติ การบูรณาการดังกล่าวเป็นต้นว่ามีการมีการอุดหนุนงบประมาณในการทำเทียนพรรษาและจัดขบวนแห่เทียนพรรษาของกลุ่มราชการในแต่ละคุ้มวัด การร่วมสาธิตวิถีชีวิตชุมชนของกลุ่มประชาชนด้วยความเต็มใจ ตลอดจนการร่วมกิจกรรมในงานต่างๆ เป็นต้น ความร่วมมือกันดังกล่าวเกิดขึ้นภายใต้อุดมการณ์เดียวกันในสังคมก็คือการสร้างงานแห่เทียนพรรษาให้เป็นงานซึ่งเป็นที่รู้จักทั้งในระดับจังหวัดและระดับประเทศเพื่อชื่อเสียงและความภาคภูมิใจของสมาชิกในสังคมทุกคน ดังนั้นการที่จะทำให้งานแห่เทียนพรรษาเป็นที่รู้จักจึงจำเป็นต้องมีกิจกรรมต่างๆ ที่มีความหลากหลาย พร้อมๆ กับการประชาสัมพันธ์เป็นจำนวนมาก โดยนับนี้กิจกรรมที่หลากหลายและการประชาสัมพันธ์จำนวนมากยิ่งสะท้อนให้เห็นความพยายามผลักดันให้งานแห่เทียนพรรษากลายเป็นสินค้าและบริการทางวัฒนธรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวมากขึ้น

สินค้าและบริการทางวัฒนธรรมอันเนื่องมาจากการให้งานแก่เทียนพรรษาเป็นที่รู้จัก และเพื่อให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมงานแห่เทียนพรรษาเป็นจำนวนมากก่อให้เกิดความพยายามสร้างจุดเด่นในแต่ละกิจกรรมที่เกิดขึ้นด้วย จุดเด่นต่างๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละกิจกรรม อาทิ องค์ประกอบของเทียนพรรษาที่มีขนาดใหญ่ โตกระท้งบคั้งต้นเทียนในขบวนแห่เทียนพรรษา การจัดประกวดธิดาเทียนพรรษา ตลอดจนการจัดแสดงแสงเสียง กลายเป็นค่านิยมใหม่ที่มีส่วนคล้ายคลึงกับงานประเพณีประจำปีของจังหวัดอื่นๆ ซึ่งต้องการให้งานของตนเป็นที่รู้จักในระดับจังหวัดและระดับชาติเช่นเดียวกัน ดังนั้นการทำให้สินค้าและบริการทางวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันดังกล่าวเป็นที่โดดเด่นมากที่สุดจึงจำเป็นต้องอาศัยความงดงามที่สุดและใหญ่โตที่สุดเข้าแข่งขันนั่นเอง

ภาพสะท้อนของค่านิยมที่เกิดขึ้นจึงได้แก่ความคาดหวังในผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการจัดงาน พร้อมกับเงื่อนไขของความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่พร้อมจะมาท่องเที่ยวในปีต่อไป รวมถึงทุกกลุ่มในสังคมที่พร้อมจะบูรณาการปัจจัยต่างๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวชมอีกครั้ง อย่างไรก็ตามค่านิยมดังกล่าวก็คือ การช่วยลดความตึงเครียด (tention) ที่เกิดจากความขัดแย้งระหว่างกลุ่มในการจัดงาน อันเป็นหน้าที่หนึ่งของสังคมในการรักษาระบบของตนเอง (สมศักดิ์, มปป.:23-29) ซึ่งได้แก่ความรู้สึกรักใคร่ของกลุ่มประชาชน สู่ภายใต้อุดมการณ์ของสังคมเดียวกันนั้นคือการให้งานแก่เทียนพรรษาเป็นที่รู้จักให้กว้างขึ้นนั่นเอง

7.5 ปัญหาและวิธีการแก้ไขที่เกิดขึ้นในงานแห่เทียนพรรษา

งานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบัน พบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการจัดงานที่มีเป็นจำนวนมาก จากรายงานการประเมินผลการจัดงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี ประจำปี 2543 ทำให้สามารถกำหนดกลุ่มของปัญหาพร้อมทั้งวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดงานแห่เทียนพรรษาโดยคณะกรรมการจัดงานฝ่ายต่างๆ ซึ่งจะจัดขึ้นในปีต่อไปได้ดังตาราง 7-1

ตาราง 7-1 ปัญหาและวิธีการแก้ไขที่เกิดขึ้นในงานแม่เทียนพรรษา

ปัญหาที่เกิดขึ้น	คณะกรรมการที่รับผิดชอบ	วิธีการแก้ไข
7.5.1 ปัญหาการขาดการประชาสัมพันธ์ในการจัดงาน	1. คณะกรรมการฝ่ายเลขานุการ 2. คณะกรรมการจัดงานฝ่ายประชาสัมพันธ์ 3. คณะกรรมการฝ่ายบริการนักท่องเที่ยว	1. เพิ่มเติมรายละเอียดของการจัดงานในการประชาสัมพันธ์มากขึ้น อาทิ รายละเอียดในเรื่องการอัญเชิญเทียนพรรษาพระราชทาน การจัดแสดงเทียนพรรษา การแสดงแสงเสียง การจัดนิทรรศการสาธิตวิถีชุมชนเรื่องบัวและเทียน เป็นต้น 2. ประชาสัมพันธ์และการบรรยายแต่ละกิจกรรมเป็นภาษาต่างประเทศเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ 3. เพิ่มเติมการประชาสัมพันธ์ตามศูนย์กลางการท่องเที่ยวของประเทศไทย อาทิ กรุงเทพฯ เชียงใหม่ และพัทยา โดยสามารถให้รายละเอียดแก่นักท่องเที่ยวได้ 4. กระจายการประชาสัมพันธ์ตามสื่อต่างประเทศอย่างเพียงพอและทั่วถึง อาทิ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วิทยุ ไปสเตอร์ประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

7.5.2 ปัญหากิจกรรมที่เกิดขึ้นขาดความต่อเนื่อง และการขาดการเตรียมความพร้อม อาทิ การตกแต่งสถานที่ และการบรรยาย ระบบไฟฟ้าไม่มีความสว่างเพียงพอ เป็นต้น	1. คณะกรรมการฝ่ายรับเทียบพรรษาพระราชทาน 2. คณะกรรมการฝ่ายจัดสถานที่ตั้งต้นเทียนและจัดทำธูปจันทร์ 3. คณะกรรมการฝ่ายประสานงานคุ้มวัดและปล่อยขบวนแห่เทียนพรรษา, คณะกรรมการฝ่ายจัดสถานที่พิธีเปิด 4. คณะกรรมการฝ่ายจัดประกวดธิดาเทียนเทียนพรรษาและงานพาแลง 5. คณะกรรมการฝ่ายประกวดต้นเทียน 6. คณะกรรมการฝ่ายจัดขบวนแห่เทียนพรรษา 7. คณะกรรมการฝ่ายพิธีกร 8. คณะกรรมการฝ่ายแสงสว่าง 9. คณะกรรมการฝ่ายสื่อสาร 10. คณะกรรมการฝ่ายการสาธิตวิถีชุมชนเรื่องบัวและเทียน 11. คณะกรรมการฝ่ายจัดแสดงแสงเสียง	1. เตรียมตัวในการแสดงของนักแสดงในบางกิจกรรมมากขึ้น ได้แก่ การตรงต่อเวลาและความพร้อมเพียง เพื่อให้เกิดมาตรฐานการแสดงในแต่ละวันที่ทำเทียมกัน 2. จัดเตรียมสถานที่จัดกิจกรรมต่างๆ ให้กว้างขวางมากขึ้น และสามารถชมกิจกรรมและการแสดงได้รอบทิศทาง 3. เตรียมความพร้อม และซักซ้อมกิจกรรมของแต่ละฝ่ายมากขึ้น 4. ปรับสภาพหมู่บ้านศรีวนาลัยมิให้ทรุดโทรม และมีการเพิ่มการบรรยายความรู้วัฒนธรรมในการชมนิทรรศการแก่นักท่องเที่ยว 5. บรรยายแต่ละกิจกรรมเป็นภาษาต่างประเทศสำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ 6. นำเสนอข้อมูลต้นเทียนที่จัดแสดงด้วยการบรรยายตามจุดต่างๆ และการจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มเพิ่มมากขึ้น

7.5.3 ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของกลุ่มประชาชน อาทิ บัตรชมขบวนแห่เทียน และการแสดงแสงเสียงมีราคาแพงเป็นต้น	1. คณะกรรมการฝ่ายเลขานุการ 2. คณะกรรมการฝ่ายจำหน่ายและเก็บบัตรเข้าชมขบวนแห่เทียนพรรษา 3. คณะกรรมการฝ่ายรับเทียนพรรษาพระราชทาน 4. คณะกรรมการฝ่ายจัดสถานที่ตั้งคันเทียนและจัดทำอัมพจันทร์ 5. คณะกรรมการฝ่ายประสานงานคุ้มวัดและปล่อยขบวนแห่เทียนพรรษา, คณะกรรมการฝ่ายจัดสถานที่พิธีเปิด 6. คณะกรรมการฝ่ายจัดประกวดธิดาเทียนเทียนพรรษาและงานพาแลง 7. คณะกรรมการฝ่ายประกวดคันเทียน 8. คณะกรรมการฝ่ายจัดขบวนแห่เทียนพรรษา	1. ระบุเวลาการร่วมกิจกรรมของกลุ่มประชาชนอย่างชัดเจนเพื่อให้ประชาชนสามารถร่วมกิจกรรมได้อย่างถูกต้อง 2. จัดสถานที่ให้กลุ่มประชาชนสามารถร่วมกิจกรรมได้อย่างเต็มที่ อาทิ การจัดสถานที่ให้ประชาชนสามารถชมขบวนแห่เทียนพรรษาพระราชทาน และเทียนพรรษาของคุ้มวัดได้สะดวกมากขึ้น 3. เพิ่มจุดชมการแสดงของขบวนแห่เทียนพรรษา และมีการลดราคาบัตรเข้าชมขบวนแห่เทียนตลอดจนงานพาแลงและการแสดงแสงเสียงให้กลุ่มประชาชนสามารถร่วมกิจกรรมได้มากขึ้น 4. เปิดโอกาสให้กลุ่มประชาชนร่วมขบวนแห่เทียนพรรษาพระราชทานและเทียนพรรษาของคุ้มวัด
7.5.4 ปัญหาการจราจรติดขัด	1. คณะกรรมการฝ่ายรักษาความสงบเรียบร้อยและจราจร	1. จัดสถานที่จอดรถที่สะดวกและไม่ไกลจากบริเวณงานเพิ่มขึ้น 2. จัดทำผังจราจรและบริเวณจัดงานเพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาได้อย่างสะดวก

7.5.5 ปัญหาความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยในการวางจำหน่ายสินค้าหาบเร่แผงลอย	1. คณะกรรมการฝ่ายเลขานุการ 2. คณะกรรมการฝ่ายจัดสถานที่ตั้งคันเทียบและจัดทำอัมจันทร์ 3. คณะกรรมการฝ่ายรักษาความสงบเรียบร้อยและจราจร	1. กำหนดพื้นที่และจัดระเบียบการขายสินค้าหาบเร่

จากตารางที่ 7-1 สามารถวิเคราะห์กลุ่มปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาของคณะกรรมการจัดงานที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้ดังตารางที่ 7-2

ตารางที่ 7-2 กลุ่มปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหาของคณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษา

กลุ่มปัญหา	รายละเอียดของปัญหา	วิธีการแก้ไขปัญหในปัจจุบัน
1. ปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากการเตรียมงาน	1. ปัญหาการขาดการประชาสัมพันธ์ในการจัดงาน 2. ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของกลุ่มประชาชน 3. ปัญหากิจกรรมที่เกิดขึ้นขาดความต่อเนื่อง และการขาดการเตรียมความพร้อม 4. การจราจรติดขัด 5. ปัญหาความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยในการวางจำหน่ายสินค้าหาบเร่แผงลอย	1. แก้ไขปัญหาตามฝ่ายที่รับผิดชอบ 2. ขาดการประสานงานทั้งภายในคณะกรรมการจัดงานฝ่ายต่างๆ และระหว่างคณะกรรมการฝ่าย 3. ไม่เปิดโอกาสให้กลุ่มประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดงานแห่เทียนพรรษามาตั้งแต่ต้นเท่าที่ควร
2. ปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงการจัดงาน	1. ปัญหากิจกรรมที่เกิดขึ้นขาดความต่อเนื่อง และการขาดการเตรียมความพร้อม 2. การจราจรติดขัด	1. แก้ไขปัญหาตามฝ่ายที่รับผิดชอบ 2. ขาดการประสานงานทั้งภายในคณะกรรมการจัดงานฝ่ายต่างๆ และระหว่างคณะกรรมการฝ่าย

บทที่ 8

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

8.1 สรุปผลการศึกษาและอภิปรายผล

8.1.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “รัฐกับการลงทุนทางวัฒนธรรม : ศึกษากรณีงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี” ในครั้งนี้ สามารถสรุปผลการศึกษาและอภิปรายผลการศึกษาได้ ดังต่อไปนี้

1) ประวัติศาสตร์เทียนและงานแห่เทียนพรรษา

งานแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานีเกิดขึ้นเมื่อราวกลางพุทธศตวรรษที่ 24 โดยพระเจ้าองค์เอกาทศพร กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ทรงดำรงตำแหน่งข้าหลวงต่างพระองค์มณฑลลาวท้าวในขณะนั้นทรงริเริ่มขึ้นแทนการแห่ขี้ไฟซึ่งเป็นประเพณีเดิมของชาวอุบลราชธานี กระทั่งได้ปฏิบัติสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

เทียนพรรษาที่ในอดีตมีลักษณะเป็นเทียนที่พันด้วยมือโดยวัดขนาดตามความยาวรอบศีรษะของสมาชิกในบ้านและนำไปถวายวัดซึ่งบ้านของตนนับถือ ต่อมาเมื่อมีการจัดงานแห่เทียนพรรษาได้มีการนำเทียนพรรษาซึ่งแต่ละบ้านจัดทำขึ้นมารวมกันมักเป็นพุ่มพร้อมกับตกแต่งเกวียนที่ใช้แห่เทียนพรรษาและส่งประกวดบริเวณจวนข้าหลวง เมื่อเสร็จพิธีจึงนำไปถวายวัด และได้มีพัฒนาการด้านลวดลายและรูปทรงของเทียนพรรษาไปแบบต่างๆ อาทิ การหล่อเทียนแทนการมัดรวมเทียนตลอดจนการประดิษฐ์เทียนพรรษาแบบคิดพิมพ์ และแบบแกะสลัก รวมถึงการคิดค้นลวดลายองค์ประกอบเทียนให้มีความงดงามมากขึ้น

งานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีเป็นที่รู้จักของชาวต่างจังหวัดและชาวต่างประเทศมากขึ้นในปี พ.ศ. 2520 เนื่องจากจังหวัดอุบลราชธานีได้ร่วมมือกับองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (อ.ส.ท.) ผลักดันให้งานแห่เทียนพรรษาเป็นเทศกาลท่องเที่ยวประจำปีในระดับชาติ การผลักดันดังกล่าวส่งผลให้งานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีได้รับความนิยมในหมู่นักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากตราบนับปัจจุบัน

งานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบันจัดอยู่ในช่วงเดือนกรกฎาคม ซึ่งตรงกับเทศกาลเข้าพรรษา กิจกรรมในงานแห่เทียนพรรษาปัจจุบันที่โดดเด่นนอกเหนือจากการเที่ยวชมขบวนแห่เทียนพรรษาแล้วได้แก่ พิธีพุทธาภิเษกวัตถุมงคล งานแสดงวิถีชีวิตชุมชนอีสาน งานพาแลงและงานประกวดธิดาเทียนพรรษา พิธีอัญเชิญเทียนพรรษาพระราชทาน ตลอดจนการจัดแสดงแสงเสียงบอกเล่าความเป็นมาของจังหวัดอุบลราชธานีและงานแห่เทียนพรรษา กิจกรรมดังกล่าวนับเป็นส่วนหนึ่งของการจัดงานแห่เทียนพรรษาที่ได้รับความนิยมจนเป็นที่กล่าวขวัญในหมู่นักท่องเที่ยวทั้งในจังหวัด ต่างจังหวัด และต่างประเทศอย่างยิ่ง

2) งานแห่เทียนพรรษากับต้นทุนทางวัฒนธรรม

ต้นทุน (input) ของงานแห่เทียนพรรษาประกอบไปด้วยต้นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญได้แก่ ต้นทุนทางธรรมชาติ อันเป็นต้นทุนที่สำคัญของการทำเทียนพรรษาและองค์ประกอบของเทียนพรรษา ต้นทุนทางเศรษฐกิจซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับรายรับและรายจ่ายในรูปตัวเงินซึ่งเป็นแกนหลัก กับรายรับที่มาในรูปการบริจาค ต้นทุนทางสังคมได้แก่การทำงานอย่างสอดคล้องประสานของกลุ่มชนในสังคมเพื่อให้เกิดการลงทุนทางวัฒนธรรมในรูปของงานแห่เทียนพรรษาได้อย่างดีที่สุด และต้นทุนทางขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อที่นับเป็นอุดมการณ์ร่วมกันของกลุ่มในสังคม รวมถึงมิติทางประวัติศาสตร์อันเป็นพื้นฐานสำคัญที่ก่อให้เกิดวัฒนธรรมเฉพาะของชาวอุบลราชธานีกระทั่งส่งผลถึงการลงทุนทางวัฒนธรรมในงานแห่เทียนพรรษาในที่สุด

จากการศึกษาพบว่าโครงสร้างของสังคมในการจัดงานแห่เทียนพรรษาประกอบไปด้วย 3 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ กลุ่มราชการซึ่งรวมถึงหน่วยงานรัฐวิสาหกิจและกลุ่มการเมืองท้องถิ่น กลุ่มเอกชนได้แก่บริษัท ห้างร้าน รวมถึงองค์กรสาธารณประโยชน์ต่างๆ ในจังหวัดอุบลราชธานี และกลุ่มประชาชนที่รวมทั้งชาวคุ้มวัด ผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรมของจังหวัด ช่างทำเทียนพรรษา และนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมงานแห่เทียนพรรษา อย่างไรก็ตามก็มีบทบาทในการบริหารจัดการต้นทุน

(input) เพื่อการลงทุนทางวัฒนธรรมมากที่สุดได้แก่ กลุ่มราชการและกลุ่มเอกชน ซึ่งสอดคล้องกันในระบบอุปถัมภ์ต่างๆ ทั้งนี้กลุ่มราชการและกลุ่มเอกชนได้รับสิทธิในการบริหารจัดการต้นทุนทางเศรษฐกิจ สังคม และขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ ขณะที่กลุ่มประชาชนมีความสามารถในการบริหารจัดการกับต้นทุนทางธรรมชาติภายใต้เงื่อนไขของการมีสิทธิเพียงผู้ร่วมกิจกรรมในการจัดงาน อันได้แก่ การทำเทียนพรรษาและองค์ประกอบของเทียนพรรษา ตลอดจนการร่วมขบวนแห่เทียนพรรษาเท่านั้น

3) กระบวนการ (process) ในการจัดงานแห่เทียนพรรษา

ในการจัดงานแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานีนั้น อาจแบ่งกระบวนการจัดงานได้ออกเป็นสามส่วนใหญ่ ได้แก่ ส่วนการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดงาน ส่วนการดำเนินงานและส่วนการประเมินผลภายหลังงานสิ้นสุดลง อย่างไรก็ตามส่วนที่สำคัญที่สุดในการจัดงานได้แก่ส่วนการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดงาน เนื่องจากในส่วนนี้จะเป็นส่วนที่จะก่อให้เกิดงานแห่เทียนพรรษานั้นเอง กลุ่มซึ่งมีบทบาทในส่วนนี้มากที่สุดได้แก่ กลุ่มราชการ เนื่องจากเป็นผู้กำหนดนโยบายและมีส่วนสำคัญในการจัดงานในฝ่ายต่างๆ มากที่สุด รองลงมาได้แก่ กลุ่มเอกชนซึ่งมีบทบาทในฐานะผู้สนับสนุนด้านการเงินในงานแห่เทียนพรรษา ที่ชี้ให้เห็นถึงระบบอุปถัมภ์อย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นระหว่างกลุ่มราชการและกลุ่มเอกชน ขณะที่กลุ่มประชาชนไม่มีรายชื่อปรากฏเป็นคณะกรรมการจัดงานในฝ่ายต่างๆ มากนัก อีกทั้งบทบาทของกลุ่มประชาชนในคณะกรรมการจัดงานเป็นเพียงผู้ร่วมหรือที่ปรึกษาฝ่ายต่างๆ ซึ่งไม่ค่อยมีความสำคัญเท่าใดนัก

ในส่วนการดำเนินการจัดงานแห่เทียนพรรษานั้น รูปแบบของการจัดงานแห่เทียนพรรษาคณะกรรมการจัดงานได้สร้างให้งานแห่เทียนพรรษากลายเป็นสินค้าและบริการทางวัฒนธรรมเพื่อตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียวอันได้แก่การเข้ามาของนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนมากขึ้น ขณะเดียวกันงานแห่เทียนพรรษาที่เกิดขึ้นยังส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสู่วัฒนธรรมใหม่ที่แยกความสัมพันธ์ระหว่างการทำบุญตามประเพณีแห่เทียนพรรษาซึ่งมีมาตั้งแต่โบราณกับงานแห่เทียนพรรษาในปัจจุบันอย่างสิ้นเชิง

กระบวนการจัดงานในส่วนสุดท้ายก็คือการประเมินผลการจัดงาน ซึ่งพบว่าการทำงานที่กลุ่มราชการประเมินผลการจัดงานด้วยตนเองนั้นไม่น่าที่จะประสบผลสำเร็จต่อความเที่ยงตรงและการประสบปัญหาที่แท้จริงเพื่อการจัดงานที่ดีขึ้นในครั้งต่อไปเท่าใดนัก นอกจากนี้ภายหลังจากงาน

แห่งเทียนพรรษาได้สิ้นสุดลง การทำงานตามหน้าที่เดิมของอนุระบบในแต่ละกลุ่มจะเริ่มต้นใหม่อีกครั้ง พร้อมกับการรอที่จะต้องจัดงานอีกครั้งในปีต่อไป ภายใต้เงื่อนไขของการที่กลุ่มประชาชนไม่มีส่วนรับผิดชอบในการจัดงานอยู่เช่นเดิม

4) ผลผลิต (output) ที่เกิดขึ้นในงานแห่งเทียนพรรษา

4.1) การนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อทดแทนต้นทุนทางธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นการใช้วัสดุที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกันทดแทน อาทิ การใช้ซี่ผึ้งวิทยาศาสตร์แทนซี่ผึ้งแท้จากธรรมชาติ ตลอดจนการประยุกต์ใช้วัสดุอื่นทดแทนปูน อาทิ การใช้ปูนปลาสเตอร์หรือท่อพีวีซีเป็นแกนต้นเทียนพรรษานั้นเอง อย่างไรก็ตามเทคโนโลยีทดแทนที่เกิดขึ้น กลุ่มประชาชนนับเป็นกลุ่มที่มีบทบาทมากที่สุดเนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับการทำเทียนพรรษาของชาวคุ้มวัดมากที่สุด ซึ่งส่งผลดีในแง่ของการทำให้เกิดการเรียนรู้ สร้างสรรค์ และการปรับตัวของกลุ่มประชาชนในการจัดงานแห่งเทียนพรรษาได้ อันก่อให้เกิดความเป็นปึกแผ่นของชุมชนได้

4.2) การเกิดส่วนต่างของรายรับและรายจ่ายในการจัดงานเป็นจำนวนมาก อันเนื่องมาจากรายรับในการจัดงานที่ส่วนใหญ่มาจากงบประมาณประจำปีของหน่วยราชการ และงบประมาณที่มาจากบริจาค ซึ่งเมื่อหักค่าใช้จ่ายทั้งหมดแล้วพบว่าเกิดส่วนต่างของรายรับมากกว่ารายจ่ายนับแสนบาท นอกจากนี้ยังมีเพียงกลุ่มราชการและกลุ่มเอกชนเท่านั้น ขณะที่กลุ่มประชาชนไม่มีส่วนรับรู้และทราบถึงส่วนต่างดังกล่าวนี้เลย

4.3) การเกิดธุรกิจรูปแบบใหม่ในงานแห่งเทียนพรรษา ได้แก่ ธุรกิจแบบใหม่ที่เกิดจากพ่อค้ารายย่อย หรือพ่อค้าเร่ซึ่งมักนิยมขายสินค้าตามเทศกาลประจำปีของแต่ละจังหวัด อาทิ การบริการรับฝากรถที่ปรากฏว่าค่าบริการแพงเกินไป รวมถึงร้านค้าภายในงานที่ขายสินค้าหรือบริการซึ่งมีราคาสูงมาก เช่น ร้านปั่นอัดลมที่มีราคาสูงถึงขวดละ 80 บาท เป็นต้น ตลอดจนธุรกิจรูปแบบใหม่ที่แอบแฝงอยู่กับธุรกิจที่ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจัดงาน อันได้แก่การจำหน่ายบัตรที่นั่งชมขบวนแห่งเทียนพรรษานับพันอันอีกด้วย

4.4) การเกิดสัญลักษณ์ใหม่ของจังหวัดอุบลราชธานี จากมิติทางประวัติศาสตร์ที่ส่งผลให้ในอดีตดอกบัวอุบลหรือบัวสายเป็นสัญลักษณ์ที่คนภายนอกรู้จักจังหวัดอุบลราชธานี หากแต่การจัดงานแห่งเทียนพรรษาในปัจจุบันทำให้เกิดสัญลักษณ์ใหม่ขึ้น เทียนพรรษาและงานแห่งเทียน

พรรษากลายเป็นสัญลักษณ์ใหม่ซึ่งเป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไปมากกว่าดอกบัวอุบลอันเป็นสัญลักษณ์ที่มีมาแต่เดิมนั่นเอง

5) ผลลัพธ์ (outcome) ที่เกิดขึ้นในงานแห่เทียนพรรษา

5.1) แนวคิดเรื่องการลงทุนได้กลายเป็นส่วนสำคัญในงานแห่เทียนพรรษา เนื่องจากในงานแห่เทียนพรรษาได้เกี่ยวพันกับการนำประเพณีแห่เทียนพรรษามาเป็นสินค้าและบริการทางวัฒนธรรม ดังนั้นความคาดหวังของคณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษาจึงมิได้จัดงานตามประเพณีเท่านั้น หากแต่มองงานแห่เทียนพรรษาเป็นสินค้าและบริการที่สามารถสร้างผลประโยชน์หรือรายรับในแนวคิดการลงทุนให้แก่จังหวัดอุบลราชธานีได้จำนวนมาก ความคาดหวังที่เกิดขึ้นนำไปสู่กิจกรรมต่างๆ เพื่อตอบสนองการท่องเที่ยวตนเอง ดังนั้นในการจัดงานแห่เทียนพรรษา สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นเหล่านี้จึงอาจกล่าวได้ว่าล้วนมาจากอิทธิพลของแนวคิดการลงทุนทั้งสิ้น

5.2) งานแห่เทียนพรรษาก่อให้เกิดการมีอุดมการณ์ร่วมกันในสังคม ไม่ว่าจะเป็นระดับโครงสร้างทางสังคมในแนวตั้งหรือแนวนอนก็ตาม อุดมการณ์ร่วมกันของชาวจังหวัดอุบลราชธานีในงานแห่เทียนพรรษาก็คือการจัดงานแห่เทียนพรรษาให้ดีที่สุด กระทั่งเป็นที่รู้จักในระดับจังหวัดและระดับชาติ สาเหตุของการมีอุดมการณ์ร่วมกันในกลุ่มราชการและเอกชนก็คือความคาดหวังผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในการจัดงาน ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีการปรับวิถีคิด และอุดมการณ์เดิมของกลุ่มประชาชนให้เป็นไปตามอุดมการณ์ใหม่ ซึ่งเทียนพรรษาที่มีความงดงามได้กลายเป็นคำตอบของความเปลี่ยนแปลงอุดมการณ์ดังกล่าวเป็นอย่างดี แม้ว่าบางครั้งจะเกิดปัญหาขึ้นระหว่างกลุ่มหรือภายในกลุ่ม หากแต่ภายใต้อุดมการณ์เดียวกันนี้ก็สามารถทำให้งานแห่เทียนพรรษาสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้อย่างลุล่วง

5.3) ความเชื่อของการทำบุญในประเพณีเข้าพรรษาเปลี่ยนแปลงไป จากเดิมในอดีตที่ชาวอุบลราชธานีจะทำบุญในงานเข้าพรรษาตามประเพณีที่ระบุไว้ในอิตติสภสองกองสิบสี่ด้วยความเชื่อว่าการถวายสิ่งดีๆ จะส่งผลให้เกิดในภพที่สูงขึ้นเมื่อเสียชีวิตลง อีกทั้งการถวายแสงสว่างแก่พระสงฆ์จะทำให้เป็นผู้มีปัญญามาก หากแต่เมื่องานแห่เทียนพรรษาเกิดขึ้นในสมัยพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ได้ส่งผลให้ความเชื่อในการทำบุญตามประเพณีดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไปสู่การบริจาคเงินหรือสิ่งของเพื่อใช้ทำเทียนพรรษา อันจะนำความสุขอันเกิดจากความ

ภาคภูมิใจที่คุ้มวัดของตนได้รับรางวัลจากการประกวดเขียนหรือการได้จัดแสดงเขียนพรรษาของคุ้มวัดที่ตนสนับสนุน อันเป็นความสุขในความเป็นปัจจุบันมากขึ้น

5.4) เกิดความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ในการจัดงานแห่เทียนพรรษา ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ตามโครงสร้างทางสังคมในแนวตั้ง ระหว่างกลุ่มราชการกับกลุ่มเอกชนที่ต่างแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กันในการจัดงาน อาทิ กลุ่มเอกชนบริจาคเงินให้กลุ่มราชการในการจัดงาน ขณะเดียวกันกลุ่มราชการได้ให้สิทธิพิเศษทางการค้าสำหรับธุรกิจเอกชนในงานแห่เทียนพรรษา แม้กระทั่งความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มราชการและกลุ่มเอกชนซึ่งเป็นกลุ่มผู้นำในการจัดงานกับกลุ่มประชาชนที่กลุ่มผู้นำได้ให้ความสนับสนุนคุ้มวัดต่างๆ ในการทำเทียนพรรษาหรือจัดขบวนแห่เทียนพรรษา เพื่อแลกเปลี่ยนกับกลุ่มประชาชนที่จะทำเทียนพรรษาหรือจัดขบวนแห่เทียนพรรษาอย่างงดงามมากที่สุด ดังนั้นความสัมพันธ์ตามโครงสร้างทางสังคมในแนวตั้งจึงเป็นความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์นั่นเอง ขณะเดียวกันความสัมพันธ์ตามโครงสร้างทางสังคมในแนวนอน สำหรับกลุ่มผู้นำในงานแห่เทียนพรรษาข้างต้นยังมีความคลุมเครือ เนื่องจากปัจจุบันสมาชิกของกลุ่มเอกชนบางคนได้เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มราชการโดยการเลือกตั้งหรือการแต่งตั้งจากหน่วยราชการเอง นอกจากนี้ความสัมพันธ์ตามโครงสร้างทางสังคมในแนวนอนที่เกิดขึ้นกับกลุ่มประชาชนก็ไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นแบบอุปถัมภ์ เนื่องจากการบริจาคเงินและสิ่งของเพื่อทำเทียนพรรษาในแต่ละคุ้มวัดเป็นการแลกเปลี่ยนกับความสุขทางใจของกลุ่มประชาชนเองภายใต้อุดมการณ์เดียวกันภายในกลุ่มที่อยากให้คุ้มวัดเป็นที่รู้จัก ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวจึงมีลักษณะพิเศษกว่าความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์อย่างยิ่ง

5.5) เกิดค่านิยมใหม่ในงานแห่เทียนพรรษา ซึ่งได้แก่ความพยายามสร้างจุดเด่นในแต่ละกิจกรรมต่างๆ ในงานแห่เทียนพรรษา ที่มีความคล้ายคลึงกับงานประจำปีของจังหวัดอื่น อาทิ การทำให้องค์ประกอบของเทียนพรรษาที่มีขนาดใหญ่โตกระทั่งบดบังต้นเทียนในขบวนแห่เทียนพรรษา การจัดประกวดธิดาเทียนพรรษา ตลอดจนการจัดแสดงแสงเสียง ทั้งนี้ด้วยความคาดหวังถึงผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการจัดงาน อันเนื่องมาจากความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่พร้อมจะมาท่องเที่ยวในปีต่อไปนั่นเอง

8.1.2 อภิปรายผลการศึกษา

8.1.2.1 การประสานประโยชน์และการมีความสัมพันธ์กับต้นทุนทางวัฒนธรรม

งานแห่เทียนพรรษาซึ่งเกิดขึ้นในจังหวัดอุบลราชธานีราวหนึ่งศตวรรษที่ผ่านมา การผลิตซ้ำของกลุ่มราชการจากรัฐส่วนกลางนับตั้งแต่การเข้ามาของคณะข้าหลวงต่างประเทศเมื่อกลางพุทธศตวรรษที่ 24 มีต่อกลุ่มประชาชนพื้นเมืองในจังหวัดอุบลราชธานีในทุกด้าน นับตั้งแต่การลดอำนาจผู้ปกครองท้องถิ่น การจัดระเบียบการปกครอง การเกณฑ์แรงงาน การศาล ตลอดจนการสร้างวัฒนธรรมใหม่ตามแบบฉบับของราชสำนักกรุงเทพฯ ดังเช่น การบังคับให้มีการจัดประเพณีวิสาขบูชาเป็นครั้งแรกในภาคอีสานเป็นต้น หากเมื่อผนวกกับการผลิตซ้ำในเรื่องดังกล่าวของกลุ่มราชการในปัจจุบันที่มีต่อกลุ่มประชาชนในจังหวัดและคนภายนอกมาโดยตลอดจึงทำให้ดูประหนึ่งว่างานแห่เทียนพรรษาได้เกิดมาเคียงคู่กับวัฒนธรรมฮิตสิบสองคองสิบสี่ของชาวอุบลราชธานีเป็นเวลายาวนานทั้งๆ ที่หากพิจารณางานแห่เทียนพรรษากับพระราชพิธีอาสนมาตสของราชสำนักกรุงเทพฯ แล้วเห็นได้ว่ามีหลายส่วนซึ่งสอดคล้องกัน โดยนัยนี้จึงน่าจะเชื่อได้ว่างานแห่เทียนพรรษาจึงเป็นวัฒนธรรมใหม่ที่ถูกนำเข้ามาในจังหวัดอุบลราชธานีโดยกลุ่มผู้ปกครองใหม่จากราชสำนักกรุงเทพฯ เมื่อประมาณหนึ่งร้อยปีที่ผ่านมานี้เอง

คำถามที่เกิดขึ้นก็คือเพราะเหตุใดกลุ่มประชาชนจึงยอมรับการผลิตซ้ำให้งานแห่เทียนพรรษาของผู้ปกครองใหม่ซึ่งมิใช่คนพื้นเมืองเช่นเดียวกับตนมาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของตนได้ อย่างไรก็ตามนอกจากการใช้อำนาจของความเป็นข้าหลวงต่างประเทศในการกำหนดให้จัดงานแห่เทียนพรรษาด้วยเหตุผลการจุดบั้งไฟเป็นอันตรายแก่ชาวเมืองแล้ว การผสมกลมกลืนกันระหว่างงานแห่เทียนพรรษาให้เป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมที่ต่อเนื่องกับประเพณีบุญเดือนแปดของชาวอุบลราชธานีที่เกิดขึ้นในอดีตดูจะมีใจเรื่องที่กลุ่มประชาชนพื้นเมืองจะปฏิเสธโดยสิ้นเชิง การผสมกลมกลืนที่เกิดขึ้นนี้พระสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติกายซึ่งเป็นกลุ่มปัญญาชนที่ได้รับการศึกษาและอิทธิพลทางความคิดมาจากรัฐส่วนกลางซึ่งได้แก่ราชสำนักกรุงเทพฯ อีกทั้งได้รับการสนับสนุนอย่างดียิ่งจากกลุ่มราชการในอุบลราชธานีซึ่งมาจากแหล่งเดียวกัน จึงมีบทบาทสำคัญยิ่งในการผลิตซ้ำทางความคิดแก่กลุ่มประชาชนในการผสมกลมกลืนระหว่างวัฒนธรรมดังกล่าว

สิ่งหนึ่งที่ช่วยให้การผสมกลมกลืนระหว่างงานแห่เทียนพรรษาและประเพณีบุญเดือนแปดของชาวอุบลราชธานีเป็นไปอย่างแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้นก็คือ ในความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมิใช่เกิดขึ้นโดยการบังคับ หากแต่การใช้นโยบายทำให้สิ่งที่ต้องการเกิดขึ้นเป็นเรื่องสนุกสนานรื่นเริงโดยมีการจัดประกวดเทียนพรรษาและขบวนแห่เทียนพรรษาดลอดจนมีการมอบรางวัลแก่ผู้ชนะตามสมควร อันมิได้เป็นการขัดแย้งกับประเพณีที่มีมาดั้งเดิมแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้งานแห่เทียนพรรษาจึงเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ในกลุ่มประชาชนพื้นเมือง ขณะเดียวกันสำหรับกลุ่มราชการเองแล้ว

ความพยายามให้งานแห่เทียนพรรษาเกิดขึ้นในจังหวัดอุบลราชธานีเป็นภาพสะท้อนของความสำเร็จในการปลูกฝังอุดมการณ์ใหม่ให้แก่ชนพื้นเมือง “หัวเมืองลาวกาว” ให้มีวัฒนธรรมเดียวกันกับราชสำนักกรุงเทพฯ (หรือรัฐส่วนกลาง) อันสอดคล้องกับนโยบายการสร้างความเป็นอันหนึ่งเดียวกันเพื่อการสถาปนาความเป็นราชอาณาจักรสยามอย่างสมบูรณ์ต่อไปนั่นเอง

การทำงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีเกิดขึ้นในจังหวัดอุบลราชธานีมิใช่เพียงเป็นแห่งแรกในภาคอีสานที่ถูกปลูกฝังวัฒนธรรมใหม่จากกลุ่มราชการของรัฐส่วนกลาง หากแต่เป็นเพียงจังหวัดเดียวในภาคอีสานที่มีงานแห่เทียนพรรษาเกิดขึ้น (แม้ว่าในปัจจุบันจะมีบางจังหวัดพยายามจัดงานแห่เทียนพรรษาขึ้นมาบ้างก็ตาม) อันเป็นสิ่งที่เข้าใจได้โดยง่ายเนื่องจากงานแห่เทียนพรรษาไม่เคยปรากฏอยู่ในวัฒนธรรมฮีตสิบสองคองสิบสี่ของชาวอีสานเลยนั่นเอง ขณะเดียวกันกลุ่มประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานีซึ่งตกอยู่ภายใต้การปกครองของกลุ่มราชการมาตั้งแต่กลางพุทธศตวรรษที่ 24 หรือก่อนหน้านั้น แม้ว่าจะมีความพยายามปฏิเสธอำนาจของคนต่างถิ่นจากรัฐส่วนกลางเกิดขึ้นอันได้แก่ การเกิดกบฏผีบุญที่ถูกข่มขู่มาต่อต้านอำนาจของราชสำนักกรุงเทพฯ หากแต่เป็นข้อดีที่เมื่อกลุ่มกบฏดังกล่าวถูกปราบลงอย่างราบคาบได้ทำให้กลุ่มราชการสามารถอ้างสิทธิอันชอบธรรมที่จะควบคุมกลุ่มประชาชนชาวอุบลราชธานีได้อย่างสมบูรณ์ ในที่สุดกลุ่มประชาชนชาวจังหวัดอุบลราชธานีจึงถูกจำกัดบทบาทให้อยู่ในฐานะ “ผู้ถูกปกครอง” ที่แยกขาดจากกลุ่มราชการ “ผู้ปกครอง” โดยไม่สามารถปฏิเสธอำนาจของกลุ่มราชการได้ โดยนัยนี้งานแห่เทียนพรรษาซึ่งนำเข้าโดยกลุ่มราชการได้กลายเป็นเครื่องมือหนึ่งที่กลุ่มราชการใช้ในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างรัฐส่วนกลางกับชาวพื้นเมือง และได้ถูกผลิตซ้ำทางความคิดจากกลุ่มราชการมาโดยตลอดคราปปัจจุบัน

การผลิตซ้ำที่เกิดขึ้นส่งผลให้ในที่สุดงานแห่เทียนพรรษาได้ถูกกลุ่มประชาชนชาวอุบลราชธานีซึมซับกระทั่งผูกติดกับประเพณีบุญเดือนแปดอย่างแยกไม่ออก แม้ว่าในปี พ.ศ. 2510 จะมีกลุ่มพระสงฆ์และปัญญาชนชาวอุบลราชธานีบางส่วนในนาม “พุทธสมาคมจังหวัดอุบลราชธานี” ออกมาคัดค้านการจัดงานแห่เทียนพรรษา ทว่าไม่เป็นผลสำเร็จโดยได้รับการต่อต้านจากกลุ่มประชาชนชาวอุบลราชธานีเอง สิ่งที่เกิดขึ้นดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จของกลุ่มราชการในการกลืนวัฒนธรรมจากส่วนกลางเข้ากับวัฒนธรรมพื้นเมืองได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งหมายถึงการยอมรับอำนาจของกลุ่มราชการเหนือกลุ่มประชาชนอย่างสมบูรณ์เช่นเดียวกัน โดยนัยนี้กลุ่มราชการจึงยังคงใช้งานแห่เทียนพรรษาเป็นเครื่องมือหนึ่งในการปกครองกลุ่มประชาชนชาวอุบลราชธานีอย่างเหนียวแน่นอย่างไม่รู้ตัว

ในปี พ.ศ. 2520 เป็นปีที่กลุ่มราชการในจังหวัดพยามผลักดันให้งานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีเป็นประเพณีประจำจังหวัดที่สามารถจัดเป็นงานท่องเที่ยวประจำปีด้วยความร่วมมือกับองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นกลุ่มราชการแบบใหม่ที่เพิ่งจัดตั้งขึ้นของรัฐบาลกรุงเทพฯ ทั้งนี้มีใช้เพียงกลุ่มราชการเท่านั้นที่มีบทบาทในการผลักดันให้งานแห่เทียนพรรษาเป็นประเพณีเพื่อการท่องเที่ยว หากแต่ในช่วงพุทธทศวรรษที่ 20 ระบบเศรษฐกิจของจังหวัดอุบลราชธานีซึ่งมีความเปลี่ยนแปลง ส่งผลให้เกิดกลุ่มใหม่ขึ้นในสังคมได้แก่ “กลุ่มเอกชน” ซึ่งประกอบด้วยนักธุรกิจ พ่อค้า ตลอดจนห้างร้านต่างๆ โดยส่วนหนึ่งเป็นชาวจีน อินเดีย เวียดนาม และคนต่างถิ่นที่อพยพเข้ามาประกอบอาชีพในจังหวัดอุบลราชธานี

กลุ่มเอกชนที่เกิดขึ้นใหม่เริ่มทรงอิทธิพลมากขึ้นในการกำหนดระบบเศรษฐกิจของจังหวัดตามนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยนัยนี้กลุ่มราชการซึ่งมีแต่อำนาจย่อมต้องพึ่งพากับกลุ่มเอกชนที่เริ่มทรงอิทธิพลทางเศรษฐกิจมากขึ้นขณะที่กลุ่มเอกชนเองต้องพึ่งพาอำนาจของกลุ่มราชการเพื่ออำนวยความสะดวกในธุรกิจของตนเองเช่นเดียวกัน นอกจากนี้การอยู่ในฐานะคนต่างถิ่นที่เข้ามาในจังหวัดอุบลราชธานีก็ไม่เป็นเรื่องยากในการเชื่อมประสานทั้งสองกลุ่มนี้เข้าด้วยกันอย่างง่ายดาย กระทั่งบางครั้งมีการซ้อนทับกันระหว่างกลุ่มซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปของการที่กลุ่มเอกชนเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มราชการ อาทิ การเข้าเป็นสมาชิกสภาเทศบาล องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ตลอดจนสภาวัฒนธรรม ของกลุ่มเอกชน เป็นต้น ขณะเดียวกันช่องว่างระหว่างกลุ่มราชการกับกลุ่มประชาชนเริ่มห่างมากยิ่งขึ้น ซึ่งไม่เป็นที่แปลกเนื่องจากกลุ่มประชาชนอยู่ในสถานะผู้ถูกปกครองมาโดยตลอด อีกทั้งกลุ่มราชการเองก็ไม่มีเจตจำนงที่จะต้องพึ่งพากลุ่มท้องถิ่นเหล่านี้แต่อย่างใด

สำหรับงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีแล้ว ความสำเร็จในการผลักดันให้งานแห่เทียนพรรษาเป็นประเพณีเพื่อการท่องเที่ยวประจำปีของจังหวัด นับเป็นความสำเร็จภายใต้ความร่วมมือกันระหว่างกลุ่มราชการและกลุ่มเอกชนโดยการอ้างความร่วมมือจากกลุ่มประชาชนส่วนใหญ่ ขณะที่กลุ่มประชาชนโดยแท้จริงซึ่งคุ้นชินกับการเป็นผู้ถูกปกครองกลับถูกดองย่ำให้เห็นถึงความสำคัญของการนำประเพณีแห่เทียนพรรษามาเป็นความภาคภูมิใจของตนเองในฐานะสมาชิกของจังหวัดอุบลราชธานีหากได้รับการจัดเป็นประเพณีการท่องเที่ยวประจำปี ซึ่งส่งผลให้กลุ่มประชาชนยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างไม่มีข้อโต้แย้ง

รายชื่อคณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษาที่เกิดขึ้น เป็นภาพสะท้อนอย่างดีของการประสานประโยชน์ในการจัดงานแห่เทียนพรรษา ตลอดจนเห็นถึงความสัมพันธ์ในการบริหารจัดการต้นทุนเพื่อการลงทุนทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นได้อย่างดี รายชื่อคณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษาแสดงให้เห็นถึงความร่วมมือของกลุ่มราชการและกลุ่มเอกชนที่เกิดขึ้นและมีการแบ่งสรรความรับผิดชอบกันอย่างลงตัว อันได้แก่ กลุ่มราชการที่มีอำนาจในการอำนวยความสะดวกทั้งระบบ นับตั้งแต่การรับผิดชอบการใช้จ่ายเงิน การจัดสถานที่ การประสานงาน กระทั่งการประเมินผลการจัดงาน ขณะที่กลุ่มเอกชนมีหน้าที่ในการจัดกิจกรรมประกอบงานต่างๆ อาทิ การจัดประกวดธิดาเทียนพรรษาและงานพาแลง การจัดแสดงแสงเสียง ฯลฯ ตลอดจนหน้าที่การบริจาคเงิน อย่างไรก็ตามการแบ่งสรรหน้าที่ที่เกิดขึ้นหาได้เป็นการแบ่งสรรที่แต่ละกลุ่มไม่ได้รับผลประโยชน์ หากแต่ละกลุ่มต่างได้รับประโยชน์จากการจัดงาน นั่นคือกลุ่มราชการที่นอกจากจะประสบผลสำเร็จในการจัดงานแห่เทียนพรรษาที่มีกิจกรรมจำนวนมากแล้ว รายรับจากเงินบริจาคของกลุ่มเอกชนเมื่อหักค่าใช้จ่ายในการจัดงานทั้งสิ้น ยังคงส่วนต่างจำนวนมากซึ่งกลุ่มราชการสามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่างๆ ได้อย่างเพียงพอ ขณะที่กลุ่มเอกชนได้รับสิทธิในการประชาสัมพันธ์หรือจำหน่ายสินค้าในบริเวณงานได้ อีกทั้งยังได้รับการยอมรับจากกลุ่มราชการอันเป็นช่องทางในการประกอบธุรกิจที่ดีในอนาคต แม้ว่าบางครั้งจะเกิดปัญหาระหว่างทั้งสองกลุ่มนี้ อาทิ การผลการจัดหาเงินทุนแก่กลุ่มเอกชนทั้งหมดโดยกลุ่มราชการมีหน้าที่เพียงเป็นผู้ใช้จ่ายเงิน กระทั่งการจำกัดงบประมาณของกลุ่มราชการในบางกิจกรรมที่กลุ่มเอกชนรับผิดชอบอยู่ ฯลฯ หากแต่เป็นเรื่องที่สามารถยอมรับได้เนื่องจากไม่ส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ทั้งสองฝ่ายเท่าใดนัก สิ่งที่เกิดขึ้นเหล่านี้ช่วยสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ที่เกิดขึ้นในคณะกรรมการจัดงานได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ภายใต้ความอุปถัมภ์ที่เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มราชการและกลุ่มเอกชนในการจัดงานแห่เทียนพรรษา สิ่งชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับต้นทุนในการลงทุนทางวัฒนธรรม ได้แก่การที่กลุ่มราชการและกลุ่มเอกชนมีอำนาจเข้าไปจัดการต้นทุนทางเศรษฐกิจในส่วนของการรับและรายจ่ายที่เกิดขึ้นในการจัดงาน ต้นทุนทางสังคมในการแบ่งสรรหน้าที่ของกลุ่มตามโครงสร้างทางสังคมในการจัดงานเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่งานแห่เทียนพรรษามากที่สุด ตลอดจนการมีการบริหารจัดการในการผลิตซ้ำอุดมการณ์งานแห่เทียนพรรษาแก่กลุ่มประชาชน อันเป็นส่วนหนึ่งของต้นทุนทางชนบทธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อในงานแห่เทียนพรรษานั้นเอง โดยนัยนี้ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในโครงสร้างทางสังคมระหว่างกลุ่มราชการและกลุ่มเอกชนกับกลุ่มประชาชนก็ยังคงอยู่ในฐานะผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองผ่านการใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือดังเช่นในอดีต

ขณะเดียวกันกลุ่มประชาชนซึ่งอยู่ในฐานะผู้ถูกปกครองมาตั้งแต่อดีต ได้ถูกแยกออกมาจากคณะกรรมการจัดงานแห่เทียนพรรษา ซึ่งแม้ว่าจะยังมีรายชื่อผู้แทนของกลุ่มประชาชนบางคนอยู่ในฐานะคณะกรรมการจัดงาน หากแต่มีหน้าที่เพียงที่ปรึกษาคณะกรรมการจัดงานฝ่ายต่างๆ หรือผู้ร่วมจัดงานซึ่งไม่มีบทบาทนำในการจัดงานแต่อย่างใด หน้าที่ในฐานะผู้ร่วมงานที่สำคัญที่สุดก็คือการทำเทียนพรรษาและการจัดขบวนแห่เทียนพรรษาเพื่อส่งประกวดหรือร่วมจัดแสดงที่แตกต่างจากความภาคภูมิใจที่เทียนพรรษาของตนได้รับรางวัลหรือเป็นที่ชื่นชอบของผู้ที่มาเที่ยวชมเท่านั้น โดยนับเงินสนับสนุนการทำเทียนพรรษาของกลุ่มราชการและเอกชนกับเงินรางวัลในการประกวดเทียนพรรษาแม้จะมีจำนวนมาก (ทว่าไม่คุ้มกับรายจ่ายที่ต้องเสียไปในการทำเทียนของแต่ละคุ้มวัด) จึงไม่มีความจำเป็นใดๆ มากไปกว่าชื่อเสียงที่เกิดขึ้นแก่วัด ชาวคุ้มวัด และช่างทำเทียนพรรษา

บทบาทในการทำเทียนพรรษาของกลุ่มประชาชนส่งผลให้เกิดการบริหารจัดการต้นทุนเพื่อการลงทุนทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในงานแห่เทียนพรรษา ที่สำคัญที่สุดได้แก่การบริหารจัดการต้นทุนทางธรรมชาติ ซึ่งเป็นบทบาทในการบริหารจัดการเพียงประการเดียวที่กลุ่มประชาชนได้รับเนื่องจากความใกล้ชิดระหว่างกลุ่มประชาชนกับต้นทุนทางธรรมชาติที่มีมากกว่าและไม่สามารถเอื้อผลประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่กลุ่มราชการและกลุ่มเอกชนได้นั่นเอง อันจัดเป็นผลดีต่อกลุ่มประชาชนในการสร้างพื้นที่ของกลุ่ม ซึ่งแม้ว่าจะไม่สามารถต่อรองกับกลุ่มราชการและเอกชนได้มากนักเนื่องจากความขัดแย้งภายในกลุ่มที่เกิดขึ้น อาทิ การปกปิดรายละเอียดของเทียนพรรษาในแต่ละวัดที่ส่งเข้าประกวด การหวงแหนที่จะสืบทอดวิชาการทำเทียนพรรษา ความขัดแย้งระหว่างผู้เห็นด้วยและผู้คัดค้านการจัดงานแห่เทียนพรรษา เป็นต้น อย่างน้อยที่สุดการเกิดพื้นที่ความสัมพันธ์ของกลุ่มประชาชนที่มีต่อต้นทุนทางธรรมชาติที่เพิ่มขึ้นผ่านการทำเทียนพรรษาดังกล่าวอาจสามารถสร้างเครื่องต่อรองกับกลุ่มราชการและกลุ่มเอกชนได้ในอนาคต

8.1.2.2 ผลที่เกิดขึ้นจากการประสานประโยชน์และความสัมพันธ์กับต้นทุนทางวัฒนธรรม

1) กลุ่มราชการและกลุ่มเอกชนเข้ามามีบทบาทในการครอบงำกลุ่มประชาชน

การครอบงำกลุ่มประชาชนโดยกลุ่มราชการและกลุ่มเอกชน (อันจัดเป็นกลุ่มผู้ทรงอำนาจทางเศรษฐกิจซึ่งเกิดขึ้นใหม่) ผ่านการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมนั้น นับตั้งแต่อดีตที่รัฐส่วนกลางได้ผนวกเอาเมืองอุบลราชธานีเป็นมณฑลหนึ่งของราชอาณาจักรสยามเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 24 การเข้าครอบงำของรัฐส่วนกลางผ่านระบบราชการโดยการบริหารจัดการต้นทุน

ทางวัฒนธรรมแบบใหม่ เห็นได้จากการปฏิรูประบบการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคม ที่ส่งผลให้เมืองอุบลราชธานีต้องตกอยู่ภายใต้ระบบราชการของรัฐส่วนกลาง การครอบงำในอดีตจึงเป็นการครอบงำผ่านการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมระหว่างชนชั้นปกครองท้องถิ่นสู่ชนชั้นปกครองท้องถิ่น ซึ่งในที่สุดชนชั้นปกครองท้องถิ่นได้ถูกกลืนเข้าสู่ระบบราชการของรัฐส่วนกลางอย่างสมบูรณ์ในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 24 ส่งผลให้กลุ่มราชการทรงอำนาจมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม วิถีชีวิตของกลุ่มประชาชนในฐานะผู้ถูกปกครองเองก็ได้รับผลกระทบจากการครอบงำของรัฐส่วนกลางผ่านกลุ่มราชการโดยใช้การบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมแบบใหม่เช่นเดียวกัน อาทิ การยกเลิกประเพณีบุญบั้งไฟ การริเริ่มและผสมผสานประเพณีใหม่จากรัฐส่วนกลางเข้ากับประเพณีดั้งเดิมของชาวอุบลราชธานีอันได้แก่ประเพณีวันวิสาขบูชา และประเพณีแห่เทียนพรรษา การจัดทำสำมะโนครัว การเก็บภาษีอากร เป็นต้น อย่างไรก็ตามความขัดแย้งตลอดจนการต่อต้านอำนาจรัฐส่วนกลางของกลุ่มประชาชนในท้องถิ่นภายใต้การเป็นกบฏผีบุญที่เกิดขึ้น กระทั่งมีการปราบปรามอย่างราบคาบในราวกลางพุทธศตวรรษที่ 24 ส่งผลให้ประชาชนชาวอุบลราชธานีถูกแยกขาดจากการเมืองการปกครองโดยสิ้นเชิง และถูกจำกัดให้อยู่ในฐานะผู้ถูกปกครองที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ปกครองเท่านั้นตราบจนปัจจุบัน

นอกจากนี้นับตั้งแต่ต้นพุทธศตวรรษที่ 2500 เป็นต้นมา การเข้ามาของระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ในจังหวัดอุบลราชธานีมิได้ส่งผลกระทบเพียงแต่การเกิดขึ้นของกลุ่มเอกชนเท่านั้น หากแต่กลุ่มเอกชนอันทรงอำนาจทางเศรษฐกิจสามารถยึดเกี่ยวกับกลุ่มราชการในจังหวัดที่ทรงอำนาจทางการเมืองไว้ได้ การรวมกลุ่มกันระหว่างกลุ่มราชการและกลุ่มเอกชนกลายเป็นกลุ่มชนชั้นปกครองใหม่จึงส่งผลให้เกิดการครอบงำกลุ่มประชาชนโดยการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมแบบใหม่เพื่อหวังผลทางเศรษฐกิจกระทั่งสามารถการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของกลุ่มประชาชนให้เข้าไปสู่สังคมแห่งการบริโภค (consumer society) ตามระบบเศรษฐกิจใหม่ที่เกิดขึ้น การจัดงานแห่เทียนพรรษาที่มีขนาดใหญ่โตเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมาก อันหมายถึงรายได้จำนวนมากที่มาจากการเที่ยวชมงานแห่เทียนพรรษานับเป็นตัวอย่างอันดีของการบริหารจัดการให้เข้าสู่สังคมดังกล่าว ส่งผลให้กลุ่มประชาชนซึ่งถูกครอบงำทางการเมืองซึ่งสั่งสมมาตั้งแต่อดีตได้ถูกตอกย้ำอีกครั้งโดยการครอบงำด้วยมายาคติทางเศรษฐกิจที่ถูกสร้างขึ้นในปัจจุบัน กระทั่งไม่สามารถมีส่วนร่วมตัดสินใจสิ่งต่างๆ อันส่งผลกระทบต่อตนเองและสังคม หากแต่ตกอยู่กับกลุ่มชนชั้นปกครองที่รวมตัวกันระหว่างกลุ่มราชการและกลุ่มเอกชนอย่างสิ้นเชิง ผลที่เกิดขึ้นตามมาก็คือการที่รัฐส่วนกลางโดยระบบราชการปิดประตูการรับฟังเสียงของกลุ่มประชาชน พร้อมกับการที่กลุ่มราชการและ

เอกชนกลายเป็นเป็นผู้ชี้นำกลุ่มประชาชน อันเป็นความสำเร็จที่เกิดจากการบริหารจัดการต้นทุนวัฒนธรรมนั่นเอง

2) งานแห่เทียนพรรษาเป็นเครื่องมือของราชการและเอกชนในการสร้างความเป็นอันเดียวกันเพื่อวัตถุประสงค์ของรัฐ

การเข้ามาของกลุ่มราชการจากราชสำนักกรุงเทพฯ ในราวกลางพุทธศตวรรษที่ 24 เป็นการเข้ามาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะสร้างความเป็นราชอาณาจักรสยามเดียวกันให้เกิดขึ้น เพื่อให้รอดพ้นจากการการเสียดินแดนจากประเทศมหาอำนาจจักรวรรดินิยมในคาบเวลาเดียวกันนั่นเอง โดยความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงวิธีการปกครองบรรดาหัวเมืองต่าง จังหวัดอุบลราชธานีนับเป็นอีกหัวเมืองหนึ่งที่สำคัญต่อลักษณะทางภูมิรัฐศาสตร์ (geopolitics) การเข้ามาของกลุ่มราชการซึ่งเป็นคนต่างถิ่นจึงมีความจำเป็นต้องใช้วัฒนธรรมที่สามารถเชื่อมต่อระหว่างวัฒนธรรมพื้นเมืองกับวัฒนธรรมราชสำนักเข้าด้วยกันได้ ด้วยเหตุนี้งานแห่เทียนพรรษาซึ่งมีคุณสมบัติดังกล่าวจึงถูกใช้เป็นเครื่องมือในการเชื่อมประสานกลุ่มประชาชนพื้นเมืองกับกลุ่มราชการได้อย่างที่กลุ่มประชาชนชาวอุบลราชธานีไม่รู้สึกละแวก นอกจากนั้นในเวลาต่อมางานแห่เทียนพรรษาได้กลายเป็นเครื่องมือของกลุ่มราชการและกลุ่มเอกชนในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายใต้อุดมการณ์ร่วมกันได้แก่ การจัดงานแห่เทียนพรรษาให้มีความยิ่งใหญ่ และเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางโดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญทางเศรษฐกิจ (ดังที่กล่าวมาแล้วในข้อ 1) นั่นเอง

3) ชื่อเสียงและความภาคภูมิใจยังคงเป็นสิ่งเดียวกันที่กลุ่มประชาชนได้รับอย่างเต็มที่ในงานแห่เทียนพรรษา

ในการจัดงานแห่เทียนพรรษา นอกเหนือจากเงินสนับสนุนการทำเทียนพรรษา การจัดขบวนแห่เทียนพรรษาดลอดจนเงินรางวัลจากการประกวดเทียนพรรษา ซึ่งหากพิจารณาถึงความคุ้มค่าต่อการร่วมงานแห่เทียนพรรษาคงจะเป็นการขาดทุนตามรายจ่ายที่มีจำนวนมากกว่า สิ่งที่มีค่ามากที่สุดสำหรับประชาชน โดยเฉพาะชาวกุ้มวัดที่ร่วมส่งขบวนแห่ตลอดจนเทียนพรรษาส่งเข้าประกวดก็คือ การที่พวกเขาเหล่านี้ได้เป็นส่วนหนึ่งของความพยายามทำให้จังหวัดอุบลราชธานีเป็นที่รู้จักแก่ชาวต่างจังหวัดและชาวต่างประเทศ อันนำมาซึ่งความภาคภูมิใจสำหรับชาวอุบลราชธานี อีกทั้งยังเป็นเสมือนพันธะสัญญาของกลุ่มประชาชนที่จะต้องจัดงานแห่เทียนพรรษาในปีต่อไปอย่างยิ่งใหญ่มากขึ้นอีกด้วย

8.1.2.3 ข้อดีและข้อควรระวังของรัฐในการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรม

การที่รัฐเป็นผู้ดำเนินการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรม เพื่อก่อให้เกิดการลงทุนทางวัฒนธรรม มีข้อดีและข้อควรระวังที่ควรพิจารณาดังต่อไปนี้

1) ข้อดี

1)) เกิดความมีเอกภาพในการบริหารจัดการ

การที่รัฐเข้ามามีบทบาทในฐานะผู้บริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรม ท้องถิ่นส่งผลดีในด้านความมีเอกภาพในการบริหารจัดการ เนื่องจากรัฐนับเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจปกครองของจังหวัด การที่รัฐเป็นผู้บริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมส่งผลให้รัฐกลายเป็นศูนย์กลางของการกำหนดนโยบายการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรม และมีขีดความสามารถสูงในการระดมผู้มีความรู้ความสามารถสาขาต่างๆ ตลอดจนการควบคุมดูแล และการประสานการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของกลุ่มผู้บริหารจัดการ (entrepreneur) อื่นๆ อาทิ กลุ่มข้าราชการ กลุ่มเอกชน หรือกลุ่มประชาชน ให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐ ด้วยเหตุนี้ผลดีที่รัฐเป็นผู้บริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมโดยการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องก็คือ ความมีเอกภาพในการเป็นศูนย์กลางระดมผู้บริหารจัดการ (entrepreneur) เพื่อการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมให้ดำเนินไปในทิศทางเดียวกันมากที่สุด ภายใต้การนำของรัฐนั่นเอง

2)) สามารถกำหนดทิศทางและเป้าหมายของการบริหารจัดการได้

มีอาจปฏิเสธได้ถึงวัตถุประสงค์สำคัญการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมของรัฐประการหนึ่งก็คือ “การนำระบบคุณค่าและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมมาเสริมสร้างให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ และเกิดคุณค่าทางสังคมและจิตใจ เพื่อให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง” (ยุทธศาสตร์แผนแม่บทวาระแห่งชาติว่าด้วยทศวรรษสืบสานวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา (พ.ศ. 2541-2550), 2541:18) วัตถุประสงค์ดังกล่าวสะท้อนทิศทางของรัฐในการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ มูลค่าทางสังคม และมูลค่าทางจิตใจ ตลอดจนความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งไม่เพียงแต่รัฐจะสามารถกำหนดทิศทางการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมได้ด้วยตนเองเท่านั้น หากแต่รัฐยังสามารถกำหนดได้ว่าเป้

หมายของการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมจะเกิดขึ้นอย่างไรด้วย อาทิ เกิดการศึกษาและพัฒนาโบราณสถานและโบราณวัตถุเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ เกิดการส่งเสริมศิลปะมวยไทยและอาหารไทยในระดับนานาชาติ เกิดการจัดตั้งและพัฒนาองค์กรเพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมการนำต้นทุนทางวัฒนธรรมมาเป็นรากฐานการผลิตสินค้าและบริการ ฯลฯ (ยุทธศาสตร์แผนแม่บทวาระแห่งชาติว่าด้วยทศวรรษสืบสานวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา (พ.ศ. 2541-2550), 2541:18-22) ด้วยเหตุนี้เมื่อรัฐเข้ามาบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมดังกล่าว รัฐสามารถกำหนดทิศทางและเป้าหมายของการบริหารจัดการต้นทุนให้เป็นไปตามที่ต้องการได้ด้วยตนเอง โดยมีกลุ่มอื่นๆ ในสังคม อาทิ กลุ่มเอกชน และกลุ่มประชาชนเป็นผู้สนับสนุนให้การบริหารจัดการเป็นไปได้อย่างสะดวกอีกทางหนึ่ง

3) วัฒนธรรมในท้องถิ่นได้รับการเผยแพร่ในวงกว้างมากขึ้น

การที่รัฐเข้ามาบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรม ก่อให้เกิดผลดีประการหนึ่งได้แก่การที่รัฐเป็นผู้นำในการเผยแพร่วัฒนธรรมไปสู่วงกว้างให้คนภายนอกได้รู้จักและชื่นชมกับวัฒนธรรมในท้องถิ่นมากขึ้นทั้งในระดับจังหวัดและในระดับชาติ งานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีเป็นตัวอย่างอันดีถึงการที่รัฐได้ยกระดับงานแห่เทียนพรรษา จากประเพณีประจำจังหวัด ไปสู่ประเพณีในระดับชาติ ในปี พ.ศ. 2520 โดยองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (อ.ส.ท.) หรือการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ท.ท.ท.) ในปัจจุบัน ส่งผลให้ไม่เพียงแต่นักท่องเที่ยวชาวไทยในต่างจังหวัดจะสนใจเข้ามาเที่ยวชมงานแห่เทียนพรรษาเท่านั้น หากแต่ยังมีนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่รู้จักและให้ความสนใจงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีมากขึ้น ซึ่งหมายถึงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่มาจากการท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นอีกด้วย

2) ข้อควรระวัง

1) ประชาชนขาดสำนึกในความเป็นเจ้าของวัฒนธรรม

การที่รัฐเข้ามาเป็นผู้นำในการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรม หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่ารัฐเข้ามามีบทบาทนำในการลงทุนทางวัฒนธรรมนั้น ผู้สนับสนุนการบริหารจัดการของรัฐที่สำคัญทางเศรษฐกิจได้แก่ กลุ่มเอกชน ซึ่งในที่สุดส่งผลให้กลุ่มราชการอันเป็นเครื่องมือของรัฐและกลุ่มเอกชนสามารถฉีกกำลังเพื่อการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมได้อย่างเต็มที่ บนพื้นฐานการบริหารจัดการโดยรัฐดังกล่าว รัฐกลับให้ความสำคัญกับกลุ่มประชาชน

เพียงฐานะผู้ให้คำปรึกษาและผู้ร่วมกิจกรรมที่เกิดจากการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมของรัฐเท่านั้น กรณีงานแห่งเทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีนับเป็นตัวอย่างอันดีที่รัฐให้ความสำคัญน้อยมากต่อกลุ่มประชาชนในการมีส่วนร่วมจัดงาน ขณะที่รัฐกลับให้ความสำคัญกับกลุ่มเอกชนอย่างยิ่ง สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาก็คือขณะที่ประชาชนรับรู้แต่เพียงการอยู่ในฐานะผู้ให้คำปรึกษาและผู้ร่วมกิจกรรมของรัฐ ช่องว่างระหว่างรัฐกับประชาชนจะทำให้ประชาชนเห็นว่าการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมเป็นภาระหน้าที่ของรัฐที่จะต้องกระทำอยู่แล้ว โดยหาใช้หน้าที่ของประชาชนไม่สำนึกในความเป็นเจ้าของวัฒนธรรมของกลุ่มประชาชนจึงลดน้อยลง ทว่าก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างรัฐกับประชาชนมากขึ้น

2)) การอนุรักษ์วัฒนธรรมขาดความยั่งยืน

การอนุรักษ์วัฒนธรรมอย่างขาดความยั่งยืนนับเป็นผลเนื่องมาจากการขาดการมีส่วนร่วมของกลุ่มประชาชนในการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งนอกจากจะส่งผลให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความเข้าใจว่าภาระหน้าที่ในการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมเป็นของรัฐแล้ว การอนุรักษ์วัฒนธรรมยังคงเป็นหน้าที่ของรัฐที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ด้วยเหตุนี้ประชาชนในท้องถิ่นจึงมักไม่ให้ความสนใจที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมซึ่งผ่านการบริหารจัดการของรัฐเท่าใดนัก แม้ว่าในบางกรณีกลุ่มประชาชนจะถูกผลิตซ้ำโดยการตอกย้ำทางความคิดของรัฐอย่างสม่ำเสมอว่าวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่นั้น เมื่อเผยแพร่ไปสู่วงกว้างทั้งในระดับจังหวัดและ/หรือระดับประเทศแล้ว ประชาชนจะมีรายได้สูงขึ้น ตลอดจนได้รับชื่อเสียงและความภาคภูมิใจที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมนั้น ซึ่งอาจจะเป็นผลดีในการอนุรักษ์วัฒนธรรมช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ข้อสังเกตประการหนึ่งก็คือ ไม่มีสิ่งที่ยืนยันได้ว่าหากเมื่อใดก็ตามที่รัฐบรรลุเป้าหมายอันเกิดจากการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมนั้นและ/หรือรัฐได้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายที่จะเอื้อให้เกิดการลงทุนทางวัฒนธรรมนั้นแล้ว การผลิตซ้ำทางความคิดเพื่อให้ประชาชนอนุรักษ์วัฒนธรรมจะเกิดขึ้นอีกหรือไม่ และวัฒนธรรมดังกล่าวจะคงอยู่หรือมีการสืบสานต่อไปอีกหรือไม่

3)) การเกิดช่องว่างระหว่างรัฐกับประชาชน

การที่รัฐซึ่งมีอำนาจด้านการปกครองเป็นผู้บริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรม โดยการโคดเคี้ยวกลุ่มประชาชนในท้องถิ่นให้เป็นเพียงที่ปรึกษาและผู้ร่วมกิจกรรมที่เกิดจาก

การลงทุนทางวัฒนธรรม สิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นก็คือช่องว่างระหว่างรัฐในฐานะที่เป็นกลุ่มผู้ปกครองกับกลุ่มประชาชนในฐานะผู้ถูกปกครองเพิ่มมากขึ้น ในกรณีของจังหวัดอุบลราชธานี หากพิจารณาช่องว่างดังกล่าวแล้วพบว่าเกิดขึ้นพร้อมกับการกลายเป็นมณฑลหนึ่งของรัฐส่วนกลาง อย่างไรก็ตาม ช่องว่างที่เกิดขึ้นแม้จะเป็นช่องว่างทางด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมซึ่งรัฐส่วนกลางเข้ามาจัดระเบียบใหม่จากผู้ปกครองท้องถิ่น หากแต่เป็นเพียงช่องว่างระหว่างรัฐส่วนกลางในฐานะผู้ปกครองต่างถิ่นกับผู้ปกครองท้องถิ่นมากกว่าการเกิดช่องว่างระหว่างรัฐกับประชาชน เนื่องจากยังคงมีการผสมผสานขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของประชาชนกับขนบธรรมเนียมประเพณีของรัฐส่วนกลางอย่างกลมกลืน มีงานแห่เทียนพรรษาที่ถูกรวมกับงานบุญเดือนแปดของชาวอุบลราชธานีอย่างกลมกลืน เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนที่เกิดในอดีตแม้จะมีช่องว่างระหว่างชนชั้นปกครองใหม่กับประชาชนในท้องถิ่นอยู่ ทว่ายังคงมีการยึดเหนี่ยวด้วยสายใยทางวัฒนธรรมซึ่งทำให้กลุ่มประชาชนสัมพันธ์กับรัฐได้อย่างใกล้ชิด อย่างไรก็ตาม ช่องว่างระหว่างรัฐกับประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานีเกิดขึ้นภายหลังการเกิดกบฏผีบุญและได้ขยายวงกว้างมากขึ้นภายหลังการเข้ามาของระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ การที่รัฐนำเอาวัฒนธรรมไปผูกติดกับการท่องเที่ยวพร้อมกับการเข้ามาของกลุ่มเอกชนในจังหวัดอุบลราชธานี ส่งผลให้รัฐร่วมมือกับกลุ่มเอกชนในการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเป้าหมายทางเศรษฐกิจพร้อมกับการละทิ้งกลุ่มประชาชนให้เป็นเพียงผู้ให้คำปรึกษาและผู้ร่วมกิจกรรมมากขึ้น กระทั่งกลายเป็นชนวนที่ทำให้ประชาชนไม่สามารถสัมพันธ์กับรัฐด้วยสายใยทางวัฒนธรรมอีกต่อไป อันส่งผลให้เกิดช่องว่างระหว่างรัฐกับประชาชนที่เพิ่มขึ้นในเวลาต่อมา

4)) สาระสำคัญทางวัฒนธรรมถูกเบี่ยงเบนไป

การกำหนดเป้าหมายในการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมของรัฐ ที่กำหนดให้เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ มูลค่าทางสังคม และมูลค่าทางจิตใจ ตลอดจนความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง (ยุทธศาสตร์แผนแม่บทวาระแห่งชาติว่าด้วยทศวรรษสืบสานวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา (พ.ศ. 2541-2550), 2541:18) ส่งผลให้มีการเน้นกิจกรรมในการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมเพื่อตอบสนองเป้าหมายดังกล่าวมากขึ้น งานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี นับเป็นตัวอย่างอันดีที่รัฐโดยกลุ่มราชการได้กำหนดนโยบายการจัดงาน ซึ่งไม่อาจปฏิเสธได้ว่านโยบายส่วนหนึ่งเพื่อส่งเสริมมูลค่าและความมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดยเน้นการเข้ามาของนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้ในงานแห่เทียนพรรษาจึงจำเป็นต้องมีกิจกรรมต่างๆ ที่ไม่มีความสอดคล้องกับประเพณีงานบุญเดือนแปดตามฮีตสิบสองคองสิบสี่ซึ่งมีมาแต่เดิม ไม่ว่าจะเป็น

การแสดงแสงเสียง การจัดพาแลง การประกวดธิดาเทียนพรรษา พิธีพุทธาภิเษกวัตถุมงคล การแห่เทียนพรรษากลางน้ำ ฯลฯ ผลที่เกิดขึ้นก็คือสาระสำคัญของงานที่เน้นคุณค่าทางจิตใจถูกเปลี่ยนแปลงไปเป็นการเน้นคุณค่าทางเศรษฐกิจและคุณค่าทางวัตถุมากขึ้น สิ่งที่จะเกิดขึ้นตามมาก็คือการจัดกิจกรรมเพื่อมุ่งตอบสนองเป้าหมายทางเศรษฐกิจกลายเป็นการผลิตซ้ำโดยการดักยั่วทางความคิดแก่ประชาชนให้เกิดค่านิยมในการลงทุนทางวัฒนธรรมเพื่อหวังผลทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น กระทั่งในที่สุดแล้วอาจเปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นสังคมแห่งการบริโภค (consumer society) ที่เน้นคุณค่าทางวัตถุและการบริโภควัตถุมากกว่าคุณค่าทางจิตใจอันเป็นสิ่งที่คงอยู่กับสังคมในอดีตและถ่ายทอดสืบต่อมาผ่านการลงทุนทางวัฒนธรรม

5)) ขาดความสมดุลในการลงทุนทางวัฒนธรรม

ในการลงทุนทางวัฒนธรรม ผู้บริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมนับเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญมาก เนื่องจากต้องเป็นผู้ที่นำเอาต้นทุนทางวัฒนธรรมมาผ่านการบริหารจัดการ การใช้ผู้บริหารจัดการที่มีความสามารถหลากหลายเพื่อก่อให้เกิดการลงทุนทางวัฒนธรรมที่น่าไปสู่ผลผลิต (output) และผลลัพธ์ (outcome) ในแง่บวกจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นผู้บริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมจึงต้องมีใช้กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่เข้ามามีบทบาทเฉพาะ หากแต่ต้องมีการสอดคล้องประสาน (integration) กันระหว่างผู้บริหารจัดการเป็นอย่างดี ในกรณีที่รัฐเป็นผู้มีบทบาทในการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมแต่เพียงผู้เดียว โดยเป็นผู้กำหนดนโยบายรวมถึงแนวทางการดำเนินการต่างๆ ผ่านเครื่องมือของรัฐได้แก่กลุ่มราชการและกลุ่มเอกชน แม้จะทำให้เกิดเอกภาพในการบริหารจัดการ ทว่าไม่มีสิ่งยืนยันได้ถึงผลผลิต (output) และผลลัพธ์ (outcome) ที่จะเกิดขึ้นจากการลงทุนทางวัฒนธรรมว่าจะเป็นอย่างไร เนื่องจากผู้มีบทบาทในการบริหารจัดการทุกกลุ่มดำเนินการภายใต้นโยบายและแนวทางการดำเนินงานเดียวกัน จึงไม่มีผู้ที่จะสามารถระบุถึงข้อผิดพลาดซึ่งอาจจะมีขึ้น ด้วยเหตุนี้การลงทุนทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจึงขาดความสมดุล อันจะนำไปสู่การขาดความยั่งยืนของการพัฒนาโดยใช้มิติทางวัฒนธรรมได้ในอนาคต

8.1.2.4 ข้อดีและข้อควรระวังของประชาชนในการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรม

ไม่เพียงแต่ข้อดีและข้อควรระวังในกรณีที่รัฐเข้ามาบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมเท่านั้น กรณีที่กลุ่มประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมมากขึ้นแล้ว อาจพิจารณาถึงข้อดีและข้อควรระวังได้ดังต่อไปนี้

1) ข้อดี

1)) ประชาชนมีสำนึกในความเป็นเจ้าของวัฒนธรรมร่วมกัน

การที่ประชาชนในท้องถิ่นมีบทบาทในการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้น นอกเหนือจากการเป็นที่ปรึกษาของรัฐและการร่วมกิจกรรมที่เกิดจากการลงทุนทางวัฒนธรรมตามปกติ ซึ่งอาจอยู่ในรูปของการเป็นคณะกรรมการดำเนินงาน การมีส่วนในการวางนโยบายการบริหารจัดการ การมีส่วนในการประเมินผลการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรม ฯลฯ สิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นก็คือกลุ่มประชาชนจะเกิดสำนึกในการเป็นเจ้าของวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นร่วมกัน และมีความเต็มใจที่จะร่วมลงทุนทางวัฒนธรรมกับผู้บริหารจัดการ (entrepreneur) อื่นๆ อันจะนำไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาโดยใช้มิติวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น

2)) การอนุรักษ์วัฒนธรรมมีความยั่งยืนมากขึ้น

การเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้บริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรม นอกเหนือจากการก่อให้เกิดสำนึกในความเป็นเจ้าของวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนร่วมกันแล้ว ยังส่งผลไปสู่การถ่ายทอดและสืบต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างยั่งยืนอีกด้วย เนื่องจากประชาชนในท้องถิ่นจะบังเกิดความภาคภูมิใจที่ตนเองเป็นส่วนสำคัญของการลงทุนทางวัฒนธรรม ดังนั้นจึงยินดีที่จะถ่ายทอดความภาคภูมิใจ (อันได้แก่วัฒนธรรมที่ตนเองเป็นเจ้าของ) ของตนให้แก่ผู้ใกล้ชิด อาทิ ญาติ มิตร รวมถึงลูกหลานซึ่งจะเป็นผู้สืบทอดความภาคภูมิใจดังกล่าวในรุ่นต่อไป ด้วยเหตุนี้วัฒนธรรมจึงได้รับการถ่ายทอดและสืบต่อในช่วงเวลาที่ยาวนานมากขึ้นและกระจายสู่ประชาชนในท้องถิ่นให้ร่วมกันรับผิดชอบมากขึ้น อันจัดเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ยั่งยืนอีกทางหนึ่ง

3)) ช่วยลดช่องว่างระหว่างรัฐกับประชาชน

การที่ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนในการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรม นับเป็นการก่อตัวของความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นระหว่างรัฐกับประชาชนโดยใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือ เห็นได้จากการที่ประชาชนมีบทบาทต่อการลงทุนทางวัฒนธรรมมากขึ้น มิใช่เพียงแต่การสร้างสำนึกความมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมอย่างยั่งยืนเท่านั้น หากแต่ยังเป็นเสมือนหนึ่งการเปิดประตูรับกลุ่มประชาชนเข้ามาเป็นพวกเดียวกับรัฐ

ดังเช่นที่รัฐเคยทำกับกลุ่มเอกชนมาก่อน แม้ว่าเหตุผลทางการปกครองจะเป็นเรื่องขีดคันความสัมพันธตามโครงสร้างทางสังคมระหว่างรัฐในฐานะผู้ปกครองกับประชาชนในฐานะผู้ถูกปกครองก็ตาม หากแต่การที่ประชาชนมีโอกาสบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมด้วยตนเอง จะช่วยให้กลุ่มประชาชนเห็นความสำคัญของคนบนหน้าที่เดียวกับที่รัฐทำหรือเคยทำมาก่อน โดยนัยนี้รัฐกับประชาชนในฐานะผู้บริหารจัดการ (entrepreneur) ต้นทุนทางวัฒนธรรมจึงอยู่ในสถานะเท่าเทียมกัน ช่องว่างระหว่างรัฐกับประชาชนจึงมีโอกาสน้อยลง อันจะส่งผลดีต่อการสร้างมูลค่าและความมั่นคงทางสังคม ผ่านการลงทุนทางวัฒนธรรมอีกประการหนึ่ง

4)) เกิดความสมดุลในการลงทุนทางวัฒนธรรม

การที่ประชาชนมีส่วนในการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรม ไม่เพียงแต่จะช่วยลดช่องว่างระหว่างรัฐกับประชาชนเท่านั้น หากก่อให้เกิดความสมดุลในการลงทุนทางวัฒนธรรม อันเนื่องมาจากการที่กลุ่มผู้บริหารจัดการ (entrepreneur) ต้นทุนทางวัฒนธรรมมีความหลากหลาย และรอบด้านในการกำหนดนโยบายตลอดจนแนวทางการบริหารจัดการเพื่อการลงทุนทางวัฒนธรรม ด้วยเหตุนี้ผลผลิต (output) และผลลัพธ์ (outcome) ที่จะเกิดขึ้นจากการลงทุนทางวัฒนธรรมจึงไม่มีความโน้มเอียงไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งมากเกินไปจนขาดความสมดุล อันอาจจะเป็นผลเสียต่อการพัฒนาโดยใช้มิติทางวัฒนธรรมได้อีกประการหนึ่ง

5)) ส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย

การที่ประชาชนสามารถบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมได้ด้วยตนเอง นับว่ามีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยอีกทางหนึ่ง เนื่องจากเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทในการกำหนดแนวทางของการลงทุนทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน อันจัดเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่สำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยซึ่งมุ่งเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนไว้นั่นเอง

2) ข้อควรระวัง

1)) การขาดเอกภาพในการบริหารจัดการ

การที่ประชาชนมีบทบาทในการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรม สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะเกิดขึ้นก็คือ การขาดเอกภาพในการบริหารจัดการอันเนื่องมาจากการขาดกลุ่มหรือองค์กรประชาชนที่มีการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งเข้ามาดำเนินการ รวมถึงการที่กลุ่มหรือองค์กรประชาชนที่เกิดขึ้นยังไม่มีพลังในการแสวงหากลุ่มผู้บริหารจัดการอื่นเข้าร่วมงาน เพื่อช่วยให้การบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมเป็นไปได้อย่างสะดวก ด้วยเหตุนี้เมื่อเปรียบเทียบกับการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นโดยรัฐแล้วย่อมมีความเสียเปรียบในเรื่องความสามารถที่ระดมผู้บริหารจัดการ (entrepreneur) อื่นซึ่งได้แก่ กลุ่มราชการ และกลุ่มเอกชนมาร่วมบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรม นอกจากนี้การขาดการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งของกลุ่มประชาชนย่อมต้องถูกตั้งคำถามถึงขนาดและขอบเขตความรับผิดชอบที่ชัดเจนของกลุ่ม ดังนั้นเมื่อผนวกการที่กลุ่มประชาชนขาดประสิทธิภาพในการลงทุนทางวัฒนธรรม แต่กลุ่มประชาชนกลับมีส่วนในการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้น ย่อมต้องถูกจับตามองด้วยความไม่มั่นใจจากกลุ่มผู้บริหารจัดการอื่นถึงความสามารถที่จะทำให้การลงทุนทางวัฒนธรรมบรรลุเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้ ด้วยเหตุนี้กลุ่มประชาชนจึงต้องมีกระบวนการสร้างพลังและความเข้มแข็งเพื่อเข้ามารับผิดชอบการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมดังกล่าวมากขึ้น

2)) การขาดทิศทางและเป้าหมายที่ชัดเจนการบริหารจัดการ

ไม่เพียงแต่การรวมกลุ่มของประชาชนในการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมด้วยตนเองจะเป็นสิ่งที่ยากและถูกจับตามองจากกลุ่มผู้บริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมอื่นอันเนื่องมาจากการขาดพลังและความเข้มแข็งของกลุ่มแล้ว ข้อควรระวังในการบริหารจัดการของกลุ่มประชาชนอีกประการหนึ่งก็คือการขาดความชัดเจนในทิศทางและเป้าหมายของการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งมีความแตกต่างจากการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมโดยรัฐ ที่สามารถระบุถึงทิศทางและเป้าหมายของการลงทุนทางวัฒนธรรมได้อย่างชัดเจน กรณีการกำหนดยุทธศาสตร์แผนแม่บทวาระแห่งชาติว่าด้วยทศวรรษสืบสานวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา (พ.ศ. 2541-2550) นับเป็นตัวอย่างอันดีของการกำหนดทิศทางและเป้าหมายในการลงทุนทางวัฒนธรรมซึ่งเกิดขึ้นโดยรัฐ ขณะที่กลุ่มประชาชนที่ได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรม

แม้ว่าจะส่งผลดีต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และมีความหลากหลายในการลงทุนทางวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น หากแต่การขาดความเข้มแข็งของกลุ่มประชาชนเองทำให้ไม่สามารถมีพลังในการกำหนดความต้องการตลอดจนเป้าหมายเพื่อการลงทุนทางวัฒนธรรมได้อย่างชัดเจนและแน่นอน อันอาจส่งผลให้เกิดการแทรกแซงจากกลุ่มผู้บริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมอื่นที่มุ่งหวังผลประโยชน์จากการลงทุนทางวัฒนธรรมได้โดยง่าย

3)) เป็นการบริหารจัดการเฉพาะพื้นที่ ทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นไม่เป็นที่รู้จักในวงกว้าง

การที่ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนในการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรม ย่อมเป็นที่ทราบอันดีถึงขีดจำกัดในการเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นของตนให้เป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นขีดจำกัดในรูปแบบของงบประมาณเพื่อการลงทุนทางวัฒนธรรม และขีดจำกัดในการประชาสัมพันธ์ผลผลิต (output) ที่เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวทั้งในระดับจังหวัดและระดับชาติได้ทราบ ส่งผลให้วัฒนธรรมท้องถิ่นเกิดขึ้นและคงอยู่เฉพาะภายในพื้นที่จำกัด อีกทั้งไม่สามารถส่งผลให้เกิดมูลค่าเพิ่มและความมั่นคงทางเศรษฐกิจท้องถิ่นอันเนื่องมาจากผลประโยชน์ที่จะได้รับการท่องเที่ยว ภายใต้งบเงินของการลงทุนทางวัฒนธรรมให้เป็นที่รู้จัก

8.2 ข้อเสนอแนะ

8.2.1 ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนางานแม่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี

1) ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับการลงทุนทางวัฒนธรรม

การลงทุนทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน สิ่งที่มีความสำคัญต่อการลงทุนทางวัฒนธรรมมากที่สุดได้แก่ ผู้บริหารจัดการต้นทุนทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคมและขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ เนื่องจากเป็นผู้หลอมรวมทรัพยากรทางธรรมชาติ ทรัพยากรทางเศรษฐกิจ ทรัพยากรทางสังคม และทรัพยากรทางทางขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ ตลอดจนการสั่งสมทางประวัติศาสตร์เข้าด้วยกัน กลุ่มที่เข้ามาบริหารจัดการต้นทุนทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคมและขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อจึงมิใช่เป็นเพียงกลุ่มใด

กลุ่มหนึ่งเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากงานแห่งเทียบพรรษาที่กลุ่มราชการและเอกชนเข้ามาบีบบาทมากที่สุดในที่สุด ขณะที่ละเลยบทบาทของกลุ่มประชาชนในการลงทุนทางวัฒนธรรม ทั้งๆ ที่ประชาชนเป็นกลุ่มที่มีพลังมากที่สุดในการบริหารจัดการต้นทุนทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคมและขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ อีกทั้งผลผลิตและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการดังกล่าวก็ล้วนส่งผลกระทบโดยตรงต่อกลุ่มประชาชนมากที่สุด โดยนัยนี้การลงทุนทางวัฒนธรรมจึงควรให้ความสำคัญกับประชาชนมากกว่ากลุ่มอื่น แน่แน่นอนที่สุดแม้ว่าจะอ้างว่ากลุ่มราชการและเอกชนล้วนทรงอำนาจทั้งทางด้านเศรษฐกิจและอำนาจในการบริหารจัดการ แต่จะไม่ประสบผลสำเร็จเลยหากละเลยการให้ความสำคัญต่อกลุ่มประชาชนเท่าที่ควร

นอกจากนี้ความคาดหวังผลที่เกิดขึ้นจากการลงทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งโดยมากมักจะ เป็นผลทางเศรษฐกิจและการยอมรับในสังคมอันได้แก่ รายได้และชื่อเสียง ที่จัดเป็นผลผลิต (output) อันเกิดจากการลงทุนทางวัฒนธรรมมากเกินไป ทำให้การบริหารจัดการต้นทุนทางสังคมและขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อมีความเบี่ยงเบนออกไปจากเนื้อหาทางวัฒนธรรม ดังจะเห็นได้จากการลงทุนทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นเป็นการนำเอาวัฒนธรรมมาตอบสนองการท่องเที่ยวเพื่อคาดหวังถึงรายได้และชื่อเสียงจากการท่องเที่ยว กระทั่งทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นคติความเชื่อ และภูมิปัญญา ได้ถูกนำมาบริหารจัดการเพียงการเป็นส่วนประกอบของการลงทุนทางวัฒนธรรมเพื่อให้เห็นสาเหตุของการจัดงานในแต่ละปี มากกว่าความซาบซึ้งกับต้นทุนทางขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ ดังนั้นการลงทุนทางวัฒนธรรมจึงควรให้ความสำคัญต่อต้นทุนทางขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อที่มีหรือเคยมีอยู่มากกว่าการคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้น เพื่อธำรงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองเอาไว้

ท้ายที่สุด ความสำเร็จของการลงทุนทางวัฒนธรรมไม่อาจมองได้จากผลผลิต (output) เท่านั้น หากแต่ผลลัพธ์ (outcome) ของการลงทุนทางวัฒนธรรม อาทิ การสร้างความปรองดองในสังคม การสร้างค่านิยมต่างๆในสังคม เป็นต้น ย่อมเป็นเครื่องชี้วัดถึงผลสำเร็จของการลงทุนทางวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน และมีสถานะที่ยั่งยืนกว่าการใช้ผลผลิต (output) ที่มักเกิดขึ้นเฉพาะหน้าอีกด้วย การลงทุนทางวัฒนธรรมที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมจึงควรตระหนักถึงผลลัพธ์ (outcome) ให้มากที่สุด เพื่อที่จะสามารถกำหนดทิศทางของการลงทุนทางวัฒนธรรมได้อย่างถูกต้อง และควรจะเป็นในแต่ละสังคมซึ่งแตกต่างกันนั่นเอง

2) ข้อเสนอแนะในการจัดงานครั้งต่อไป

การจัดงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีควรที่จะกระจายการมีส่วนร่วมแก่กลุ่มประชาชนมากกว่าการมีส่วนร่วมแค่เพียงการจัดขบวนแห่เทียนพรรษา การทำเทียนพรรษา การจัดนิทรรศการวัฒนธรรมท้องถิ่น และการเข้ามาเที่ยวชมงาน แต่ควรหาแนวทางที่ทำให้กลุ่มประชาชนชาวจังหวัดอุบลราชธานีรู้สึกเป็นเจ้าของงานแห่เทียนพรรษา และเต็มใจที่จะจัดงานแห่เทียนพรรษา มากกว่าการรอรับคำสั่งของกลุ่มราชการและเอกชนในแต่ละปี อาทิ การเข้ามามีส่วนร่วมในการควบคุมบัญชีรายรับรายจ่ายการจัดงาน การกำหนดแนวทางในการจัดงาน ตลอดจนการสร้างสำนึกการเป็นเจ้าของบ้านที่ดีเพื่อการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่จะมาเที่ยวชมงานแห่เทียนพรรษา อันเป็นการสร้างความโปร่งใสตรวจสอบได้ และจะนำไปสู่ความรู้สึกเป็นเจ้าของงานแห่เทียนพรรษา และหวงแหนงานแห่เทียนพรรษาลดลงไป

นอกจากนี้ ควรประสานความขัดแย้งและร่วมกันหาข้อยุติระหว่างกลุ่มที่ให้ความสำคัญของวัฒนธรรมผลประโยชน์กับกลุ่มที่ต้องการวัฒนธรรมชุมชน โดยปราศจากอคติและอิทธิพลทางการเมืองหรือเศรษฐกิจเข้ามาฉวยโอกาสใช้ความขัดแย้งให้เป็นประโยชน์ การยุติความขัดแย้งดังกล่าวจะนำไปสู่ความร่วมมือในการจัดงานแห่เทียนพรรษาเพื่อผลิต (output) และผลลัพธ์ (outcome) ที่ลงตัวของทั้งสองฝ่ายมากที่สุด และจะนำไปสู่การจัดงานแห่เทียนพรรษาที่ยั่งยืนในอนาคต

สิ่งสำคัญที่สุดของการจัดงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีก็คือควรให้ความสำคัญของการบริหารจัดการมิติทางประวัติศาสตร์และต้นทุนทางวัฒนธรรมมาใช้อย่างถูกต้องเที่ยงธรรม และมีข้อเท็จจริงมากกว่าที่เป็นอยู่ โดยสนับสนุนให้มีการสืบค้นข้อเท็จจริงและคิดหาวิธีการที่จะสร้างสำนึกของการมีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมร่วมกันของชาวจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งนอกเหนือจากการสร้างความร่วมมือในการจัดงานแห่เทียนพรรษาแล้ว ยังมีส่วนที่จะช่วยยกระดับการพัฒนาจิตใจของชาวจังหวัดอุบลราชธานีอันเนื่องมาจากความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของตน อาทิ การไม่ทิ้งขยะเรี่ยราดในระหว่างการจัดงาน การไม่จอดรถสุราเคลื่อนที่บริเวณอนุสาวรีย์บุคคลสำคัญของจังหวัดอุบลราชธานี ตลอดจนการสร้างสำนึกการเป็นเจ้าของบ้านที่ดีอีกด้วย นอกจากนี้การจัดงานแห่เทียนพรรษา ควรคำนึงถึงเนื้อหาของการจัดงาน ที่อิงกับคติความเชื่อเรื่องฮีสตีสองกองสิบสี่ และความเชื่อเรื่องการทำบุญด้วยจี๊ผึ้งและแสงสว่างซึ่งมีเนื้อหาสำคัญในการสืบทอดศาสนาพุทธ ดังนั้นจึงควรมีการจัดความสำคัญของการแห่เทียนพรรษาในมิติ

ทางศาสนาพุทธมากกว่าการจัดงานแห่เทียนพรรษาที่เน้นกิจกรรมเพื่อตอบสนองนักท่องเที่ยว อาทิ การจัดธิดาแห่เทียนพรรษา การจัดพาแลง การประกวดเทียนพรรษา ตลอดจนการจัดแสดงแสงเสียง มากกว่าที่ชี้ให้เห็นแก่นของการจัดงานแม้ว่ากิจกรรมดังกล่าวมีส่วนสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวชมงาน แต่ผลที่จะเกิดขึ้นก็คือการละเลยแก่นแท้ของงานจะนำไปสู่การแข่งขันเชิงทำลายในการประกวดเทียนพรรษา การชักยอกเงินสนับสนุนการทำเทียนพรรษาของแต่ละวัด ตลอดจนการค้าขายที่มุ่งแสวงหากำไรจากการจัดงาน ซึ่งจะส่งผลในเชิงทำลายความน่าเชื่อถือและน่าศรัทธาของการจัดงานแห่เทียนพรรษาในอนาคต

ท้ายที่สุด การจัดงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีไม่ควรเน้นการจัดงานขนาดใหญ่โดยการใช้เงินทุนมหาศาลเพียงเพื่อต้องการความยิ่งใหญ่ของขบวนแห่เทียนพรรษาพระราชทาน ขบวนแห่เทียนพรรษา การจัดแสดงแสงเสียง ฯลฯ ที่สามารถเชิญชวนนักท่องเที่ยวต่างจังหวัดและต่างประเทศเข้ามาเที่ยวชมเท่านั้น แต่ควรเน้นคุณค่าและสาระของการจัดงานเพื่อชี้ให้เห็นถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดอุบลราชธานีและตอบสนองความต้องการของชาวจังหวัดอุบลราชธานีมากที่สุด ทั้งนี้การประเมินผลการจัดงานทุกครั้งไม่ควรทำอย่างฉาบฉวยและไม่อาจบ่งชี้รายละเอียดข้อผิดพลาดอย่างแท้จริงเพื่อการแก้ไขปรับปรุงการจัดงานให้ดีขึ้นในอนาคตได้ ซึ่งไม่ช่วยให้การจัดงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี ประสบผลสำเร็จในอนาคต

8.2.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1) ในการศึกษาครั้งต่อไปควรเน้นหนักการศึกษาการลงทุนทางวัฒนธรรมในบริเวณที่กลุ่มประชาชนมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการเพื่อเป็นข้อเปรียบเทียบข้อดีและข้อเสียของการลงทุนทางวัฒนธรรมที่มาจากกลุ่มประชาชนและกลุ่มราชการกับกลุ่มเอกชน เพื่อการค้นหาแนวทางการลงทุนทางวัฒนธรรมที่ควรจะเป็นและเป็นไปได้เพื่อตอบสนองความต้องการของแต่ละสังคมมากที่สุด

2) ในการศึกษาครั้งต่อไปควรเน้นหนักการศึกษาด้านทุนทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคม และขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ ตลอดจนประวัติศาสตร์ของแต่ละท้องถิ่น อันเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการลงทุนทางวัฒนธรรมอย่างละเอียด เนื่องจากแต่ละกลุ่มมีความสำคัญในตนเองที่ละเอียดซับซ้อน ซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาในการศึกษามากเป็นพิเศษ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติ ทรัพยากรทางเศรษฐกิจ ทรัพยากรทางสังคม และทรัพยากรทางขนบธรรมเนียม

ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ ตลอดจนการบริหารจัดการปัจจัยทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคม และขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ กระทั่งข้อเท็จจริงในประวัติศาสตร์อันเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงการกำหนดทิศ-ทางตลอดจนผลผลิต (output) และผลลัพธ์ (outcome) การลงทุนทางวัฒนธรรมในปัจจุบัน และอนาคตได้

3) เนื่องจากการศึกษาการลงทุนทางวัฒนธรรม เป็นการศึกษาหนึ่งในส่วนใหญ่วิทยายามชี้ให้เห็นการลงทุนทางวัฒนธรรมอันเนื่องมาจากคติความเชื่อและภูมิปัญญา และยังไม่มีการศึกษาการลงทุนทางวัฒนธรรมในสถานะของโบราณวัตถุและโบราณสถานอันจัดเป็นปัจจัยทางสังคมและขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อที่สำคัญประการหนึ่งเลย ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปควรจะมีการศึกษาการลงทุนทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในโบราณวัตถุและโบราณสถานของพื้นที่ต่างๆ เพื่อให้เห็นการลงทุนทางวัฒนธรรมที่ครอบคลุมและชัดเจนมากขึ้น

4) ในการศึกษาเรื่องงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีส่วนใหญ่เป็นไปในแนววกซึ่งหมายถึงการส่งเสริม หรือเห็นด้วยกับการจัดงานแห่เทียนพรรษา อันจัดเป็นอคติสำคัญต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระของงานวิชาการ ดังนั้นในการศึกษางานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีครั้งต่อไปจึงควรที่จะเป็นการศึกษาถึงข้อดีข้อเสียและความเป็นไปได้ของการจัดงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีที่เป็นบทเฝ้ากับการศึกษาครั้งก่อนๆ เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริงรอบด้านอันเป็นการช่วยกำหนดทิศทางการศึกษาและการจัดงานแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานีในอนาคตอย่างแท้จริง

5) ในการศึกษาครั้งต่อไป ประเด็นที่น่าสนใจนอกเหนือการศึกษาผลผลิต (output) และผลลัพธ์ (outcome) ที่เกิดจากการลงทุนทางวัฒนธรรมในงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีแล้วยังควรศึกษาผู้ได้รับผลประโยชน์แบบแฝงในการจัดงาน อาทิ นักการเมือง พ่อค้า บริษัทยาสูบ การต่อรองการสนับสนุนการประชาสัมพันธ์ ตลอดจนการรั่วไหลของรายรับรายจ่ายในการลงทุนทางวัฒนธรรมและการจัดงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งจัดเป็นส่วนสำคัญที่ค่อนข้างเสี่ยงต่อความปลอดภัยในชีวิตแต่มีความสำคัญในการศึกษาอย่างยิ่ง

6) ในการศึกษาครั้งต่อไปไม่ว่าจะเป็นการศึกษาการลงทุนทางวัฒนธรรม หรือการศึกษางานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี ควรที่จะมีการศึกษาที่สามารถนำมาปฏิบัติจริง (action research) ซึ่งอาจจะกระทำได้โดยการจัดประชุมระดมความคิดเห็นในกรณีการลงทุนทางวัฒนธรรม

หรืองานแห่งเทียนพรรษา โดยเชิญผู้มีส่วนบริหารจัดการต้นทุนทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคมและ
ชนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อทั้งหมดมาแลกเปลี่ยนทรรศนะเพื่อหาทางออกใน
การลงทุนทางวัฒนธรรมหรือการจัดงานแห่งเทียนพรรษาที่สอดคล้องตรงกับความต้องการของทุก
ฝ่ายมากที่สุด ซึ่งผู้ศึกษาสามารถเป็นแกนกลางในการประสานความร่วมมือได้

7) การศึกษารั้ครั้งนี้หาใช่บทสรุปไม่ ดังนั้นข้อเสนอแนะในการศึกษารั้ต่อไปก็คื้ควรที่
จะมีการศึกษาเรื่องนี้อีกครั้งในอนาคต เนื่องจากองค์ประกอบที่สำคัญของการลงทุนทางวัฒนธรรม
งานแห่งเทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี อาทิ ต้นทุนทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคมและชนบธรรมเนียม
ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ ผลผลิต (output) ผลลัพธ์ (outcome) มีการเปลี่ยนแปลงไป
ตามกาลเวลา ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาในเรื่องนี้เป็นระยะ ภายในเวลา 5 ปี ซึ่งอาจจะช่วยชี้ช่องทาง
ของการลงทุนทางวัฒนธรรม การจัดงานแห่งเทียนพรรษา และการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อ
ไปในอนาคต

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

การจัดลำดับขบวนแห่เทียนพรรษา งานประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี 2543. (2543).

มปท. อัดสำเนา.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กองวางแผนโครงการ.(2528). การสำรวจเบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว 4 จังหวัดอีสานตอนล่าง บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี. มปท.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย งานส่งเสริมงานประเพณีและวัฒนธรรม กองกิจกรรมการท่องเที่ยว ฝ่ายวางแผนโครงการและพัฒนา. (มปป.). ข้อมูลพื้นฐานและหลักเกณฑ์การพิจารณาการขอรับสนับสนุนการจัดงานประเพณีจังหวัดต่างๆ. อัดสำเนา.

กิตติรัตน์ สืบพันธ์. (2533). การรวมคณะสงฆ์อีสานเข้ากับคณะสงฆ์ไทย พ.ศ. 2434 – พ.ศ. 2468.

วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต , คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เกษม บุญศรี.(2507). เจ้าพรรษา. วารสารวัฒนธรรมไทย,4(5), หน้า 2-6.

คณะกรรมการจัดทำหนังสือ อุบลราชธานี 200 ปี. (2535). อุบลราชธานี 200 ปี. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.

คณะกรรมการจัดทำหนังสือวิชาการ เพื่อเป็นที่ระลึกในวันประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี. (2543). บัวงาม...นามอุบล ยลเทียนพรรษา. อุบลราชธานี: ฝ่ายผลิตและบริการเอกสาร สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

คณะกรรมการฝ่ายประเมินผลการจัดงาน. (2543). รายงานการประเมินผลการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี ประจำปี 2543. อัดสำเนา.

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ,สำนักงาน. (2532). วัฒนธรรมพื้นบ้าน:กรณีอีสาน. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ปจำกัด.

กนิษฐา จันทบุตร. 2 สิงหาคม 2543. ผู้อำนวยการสำนักศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี. สัมภาษณ์.

กีนู (นามแฝง). (6 มิถุนายน 2541). งานประเพณีแห่เทียนพรรษา...พรรษานี้ก้าวไกล “ชาวอุบล” ร่วมใจ. บ้านเมือง, หน้า 13 – 14.

จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3 เล่ม 1. (2530). กรุงเทพฯ : สหประชาพาณิชย์.

จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3 เล่ม 4. (2530). กรุงเทพฯ : สหประชาพาณิชย์.

จันทิมา เอี่ยมมานนท์ และสุมนา อินทร์คำน้อย. (2539). โครงการวิจัยภาษาถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี.

อุบลราชธานี : สถาบันภาษาและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

จิรภา วสุวัต. 31 กรกฎาคม 2543 และ 4 สิงหาคม 2543. ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 2. สัมภาษณ์.

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2516). พระราชพิธีสิบสองเดือน. (พิมพ์ครั้งที่ 2).

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา.

แจ่มใส เหล่าศิริ. (2523). ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาที่จังหวัดอุบลราชธานี. รายงานประกอบการศึกษา, สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2540). วัฒนธรรมกับขบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชะวัชชัย ภาติณฐ. (2541). การลงทุนทางวัฒนธรรม ในฐานะหน่วยงานทางวัฒนธรรมควรเน้นที่อะไร. วัฒนธรรมไทย, 3 (4), หน้า 16-19.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2540). วัฒนธรรมคือทุน. กรุงเทพฯ : สุขุมและบุตร.

เดิม วิภาคย์พจนกิจ. (2530). ประวัติศาสตร์อีสาน. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เทศบาลนครอุบลราชธานี. (2543). บัญชีรายชื่อช่างจัดทำต้นเทียน ประจำปี 2543. อัดสำเนา.

เทศบาลนครอุบลราชธานี กองการศึกษา. (2543). โครงการจัดงานแห่เทียนพรรษา ประจำปี 2543. มปท. อัดสำเนา.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2542). รายงานเศรษฐกิจรายเดือน มีนาคม 2542 ปีที่ 39 เล่ม 3. กรุงเทพฯ : ชวนพิมพ์.

ธรรมปิฎก, พระ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2537). พิธีกรรมใครว่าไม่สำคัญ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สหธรรมิก.

ธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัย. (2529). แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูงานเทศกาลและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : มปท.

ธิดา สาระยา. (2536). เมืองอุบล ธานีแห่งราชะ ศรีสง่าแห่งไพรพญักษ์. กรุงเทพฯ : ศรีบุญอุตสาหกรรมพิมพ์.

นายกรัฐมนตรี, สำนัก สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2538). สมุดรายงานสถิติจังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2538. กรุงเทพฯ : มปท.

_____. (2542). ประมวลข้อมูลสถิติที่สำคัญของประเทศไทย พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรไทย.

นายกรัฐมนตรี, สำนัก คณะกรรมการข้าราชการประวัติดิศาศตรัไทยฯ. (2544). ทำให้การขุนหลวงวัดประดู่-
ทรงธรรม เอกสารจากหอหลวง. โครงการอบรมความรู้ประวัติดิศาศตรัไทยสำหรับอาจารย์ผู้-
สอนระดับมัธยมศึกษา. อุบลราชธานี : ฝ่ายผลิตและบริการเอกสาร สำนักวิทยบริการ
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

นาริรัตน์ ปรีชาพิชฌุฑต์. 29 กรกฎาคม 2543. หัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จังหวัดอุบลราชธานี.
สัมภาษณ์.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2538). ผ้าขาวม้า, ผ้าจีน ,กางเกงใน ,และฯลฯ ว่าด้วยประเพณี,ความเปลี่ยนแปลง,
และเรื่องสรรพสาระ. กรุงเทพฯ: พิมพ์ศรีนั้ดงเซ็นเตอร์ จำกัด.

_____. (2536). ท้องเที่ยวบุญบั้งไฟอีสาน:บุญบั้งไฟต้องรับใช้ชาวโยธธา ไม่ใช่ชาวโยธธารับใช้บุญ-
บั้งไฟ. กรุงเทพฯ: พิมพ์ศรีนั้ดงเซ็นเตอร์ จำกัด.

_____. (2537). ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น. เอกสารประกอบการสัมมนา
พัฒนาการท่องเที่ยวไทยในทิศทางที่ยั่งยืน. อุดลำนนา.

นิรันดร์ พิทักษ์วัชรระ.3 สิงหาคม 2543.สมาชิกวุฒิสภา.สัมภาษณ์.

บัณฑิต เชาวกุล,นายแพทย์ และคณะ. (2542). เอกสารประชาสัมพันธ์เทียนเฉลิมพระเกียรติ ฉบับที่1.
อุบลราชธานี : อุบลยงสวัสดิ์ออฟเซ็ท.

_____. 5 สิงหาคม 2543. รองประธานหอการค้าจังหวัดอุบลราชธานีและประธานสภาเทศบาลนคร
อุบลราชธานี. สัมภาษณ์.

บำเพ็ญ ฌ อุบล. 28 สิงหาคม 2543. ข้าราชการบำนาญ เชื้อสายเจ้าผู้ครองนครอุบลราชธานี.
สัมภาษณ์.

บำรุง สุขพรรณ,รองศาสตราจารย์ ดร. (2527). รายงานการวิจัย รูปแบบการบริหารงานวัฒนธรรมที่-
เหมาะสมต่อการเผยแพร่วัฒนธรรมไทยต่อประชาชน. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการ-
วิจัยแห่งชาติ.

บุญจันทร์ กิตติโสภโณ,พระมหา. 27 กรกฎาคม 2542 และ 25 สิงหาคม 2543. เจ้าอาวาสวัดแจ้ง และ
พระสงฆ์ซึ่งเป็นช่างทำเทียนพรรษาประเภทคิดพิมพ์. สัมภาษณ์.

บุญธรรม ไชยยศ. (2538). ทัศนคติของชาวจังหวัดอุบลราชธานีต่อข้อเสนอโครงการการจัดทำวัดอุ-
สถัณณั้ดงตัวแทนเอกลักษณ์ของชาวจังหวัดอุบลราชธานี : ศึกษาเฉพาะกรณีเขตชนบทของ-
อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี. ภาคนิพนธ์หลักสูตรพัฒนบริหารศาสตรมหา-
บัณฑิต (พัฒนาสังคม), คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร.

บุญสด ชุมนุญ,ร.อ.(ไวยาวัจกร). (21 กรกฎาคม 2543). จดหมายขอขอบคุณการอุปถัมภ์ด้นเทียนพรรษา
และขอเชิญร่วมเป็นเกียรติรับใบเกียรติบัตรผู้อุปถัมภ์ด้นเทียนพรรษาวัดศรีประดู่. อุดลำนนา.

ประดับ ก้อนแก้ว. (2531). เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี : ประวัติ การจัดทำและการประกวด.
อัครา.

_____. 26 สิงหาคม 2543. บุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม ประจำปีพุทธศักราช 2530.
สัมภาษณ์.

ประเพณีเทศกาลแห่เทียนพรรษา. (2542). ใน: <http://www.geocities.com/Sotto/Studies/9134/html/candle.html> [2542, มีนาคม 23].

ประมวลภาพถ่ายเหตุการณ์เมืองอุบลราชธานีในรอบ 200 ปี. (2535). มปท.

ประยงค์ มุทธเสน. (2535). วิวัฒนาการรูปแบบ เนื้อหา และกลวิธีทางศิลปะที่ปรากฏอยู่ใน
ประติมากรรมเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีระหว่าง พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2533. ปริญญาณิพนธ์
หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต , วิชาเอกศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสาน-
มิตร.

แผนแม่บทวาระแห่งชาติ ว่าด้วย "ทศวรรษสืบสานวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา" (พ.ศ. 2541-2550).
(2541). อัครา.

พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์. (2530). แนวการศึกษาความเปลี่ยนแปลงตามกรอบการวิเคราะห์เชิงปฏิสังคม
สัญลักษณ์ (symbolic interactionism). วารสารสังคมวิทยา มานุษยวิทยา, 5 (2), 1-24.

พิริยะ ไกรฤกษ์. (2532). จารึกพ่อขุนรามคำแหง : การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ศิลปะ. กรุงเทพฯ :
อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด.

เพชร ชุมทรัพย์, ศาสตราจารย์. (2539). การลงทุน. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เพ็ญพักตร์ ศรีทอง. 2 สิงหาคม 2543. นายกเทศมนตรีเทศบาลนครอุบลราชธานี. สัมภาษณ์.

ไพฑูรย์ มีกุล. (2515). การปฏิรูปการปกครองมณฑลอีสานสมัยที่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวง
สรรพสิทธิประสงค์ทรงเป็นข้าหลวงใหญ่. ปริญญาณิพนธ์หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต , วิชา
เอกประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

_____. (2541). ชนกลุ่มน้อยในจังหวัดอุบลราชธานี. วัฒนธรรมกับการพัฒนา ทางเลือกของสังคม-
ไทย เล่ม 2 ชนเผ่าไทยอีสาน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา กรมการศาสนา.

ไพฑูรย์ อิงคะสุวรรณ. 24 กรกฎาคม 2543. อธิการบดีมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. สัมภาษณ์.

มนัส สุขสาย. 22 สิงหาคม 2543. ข้าราชการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน. สัมภาษณ์.

มหาดไทย, กระทรวง ศูนย์สารสนเทศ. (2542). ข้อมูลสถิติสำคัญ 75 จังหวัด (พ.ศ. 2542). [ซีดีรอม]
กรุงเทพฯ : กระทรวงมหาดไทย.

_____. (2543). ข้อมูลสถิติสำคัญ 75 จังหวัด (พ.ศ. 2543). อัครา.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดิ. (2525). พระวินัยปิฎก เล่ม 4 มหาวรรค ภาค 1 และอรรถกถา. กรุงเทพฯ :
เจริญธรรมการพิมพ์.

_____. (2539). ภิกขุปาฎิโมกข์ บาลี-แปล. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย-
ราชวิทยาลัย.

มหิดล,มหาวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย. (2541). ข้อกำหนดวิทยานิพนธ์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). มปท.

ยัง กุณอก. 26 กรกฎาคม 2543. อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จังหวัดอุบลราชธานี.
สัมภาษณ์.

รวมสงฆ์ชาวอีสาน 17 จังหวัด,ศูนย์. (2533). มรดกอีสาน. มปท.

ระลึก ธานี (บรรณาธิการ). (2527). ประวัติศาสตร์ไทยส่วนภูมิภาค จังหวัดอุบลราชธานี. มปท.

รังสรรค์ ณะพรพันธุ์. (2539). ทุนวัฒนธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สุขุมและบุตร.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2539). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. (พิมพ์ครั้งที่ 6).
กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.

ราชภัฏอุบลราชธานี,สถาบัน. (2541). เทียนพรรษาและกำหนดการสัปดาห์เทียนพรรษาอุบลราชธานี
ประจำปี 2541 [ออนไลน์]ใน: <http://www.riubon.ac.th/Candle41/index.html> [2541,ธันวาคม
13].

รุ่งฤทธิ์ มกรพงศ์. (19 มิถุนายน 2543). ประกาศจังหวัดอุบลราชธานี เรื่อง หลักเกณฑ์การประกวด-
ต้นเทียนพรรษา งานประเพณีแห่เทียนพรรษา ปี 2543 จังหวัดอุบลราชธานี. เอกสารอัดสำเนา.

_____. (8 มิถุนายน 2543). ประกาศจังหวัดอุบลราชธานี เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานประเพณี-
แห่เทียนพรรษา ประจำปี 2543. อัดสำเนา.

_____. 9 สิงหาคม 2543. ผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี. สัมภาษณ์.

ลำดวน สุขพันธ์. 27 กรกฎาคม 2543. หัวหน้าหอจดหมายเหตุแห่งชาติที่ 10 จังหวัดอุบลราชธานี.
สัมภาษณ์.

วันทนี ภูมิภักตราคม และคณะ. (2538). เศรษฐศาสตร์ทั่วไป. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ห้างหุ้น-
ส่วนจำกัด วิ.เจ.พรินต์ กรุงเทพฯ.

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน และคณะ. (2537). พจนานุกรมศัพท์เศรษฐศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศรีพร วรวิญญู,พระมหา. 26 กรกฎาคม 2543. รักษาการรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราช-
วิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี. สัมภาษณ์.

ศรีศักร วัลลิโกดม,รองศาสตราจารย์. (2540). แอ่งอารยธรรมอีสาน. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ :
พิมพ์เศ พรินต์ เซ็นเตอร์.

- ศรีอร สมบูรณ์ทรัพย์. (2529). เศรษฐศาสตร์การพัฒนา. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์.
- ศิลปวัฒนธรรม จังหวัดสุรินทร์,ศูนย์. (2533). วัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล:กรณีเขมร ลาว ส่วย สุรินทร์.
กรุงเทพฯ: สารมวลชน.,.
- ศิลปากร,กรม กองวรรณคดีประวัติศาสตร์. (2525). ศิลปวัฒนธรรมไทย เล่ม 3 ขนบธรรมเนียม
ประเพณีและวัฒนธรรมกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : พิมพ์เศ.
- ศิลปากร,กรม และการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. (2535). โบราณคดีเขื่อนปากมูล.
กรุงเทพมหานคร: รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1997) จำกัด.
- ศิลปากร,กรม สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ. (2540). ระบบการบริหารการจัดการ
วัฒนธรรม ฉบับแก้ไขปรับปรุง 2540. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ประชาชน จำกัด.
- ศิลปากร,กรม. (2513). เจ้าฟ้าธรรมาสีเบศ : พระประวัติและพระนิพนธ์ที่รื้อยกรอง. (พิมพ์ครั้งที่ 4).
ธนบุรี : โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา.
- _____. (2513). นางนพมาศ หรือ คำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์. (พิมพ์ครั้งที่ 14). ธนบุรี : โรงพิมพ์รุ่ง-
วัฒนา.
- _____. (2532). คู่มือแนะนำเอกสารจดหมายเหตุจังหวัดอุบลราชธานี (เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัช-
กาลที่ 5 – รัชกาลที่ 7). กรุงเทพฯ : อมรินทร์พรินติ้งกรุ๊ป จำกัด.
- สิวะ แสงมณี. (30 พฤษภาคม 2543). ประกาศจังหวัดอุบลราชธานี เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการจัดงาน-
ประเพณีแห่เทียนพรรษา ประจำปี 2543. อุดรธานี.
- ศึกษาธิการจังหวัดอุบลราชธานี,สำนักงาน สภาวัฒนธรรมจังหวัดอุบลราชธานี. (มปป.).
อุบลราชธานี : วรรณคดีสืบสานวัฒนธรรมไทย. มปป.
- _____. (2540). อุบลราชธานี : งามล้ำเทียนพรรษา. อุบลราชธานี : อุบลกิจออฟเซตการพิมพ์.
- สถิติจังหวัดอุบลราชธานี,สำนักงาน. (2528). สมุดรายนามสถิติจังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2538.
กรุงเทพฯ : กองข้อมูลและสนเทศสถิติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สมชัย เจียรกุล. (2534). ศิลปะการทำเทียนพรรษาของช่างจังหวัดอุบลราชธานี. ปริญญานิพนธ์หลัก-
สูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, วิชาเอกไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนค-
รินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- สมปราชญ์ อัมมะพันธ์,รองศาสตราจารย์. (2536). ประเพณีและพิธีกรรมในวรรณคดีไทย.
กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรินติ้ง เฮาส์.
- สรุปรายรับรายจ่าย การจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา “หลอมบุญบูชา ถวายไถ่หนี้มนตร์” จังหวัด
อุบลราชธานี พ.ศ. 2543 ณ วันที่ 24 กรกฎาคม 2543. (2543). มปป. อุดรธานี.

สรุปผลการดำเนินงานของคณะกรรมการงานประเพณีแห่เทียนพรรษา “หลอมบุญบูชา ถวายให้นว-
มินทร์” ปี 2543. (2543). มปท. อัดสำเนา.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (มปป.). สังคมไทย : แนวทางวิจัยและพัฒนา. กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา.

สวัสดี พินิจจันทร์. (2510). วันเข้าพรรษา. วารสารวัฒนธรรมไทย, 7(5), หน้า 20-23.

สวิง บุญเจิม. (2536). มรดกอีสาน. (พิมพ์ครั้งที่ 2). อุบลราชธานี: อีสานออฟเซตการพิมพ์.

สายสุนีย์ สุชนคร. (2528). อีสานของเรา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เอส.ซี พับลิเคชั่น.

สารานุกรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, มูลนิธิ. (2542). สารานุกรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ เล่ม 15.
กรุงเทพฯ : สยามเพรส แมเนจเม้นท์ จำกัด.

สุดจิตต์ วงษ์เทศ , ศรีศักร วัลลิโภดม และพิเศษ เกียรติจันทร์พงษ์. (2537). หนังสือคู่มือครูสังคมศึกษา
รายวิชา ส 021 หลักฐานประวัติศาสตร์ในประเทศไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.

สุธิดา ดันเลิศ. (2542). ทุ่งศรีเมือง...มรดกเมืองอุบล. จุลสารประชาสัมพันธ์ศิลปวัฒนธรรม สำนัก-
ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี, 3(7), หน้า 2-7.

สุภาพร มากแจ้ง. (2539). หลักมัลลเทศก์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรินติ้ง เฮาส์.

สุภาพรรณ ณ บางช้าง, รองศาสตราจารย์ ดร. (2535). ขนบธรรมเนียมประเพณี: ความเชื่อและแนว-
การปฏิบัติในสมัยสุโขทัยถึงสมัยอยุธยาตอนกลาง. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่งานวิจัย ฝ่าย-
วิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรพันธ์ เงินหมื่น. (17 กรกฎาคม 2543). ประกาศจังหวัดอุบลราชธานี เรื่องผลการตัดสินคดีเกี่ยว-
พรรษาประเภทแกะสลักและติดพิมพ์ เนื่องในงานประเพณีแห่เทียนพรรษา “หลอมบุญบูชา
ถวายให้นวมินทร์” จังหวัดอุบลราชธานี ประจำปี 2543. อัดสำเนา.

สุรีย์ บุญญานุพงศ์ และสุรศักดิ์ ป้อมทองคำ. (มปป.). ประเพณีเพื่อการท่องเที่ยว: จุดเปลี่ยนของระบบ
ความสัมพันธ์ทางสังคม. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุวิทย์ ชีรสอวดี และคารารัตน์ เมตตาริกานนท์. (2541). ประวัติศาสตร์อีสาน หลังสงครามโลกครั้งที่-
ที่สองจนถึงปัจจุบัน. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ขอนแก่น : คลังนาโนวิทยา.

เสฐียรโกเศศ (นามแฝง). (2502). ประเพณีไทยเกี่ยวกับเทศกาล (บางเรื่อง). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระ-
จันทร์.

เสรี พงศ์พิศ. (2529). จะ “ส่งเสริมอีสาน” ให้น่าเที่ยว หรือจะ “ส่งเสริมการท่องเที่ยวอีสาน”. ศิลป-
วัฒนธรรม, 8(1), หน้า 62-71.

สุวรรณ สุทธิประภา. 25 กรกฎาคม 2542. ช่างทำเทียนพรรษาประเภทแกะสลัก แบบปรับปรุง.
สัมภาษณ์.

- สุวิซ ขุณผล. (กรกฎาคม 2543). ประเพณีแห่เทียนพรรษาคือภูมิปัญญาท้องถิ่น. วารสารหอการค้าจังหวัดอุบลราชธานี, 16, หน้า 6-7.
- สมชาย วงศ์เกษม. 30 กรกฎาคม 2543. อธิการบดีสถาบันราชภัฏอุบลราชธานี. สัมภาษณ์.
- เสรี ทองเลิศ. 1 สิงหาคม 2543. รักษาการหัวหน้างานการศึกษานอกโรงเรียน กองการศึกษา เทศบาลนครอุบลราชธานี. สัมภาษณ์.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2540). วัฒนธรรมวิทยา. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยวิทยาลัย.
- สุมิตร กองกาญจน์. 3 สิงหาคม 2543. หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมการศาสนาและวัฒนธรรม สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุบลราชธานี. สัมภาษณ์.
- สนั่น ปญญาวฒโน,พระภิกษุ. 27 กรกฎาคม 2542 และ 22 สิงหาคม 2543. พระสงฆ์ผู้คร่ำหวอดในการทำเทียนพรรษาของวัดแจ้ง. สัมภาษณ์.
- สมพิศ สอนอาจ. 26 กรกฎาคม 2542 และ 24 สิงหาคม 2543. ข้าราชการครู ช่างทำเทียนพรรษาประเภทติดพิมพ์วัดศรีประคู้. สัมภาษณ์.
- อकिन รพีพัฒน์,ม.ร.ว. และคณะ. (2537). คู่มือการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อการพัฒนา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนุกุล คลังบุญครอง,ร.ต. และพละ เขาวรัตน์. (2531). ทัศนคติของชาวชนบทอีสานต่อการทำบุญ. มปท. เอกสารอัดสำเนา.
- อนุชาติ พวงสำลี,ผศ.ดร. (บรรณาธิการ). (2541). ประชาสังคม ฉบับที่ 5. มปท.
- อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. (2540). รอยต่อแห่งยุคสมัย. กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน),
- อานันท์ กาญจนพันธุ์,ดร. (2538). วัฒนธรรมกับการพัฒนา : มิติของพลังที่สร้างสรรค์. เอกสารประกอบการสัมมนาระดับชาติ เรื่อง"วิกฤติการณ์สังคมไทย" วันที่ 20-22 เมษายน 2538 ณ หอประชุมใหญ่ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. อัดสำเนา.
- อุครธานี,วิทยาลัยครู ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม. (2530). ฮีตสิบสองอุครธานี: ศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดอุครธานี.
- อุตสาห์ จันทรวิจิตร. 25 กรกฎาคม 2542. ช่างทำเทียนพรรษาประเภทแกะสลัก. สัมภาษณ์.
- อุทัย สีนุสสาร. (มปป.). สารานุกรมไทย. มปท.
- อุบลราชธานี,จังหวัด. (กรกฎาคม 2542). ข้อมูลแถลงข่าว การจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี ปี 2542. อัดสำเนา.

- อุบลราชธานี,มหาวิทยาลัย. (2542). งานประเพณีแห่เทียนพรรษา "เฉลิมหล้า 6 รอบ มหาราชันย์"
[ออนไลน์] ใน:<http://web.ubu.ac.th/home/ub-news/candle.html> [2542,กุมภาพันธ์ 27].
- _____. (2542). ประกาศจังหวัดอุบลราชธานี เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการเตรียมการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาปี 2542 [ออนไลน์] ใน:<http://www.ubu.ac.th/> [2542,มกราคม8].
- อุราลักษณ์ สิริบุตร. (2526). มณฑลอีสานและความสำคัญในทางประวัติศาสตร์. วิทยานิพนธ์หลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2540). ภูมิปัญญาชาวบ้านที่ภูมิภาค : วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ฮิต-คองอีสาน และปณิกะคดีพ่อจารย์บัวศรี ศรีสูง. (2535). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด.

ภาษาอังกฤษ

- Elias,Norbert.. (1991). the symbol theory. London, England:SAGE publication Ltd.
- Swartz , Marc J. / David K. Jordan. (1980). culture the anthropological persrective. USA: John Wiley & Sons Inc.

ภาคผนวก ก.

แบบสอบถาม

แบบสอบถามเพื่อนำข้อมูลประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรื่อง การลงทุนทางวัฒนธรรม : ศึกษากรณีงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี
 โดย นายบุญยสฤษฎ์ อเนกสุข นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาพัฒนาศาสตร์ศึกษา
 สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

คำชี้แจง

ผู้จัดทำแบบสอบถามนี้ได้แก่ นายบุญยสฤษฎ์ อเนกสุข นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาพัฒนาศาสตร์ศึกษา สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ปัจจุบันรับราชการเป็นอาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ข้อมูลในแบบสอบถามนี้จะเป็นส่วนหนึ่งในการทำวิทยานิพนธ์เพื่อขออนุมัติจบการศึกษาเรื่อง "การลงทุนทางวัฒนธรรม : ศึกษากรณีงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี" ซึ่งเป็นการสอบถามความคิดเห็นของผู้มาเที่ยวงานแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานี ข้อมูลที่ได้จะนำมาวิเคราะห์ประกอบกับข้อมูลส่วนอื่นเพื่อชี้ให้เห็นความนิยมของผู้มาเที่ยวงานแห่เทียนพรรษา

แบบสอบถามนี้ประกอบไปด้วย 2 ส่วน ได้แก่

1. ส่วนข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์
2. ส่วนความคิดเห็นและประสบการณ์

ขอขอบพระคุณท่านที่กรุณาตอบแบบสอบถามฉบับนี้

กรุณาเขียนเครื่องหมาย ✓ หน้าคำตอบที่ตรงกับข้อมูลหรือความคิดของท่านมากที่สุด

ส่วนที่ 1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1. เพศ

() ชาย

() หญิง

2. อายุ

- ☐ 15 - 25 ปี ☐ 26 - 35 ปี ☐ 36 - 45 ปี
☐ 46 - 55 ปี ☐ 56 - 65 ปี ☐ 66 ปี ขึ้นไป

3. ศาสนา

- ☐ พุทธ ☐ คริสต์
☐ อิสลาม ☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

4. ระดับการศึกษาขั้นสูงสุด

- ☐ ต่ำกว่าประถมศึกษา
☐ ประถมศึกษาหรือเทียบเท่า
☐ มัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า
☐ มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า
☐ อนุปริญญา (ปวส./เทียบเท่า)
☐ ปริญญาตรี หรือเทียบเท่า
☐ สูงกว่าปริญญาตรี (โปรดระบุ).....
☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

5. ภูมิลำเนาของผู้ตอบคำถาม

☐ เป็นชาวอุบลราชธานี

- ☐ อยู่ในเขตอำเภอเมืองอุบลราชธานี

- ☐ อยู่ในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี

- ☐อยู่นอกเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี

- ☐อยู่นอกเขตอำเภอเมืองอุบลราชธานี (โปรดระบุอำเภอ).....

☐ เป็นคนจังหวัดอื่น (โปรดระบุ).....

6. อาชีพหลักในปัจจุบันของผู้ตอบ

- ☐ รับราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ (โปรดระบุ).....

- ☐ พนักงานบริษัท (โปรดระบุ).....

- ☐ เกษตรกรรม (โปรดระบุ).....

- ☐ ค้าขาย (โปรดระบุ).....

- ☐ กรรมกร (โปรดระบุ).....

- () นักเรียน / นักศึกษา
() อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

7. รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้ตอบ

() ต่ำกว่า 500 บาท	() 500 - 999 บาท
() 1,000 - 1,999 บาท	() 2,000 - 2,999 บาท
() 3,000 - 3,999 บาท	() 4,000 - 4,999 บาท
() 5,000 - 5,999 บาท	() 6,000 - 6,999 บาท
() 7,000 - 7,999 บาท	() 8,000 - 8,999 บาท
() 9,000 - 9,999 บาท	() 10,000 - 11,999 บาท
() 12,000 - 14,999 บาท	() 15,000 บาทขึ้นไป

ส่วนที่ 2. ความคิดเห็นและประสบการณ์

8. เมื่อพูดถึงคำว่า "จังหวัดอุบลราชธานี" ท่านคิดถึงสิ่งใดเป็นอย่างแรก (ตอบเพียงข้อเดียว)

() งานแห่เทียนพรรษา	() ผาแต้ม
() แก่งสะพือ/แก่งตะนะ	() บ้านปะอาว
() ช่องเม็ก	() เขื่อนสิรินธร/เขื่อนปากมูล
()ทุ่งศรีเมือง	() วัดมหาวนาราม (วัดป่าใหญ่)
() อื่น ๆ (โปรดระบุ).....	

9. ท่านมาเที่ยวงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีกี่ครั้ง

() มาเที่ยวครั้งแรก	() มากกว่า 1 ครั้ง
	จำนวน(โปรดระบุ).....ครั้ง

(ท่านที่ตอบ "มาเที่ยวครั้งแรก" ไม่ต้องทำข้อที่ 10.)

10. ท่านคิดว่างานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี ในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหรือไม่ อย่างไร

- () ไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม
() เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ได้แก่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
() ขบวนแห่เทียนพรรษาใหญ่กว่าเดิม
() มีกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การจัดแสงสีเสียง และการประกวดธิดาเทียนพรรษาเพิ่มขึ้น

- () มีคนมาเที่ยวงานเพิ่มมากขึ้น
- () รูปทรงของเทียนพรรษามีความงดงามมากขึ้น
- () รางวัลที่ได้รับจากการประกวดขบวนแห่เทียนพรรษามากขึ้น.
- () ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดงานมากขึ้น เช่น การจัดขบวนแห่เทียนพรรษา ฯลฯ
- () ส่วนราชการและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดงานเพิ่มมากขึ้น
- () อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

11. ท่านใช้เวลาเที่ยว "เฉพาะ" งานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีในครั้งนี้จำนวนกี่วัน

() น้อยกว่า 1 วัน	() 1 วัน
() 2 วัน	() 3 วัน
() 4 วัน	() 5 วัน
() 6 วัน	() 7 วัน

12. ท่านใช้จ่ายเงินในการมาท่องเที่ยวงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีในครั้งนี้ประมาณเท่าใด

() ต่ำกว่า 500 บาท	() 500 - 999 บาท
() 1,000 - 1,499 บาท	() 1,500 - 2,499 บาท
() 2,500 - 2,999 บาท	() 3,000 บาทขึ้นไป

13. ท่านทราบประวัติความเป็นมาของงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีหรือไม่

- () ไม่ทราบเลย
- () ทราบบ้าง
- () ทราบเป็นอย่างดี

14. ท่านคิดว่า งานบุญเข้าพรรษา (งานบุญเดือน 8) ของอีสานมีความสำคัญต่องานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีปัจจุบันอย่างไร (ตอบเพียงข้อเดียว)

- () เป็นความเชื่อที่ก่อให้เกิดงานแห่เทียนพรรษาในเวลาต่อมา
- () ช่วยส่งเสริมทำให้งานแห่เทียนพรรษามีคุณค่ามากขึ้น
- () ไม่ทราบ
- () ไม่แน่ใจ
- () อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

15. ท่านคิดว่าเพราะเหตุใดที่การจัดงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีจึงมีความยิ่งใหญ่ (ตอบเพียงข้อเดียว)

- () เป็นประเพณีตามฮีต 12 - คอง 14 ที่สืบทอดกันมา
- () ได้รับการสนับสนุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- () ความต้องการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัด
- () ปฏิบัติงานตามนโยบายของส่วนราชการของจังหวัดอุบลราชธานี
- () ความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านที่ก่อให้เกิดงาน
- () อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

16. สาเหตุใดที่ท่านเลือกมาท่องเที่ยวงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () ต้องการมาร่วมทำบุญตามประเพณี
- () ต้องการมาพักผ่อนหย่อนใจ
- () ต้องการมาชมขบวนแห่เทียนพรรษา
- () ต้องการมาชมความงดงามของเทียนพรรษา
- () ต้องการมาเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานีอยู่แล้ว
- () มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบในการจัดงาน
- () ถูกเกณฑ์ให้มาร่วมงาน
- () อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

17. ท่านทราบข่าวการจัดงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีได้อย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () ทราบจากวิทยุ
- () ทราบจากโทรทัศน์
- () ทราบจากโปสเตอร์ / แผ่นพับประชาสัมพันธ์
- () ทราบจากเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์
- () ทราบจากบริษัทนำเที่ยว
- () หนังสือพิมพ์/เอกสารนำเที่ยว
- () จดจำระยะเวลาการมาเที่ยวงานครั้งก่อน
- () อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

18. ท่านมีความเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการจัดงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบัน

- () ดีอยู่แล้ว
- () จัดได้ไม่ดีเท่าที่ควร เนื่องจาก (โปรดระบุ).....
- () ต้องปรับปรุงแก้ไข ได้แก่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () ด้านที่พัก
- () ด้านการคมนาคมขนส่ง
- () ด้านการประชาสัมพันธ์
- () ด้านการจัดการแสดง
- () ด้านสถานที่จอดรถ
- () ด้านการออกร้านขายสินค้า
- () ด้านการสร้าง ความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรมของงานแห่เทียนพรรษา
- () อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
- () ไม่ควรจัด เนื่องจาก (โปรดระบุ).....

19. สิ่งที่ท่านชอบมากที่สุดในงานแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานีคืออะไร (ตอบเพียงข้อเดียว)

- () ชอบขบวนแห่เทียนพรรษา
- () ชอบนิทรรศการของหน่วยงานต่าง ๆ
- () ชอบการแสดงทางวัฒนธรรมของจังหวัดอุบลราชธานี
- () ชอบการออกร้านขายสินค้าของร้านค้าต่าง ๆ
- () ชอบการแสดงแสงสีเสียง
- () ชอบการประกวดธิดาเทียนพรรษา
- () ชอบการจัดงานขันดอกพาลง
- () อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

20. เมื่อพูดถึงคำว่า "วันเข้าพรรษา" ท่านนึกถึงสิ่งใดเป็นอย่างแรก (ตอบเพียงข้อเดียว)

- () วัฒนธรรม "ฮีต 12- คอง 14" ของชาวอีสาน
- () งานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี
- () ประเพณีเก่าแก่ตั้งแต่สมัยสุโขทัย
- () วันหยุดราชการ
- () การไปทำบุญ - ตักบาตรตามประเพณี
- () การถวายเทียนพรรษาและถวายผ้าอาบน้ำฝนตามวัดวาอารามต่าง ๆ
- () การที่พระสงฆ์ต้องอยู่จำพรรษาในวัด
- () การท่องเที่ยวและการพักผ่อน
- () อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

21. เมื่อพูดถึงคำว่า "การถวายเทียนพรรษา" ท่านนึกถึงสิ่งใดเป็นอย่างแรก (ตอบเพียงข้อเดียว)

- () งานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี
- () การแกะสลักเทียนพรรษาและขบวนแห่ที่งดงามอลังการ
- () การแห่เทียนพรรษาก่อนที่จะนำไปสู่การถวายเทียนในวัด
- () การอยู่จำพรรษาของพระสงฆ์
- () การจัดการแสดงและมหรสพต่าง ๆ
- () การประกวดเทียนพรรษา
- () การทำบุญที่วัด
- () อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

22. ท่านคิดว่ากลุ่มใดต่อไปนี้**มีบทบาท**ในการจัดงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีมากที่สุด (ตอบเพียงข้อเดียว)

- () ชาวบ้าน
- () เทศบาลนครอุบลราชธานี
- () พ่อค้า / บริษัทห้างร้าน
- () ส่วนราชการจังหวัดอุบลราชธานี
- () สถาบันการศึกษา/นักวิชาการ
- () นักการเมือง
- () วัด และพระสงฆ์
- () องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO)
- () การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.)

23. ท่านคิดว่าเพราะเหตุใดจังหวัดอุบลราชธานีจึงนำเอา "งานแห่เทียนพรรษา" มาเป็นเทศกาลประจำปีของจังหวัด (ตอบเพียงข้อเดียว)

- () เพราะงานแห่เทียนพรรษาเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานีอยู่แล้ว
- () เพราะต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดอุบลราชธานี
- () เพราะจังหวัดอุบลราชธานีเป็นเมืองที่อุดมไปด้วยช่างแกะสลักเทียนที่มีชื่อที่สุดในประเทศ
- () เพราะจังหวัดอุบลราชธานีมีฮีต 12 - คอง 14 ที่ว่าด้วยวันเข้าพรรษา มาตั้งแต่โบราณ
- () เพราะมีส่วนราชการในจังหวัดผลักดันให้เกิดขึ้น
- () เพราะชาวบ้านมีประเพณีแห่เทียนพรรษาอยู่แล้ว
- () เพราะรัฐต้องการส่งเสริมเศรษฐกิจของจังหวัด
- () อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

24. ท่านคิดอย่างไรกับการที่จังหวัดอุบลราชธานีนำเอาวัฒนธรรมงานแห่เทียนพรรษามาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัด

() เห็นด้วย เพราะ (ตอบเพียงข้อเดียว)

() เป็นการส่งเสริมการลงทุนของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดอุบลราชธานี

() เป็นการกระจายรายได้ให้แก่ชาวอุบลราชธานีอีกทางหนึ่ง

() เป็นการกระจายการมีงานทำให้แก่ชาวอุบลราชธานีอีกทางหนึ่ง

() เป็นการช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมอันดีของจังหวัดมิให้สูญหายไป

() เป็นการสร้างความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมอันดีแก่ชาวอุบลราชธานี

() อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

() ไม่เห็นด้วย เพราะ (ตอบเพียงข้อเดียว)

() เน้นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากเกินไป

() ทำลายสภาพแวดล้อมทางอ้อม

() เป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมที่ผิดไปจากความเป็นจริง

() กลุ่มผู้จัดงานตกอยู่กับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ชาวอุบลราชธานีไม่มีส่วนร่วมเท่าที่ควร

() ปลุกฝังวัตถุนิยมในวัฒนธรรม มากกว่าการเน้นหนักคุณค่าด้านจิตใจ

() อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

() ไม่มีความเห็น เพราะ (โปรดระบุ).....

25. ท่านคิดอย่างไรกับ "เทียนพรรษาที่ใหญ่ที่สุดในโลก" ของจังหวัดอุบลราชธานี

() เห็นด้วย เพราะ (ตอบเพียงข้อเดียว)

() เป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานี

() เกิดความภาคภูมิใจให้แก่ชาวจังหวัดอุบลราชธานี

() ดึงดูดให้มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานีเพิ่มมากขึ้น

() รูปทรงงดงามดี

() อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

() ไม่เห็นด้วย เพราะ (ตอบเพียงข้อเดียว)

() บดบังสัญลักษณ์เดิมของชาวอุบลราชธานีที่เป็นดอกบัว ไม่ใช่เทียนพรรษา

- () ทำลายทัศนียภาพที่สวยงามของทุ่งศรีเมือง
- () ชาวอุบลราชธานีไม่มีส่วนร่วมตัดสินใจก่อสร้างมาตั้งแต่ต้น
- () ขัดกับความเป็นจริงทางวัฒนธรรมของจังหวัดอุบลราชธานี
- () อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
- () ไม่มีความเห็น เพราะ (โปรดระบุ).....

26. ท่านคิดอย่างไรกับการจัดงานแห่เทียนพรรษาเพื่อให้ชาวต่างประเทศเข้ามาเที่ยวชมเป็นจำนวนมาก

- () เห็นด้วย เพราะ (ตอบเพียงข้อเดียว)
 - () เป็นการประชาสัมพันธ์ชื่อเสียงของจังหวัดอุบลราชธานีไปสู่นานาชาติ
 - () เป็นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับชาวต่างประเทศมากขึ้น
 - () เป็นการผลักดันให้จังหวัดอุบลราชธานีเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมอีสาน
 - () อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
- () ไม่เห็นด้วย เพราะ (ตอบเพียงข้อเดียว)
 - () จังหวัดอุบลราชธานีมีสถานที่ท่องเที่ยวที่ติดอันดับนานาชาติ เช่น ผาแต้ม อยู่แล้ว
 - () การจัดงานในระดับนานาชาติมีส่วนทำลายวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวอุบลราชธานี
 - () ชาวอุบลราชธานียังไม่มีความพร้อมที่จะจัดงานในระดับนานาชาติ
- () ไม่มีความเห็น เพราะ (โปรดระบุ).....

27. ท่านได้รับประโยชน์จากการมาเที่ยวชมงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีหรือไม่อย่างไร

- () ได้รับประโยชน์ เพราะ (ตอบเพียงข้อเดียว)
 - () ได้ความรู้เกี่ยวกับงานแห่เทียนพรรษาเป็นอย่างดี
 - () ประทับใจความร่วมมือในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาวอุบลราชธานี
 - () ได้ชมการแสดงต่าง ๆ มากมาย
 - () ได้จับจ่ายของที่ระลึก
 - () อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

- () ไม่ได้รับประโยชน์ เพราะ (ตอบเพียงข้อเดียว)
- () งานไม่มีความสนุกเหมือนกับที่หวังไว้
 - () ไม่ชอบซึ่งกับวัฒนธรรมงานแห่งเทียนพรรษา เท่าใดนัก
 - () เกิดปัญหาธรรมชาติทำให้ไม่สามารถเที่ยวงานได้เต็มที่ (เช่น ร้อน/ ฝนตก/ ฯลฯ)
 - () สินค้าไม่มีความแตกต่างจากที่อื่น
 - () อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

28. ท่านคิดว่าในครั้งต่อไปท่านจะมาเที่ยวชมงานแห่งเทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีอีกหรือไม่ อย่างไร

- () มา เนื่องจาก (ตอบเพียงข้อเดียว)
- () ประทับใจการจัดกิจกรรมของงานแห่งเทียนพรรษา
 - () เป็นโอกาสได้กลับมาเยี่ยมบ้าน
 - () ได้ชื่นชมวัฒนธรรมของจังหวัดอุบลราชธานีได้เป็นอย่างดี
 - () อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
- () ไม่มา เนื่องจาก (ตอบเพียงข้อเดียว)
- () ไม่ได้สัมผัสกับวัฒนธรรมของอุบลราชธานีอย่างดีเพียงพอ
 - () มีภารกิจที่จะต้องทำ
 - () มาเที่ยวเพียงครั้งเดียวก็เพียงพอแล้ว
 - () อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
- () ไม่แน่ใจ เนื่องจาก (ตอบเพียงข้อเดียว)
- () ไม่แน่ใจว่าจะมีเวลาว่างหรือไม่
 - () ไม่แน่ใจว่าจะสามารถเก็บเงินมาเที่ยวได้อีกหรือไม่
 - () ไม่แน่ใจว่าจะหารถโดยสารมาได้หรือไม่
 - () อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

29. หากท่านมีอำนาจในการกำหนดนโยบายการจัดงานแห่งเทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี ท่านจะมีนโยบายอย่างไร(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () อยากให้ชาวอุบลราชธานีมีส่วนร่วมมากขึ้น
- () อยากให้องค์กรพัฒนาเอกชน (เอ็นจีโอ-NGO) เข้ามามีส่วนร่วม
- () อยากให้มีการจัดนิทรรศการเพิ่มมากขึ้น
- () อยากให้มีการจัดการแสดงต่าง ๆ มากขึ้น

- () อยากให้เพิ่มจำนวนวันในการจัดงาน
- () อยากให้มีการขายสินค้ามากขึ้น
- () อยากให้มีการประชาสัมพันธ์งานเพิ่มมากขึ้น
- () อยากให้มีการจัดขบวนแห่เทียนพรรษามากขึ้น
- () อยากให้เทียนพรรษาใหญ่โตสวยงามมากขึ้น
- () อยากให้เพิ่มจำนวนเงินรางวัลของการประกวดขบวนแห่เทียนพรรษามากขึ้น
- () อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

30. ท่านคิดว่าจังหวัดอุบลราชธานีจัดงานแห่เทียนพรรษาในครั้งนี้อย่างประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด

() มากที่สุด	() มาก
() ปานกลาง	() น้อย
() น้อยที่สุด	() ไม่ประสบความสำเร็จเลย

31. ข้อเสนอแนะภายหลังจากการเที่ยวชมงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี (ถ้ามี)

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่กรุณาตอบแบบสอบถาม

(นายบุญยสฤษฎ์ อเนกสุข)

ภาคผนวก ข.

**เอกสารขั้นต้นที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานแห่เทียนพรรษา
จังหวัดอุบลราชธานีปี พ.ศ. 2542 – พ.ศ. 2543**

**ภาคผนวก ข.-1 : ประกาศจังหวัดอุบลราชธานี เรื่องหลักเกณฑ์การประกวดต้นเทียนพรรษา
งานแห่เทียนพรรษา ปี 2543 จังหวัดอุบลราชธานี**

ประกาศจังหวัดอุบลราชธานี
เรื่อง หลักเกณฑ์การประกวดต้นเทียนพรรษา งานประเพณีแห่เทียนพรรษา ปี 2543
จังหวัดอุบลราชธานี

ด้วยจังหวัดอุบลราชธานี ร่วมกับเทศบาลนครอุบลราชธานี การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และหอการค้าจังหวัดอุบลราชธานี ได้จัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี ประจำปี 2543 ระหว่างวันที่ 13-21 กรกฎาคม 2543 ณ บริเวณทุ่งศรีเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อส่งเสริม และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นให้มีความเจริญรุ่งเรืองดำรงสืบไป

เพื่อให้การประกวดต้นเทียนพรรษา และงานแห่เทียนพรรษา ประจำปี 2543 ดำเนินไปได้ด้วยความเรียบร้อยและบรรลุวัตถุประสงค์ของงานจัดงาน จึงประกาศหลักเกณฑ์การประกวด ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การประกวดต้นเทียนพรรษา

1. หลักเกณฑ์การประกวดต้นเทียนพรรษา

1. ต้นเทียนที่ส่งเข้าประกวดจะส่งประกวดได้เพียงประเภทเดียว
2. การพิจารณาประเภทของต้นเทียน พิจารณาที่ลำต้นและส่วนประกอบว่าเป็นประเภทแกะสลักหรือติดพิมพ์
3. ต้นเทียนจะต้องมีได้เทียนและมีฐาน
4. ขนาดต้นเทียนต้องมีความสูงตั้งแต่ 2 เมตร ขึ้นไป แต่ไม่เกิน 3 เมตร เมื่อวัดจากฐานถึงยอดต้นเทียนต้องมีขนาดของเส้นผ่าศูนย์กลางไม่ต่ำกว่า 30 เซนติเมตร
5. ขนาดฐานของต้นเทียนวัดจากส่วนที่แคบที่สุดต้องไม่น้อยกว่า 1.00 เมตร
6. ฐานของต้นเทียนและองค์ประกอบของต้นเทียนจะต้องตกแต่งให้สวยงามเกี่ยวกับพุทธศาสนาวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น และเอกลักษณ์ของเมืองอุบลราชธานี
7. แท่นรองขององค์ประกอบของต้นเทียนต้องมีพื้นที่ไม่น้อยกว่า 10 ตารางเมตร
8. คู่หลักที่ส่งต้นเทียนเข้าประกวดต้องจัดทำรายการขอต้นเทียนและองค์ประกอบให้ชัดเจนส่งให้คณะกรรมการรับสมัคร ภายในวันที่ 8 กรกฎาคม 2543
9. ให้คู่หลักที่ส่งต้นเทียนพรรษาเข้าประกวดทุกต้น ทุกประเภท นำต้นเทียนไปตั้งแสดงที่บริเวณจัดงาน (รอบทุ่งศรีเมือง) ก่อนเวลา 17.00 น. ของวันที่ 13 กรกฎาคม 2543 โดยคณะกรรมการจะเปิดให้คะแนน ตั้งแต่เวลา 18.00 น. เป็นต้นไป

2. เกณฑ์การให้คะแนนการประกวดต้นเทียนพรรษา

ประเภทแกะสลัก (90 คะแนน)

ต้นเทียนและฐาน (40 คะแนน)

(1) การออกแบบรูปทรงและสัดส่วน	10	คะแนน
(2) การสื่อความหมาย	10	คะแนน
(3) ความสวยงาม	10	คะแนน
(4) ความประณีตงดงาม	10	คะแนน

- 2 -

ข้อดีประเภททั้งหมด (50 คะแนน)

(1) การออกแบบรูปทรงและสัดส่วน	10	คะแนน
(2) เกษียณความหมาย	10	คะแนน
(3) ลวดลาย	10	คะแนน
(4) การเลือกใช้วัสดุ	10	คะแนน
(5) ความประณีตงดงาม	10	คะแนน

ประเภทลึกลับ (90 คะแนน)

ด้านเขียนและฐาน (40 คะแนน)

(1) การออกแบบรูปทรงและสัดส่วน	10	คะแนน
(2) เกษียณความหมาย	10	คะแนน
(3) ลวดลาย	10	คะแนน
(4) ความประณีตงดงาม	10	คะแนน

ข้อดีประเภททั้งหมด (50 คะแนน)

(1) การออกแบบรูปทรงและสัดส่วน	10	คะแนน
(2) การเขียนความหมาย	10	คะแนน
(3) ลวดลาย	10	คะแนน
(4) การเลือกใช้วัสดุ	10	คะแนน
(5) ความประณีตงดงาม	10	คะแนน

คำอธิบายเพิ่มเติม

การออกแบบ รูปทรงและสัดส่วน หมายถึง ความสมบูรณ์ของรูปทรงและความกลมกลืนของ
ด้านเขียน ฐานด้านเขียน และองค์ประกอบ

การเขียนความหมาย หมายถึง สื่อความหมายได้ชัดเจน ถูกต้อง และเหมาะสมโดยเน้นในเรื่อง
ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น และเอกลักษณ์ของเมืองอุบลราชธานี

ลวดลาย หมายถึง ความสวยงาม ความลึกและความคมชัดของลาย และความประณีต

ความรู้สึกละเอียดความงาม หมายถึง มองดูมีชีวิตชีวา เกิดความประทับใจ พึงพอใจจากภาพผล
กลมกลืนของส่วนประกอบทั้งหมดของชิ้นเขียน

การตัดสิน

1. การตัดสินของคณะกรรมการถือว่าบริสุทธิ์ ยุติธรรม และถือเป็นอันสิ้นสุด
2. กรณีเขียนที่ส่งเข้าประกวดแต่ละประเภท มีคุณสมบัติไม่เพียงพอสมควรให้กรรมการพิจารณาตัดสิน

คณะกรรมการอาจพิจารณาไม่ให้งานชิ้นนั้น ๆ ได้

3. รางวัลการประกวด

ประเภทแกะสลัก

ชนะเลิศ	ถ้วยรางวัลพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พร้อมเงินสด 100,000 บาท
รองชนะเลิศอันดับ 1	เงินสด 50,000 บาท พร้อมถ้วยรางวัล
รองชนะเลิศอันดับ 2	เงินสด 30,000 บาท พร้อมถ้วยรางวัล
รางวัลชมเชย	(1 ใน 3 ของจำนวนที่ส่งประกวดเฉพาะประเภทแกะสลัก) เงินสดรางวัลละ 15,000 บาท พร้อมเกียรติบัตร

ประเภทตัดพิมพ์

ชนะเลิศ	ถ้วยรางวัลพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พร้อมเงินสด 100,000 บาท
รองชนะเลิศอันดับ 1	เงินสด 50,000 บาท พร้อมถ้วยรางวัล
รองชนะเลิศอันดับ 2	เงินสด 30,000 บาท พร้อมถ้วยรางวัล
รางวัลชมเชย	(1 ใน 3 ของจำนวนที่ส่งประกวดเฉพาะประเภทตัดพิมพ์) เงินสดรางวัลละ 15,000 บาท พร้อมเกียรติบัตร

4. เงินสนับสนุนการจัดทำสับเทียนพรรษา

จังหวัดอุบลราชธานี และเทศบาลนครอุบลราชธานี ให้การสนับสนุนการจัดทำสับเทียนพรรษา ที่ส่งเข้าประกวด ตั้งแต่ 25,000 บาท โดยจะจ่ายให้งวดแรก 10,000 บาท จำนวน 10,000 บาท และจ่ายงวดที่สอง จำนวน 5,000 บาท การจ่ายเงินงวดที่สองและสามจะจ่ายเมื่อคณะกรรมการตรวจเรียบร้อยแล้วว่าถูกต้องตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ทุกประการ และมีความสวยงามตามความเหมาะสม (กำหนดไม่เป็นความลับที่กำหนดไว้คณะกรรมการจัดงานจะไม่จ่ายในงวดที่สองและจ่ายงวดที่สาม)

- หมายเหตุ 1. ดับเทียนที่ได้รับรางวัลการประกวดทั้ง 2 ประเภทจะต้องนำดับเทียนไขไว้ที่ทุ่งศรีเมือง ตั้งแต่วันที่ กรกฎาคม 2543
2. ดับเทียนที่ได้รับรางวัลการประกวดทั้ง 2 ประเภท จะต้องนำเข้าร่วมชมงานแฟ้มกลางคืน (ตามที่คณะกรรมการพิจารณาในสมัยประชุม) ระหว่างวันที่ กรกฎาคม 2543

5. การรับสมัคร

สมัครได้ที่กองการศึกษา เทศบาลนครอุบลราชธานี โทร. (045) 246060 ต่อ 139 ตั้งแต่วันที่ เป็นต้นไป จนถึงวันที่ 30 มิถุนายน 2543 ในวัน เวลาราชการ

- 4 -

หมายเหตุ

การจัดงานประชุมเพื่อเทิดพระพรหาในวโรกาสนี้ ไม่มีการระดมทุนขอเงิน ทั้งปีคณะกรรมการฯ จะจัดงบประมาณเพื่อเทิดพระพรหาให้ จำนวน 15 ล้านบาท โดยขอความร่วมมือจากสถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการ เอกชน และคุ้มวัด ในจังหวัดอุบลราชธานี ที่มีความพร้อมในการให้การสนับสนุนงบประมาณเพื่อเทิดพระพรหา สำหรับ คุ้มวัดที่มีความประสงค์จะส่งมอบเงินเพื่อเทิดพระพรหาเข้าร่วมกิจกรรมตามโครงการนี้ คณะกรรมการจัดงานจะจัดให้เป็นส่วนสุดท้ายและขอความกรุณาแจ้งให้ฝ่ายประสานงานคุ้มวัด กองการศึกษา เทศบาลนครอุบลราชธานี ทราบ ในวันขึ้นใบปลิวกระตุ้นเทิดพระพรหาเข้าประกวดด้วย

จึงประกาศมาเพื่อทราบโดยทั่วกัน

ประกาศ ณ วันที่ 19 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2543

(นายรุ่งฤทธิ มกรพงษ์)

ผู้อำนวยการจังหวัดอุบลราชธานี

ผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี	ผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี
ผู้ช่วยผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี	ผู้ช่วยผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี
หัวหน้างาน	หัวหน้างาน
ผู้ช่วยหัวหน้างาน	ผู้ช่วยหัวหน้างาน
ผู้ช่วยผู้ช่วยหัวหน้างาน	ผู้ช่วยผู้ช่วยหัวหน้างาน
ผู้ช่วยผู้ช่วยผู้ช่วยหัวหน้างาน	ผู้ช่วยผู้ช่วยผู้ช่วยหัวหน้างาน

ภาคผนวก ข.-2 : โครงการจัดงานแห่เทียนพรรษา ประจำปี 2543

กองการศึกษา เทศบาลนครอุบลราชธานี

โครงการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ประจำปี 2543

กองการศึกษา เทศบาลนครอุบลราชธานี

1. หลักการและเหตุผล

จังหวัดอุบลราชธานี ได้จัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ติดต่อกันมาเป็นประจำทุกปี ซึ่งถือได้ว่าเป็นงานประเพณีที่มีในอุบลราชธานี ได้รับความสนใจจากประชาชนชาวไทย และชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี 2543 ได้จัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา 9 วัน 9 คืน เทศบาลนครอุบลราชธานี เป็นหน่วยงานปกครองท้องถิ่นที่ได้มีแผนงานการจัดงานประเพณีของท้องถิ่นด้วยดีเสมอมา จึงได้มีโครงการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ประจำปี 2543 ขึ้น

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นแหล่งส่งเสริมงานประเพณีแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อปลูกฝังด้านคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่เยาวชนและประชาชนโดยทั่วไป
3. เพื่อส่งเสริมกิจกรรมในมิถุนารจังหวัดอุบลราชธานี
4. เพื่อให้เทศบาลนครอุบลราชธานีมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา

3. เป้าหมาย

- 3.1 กลุ่มวัยต่าง ๆ ภายในจังหวัดอุบลราชธานี ตั้งแต่เด็กถึงผู้ใหญ่ประมาณ 35 คน
- 3.2 จัดงบประมาณให้เทศบาลนครอุบลราชธานี 15 ล้านบาท

4. วิธีการดำเนินงาน

- แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการ
- ประชาสัมพันธ์การจัดงาน และการจัดประกวด
- จัดนิทรรศการแห่เทียนพรรษาเข้าร่วมกิจกรรมในงานประเพณีแห่เทียนพรรษา
- เปิดรับสมัครเทียนพรรษาประกวดเทียนพรรษาจากกลุ่มวัยต่าง ๆ ในจังหวัดอุบลราชธานี
- ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- สรุปและรายงานผลให้ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องทราบ

5. ระยะเวลาดำเนินการ

วันที่ 13 - 21 กรกฎาคม 2543

6. สถานที่ดำเนินการ

- บริเวณทุ่งศรีเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

7. งบประมาณ

จากงบประมาณกองการศึกษา งานกิจกรรมเด็กเยาวชน หมวดค่าวัสดุ ประเภทค่าจ้างเกี่ยวกับค่าจ้างและค่าตอบแทน โครงการสนับสนุนการจัดงานแห่เทียนพรรษา เป็นค่าใช้จ่ายดังนี้

1. ค่าตอบแทนผู้จัดทำเทียนพรรษาเข้าร่วมประกวด จำนวน 30 คน ๆ ละ 25,000 บาท
 (เงิน 750,000 บาท)
2. รางวัลประกวดเทียนพรรษา ประเภทละ 100,000 บาท
 รางวัลชนะเลิศ ได้รับถ้วยรางวัลพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พงษ์เงินสด 100,000 บาท
 รองชนะเลิศอันดับ 1 ได้รับเงินสด 50,000 บาท พร้อมใบประกาศเกียรติคุณ

รองชนะเลิศอันดับ 2 ได้รับเงินสด 30,000 บาท พร้อมใบประกาศเกียรติบัตร
รางวัลชมเชย (1 ใน 3 รองจำนวนที่ส่งเข้าประกวดเฉพาะประเภทแกะสลัก
เงินสด รางวัลละ 15,000 บาท)

3. รางวัลประกวดค้นคว้าพิเศษ ประเภทศิลปกรรม เป็นเงิน 195,000 บาท

รางวัลชนะเลิศ ได้รับถ้วยรางวัลพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี พร้อมเงินสด 100,000 บาท

รองชนะเลิศอันดับ 1 ได้รับเงินสด 50,000 บาท พร้อมใบประกาศเกียรติบัตร

รองชนะเลิศอันดับ 2 ได้รับเงินสด 30,000 บาท พร้อมใบประกาศเกียรติบัตร

รางวัลชมเชย (1 ใน 3 รองจำนวนที่ส่งเข้าประกวดเฉพาะประเภทแกะสลัก
เงินสด รางวัลละ 15,000 บาท)

4. ค่าตั้งถิ่นฐานคนงาน 15 คนงาน ๆ ละ 10,000 บาท เป็นเงิน 150,000 บาท

5. ค่าขนส่งวัสดุจากท่าเรือเขื่อนภูมิพล 30 ตู้รถไฟ ๆ ละ 100 บาท เป็นเงิน 3,000 บาท

6. ค่าจัดทำป้ายโฆษณา เป็นเงิน 45,000 บาท

7. ค่าเบี้ยประกัน เป็นเงิน 3,000 บาท

8. ค่าถ้วยรางวัล 6 ใบ เป็นเงิน 30,000 บาท

รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 1,464,000 บาท

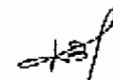
หมายเหตุ พูกรายการสามารถถ่ายโอนกันให้

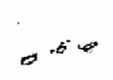
3. ผู้รับผิดชอบโครงการ

นางสาวสุภาวดี เกษมทรัพย์ ศึกษานิเทศก์

9. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

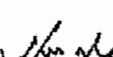
1. เยาวชนและประชาชนมีคุณธรรม จริยธรรม และใฝ่ดีต่อพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์
2. พุทธศาสนิกชนได้ร่วมทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา
3. เกียรติคุณของจังหวัดอุบลราชธานี เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

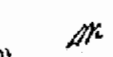
(ลงชื่อ) ผู้เขียนโครงการ
(นางเลิ่ พงษ์เลิศ)
เจ้าหน้าที่สนับสนุนการ 5

(ลงชื่อ) ผู้เสนอโครงการ
(นางสาวสุภาวดี เกษมทรัพย์)
ผู้อำนวยการกองการศึกษา

(ลงชื่อ) ผู้เห็นชอบโครงการ
(นายวิวัฒน์ ใจจร)
รองปลัดเทศบาล

(ลงชื่อ) ผู้เห็นชอบโครงการ
(นายวิวัฒน์ ใจจร)
ปลัดเทศบาล

(ลงชื่อ) ผู้เห็นชอบโครงการ
(นายประจักษ์ ใจจร)
เทศมนตรี

(ลงชื่อ) ผู้อนุมัติโครงการ
(นางสาวสุภาวดี เกษมทรัพย์)
นายกเทศมนตรีนครอุบลราชธานี

ภาคผนวก ข.-3 : การจัดลำดับชบวนแห่งเทียนพรรษา งานประเพณีแห่เทียน จังหวัดอุบลราชธานี

การจัดลำดับชบวนแห่ เทียนพรรษา

จากประเพณีแห่เทียน จังหวัดอุบลราชธานี 2543

อันดับที่	ชบวนแห่	หน่วยงาน / สถานศึกษา	คุ้มวัด
1	หลอมบุญบูชาถวายให้นามินทร์	สำนักงานบริหารภูมิลำเนา	เทียนนางสงคราชราชทาน
2	โกลสง	ว. โกลสงนิคมอุบลราชธานี	วัดพระธาตุหนองบัว (โกล)
3	เครื่องทำนา	ร. อาณาภิชา	วัดสว่างอารมณ์
4	เครื่องทำไฟ	ร. ปทุมพิทยาคม	วัดศรีประจักษ์
5	เครื่องทำดิน	ร. อุบลวิทยาคม	วัดประทุมมาลัย
6	เครื่องทำบ้านนา	ร. เปี่ยมเจริญนิคม	วัดแสงเกษม
7	เครื่องทำนา	ร. นาภิบาล	วัดสุทัศนนิคม
8	เครื่องทำนา	ร. ปทุมพิทยาคม	วัดมณฑลนิคม
9	เครื่องทำดิน	ร. ศรีปทุมพิทยาคม	วัดหนองปลาปาก
10	เครื่องทำดิน	ร. มูลนิธิวัดศรีอุบลรัตนาราม	วัดศรีอุบลรัตนาราม วัดทุ่งศรีเมือง
11	กลองยาว	คุ้มวัดบูรพา	วัดพลเทพ วัดบูรพา
12	จำกลองยาว	ร. ชัยวัฒน์อุบลราชธานี	วัดทองนพคุณ วัดโพนทอง
13	จำกลองยาว	ว. เทคโนโลยี	วัดบ้านนา
14	จำกลองยาว	คุ้มวัดทำวังหิน	วัดทำวังหิน วัดแจ้ง
15	จำกลองยาว	ว. ชัยวัฒน์อุบลราชธานี	วัดบ้านนา
16		คุ้มวัดพระธาตุหนองบัว	วัดพระธาตุหนองบัว วัดสุปัฏนาราม

**ภาคผนวก ข.-4 : หนังสือขอบคุณการอุปถัมภ์ด้านเทียนพรรษา
และเชิญรับเกียรติบัตรผู้อุปถัมภ์เทียนพรรษา วัดศรีประจักษ์**

ที่พิเศษ/ 2543

วัดศรีประจักษ์ ถนนบูรพาภิบาล
ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดอุบลราชธานี

21 กรกฎาคม 2543

เรื่อง ขอบขอบคุณการอุปถัมภ์ด้านเทียนพรรษา และขอเชิญร่วมเป็นเกียรติรับ
ใบเกียรติบัตรผู้อุปถัมภ์ด้านเทียนพรรษา วัดศรีประจักษ์

เรียน _____

ถึงที่ส่งมาด้วย กำหนดการฉลองด้านเทียนพรรษา วัดศรีประจักษ์

เนื่องด้วยคณะทนายทนายทนายวัดศรีประจักษ์ ได้จัดสร้างด้านเทียนพรรษาประจำปี 2543
นั้น ท่านได้ให้การสนับสนุนอุปถัมภ์ในการจัดสร้างด้านเทียนพรรษาจนสำเร็จทุกประการด้วยดี
ในปีนั้น คณะกรรมการผู้จัดงานการประกวดด้านเทียนพรรษา ได้มีมติคัดเลือกให้ด้านเทียนของ
คุณวัดศรีประจักษ์ ชนะเลิศ (ประเภทศิลปกรรม) คณะกรรมการวัดศรีประจักษ์จึงได้กำหนดงาน
ฉลองด้านเทียนขึ้น ในวันอาทิตย์ ที่ 23 กรกฎาคม 2543 นี้

ดังนั้น วัดศรีประจักษ์และคณะทนายทนายวัดศรีประจักษ์ ขอขอบคุณกับบุคคลเจตนาที่
ท่านได้อนุเคราะห์อุปถัมภ์สร้างด้านเทียนพรรษาประจำปี 2543 และขอเชิญเชิญท่านมาร่วม
เป็นเกียรติรับใบเกียรติบัตร ผู้อุปถัมภ์ด้านเทียนวัดศรีประจักษ์ ในวันอาทิตย์ที่ 23 กรกฎาคม 2543
เวลา 19.00 น. ดังกำหนดการที่แนบมาด้วย

บุญกุศลใดที่ท่านปรารถนาไว้กันเป็นไปด้วยชอบประกอบด้วยธรรมแล้วขอให้ท่านจงประสบในสิ่ง
ที่พึงหวังไว้ทุกประการ และขออาราธนาคุณพระศรี-รัตนตรัยมีคุณพระพุทธรูป พระธรรม และพระสงฆ์
ได้ช่วยครองปกป้องรักษาท่านให้ประสบแต่ความสุข ความเจริญ เจริญด้วย อายุ วรรณะ สุขะ พละ
ปฏิภาณ ธนสาร สมบัติ ผลลภพกาลนาน เทอญ.

เรียนมาด้วยความนับถือ

ร.อ.

(บุญเลิศ ชูบุญ)

วิทยากรวัดศรีประจักษ์

ภาคผนวก ข.-5 : สรุปรายรับ-รายจ่าย การจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ประจำปี พ.ศ. 2543

- 1 -

ผนวก ก.

หน้าจบบสรุปรายรับ - รายจ่าย การจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา

"หลอมบุญบูชา ถวายเทียนพรรษา" จังหวัดสุพรรณบุรี พ.ศ. 2543

ณ วันที่ 24 กรกฎาคม 2543

ลำดับที่	รายการ	รายรับ	รายจ่าย	คงเหลือ
1	รายรับ			
1.1	การรับไทย	500,000.00		
1.2	องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี	500,000.00		
1.3	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	200,000.00		
1.4	การไฟฟ้าสายผลิตแห่งประเทศไทย	100,000.00		
1.5	ภาคเอกชน หจก บริษัท ห้างร้าน โดยสรรพากรจังหวัด	892,300.00		
1.6	เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล	963,000.00		
1.7	จำหน่ายบัตรชมการแสดง แสง เสียง	182,800.00		
1.8	หอการค้า	20,000.00		
1.9	ห้างสรรพสินค้าโรบินสันอึ้งยง	20,000.00		
2	รายจ่าย			
2.1	ฝ่ายเลขานุการ		156,100.00	
2.2	ฝ่ายจัดเลี้ยงหลวงพระราชมาน		53,770.00	
2.3	ฝ่ายจัดหารายได้ และสิทธิประโยชน์		18,900.00	
2.4	ฝ่ายจัดสถานที่ตั้งต้นเทียน และทำขบวนแห่		10,000.00	
2.5	ฝ่ายจัดสถานที่ และพิธีเปิด		38,000.00	
2.6	ฝ่ายประกวดต้นเทียน		7,600.00	
2.7	ฝ่ายพิธีกร		6,500.00	
2.8	ฝ่ายประชาสัมพันธ์		173,024.00	
2.9	ฝ่ายจำหน่าย และเก็บบัตรชมขบวนแห่		20,000.00	
2.10	ฝ่ายแสงสว่าง		123,740.70	
2.11	ฝ่ายบรรเทาทุกข์ และปฐมพยาบาล		20,000.00	
2.12	ฝ่ายสื่อสาร		48,000.00	
2.13	ฝ่ายจัดสวนจัดหมู่ชน เรือขบวนแห่		143,000.00	
2.14	ฝ่ายจัดแสดง แสง เสียง		1,334,375.00	
2.15	ฝ่ายจัดทำเอกสารวิชาการ เรือขบวนแห่		231,000.00	
2.16	ฝ่ายประเมินผลจัดงาน		16,000.00	
	รวมรายจ่าย	3,158,100.00	2,396,909.70	761,190.30
3	รายได้			
3.1	เทศบาลรับบริจาค			
	ฝ่ายจัดสถานที่ตั้งต้นเทียน และทำขบวนแห่		167,882.00	
	ฝ่ายประสานกลุ่มวัด และกลุ่มชมรมแห่เทียนพรรษา		556,000.00	
	รวมรายได้		723,882.00	

ลำดับที่	รายการ	รายรับ	รายจ่าย	คงเหลือ
	ชกมา		723,682.00	
	ฝ่ายประกวดค้นเขียน		510,000.00	
	ฝ่ายจัดทบทวนแม่เขียนพรรณา		154,600.00	
	3.2 สมาคมอุตสาหกรรม			
	ฝ่ายจัดประกวดตีความเขียน และ พานลง	3,158,100.00		
	ค่าพาหนะ และค่าจัดการประกวดตีความเขียน		318,500.00	
	3.3 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย			
	จัดทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์และส่งภาพประกวด		18,000.00	
			1,724,882.00	

หน้า 1

รายละเอียดรายจ่ายการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา
"หลอมบุญบูชาถวายให้นวมินทร์" จังหวัดอุบลราชธานี ปี 2543

ลำดับที่	ส่วนราชการ / หน่วยงาน	ค่าใช้จ่าย		
		จังหวัด	รวมเงิน	ฝ่ายรับผิดชอบ หน่วยงานอื่น
1	<u>รายจ่าย</u> <u>ฝ่ายเลขานุการจัดงาน (ปกครองจังหวัด)</u>			
	1.1 ค่าจัดทำสูจิบัตร	120,000.00		
	1.2 พิมพ์การ์ดเชิญผู้มีเกียรติ	14,000.00		
	1.3 ค่าเครื่องเขียนแบบพิมพ์	10,000.00		
	1.4 ค่าเพื่อทำแบบพิมพ์เป็นหีจะลิกนกภูมิเกียรติ	8,900.00		
	1.5 ค่าอาหารเครื่องดื่ม	2,520.00		
	1.6 ค่าขดงที่ระลิก	680.00	156,100.00	
2	<u>ฝ่ายจัดหาเทียนพรรษาพระราชทาน</u>			
	2.1 ค่าซ่อมแซมรถบรรทุก	45,000.00		
	2.2 ค่าค่าสปร. ค่าโคตร คอกไม้ รูป เทียน	3,370.00		
	2.3 ค่าอาหารลูกเสียน	2,400.00		
	2.4 รถ - ขับส่ง วงโยธวาทิต	3,000.00	53,770.00	
3	<u>ฝ่ายจัดหารายได้ และสืบทอดประโยชน์</u>			
	3.1 ค่าเลี้ยงรับรอง	16,900.00	16,900.00	
4	<u>ฝ่ายจัดสถานที่ตั้งต้นเทียน และจัดทำต้นเทียน</u>			
	4.1 ค่าจัดทำต้นเทียนเพิ่ม			79,800.00
	4.2 ค่าติดตั้งต้นเทียน และซ่อมแซม			87,582.00
	4.3 ค่าเช่ารถ	10,000.00	10,000.00	
5	<u>ฝ่ายประสานงานคุ้มวัด และปลัดชุมชนแห่เทียนพรรษา</u>			
	5.1 สนับสนุนคุ้มวัดทำต้นเทียน 22 ต้น			560,000.00
	5.2 เทียนคุ้มวัด			6,000.00
6	<u>ฝ่ายจัดสถานที่ และพิธีเปิด</u>			
	6.1 ค่าอุปกรณ์	6,000.00		
	6.2 ค่าจัดทำหนังสือเปิด	2,000.00		
	6.3 ค่าเครื่องเสียง	30,000.00	38,000.00	
7	<u>ฝ่ายจัดประกวดมิคาแห่เทียนพรรษา และทวงผล</u>			
	7.1 ค่าทวงผล 110 พ. ๗ ละ 1,000 บาท			110,000.00
	7.2 ค่ารางวัลชนะเลิศ รองอันดับ 1,2 และชมเชย			65,000.00
	รวมยกไป	274,770.00	274,770.00	808,682.00

หน้า 2

ลำดับที่	ส่วนราชการ / หน่วยงาน	ค่าใช้จ่าย		
		จังหวัด	รวมเงิน	ฝ่ายรับผิดชอบ หน่วยงานอื่น
	ยกมา	274,770.00	274,770.00	898,882.00
	7.3 ค่ารางวัลรอบแรก 50 คน ๆ ละ 1,000.-บาท			50,000.00
	7.4 ค่ารางวัลรอบสอง 10 คน			10,000.00
	7.5 ค่าสายส่งสายด้วยรางวัล			16,500.00
	7.6 ค่าคนตรี คำนักร้อง และอื่น ๆ			67,000.00
8	<u>ฝ่ายประกวดค้นเขียน</u>			
	8.1 ต้นเทียนชนะเลิศคิดพิมพ์ และแกะสลัก			200,000.00
	8.2 ต้นเทียนรองชนะเลิศ 1 รางวัล ๆ ละ 50,000.-บาท			100,000.00
	8.3 ต้นเทียนรองชนะเลิศ 2 รางวัล ๆ ละ 30,000.-บาท			60,000.00
	8.4 รางวัลชมเชย แกะสลัก			15,000.00
	8.5 รางวัลชมเชย คิดพิมพ์รางวัลละ 15,000.-บาท			105,000.00
	8.6 ค่าถ้วยรางวัล			30,000.00
	8.7 ค่าใช้จ่ายในการจัดทำเกียรติบัตร ใบวี	7,500.00	7,500.00	
9	<u>ฝ่ายจัดอบรมและเผยแพร่ความรู้</u>			
	9.1 สัมมนาอบรมเผยแพร่ความรู้ 15 ชมรม			150,000.00
	9.2 ทำป้ายชมรมเผยแพร่			4,500.00
10	<u>ฝ่ายวิทยากร</u>			
	ค่าตอบแทนวิทยากร	6,500.00	6,500.00	
11	<u>ฝ่ายประชาสัมพันธ์</u>			
	11.1 จัดทำคิดนำ 4 มุมเมือง	52,000.00		
	11.2 สโปดวิทยุ 200 สถานี	7,000.00		
	11.3 สโปดโทรทัศน์ 7 สถานี	11,440.00		
	11.4 ค่าจัดทำเอกสาร	4,394.00		
	11.5 ตั้งศูนย์ประสานงาน	5,305.00		
	11.6 บันทึกเทปโทรทัศน์ภาพนิ่ง	14,310.00		
	11.7 ค่าถ่ายเทปสดชมรมเผยแพร่ความรู้	66,960.00		
	11.8 ค่าตอบแทนเจ้าหน้าที่ถ่ายเทปสด	5,200.00		
	11.9 ค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปออกรายการโทรทัศน์	6,415.00	173,024.00	
12	<u>ฝ่ายเจ้าหน้าที่ และมีการจัดอบรมเผยแพร่ความรู้</u>			
	12.1 ค่าพิมพ์บัตร 2,100 ใบ	6,300.00		
	12.2 ค่าเบี้ยเลี้ยงเจ้าหน้าที่	5,000.00		
	12.3 ค่าพิมพ์เอกสาร	7,700.00		
	12.4 ค่าสติ๊กเกอร์	1,000.00	20,000.00	
	รวมยกไป	481,794.00	481,794.00	1,706,682.00

ลำดับที่	ส่วนราชการ / หน่วยงาน	ค่าใช้จ่าย		
		จังหวัด	รวมเงิน	ฝ่ายรับผิดชอบ หน่วยงานอื่น
	ยกมา	481,794.00	481,794.00	1,706,682.00
13	<u>ย้ายแสงสว่าง</u>			
	13.1 ค่าติดตั้งหม้อแปลงขนาด 400 KVA พร้อมหม้อเสา	101,660.70		
	13.2 ค่าซื้ออุปกรณ์ไฟฟ้า	22,080.00	123,740.70	
14	<u>ย้ายบรรจุหาทุน และปฏิคม</u>			
	14.1 ค่าอาหารเจ้าหน้าที่	6,000.00		
	14.2 ค่าอาหารว่างแบบยูนิเบิยรติ	14,000.00	20,000.00	
15	<u>ย้ายสื่อสาร</u>			
	ค่าเบี่ยงเจ้าหน้าที่	48,000.00	48,000.00	
16	<u>ย้ายจัดสภาพภูมิทัศน์ เจริญเหินบัว</u>			
	16.1 ค่าซ่อมแซมปรับปรุงหมู่บ้านชุมชนบัว	93,000.00		
	16.2 ค่าอุปกรณ์สารพัดและสัณฐาน	30,000.00		
	16.3 ค่าแสงสว่างพื้นเมือง	20,000.00	143,000.00	
17	<u>ย้ายจัดแสดง แสง เสียง</u>			
	17.1 ค่าซ่อมแซมซ่อมประภาเจดิมพระเกียรติ	74,000.00		
	17.2 ค่าอาหารและเครื่องดื่มภัตตาคาร 8 โรงเรือน	143,400.00		
	17.3 การแสดง แสง เสียง	1,000,000.00		
	17.4 ค่าพิธีเปิดการแสดง	25,000.00		
	17.5 ค่าพิมพ์บัตร	9,450.00		
	17.6 ค่าบวชเวียนคืนละ 1,000	31,600.00		
	17.7 ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์	9,450.00		
	17.8 ค่าเครื่องดื่ม	1,000.00		
	17.9 ค่าบวงสรวง	6,000.00		
	17.10 ค่าที่พักกินงาน บ.คอมมาร์ท	36,675.00	1,334,375.00	
18	<u>ย้ายจัดทำเอกสาร</u>			
	18.1 ฝ่ายจัดทำเอกสารวิชาการห้องบัวงาม	231,000.00	231,000.00	
19	<u>ย้ายประกวดภาพถ่าย</u>			
	19.1 จัดทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์ไม่ส่งภาพเข้าประกวด			
	19.2 ประภาหวิดิวิดิแบบชุมชน ประเภทสัณฐาน			
	ประเภทนวนบแม่ รางวัลแต่ละประเภท รางวัลที่ 1			
	เงินสด 3,000 บาท รางวัลที่ 2 2,000 บาท รางวัลที่ 3			
	1,000 บาท พร้อมเกียรติบัตร			18,000.00
	รวมยกไป	2,381,909.70	2,381,909.70	1,724,682.00

ลำดับที่	ส่วนราชการ / หน่วยงาน	ค่าใช้จ่าย		
		จังหวัด	รวมเงิน	ค่ารับผลิตซ้ำ หน่วยงานอื่น
20	ยกมา	2,381,909.70	2,381,909.70	1,724,682.00
	ช่วยประเมินผลปฏิบัติงาน			
	ค่าจัดทำรายงานการเก็บข้อมูล	15,000.00	15,000.00	
	รวมจ่ายทั้งสิ้น	2,396,909.70	2,396,909.70	
	เทศบาลนครอุบลราชธานี			1,388,182.00
	สภาอุตสาหกรรม			318,500.00
	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย			18,000.00
				1,724,682.00
	รายรับจริง สูงกว่า รายจ่ายจริง	761,190.30	761,190.30	0.00

ภาคผนวก ข.-6 : รายงานการประเมินผลการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา
จังหวัดอุบลราชธานี ประจำปี 2543

รายงานการประเมินผลการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา
จังหวัดอุบลราชธานี ประจำปี 2543

131 131 131
24666 6

โดย

คณะกรรมการฝ่ายประเมินผลการจัดงาน

เสนอ

ผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี

กรกฎาคม 2543

บทคัดย่อ

การประเมินงานครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาในกิจกรรมต่อไป การประกวดธิดาเทียนพรรษาและงานพาแลง การแสดงหมู่บ้านบัว - เทียน ศรีวนาลัย พิธีอัญเชิญเทียนพรรษาพระราชทาน การแสดงต้นเทียนพรรษา พิธีเปิดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ขบวนแห่เทียนพรรษา การแสดงประกอบ แสง - เสียง “จากน้ำจรดฟ้า หลอมบุญบูชา ถวายให้นวมินทร์” การจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาโดยภาพรวม พิธีเปิดกิจกรรม “หมู่บ้านบัว - เทียน ศรีวนาลัย” และความคิดเห็นของชาวต่างชาติเกี่ยวกับการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาโดยภาพรวม ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามปลายปิด นำมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรม SPSS for windows หาค่าเฉลี่ย ร้อยละ และความถี่ ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามปลายเปิดใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา แล้วจัดหมวดหมู่ และนำเสนอในรูปตารางแจกแจงความถี่

1. การประกวดธิดาเทียนพรรษาและงานพาแลง พบว่า บรรยากาศดี สถานที่จัดการประกวดเหมาะสม ระบบเสียงดนตรีชัดเจน การดำเนินงานราบรื่นดี การแต่งกายเหมาะสม การบรรยาย การให้ข้อมูลชัดเจน มีความจำเป็นและสำคัญสำคัญต่องานประเพณีแห่เทียนมาก
2. พิธีอัญเชิญเทียนพรรษาพระราชทาน พบว่า ขบวนแห่มีความเหมาะสมมาก เส้นทางที่ใช้อัญเชิญเทียนเหมาะสม ระบบเสียงดนตรีประกอบชัดเจน การแต่งกายผู้ร่วมขบวนและเวลาที่ใช้เหมาะสมมาก
3. พิธีเปิดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา พบว่าพิธีเปิดมีบรรยากาศดี ระบบเสียงชัดเจน มีความราบรื่นดี ระยะเวลาที่ใช้เหมาะสมปานกลาง
4. พิธีเปิดขบวนแห่เทียนพรรษา พบว่า มีบรรยากาศดี ระบบเสียงชัดเจน ขบวนแห่มีความราบรื่นดี ระยะเวลาที่ใช้และสถานที่เหมาะสม
5. ขบวนแห่เทียนพรรษา พบว่า ขบวนแห่เทียนมีความสวยงามมาก ใช้ระยะเวลาเหมาะสม ระบบเสียงดนตรีประกอบชัดเจน การแต่งกายของผู้เข้าร่วมประกวดเหมาะสมมาก
6. การแสดง แสง-เสียง จากน้ำจรดฟ้า หลอมบุญบูชา ถวายให้นวมินทร์ พบว่า บรรยากาศโดยรวมดีมาก การบรรยายประกอบชัดเจน ระยะเวลา และการแต่งกายเหมาะสมมาก สถานที่ ระบบแสง-เสียง เหมาะสมปานกลาง การแสดงยิ่งใหญ่สมคำโฆษณา
7. การแสดงต้นเทียน พบว่า การบรรยาย การให้ข้อมูลชัดเจนมาก สถานที่และระยะเวลาจัดแสดงต้นเทียนมีความเหมาะสมมาก แสดงถึง ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้มากที่สุด
8. การจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาโดยภาพรวม พบว่า ได้รับความสะดวกในการเข้าชมงาน บรรยากาศดี ได้รับข่าวสารจากบุคคลมากที่สุด รองลงมาเป็นวิทยุ ป้ายประกาศ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ การประชาสัมพันธ์ยังไม่ทั่วถึง การจราจรยังติดขัดอยู่บ้าง แต่จัดงานได้ยิ่งใหญ่
9. แบบประเมินการจัดกิจกรรมหมู่บ้านบัว - เทียน ศรีวนาลัย สถานที่ ช่วงเวลาจัดกิจกรรม การจัดระบบแสง - เสียง การนำเสนอข้อมูลสารสนเทศ มีความเหมาะสม การนำเสนอน่าสนใจ กิจกรรมที่จัดขึ้นควรจัดอีกในปีต่อไป

10. ความคิดเห็นของชาวต่างชาติเกี่ยวกับการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา พบว่า ได้รับความสะดวกในการเข้าชมงาน บรรยากาศดีทั่วไปดี ทราบข่าวจากเพื่อน การจัดงานเป็นที่น่าสนใจ และยิ่งใหญ่ แต่การประชาสัมพันธ์ยังมีน้อยไป

การประเมินผลโดยภาพรวม จากความคิดเห็นของผู้ชมสรุปได้ว่า การจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา “หลอมบุญบูชา ถวายให้นวมินทร์” ประจำปี 2543 ประสบความสำเร็จทุกประการ

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ จากผู้ชม

กิจกรรม	ข้อเสนอแนะ	ความดี
A1 ประกวดธิดาเทียน	1. สถานที่คับแคบ	3
A4 อัญเชิญเทียน	1. ปีนี้ ไม่ค่อยโฆษณามากนักควรจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ให้มากกว่านี้	7
	2. พิธีอัญเชิญเทียนหลวง ขบวนหน้าจะให้ยาวกว่านี้และยิ่งใหญ่กว่านี้จะได้อรรถาธิบาย	6
	3. ควรเน้นดนตรีท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนประเพณี	5
	4. กลุ่มคนร่วมขบวนถูกจำกัดเฉพาะบุคลากรของข้าราชการควรมีประชาชนร่วมด้วย	4
	5. ความเร็วระเบียบเรียบร้อยยังไม่เพียงพอ ควรพร้อมในการเตรียมงานยังไม่ดีพอใช้เวลานานมากเกินไป	3
	6. ขาดความเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น	2
	7. ควรจัดระยะเวลาที่เหมาะสมและไม่ยืดเยื้อ	2
	8. คนเดินไม่เต็ม หน้าเคร่งเครียดจนเกินไป	2
	9. ช่วงเวลาควรเป็นเวลาเย็นกว่านี้เพราะแดดร้อนเกินไป	2
A 6 โชว์รดเทียน	1. ระบบไฟฟ้าให้แสงสว่างไม่ทั่วถึง	9
	2. การจราจรติดขัดและทิ้งอัตรดรอไม่สะดวก	7
	3. การประชาสัมพันธ์น้อยมาก	6
	4. สถานที่คับแคบ	6
	5. ระบบเสียงไม่ชัดเจน	4
	6. ควรกำหนดพื้นที่และจัดระเบียบร้านขายสินค้า หาบเร่	3
A8 พิธีเปิดงานแห่เทียน	1. ประชาชนไม่เป็นระเบียบ	2
A9 ขบวนแห่เทียน	1. สถานที่ไม่เพียงพอ	10
	2. บัตรราคาแพง	6
	3. ระบบเสียงไม่ชัดเจน	5
	4. การแสดงควรให้เห็นได้ทั่วถึง	8
	5. ควรจะปล่อยขบวนการแสดงติดต่อกัน	3
	6. ความพร้อมเพียงพอของการแสดง	5
	7. ควรจัดระเบียบการเข้าชม	3

(ต่อ)

กิจกรรม	ข้อเสนอแนะ	ความถี่
A10 การแสดง ประกอบ แสง-เสียง	1. ควรมีความตรงต่อเวลาให้มากกว่านี้	23
	2. คำบัตร์เข้าชมแพงมาก	15
	3. สถานที่คับแคบ	14
	4. การแสดงควรให้ผู้ชมทุกจุดได้เห็นภาพที่ชัดเจนและทั่วถึง	10
	5. การแสดงยังไม่พร้อมเพรียงกัน	5
	6. การบรรยายเป็นภาษาต่างประเทศ	4
	7. การประชาสัมพันธ์น้อยมาก	2
A11 การจัดงานโดย ภาพรวม	1. ควรจะมีการประชาสัมพันธ์ให้มากกว่านี้	17
	2. การจราจรในงานค่อนข้างติดขัด	15
	3. สถานที่คับแคบ	14
	4. บัตร์เข้าชมราคาแพงเกินไป	9
	5. ควรมีที่จอดรถให้มากขึ้น	8
	6. ระบบเสียงไม่ชัดเจน	4
	7. ปีนี้การจัดงานเทียนพรรษาไม่ค่อยยิ่งใหญ่	3
	8. ควรจัดระเบียบในการดู	3
A12 พิธีเปิดหมู่บ้าน บัว-เทียน	1. การประชาสัมพันธ์ยังไม่ดีพอ	6
	2. เสียบเหงา ผู้คนยังมาร่วมพิธีเปิดน้อย	4
	3. สถานที่คับแคบ	2
	4. สภาพหมู่บ้านทวดโทรมควรปรับให้มีสภาพมั่นคง แข็งแรง	2
A13 การจัดงานโดย ภาพรวมตามความ คิดเห็นของชาวต่าง ชาติ	1. น่าจะได้มีการประชาสัมพันธ์ประเพณีแห่งเทียนพรรษาใน ศูนย์กลางการท่องเที่ยวของไทย เช่น ที่กรุงเทพฯ, เชียงใหม่, และพัทยา ให้มีข้อมูลให้นักท่องเที่ยวได้มาก กว่านี้	
	2. ควรจะนำโปรแกรมการจัดงานเสนอในรายการ TV ของ ต่างประเทศเพื่อนักท่องเที่ยวจะได้ทราบข้อมูล	
	3. ไม่ควรนำต้นเทียนตั้งโชว์ในบริเวณเดียวกับการจัดแสดง แสงเสียง เพราะบางคนต้องการชมต้นเทียนแต่ไม่อยาก ชมการแสดงแสงเสียง	

(ต่อ)

กิจกรรม	ข้อเสนอแนะ	ความถี่
	4. ควรมีการแจ้งรายละเอียดของโปรแกรมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวทราบล่วงหน้าให้นานกว่านี้ 5. ควรมีการแปลเป็นภาษาอังกฤษสำหรับการแสดงแสงเสียง เพื่อให้นักท่องเที่ยวต่างชาติได้เข้าใจด้วย 6. ควรมีการเช็กนิตติภาพเกี่ยวกับสถานที่/สิ่งต่าง ๆ รอบบริเวณงานเป็นภาษาอังกฤษด้วย	

ข้อเสนอแนะจากผู้ประเมิน

1. กิจกรรมพิธีเปิดหมู่บ้านบัว - เทียน

1. ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ชัดเจนทำให้มีผู้ร่วมงานมีน้อย ซึ่งผู้ร่วมงานส่วนใหญ่เป็น คณะกรรมการดำเนินงาน
2. พิธีเปิดไม่ตรงเวลา
3. การเตรียมความพร้อมในพิธีเปิดยังไม่สมบูรณ์ เช่น การตกแต่งสถานที่ยังไม่เรียบร้อย

2. กิจกรรมหมู่บ้านบัว - เทียน

1. กิจกรรมขาดความต่อเนื่อง เช่น กิจกรรมสมุนไพรมีเพียง 2 วันแรกเท่านั้น กิจกรรมหมู่บ้านขาดการบรรยายและรายละเอียด
2. กิจกรรมต่าง ๆ ควรระบุช่วงเวลาในการแสดงให้ชัดเจน และควรมีการบรรยายประกอบ เช่น การแสดงการแกะสลักต้นเทียนควรระบุให้เป็นเวลา ตั้งแต่วันเริ่มจนถึงวันสิ้นสุดกิจกรรม
3. การจัดสถานที่หมู่บ้านฯ ไม่เด่น ไม่ดึงดูดผู้ชม

3. กิจกรรมัญญเชิญเทียนพระราชทาน

1. ควรมีการประชาสัมพันธ์เชิญชวนผู้สนใจ นักท่องเที่ยว ให้มาชมมากกว่านี้
2. ควรจัดสถานที่ให้นักท่องเที่ยว ผู้สนใจ ได้ชมกิจกรรมพิธีัญญเชิญเทียนบริเวณหน้า กองบิน 21

4. กิจกรรมเปิดงานประเพณี

1. ที่นั่งประธานและที่นั่งผู้ชม (ที่เสียค่าชม 200 บาท) ควรเป็นบริเวณเดียวกัน
2. กำหนดสถานที่ของสื่อมวลชนเพื่อความเรียบร้อย

5. กิจกรรมแห่เทียน

1. ควรเพิ่มจุดการแสดงประกอบขบวนเทียน และควรลดราคาหรือไม่เก็บค่าชม

6. โซนวัดเทียน

1. การเตรียมสถานที่ และสว่าง ยังไม่พร้อม ไม่ตรงเวลาตามกำหนด
2. ควรกำหนดมาตรฐานระดับแสง สี เสียง เป็นแนวเดียวกันแต่ละคุ้มวัด
3. ควรมีการบรรยายเป็นภาษาต่างประเทศในแต่ละต้นเทียน
4. ควรมีการประสานงานเกี่ยวกับข้อมูลของต้นเทียนแต่ละต้นเพื่อนำเสนอในรูปแบบเดียวกัน

7. แสดงแสงเสียง

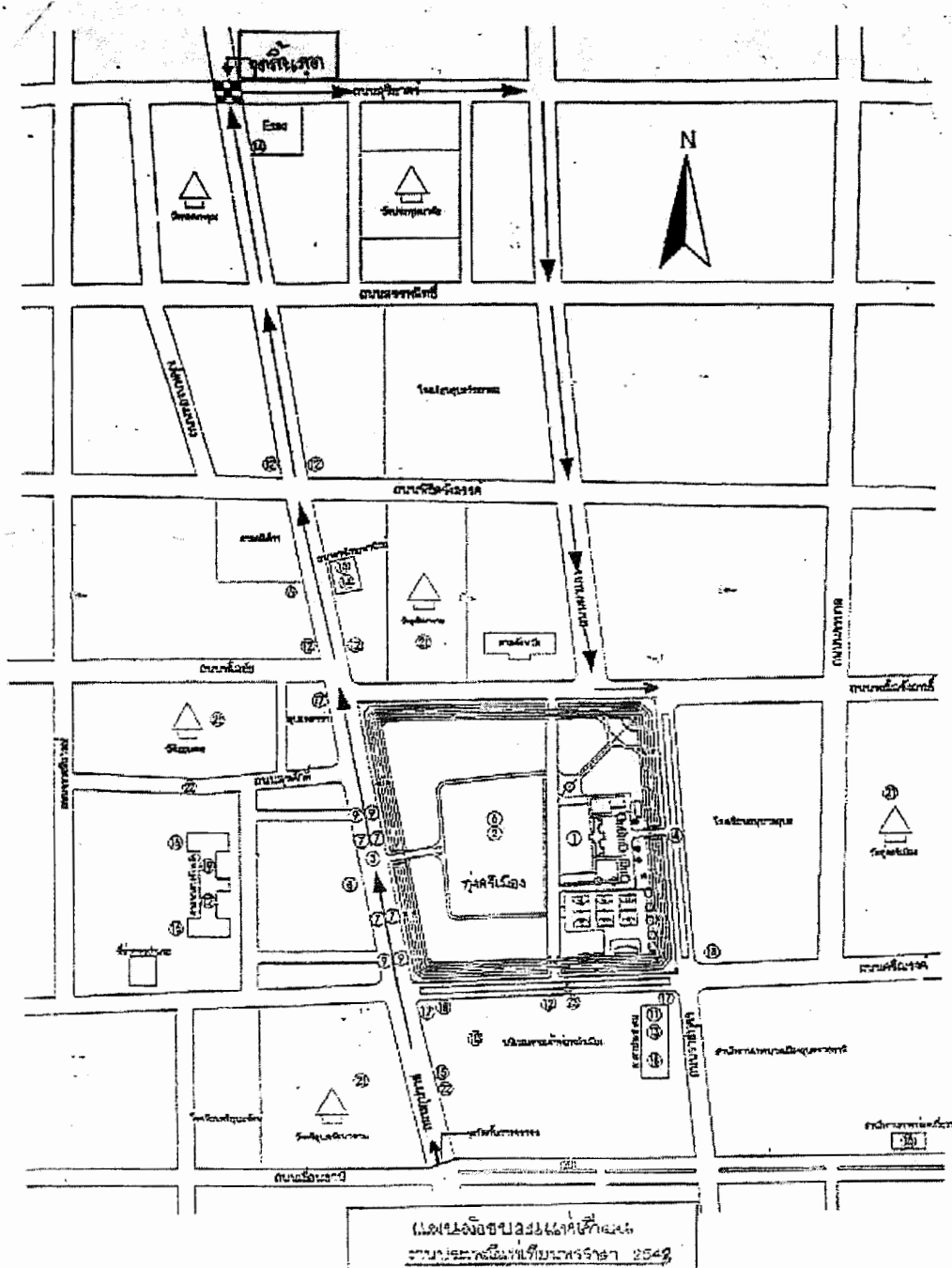
1. มาตรฐานการแสดงในแต่ละวันไม่เท่ากัน
2. สถานที่ควรเป็นสถานที่ที่จะชมการแสดงได้หลายมุมมอง เช่น สนามกีฬากลาง

8. การจัดงานประเพณีแห่เทียนโดยภาพรวม

1. ขาดการประชาสัมพันธ์ ไม่ครอบคลุมและทั่วถึง
2. ควรวางแผนผังการจัดจราจรและบริเวณจัดงานให้นักท่องเที่ยวได้ทราบเป็นจุด ๆ ควรมีการจัดแสดงของศิลปินและความบันเทิงต่าง ๆ ให้ยิ่งใหญ่อีกในวัน (อาทิตย์) เพื่อจูงใจดึงดูดนักท่องเที่ยว

ภาคผนวก ค.-2: แผนผังขบวนแห่เทียนพรรษา ประจำปี พ.ศ. 2543

(ที่มา : กองการศึกษา เทศบาลนครอุบลราชธานี)

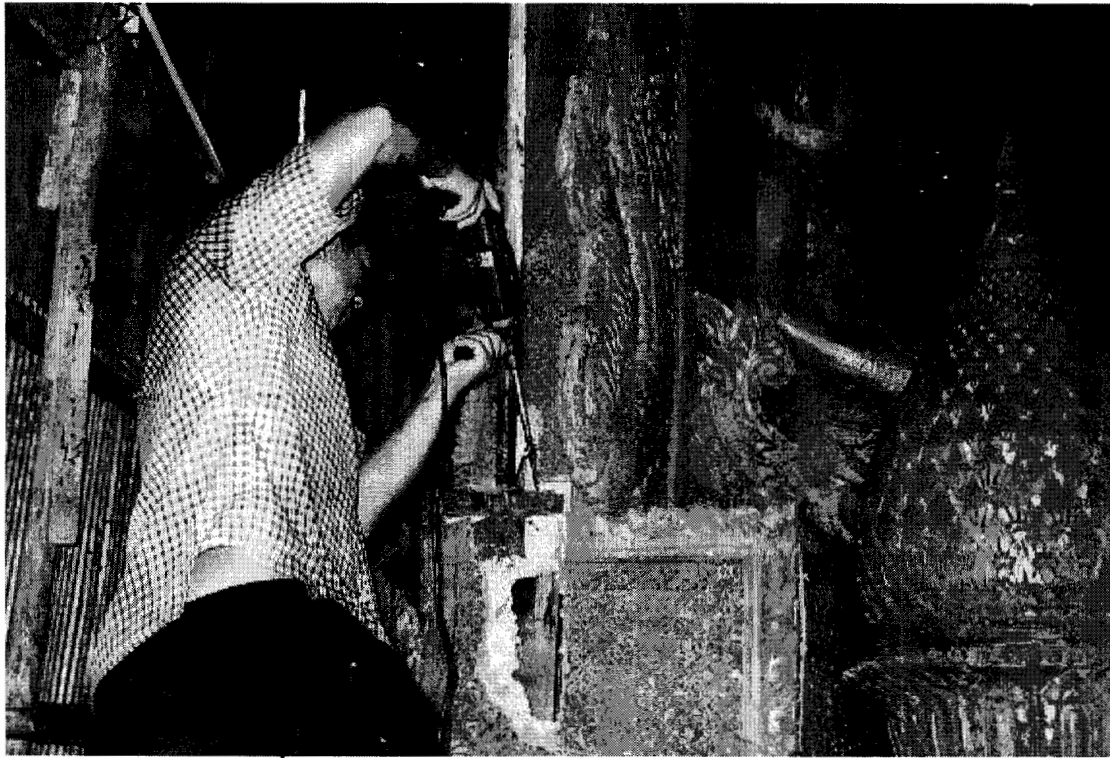
ภาคผนวก ค.-3 : ภาพถ่ายในงานแพ่งเทียนพรรษา

ภาพที่ 1. : การรีดขี่ฝูงลงบนแบบพิมพ์ซึ่งเป็นกรรมวิธีหนึ่งของเกียนพรรษาแบบติดพิมพ์

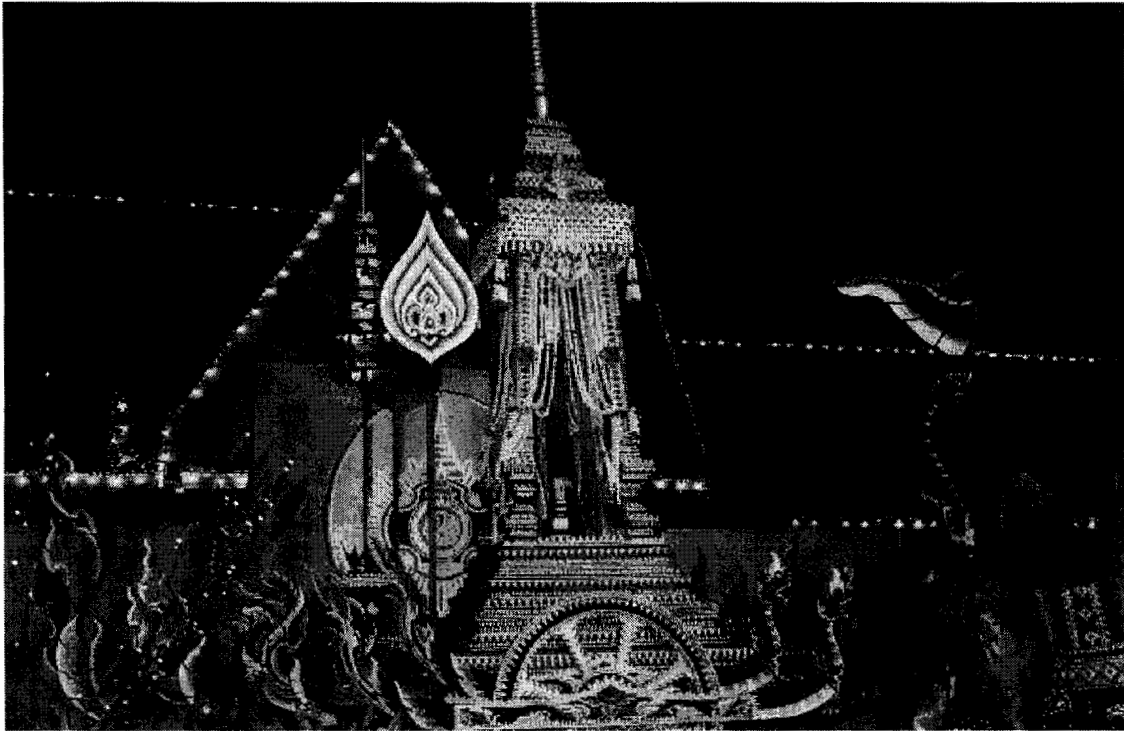
ภาพที่ 2. : รายนามผู้บริจาคเงินและเครื่องอุปโภคบริโภคแก่งทำเทียนพรรษาของวัดศรีประจักษ์

ภาพที่ 3. : การทำองค์ประกอบของเทียนพรรษาแบบแกะสลัก

ภาพที่ 4. : โครงสร้างที่แท้จริงในองค์ประกอบของเทียนพรรษา

ภาพที่ 5 : เทียนพรรษาพระราชทานและราชรถบรรทุก ประดิษฐาน ณ หุ่นศรีเมือง-
ก่อนนำไปถวายพระอารามหลวง

ภาพที่ 6 : ขบวนแห่เทียนพรรษาและหุ่นขี้ผึ้งราวกลางพุทธศตวรรษที่ 24

ภาพที่ 7. : การจำลองเทียนพรรษาในราวกลางพุทธศตวรรษที่ 24 ที่จัดแสดงในปัจจุบัน

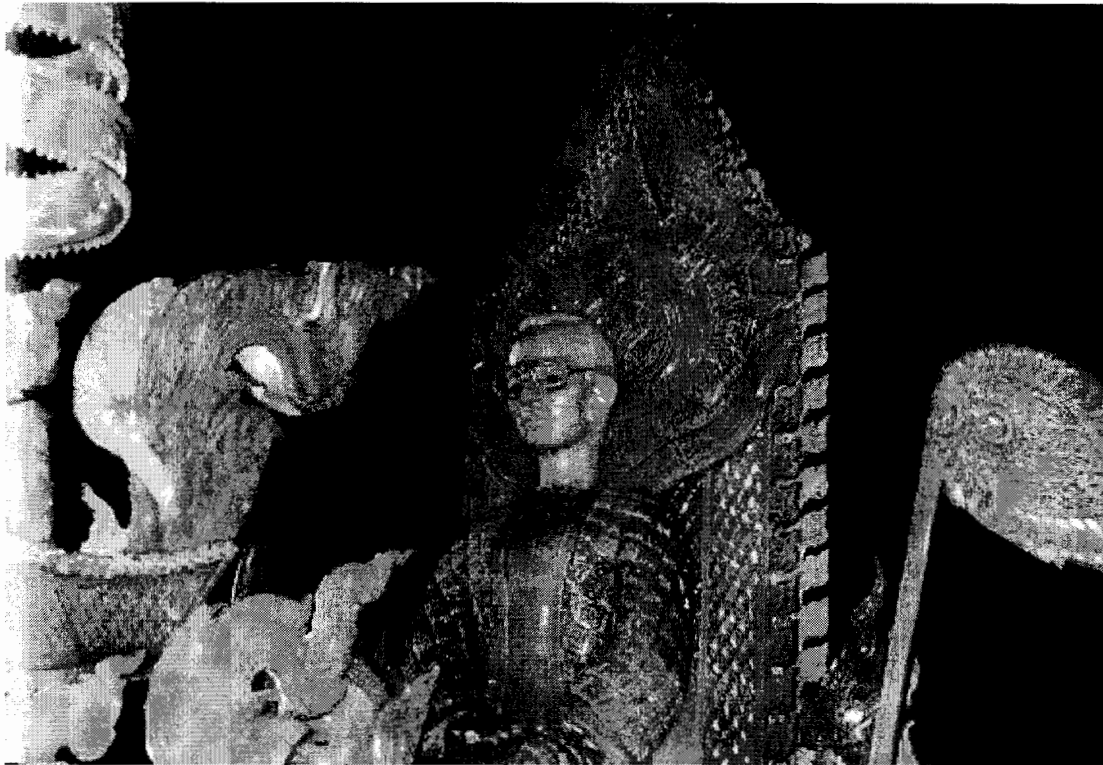
ภาพที่ 8. : ต้นเทียนพรรษาแบบติดพิมพ์ในปัจจุบัน

ภาพที่ 9. : ต้นเทียนพรรษาแบบแกะสลักในปัจจุบัน

ภาพที่ 10. : การแสดงวิถีชีวิตชุมชนในหมู่บ้าน “ศรีวนาลัย”

ภาพที่ 11. : ส่วนหนึ่งของลวดลายบนเทียนพรรษา

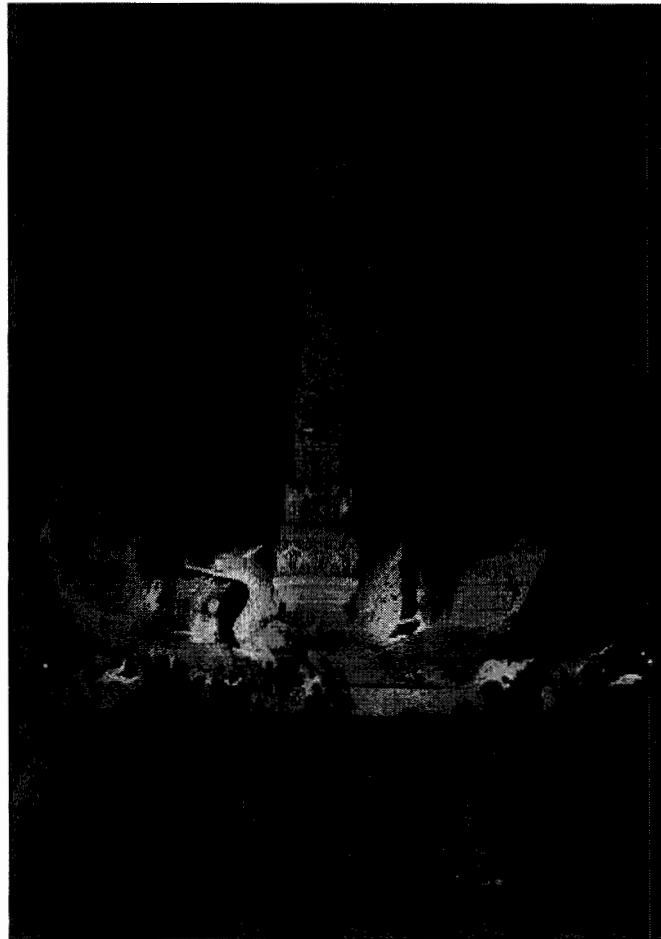
ภาพที่ 12. : การเมืองในขบวนแห่เทียนพรรษา

ภาพที่ 13. : ส่วนหนึ่งของธุรกิจในงานแห่เทียนพรรษา

ภาพที่ 14. : ชากเทียนพรรษาในวัดแห่งหนึ่งภายหลังเสร็จงาน

ภาพที่ 15. : เทียนเฉลิมพระเกียรติยามราตรี ณ ท้องศรีเมือง

ภาพที่ 16. : รถสุขาเคลื่อนที่ของเทศบาลนครอุบลราชธานี ซึ่งจอดในบริเวณศาลหลักเมือง

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	ว่าที่ร้อยตรีบุญยสฤษฎ์ อนนทสุข
วัน เดือน ปีเกิด	22 ธันวาคม 2519
สถานที่เกิด	จังหวัดอุดรธานี ประเทศไทย
ประวัติการศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิต (ประวัติศาสตร์) มหาวิทยาลัยนเรศวร, พ.ศ. 2536 – 2539 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาชนบทศึกษา) มหาวิทยาลัยมหิดล, พ.ศ. 2541 - 2544
ทุนวิจัย	ทุนอุดหนุนการวิจัยด้านวัฒนธรรม ประจำปีงบประมาณ 2543 จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กิจกรรม	กรรมการฝ่ายสถานที่ชมรมพุทธศาสน์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, พ.ศ. 2537 – 2538 รองประธานชมรมประวัติศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยนเรศวร, พ.ศ. 2538 (6 เดือน) ประธานนิสิตสาขาประวัติศาสตร์ รุ่นที่ 14 มหาวิทยาลัยนเรศวร, พ.ศ. 2538-2539 สมาชิกชมรมดนตรีไทย มหาวิทยาลัยนเรศวร, พ.ศ. 2539 รองนายกองค์การนักศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย ฝ่ายบริหาร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, พ.ศ. 2542 กรรมการชมรมบัณฑิตอาสาพัฒนาชนบท บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, พ.ศ. 2543 ผู้ประสานงานหลัก โครงการรณรงค์เพื่อขอสิทธิเลือก- ภาษาเขียนวิทยานิพนธ์ (สกว.), พ.ศ. 2543
ตำแหน่งและสถานที่ทำงานในปัจจุบัน	พ.ศ. 2539 - ปัจจุบัน คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ตำแหน่ง: อาจารย์ระดับ 4

EXECUTIVE SUMMARY

1. Introduction

The investment of culture is substance that utilizes natural, economic, social, and cultural input through an investment process, such as creativity procedure, collaboration in activity due to recognize worth of significant culture in society. The result of this process is in form of each cultural output traditions, income distribution, making merit, etc-- including in form of cultural outcome peaceful society, healthy society, etc. Both cultural output and outcome are intended to respond to social, economic, and political need.

At present, meaning of investment of culture is changed very much as its expecting to cultural output and outcome through investment of culture process are transferred to earn money from tourist who come to over here and see candle festival.

It is interesting that how the investment of culture of candle festival is, thus this thesis is horizontal and in-depth study in order to indicate how the effect of relation between cultural capital, history, wisdom and participant in candle festival through investment of culture process. These all reason lead to research "The government and The Investment of Culture: A Case Study of The Candle Festival in Ubon Ratchathani Province"

2. Objectives

- 2.1 To study input that cause to occur the investment of culture such as natural, economic, social and cultural capital and to study administration of cultural capital especially bureaucracy who is dominate in the investment of culture and to study historical detail in term of source of the investment of culture.
- 2.2 To study process of investment of culture, which is in form of ceremony and conditions originating Candle Festival in Ubon Ratchathani.
- 2.3 To study output of Candle Festival in Ubon Ratchathani at present.
- 2.4 To study outcome of investment of culture in Candle Festival in Ubon Ratchathani
- 2.5 To study problems and solutions in the government investment of culture in form of Candle Festival in order to be as a guideline of sustainable tourism development

3. Methodology

- 3.1 Qualitative research is used in this case study.
- 3.2 Review literature is about economical theories and documentaries dealing with investment, conception of culture and cultural capital, The symbolic interaction theory including research dealing with development.
- 2.3 This study used community study to collect opinion of tourists and Ubon Ratchathani people who deal with candle festival. The community study occurs after review literature. Opinion of Ubon Ratchathani people who deal with candle festival is determined by economy, society, geography and politic in local and national level. The method in collecting data from community study are as followed:

4. Cultural Capital in candle festival

4.1 Cultural Capital dealing with nature

1) Wax

Wax is very important material in step of casting candle. In the past, wax was from villagers' donation in period of a month before casting candle. Donated waxes were taken to temple for casting step. Now candle makers use artificial wax; however natural wax is still important because of unique quality of natural wax such as color, odor and sticky substantial of wax not being easy fragile in time of making candle.

2) Wood

Wood is used in many ways i.e. to make mold of candle in the pas and to make axle of candle.

3) Water

Water is used in process of take wax out off the mold. When wax in the mold is cool down, it is taken to put in big container in order to easily take wax out off the mold.

4) Marble

Marble is used to make pattern mold because pattern mold made of marble is durable and it makes pattern of candle more beautiful.

5) Corrugated iron and iron

Corrugated iron and iron are used to make pattern mold of candle or to make structure of elements of candle.

6) Plaster

Plaster is used as structure of candle and then this structure is coated with wax. It seems to be that candle is made of real wax.

7) Flower

Folwers are used to decorate candle festival in purpose of beauty.

4.2 Cultural Capital dealing with economy

In making candle in Ubon capital derive from budget that is allocated in each year and that is support from bureaucracy and private sectors.

4.3 Cultural Capital dealing with society

For example, allocated food and drink is used to feed who participates in candle making. In addition, villagers donate money to buy material in making candle.

4.4 Cultural Capital dealing with believes and tradition

Believes in candle festival is for example believes of making and giving candle to the temple, believes of giving candle to respect Buddha and believes of giving candle as donation.

4.5 Entrepreneur of cultural capital

Bureaucracy is the key role in the cultural capital administration since provincial governor declare policy of doing candle festival. The duty of bureaucracy is from allocating budget; public relation and assessment.

In part of private sector is responsible only for support the festival. And villager's duty is to provide labor in festival, not as a leader in creating candle festival.

5. Result

5.1 Output of candle festival

- 1) Villagers are key role in adapting new material to use instead of natural material because they have close relation in making candle.
- 2) A lot of money are left in candle festival because income of manage candle festival is large meanwhile expense in manage candle festival is not enough. However, this truth is not revealed to villagers.
- 3) Having seller is new phenomenon in candle festival.
- 4) Candle festival is new symbolism of Ubon Ratchathani instead of lotus, which recognized in the past.

5.2 Outcome of candle festival

- 1) Concept of investment is a part of candle festival. Because committees who manage candle festival expects income from this festival. Candle festival now is as commodity not as tradition in the past.
- 2) Candle Festival built new ideology up in Ubon Ratchathani. That is well-managed candle festival.
- 3) Candle Festival built hierarchical system up. These are social vertical relation in group of bureaucracy and private sector and relation between bureaucracy and private sector with villagers. In horizontal relation of villager is not hierarchical system because of willingly participating.
- 4) A new value is to make outstanding image in candle festival in order to attract tourists.
- 5) Believes of villagers is changed from making merit in candle making to expectation of being the winner in candle making contest.

6. Suggestion

- 1) Should study on investment of culture that villagers have role in management in order to be comparative study on advantage and disadvantage of investment of culture that involve private sector and bureaucracy participation.
- 2) Should study on role of administrator of investment of culture in order to explain social dynamic
- 3) Should study on investment of culture in antique and ancient remain of various areas in order to understand clearly in investment of culture.
- 4) Should have study the factors in many ways about candle festival in Ubon Ratchathani.
- 5) Should have study on persons who get excessive profit in candle festival including leaking of money in investment of culture and making candle festival.
- 6) Should have action research in the next time.
- 7) Should re-study on "The government and The Investment of Culture: Case Study of Candle Festival in Ubon Ratchathani Province" after five years because of changing time.